

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

XIX a. literatūra

*

*

Dailininkas

ARVYDAS KAŽDAILIS

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

Henris Džeimsas

MOTERS PORTRETAS

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
AUKSĖ MARDOSAITĖ

VILNIUS
1991

UDK 820(73)-31
Dž 51

Henry James THE PORTRAIT
OF A LADY
Penguin Books, New York, 1970

D $\frac{4703010100-147}{M852(08)-91}$ 101—90
ISBN 5-415-00604-4

PRATARMĖ

„Moters portretas“, kaip ir „Roderikas Hadsonas“[1], buvo pradėtas Florencijoje, kur praleidau tris mėnesius 1879 metų pavasarį. Kaip „Roderikas“ bei „Amerikietis“[2], jis buvo numatytas spausdinti „Atlantic Monthly“, jame ir pradėtas publikuoti 1880 metais. Tačiau nuo anų dviejų savo pirmtakų skyrėsi tuo, kad turėjo galimybę kas mėnesį pasirodyti „Macmillan's Magazine“, o man tai buvo vos ne paskutinė proga vienu metu publikuotis abiejose šalyse, nes ligi tol susitarimas tarp Anglijos ir Jungtinių Valstijų dėl literatūros kūrinių spausdinimo dar negaliojo. „Moters portretas“ — ilgas romanas, aš jį ilgai ir rašiau; prisimenu, kaip kitais metais, kelioms savaitėms atvažiavęs į Veneciją, vėl į jį įnikau. Gyvenau Riva Skijavoni, namo, esančio netoli perėjimo į San Zakarijo bažnyčią, viršutiniuose kambariuose, prieš mane plytėjo judri krantinė, nuostabi lagūna, o nesiliaujantis venecijiečių tauškesys sklido pro mano langus ir vis mane atitraukdavo nuo bevaisio kamavimosi dėl kompozicijos ir viliodavo pasižiūrėti, ar iš mėlyno kanalo tarytum valtis neišnyra tikslesnė mintis, dailesnė frazė, naujas sėkmingesnis siužeto vingis ar tikresnis potėpis mano drobei. Bet aš kaip šiandien atmenu, jog į savo neramius klausimus gavau vieną atsaką — gana niūrų įspėjimą, jog romantiškos istorinės vietovės, kurių tokia gausybė Italijos žemėje, menkai padeda menininkui susikaupti, jei joms pačioms nelemta patekti į jo kūrinį. Jos yra pernelyg prisodrintos savo pačių gyvenimo ir pernelyg kupinos savos prasmės, kad galėtų padėti rašytojui atitiesinti kokią apšlubusią frazę; jos atitraukia jį nuo smulkių klausimų prie savų, didingesnių, ir po kurio laiko jis atsitokėja, kad jo veržimasis prie jų su savo sunkumais buvo nelyginant prašymas visos armijos garbingų veteranų padėti jam sulaikyti prekeivį, davusį per mažai grąžos.

Skaitinėdamas kai kuriuos knygos puslapius, tarsi vėl regiu pasišiaušusį plačiosios Rivos linkį, ryškiaspalves balkonuotų namų dėmes, ritmingą kuprotų tiltų vilnijimą, palydimą kaip banga aukštyn ir žemyn nukaukšinčių pėsčiųjų. Venecijiečių žingsniai ir venecijiečių šūksmai — kad ir kur ištartas žodis čia suaidi kaip šūksmas virš vandens — vėl atsklinda pro mano langą, atgaivina senus apsalusius pojūčius bei susiskaidžiusio nusigalavusio proto įspūdį. Kaip gali tokios iškalbios vietos neduoti vaizduotei to, ko ji tuo metu reikalinga? Gražiose vietovėse aš ne kartą stengiausi įminti šią mįslę. O tiesa, manau, tokia: atsišaukdamos į mūsų prašymą, jos tiek mums duoda vaizduotei peno, kad tuo vienatiniu atveju nebeturime kur jo dėti ir susiprantam, jog mūsų esybė darbuojasi nederamai pagal supantį vaizdą, ne taip, kaip darbuotųsi kuklesnėje, skurdesnėje aplinkoje, kurią galėtume pagražinti savo regėjimo šviesa. Tokia vietovė kaip Venecija yra išdidi ir nepriima labdarybės; Venecija iš nieko nesiskolina, o prakilniai duoda. Mes iš to daug pasipelnome, bet turim arba būti niekam kitam neįsipareigoję, arba tarnauti vien jai. Taigi gana gailūs yra tie prisiminimai, nors iš tų dienų autoriaus knyga kaip ir „apskritai literatūrinės pastangos" neabejotinai turėjo išlošti. Tos bergždžios pastangos susikaupti ilgainiui pasirodo esančios kaip reta našios. Viskas priklauso nuo to, kaip mūsų dėmesys suviliojamas ar išblaškomas. Vylius būna savavalis, įžūlus, bet būna ir klastingas, pasalus. O ko gero, netgi planingiausias menininkas turi tiek paiko patiklumo, tiek nenumaldomų potraukių, kad neatsispiria panašioms apgaulėms.

Bandydamas išlukštenti savo sumanymo gemalą, matau, kad tai buvo anaiptol ne įmantri intriga, ne vaizduotėje žybtelėjusi santykių grandinė, ne šiaip kokia situacija, kurią geras pasakorius atsidavęs jos pačios logikai paleidžia eiti žingine, lėkti šuoliais ar riscia, o visai kas kita — savitas charakteris, charakteris ir vaizdas žavios merginos, kuriai reikėjo parinkti įprastinius siužeto ir, žinoma, fono elementus. Turiu pakartoti, kad nė kiek ne mažiau negu toji pražydusi mergina man yra įdomi ir ši atminties retrospekcija, pasekant, kaip toks menkas motyvas vaizduotėje išauga. Štai kas yra pasakotojo meno žavesys: tos slypinčios plėtojimosi jėgos, tas būtinas sėklos prasikalimas, tas nuostabus puoselėjamo sumanymo veržimasis į aukštį, į šviesą bei orą, kol ten pagaliau suveši, taip pat ir toji žavi galimybė, suradus gerą atramą jau užimtoje žemėje, atstatyti visą vidinės istorijos raidą, atsekti, atkurti visus jos etapus ir žingsnius. Aš visada su

malonumu prisimenu pastabą, kurią girdėjau prieš daug metų iš Ivano Turgenevo[3] lūpų apie tai, kaip jam paprastai atsiranda meninis vaizdas. Jis pirmiausia pamato kokį personažą ar kelis personažus, pagrindinius ar antraeilius, kurie sukiojasi, neduoda ramybės, domina jį ir traukia tokie, kokie yra. Taigi jis juos išvysta kaip *disponsibles**, neapsaugotus nuo sudėtingo gyvenimo atsitiktinumų, išvysta kaip gyvus ir tuomet turi nustatyti tarp jų tokius santykius, per kuriuos jie atsiskleistų, įsivaizduoti, sumanyti, atrinkti ir sudėlioti tokias situacijas, kokios būtų naudingiausios ir palankiausios tų būtybių esmei, ir tokius sudėtingumus, kuriuos jie veikiausiai patys susikurtų ir išgyventų.

„Užčiuopęs šiuos dalykus, jau užčiuopiu intrigą,— sakė jis,— toks mano kelias.— O išdava būna ta, kad aš dažnai kaltinamas, jog mano knygose per mažai intrigos. Aš manau, jos tiek, kiek reikia, kad parodyčiau savo veikėjus ir jų santykius — mano toks vienintelis matas. Jei stebiu juos ilgai, pamatau, kaip jie sueina į draugę, kaip susiranda savo vietas, kaip imasi vienokių ar kitokių veiksmų, kokie sunkumai juos užgriūna. Kaip jie atrodo, veikia, kalba ar elgiasi mano parinktose jiems aplinkybėse, ir yra mano pasakojimas apie juos, nors, deja, drįstu pasakyti — *que cela manque souvent d'architecture***. Bet, man regis, tegu architektūros bus mažiau negu per daug, ypač jei ji gali sugriauti mano tikroviškumo matą. Prancūzams, žinoma, jos patinka daugiau, nei aš pateikiu — jie literatūros architektūrai turi Dievo dovaną; be abejonės, kiekvienas turi duoti tiek, kiek pajėgus. O dėl jūsų klausimo, iš kur tos vėjo atnešamos sėklos — kas pasakys, iš kur jos? Kad į jį atsakytume, reikėtų grįžti pernelyg toli atgal. Turbūt tiek tegalima pasakyti, kad jos iš dangaus, jos kone už kiekvieno kelio vingio. Jos susikaupia, mes jas perrenkame, surūšiuojame. Jos — gyvenimo dvelksmas, kitaip sakant, pats gyvenimas mums jų atidvelkia. Jos mums gyvenimo savotiškai primestos ir gyvenimo tėkmės atplukdytos į mūsų galvas. Dėl to dažnai tušti kritikų ginčai dėl tavo siužeto, kurio suprasti jie neturi proto, virsta kvailių šnekomis. Gal jie teiktųsi nurodyti, koks siužetas būtų priderėjęs? Juk pagrindinė kritiko pareiga yra nurodyti. *Il en serait bien embarassé****. O kai jie nurodo, kas man pavyko ar kas nepavyko įgy-

* Neturinčius vietos (*pranc.*).
** Čia dažnai nukenčia architektūra (*pranc.*).
*** O koks būtų jo sumišimas (*pranc.*).

vendinant savo sumanymą, tada kita kalba — čia jų valdos. Tuomet savo „architektūrą“ aš atiduodu į jų rankas“,— užbaigia žymusis mano draugas.

Tokia nuomonė šio nuostabaus genijaus, ir man malonu prisiminti, su kokiu dėkingumu sutikau jo pastabą, kad atsitiktinėje figūroje, atsietame charakteryje, *en disponbilité** vaizdinyje gali slypėti stipri sugestija. Jo žodžiai kaip niekas iki tol pateisino palaimingą mano vaizduotės įprotį suteikti svarias gemalines knygos savybes kokiam sumanytam ar sutiktam individui, kokiai porai ar būriui individų. Aš kur kas anksčiau suvokiu savo personažus negu jų aplinkybes, o teikti pirmenybę aplinkybėms man atrodo tas pats, kaip važiuoti atbulais ratais. Aš galėčiau pavydėti, bet negalėčiau rungtis su tokios vaizduotės rašytoju, kuris pirma išvysta fabulą, o paskui jos veikėjus; aš nemokėčiau sugalvoti fabulos, kuri užsimegztų be veikėjų, aš nemokėčiau sugalvoti situacijos, kuri nepriklausytų nuo joje atsidūrusių veikėjų prigimties, vadinasi, ir nuo jų reakcijos į tą situaciją. Tokių vaizdavimo metodų, manau, yra, ypač naudojamų klestinčių romanistų, kai sudaromos situacijos, kurių nereikia niekuo paremti, bet aš nepamiršiu, koks man svarbus anuo metu buvo nuostabiojo ruso patvirtinimas, jog nėra ko pasiduoti prietarams ir imtis tokios gimnastikos. Ir kiti atgarsiai iš to paties šaltinio dar man gyvi ir, prisipažįstu, neslopsta, gal net greičiau susiliejo į vieną, daug aprėpiantį aidą. Po to tas nukankintas, sudarkytas, supainiotas klausimas apie objektyvią romano „siužeto“ vertę darosi aiškesnis ir kritikų nuomonė perprantamesnė.

Kiekvienas mūsų nuo seno apie šias vertes instinktyviai nutuokiame, o visi lėkšti ginčai apie „moralų“ ar „amoralų“ siužetą mums atrodo beprasmiški. Pripažindamas taip tiesiai nustatomą tik vieną siužeto vertės matą,— kai teisingai atsakius į klausimą, ar jis svarus, žodžiu, ar tikras, nuoširdus, ar tai betarpiškas gyvenimo jausenos įspūdis, kiti klausimai savaime atkrinta,— aš paprastai maža ko pasimokydavau iš kritikos, kuri iš pat pradžių atsisako nustatyti tikrąjį pamatą ir apibrėžti sąvokas. Mano jaunystės laikų atmosfera iškyla atmintyje kaip užtemdyta šitos kritikų tuštybės,— ko gero, ir šiandien skirtumas tik toks, kad baigėsi mano kantrybė, atbuko jiems dėmesys. Manau, kad įtaigiausia, brandžiausia tiesa ta, jog meno kūrinio „moralumą“ nulemia į jį sudėto išjausto gyvenimo kiekis. Taigi vėl aki-

* Ieškantis savo vietos (*pranc.*).

vaizdžiai grįžtame prie klausimo, kokio pobūdžio ir kokio intensyvumo yra autoriaus pradinis jautrumas, esantis dirva, iš kurios prasikala jo temos. Tos dirvos kokybė ir derlingumas, jos gebėjimas „išauginti" gaivią ir tvirtą gyvenimo viziją ir parodo tvirtesnį ar silpnesnį kūrinio moralumą. Ir tuo tik dar sykį nusakome glaudesnį ar laisvesnį ryšį tarp temos ir rašytojo mąstysenos bei tikrosios jo patirties. Bet aš anaiptol neneigiu, jog šis viską gaubiantis autoriaus humaniškumas, kuris galų gale ir nulemia kūrinio vertę, yra stebėtinai platus bei ypatingas, vienu kartu galintis būti sodri ir puiki terpė, o kitu kartu — skurdi ir nepalanki. Štai kodėl romano, kaip literatūrinės formos, tokia didelė kaina: mat jis turi galios, tiksliai išsaugodamas tą savo formą, ne tik kisti pagal individualų santykį su bendra tema, pagal pasaulėjautos įvairovę, pagal atspindėjimo ir atvaizdavimo polinkius, apsprendžiamus sąlygų, kurios yra vis kitos kiekvienam rašytojui (o mūsų laikais, ir kiekvienai rašytojai), bet ir išlikti pačiam savimi, tuo labiau, kuo smarkiau su latentine beatodaira jis veržiasi ar linksta sulaužyti savo paties pavidalą.

Trumpai tariant, literatūros pastatas turi ne vieną, o tūkstančius langų — tokių langų gali būti be skaičiaus, ir kiekvienas jų dideliame jo fasade jau iškirstas ar dar bus iškirstas pagal tai, kaip reikalaus individualus matymas ir kaip lieps individuali valia. Šios nepanašių pavidalų ir dydžių angos visos kartu žioji virš žmonių gyvenimo scenos. ir atrodytų, jog tie reginiai turėtų būti panašesni vienas į kitą, negu iš tiesų yra. Bet juk tai geriausiu atveju tik langai, vien plyšiai aklinoje sienoje, nesujungti vienas su kitu, įstatyti aukštai; tai ne durys, kurios yra su vyriais ir atsidaro tiesiai į gyvenimą. Tačiau tie plyšiai turi vieną savybę: prie kiekvieno jų stovi žmogus su pora akių ar bent su žiūronais, o stebėjimui tai unikalus instrumentas, kiekvieną sykį užtikrinantis jį naudojančiam žmogui nepakartojamą įspūdį. Tarkime, jis ir jo kaimynai stebi tą patį vaidinimą, bet vienas įžiūri daugiau, kitas mažiau, vienas mato juoda ten, kur kitas — balta, kas vienam bus didinga, kitam — menka, kur vienam grubu, kitam — dailu. Ir taip toliau, ir taip toliau; visa laimė, jog niekas nepasakys, į ką vienai ar kitai porai akių langas gali neatsiverti; „laimė" todėl, jog reginių — begalybė. Šis plytintis laukas, ši žmonių gyvenimo scena ir yra „temos pasirinkimas", iškirsta anga — ar plati, su balkonu, ar siaura, pailga, ar skersa — yra „literatūros forma", bet ir viena, ir kita, drauge ar atskirai, yra niekai be stovinčio savo poste stebėtojo — kitaip tariant, be menininko jausenos. Pasakykite man, koks tas me-

nininkas, ir aš pasakysiu, ką jis jautė, suvokė. Ir tuo išsakysiu bekraštę jo laisvę ir „moralines" nuostatas.

Bet aš čia aplinkiniu keliu aiškinu, kaip apčiuopom žengiau pirmą žingsnį link „Portreto", taip sakant, kaip atradau savitą charakterį — nuosavybę, kurios įgijimo aplinkybių čia nenagrinėsiu. Gana bus pasakyti, kad buvau jo užvaldytas, užvaldytas ilgai, su juo susigyvenau, bet jo kerai nuo to vis vien nenublanko, ir aš visą laiką, be jokio atlėgio, kamuodamasis, mačiau jį keičiantis, žodžiu, mačiau jo tapsmą! Tai prilygsta pasakymui, kad mačiau jį pasitinkant savo likimą — vienokį ar kitokį likimą, o nustatyti kokį, ir buvo visas sunkumas. Taigi aš jau turėjau gyvą asmenį — taip, gyvą, nors ir keista, nes jis dar buvo be apybraižų, neaprėmintas sąlygų, dar neįtrauktas į raizginį aplinkybių, kurios, kaip paprastai manoma, ir padedančios sudaryti tikrumo įspūdį. O jeigu ta dvasia dar be vietos, tai kaip ji gali būti gyva — juk tokius dalykus apsprendžia vietos nustatymas. Į šį klausimą būtų galima gražiai atsakyti, jei žmogus įstengtum nuveikti tokį subtilų, gal net antgamtišką darbą, kaip aprašymas to, kas vyksta mūsų vaizduotėje. Tuomet galėtum aprašyti, kas tam tikru metu ją sukrėtė, galėtum, pavyzdžiui, kuo raiškiau pasakyti, kaip, esant palankiai progai, ji galėjo pasisavinti (pasisavinti tiesiai iš gyvenimo) vienokį ar kitokį jau suformuotą ar įdvasintą pavidalą ar figūrą. Mano figūra, kaip matote, turėjo nuskirtą vietą — vietą vaizduotėje, kuri ją laikė, saugojo, gynė, ja džiaugėsi, nepamiršdama apie jos buvimą tamsiame, visokių galų prigrūstame proto sandėlyje, panašiai kaip apdairus prekeivis, prekiaujantis brangiais daikteliais, kartais duodantis ir paskolą už patikėtas jam retenybes, nepamiršta, jog vienas retas „daikčiukas", paliktas jam kaip užstatas bėdos prispirtos tituluotos damos ar spekuliuojančio antikvaro mėgėjo, ten laukia ir parodys, ko yra vertas, vos tik raktelis brakštelės bufeto duryse.

Pripažįstu, čia gal ir pernelyg aukštas palyginimas šiai „vertybei", apie kurią čia kalbu, tai yra jaunos moteriškos prigimties paveikslui, kuris gana ilgą laiką man priklausė, bet mieluose man atsiminimuose jis atrodo visai deramas, ypač turint omeny pamaldų mano troškimą nuskirti tam savo turtui deramą vietą. Todėl aš pats sau ir atrodau it prekeivis, kuris, užuot realizavęs savo brangenybę, verčiau nori laikyti ją nežinia kiek užrakintą, kad tik nereikėtų atiduoti, nors ir už kažin kokią kainą, į nevertas rankas. Nes tarp tų, kurie prekiauja tomis formomis, figūromis bei brangenybėmis, yra ir subtilios dvasios žmonių. Tačiau noriu pasakyti, kad šis vienintelis kertinis akmenėlis —

jaunos moters, metančios iššūkį savo likimui. vaizdas,— pradžioje tebuvo visa mano statybinė medžiaga dideliam „Moters portreto“ pastatui. Tas pastatas išėjo proporcingas ir erdvus — bent man taip atrodo, kai dabar vėl iš naujo per jį perėjau; toks jis yra dabar, tačiau mūryti tada buvo pradėtas aplink merginą, kuri stovėjo vienui viena. Menine prasme ši aplinkybė man yra labai įdomi, ir aš su smalsumu vėl ėmiau šį statinį analizuoti. Per kokius loginio plėtojimosi procesus ši trapi „asmenybė“, šis dar neaiškus protingos bet savimanios merginos šešėlis galėjo įgauti reikšmingas Siužeto savybes? Ir išties kokio reikėta subtilumo, kad tas siužetas nebuvo pražudytas. Milijonai savimanių merginų, protingų ar neprotingų, kasdien meta iššūkį likimui, ir koks tas likimas turėtų būti, kad mes dėl jų imtume kelti triukšmą? Romanas savo prigimtimi yra „triukšmas“, triukšmas dėl ko nors, ir kuo jis platesnės apimties, tuo triukšmas didesnis. Taigi man reikėjo stengtis sukelti kuo didesnį triukšmą dėl Izabelės Arčer.

Kiek prisimenu, ši užduotis man pasirodė ekstravagantiška, bet nuo to tik dar patrauklesnė. Jeigu imsies tokios užduoties su protu, neilgai trukus įsitikinsi ją esant labai turiningą, nes juk gyvenime dažnai negali atsistebėti, kaip primygtinai, kaip nepažabojamai tokios izabelės arčer ir netgi kur kas smulkesnės žuvelės reikalauja pripažinti jų reikšmingumą. Nuostabiai yra pasakiusi Džordž Eliot[4]: „Šiuose trapiuose induose per amžių amžius laikomi žmogaus jausmų turtai“. „Romeo ir Džuljetoje“ Džuljeta yra svarbiausia, kaip ir Hetė Sorel „Adame Bide“, Megė Taliver „Malūne prie Floso upės“, Rozamunda Vinsi „Midlmarče“ ir Gvendolina Harlit romane „Danielis Deronda“[5], kad ir nedidelis lopinėlis žemės joms skirta, kad ir nedaug oro gyvybei palaikyti. Tačiau jos visos priklauso tokiam tipui, prie kurio kiekvienu atskiru atveju sunku išlaikyti dėmesį visą laiką, taip sunku, kad ne vienas patyręs tapytojas, tokie kaip, pavyzdžiui, Dikensas, Valteris Skotas ar netgi toks subtilus meistras kaip R. L. Stivensonas šio vargo nepanoro užsikrauti. Yra rašytojų, kurie apskritai vengia šios užduoties, dėdamiesi, kad ji esanti neverta jų pastangų, tik kažin, ar tokiu šiaudadvasiškumu jie išgelbsti savo garbę. Žinoma, jeigu vertybę pavaizduosime prastai, tai niekada neįrodysime jos vertumo ar netgi netobulo savo supratimo apie ją ir taip pat jokiu būdu neatiduosime duoklės tiesai. Vargu ar menininkui pavyks perteikti miglotą savo nuojautą apie ką nors, jeigu tą „ką nors“ blogai atvaizduos meniniu požiūriu. Todėl reikia rinktis geresnį kelią, o visų geriausias — imtis darbo su protu.

Dėl Šekspyro ir Džordž Eliot pavyzdžio man gali būti atkirsta, kad pripažindami savo džuljetų, kleopatrų ar porcijų (netgi Porcijos, kuri yra protingos ir arogantiškos merginos tipas ir modelis), taip pat ir hečių, megių, rozamundų bei gvendolinų „reikšmingumą", jie daro nuolaidą: šie šapalėliai figūruoja tik kaip pagrindiniai temos ramsčiai ir niekad nepajėgia nešti viso jos krūvio, o jų nepajėgumas uždangstomas kokiais komiškais epizodais ar, kaip dramaturgai sako, šalutinėmis temomis, o kartais ir žudynėmis, mūšiais ar didžiausiais pasaulio perversmais. Ir jei jos vaizduojamos „reikšmingos",— tiek, kiek pačios gali pretenduoti,— jų reikšmingumą patvirtina šimtai kitų personažų, sudėtų iš kur kas patvaresnių medžiagų, be to, suvestų į šimtus kitokių santykių, kurie jiems taip pat labai svarbūs. Kleopatra be krašto svarbi Antonijui, bet jo bendražygiai, jo priešai, Romos valstybė, gresiantis mūšis taip pat be galo svarbūs; Porcija svarbi ir Antonijui, ir Šeilokui, ir Maroko princui, ir pusšimčiui kitų jos gerbėjų princų, bet šie ponai turi ir kitų gyvybinių reikalų: Antonijui itin svarbus Šeilokas ir Basanijas[6], taip pat jį ištikusi nesėkmė ir jo beviltiška padėtis. Tokia beviltiška jo padėtis svarbi ir Porcijai — ji parūpsta ir mums, bet tik dėl pačios Porcijos. O kad mums rūpi Porcija ir kad visas dėmesys sukauptas ties ja, patvirtina mano teiginį, jog jauna mergina pati savaime gali būti didelė literatūrinė vertybė. (Sakau „pati savaime", nes manau, jog net Šekspyras, nors daugiausiai narpliojo princų aistras, kažin, ar būtų drįsęs teigti, jog Porcija jį patraukė dėl savo aukštos socialinės padėties.) Čia puikus pavyzdys, kaip menininkas įveikė didelį sunkumą — tegul ir neprikaustė viso mūsų dėmesio prie Džordž Eliot „trapiojo indo", tai bent jį atkreipė.

Pasišventusiam menininkui pamačius, kaip kitas neišsigąsta rimtų sunkumų, net širdį suspaudžia nuo tokio gražaus pavyzdžio, iš tikro, taip suspaudžia, kad kyla noras pasirungti su dar didesniu pavojumi. Jeigu jau imtis su sunkumu, tai su pačiu didžiuoju, koks tokiais atvejais gali būti. Taigi, prisimenu, jaučiau (visą laiką dvejodamas dėl savo pozicijos), jog reikėtų ieškoti vieno kelio — daug geresnio už visus kitus! — ir laimėti mūšį. Trapusis indas, į kurį sudėtas Džordž Eliot „lobis" ir todėl toks svarbus tiems, kurie juo susidomi, turi svarbių galimybių ir pats sau, galimybių, kurios, sykį pripažintos, ne tik tampa vertos traktuotės, bet ir ją diktuoja. Tačiau visuomet galima išsisukti ir išsamiai gležnosios kerėtojos nevaizduoti, kaip tiltu atsitraukimui ir pabėgimui pasinaudojus aprašymu jos santykių su ją supan-

čiaisiais. Tegul dominuoja jų požiūris į ją, štai ir visa gudrybė: kuo lengviausiai perteiksi bendrą kitų įspūdį apie ją ir kuo lengviausiai ant jo užkelsi visą savo statinį. Bet aš puikiai prisimenu, kaip, jau nustatęs savo apibrėžtą ryšį, nė kiek nesusiviliojau tuo lengvumu ir jo išvengiau, dorai paskirstęs svorį į abi svarstyklių lėkštes. „Tos jaunos moters sąmonė tebūnie siužeto ašimi,— tariau sau,— ir štai tau patraukliausia, įdomiausia, sunkiausia užduotis. Laikykis šios ašies — dėk didžiausią svorį ant tos svarstyklių lėkštės, ant kurios bus jos požiūris į save. Tik tegu ji domisi ir aplinkiniais, ne vien savimi, ir nereikės baimintis, kad tas požiūris bus siauras. O ant kitos lėkštės uždėk lengvesnį svorį (nors jis paprastai ir nusveria skaitytojų dėmesį); trumpai tariant, neperkrauk jos satelitų, ypač vyriškųjų satelitų sampratos, jie turi būti tik dėmesio centro papildymas. Šiaip ar taip, pasižiūrėk, kas šitaip išeina. Geresnės dirvos parodyti išradingumui nerasi. Ta mergina kaip vylingas reginys nenyksta tau iš akių, ir tavo darbas surastai formulei pritaikyti kuo tiksliausius ženklus, neišleidžiant iš akių nė vieno. Ir atmink, tik tuomet tesėsi ligi galo, tik tada ją sutversi, jei visiškai pasikliausi ja ir smulkiais jos rūpesčiais".

Šitaip aš samprotavau ir dabar aiškiai matau, kad niekas kitas, o tik griežtas sprendimas įkvėpė man pasitikėjimo tokiame sklype sukrauti dailią, tvarkingą ir proporcingą plytų krūsnį, kuri turėjo tapti — kompozicijos požiūriu — literatūros paminklu. Toks man šiandien yra „Portreto" vaizdas; statinys, sumūrytas, kaip būtų pasakęs Turgenevas, su „architektūros" išmanymu ir, paties autoriaus įsitikinimu, proporcingiausias iš visų jo gaminių po „Pasiuntinių"[7], kuris atsirado daug metų vėliau ir neabejotinai yra daug darnesnis. Vieną dalyką buvau tvirtai nutaręs: tegul, norėdamas patraukti skaitytojų dėmesį, turėsiu savo statinį sudėti po plytą, bet neduosiu jokios dingsties pasakyti, jog kur nors išsikreipė linija, mastelis ar perspektyva. Aš norėjau statyti su užmoju, su lipdybiniais skliautais, ištapytom arkom, bet kad Dieve gink skaitytojui nekrepštelttų mintis, jog mozaikos grindys po jo kojomis ne visur siekia sienas. Toks atsargumas, dvelkęs į mane iš naujo skaitant knygą,— tai sena gaida, kuri labai mane jaudino; ji byloja mano klausai apie didžiules mano pastangas padaryti skaitytojui pramogą. Aš jaučiau, kad dėl galimų silpnų siužeto vietų šių pastangų niekada nebus per daug ir kad tai rimtų ieškojimų kelias. Iš tiesų tik taip ir galiu paaiškinti sau tokią fabulos raidą, tik tam ir galiu priskirti tolesnius neišvengiamus išplėtojimus ar sudėtingas situacijas. Savaime aišku, buvo labai svarbu, kad mano jau-

noji herojė būtų sudėtinga; tai pradžių pradžia ar bent tokioje šviesoje aš pirmą kartą išvydau Izabelę Arčer. Tačiau atsistojus ant šio kelio, reikėjo paleisti į darbą ir kitas šviesas, kurios varžėsi, kirtosi, žiburiavo kaip pirotechnikos pasirodyme raketos, fejerverkai ar ugnies ratai, liudydami, kokia ji sudėtinga. Mano, be abejo, instinktyviai eita siužeto vingiais, nes jokiais būdais negaliu atsekti pėdsakų tų personažų, iš kurių susidėjo mano pasakojimas. Štai jie visi čia — kokie yra, tokie, ir kiek yra, tiek, bet prisipažįstu, visiškai neatsimenu, kaip ir iš kur jie atsirado.

Vieną rytą pabudau, ir tarytum jie visi buvo greta: Ralfas Tačitas ir jo tėvai, madam Merl, Gilbertas Osmondas, jo duktė bei sesuo, lordas Vorbertonas, Kasparas Gudvudas ir panelė Stekpoul — visa rikiuotė Izabelės Arčer istorijos dalyvių. Aš juos atpažinau, jie buvo man pažįstami, tikslus skaičius vienos šarados skiemenų, aiškūs mano „intrigos“ varikliai. Tarytum jie patys savaime būtų atklydę į mano akiplotį, atsišaukę į pradinį klausimą: „O ką gi ji veiks?“ Jų atsakymas, regėjosi, buvo toks: jei aš jais pasikliausiu, jie man parodys, ir aš, primygtinai prašydamas daryti fabulą kuo įdomesnę, jais pasiklioviau. Jie buvo lyg būrys pasamdytų patarnautojų ir artistų, atvykusių traukiniu į užmiestį surengti pokylio. Toks santykis su jais man buvo itin palankus, įmanomas netgi su tokia nepatikima pagalbininke (dėl nepatvarių jos sąsajų su įvykių eiga) kaip Henrieta Stekpoul. Rašytojas, ypač įtampos valandą, gerai prisimena tiesą, kad vieni elementai bet kokiame kūrinyje yra esminiai, o kiti — tik dėl formos, kad vienas ar kitas veikėjas, viena ar kita pateikiama medžiaga priklauso siužetui, taip sakant, tiesiogiai, o kiti — netiesiogiai ir reikalingi tik siužeto dėstymui. Tačiau iš tos tiesos jam menka nauda, kol jos nepatvirtina kritika, grindžiama menine nuovoka, o tokios kritikos šiame pasaulyje pernelyg mažai. Beje, rašytojui nevalia galvoti apie naudą, atvirai sakau, nes taip galima į negarbingą kelią nuklysti; tik apie vienokią naudą jis tegali galvoti — apie kuo paprasčiausią dėmesį. Tai vienintelė jo teisė; jis ir pats linkęs pripažinti, kad neturi teisės reikalauti iš skaitytojo apsvarstytų, apmąstytų išvadų. Jis, aišku, gali susilaukti ir šito brangiausio atpildo, bet tik su sąlyga, kad priims jį kaip maną iš dangaus, stebuklingą vėjo gūsį, vaisių nuo medžio, kurio jis net nežadėjo purtyti. Prieš skaitytojo apmąstymus, kurie būtų naudingi autoriui, prieš jo svarstymus, atrodo, yra susimokę net žemė ir dangus, todėl, kaip sakau, jis turi nuo pat pradžių įsikalti į galvą, kad reikės dirbti vien tik už „duonos kąsnį“. Jo

„duonos kąsnis“ — tai skaitytojų dėmesio minimumas, kurio reikia, kad kūrinio „apžavai“ jį pagautų. O skaitytojų proto pastangos suvokti kūrinį geriau — tai atsitiktiniai arbatpinigiai, aukso obuolys, pataikęs tiesiai rašytojui į skreitą nuo vėjo pakrutintos obels. Žinia, pagautas fantazijos menininkas kartais užsisvajoja apie Rojų (menui), kur būtų įteisintas tiesioginis apeliavimas į protą, ir vargu ar galima tikėtis, kad ilgesinga jo dvasia kada galutinai išsižadėtų tokios užgaidos. Daugių daugiausia jo valioje yra nepamiršti, jog čia — užgaida.

Visa tai tik aplinkinė gražbylystė pasakyti, jog Henrieta Stekpoul iš „Portreto“ yra geras mano čia skelbiamos tiesos pavyzdys, geresnio ir nesugalvočiau, jei Marija Gostrei[8] iš „Pasiuntinių“, tuomet buvusi dar laiko įsčiose, nebūtų dar geresnis. Abu šie personažai yra tik karietos ratai, nė viena jų nepriklauso karkasui ir nė vienai neleidžiama atsisėsti viduje. Ten įsitaisęs tik siužetas, išreikštas per „heroję ir herojų“ bei tuos privilegijuotus pareigūnus, kurie, tarkime, važinėja su karaliumi ir karaliene. Dėl įvairių priežasčių rašytojas nori, kad skaitytojas tai pajustų, nori, kad būtų pajausta ir visa kita jo darbe taip, kaip jautė jis pats darbuodamasis. Tačiau mes jau matėme, koks tai tuščias pageidavimas, ir nenoriu jam skirti daug reikšmės. Taigi Marija Gostrei ir panelė Stekpoul abi yra tik *ficelle**, o ne tikrieji varikliai; jos gali bėgti „iš viso vieko“, stengtis neatsilikti nuo karietos kiek turi kvapo (vargšelei panelei Stekpoul vos jo užtenka), bet nė vienai neleista užkelti kojos ant laiptelių, ir abi nė akimirką nenuklysta iš dulkino kelio. Jas dar galima palyginti su prasčiokėmis, kurios tą nelemtą dieną Prancūzų revoliucijos pradžioje padėjo atgabenti karietą su karaliaus šeimyna iš Versalio į Paryžių[9]. Sutinku, manęs galima paklausti, kodėl šiame romane leidau Henrietai (kuri, be abejo, per dažnai pasirodo) taip landžiai, taip neįprastai, beveik nesuprantamai visur reikštis. Aš tuojau kaip mokėdamas paaiškinsiu ir nuraminsiu dėl šios anomalijos.

Štai dar į ką, manau, būtina atkreipti dėmesį: su tais dramos veikėjais, kurie atvirkščiai negu panelė Stekpoul *yra* tikrieji jos varikliai, mano santykiai dėl pasitikėjimo jais susiklostė puikūs, bet dar liko nustatyti savo santykį su skaitytoju, o čia visai kitas dalykas, ir jo, jaučiau, niekam kitam negalima patikėti. Visas rūpestis teko man, ir jis pasireiškė per sumanią kantrybę, su kuria, kaip minėjau, klojau

* Čia — varžteliai (*pranc.*).

plytą prie plytos. O tų plytų, jei suskaičiuotume — tarp kitko, plytomis vadinu ir štrichus bei visokias išmones ar paryškinimus,— man regis, iš tiesų būtų daugybė, ir visos stropiai sudėtos, priderintos. Tokį įspūdį man daro detalės, mažiausi elementai, nors iš širdies kalbėdamas išreikščiau viltį, kad išlieka ir bendras kuklaus mano paminklo vaizdas. Man bent atrodo, jog radau raktą tai gausybei mažų, atidžiai ir išradingai parinktų smulkmenų, kai prisimenu, kaip vardan pačios savo herojės parodžiau, kas akivaizdžiausia jos veikime. Ką ji „veiks"? Ką gi, pirmai pradžiai atvažiuos į Europą, ir tai jai, žinia, jau bus nemažas įvykis. Teisybė, šiame nuostabiame amžiuje kelionė į Europą netgi „trapiems indams" nėra kažin koks įvykis, bet ar nebus tikroviškiau, jeigu jaunosios mano herojės nuotykiai bus menki, jeigu apsaugosim ją nuo potvynių ir mūšio laukų, uraganų, kautynių, žudynių ir tragiškos mirties? Neperėję per jos sąmonę, jei taip galima pasakyti, jos nesuvokti, tie įvykiai nieko verti, tai ar nėra visas grožis ir visas sunkumas parodyti, kaip jos sąmonė įkūnija juos ir paverčia dramos — ar dar parinkus gražesnį žodį — „istorijos" medžiaga. Mano ketinimas buvo tyras kaip sidabrinis varpelis. Manau, du geriausi tokio įkūnijimo, švarios cheminės reakcijos pavyzdžiai yra tie puslapiai, kur Izabelė lietingą pavakarę Gardenkorte grįžta iš pasivaikščiojimo ar dar iš kur į svetainę ir ten randa viešpataujant madam Merl; madam Merl užsimiršusi, giedra sėdi prie pianino, ir štai, tarp tirštėjančių šešėlių atsiradus asmenybei, apie kurią prieš akimirką nė girdėti nebuvo girdėjusi, Izabelė nujaučia išmušus valandą, kai jos gyvenimas pakryps kita vaga. Nėra blogiau, kai, primygtinai įrodinėjant savo ketinimus meno kūrinyje, sudedami visi taškai ant i, ir aš nežadu čia to daryti, kalbu tik apie tai, kaip per mažiausią įtampą pasiekti didžiausio kūrinio intensyvumo.

Reikėjo išgauti aukščiausią įdomumo gaidą, o visus elementus išlaikyti toje pačioje tonacijoje, kad tuo atveju, jei visas kūrinys išties padarytų deramą įspūdį, galėčiau parodyti, kas gali būti žmogui nuo „įdomaus" vidinio, nors išorėje niekuo neypatingo gyvenimo. Labiausiai aš priartėjau prie šio savo idealo ilgame aprašyme, tuoj persivertus per knygos vidurį, kai visą naktį jaunoji mano moteris nemiega, apnikta minčių dėl atsitiktinės pažinties, tapsiančios posūkio gaire jos gyvenime. Iš esmės tai tik smalsaus kritiško proto darbas, tačiau net dvidešimt „įvykių" nebūtų pastūmėję veiksmo toliau. Taip buvo sumanyta, kad vaizdas būtų kuo taupesnis, o įvykis — kuo gyvesnis. Izabelė iki išnaktų sėdi prie blėstančio židinio, apimta spėlionių, kol

galiausiai praregi. Tai vien pavaizdavimas to, ką ji išvysta vidine rega, ir drauge pastangos tylų jos praregėjimą padaryti tokį pat „įdomų", kaip netikėtas karavano įžengimas ar pirato atpažinimas. Čia tik skaitytojo įtikinimas, toks brangus romanistui ir netgi būtinas, nors per tą laiką prie herojės neprisiartina nė vienas žmogus. ir ji nepakyla nuo kėdės. Ši vieta — akivaizdžiai geriausia visoje knygoje, bet ji yra tik puiki bendro sumanymo iliustracija. O Henrieta, dėl kurios dar nebaigiau savo pasiteisinimų, kaip pernelyg išplėtotas personažas, ko gero, yra ne mano plano elementas, o greičiau mano perdėto uolumo pavyzdys. Nuo pat pradžių linkau (kai būdavo toks pasirinkimas ar pavojus) greičiau persodrinti siužetą, nei neprisodrinti. (Turbūt dauguma mano amato brolių nesutiks su manimi, bet aš visada buvau tos nuomonės, jog persodrinimas yra mažesnė žala.) „Sodrinant" „Portretą", man buvo svarbiausia per kokį neapsižiūrėjimą nepamiršti ypatingos savo pareigos, kad knyga būtų įdomi. Tykojo „blankumo" pavojus, kurio reikėjo žūtbūtinai išvengti, įliejus gyvo kraujo. Bent taip man dabar atrodo. Pagal ano meto mano supratimą, Henrieta ir turėjo būti tas gyvas kraujas. Buvo dar ir kita priežastis. Prieš kelerius metus buvau persikėlęs į Londoną, kur anais laikais, mano akimis žiūrint, visas gyvenimas buvo nužertas „tarptautinės" šviesos. Toji šviesa krito ir ant mano paveikslo. Bet čia jau kita kalba. Visko neišsakysi.

HENRIS DŽEIMSAS

I SKYRIUS

Gyvenime nedaug tokių malonumų, kaip vadinamoji popiečio arbatos ceremonija, jei ji vyksta tam tikroje aplinkoje. Kad ir negeri arbatos — yra žmonių niekad negeriančių,— jau vien buvimas tokioje aplinkoje teikia džiaugsmą. Pradėdamas paprastą savo istoriją kaip tik ir noriu aprašyti žavingą šios nekaltos pramogos aplinką. Mažosios puotos padargai buvo išdėlioti ant vejos priešais senovinį anglišką namą per patį puikios vasaros pavakario gražumą. Didžioji dienos dalis jau išdilusi, bet užtat likęs pats gerumas. Sutemos dar toli, vasarinės saulės srautas jau atslūgęs, oras pasidaręs gaivus, šešėliai ant tankios šilkinės žolės ištįsę. Jie ilgėjo pamažėle ir žadėjo atilsį, gal tokiu laiku ir suteikiantį tam vaizdui ypatingo žavesio. Kartais tas metas — nuo penktos valandos ligi aštuntos — yra lyg trumpa amžinybė, ir tąsyk ši amžinybė žadėjo būti maloni. Žmonės, apie kuriuos čia bus kalbama, ramiai ja mėgavosi, be to, buvo ne tos lyties, iš kurios, kaip manoma, išeina tikrieji minėtosios ceremonijos stabmeldžiai. Šešėliai ant lygios kaip delnas vejos buvo rantyti, jie krito nuo senyvo žmogaus, sėdinčio giliame pintame krėsle prie žemo stalo, padengto arbatai, ir dviejų jaunesnių vyrų, kurie vaikštinėjo priešais jį, apie šį bei tą šnekučiuodamiesi. Senasis rankoje laikė neįprastai didelį puoduką, kitokios formos negu visas servizas ir išmargintą skaisčiomis spalvomis. Sėdėdamas veidu į namą, jis gurkšnojo susikaupęs, ilgai palaikydamas puoduką prie smakro. Anuodu arba jau buvo baigę gerti, arba buvo abejingi šiai ceremonijai ir žingsniuodami rūkė cigaretes. Vienas jų, eidamas pro senąjį, kartkartėmis įdėmiai į jį pasižiūrėdavo, bet šis sėdėjo įsmeigęs akis į sodriai raudono savo būsto fasadą ir to nepastebėdavo. Namas, dunksantis gale vejos, iš tiesų buvo vertas tokio dėmesio ir buvo itin būdingas šiam grynai angliškam peiza-

žui, kurį aš čia pamėginau apmesti. Jis stovėjo ant neaukštos kalvos virš upės — čia tekėjo Temzė,— už kokių keturiasdešimt mylių nuo Londono. Ilgas raudonų plytų stačiu stogu fasadas, ant kurio laikas ir oras krėtė tapybiškus pokštus, beje, jį tik gražindami ir taurindami, buvo atgręžęs į veją gebenės išmargintą sieną, būrelius kaminų ir vijokliuose paskendusius langus. Šis namas turėjo ir savą vardą, ir savą istoriją; senasis džentelmenas prie arbatos puodelio būtų mielai papasakojęs, kad tai Eduardo VI[1] laikų statinys, vaišingai pernakvindinęs garsiąją Elžbietą[2] (karališkoji asmenybė miegojo puošnioje baisiai kampuotoje dideliausioje lovoje, pelniusioje miegamiesiems nepralenktą šlovę), per Kromvelio karus[3] smarkiai išvarpytas ir apiplaušytas, Restauracijos[4] laikotarpiu pataisytas ir gerokai praplėstas ir galiausiai toks, koks buvo po aštuoniolikto amžiaus perstatymo ir sudarkymo, pateko į rūpestingas rankas įžvalgiam amerikiečiui, bankininkui, kuris jį nusipirko visų pirma todėl, kad buvo parduodamas pusvelčiui (čia neverta gilintis į tas painias aplinkybes), nusipirko burnodamas, jog namas negražus, senas, nepatogus, o dabar, praėjus dvidešimčiai metų, užsidegė jam didžiule estetine aistra, žinojo visas jo kerteles, būtų parodęs, kokioje vietoje atsistoti, kad pamatytum darnią jų visumą, ir kokiu dienos metu šešėliai, švelniai krintantys nuo įvairių išsikišimų ant šilto, vėjų nugairinto plytų mūro, būna patys tie. Be to, kaip minėjau, jis būtų galėjęs iš eilės išvardinti visus šio namo šeimininkus ir gyventojus, kurių ne vienas buvo plačiai pagarsėjęs, ir su nepabrėžiamu įsitikinimu būtų leidęs suprasti, jog ir paskiausias šių namų laikotarpis yra nė kiek ne mažiau garbingas. Paradinės namo durys buvo iš kitos pusės, ne fasade, atsigręžusiame į veją, apie kurią kalbame. Čia viešpatavo intymus jaukumas, ir platus žolės kilimas, užklojęs visą kalvos viršų, atrodė lyg prabangaus interjero tąsa. Nuo didelių ramių ąžuolų ir bukų krito tamsūs šešėliai kaip nuo aksomo užuolaidų, ir veja buvo apstatyta tarsi kambarys — minkštos kėdės, sodrių spalvų kilimėliai; knygos, popieriai gulėjo ant žolės. Upė buvo tolėliau, ir sulig jos šlaitu veja baigėsi. Bet takas į upę buvo irgi žavus.

Senasis džentelmenas, sėdintis prie staliuko, prieš trisdešimt metų atvažiavo čion iš Amerikos su visa manta ir su amerikietiška fizionomija ir gyveno taip, jog tą fizionomiją išsaugojo nepasikeitusią, kad prireikus galėtų lyg niekur nieko su ja grįžti atgal į tėvynę. Tačiau šiuo metu buvo akivaizdu, kad daugiau jis niekur neišjudės,

jo kelionės baigėsi, ir dabar jis ilsisi prieš amžinąjį poilsį. Jis buvo siauro veido, be barzdos, be ūsų, taisyklingų bruožų, taikingų įžvalgių akių. Tame veide, matyt, vidinis gyvenimas mažai atsispindėjo, todėl juo raiškesnis jame buvo pasitenkinimas bei nuovokumas. Tas veidas tarsi sakė, kad šis žmogus turėjo laimę gyvenime, bet kartu sakė, ir kad ta laimė nebuvo išskirtinė ar kelianti pavydą, o tokia neužgaunanti kaip nesėkmė. Senasis džentelmenas, be abejonės, mokėjo pažinti žmones, bet blyški jo šypsena, nušvietusi liesus pailgus skruostus ir linksmas akis, buvo kone kaimiškai paprasta, kai jis pagaliau neskubėdamas atsargiai pastatė didelį savo puodelį ant staliuko. Jis buvo labai tvarkingai apsirengęs juodais be dulkelės drabužiais, tik kelius buvo apsiklojęs skara ir apsiavęs storom siuvinėtom šlepetėm. Gražus škotų aviganis gulėjo ant žolės prie jo kėdės ir žiūrėjo į šeimininką beveik taip meiliai, kaip kad tas į didingąjį savo namą, o mažas pasišiaušęs terjeras laigė aplink anuodu džentelmenus...

Vienas jų buvo trisdešimt penkerių metų, dailaus stoto, tipingo angliško veido, tokio angliško kaip kad senasis džentelmenas amerikietiško, itin dailaus veido, skaistaus, doro ir atviro, ryžtingų bruožų, gyvomis gražiomis akimis ir puošnia tankia kaštonų spalvos barzda. Iš išvaizdos buvo matyti, kad tai dalingas, gamtos apdovanotas neeilinis žmogus,— gera sėkla, užaugusi našioje, aukštos civilizacijos dirvoje,— kiekvienam slapta galintis kelti pavydą. Jis buvo auliniais batais su pentinais, tarsi po ilgo jojimo ką tik nulipęs nuo arklio, su balta lyg jam didoka skrybėle, rankas laikė už nugaros, viename stambiame, baltame, proporcingame kumštyje turėjo sugniaužęs išsitepusias odines pirštines.

Jo pašnekovas, greta matuojantis veją, buvo visai kitokio sudėjimo, gal taip pat galintis sužadinti smalsumą, bet anaiptol nekeliantis noro, kaip pirmasis, be išlygų pasikeisti su juo vietomis. Aukštas, liesas, tikras perkarėlis, negražaus, nesveiko, protingo, simpatingo veido, su pastirusiais, nė kiek nepuošiančiais ūsais ir žandenomis. Jis atrodė protingas ir ligotas — anaiptol ne laimingas derinys. Vilkėjo rudo aksomo švarku. Rankas laikė susikišęs į kišenes, ir buvo matyti, kad tai senas įprotis. Jo eigastis buvo sunki, keverziška; jis buvo netvirtų kojų. Kaip sakiau, kaskart praeidamas pro sėdintį senąjį džentelmeną, įdėmiai į jį pasižiūrėdavo, ir tokią akimirką sugretinus jų abiejų veidus, buvo aišku, jog tai tėvas ir sūnus. Tėvas, pagaliau sugavęs sūnaus žvilgsnį, atsakė švelnia jautria šypsena.

— Man labai gera,— ištarė jis.

— Išgėrei arbatą? — paklausė sūnus.

— Taip, su dideliu malonumu.

— Ar dar įpilti?

Senasis ramiai pagalvojęs atsakė:

— Gal kiek palūkėsiu.— Jis kalbėjo su amerikietišku akcentu.

— Tau nešalta? — rūpinosi sūnus.

Tėvas iš lėto pasitrynė kojas.

— Kad ir nežinau. Kol nesušąlu, neužjaučiu.

— Gal kas kitas užjaus,— nusijuokė jaunesnysis.

— O, tikiuosi, visada atsiras, kas mane užjaučia. Ar jūs manęs neužjaučiate, lordai Vorbertonai?

— O taip, iš visos širdies,— iškart atsišaukė vyras, pavadintas lordu Vorbertonu.— Bet sakyčiau, kad iš pažiūros jums nuostabiai gera.

— Tikriausiai taip... daugeliu atžvilgių.— Senasis pažvelgė į žaliąją skarą ant kelių ir pataisė ją.— Po teisybei, man tiek metų buvo gera, jog pripratau prie gerumo ir jo nebesuvokiu.

— Taip, čia visas gerumo blogumas,— atsakė lordas Vorbertonas.— Mes tik tada jį suvokiame, kada mums nebegera.

— Mano galva, mes labai išrankūs,— tarė jo pašnekovas.

— O taip, be abejonės, mes labai išrankūs,— burbtelėjo lordas Vorbertonas.

Visi trys vyrai nutilo; jaunesnieji stovėjo, žvelgdami į senąjį, kuris vis dėlto paprašė dar arbatos.

— Man rodos, ta skara jums tik kliudo,— vėl prašneko lordas Vorbertonas, kol sūnus pylė tėvui arbatą.

— O ne, jam negalima be skaros! — sušuko džentelmenas su rudo aksomo švarku.— Nepakiškite jam tokios minties.

— Skara mano žmonos,— trumpai drūtai pasakė senasis.

— A, jeigu dėl sentimentų...— Ir lordas Vorbertonas skėstelėjo rankomis, lyg atsiprašydamas.

— Kai ji grįš, tikriausiai reikės atiduoti.

— Meldžiamasis. nieko panašaus. Turėk užsikloti vargšes senas kojas.

— Prašyčiau neužgaulioti mano kojų,— pasakė tėvas.— Manau, jos nė kiek ne prastesnės negu tavo.

— O, manąsias gali užgaulioti kiek tinkamas,— atsakė sūnus, pildamas arbatą.

— Ak, mudu abu apipešioti žvirbliai, nematau didelio skirtumo.

— Labai ačiū, kad mane vadini žvirbliu. Kaip arbata?

— Karštoka.

— Arbatos tai ne trūkumas.

— O, labai didelis privalumas,— sumurmėjo maloniai senasis džentelmenas.— Jis labai geras slaugas, lordai Vorbertonai.

— Tik gal kiek nevikrus.

— O ne, jis nėra nevikrus, turint galvoje, kad yra nesveikas. Kaip ligonis, jis labai geras slaugas. Aš taip jį ir vadinu — mano ligonis slaugas.

— Tėte, liaukis! — sušuko negražusis vyras.

— Juk toks ir esi; kaip norėčiau, kad tu būtum sveikas! Bet negi sergi savo noru.

— Iš tiesų gera mintis — reikia panorėti nesirgti,— atsakė sūnus.

— O jūs ar esate kada negalavęs, lordai Vorbertonai? — paklausė tėvas.

Lordas Vorbertonas pagalvojo:

— Esu, pone, kartą Persų įlankoje.

— Jis šaiposi iš tavęs, tėte,— tarė sūnus.— Jis juokauja.

— Taigi, dabar visi vien juokauja,— atsakė nepiktai tėtis.— Bent iš pažiūros nepasakytum jus kada sirgus, lordai Vorbertonai.

— Jis serga nuoboduliu, man tik ką skundėsi savo šita negalia,— atsakė už lordą Vorbertoną draugas.

— Negi teisybė, sere? — paklausė rimtai senasis.

— Jei ir teisybė, jūsų sūnus manęs nepaguodė. Su juo širdies neatgausi — užkietėjęs cinikas. Jis rasi niekuo netiki.

— Va ir vėl juokauja,— tarė vyras, apkaltintas cinizmu.

— Tai vis dėl nesveikatos,— paaiškino tėvas lordui Vorbertonui.— Ji jau veikia jo protą ir nuspalvina jo pasaulėvaizdį; jis taip nusiteikęs, tarytum laimė jį apėjo. Bet tai vis jo teorijos, o dvasia nepakenkta. Niekada jo nemačiau nukabinusio nosies — kad ir dabar. Dažnai dar ir man nuotaiką pakelia.

Šitaip apibūdintas vyras žvilgterėjo į lordą Vorbertoną ir nusijuokė.

— Kas čia — karšta lengvabūdiškumo panegirika ar pasmerkimas? Ar norėtum, tėte, kad aš savo teorijas taikyčiau gyvenime?

— Dievaži, tuomet išvystume ko nematę! — sušuko lordas Vorbertonas.

— Tikiuosi, tu dar neperėmei to juokaujamo tono,— tarė senasis.

— Vorbertono tonas blogesnis negu mano, jis dedasi nuobodžiaująs. O man niekad nebūna nuobodu, man gyvenimas per daug įdomus.

— Taigi kad *per daug*. O kas per daug — tau nesveika.

— Pas jus aš niekad nenuobodžiauju,— tarė lordas Vorbertonas.— Čia galima taip pasikalbėti kaip niekur kitur.

— Ar jūs vėl juokaujate? — paklausė senasis džentelmenas.— Jums išvis nevalia niekur nuobodžiauti. Kai buvau jūsų amžiaus, apie tokį dalyką kaip nuobodulys žinoti nežinojau.

— Matyt, buvote vėlyvo brendimo.

— Ne, labai ankstyvo, čia ir yra visa priežastis. Dvidešimties metų aš jau buvau subrendęs. Dirbau rankoves pasiraitojęs. Turėtumėte daugiau darbo, nebūtų kada nuobodžiauti, bet jūs, jauni žmonės, per dyki. Jums galvoje tik malonumai. Esate pernelyg išrankūs, pernelyg ištižę ir pernelyg turtingi.

— O kad tu kur! — sušuko lordas Vorbertonas.— Kas kas, o jūs neturėtumėte kitų kaltinti turtingumu.

— Ar todėl, kad aš bankininkas? — paklausė senasis.

— Tarkime, kad ir todėl; ir kad jūsų beribiai ištekliai.

— Jis nėra labai turtingas,— ėmė atlaidžiai teisinti tėvą sūnus.— Išdalijo krūvas pinigų.

— Betgi dalijo savo, ne svetimus pinigus,— įsiterpė lordas Vorbertonas,— tai ar reikia geresnio turtų įrodymo? Geradariams nederėtų kitų peikti už tai, kad mėgsta malonumus.

— Tėvui didžiausias malonumas — daryti kitiems malonumą.

Senasis papurtė galvą:

— Aš nesidedu suteikęs savo amžininkams daug malonumų.

— Mielas tėti, tu labai kuklus!

— Mes juokaujame, pone,— tarė lordas Vorbertonas.

— Jums, jauniems, tik juokai ir juokai. Kai juokai išsibaigs, neturėsite ką veikti.

— Laimė, kad juokai neišbaigiami.— atsakė sūnus.

— Aš taip nemanau. Aš manau, kad reikalai darosi rimtesni. Jūs, jaunime, dar tuo įsitikinsite.

— Kuo reikalai rimtesni, tuo daugiau progų juokauti.

— Bet tie juokai gali būti liūdni,— atsakė senasis.— Esu įsitikinęs, jog bus didelių permainų, ir ne visos bus į gera.

— Aš visiškai su jumis sutinku, pone,— pareiškė lordas Vorbertonas.— Esu tikras, jog bus didelių permainų, ir dar daug ko bus. Todėl man ir sunku pasinaudoti jūsų patarimu. Prisimenat, anądien sakėte, jog man vertėtų prie ko nors „apsistoti". Neapsistosi juk žmogus prie to, kas kiekvieną valandėlę gali išlėkti į orą.

— Tau vertėtų apsistoti prie gražios moters,— tarė jo draugas.— Jis iš paskutiniųjų stengiasi įsimylėti,— pridėjo, tarsi paaiškindamas tėvui.

— Gražios moterys pačios gali išlėkti į orą,— atsikirto lordas Vorbertonas.

— Ne ne, jos tvirtai laikosi ant žemės, ir jokie politiniai nei socialiniai pasikeitimai, apie kuriuos čia šnekėjau, jų nepalies.

— Sakote, jos nepaliečiamos? Puiku, tuomet kuo greičiausiai stversiu kurią ir užsikabinsiu ant kaklo kaip gelbėjimosi ratą.

— Moterys mus išgelbės,— tarė senasis džentelmenas.— Turiu galvoje geriausias, nes moteris moteriai nelygu. Išsirinkite gerą moterį, veskite. ir jūsų gyvenimas iškart pasidarys daug įdomesnis.

Stojusi trumpa tyla greičiausiai rodė, jog abu klausytojai įvertino senojo džentelmeno didžiadvasiškumą, nes nei sūnui, nei svečiui nebuvo paslaptis, kad jo paties vedybinis bandymas nebuvo sėkmingas. Tačiau, kaip jis sakėsi, lygybės tarp moterų nededąs, ir tie žodžiai gal buvo savo klaidos pripažinimas, nors nė vienas iš jo klausytojų nebūtų drįsęs pasakyti balsu, kad jo išrinktoji, matyt, ne iš tų, gerųjų.

— Jei vesiu įdomią moterį, įdomiai gyvensiu, ar tą norėjote pasakyti? — pasitikslino lordas Vorbertonas.— Aš nesu taip užsidegęs vesti, kaip jūsų sūnus čia nupiešė, bet ką žinai, kaip įdomi moteris gali pakreipti gyvenimą.

— Norėčiau pamatyti tavo įdomios moters idealą.— tarė jo draugas.

— Mielas drauge, argi galima pamatyti idealą, ypač tokį nežemišką kaip mano. O, jei aš pats galėčiau jį išvysti, jau būtų didelis žingsnis į priekį.

— Įsimylėkit, ką jūsų širdis geidžia, tik ne mano dukterėčią,— perspėjo senasis džentelmenas.

Sūnus nusijuokė.

— Jis pamanys, kad tu jį kurstai. Mielas tėte, pragyvenai tarp anglų trisdešimt metų, išmokai kalbėti tą, ką jie kalba, bet neišmokai nutylėti to, ką jie nutyli!

— Aš kalbu, ką tinkamas,— ramių ramiausiai atrėmė tėvas.

— Neturiu garbės pažinti jūsų dukterėčios,— tarė lordas Vorbertonas.— Ko gero, pirmą kartą apie ją girdžiu.

— Ji mano žmonos dukterėčia; ponia Tačit vežasi ją į Angliją.

Jaunasis Tačitas paaiškino:

— Mano motina, kaip žinai, šią žiemą praleido Amerikoje, ir dabar laukiame jos sugrįžtant. Ji rašo ten radusi savo dukterėčią ir pakvietusi ją į svečius.

— Štai kaip, labai gražu,— tarė lordas Vorbertonas.— O ar toji jauna dama įdomi?

— Mes ne ką daugiau apie ją žinome kaip tu; motina į smulkmenas nesileidžia. Paprastai mums siunčia tik telegramas, o jos dažnai neįmenamos. Sako, kad moterys nemoka rašyti telegramų, bet mano motina tobulai įvaldė lakoniškumo meną. „Amerika įgriso, baisus karštis, grįžtu Anglijon su dukterėčia, pirmu garlaiviu padorioje kajutėje". Iš jos gauname tik tokius pranešimus — čia paskutinė telegrama. Dar viena buvo anksčiau, kur ji pirmą kartą užsiminė apie savo dukterėčią. „Pakeičiau viešbutį, nepakenčiamas akiplėša tarnautojas, rašykite čia. Pasiėmiau sesers mergaitę, mirė pernai, grįžtu Europon, dvi seserys, didelis savarankiškumas". Dėl šitos telegramos mes ligi šiol su tėvu sukame galvas, ją kaip nori gali suprasti.

— Vienas dalykas aiškus,— įsiterpė senasis: — viešbučio tarnautojui ji iškūreno gerą pirtį.

— Kažin, juk vis dėlto jai teko pasitraukti iš mūšio lauko. Iš pradžių pamanėme, kad sesuo yra šito tarnautojo, bet kadangi ir antroje telegramoje minima dukterėčia, vadinasi, turima galvoje kuri nors mano teta. Paskui kilo klausimas, kieno tos dvi seserys, tikriausiai jos yra velionės tetos dukterys. Bet koks tas savarankiškumas ir kokia prasme — taip ir neaišku. Ar šie žodžiai taikomi merginai, kurią motina ėmėsi globoti, ar taip pat dviem jos seserims, ir ar turima galvoje moralinis, ar finansinis savarankiškumas. Ar norima pasakyti, kad jos gavo gerą palikimą, ar kad nenori nuo nieko priklausyti? O gal tai tik reiškia, kad jos nori gyventi savo galva?

— Gal ir ką kitą reiškia, bet šitą tikrai,— įterpė ponas Tačitas.

— Greit viskas paaiškės,— tarė lordas Vorbertonas.— Kada grįžta ponia Tačit?

— Mes patys nežinom. Kai tik pasitaikys padori kajutė, kurios gal dar dabar laukia, nors, antra vertus, gal jau ir išlipo Anglijoje.

— Tokiu atveju tikriausiai būtų atsiuntusi dar vieną telegramą.

— Kai lauki telegramos, niekad nesulauki; ji atsiunčia tik tuomet, kai nelauki,— pasakė senasis džentelmenas.— Ji mėgsta netikėtai užgriūti — viliasi mane užklupti darant ką nors nedoro. Tiesa, dar nė karto neužtiko, bet nepraranda vilties.

— Ji savarankiška kaip ir jos minimos giminaitės — tas pats kraujas.— Sūnus palankiau atsiliepė apie motinos būdą.— Kad ir kokios jos savarankiškos, mano motinai vis tiek neprilygs. Ji viską mėgsta daryti pati ir netiki, kad kieno nors galioje būtų jai padėti. Iš manęs, jos manymu, tiek pat naudos kiek iš pašto ženklo be klijų, ir niekad man neatleistų, jei drįsčiau nuvažiuoti į Liverpulį jos pasitikti.

— O man ar bent praneši, kai pusseserė atvyks? — pasidomėjo lordas Vorbertonas.

— Tik su minėta sąlyga — jei jos neįsimylėsit,— atsakė ponas Tačitas.

— Labai griežta sąlyga. Ar aš jums per prastas?

— Sakyčiau, per geras, todėl ir nenorėčiau, kad ji už tavęs ištekėtų. Čion, tikiuosi, ne vyro ieškoti važiuoja, nors daugybė merginų taip ir daro, tarsi tėvynėje gerų vyrų nebūtų. Be to, ji tikriausiai susižiedavusi; man rodos, visos jaunos amerikietės susižiedavusios. O galų gale nežinau, ar iš tavęs būtų pavyzdinis vyras.

— Ji gal iš tiesų bus susižiedavusi,— kiek pažinojau amerikiečių merginų, visos buvo susižiedavusios, bet garbės žodis — joms tai niekam netrukdo! O ar iš manęs išeis pavyzdinis vyras,— toliau kalbėjo pono Tačito svečias,— nesu ir pats labai tikras. Bet niekas nedraudžia pabandyti!

— Bandykite į valias, tik ne su mano dukterėčia,— nusišypsojo senasis vyriškis, spyriodamasis vien juokais.

— Na,— pajuokavo ir lordas Vorbertonas,— o gal ji to nė neverta.

II SKYRIUS

Kol tuodu žarstė sąmojus, Ralfas Tačitas, susikišęs rankas į kišenes, netvirta savo eisena nužingsniavo šalin, sekamas nenuoramos terjero. Jis buvo veidu į namą, bet susimąstęs žiūrėjo žemėn ir nė nepajuto, jog yra stebimas žmogystos, pasirodžiusios plačiame tarpduryje. Ralfo dėmesį atkreipė tiktai šuo, kuris ūmai nėrė į priekį, skardžiai skalindamas, bet greičiau sveikindamas, negu puldamas. Ten stovėjo jauna mergina, kuri, matyt, iš sykio suprato šunelio draugiškumą. Greitai prilėkęs tas sustojo prie jos kojų, užvertęs galvą, įnirtingai lodamas, ir ji tuoj pasilenkusi paėmė jį į rankas ir amsintį prisikišo prie veido. Tuo metu šuniuko šeimininkas spėjo prieiti ir pamatyti, kad nauja Bančio draugė buvo aukšta mergina juoda suknele, iš pirmo žvilgsnio gana daili. Ji buvo vienplaukė lyg savo namuose, todėl suglumino šeimininko sūnų, kuris paskutiniu metu, pasiligojus tėvui, buvo atpratęs nuo svečių. Tuo tarpu ir anie du džentelmenai pastebėjo atvykėlę.

— Pala, kas ta nepažįstama mergina? — paklausė ponas Tačitas.

— Gal ponios Tačit dukterėčia — savarankiškoji jauna dama,— spėjo lordas Vorbertonas.— Iš to, kaip elgiasi su šuniu, matyt, kad čia jos ir esama.

Škotų aviganis irgi teikėsi skirti jai dėmesio ir, pamažu mosikuodamas uodegą, nuturseno link merginos tarpduryje.

— O kur tuomet mano žmona? — burbtelėjo šeimininkas.

— Gal dukterėčia iš to didelio savarankiškumo ją kur paliko.

Mergina su šypsena užšnekino Ralfą, vis dar nepaleisdama terjero.

— Ar čia jūsų šunelis, pone?

— Ką tik buvo mano, bet jūs nepaprastai greit jį nusavinote.

— O ar negalėtų jis būti mūsų abiejų? — paklausė mergina.— Jis toks mielas gyvulėlis.

Ralfas įdėmiai pasižiūrėjo į viešnią — ji buvo reto grožio — ir atsakė:

— Tebūnie jūsų vienos.

Merginai, ko gero, nestigo pasitikėjimo nei savimi, nei kitais, bet nuo tokio netikėto dosnumo ji išraudo.

— Man derėtų pasakyti, kad tikriausiai esu jūsų pusseserė,— prisistatė ji, paleisdama žemėn šunį.— O, štai dar vienas! — tuoj pridūrė, prisiartinus aviganiui.

— Tikriausiai? — sušuko juokdamasis vyriškis.— Manau, čia nėra ko abejoti. Jūs juk atvažiavote su mano mama?

— Taip, prieš pusvalandį.

— Negi ji čia jus išleido ir apsisukus vėl išvažiavo?

— Ne, ji nuėjo tiesiai į savo kambarį ir paprašė, jeigu jus pamatyčiau, pasakyti, kad ateitumėt pas ją be penkiolikos septynios.

Ralfas dirstelėjo į laikrodį.

— Labai ačiū, būsiu punktualus.— Ir vėl pakėlė akis į pusseserę.— Malonu, kad atvykote. Aš labai džiaugiuosi.

Mergina dairėsi, viską nužvelgdama pagauliomis akimis — pašnekovą, abu šunis, džentelmenus po medžiais, vaizdingą aplinką.

— Tokios gražios vietos dar kaip gyva nesu mačiusi. Aš jau apėjau visą namą ir esu pakerėta.

— Atleiskit, kad nepasitikome jūsų ir taip ilgai buvote palikta viena.

— Jūsų mama sakė, kad Anglijoje dėl svečių atvykimo didelio sambrūzdžio nedaroma, ir jokio sutikimo nė nesitikėjau. Ar vienas iš tų džentelmenų — jūsų tėvas?

— Taip, senesnysis, tas, kuris sėdi,— atsakė Ralfas.

Mergina nusijuokė:

— Antrojo nepalaikyčiau jūsų tėvu. O kas jis toks?

— Mūsų draugas — lordas Vorbertonas.

— O, aš taip ir maniau, kad čia sutiksiu lordą — kaip romane! Ak tu mielas padarėli! — staiga sušuko ji ir pasilenkusi vėl paėmė ant rankų mažąjį šunelį.

Ji stovėjo kaip stovėjusi ten, kur juodu susipažino, ir nėjo pasisveikinti su namų šeimininku; Ralfas pagalvojo, gal ši žavi liekna mergina, delsianti ant slenksčio, tikisi, jog senasis pats ateis pareikšti jai pagarbos. Jaunos amerikietės palepintos dėmesio, o šita, ko gero, itin įnoringa! Tiesiog iš jos veido Ralfui tai buvo matyti.

— Gal norėtumėte susipažinti su mano tėvu? — vis dėlto išdrįso paklausti.— Jis senas ir nepagali — iš krėslo nesikelia.

— O, vargšas, kaip man jo gaila! — sušuko mergina ir kaipmat puolė į priekį.— Iš to, ką pasakojo jūsų mama, man susidarė įspūdis, kad jis dar gana paslankus.

Ralfas Tačitas ne iškart atsakė:

— Ji metus jo nematė.

— Gerai, kad bent jį supa tokia graži aplinka. Eime, mažasis skalike.

— Čia mūsų numylėta senoji sodyba,— tarė Ralfas, žvairuodamas į savo kaimynę.

— Kuo jis vardu? — paklausė ji, vėl pasižiūrėjusi į terjerą.

— Kuo vardu tėvas?

— Taip,— atsakė vylingai mergina,— bet nesakykite jam, kad aš šito klausiau.

Tuo tarpu jie priėjo prie pono Tačito, ir tas palengva pakilo iš krėslo pasisveikinti.

— Mama jau parvažiavo,— tarė Ralfas,— o čia panelė Arčer.

Senasis džentelmenas, suėmęs merginą abiem rankomis už pečių, be galo geraširdiškai pažiūrėjo į ją, o po to galantiškai pabučiavo.

— Man labai malonu, kad jūs jau pas mus, tik gaila, nedavėte mums progos gražiai jus sutikti.

— O, mus sutiko koks pustuzinis tarnų hole,— atsakė mergina.— O viena senutė prie vartų netgi reveransą padarė.

— Mes dar gražiau būtume sutikę, jei tik būtume žinoję.— Senasis šeimininkas stovėjo šypsodamasis, trynė rankas ir pamažu lingavo galvą.— Bet ponia Tačit nemėgsta sutikimų.

— Ji nuėjo tiesiai į savo kambarį.

— Taip, ir užsirakino. Kaip visuomet. Kad kokios kitą savaitę ją pamatysiu.— Ir ponios Tačit vyras pamažėle vėl atsisėdo kaip sėdėjęs.

— Anksčiau,— tarė panelė Arčer.— Aštuntą valandą ji nusileis vakarieniauti. Nepamirškite — be penkiolikos septynios,— atsisukusi su šypsena priminė ji Ralfui.

— O kas bus be penkiolikos septynios?

— Aš turiu pasirodyti mamai,— atsakė Ralfas.

— Laimingas vaikas! — taip suprato jo žodžius tėvas.— O jus prašom sėsti, išgerti su mumis arbatos,— pakvietė jis žmonos dukterėčią.

— Man buvo atnešta arbata, vos tiktai užlipau į savo kambarį,— atsakė jaunoji dama.— Kaip gaila, kad jūs nesveikuojate,— pridėjo ji, žiūrėdama į garbingą šeimininką.

— Ak, aš jau savo atgyvenau, brangute, valia ir susenti. Čia būdama jūs man palengvinsite senatvę.

Ji vėl dairėsi į visas šalis — į pievą, didelius medžius, sidabrinę Temzę, seną įspūdingą namą, nepraleisdama iš akiračio ir savo pašnekovų; ir toks jos smalsumas suprantamas, nes mergina buvo neabejotinai protinga, o dabar dar ir susijaudinusi. Ji sėdėjo, paleidusi šunelį, baltutėles rankas susidėjusi ant kelių, ant juodos suknelės; jos galva buvo pakelta, akys žibėjo, ji gręžiojosi ir šen, ir ten, visu lanksčiu kūnu paslankiai atsiliepdama į naujus įspūdžius. Ir nuo tos įspūdžių gausybės ji tik giedrai ramiai šypsojosi.

— Tokio grožio kaip gyva nemačiau!

— Taip, čia gražu,— sutiko ponas Tačitas.— Žinau, kaip jūs paveikta. Pats tą esu patyręs. Bet ir jūs reto grožio,— pridėjo jis mandagiai, jokiu būdu ne šiaip juokaudamas ir su pasitenkinimu suvokdamas, kad amžius jam duoda teisę netgi jaunoms merginoms sakyti komplimentus, nė kiek jų nesugluminant.

Nėra ko smulkiai aiškintis, kiek suglumo panelė Arčer; šiaip ar taip, ji išsyk atsistojo nuraudusi, tačiau jam neprieštaraudama.

— O taip, žinoma, aš gražuolė,— atsikirto ji nusijuokusi.— O kada jūsų namas statytas? Elžbietos laikais?

— Pradžioje Tiudorų dinastijos[5], — tarė Ralfas Tačitas.

Atsigręžusi ji įsistebeilijo į jį.

— Tiudorų? Nuostabu! Tikriausiai tokių namų yra daugiau?

— Daug daugiau, ir geresnių.

— Ką tu šneki, sūnau! — užgynė tėvas.— Geresnių už mūsiškį nėra.

— Mano gana neblogas, kai kuriais atžvilgiais geresnis nei jūsų,— prabilo lordas Vorbertonas, kuris ligi tol tylėjo, nenuleisdamas akių nuo panelės Arčer. Jis linktelėjo jai šypsodamasis — mokėjo elgtis su moterimis. Mergina akimoju tat suprato, nebuvo pamiršus, jog tai lordas.— Mielu noru jį jums aprodyčiau,— pridėjo jis.

— Netikėkit juo,— sušuko senasis šeimininkas,— ir nėra ko to namo žiūrėti! Tai sena griuvena — nė iš tolo nepalyginti su mūsiškiu.

— Nemačiusi neturiu balso,— atsakė mergina šypsodamasi lordui Vorbertonui.

Šiame ginče Ralfas Tačitas nedalyvavo, stovėjo susikišęs ran-

kas į kišenes, tarsi būtų laukęs, kada galės atnaujinti pašnekesį su tik ką įgyta pussesere.

— Ar jūs mylite šunis? — pašnekino jis ir susigriebė, jog protingam žmogui čia nei šiokia, nei tokia pokalbio pradžia.

— Taip, labai myliu.

— Tuomet turėkitės tą terjerą,— tęsė jis vis dar nei šiaip, nei taip.

— Su malonumu paturėsiu, kol būsiu čia.

— Tikiuosi, jog ilgai pabūsite.

— Jūs labai geras. Pati nežinau. Teta nuspręs.

— Aš nuspręsiu kartu su ja be penkiolikos septintą.— Ir Ralfas vėl dirstelėjo į laikrodį.

— Džiaugiuosi, kad apskritai čion patekau,— tarė mergina.

— Netikiu, kad leistumėt kitiems už jus ką nors nuspręsti.

— O kodėl ne, jei jie nusprendžia pagal mano norą.

— Aš pasistengsiu nuspręsti pagal jūsų norą,— atsakė Ralfas.— Negaliu atsistebėti, kaip mes ligi šiol jūsų nepažinojome.

— Aš visą laiką ten gyvenau — reikėjo tik atvažiuoti ir būtumėte lengvai radęs.

— Kur — ten?

— Jungtinėse Valstijose: Niujorke, Olbanyje ir kitose vietose.

— Aš buvau ten, išvažinėjau visą Ameriką, bet jūsų niekur nesutikau. Dėl to ir stebiuosi.

— Todėl,— kiek padelsus tarė panelė Arčer,— kad po mano motinos mirties, o ji mirė, kai aš dar maža buvau, jūsų mama susipyko su mano tėvu. Užtat mes nė vilties neturėjome su jumis susitikti.

— Apsaugok Viešpatie, kad aš pykčiausi su visais, su kuo mano mama susipykusi! — sušuko jaunuolis.— Jūs seniai netekote tėvo? — surimtėjęs paklausė jis.

— Taip, prieš metus. Nuo to laiko teta man labai gera: mane aplankė ir pasiūlė drauge su ja važiuoti į Europą.

— Štai kaip,— tarė Ralfas.— Ji įsidukrino jus.

— Įsidukrino? — Mergina išplėtė akis, jos veidas vėl nuraudo ir kartu jame šmėkštelėjo skausmas, kiek išgąsdinęs pašnekovą. Jis nepasvėrė savo žodžių. Tuo sykiu lordas Vorbertonas, matyt, nenustygdamas iš arčiau apžiūrėti panelę Arčer, atžingsniavo prie jų abiejų, ir mergina įsmeigė į jį išplėstas akis.

— O ne, ji manęs neįsidukrino. Aš netinku įdukrinimui.

— Labai labai atsiprašau,— pralemeno Ralfas.— Aš turėjau galvoje... turėjau galvoje...— Jis nebežinojo, ką turėjo galvoje.

— Turėjote galvoje, kad ėmėsi mane globoti. Taip, ji mėgsta globoti žmones. Ji man labai gera, bet,— pridūrė ji su regimu troškimu būti gerai suprasta,— aš labai branginu laisvę.

— Ar jūs šnekatės apie ponią Tačit? — pašaukė senasis džentelmenas, sėdintis kėdėje.— Eikš, brangute, papasakok apie ją. Aš visada būnu dėkingas už suteiktas apie žmoną žinias.

Mergina vėl kiek padelsė, paskui su šypsena tarė:

— Teta išties man labai nuoširdi.— Ir nuėjo prie dėdės, kurį jos žodžiai prąlinksmino.

Lordas Vorbertonas, kiek pastovėjęs su Ralfu Tačitu, tarė:

— Ką tik smalsavai, koks mano įdomios moters idealas. Štai jis!

III SKYRIUS

Ponia Tačit buvo visokių keistybių moteris, ir jos elgsena, grįžus po daugelio mėnesių į vyro namus,— geras to pavyzdys. Ji viską darydavo saviškai, ir tai tiksliausiai nusako jos būdą, kuris, šiaip gana liberalus, retai kada palikdavo meilumo įspūdį. Ponia Tačit, netgi ir nemažai gero padarydama, nemokėdavo būti maloni. Jos saviškumas, kurį pati labai vertino, buvo neužgauius, o tik ryškiai išskiriantis ją iš kitų. Jos elgesio briaunos buvo tokios aštrios, kad jautresnius žmones žeisdavo nelyginant peilis. Tas jos aštrumas prasikišo jau pirmomis valandomis po grįžimo iš Amerikos. Nors tokiomis aplinkybėmis labiausiai būtų tikę pasisveikinti su vyru ir sūnumi, ponia Tačit, kaip visada tokiais atvejais, užsidarė neperžengiamoje vienatvėje, jos išmanymu, dėl labai rimtų priežasčių, atidėdama sentimentaliąją ceremoniją ligi tol, kol po kelionės nepriekaištingai apsirengs, nors rūbai jai neturėjo labai rūpėti, nes ji niekada netarnavo nei tuštybei, nei grožiui. Ji buvo negraži pagyvenusi moteris be ypatingų manierų ar didelės elegancijos, tik be galo gerbianti savas paskatas. Ji paprastai nesibrangindama jas atskleisdavo — jei tik kas paprašydavo tokios malonės — ir tuomet paaiškėdavo, kad jos poelgių motyvai visai ne tokie, kokie jai būdavo priskiriami. Su vyru jie faktiškai gyveno skyrium, ir jai, matyt,

tokia padėtis neatrodė kuo nors ypatinga. Jau bendro jų gyvenimo pradžioje pasidarė akivaizdu, jog jų norai niekur ir niekad nesutaps, ir tai paskatino ją gelbėti jų nesuteikimus nuo grubaus atsitiktinumo. Kaip mokėdama ji stengėsi nesutarimus įteisinti — suteikti jiems dailesnį pavidalą, todėl ir išvažiavo į Florenciją; nusipirkusi namą, pati apsigyveno ten, o vyrą paliko rūpintis Anglijos banko skyriumi. Toks pasiskirstymas jai didžiai patiko: jų santykiai tapo tiksliai apibrėžti. Vyras į juos taip ir žiūrėjo ūkanotame Londone, kur protarpiais vien tai ir buvo ryškiai matyti, nors jis jau verčiau būtų norėjęs, kad nenormalūs jų santykiai būtų buvę miglotesni. Susitaikyti su nesantaika jam buvo nelengva; jis buvo pasiryžęs susitaikyti su viskuo, tik ne su tuo, ir niekaip nesuprato, kam dėl šeimyninių sutarimų ar nesutarimų reikia tokio baisaus nuoseklumo. Ponia Tačit daug nesigraužė ir nedvejojo, paprastai kartą per metus mėnesiui atvažiuodavo pas vyrą ir per tą laiką stengdavosi jį įtikinti, kad jos pasirinkta tvarka gera. Ji vis remdavos trimis ar keturiomis priežastimis, dėl kurių jai nepatinkąs angliškasis gyvenimo būdas; tiesa, tos priežastys lietė senosios sistemos neesminius dalykus, tačiau visai pateisino ponios Tačit negalėjimą čia gyventi. Visų pirma jai esąs šlykštus duonos padažas, anot jos, panašus į kompresą ir atsiduodantis muilu; antra, ji nepakenčianti, kad tarnaitės maukia alų, be to, anglų skalbėjos (ponia Tačit buvo skrupulinga dėl skalbinių) nesančios savo amato meistrės. Ji reguliariai lankydavosi savo tėvynėje, bet pastarąjį kartą užsibuvo ilgiau nei kada nors.

Kad ji ėmėsi globoti savo dukterėčią, nebuvo jokių abejonių. Kartą lietingą pavakarę, prieš kokius keturis mėnesius nuo mūsų istorijos pradžios, ši jauna mergina sėdėjo viena su knyga rankose. O jeigu ji skaitė, vadinasi, nesijautė vieniša, nes jos žinių alkis buvo gaivinantis, o vaizduotė — laki. Tačiau tuo kartu ji jau norėjo kažko naujo, ir netikėtos viešnios pasirodymas buvo pačiu laiku. Apie viešnios atvykimą niekas nepranešė, mergina pati išgirdo jos žingsnius gretimame kambaryje. Tai buvo Olbanyje sename dideliame kvadratiniame dviejų galų name, kurio viename apatinio aukšto lange kabėjo skelbimas, kad jis parduodamas. Į namą iš gatvės buvo dvejos durys, ir nors pro vienas seniai niekas nevaikščiojo, jos nebuvo panaikintos. Tos durys buvo visai vienodos: didelės, baltos, su skliautuota stakta ir plačiais šoniniais langeliais virš neaukštų raudono akmens laiptelių, kurie leidosi šonu į plytomis grįstą šaligatvį. Dabar

šis namas buvo vientisas — bendra siena buvo išgriauta ir kambariai sujungti. O antrame aukšte tų kambarių buvo aibė, visi vienodai išdažyti gelsvai balta spalva, apsinešusia per ilgą laiką. Trečiame aukšte per abu namo galus ėjo skliautuotas koridorius, kurį Izabelė su seserimis vaikystėje vadino tuneliu, ir nors jis buvo neilgas ir šviesus, mergaitėms atrodė keistas, nuošalus, ypač žiemos pavakarėmis. Maža būdama ji dažnai svečiuodavosi šiame name,— čia gyveno jos senelė. Paskui, po dešimties metų pertraukos, Izabelė grįžo į Olbanį prieš tėvo mirtį. Jos senelės, ponios Arčer, namai anais laikais buvo vaišingai atviri daugiausia savai giminei, ir mažosios mergaitės ištisas savaites prabūdavo po jų stogu — tos savaitės Izabelės atmintyje buvo laimingiausios. Čia gyvenimas ėjo kita vaga negu jų namuose — platesne, dosnesne, žodžiu, šventiškesne; iš vaikų niekas nereikalavo griežtos tvarkos, ir progų nusiklausyti vyresniųjų pokalbių (Izabelei nepaprastas malonumas) buvo į valias. Nuolatos kas nors tai atvažiuodavo, tai išvažiuodavo; senelės sūnūs ir dukterys su vaikais visada buvo laukiami svečiai jos namuose, kurie buvo labai panašūs į knibždantį provincijos viešbutėlį, laikomą geraširdės senos damos, daug dūsaujančios, bet niekad nepateikiančios sąskaitos. Apie sąskaitas Izabelė, žinoma, nieko neišmanė, bet senelės namai dar jai mažai atrodė romantiški. Iš kiemo pusės prie namo buvo dengta veranda, kurioje kabojo sūpuoklės — svaiginančio džiaugsmo šaltinis; už jų ligi arklidės ėjo persikų sodas, o jame kiekvienas vaismedis buvo kaip savas. Kitoje gatvės pusėje dunksojo senas pastatas, vadinamas Olandų namu" — keistas statinys dar iš pirmųjų kolonistų laikų, sumūrytas iš geltonai nudažytų plytų ir apvainikuotas į prašalaičius atgręžtu frontonu; jis stovėjo šonu į gatvę ir buvo nuo jos saugomas išklibusios medinės tvoros. Jame buvo įsikūrusi pradinė berniukų ir mergaičių mokykla, vadovaujama ar greičiau palikta savieigai orios damos, apie kurią Izabelė tik tiek prisiminė, kad jos plaukai ties smilkiniais buvo prismaigstyti nei šiokių, nei tokių „miegamojo" šukų ir kad ji buvo kažkokio svarbaus asmens našlė. Šioje įstaigoje mažoji mergaitė būtų galėjusi padėti savo žinių pamatus, bet išbuvusi joje vienut vienintelę dieną sukilo prieš jos įstatymus, ir jai buvo leista likti namie, iš kur rugsėjo dienomis, kai Olandų namo langai būdavo atviri, buvo girdėti klegesys vaikiškų balsų, kartojančių daugybos lentelę; tuo kartu jos širdelėje laisvės džiaugsmas susipindavo su skriauda, kad yra atskirta. O žinių pamatus ji pasidėjo, turėdama

marias laiko senelės namuose, kur nevaržoma — nes daugiau namuose niekas knygų neskaitė — galėjo naudotis bibliotekos knygomis su frontispisais, kurias pasiekdavo, užsilipusi ant kėdės. Radusi kokią pagal skonį — ji rinkdavosi dažniausiai pagal frontispisus,— nusinešdavo į paslaptingą patalpą, esančią už bibliotekos ir nežinia kodėl vadinamą kontora. Kieno tai buvo kontora ir kokiais laikais ji klestėjo, Izabelė taip ir neišsiaiškino, jai buvo gana, kad čia atsimušdavo aidas, atsidavė pelėsiais, čionai kaip ištremtin išgrūsdavo senus baldus, dar gana tvirtus, kurių luošumo net nebuvo matyti (todėl ir tremtis atrodė nepelnyta, o tie baldai — neteisybės aukos) ir prie kurių, aišku, iš liūdnumo ji vaikiškai prisirišo kaip prie žmonių. Ypač prie senos sofos, kuriai ji išsakė šimtus vaikiškų širdgėlų. Šiame kambaryje gal todėl buvo paslaptinga graudi nuotaika, kad tikrasis įėjimas buvo pro antrąsias, pasmerktąsias duris, užšautas skląsčiais, kurių toks žiogas kaip ta mažutė mergaitė nepajėgdavo atitraukti. Ji žinojo, kad tas tylus, sustingęs portalas išeina į gatvę; jei šoniniai langeliai nebūtų buvę uždengti žaliu popieriumi, pažvelgus į lauką būtų buvę matyti rudi laiptai ir numindžiotų plytų šaligatvis. Bet ji nė nenorėjo žiūrėti laukan, nes tada būtų sugriovusi savo prasimanymą, kad anoje pusėje yra nematyta neregėta vieta, kuri vaikiškoje vaizduotėje būdavo arba laimės, arba siaubo šalis — pagal nuotaiką.

Tą apsiniaukusią ankstyvo pavasario popietę, apie kurią čia kalbu, Izabelė kaip tik ir sėdėjo „kontoroje". Tuo metu ji būtų galėjusi šeimininkauti visame name, bet išsirinko niūriausią kampą. Užsklęstų durų nė karto nebuvo atidariusi, niekad nebuvo nuėmusi žaliojo popieriaus (pakeisto kitų rankų) nuo šoninių langelių ir nė nebandė savęs tikinti, jog už jų — kasdienė gatvė. Pliaupė šaltas žvarbus lietus, pavasaris bandė kantrybę, bandė nedorai, tyčiodamasis. Tačiau Izabelė nepaisė kosmoso išdavystės — žiūrėjo į knygą ir stengėsi sutelkti mintis. Neseniai susiprotėjusi, kad jos mintys yra klajūnės, ji ėmėsi išmoningai jas muštruoti, mokyti žengti pirmyn, pulti, sustoti, trauktis ir pagal jos komandą atlikti dar sudėtingesnius manevrus. Kaip tik tuo metu ji buvo paliepusi joms šturmuoti smėlėtas vokiečių filosofijos istorijos lygumas. Staiga ji išgirdo žingsnius, einančius ne į taktą su jos mintimis; kiek pasiklausiusi suprato, jog kažkas už sienos, bibliotekoje, vaikšto. Iš pradžių pamanė, kad tai ketinęs ją aplankyti žmogus, bet netrukus suprato, jog ten esama moters, ir nebuvėlės,— vadinasi, ne tas svečias. Iš eisenos

buvo justi, jog toji čia smalsauja, dairosi, kad kokios nesustos, peržengs ir kontoros slenkstį; ir iš tiesų durys tuoj atsidarė, ir tarpduryje sustojusi dama įsispitrijo į mūsų herojų. Tai buvo negraži pagyvenusi moteris, apsivilkusi laisvu lietpalčiu; iš veido buvo matyti, jog yra smarkaus būdo.

— O, ar tu čia visados sėdi? — prabilo viešnia ir apžvelgė visokių komplektų kėdes bei stalus.

— Kai turiu svečių, ne,— atsakė Izabelė, kildama pasitikti įsiveržėlės.

Izabelė išsivedė ją atgal į biblioteką, kur viešnia toliau dairėsi.

— Jūs, regis, turite daug kambarių, ir kur kas geresnių. Nors čia viskas nežmoniškai užleista.

— Ar jūs atėjote apžiūrėti namo? — pasiteiravo Izabelė.— Tarnaitė jums aprodys.

— Man tokių paslaugų nereikia: aš jo nežadu pirkti. O tarnaitė turbūt maklinėja viršuje ir ieško tavęs — nelabai nuovoki mergelė. Pasakyk, tegu nebeieško.

Izabelė stovėjo nesigaudydama, ką daryti, tai ši netikėta kritikė jai išdrožė:

— O tu tikriausiai viena iš dukterų...

Izabelė pamanė, kad dama labai keistai elgiasi.

— Nežinau, kieno dukteris turite galvoje.

— Velionies pono Arčerio ir mano vargšės sesers.

— A-a,— nutęsė Izabelė,— tai jūs būsite mūsų pusgalvė teta Lidija! — išsprūdo jai.

— Ar taip tavo tėvas liepė mane vadinti? Aš tavo teta Lidija, bet nesu pusgalvė, dėl to gali neabejoti. O kuri tu iš dukterų?

— Aš jauniausia iš mūsų trijų, Izabelė.

— Taigi, o tuodvi — Liliana ir Edita. Tu pati gražiausia?

— Kad nežinau.

— Aš manau, kad tu.

Šitaip teta susidraugavo su dukterėčia. Prieš daug metų, po sesers mirties, ponia Tačit bandė paimti svainį į nagą dėl dukterų auklėjimo, ir juodu susipyko. Būdamas karštakraujis, jis paprašė jos nesikišti ne į savo reikalus, toji ir klausė jo žodžio. Ilgus metus nepalaikė su juo jokio ryšio ir jam mirus nė laiškelio neparašė dukterims, kurioms buvo įskiepyta nepagarba jai — kaip pastebėjome, Izabelė ką tik išsidavė. Ponios Tačit veiksmai kaip visuomet buvo gerai apgalvoti.

Susiruošusi važiuoti į Ameriką patikrinti savo investuoto kapitalo (su kuriuo vyras, nepaisant puikios jo finansinės padėties, neturėjo nieko bendro), ta pačia proga nusprendė pasidomėti, kaip laikosi dukterėčios. Rašyti, jos manymu, nebuvo ko, nes ji vis vien nebūtų teikusi jokios reikšmės tam, ką jos būtų atsakiusios laiške — ji tikėjo tik savo akimis. Tačiau Izabelė pamatė, jog tetos nemaža apie jas žinoma: kad vyresniosios seserys ištekėjo, kad vargšas jų tėvas paliko joms grašius, bet kad namas Olbanyje atiteko joms ir turėjo būti parduotas jų labui; žinojo netgi, kad Edmundas Ladlou, Lilianos vyras, ėmėsi šito reikalo, ir jaunoji pora, atvykusi į Olbanį ponui Arčeriui susirgus, dabar gyveno, kaip ir Izabelė, senajame name.

— Už kiek tikitės jį parduoti? — paklausė ponia Tačit dukterėčios, atvedusios viešnią pasėdėti geriausioje svetainėje, kurią ta apžiūrinėjo be entuziazmo.

— Kad nežinau,— atsakė mergina.

— Jau antrą kartą šitą man pakartojai,— atrėmė teta.— O jokiu būdu neatrodai kvaišelė.

— Aš ne kvaišelė, bet apie pinigus neturiu jokio supratimo.

— Taigi taigi, jūs šitaip buvote auklėjamos — lyg jums būtų milijonai užrašyti. O ką iš teisybės paveldėjote?

— Aš tikrai nežinau. Paklauskite Edmundo ir Lilianos, jie grįš po pusvalandžio.

— Florencijoje tokį namą laikytume labai prastu,— tarė ponia Tačit,— bet čia, ko gero, jo kaina nemenka. Jums kiekvienai turėtų išeiti nemaža suma. Bet turėjo ir dar kažkas jums atitekti, tiesiog stebėtina, kad tu nieko nežinai. Čia puiki vieta, namą tikriausiai nugriaus ir pristatys krautuvių. Įdomu, kodėl jūs pačios šito nesiimate — išnuomotumėt krautuves, gautumėt didelį pelną.

Izabelė akis išpūtė: mintis išnuomoti krautuves jai galvoje netilpo.

— Turiu vilties, kad namo nenugriaus,— tarė ji.— Man jis toks brangus!

— Nesuprantu, ko jis tau galėtų būti toks brangus,— jame numirė tavo tėvas.

— Taip, bet tai manęs nuo namo neatšaldė,— atsakė mergaitė gana nelauktai.— Man patinka daug, tegu ir nelinksmo, mačiusios vietos. Čia tiek žmonių numirė — šitame name gyvenimas virte virė.

— Anot tavęs, gyvenimas verda, kai žmonės miršta?

— Aš norėjau pasakyti: čia daug išgyventa, sukaupta didelė patirtis, čia daug mylėta, daug kentėta. Ir ne tik kentėta — čia praėjo gražiausios mano vaikystės dienos.

— Jei mėgsti daug mačiusius namus, ypač daug mirčių, tai važiuok į Florenciją. Aš gyvenu senuose rūmuose, kuriuose trys žmonės buvo nužudyti, bent tiek išaiškinta, o iš viso kiek — vienas Dievas žino.

— Senuose rūmuose? — pakartojo Izabelė.

— Taip, mieloji, nesulyginsi su šituo namu. Šitas labai miesčioniškas.

Izabelė susijaudino, nes jai senelės namas buvo šventovė. Bet jaudinimasis neužgesino jos entuziazmo:

— O, labai norėčiau nuvažiuoti į Florenciją.

— Taigi, jei būsi gera ir visada manęs klausysi, aš tave nusivešiu,— užtikrino ponia Tačit.

Izabelė dar labiau susijaudino: paraudo ir tylomis nusišypsojo tetai.

— Visada jūsų klausysiu? Negaliu pasižadėti.

— Ne, tu ne iš paklusniųjų. Mėgsti viską saviškai daryti, ir kam kam, bet ne man tave kaltinti.

— Bet dėl Florencijos,— sušuko mergina,— bet ką pasižadėčiau!

Edmundas ir Liliana vis dar negrįžo, ir ponia Tačit netrukdoma galėjo pasišnekėti su dukterėčia, kuriai ji pasirodė keista ir įdomi, ne tokia kaip visi,— tokios jai dar nebuvo tekę sutikti. Ji buvo ekscentriška, kaip Izabelė nuo seno manė, o ligi tol ekscentriškus žmones ji įsivaizduodavo užgaulius, atstumiančius. Jau pats tas žodis siejosi su kažkuo groteskišku ar net grėsmingu. Bet taikomas tetai jis skambėjo žaismingai, ironiškai, o gal net komiškai, ir Izabelei dingtelėjo, kad jos aplinkoje — kitokios ji nepažinojo — bendraujama kur kas neįdomiau. Niekas niekada dar nebuvo prikaustęs Izabelės dėmesio taip kaip ši neaukšta plonalūpė žvitriaakė užsienietė, kurios neišvaizdumą atsvėrė savitumas ir kuri, čia sėdėdama nudėvėtu lietpalčiu, šnekėjo apie Europos dvarus taip, lyg būtų pažinusi juos iš labai arti. Ji kalbėjo be jokio puikavimosi, nes aristokratinio pranašumo nepripažino ir kaip visad apie šios žemės viešpačius kalbėjo kaip apie sau lygius, gaudama pasitenkinimo, kad daro įspūdį patikliam ir pagauliam protui. Ponia Tačit iš pat karto berte užbėrė Izabelę klausimais ir, matyt, iš jos atsakymų susidarė gana gerą nuomonę apie dukterėčios galvą. Po to Izabelė daug ko ją klausinėjo, ir tetos atsakymai, kad ir labai

netikėti, jai dėjosi kaip penas rimtiems apmąstymams. Ponia Tačit laukė pareinant antros dukterėčios tol, kol, jos nuomone, derėjo, bet šeštą valandą poniai Ladlou dar negrįžus, ji panoro atsisveikinti.

— Tavo sesuo turbūt didelė plepė. Ar ji visada šitiek užsisėdi?

— Jūs užsisėdėjote lygiai tiek kiek ir ji,— atsakė Izabelė.— Ji išėjo iš namų prieš pat jums ateinant.

Ponia Tačit dirstelėjo į merginą nė kiek neįsižeidusi, jai netgi patiko, jog ta moka atsikirsti, be to, buvo atlaidžiai nusiteikusi.

— Gal ne dėl tokios svarbios priežasties kaip aš. Šiaip ar taip, pasakyk jai, kad šįvakar aš jos lauksiu tame siaubingame viešbutyje. Jei nori, tegul atsiveda vyrą, bet tau nėra ko eiti. Su tavim dar prisibūsiu.

IV SKYRIUS

Ponia Ladlou buvo vyriausia iš trijų seserų ir, daugumos nuomone, nuovokiausia, nes taip ir buvo laikoma, kad Liliana — praktiškoji, Edita — gražioji, o Izabelė — „intelektualioji". Ponia Keiz, vidurinioji sesuo, buvo Jungtinių Valstijų inžinerijos dalinio karininko žmona, bet kadangi mūsų pasakojimas bus ne apie ją, pasakysime tik tiek, kad ji iš tiesų buvo labai graži ir tiesiog puošė tuos karinius dalinius, daugiausia esančius nemadinguose Vakaruose, į kuriuos didelei jos širdgėlai visą laiką buvo siunčiamas jos vyras. Liliana buvo ištekėjusi už Niujorko teisininko, jauno vyro garsiu balsu, savo profesijos entuziasto; partija nebuvo labai šauni, kaip ir Editos, bet apie Lilianą sakydavo, jog ji apskritai turinti džiaugtis gavusi vyrą, juk ji daug negražesnė už seseris. O ji buvo labai laiminga; ir dabar, būdama dviejų išdykusių berniukų mama ir šeimininkė rudo mūrinio namo, įsprausto siauruoju galu į Penkiasdešimt trečiąją gatvę, ji neatsidžiaugė savo vedybine laime. Liliana buvo žema, apkūni, dailia figūra pasigirti negalėjo, tačiau, kad ir neypatingos išvaizdos, buvo nebjauri — pagražėjo, kaip sako žmonės, ištekėjusi; gyvenime jai svarbiausi buvo du dalykai: vyro stiprybė ginčuose ir sesers Izabelės savitumas.

„Aš niekad nepavysiu Izabelės — nebent tam paaukočiau visą savo laiką",— dažnai ji kartodavo, tačiau vis tiek ilgesingai sekdavo kiekvieną sesers žingsnį nelyginant apsišuniavusi spanielė laisvą kurtą.

— Aš tik vieno trokštu — kad ji gerai ištekėtų,— dažnai sakydavo ji vyrui.

— Aš tai neturėčiau didelio noro jos vesti,— itin garsiu balsu kaskart atsakydavo jai Edmundas Ladlou.

— Žinau, tu taip sakai, kad tik pasiginčytum; tau kad tik priešgyniauti. Neišmanau, ką tu jai gali prikišti, nebent jos originalumą.

— Aš tai nemėgstu originalų, man patinka vertimai,— atsikirsdavo ponas Ladlou.— Izabelė parašyta svetima kalba. Aš jos nesuskaitau. Jai reikėtų ištekėti už kokio armėno ar portugalo.

— Šito aš labiausiai ir bijau! — sušukdavo Liliana, žinodama, kad iš Izabelės visko galima tikėtis.

Ji su dideliu dėmesiu išklausė merginos pasakojimą apie ponios Tačit atvykimą ir vakare pasiryžo padaryti taip, kaip teta buvo liepusi. Nežinia, ką jai tada dar pasakė Izabelė, bet, ko gero, sesers žodžiai pakišo mintį, kurią ji išsakė vyrui, kai juodu miegamajame rengėsi eiti pas tetą.

— Aš viliuosi, kad teta ką nors gero padarys Izabelei. Ji labai jai palanki.

— O ką tu norėtum, kad ji padarytų? — paklausė.— Įteiktų brangią dovaną?

— Ne, jokiu būdu, nieko panašaus. Kad susidomėtų ja, pamiltų. Ji ir bus toks žmogus, kuris gali įvertinti Izabelę. Ji taip ilgai gyveno užsienyje, Izabelei pasakojosi. Juk tau Izabelė irgi atrodo tikra svetimšalė.

— Tai tu nori, kad ji pamiltų Izabelę svetimšališkai, taip? Manai, čia jai dar negana meilės?

— Jai būtina išvažiuoti į užsienį,— tarė ponia Ladlou.— Kaip tik tokie žmonės turi važiuoti į užsienį.

— A, tai tu nori, kad senoji dama ją išsivežtų? — paklausė vyras.

— Ji jau pasiūlė jai važiuoti drauge — ji tiesiog trokšta išsivežti Izabelę. O man rūpi, kad išsivežusi atvertų jai kelius. Aš įsitikinusi, jog mūsų visų pareiga,— tarė ponia Ladlou,— atverti jai kelius.

— Kokius kelius?

— Kelius tobulėti.

— O perkūnėli! — sušuko Edmundas Ladlou.— Argi jai dar negana tobulumo?

— Jeigu nežinočiau, kad taip sakai norėdamas tik pasiginčyti, labai mane užgautum,— atsakė žmona.— Juk tu ir pats ją myli.

— O ar tu žinai, kad aš tave myliu? — juokais paklausė jis vėliau Izabelės, valydamasis skrybėlę.

— Man vis vien, ar myli, ar nemyli! — atsikirto mergina daug meilesniu balsu ir šypsena nei tariami žodžiai.

— Nuo ponios Tačit atvažiavimo ji tokia ori pasidarė,— pasakė sesuo.

Izabelė šį teiginį atrėmė labai rimtai:

— Nekalbėk taip, Lile, aš visai ne ori.

— Čia nieko blogo,— tarė nuolaidžioji Lilė.

— Bet dėl ponios Tačit atvažiavimo nebuvo ko oriai pasidaryti.

— O, ji oresnė negu bet kada! — sušuko Ladlou.

— Jeigu aš kada ir būsiu ori, tai dėl rimtesnės priežasties.

Ar ori ji buvo pasidariusi, ar ne, bet jautėsi kitaip, sakytum jai būtų kas atsitikę. Likusi visą vakarą viena, atsisėdo po lempa, bet rankos nekilo prie jokio įprasto darbo. Tada atsistojo, pavaikščiojo po kambarį, perėjo iš vieno kambario į kitą, laikydamasi tų vietų, kur nesiekė lempos šviesa. Ji nerimo, netgi jaudinosi, tarpais ją net drebulys nukrėsdavo. Tai, kas atsitiko, buvo kur kas reikšmingiau, negu atrodė: jos gyvenime iš tikrųjų įvyko permaina. Ką ji atneš, dar neaišku, tačiau Izabelės padėtyje bet kokia permaina sveikintina. Mergina troško atkirsti praeitį ir, kaip pati sau sakė, atversti naują lapą. Tas noras užgimė ne dabar, jis buvo toks įprastas kaip lietaus lašų barbenimas į palangę ir ne kartą jau buvo pastūmėjęs mėginti viską nuo pradžių. Sėdėdama pritemusiame salono kampe, ji užsimerkė — ne norėdama užsimiršti, o greičiau todėl, kad buvo įsiaudrinusi ir troško pristabdyti tiek daug vienu kartu užplūdusių reginių. Jos vaizduotė nuo seno buvo juokingai laki: jeigu jai uždarydavai duris, ji išlėkdavo pro langą. Izabelė nebuvo įpratus laikyti jos už brauktų, ir svarbiais momentais, kai labai praverstų šaltas protas, ji skaudžiai atmokėdavo, paleidusi fantazijos vadžias ir nepaklausiusi proto balso. Dabar, kai jautė, jog išmušė permainos valanda, palengva sugrįžo ir ją apsupo vaizdai to gyvenimo, iš kurio ji tikriausiai išeis. Grįžo jos gyvenimo metai, valandos, ir tyloje, trikdomoje tik bronzinio laikrodžio tiksėjimo, plaukė ir plaukė priešais ją. Jos gyvenimas buvo laimingas, ji dalinga mergina — šita tiesa ryškėjo labiausiai. Ji turėjo viską, kas geriausia, o pasaulyje, kur dauguma žmonių gyvena nepavydėtinai, nepatirti jokių nemalonumų — privalumas. Izabelei atrodė, kad ji gal net per mažai patyrusi nemalonumų, nes iš literatūros žinojo, jog jie būna ir įdomūs ar net pa-

mokantys. Tėvas ją nuo viso to apsaugojo — gražus, mylimas tėvas, pats bjaurėjęsis viskuo, kas nemalonu. Tikra laimė būti tokio dukrai, Izabelė netgi didžiavosi savo tėvu. Tik po jo mirties ji suprato, kad į vaikus jis visad buvo atsisukęs šviesiąja puse, o kasdienybėje, ne užmojuose, anaiptol nesugebėjo išvengti susidūrimo su gyvenimo bjaurastimi. Bet tai tik žadino dar didesnį švelnumą; jai netgi buvo kone skaudu, kad jo būta pernelyg plačios ir geros širdies, pernelyg abejingo žemiems išskaičiavimams. Teisybė, ne vienas manė, kad jo abejingumas neturėjo ribų, ypač nemažas būrys tų, kuriems jis buvo skolingas. Savo nuomonės jie Izabelei nesakė, bet skaitytojui gal bus įdomu žinoti: jie pripažino, kad velionis ponas Arčeris turėjo kaip reta gerą galvą ir talentą traukti žmones (traukti iš žmonių — kaip pasakė vienas iš jų), bet savo gyvenimą praleido niekais. Prašvaistė nemažą palikimą, ūžė siaubingai, ir niekam ne paslaptis, kad lošė neskaičiuodamas. Vienas kitas aštresnis kritikas netgi jį kaltino dukterų neauklėjus. Jos negavo nuoseklaus mokslo, neturėjo pastovių namų — kartu buvo ir lepinamos, ir neprižiūrimos; gyvendavo su auklėmis ar guvernantėmis (dažniausiai labai prastomis), o jei jas atiduodavo nei į šiokias, nei į tokias prancūzų laikomas mokyklas, tai gale mėnesio iš ten atsiimdavo apsiašarojusias. Šitoks požiūris būtų papiktinęs Izabelę, nes, jos įsitikinimu, ji turėjusi kuo geriausias sąlygas. Netgi kai tėvas trims mėnesiams paliko dukteris Neufšatelyje prancūzės *bonne** globai, o toji pabėgo su rusų aristokratu, apsistojusiu tame pačiame viešbutyje, netgi tokia neįprasta padėtis (mergaitė buvo vienuolikos metų) jai nepasirodė nei baugi, nei gėdinga, o tik kaip spalvingas liberalaus auklėjimo epizodas. Jos tėvas buvo labai plačių pažiūrų ir jei kartais pasiblaškydavo ar pasielgdavo beatodairiškai, tai tik šitai įrodydamas. Jis norėjo, kad dukterys, tegu dar vaikai, kuo daugiau pamatytų pasaulio, ir todėl, ligi Izabelei suėjo keturiolika, tris kartus persigabeno jas per Atlantą, kas sykį po kelis mėnesius duodamas progos pasižvalgyti po svečias šalis, tačiau per tokį laiką mūsų herojės smalsumas būdavo tik sužadinamas, o ne patenkinamas. Izabelė turėjo būti karšta tėvo šalininkė, nes ji buvo toji iš jo trijulės, kuri kompensuodavo gyvenimo puses, apie kurias jis nekalbėdavo. Prieš galą jau jam nebuvo gaila palikti šio pasaulio, kuriame kuo eini senyn, tuo sunkyn rasti malonumų, tik buvo skaudu skirtis su protingąja, neprilygstamąja, nepaprasta savo

* Auklė (*pranc.*).

mergaite. Vėliau, kelionėms į Europą užsibaigus, jis vis stengėsi tenkinti dukterų norus, ir, nors pats turėjo piniginių sunkumų, mergaitėms niekas nedrumstė nepamatuoto įsitikinimo, kad jos yra pakankamai turtingos. Izabelė, kad ir labai gerai šoko, neprisiminė, jog Niujorke per šokių vakarus būtų buvusi labai stvarstoma; sesuo Edita, kaip visi tvirtino, turėjo daug didesnį pasisekimą. Editos sėkmė buvo stulbinanti, ir Izabelė blaiviai vertino tiek sesers pranašumą, tiek tai, kad jos pačios sugebėjimai laigyti, šokinėti ir krykštauti — be to, darant deramą įspūdį — buvo gana riboti. Devyniolika iš dvidešimties žmonių (įskaitant ir pačią Izabelę) pripažino Editą esant daug gražesnę už ją, tačiau tas dvidešimtasis ne tik būtų paneigęs tokią nuomonę, bet ir apšaukęs anuos devyniolika estetiniais storžievviais. Nenumaldomas noras patikti Izabelės širdies gilumoje buvo netgi stipresnis negu Editos, bet šios mergaitės širdies giluma buvo labai nuošali vieta, kurios atsiskleidimui nuolatos sukliudydavo visokios įgeidžios jėgos. Izabelė susitikdavo su sesers garbintojais, kurie pas tą plūsdavo būriais, bet jie visi jos privengė manydami, kad pokalbiui su ja reikia būti gerai pasikaustčius. Labai apsiskaičiusios merginos vardas gaubė ją kaip debesų skraistė senovės epo deivę ir savaime įpareigodavo pašnekovą liesti sudėtingus klausimus ir išlaikyti šaltą pokalbio toną. Vargšei mergaitei patiko, kad ją laiko protinga, bet nepatiko, kad vadindavo prisiskaitėle, todėl stengėsi skaityti, kai niekas nemato, ir nors turėjo puikią atmintį, niekur nekaišiojo citatų. Ji labai troško žinių, ir iš tiesų jai arčiau širdies buvo visokios kitokios, ne knyginės žinios; jos noras pažinti gyvenimą buvo neišsenkantis, ji išplėtusi akis nuolat dairėsi aplinkui ir stebėjosi. Ji nešiojosi savy didelį gyvasties kraitį, ir jai didžiausias džiaugsmas būdavo pajusti, kad tarp jos širdies plakimo ir pasaulio pulso yra darna. Todėl ji mėgdavo didelius žmonių susibūrimus, beribes erdves, knygas apie revoliucijas ir karus, istorinius paveikslus — vardan tokios temos ji atleisdavo ir prastą meninį jų lygį. Kai vyko Pilietinis karas[7], Izabelė dar buvo mergaičiukė, bet mėnesių mėnesiais gyveno lyg ekstazėje ir kartais pati susigriebdavo (be galo suglumdama), jog vienodai žavisi abiejų pusių narsa. Žinoma, jaunikaičių atsargumas nebuvo toks besaikis, kad jie būtų apskelbę ją atskalūne, o tie, kuriems šalia jos imdavo smarkiau plakti širdis, galvos nepamesdavo, ir Izabelė taip ir liko neišmokusi jos amžiui ir lyčiai deramų mokslų. Ji turėjo visko, ko reikia jaunai merginai: gerumo, gerbėjų, komplimentų, gėlių, supratimą, kad gali naudotis visomis savo rato privi-

legijomis, daug progų pašokti, kiek širdis trokšta naujų suknelių, londoniškąjį „Spekteitorių“[*], spaudos naujienas, Guno muziką, Brauningo poeziją ir Džordž Eliot prozą.

Visi tie dalykai, atminties prikelti, dabar šmėkščiojo prieš akis kaip daugybė vaizdų ir žmonių. Atgijo, kas buvo primiršta, o kas tik neseniai atrodė reikšminga, išnyko iš regračio. Viskas mirgėjo kaip kaleidoskope, bet šio žaislo sukimąsi pagaliau sustabdė tarnas, atėjęs pranešti, kad jos teiraujasi kažkoks ponas. Tas ponas — tai Kasparas Gudvudas, padorus vaikinas bostonietis, prieš kokius metus susipažinęs su panele Arčer ir laikąs ją gražiausia to meto mergina; pagal mano anksčiau užsimintą taisyklę, tą metą jis vadino kvailu istorijos laikotarpiu. Jis kartais parašydavo jai ir prieš savaitę ar dvi buvo atsiuntęs laišką iš Niujorko. Ji spėjo, kad jis gali atvažiuoti, ir ši nuojauta jos neapleido tą visą lietingą dieną. Tačiau dabar, sužinojusi, kad jis jau čia, nelinko su juo susitikti. Jis buvo šauniausias vaikinas iš visų jos pažįstamų, tikrai be priekaištų, ir ji žiūrėjo į jį su didele, nepaprasta pagarba. Jokiam kitam žmogui ji tokios nejautė. Sklido kalbos, kad jis ketina ją vesti, bet tai, aišku, buvo jųdviejų reikalas. Tvirtai galime pasakyti tik tiek, jog jis buvo kelioms dienoms atvažiavęs į Niujorką, tikėdamasis ten ją susitikti, o kai sužinojo, kad ji dar Olbanyje, tai ir atvyko čion su ja pasimatyti. Izabelė valandėlę delsė, vaikščiojo po kambarį, naujai pajutusi, kad viskas yra kur kas sudėtingiau. Bet galų gale išėjo iš kambario ir rado jį stovintį netoli lempos. Jis buvo aukštas, tvirtas, gal kiek nelankstus, liesas ir tamsaus gymio. Jo grožis buvo ne romantiškas, o veikiau nepastebimas, bet veidas traukė dėmesį, traukė žaviomis nepaprastai įdėmiomis mėlynomis akimis, tarsi labiau derančiomis šviesesnio gymio žmogui negu jis, ir kampuotu smakru, rodančiu, kaip manoma, ryžtingumą. Izabelė pati sau pamanė, kad tą vakarą jis tikrai rodė ryžtingumą, bet nepaisant to, po pusvalandžio Kasparas Gudvudas, atvykęs čia pilnas pasiryžimo ir vilčių, išėjo jausdamasis pralaimėjęs. Dera pridurti, kad jis buvo ne iš tų, kuriuos pralaimėjimas lengvai palaužia.

V SKYRIUS

Ralfas Tačitas viską vertino filosofiškai, bet vis dėlto į motinos duris (be penkiolikos septynios) pasibeldė labai nekantriai. Netgi filosofai būna šališki, ir reikia pripažinti, kad iš abiejų tėvų jo širdis ir švelnūs jausmai labiau linko prie tėvo. Jis, kaip Ralfas sau pagalvodavo, buvo labiau motiniškas, o motina savo ruožtu daugiau tėviška, ar, anot to meto šnekos, gubernatoriška. Ir vis tiek ji labai mylėjo savo vienturtį ir reikalaudavo, kad tris mėnesius per metus jis praleistų su ja. Ralfas teisingai vertino motinos jausmus, bet ir suprato, kad jos mintyse ir tiksliai surikiuotame, aptarnautame gyvenime jo vieta buvo po kitų, jai svarbesnių rūpesčių — po sužiūrėjimo, kad tiksliai funkcionuotų visi jos valios vykdytojai. Ralfas rado motiną jau apsirengusią pietums, ji apkabino sūnų pirštinėtomis rankomis ir pasisodino ant sofos šalia savęs. Smulkiai kvotė apie vyro ir apie jo paties sveikatą ir, išgirdusi ne itin džiugias žinias, pasakė, jog galutinai įsitikino, kokia ji išmintinga, kad saugosi Anglijos klimato. Tokiame klimate ir ji, ko gero, pasiduotų. Ralfas nusišypsojo nuo minties, kad jo mama kam nors pasiduotų, bet jai nebepriminė, kad Anglijos klimatas nekaltas dėl jo negalios,— juk kasmet didesnę dalį laiko praleidžia svetur.

Jis dar buvo mažas, kai jo tėvas Danielis Treisis Tačitas, kilimo iš Ratlendo, Vermonto valstijos, atvyko į Angliją kaip pavaldus vieno banko partneris, o po kokių dešimties metų tapo vyriausiuoju jo valdytoju. Danielis Tačitas suprato, kad naujoje tėvynėje jam teks nugyventi gyvenimą, ir žiūrėjo į tai sveikai, paprastai, stengdamasis čia pritapti. Bet širdies gilumoje nežadėjo nuamerikonėti, o tuo labiau neketino savo vienturčio sūnaus mokyti tokio subtilaus meno. Jam atrodė — didelio čia daikto prisitaikyti ir gyventi Anglijoje neatsivertusiam, ir savaime suprantama, jis neabejojo, kad teisėtas jo paveldėtojas po jo mirties tvarkys pilką seną banką ta pačia šviesia amerikietiška dvasia. O kad ta dvasia būtų kuo stipresnė, eiti mokslų jis išsiuntė sūnų į tėvynę. Ralfas kelerius metus mokėsi Amerikos mokykloje, gavo Amerikos universiteto diplomą, o kai grįžęs tėvui pasirodė pernelyg suamerikonėjęs, buvo pasiųstas trejiems metams į Oksfordą. Oksfordas nustelbė Harvardą", ir Ralfas pagaliau tapo pakankamai angliškas. Išoriškai jis niekur nepažeisdavo įsigalėjusių visuomenės normų, bet tai buvo tik kaukė, o po ja slėpėsi savarankus protas, nepasiduodantis kitų įtakai, iš prigimties linkęs į riziką, ironi-

ją, pasineriantis į beribę nuomonių laisvę. Ralfas buvo daug žadantis jaunuolis, ir tėvas neatsidžiaugė, kad Oksforde jis mokėsi puikiai, ir visi labai gailėjosi, kad tokiam protingam vaikinui čia užkirsti keliai į politinę karjerą[10]. Karjerą būtų galėjęs padaryti grįžęs į tėvynę (nors dar tikrai nežinia), bet netgi jei ponas Tačitas būtų norėjęs su sūnum gyventi atskirai (o jis nenorėjo), Ralfui pačiam būtų buvę sunku pastoviai gyventi vandens tyrų atskirtam nuo tėvo, kurį laikė geriausiu savo draugu. Jis ne tik mylėjo tėvą, bet žavėjosi juo ir džiaugėsi, kad turi progos jį stebėti. Danielis Tačitas, jo išmanymu, buvo genialus, ir Ralfas, nors pats neturėjo polinkio bankininkavimui, pasiryžo tiek prasilavinti, kad galėtų įvertinti, kokio masto figūra šioje srityje yra jo tėvas. Bet ne tuo labiausiai Ralfas gėrėjosi, o tuo, kad visiems, kas tik mėgino įlįsti į jo vidų, jis atstatydavo glotnų lyg Anglijos klimato nušlifuotas dramblio kaulas paviršių, ir niekas giliau į jį neįsiskverbdavo. Danielis Tačitas nėjo mokslų nei Harvarde, nei Oksforde, ir pats kaltas, kad sūnui į rankas įdavė moderniojo kritiškumo raktą. Ralfas, nors jo galva knibždėte knibždėjo tokių idėjų, kokių tėvas nė iš tolo nenumanė, labai vertino tėvo savitumą. Yra paplitusi teisinga ar klaidinga nuomonė, jog amerikiečiai svečiose šalyse iškart pritampa, bet ponui Tačitui ne per didžiausias jo lankstumas laidavo pusę sėkmės. Jis išlaikė nepasikeitusius prigimtinius savo bruožus, ir jo kalbėsena, kuri sūnui taip patiko, buvo visai tokia pat kaip gražbylingosiose Naujosios Anglijos vietovėse. Į gyvenimo pabaigą jis buvo pasidaręs vienodai nuosaikus ir turtingas, mokėjo pažinti žmones, su visais elgėsi kaip lygus su lygiu, ir jo visuomeninė padėtis, dėl kurios niekad nesuko galvos, buvo bekliaudė tarsi nepaliestas prisirpęs vaisius. Gal dėl stokos vaizduotės ar vadinamojo istorinio sąmoningumo jis buvo aklas ir kurčias daugeliui angliško gyvenimo įtaigų, kurioms neatsispiria išprusę svetimtaučiai. Jis taip ir nepastebėjo kai kurių skirtumų, neįgijo kai kurių įpročių, o į kai kurias tamsias puses nė nesigilino. O jei būtų pradėjęs gilintis, sulig ta diena sūnaus akyse būtų daug nustojęs.

Ralfas po Oksfordo porą metų keliavo, paskui atsisėdo ant aukštos kėdės tėvo banke. Tokios padėties atsakomybė ir garbė, manau, nėra matuojama kėdės aukščiu, o greičiau priklauso nuo kitokių dalykų, ir Ralfas, būdamas labai ilgų kojų, darbe daugiau mėgo stovėti ir net vaikštinėti. Tačiau šiai veiklai jis negalėjo ilgam atsidėti, nes po kokių pusantrų metų rimtai pablogėjo sveikata. Jis smarkiai persišaldė, tai krito ant plaučių, ir jie visai sukiužo. Teko mesti darbą

ir ligi smulkmenų laikytis liūdno prisakymo rūpintis savimi. Iš pradžių jis šito ėmėsi atgaliom rankom, jam atrodė, kad prižiūri jokiais būdais ne save patį, o kažką kitą, kažkokį niekam neįdomų, niekuo nesidomintį asmenį, su kuriuo neturi nieko bendro. Apsipratus tas asmuo pasidarė priimtinesnis, ir Ralfas pamažėle nenorom tapo jam atlaidus, netgi šiek tiek pagarbus. Nelaimė daug ką suartina, ir mūsų jaunuolis, nujausdamas, kad pakibo didelė grėsmė, pats neatsistebėdamas blaivia savo nuovoka, tiek dėmesio pradėjo skirti šiam nedėkingam globotiniui, kad jo pastangos nenuėjo veltui, ir vargšelis liko gyvas. Vienas jo plautis ėmė gyti, antrasis lyg ir pasekė pirmojo pavyzdžiu, ir Ralfui buvo pasakyta, kad jis gali dar pratęsti visą tuziną žiemų, jei jas leis tokiame klimate, kur džiovininkai daugiausia suplaukia. Jis buvo itin pamėgęs Londoną, todėl keikė nuobodžią tremtį, keikė savo padėtį, bet prie jos prisiderino ir, ilgainiui įsitikinęs, kad jautrusis jo organas su dėkingumu reaguoja net į tas nenorom teikiamas malones, ėmė jas seikėti dosnesne ranka. Jis, kaip sakoma, žiemodavo užsienyje, šildydavosi saulėje, per vėją neidavo iš namų, per lietų praguldavo lovoje, o kelis kartus, kai ištisą naktį prasnigo, kad kiek būtų iš patalo ir nebepakilęs.

Jam labai padėjo abejingumas — tos slaptos sankaupos, kurios tarsi stora pyrago riekė, įdėta senos mielos auklės į mokyklinį krepšelį, lengvino jo aukas, nes jo sveikata buvo labai bloga, ir jėgų teužteko tik toms nelengvoms grumtynėms. Kaip pats sau sakė, jis neturėjęs ypatingų potraukių kokiai veiklos sričiai, tai jam bent netekę ko labai ir prarasti. Tačiau dabar kartais vėl tarsi padvelkdavo uždrausto vaisiaus kvapas, primindamas, jog nėra didesnio malonumo kaip veiklos sūkurys. Gyventi taip, kaip jis dabar gyveno,— tai nelyginant skaityti geros knygos prastą vertimą, o tai menkas džiaugsmas jaunam žmogui, jaučiančiam, kad iš jo būtų išėjęs puikus lingvistas. Vienos žiemos būdavo sunkesnės, kitos lengvesnės, ir geriau pasijutęs, jis vildavosi visiškai pasveiksiąs. Kai prasidėjo mūsų pasakojimas, jau kokie treji metai ši viltis buvo žlugusi; tuo kartu Anglijoje jis užsibuvo ilgiau negu visad ir prasti orai užklupo jį dar neišvykusį į Alžyrą. Jis ten nuvyko leisgyvis ir kelias savaites prakabojo tarp gyvenimo ir mirties. Pasitaisė per stebuklą ir sulig pirmaisiais žingsniais suprato, jog tokie stebuklai nesikartoja. Jis tarė sau, kad jo dienos suskaitytos ir ne pro šalį tai atminti, tačiau duotomis dienomis jis dar gali pagal jėgas džiaugtis. Kai žinojo, kad jau neilgai, ypatingo pasitenkinimo ėmė teikti neįmantrus naudojimasis savo sugebėjimais;

jam regėjosi, kad jis pirmasis atrado, koks malonumas yra mąstyti. Tas laikas, kai buvo sunku atsisakyti minties apie iškilimą,— minties, nors ir nekonkrečios, bet įkyrios, minties, nors ir kovojančios širdyje su blaiviais savikritikos protrūkiais, bet malonios,— jau buvo praėjęs. Draugams jis atrodė daug žvalesnis, supratingai linguodami galvas jie priskyrė tai jo sveikimui. Tačiau Ralfo giedra buvo tik kuokštas laukinių gėlių, prasikalusių pro griuvėsius.

Galimas daiktas, stebėjimo malonumas buvo pagrindinė priežastis, kodėl Ralfas taip greitai atkreipė dėmesį į šią atvykusią merginą, kuri aiškiai buvo ne lėkšta. Kažkoks balsas jam pakuždėjo, kad jei nepraras saiko, jis turės užsiėmimą ilgam. Apibendrinant reikia pridurti, jog galimybė mylėti — o ne būti mylimam — nebuvo išbraukta iš apkarpytų jo ateities planų. Jis tik buvo uždraudęs jausmams išsiveržti audringai. Tačiau nepanašu, kad jis galėtų sukelti pusseserei aistrą, o ir ji negalėtų jam, net jei ir pasistengtų.

— O dabar papasakokite apie tą merginą,— tarė jis motinai.— Ką žadate su ja daryti?

Ponia Tačit atsakė iš karto:

— Žadu prašyti tėvo, kad pakviestų ją tris ar keturias savaites paviešėti Gardenkorte.

— Kam taip ceremonialiai? — tarė Ralfas.— Tėvas ir šiaip ją pakvies.

— O ką aš žinau. Ji mano dukterėčia, ne jo.

— Viešpatie, koks savininkiškumas, mama! Tuo labiau jis ją pakvies. O paskui, po trijų mėnesių — niekų darbas užsikviesti vargšę mergaitę trims ar keturioms savaitėms — ką tuomet žadate su ja veikti?

— Ketinu nuvežti į Paryžių. Be to, aprengti.

— A, taip, aišku. O šalia to?

— Pasikviesiu rudeniui į Florenciją.

— Mama. Juk čia neesminiai dalykai,— pasakė Ralfas.— Man įdomu, ką jūs platesne prasme ketinate su ja daryti.

— Atlikti jai savo pareigą! — pareiškė ponia Tačit ir pridūrė: — Tau, matyt, jos labai gaila.

— O ne, aš jos visai nesigailiu. Ji man nepasirodė verta gailesčio. Greičiau aš jai pavydžiu. O kad būtų aiškiau, nors bendrais bruožais pasakykit, kaip jūs suprantate jai savo pareigą.

— Parodyti jai keturias Europos valstybes — dvi leisiu pačiai išsi-

rinkti — ir duoti galimybę patobulinti prancūzų kalbą, nors prancūziškai ji ir taip labai gerai kalba.

Ralfas patempė lūpą.

— Gana sausas pasiūlymas, netgi jei dvi šalis ji galės pati išsirinkti.

— Jeigu sausas,— nusijuokė motina,— nebijok, Izabelė mokės sudrėkinti. Ji gaivi kaip vasaros lietus.

— Manote, kad ji turtingos prigimties?

— Aš nežinau jos prigimties turtų, bet ji nekvaila — stiprios valios ir gyvo būdo. Ji nuobodulio nepažįsta.

— Labai tikiu,— atsakė Ralfas ir ūmai pridūrė: — O kaip judvi sutariate?

— Ar tu nori pasakyti, kad aš nuobodi? Ji apie mane taip nemano. Gal kitoms merginoms aš tokia ir pasirodyčiau, bet Izabelė per daug protinga. Man regis, aš jai juokinga. Mudvi sutariame, nes aš ją suprantu, tokias merginas pažįstu. Ji labai tiesi, ir aš labai tiesi, mudvi žinome, ko vienai iš kitos tikėtis.

— O mama,— sušuko Ralfas,— kas nežino, ko iš jūsų tikėtis! Jūs mane nustebinote tik vieną kartą, šiandieną — atveždama man dovanų gražią pusseserę, apie kurią nė girdėti nebuvau girdėjęs.

— Tau ji labai graži?

— Tikrai labai graži, bet ne tai svarbiausia. Man padarė įspūdį, kad ji ne tokia kaip visos. Kas ši savita būtybė? Ką ji veikia? Kur ją radote ir kaip susipažinote?

— Susiradau sename name Olbanyje, sėdinčią lietingą dieną niūriame kambaryje, skaitančią storą knygą ir mirštančią iš nuobodulio. Ji pati nenutuokė, kaip jai nuobodu, bet kai atvėriau jai akis, ji, regis, buvo man labai dėkinga už tokią paslaugą. Tu gal pasakysi, kad be reikalo apšviečiau jai protą, geriau būčiau nesikišusi. Čia daug tiesos, bet aš elgiausi pagal sąžinę: mačiau, jog mergaitė ko geresnio verta. Ir man atėjo mintis, kad padarysiu jai gera, jei pasiimsiu drauge ir parodysiu pasaulio. Ji vedasi pažįstanti pasaulį kaip dauguma merginų Amerikoje, bet kaip dauguma merginų Amerikoje ji juokingai klysta. Jei nori žinoti, aš manau, kad su ja rodytis man bus garbė. Man patinka, kad žmonės apie mane gerai galvotų, o mano amžiaus moteriai nieko nėra parankiau kaip žavi dukterėčia. Tu žinai, aš ilgus metus nesimačiau su savo sesers dukterimis, jų tėvas buvo visais atžvilgiais smerktinas. Bet aš seniai ketinau joms padėti,

kai jis pasitrauks į amžino poilsio vietą. Susižinojau, kur jos yra, ir be jokio įspėjimo tiesiai nuėjau ir prisistačiau. Dar yra dvi seserys, abi ištekėjusios, bet aš mačiau tik vyresniąją, kurios vyras, beje, labai netašytas. Jo žmona, vardu Lilė, baisiai apsidžiaugė, kad aš pasirūpinsiu Izabele, sakė, kad jos seseriai tik to ir reikėjo. Ji kalbėjo apie seserį kaip apie jauną talentą, kuriam trūksta paskatinimo ir paramos. Gal Izabelė ir talentinga, bet šiuo metu aš dar nesu atskleidusi, kur jos talentas. Ponia Ladlou ypač karštai pritarė, kad vežčiausi Izabelę į Europą. Jiems visiems Europa — tai emigrantų uostas, prieglobstis, išsigelbėjimas nuo per didelio gyventojų skaičiaus. Izabelė rasi ir pati labai džiaugėsi, kad važiuos į Europą, ir šį klausimą lengvai išsprendėme. Buvo šiokių tokių keblumų dėl pinigų, nes ji nemėgsta būti kam nors skolinga. Bet ji pati turi bent kiek lėšų ir manosi keliaujanti už savus pinigus.

Ralfas atidžiai išklausė šią išsamią ataskaitą, ir jo susidomėjimas ta žmogysta nė kiek nesumažėjo.

— O, jei ji turi talentą,— tarė jis,— reikia atskleisti — kokį. Gal kartais vyrus vilioti?

— Nemanau. Iš pirmo toks įspūdis gali susidaryti, bet jis klaidingas. Ją perprasti tau nebus lengva.

— Vadinasi, Vorbertonas prašovė? — džiugiai sušuko Ralfas.— O puikavosi savo atradimu!

Motina papurtė galvą.

— Ne lordui Vorbertonui ją permanyti. Lai nė nebando.

— Jis labai protingas,— pasakė Ralfas,— bet ir jam į sveikatą kartais pasukti galvą.

— Izabelė su malonumu jam pasuks galvą,— tarė ponia Tačit.

Sūnus susiraukė.

— O ką ji žino apie lordus?

— Nieko, užtat jam bus dar didesnis galvosūkis.

Ralfas į šiuos žodžius nusijuokė ir pažvelgė pro langą. Paskui paklausė:

— Ar nežadate nulipti ir pasisveikinti su tėčiu?

— Be penkiolikos aštuntą,— atsakė motina.

Sūnus žvilgterėjo į laikrodį.

— Tai dar penkiolika minučių. Ką nors daugiau papasakokite apie Izabelę.

Ponia Tačit negirdom nuleido šį jo prašymą ir pasakė, kad pats tegul savo nuomonę susidarąs.

— Taigi,— vis nepasidavė Ralfas,— ji iš tiesų darys jums garbę. O bėdos ar nepridarys?

— Nemanau, o jei ir pridarytų, manęs neatbaidys. Manęs taip greit neatbaidysi.

— Ji man pasirodė labai natūrali.

— Su natūraliais žmonėmis nėra sunku.

— O taip,— sutiko Ralfas,— jūs pati geriausiai tai patvirtinate. Jūs baisiai natūrali, ir esu tikras, jog niekam su jumis nebuvo sunku. Nors pačiai nėra lengva. Bet sakykit — man dabar atėjo į galvą — ar Izabelė moka būti atžari?

— Ak, tavo klausimams ir galo nebus! — nebeapsikentė motina.— Kiek tu mane kamantinėsi! Pats darykis išvadas!

Jo klausimai dar nebuvo išsibaigę.

— Bet jūs man taip ir neatsakėte, ką ketinate su ja veikti.

— Ką su ja veiksiu? Tu taip šneki lyg ji būtų kartūno atraiža. Aš su ja ničnieko nežadu veikti; ką norės, tą pati ir veiks. Ji mane įspėjo.

— Vadinasi, toje telegramoje jūs norėjote pasakyti, jog Izabelė savarankiška.

— Labai aš žinau, ką noriu savo telegramose pasakyti, ypač kai jas siunčiu iš Amerikos. Aiškumas brangiai kainuoja. Einam žemyn pas tėvą.

— Dar nėra be penkiolikos aštuonios,— pasakė Ralfas.

— Turiu atsižvelgti, kad jis nekantrauja,— atsakė ponia Tačit.

Apie tėvo nekantrumą Ralfas turėjo savo nuomonę, bet nutylėjo ir pasiūlė motinai ranką. Lipant su ja už parankės erdviais, nuo laiko patamsėjusiais ąžuolo laiptais su patogiais turėklais — viena iš Gardenkorto grožybių — buvo labai patogu susistabdyti motiną ant vidurinės laiptų aikštelės. Jis nusišypsojo:

— Ar nesumanėt jos ištekinti?

— Ištekinti? Kodėl jai turėčiau iškrėsti tokią išdaigą? Beje, ji be niekieno pagalbos pati gali ištekėti. Tam turi visus duomenis.

— Ar čia užuomina, kad ji jau nusižiūrėjus jaunikį?

— Nežinau, ar tai jos jaunikis, bet yra kažkoks jaunas bostonietis...

Ralfas ėmė lipti žemyn; nebuvo linkęs klausytis apie jauną bostonietį.

— Kaip tėvas sako, jos visos susižadėjusios.

Motina jam buvo sakiusi, kad smalsumą tenkintų iš pirmų lūpų,

ir greit jis įsitikino, kad progų tam bus ligi valiai. Su šia jauna giminaite jiedu ilgokai šnekučiavosi vienu du likę svetainėje. Lordas Vorbertonas, kuris buvo atjojęs iš namų už kokių dešimties mylių, prieš pietus atsisveikino ir sėdo ant žirgo; po pietų ponas ir ponia Tačit dar valandą iš mandagumo pabendravo ir su labai įtikinamu pasiteisinimu, jog yra pavargę, pasitraukė kiekvienas į savo kambarius. Ralfas kokią valandą kalbėjosi su pussesere; nors ji visą pusdienį išbuvo kelionėje, nė kiek neatrodė nusikamavusi. O iš tiesų buvo pavargusi ir žinojo, kad kitą dieną atsiims, bet toks buvo jos įprotis — neprisipažinti nuvargusiai ligi paskutiniųjų ir tik tada pasiduoti, kai visai nusibaigia. Tą kartą nekalta vaidyba daug nekainavo, nes buvo įdomu, ją užnešė, kaip pati sau sakydavo. Ji paprašė Ralfo parodyti paveikslus; jų čia buvo nemaža, dauguma Ralfo išrinkti. Geriausieji kabėjo ąžuolinėje, puikių proporcijų galerijoje, vakarais paprastai apšviestoje, kurios abiejuose galuose buvo po svetainę. Gerai apžiūrėti paveikslus šviesos buvo mažoka ir vertėjo palaukti rytojaus. Taip Ralfas ir išdrįso pasiūlyti, bet Izabelė, nors ir šypsojosi, atrodė nusivylusi.

— Jeigu galima, aš dabar nors greitom apžvelgsiu,— pasakė. Ji buvo nekantri, pati žinojo, kad tokia yra, bet būti kitokia negalėjo.

„Jos neperkalbėsi",— tarė sau Ralfas,· tarė be irzlumo; jos atkaklumas jam netgi patiko.

Lempos, vienodais tarpais viena nuo kitos pritvirtintos konsolėmis, skleidė blausoką, bet malonią šviesą. Ji krito ant neryškių spalvingų kvadratų, ant matinio sunkių rėmų aukso, nuo jos spindėjo išvaškuotos galerijos grindys. Ralfas pasiėmė žvakidę ir gręžiojosi, rodydamas, kas jam labiausiai patinka; Izabelė ėjo nuo vieno paveikslo prie kito vis aikčiodama čia balsu, čia pašnibždom. Ralfas nustebo — ji aiškiai nusimanė tapyboje, turėjo įgimtą skonį. Ji paėmė iš jo žvakidę ir tai vienur, tai kitur pasišviesdavo; žvakidę ji laikė aukštai, Ralfo, sustojusio vidury galerijos, žvilgsnis krypo ne tiek į paveikslus, kiek į ją. Teisybė, jis nepralošė, kad žvilgsnis ne ten krypo, nes į ją buvo daugiau ko pažiūrėti nei į meno kūrinius. Ji buvo neabejotinai liekna, nenuginčijamai grakšti ir akivaizdžiai aukšta; kai žmonės norėdavo ją išskirti iš kitų dviejų panelių Arčer, vadindavo ją liaunąja. Tamsūs, kone juodi jos plaukai kėlė pavydą ne vienai moteriai; šviesios pilkšvos akys, gal kiek nenuolaidžios, kai ji surimtėdavo, šiaip žavėjo visa sukalbamumo gama. Jie pamažėle perėjo viena galerijos puse, grįžo kita, ir ji pasakė:

— O, dabar aš daugiau žinau negu ligi šiol!

— Jūs, matyt, labai godi žinioms,— atsakė pusbrolis.

— Turbūt; daugelis merginų baisios nemokšos.

— Jūs man atrodot kitokia nei daugelis merginų.

— Ak, nemaža norėtų būti kitokios, bet užtat kaip su jomis šnekama! — burbtelėjo Izabelė, nukreipdama nuo savęs kalbą. Po to greit pakeitė temą: — Sakykit, ar čia nėra šmėklų?

— Šmėklų?

— Dvasių, kurios vaidenasi. Mes Amerikoje jas taip vadiname.

— Ir mes, jei mums pasivaidena.

— Vadinasi, čia vaidenasi. Tokiame sename romantiškame name turėtų būti šmėklų.

— Šis senas namas visai neromantiškas. Jei turite tokių iliuzijų, nusivilsite. Jis niauriai proziškas, o romantikos tik tiek, kiek jūs atsivežėte.

— Aš nemažai atsivežiau ir, manau, būsiu pataikiusi kaip tik į tą vietą.

— Taip, jei norite, kad jūsų romantikai nieko neatsitiktų; mudu su tėvu jai tikrai nepakenksim.

Izabelė žvilgterėjo į jį.

— Ar, be judviejų su tėvu, daugiau čia nieko nebūna?

— Mama, aišku.

— O, aš pažįstu jūsų mamą; ji ne romantikė. O daugiau čia niekas nebuvoja?

— Mažai kas.

— Kaip gaila, aš mėgstu būti dideliam būry.

— O, kad jums būtų smagu, mes sukviesim visą grafystę.

— Dabar jau iš manęs šaipotės,— gana rimtai tarė mergina.— O koks ten džentelmenas buvo vejoje, kai aš atvažiavau?

— Kaimynas, jis retai apsilanko.

— Kaip gaila, jis man patiko,— atsakė Izabelė.

— O rodos, nė žodžiu su juo nepersimetėte,— paprieštaravo Ralfas.

— Tai kas, man jis vis vien patinka. Ir be galo patinka jūsų tėvas.

— Tėvas negali nepatikti. Jis auksinis žmogus.

— Kaip gaila, kad jis ligonis,— tarė Izabelė.

— Jūs turėsite man padėti jį slaugyti; tikriausiai būtumėte gera slaugė.

— Vargu, sako, aš netikusi slaugė, sako, per daug visko į galvą prisikalusi. Bet apie šmėklas jūs taip nieko ir neatsakėte,— pridūrė ji.

Tačiau Ralfas nuleido negirdom paskutinį sakinį.

— Jums patinka mano tėvas ir patinka lordas Vorbertonas. Vadinasi, jums ir mano mama turėtų patikti.

— Man labai patinka jūsų mama, nes... nes...— Izabelė stengėsi paaiškinti, kodėl jai patinka ponia Tačit.

— Ak, šito mes niekad nežinom! — nusijuokė Ralfas.

— Aš visada žinau,— atsakė mergina.— Ogi todėl, kad ji nesistengia patikti. Jai tas pats, patiks ar ne.

— Tad jūs ja žavitės todėl, kad ji ne tokia kaip visi. O aš labai į ją nusidavęs.

— Man atrodo, nė iš tolo. Jūs norite kitiems patikti ir stengiatės.

— Viešpatie, jūs kiaurai matote! — sušuko jis nusiminęs ne vien juokom.

— Bet jūs man vis tiek patinkate,— tęsė jo pusseserė,— o kad galutinai pakerėtumėte, parodykite man vaiduoklį.

Ralfas liūdnai papurtė galvą.

— Aš galėčiau parodyti, bet jūs vis vien jo neišvysite. Tokia privilegija ne kiekvienam duota. Nepavydėtina privilegija. Jaunas, laimingas, nesugadintas žmogus kaip jūs... toks dar nė vienas joneregėjo. Pirma reikia kentėti, daug iškentėti ir įgyti karčios patirties. Tik tuomet akys būna atvertos vaiduokliams. Aš jį pamačiau jau seniai,— tarė Ralfas.

— Ką tik jums sakiau, kad labai trokštu patirties, žinių,— atsakė Izabelė.

— Taip, bet smagios, malonios patirties. Jūs nesate kentėjusi, jūs nesutverta kančioms. Tikiuosi, niekada neišvysite vaiduoklio.

Ji klausėsi jo įdėmiai, su šypsena lūpose, bet su savotišku rimtumu akyse. Nors buvo jam žavi, ji darė savimanos įspūdį, bet tai, ko gero, tik prisidėjo prie jos žavesio; ir jis laukė, ką ji pasakys.

— Žinote, aš nebijau,— atsakė ji — argi ne savimanos atsakymas?

— Nebijote kentėti?

— Kentėti bijau. Vaiduoklių nebijau. Ir, mano nuomone, žmonės per daug pasiduoda kančioms,— pridūrė.

— Neatrodo, kad jūs taip lengvai pasiduotumėte,— tarė Ralfas, žiūrėdamas į ją, susikišęs rankas į kišenes.

— Nemanau, jog tai yda,— atsakė ji.— Mums neprivalu kentėti; mes ne tam sutverti.

— Jūs tikrai ne tam.

— Aš ne apie save kalbu.— Ji paėjėjo tolyn.

— Ne, tai ne yda,— sutiko jos pusbrolis.— Būti stipriam yra dorybė.

— Tik jei žmogus nesikankini, sako — tu šaltas,— pasakė Izabelė.

Išėję iš mažesniosios svetainės, į kurią buvo grįžę iš galerijos, jiedu stabtelėjo hole prie laiptų. Čia Ralfas paėmė iš nišos žvakę ir padavė jai nakčiai.

— Nepaisykite, kas ką sako. Kai žmogus kankinies, sako — tu idiotas. Būti laimingam — didelė prasmė.

Ji žvilgterėjo į jį, pasiėmė žvakę ir jau vieną koją užkėlė ant laiptų.

— Tam aš ir atvažiavau į Europą — būti laiminga. Labanaktis.

— Labanaktis! Linkiu kuo geriausios kloties, mielai pats prie jos prisidėčiau.

Ji nusisuko, ir jis žvilgsniu ją nulydėjo laiptais aukštyn. Tada, kaip visad kišenėse laikydamas rankas, jis grįžo į svetainę.

VI SKYRIUS

Izabelė Arčer buvo prisigalvojusi visokių teorijų; jos vaizduotė buvo nenustygstanti. Ji buvo apdovanota imlesniu protu nei dauguma tų, su kuriais ją suvedė likimas, plačiau suvokdavo, kas aplink vyksta, ir jai rūpėjo sužinoti visa, kas nauja. Tiesa, Izabelės amžininkai pripažino, kad ji gilios išminties, tie puikūs žmonės neslėpė savo susižavėjimo intelektu, kurio patys nepajėgė aprėpti, ir kalbėjo apie Izabelę kaip apie mokytumo stebuklą, asmenybę, perskaičiusią antikinę literatūrą... išverstą. Jos teta iš tėvo pusės, ponia Verien, kartą paskleidė gandą, kad Izabelė rašanti knygą — ponia Verien jautė pagarbą knygoms ir tvirtino, jog spaudoje mergaitė išgarsėsianti. Ponia Verien labai vertino literatūrą, vertino jau vien todėl, kad literatūra jai buvo nepasiekiama. Jos pačios dideliuose namuose, garsėjusiuose mozaikinių stalų rinkiniu ir puošniomis lubomis, bibliotekos nebuvo, beletristikai juose atstovavo koks tuzinas popieriniais viršeliais romanėlių ant lentynos viename ponios Verien kam-

baryje. Tiesą sakant, ponios Verien pažintis su grožine literatūra ribojosi Niujorko „Intervjueriu“, o kaip ji pati taikliai sakė, paskaitęs „Intervjuerį“, prarandi tikėjimą kultūra. Todėl ji ir saugojo, kad „Intervjueris“ nesipainiotų jos dukterims po akių; buvo pasiryžusi jas deramai išauginti, ir tos visai nieko neskaitė. Jos įsivaizdavimas apie Izabelės veiklą buvo iš piršto laužtas; mergina niekad neketino rašyti knygos ir apie rašytojos laurus nesvajojo. Ji neturėjo saviraiškos dovanos nei kūrėjo pasaulėjautos, tačiau manė, kad žmonės neklysta, laikydami ją pranašesne. Koks tas pranašumas, toks, bet jeigu žmonės ja žavisi, vadinasi, yra kuo, ir pačiai dažnai atrodydavo, jog jos protas guvesnis nei kitų, o iš čia ir nekantrumas, kurį taip lengva supainioti su pranokumu. Savimanos nuodėme Izabelę galima išsyk apkaltinti, ji ne kartą su pasitenkinimu apžvelgdavo savo prigimties turtus, ir jai atrodė savaime suprantama, be didelių įrodymų, jog visada yra teisi; ji mielai priimdavo jai reiškiamą pagarbą. O tuo tarpu jos klaidos ir apsigavimai neretai buvo tokie, kad biografui, nenorinčiam pakenkti savo herojės orumui, geriau jų nekedenti. Jos mintys buvo vos apčiuoptų metmenų raizginys, niekad nepatyręs rimtesnių autoritetų vertinimo ar patikslinimo. Apie viską ji stengėsi turėti savo nuomonę, dažnai nuvedančią juokingiausiais labirintais. Retsykiais ji pati susiprotėdavo absurdiškai klystanti ir tuomet visai savaitei mesdavosi į aistringą savęs žeminimą. Bet iš to nieko neišeidavo, paskui ji tik aukščiau iškeldavo galvą, nes jos troškimas būti geros nuomonės apie save buvo nenumaldomas. Ji buvo įsitikinusi, kad tik su tokia sąlyga verta gyventi: būti geriausiam iš geriausių, suvokti harmoningą savo asmenybę (jos asmenybė kitokia nė būti negalinti), gyventi šviesos, išminties, sėkmingų užmojų ir maloniai reguliaraus įkvėpimo aplinkoje. O kurstyti nepasitikėjimą savimi lygiai taip pat nereikalinga kaip kurstyti nepasitikėjimą geriausiu draugu: būk pats sau geriausias draugas ir užsitikrinsi rinktinę draugiją. Mergaitės vaizduotė turėjo taurumo, daug kur jai pasitarnaujančio ir iškrečiančio nemaža pokštų. Pusę laiko ji pragalvodavo apie grožį, apie drąsą, apie didžiadvasiškumą, tvirtai įtikėjusi, kad pasaulis — tai šviesos, laisvo atsiskleidimo, nesustabdomos veiklos vieta, ir manydama, kad baimintis ar gėdytis yra žema. Ji šventai tikėjo niekada nieko blogo nepadarysianti, o jei kada jausmai ją suklaidindavo, tai atsitokėjusi negalėdavo sau dovanoti (nuo tokio atsitokėjimo suvirpėdavo lyg vos išvengusi spąstų, galėjusių ją sugauti ir užsitrenkti), ir vien prielaida, jog galėtų įskau-

dinti kitą žmogų, kad ir netyčia, jai užimdavo kvapą. Jai visada atrodydavo, kad blogesnio dalyko negalėtų atsitikti. Apskritai iš protausenos ji žinojo, kas yra blogis. Ji nenorėdavo į jį žiūrėti, bet jeigu jau atidžiau pažvelgdavo, visada jį atpažindavo. Bloga būti niekingam, pavydžiam, nenuoširdžiam, žiauriam. Gyvenime ji dar maža matė pikto, bet buvo mačiusi moterų, kurios meluoja, viena kitą užgaulioja. Tai dar labiau skatindavo jos puikybę; atrodė, jų tiesiog nepadoru neniekinti. Tačiau kai pasikeli į puikybę, tavęs laukia pavojus prasilenkti su nuoseklumu, pavojus laikyti iškeltą vėliavą, kai pozicijos jau atiduotos priešui, o toks elgesys negarbingas ir beveik daro vėliavai gėdą. Bet Izabelė dar ne ką teišmanė, kokios artilerijos rūšys yra nukreiptos į merginas, ir iš anksto džiaugėsi, kad tokių prieštaravimų jos elgesyje nepasitaikys. Jos gyvenimas niekad nesipjaus su tuo maloniu įspūdžiu, kurį ji visiems darys: bus tuo, kuo atrodo, o atrodys tuo, kas yra. O kartais ji net taip toli nueidavo, jog panūsdavo atsidurti kokioje sunkioje padėtyje, kad gautų malonumo parodyti pritinkantį didvyriškumą.

Žodžiu, būdama nedidelės patirties, karštų idealų, naivaus, bet drauge kategoriško patiklumo, reiklaus, bet drauge nuolaidaus būdo, vienodai smalsi ir išranki, guvi ir abejinga, trokštanti daryti gerą įspūdį, o būti dar geresnė, pasiryžusi daug pamatyti, išbandyti, patirti, būdama trapios, padrikos, liepsningos dvasios, veržli, savita būtybė iš geros šeimos, ji lengvai galėtų būti griežtos kritikos auka, jei nebūtų sumanyta žadinti skaitytojams švelnesnį ir tyresnį susidomėjimą.

Viena iš Izabelės Arčer teorijų buvo ta, kad jai didelė laimė būti nepriklausomai ir kad nepriklausomą padėtį geriausia išnaudoti švietėjiškiems tikslams. Ji niekad nesakydavo, jog toji padėtis — tai vienuma, juo labiau vienišumas; toks apibūdinimas jai atrodė niekingas, juo labiau kad panorėjusi būtų galėjus gyventi su seserimi Lile, kuri visą laiką primygtinai kvietėsi ją pas save. Izabelė turėjo draugę, su kuria susipažino prieš pat tėvo mirtį ir kurią dėl kilnios ir naudingos veiklos laikė sau sektinu pavyzdžiu. Henrieta Stekpoul buvo apdovanota gabumais, ji visa galva buvo pasinėrusi į žurnalistiką, ir jos laiškai „Intervjueriui“ iš Vašingtono, Niuporto, Baltųjų kalnų buvo visuotinai cituojami. Izabelė su pasitikėjimu vadino juos „efemeriniais“, bet už drąsą, energiją ir gerą būdą vertino autorę, kuri, neturėdama nei tėvų, nei turto, buvo įsisūnijusi tris ligotos našlės sesers vaikus ir iš literatūrinio triūso mokėjo už jų

mokslą. Henrieta ėjo priekinėse pažangos linijose ir apie daug ką turėjo aiškų požiūrį. Ji seniai puoselėjo svajonę nuvažiuoti į Europą ir parašyti seriją netradicinių laiškų „Intervjueriui"; uždavinys ne toks sunkus, kai iš anksto žinai, kokia bus tavo nuomonė ir kokios Europoje yra kritikuotinos institucijos. Kai Henrieta išgirdo apie Izabelės kelionę, iškart pakėlė sparnus, juk koks žavumėlis būtų pakeliauti dviese. Bet jai teko šį malonumą atidėti. Henrieta laikė Izabelę ypatinga būtybe ir keliuose laiškuose, neminėdama pavardės, buvo ją aprašiusi, bet niekad to neprisipažino šiai nenuolatinei „Intervjuerio" skaitytojai, kuri anaiptol nebūtų apsidžiaugusi. Izabelei Henrieta buvo visų pirma įrodymas, jog moteris gali būti laiminga ir be niekieno pagalbos. Henrietos nepriklausomumo šaltinis buvo akivaizdus, bet netgi tuo atveju, kai neturi žurnalisto talento ir, kaip Henrieta sakydavo, uoslės atspėti publikos norus, nereikia įsikalbėti, kad negali niekur savęs pritaikyti, ir iš nevilties mestis į paikystes ir dykinėjimą. Izabelė buvo tvirtai nusistačiusi nedykinėti. Jei kantriai lauksi, ir tavo rankoms atsiras darbo. Be abejonės, šalia kitų šios merginos įsitikinimų ištisa teorija buvo skirta vedybų klausimui. Pirmas tos teorijos punktas — jog per daug galvoti apie vedybas yra vulgaru. Visu rimtumu Izabelė meldė Dievą apsaugoti, jog dėl vedybų jai neaptemtų protas; jos nuomone, moteris, jei tik nėra pernelyg trapi, galinti gyventi pati viena ir būti laiminga be kokio daugiau ar mažiau storžieviško kitos lyties asmens. Jos maldos buvo išklausytos. Izabelės tyrumas ir išdidumas — greičiau sausumas ir šaltumas, kaip būtų pasakęs koks atstumtas garbintojas, linkęs analizuoti,— ligi tol ją saugojo nuo tuštybės kurti planus, kas čia jai tiktų į vyrus. Retas jos pažįstamų vyrų jai atrodė vertas tokio sekinančio jėgų eikvojimo, ir mintis, kad kuris nors iš jų galėtų įdegti jai viltį ir atlyginti už kantrybę, kėlė jai šypseną. Giliai širdyje, visų giliausiame kamputyje, ji tikėjo, kad jeigu kas ją nušviestų tam tikra šviesa, ji galėtų atsiduoti visa esybe, bet toks vaizdinys daugiau baugino, negu traukė. Izabelės mintys atskriedavo prie jo, bet ilgiau neapsistojusios su panika išsilakstydavo. Ji neretai pamanydavo per daug apie save galvojanti, ir jei kas būtų pavadinęs ją užkietėjusia egoiste, ji būtų iškart nuraudusi. Ji nuolat kūrė planus apie savęs ugdymą, tobulėjimą ir sekė daromą pažangą. Jos prigimtis, kaip ji didžiuokliškai vaizdavosi, buvo lyg koks kvepiantis sodas su šlamančiom šakelėm, pavėsingom lapinėm, ilgom alėjom, todėl gilinimasis į save — tai lyg mankšta gaiviame ore, ir nieko blogo leis-

tis į savo dvasios užkaborius, jei grįžti iš ten su glėbiu rožių. Tačiau daug kas Izabelei primindavo, kad pasaulyje, be jos nepaprastos sielos sodų, yra ir kitokių sodų, be to, pasaulyje ne vien sodai, bet ir tamsios klampios plynės, tankiai užžėlusios skurdu ir bjaurastim. Dabar, atsidūrusią tenkinamo smalsumo sraute, atnešusiame ją į šią gražią seną Angliją ir gal nuskraidinsiančiame dar toliau, ją dažnai pristabdydavo mintis apie tūkstančius tų, kurie ne tokie dalingi kaip ji, ir tuomet gražūs jos samprotavimai pačiai pasirodydavo nekuklūs. Kokią vietą patenkintame savo būvyje skirti pasaulio kančioms? Tenka pripažinti, kad toks klausimas neilgai ją kamuodavo. Ji buvo dar labai jauna, nekantravo gyventi, skausmas dar jai buvo labai tolimas. Ir ji vis grįždavo prie savo teorijos, kad merginai, kurią galų gale visi laiko protinga, pirmiausia reikia susidaryti bendrą gyvenimo vaizdą. Šitai padės išvengti klaidų, o jau turint tokį vaizdą bus galima skirti dėmesio ir bedaliams.

Anglija jai buvo atradimas ir kerėjo kaip pantomima vaiką. Kai dar mergaičiukė atvažiuodavo į Europą, Anglijoje nė karto nebuvo, matė tik kontinentą ir tai tik pro vaikų kambario langą; Paryžius, o ne Londonas buvo jos tėvo Meka, ir, žinoma, daugelis jo interesų buvo slenkstis, kurio vaikams nebuvo leidžiama peržengti. To meto įspūdžiai buvo nutolę, išblėsę, ir Senojo pasaulio dvasia visame kame, ką ji dabar matė, turėjo naujumo žavesį. Dėdės namas atrodė tarsi atgijęs paveikslas, nė viena subtilaus grožio smulkmena neliko jos nepastebėta; malonus Gardenkorto tobulumas buvo kaip atrastas pasaulis, patenkinantis visus poreikius. Dideli žemi kambariai rudo medžio lubomis ir pritemusiais kampais, gilios langų angos su neregėtais pinučiais, ramiai apšviesti tamsūs paneliai ir sodri žaluma, tarsi žiūrinti vidun pro langą, patikimas nuošalumas pačioje „nuosavybės" šerdyje, vieta, kur garsai atsklisdavo tik maloniai retai, kur pati žemė pridusindavo žingsnių aidą, o miglotas švelnus oras prislopindavo tarpusavio trintį ar pokalbio šaižumą,— visa tai labai atitiko mūsų merginos skonį, o skonis jos jausmuose turėjo ne paskutinį vaidmenį. Ji greitai susidraugavo su dėde ir dažnai prisėsdavo šalia jo kėdės, kai tik jį išveždavo į veją. Jis valandų valandas prasėdėdavo gryname ore, sudėjęs rankas nelyginant koks paprastas jaukus namų dievas, kasdienio gyvenimo dievas, kuris, nudirbęs visus darbus ir gavęs atlygį, dabar stengiasi prisipratinti prie savaičių ir mėnesių, sudėtų vien iš sekmadienių. Su Izabele jam buvo daug įdomiau, negu ji manė; ji žmonėms neretai darė visai

kitokį įspūdį, negu tikėjosi, ir dėdė mėgaudamasis kurstė ją pačiauškėti. Šitaip jis vadino jos pašnekesius, gan būdingus jaunoms jos tėvynainėms, kurių atidžiau klausomasi nei jų seserų kitose šalyse. Kaip dauguma amerikiečių merginų Izabelė nuo mažens buvo skatinama reikšti savo mintis, į jos pastabas buvo atsižvelgiama, jos nuomonės ir jausmų paisoma. Jos nuomonė neretai būdavo toli gražu ne svari, o jausmai užsibaigdavo vos išreikšti, bet vis tiek palikę ženklą; bet ji įprato sakyti, ką galvojanti ar jaučianti, o kai ji iš tiesų susijaudindavo, jos žodžiai įgydavo įtaigumo, kurį dažnas palaikydavo pasipūtimu. Ponui Tačitui ne kartą dingtelėdavo, jog Izabelė labai panaši į jo žmoną jaunystėje. Juk tada ponia Tačit buvo gaivi, natūrali, pagauli ir šneki — tai vis jos dukterėčios bruožai,— todėl ją ir pamilo. Apie tokį sugretinimą jis nė puse žodžio neprasitarė merginai, nes gal ponia Tačit kadaise ir buvo panaši į Izabelę, bet Izabelė nė kiek į ponią Tačit nepanaši. Senasis džentelmenas buvo merginai vienas gerumas; kaip jis sakė, seniai jų namuose nebuvo jauno kraujo, ir mūsų nenustygstanti, judri, skardžiabalsė herojė glostė jam širdį kaip šaltinio čiurlenimas. Jis norėjo padaryti jai ką nors gero ir laukė, kad ji paprašytų. O ji prašė tik atsakyti į jos klausimus, kuriems nebuvo galo. Dėdė turėjo neišsenkančius išteklius atsakymų, nors primygtinas jos smalsumas kartais jį suglumindavo. Ji iškamantinėjo viską apie Angliją, apie britų konstituciją, apie anglų būdą, politinę padėtį, apie karališkosios šeimynos etiketą ir papročius, aristokratų keistumus, apie jo kaimynų gyvenimo nuostatas ir mąstyseną; prašydama apšviesti šiais klausimais, ji pasiteiraudavo, ar taip pat rašoma ir knygose. Senasis džentelmenas, lygindamas ant kojų užklotą skarą, pažvelgdavo į ją su kiek ironiška supratinga šypsena.

— Knygose? — kartą tarė jis.— Aš neišmanau, kas ten rašoma. Apie knygas klausk Ralfo. Aš savo pažiūras susidariau iš gyvenimo. Netgi daug neklausinėjau, tylomis dėjausi į galvą, ką mačiau. Aišku, sąlygos man buvo geros, jauna mergina tokių neturi. Aš smalsaus proto, nors į mane pasižiūrėjus šito nepasakytum; kad ir kiek mane stebi, aš tave vis vien daugiau. Anglus jau stebiu gerus trisdešimt penkerius metus ir galiu drąsiai pasakyti, jog nemažai apie juos išmanau. Apskritai Anglija puiki šalis, puikesnė nei mes anoje vandenyno pusėje pripažįstame. Nebloga būtų dar čia šį tą pakeitus, bet permainoms, matyt, kol kas nėra visuotinio poreikio. Kai per-

mainoms pribręsta visuotinis poreikis, jie paprastai jas įsiveda. O ligi tol ramiai sau laukia. Pirmą kartą čion atvažiavęs nesitikėjau, jog pasijusiu tarp jų kaip namie. Turbūt todėl, kad mane lydėjo sėkmė. Kur sekasi, ten savaime jautiesi kaip namie.

— Ar jūs manote, kad ir aš čia pasijusiu kaip namie, jei man seksis?

— Labai galimas daiktas, o seksis tau neabejotinai. Jiems labai patinka amerikietės, jie itin joms atidūs. Tačiau pernelyg gerai čia neturėtum jaustis.

— O, aš dar jokiu būdu nesu tikra, jog ši šalis mane patenkins,— apgalvotai pabrėžė Izabelė.— Kraštas man labai prie širdies, bet nežinau, ar prie širdies bus žmonės.

— Žmonės labai geri, ypač jei patinka.

— Neabejoju, kad jie geri,— atsakė Izabelė,— bet ar su jais malonu bendrauti? Aišku, jie manęs nemuš, neapiplėš, bet ar noriai su manim draugaus? Aš labai vertinu žmonių draugiškumą, tiesiai sakau. Anglijoje su merginomis nelabai gražiai elgiamasi, bent jau romanuose[11].

— Aš nenutuokiu apie romanus,— atsakė ponas Tačitas,— mano galva, išmonės jiems netrūksta, bet teisybės juose ieškoti neverta. Pas mus kartą svečiavosi viena dama, rašanti romanus; jiedu su Ralfu buvo draugai, ir jis ją pasikvietė. Ko jos nepaklausk, viską žino, bet tokio žmogaus žodžių nereikia priimti už gryną pinigą. Nežabota fantazija, ir tiek. Ji po to išleido knygą, kurioje tarėsi pateikusi mano portretą, teisingiau pasakius, karikatūrą. Ką ji ten prirašė, neskaičiau. Ralfas man davė knygą, svarbesnes vietas pabraukęs. Ji tarėsi perteikus mano kalbą: amerikonybes, tarimą per nosį, jankio mąstyseną — sudėjo visas žvaigždes ir juostas[12]. Į mane — jokio panašumo, matyt, nelabai atidžiai klausėsi. Aš nieko prieš, jei nori, tegul mano kalbą vaizduoja, bet tegul būna maloni ir išklauso. Savaime aišku, jog aš kalbu kaip amerikietis ir nemoku kalbėti kaip hotentotas[13]. Bet mane visi čia puikiausiai supranta. O taip kaip tas senas ponas šios damos romane tikrai nešneku. Jis ne amerikietis, tokių mes už jokius pinigus nepakęstume. Apie tai užsiminiau tik todėl, kad romanuose neieškotum tikroviškumo. Aišku, aš neturiu dukters, o kadangi ponia Tačit gyvena Florencijoje, man nebuvo progos stebėti, kaip čia elgiamasi su merginomis. Kartais atrodydavo, jog su žemesnių klasių merginomis nekaip

elgiamasi, bet manyčiau, jog aukštesnėse, netgi tam tikru mastu viduriniosiose klasėse jų padėtis geresnė.

— Viešpatie,— sušuko Izabelė,— tai kiek Anglijoje yra klasių? Gal kokių penkiasdešimt.

— Kad aš niekad neskaičiavau. Ir į jų klases neatkreipiau dėmesio. Amerikiečio privalumas Anglijoje — kad nepriklausai jokiai jų klasei.

— Ačiū Dievui,— tarė Izabelė.— Nieko sau — priklausyti kažkokiai anglų klasei!

— Manyčiau, jog kai kuriems jų visai neblogai, ypač tiems, kur aukščiau. Aš pats pripažįstu dvi klases: žmonės, kuriais pasitikiu, ir žmonės, kuriais nepasitikiu. O tu, mieloji Izabele, priklausai pirmiesiems.

— Labai ačiū,— greitomis ištarė Izabelė. Dažnai galėjo pasirodyti, jog ji labai šaltai reaguoja į komplimentus — kuo skubiausiai juos pertraukia. Bet toks įspūdis, kad ji jiems abejinga, buvo apgaulus, iš tiesų ji tik nenorėdavo išsiduoti, kaip jai tai malonu. Tiek išsiduodama — išsiduotų per daug.— Esu įsitikinusi, jog anglai labai konvencionalūs,— pridūrė ji.

— Čia viskas nuo seno nusistovėję,— sutiko ponas Tačitas.— Viskas iš anksto numatyta — jie nieko nemėgsta daryti greitosiom.

— Man nepatinka, kai viskas iš anksto numatyta,— atsakė mergina.— Daug įdomiau netikėtumai.

Jos dėdei kėlė šypseną, kad jai kaip nurėžta, kas patinka ir kas ne.

— Na, iš anksto numatyta, jog tu turėsi didelį pasisekimą,— nenusileido jis.— Ir tikriausiai tai tau patiks.

— Jeigu jie aklai laikosi tradicijų, aš neturėsiu pasisekimo. Aš jokiu būdu ne tokia. Aš nepaisau kvailų sąlygotumų. Jiems tai irgi nepatiks.

— O ne, labai klysti,— tarė senasis džentelmenas.— Niekaip neįspėsi, kas jiems gali patikti. Jie labai nenuoseklūs — čia jų visas žavumas.

— Aha,— tarė Izabelė, stovėdama priešais dėdę, užsikišusi pirštus už juodos suknelės diržo ir žvalgydamasi po veją,— man tai labai prie širdies!

VII SKYRIUS

Jiedu dar ne kartą smagiai aptarinėjo įvairius įpročius, kurių laikosi Anglijos visuomenė, tarsi Izabelei būtų netrukus reikėję prašyti jos malonės, nors, tiesą sakant, kol kas anglai buvo kuo abejingiausi panelei Izabelei Arčer, likimo atblokštai, kaip sakė jos pusbrolis, į nuobodžiausius namus visoje Anglijoje. Podagrininką dėdę retai kas lankė, o ponia Tačit, nesibičiuliaujanti su vyro kaimynais, jų vizitų ir negalėjo tikėtis. Tačiau gauti jų vizitines korteles buvo jos silpnybė. Žmonėtis ji neturėjo pomėgio, bet jai buvo malonu, kai staliukas hole baltuodavo nuo pailgų simbolinių kartono lapelių. Ji tarėsi esanti labai teisinga moteris ir buvo įsisąmoninusi didžią tiesą, jog pasaulyje niekas dykai negaunama. Ji nebuvo vaišinga Gardenkorto šeimininkė ir neturėjo ko norėti, kad apylinkėje atidžiai būtų sekami jos atvykimai bei išvykimai. Bet kas žino, ar jai nebuvo skriaudu, kad jos važinėjimai niekieno nepastebimi, ir ar aitrios užuominos apie antrąją vyro tėvynę prasiveržsaid ne dėl to, jog (visai nepelnytai) tarp kaimynų ji netapo reikšmingu asmeniu. Izabelė atsidūrė savotiškoje padėtyje — nuo savo tetos turėjo ginti Anglijos konstituciją, nes ponia Tačit jau iš įpročio laidė strėles į šį gerbtiną dokumentą, o Izabelė instinktyviai šokdavo jų traukti, ir ne todėl, kad bijojo, jog jos galėtų pakenkti senam kietam pergamentui, o todėl, kad manė tetą jas galint geriau panaudoti. Izabelė ir pati buvo labai kritiška — dažnas jos amžiaus, lyties ir tautybės bruožas — tačiau kartu buvo ir labai jausminga, ir ponios Tačit sausumas ją žeisdavo.

— O kokie jūsų principai? — paklausė ji tetos.— Jei čia viską kritikuojate, vadinasi, remiatės savais principais. Nepanašu, kad jie būtų amerikietiški, nes Amerikoje viskas jums atrodė nemiela. Kai aš kritikuoju, remiuosi savais principais, ir jie grynai amerikietiški.

— Mieloji mergele,— atsakė ponia Tačit,— pasaulyje tiek principų, kiek sveiko proto žmonių, sugebančių juos susidaryti. Atkirsi, jog tokių nėra skaitlinga! Laikytis amerikietiškų principų? Nieku gyvu! Jie nežmoniškai riboti. Aš, ačiū Dievui, laikausi savo asmeniškų principų.

Izabelei toks atsakymas atrodė teisingas, jis gana gerai išreiškė ir jos nuomonę, tik jei pati būtų tai pasakiusi, viskas būtų nuskambėję kitaip. Ne tiek gyvenime mačiusio kaip ponia Tačit ir ne

tiek patyrusio žmogaus lūpose toks pareiškimas būtų pasirodęs nekuklus, gal net arogantiškas. Atviriau ji kalbėdavosi su Ralfu; jiedu šnekėdavosi labai daug, ir jokios ribos jų pokalbių nevaržydavo. Jos pusbrolis dažnai patraukdavo ją per dantį, tai netrukus Izabelės akyse įsigijo pašaipūno reputaciją ir mielai naudojosi tokios reputacijos suteiktomis teisėmis. Izabelė kaltino jį nedovanotinai neturint rimtumo, išsijuokiant iš visko, visų pirma iš savęs. Kiek jo turėta pagarbos, visa buvo skirta tėvui, o šiaip viską be atrankos jis traukė per dantį: savo tėvo sūnų, to ponaičio silpnus plaučius, bevertį gyvenimą, motiną, draugus (ypač lordą Vorbertoną), antrąją bei tikrąją tėvynę, naujai atrastą žavingą pusseserę.

— Mano prieškambaryje yra orkestras,— pasakė kartą jis jai.— Jiems liepta be paliovos groti; taip jie man daro dvigubą paslaugą. Nustelbia visus išorinio pasaulio garsus, kad jie nepasiektų mano kambarių, ir sudaro įspūdį, jog viduje nuolatos šokama.

Iš tiesų, arčiau priėjus prie Ralfo kambarių, visad buvo girdėti šokių muzika; ore sklandė smagiausi valsai. Izabelę tas nepersto-jantis džirinimas dažnai erzindavo, ji norėjo aplenkdama prieškambarį atsidurti pačiuose kambariuose. Jos nebaidė, kad ten, Ralfo žodžiais tariant, itin niūru. Ji mielai būtų juos aptvarkiusi, išvaliusi. Argi tai svetingumas, jei tavęs neįsileidžia į savo kambarius? Užtat Izabelė atsilygino vanodama pusbrolį tiesiu jaunatvišku sąmoju. Derėtų priminti, jog Izabelė stverdavosi sąmojo daugiausia savigynai, nes pusbrolis juokais ją vadino „panele Kolumbija" ir kaltino karštu, net čirškančiu patriotizmu. Jis nupiešė jos karikatūrą — labai dailią merginą, pagal paskutinę madą apsigaubusią klostėmis krintančia Amerikos vėliava. Izabelė šiuo gyvenimo laikotarpiu labai bijojo būti siauraprote, o dar labiau — tokia pasirodyti. Todėl ji lyg niekur nieko pritarė pusbrolio ironijai ir neva dūsavo dėl nuostabiosios savo tėvynės. Ji vaidino tokią amerikietę, kokia jam teikia malonumo, ir jei jis norįs pasijuokti iš jos — prašom, ji duos progos. Izabelė gynė Angliją prieš jo motiną, bet kai Ralfas tyčia antrajai savo tėvynei užgiedodavo liaupses, norėdamas Izabelę išprovokuoti, ji mokėdavo jam dėl daug ko atkirsti. Iš tikrųjų ši nedidelė brandi šalis Izabelei buvo kaip saldi spalio kriaušė, ir tik todėl ji ramutėlė išklausydavo ir atremdavo Ralfo pašaipas, kad ją čia viskas malonino. O jei tarpais gera jos nuotaika aptemdavo, tai ne todėl, kad užsigaudavo, o todėl, kad jai ūmai pagaildavo Ralfo. Jai pasirodydavo, jog jis kalba kaip aklas, kad tik kalbėtų.

— Nežinau, kas tu per žmogus,— tarė ji kartą jam,— bet spėju, jog esi didelis artistas.

— Galvok, kaip nori,— atsakė Ralfas, nepratęs, kad taip stačiai su juo kalbėtų.

— Nežinau, kam tu neabejingas; tikriausiai viskam abejingas. Anglijai abejingas, net kai ją giri, Amerikai abejingas, net kai ją peiki.

— Aš tik tau neabejingas, mieloji pussesere,— atsakė Ralfas.

— O, kad taip būtų, labai džiaugčiausi.

— Tikriausiai taip ir yra! — sušuko jis.

Jei Izabelė būtų patikėjusi, būtų buvusi netoli tiesos. Ralfas mąstė apie ją visą laiką, ji nė minutę nėjo jam iš galvos. Tuo metu, kai mintys jam buvo tapusios našta, netikėtas jos atvykimas, nieko daug nežadantis, kaip dosni likimo dovana jas atgaivino, išjudino, suteikė sparnus ir davė vardan ko skristi. Vargšas Ralfas iki tol ištisom savaitėm skendėjo melancholijoje — ant jo horizonto, ir šiaip gana nelinksmo, pastaruoju metu buvo užslinkęs dar tamsesnis debesis. Jam buvo neramu dėl tėvo, nes podagra, kuri ligi tol ribojosi kojomis, ėmė skverbtis aukščiau, į gyvybiškesnius organus. Pavasarį senasis džentelmenas sunkiai prasirgo, ir gydytojas prasitarė Ralfui, kad kitas toks priepuolis nesiduos lengvai įveikiamas. Šiuo metu jo nekankino skausmai, bet Ralfą slėgė įtarimas, jog tai tik priešo gudrybė — užliūliuos, o paskui puls. Jei toks ligos manevras pasisektų, maža vilties jai pasipriešinti. Ralfas buvo įtikėjęs, kad tėvas jį pergyvens, kad jis bus pirma tėvo pašauktas iš šio pasaulio. Jiedu su tėvu buvo artimi draugai, ir mintis, kad pasilikus reikės vienam stumti blankias dienas, buvo labai skaudi tam jaunam žmogui, pratusiam besąlygiškai kliautis tėvu, palaikančiu jo dvasią. Vien pagalvojus, kad gali netekti svarbiausio gyvenimo stimulo, praeidavo noras gyventi. Puikiausia būtų, jei jiedu mirtų tuo pačiu metu, be tėvo paramos vargu ar jam užtektų kantrybės sulaukti išmušant savo valandos. Jis neapsigaudinėjo, kad motinai yra nepamainomas; jo motina laikėsi taisyklės — dėl nieko nesigraužti. Širdyje Ralfas, žinoma, suprato, jog menkas gerumas linkėti tėvui, kad iš jų aktyvusis, o ne pasyvusis liktų su atvira žaizda; jis nepamiršdavo, jog tėvas jo kalbas apie ankstyvą mirtį vadino gudria erezija, kurią jis su malonumu paneigsiąs, numirdamas pirmas. Bet Ralfas nelaikė nuodėme viltis, kad iš dviejų pergalių — sugriauti sofisto sūnaus teorijas ar ilgėliau pratęsti kad ir gerokai aprėmintą,

bet dar teikiančią džiaugsmo savo būtį,— ponui Tačitui bus lemta antroji.

Tokius nelengvus klausimus svarstė Ralfas, bet Izabelės atvykimas juos nutraukė. Ir netgi davė mintį, kad tai jam bus savotiška paspirtis, kai gyvenimas taps našta, netekus gerojo tėvo. Ralfas spėliojo, ar tik nebus pamilęs šios impulsyvios merginos iš Olbanio, bet nusprendė, jog visgi ne. Tą išvadą jis padarė pabendravęs su ja savaitę ir kas dieną darėsi dėl to vis tikresnis. Lordo Vorbertono sakyta teisybė — ji išties įdomi mergina. Ralfas net stebėjosi, kaip jų kaimynas taip greit ją perprato, vadinasi, tai dar vienas įrodymas, kad jis ne veltui žavisi neeiliniu draugo protu. Gal pusseserė jam niekas daugiau, tik prasiblaškymas, bet tas prasiblaškymas, kaip Ralfas pats numanė,— aukšto lygio. „Ar gali būti kas nors gražiau,— kalbėjo jis sau,— kaip stebėti tokią prigimtį, tokią veržlią sielą, tokią karštą širdį natūroje? Tai gražiau negu gražiausi meno kūriniai, negu graikų bareljefai, negu didžiojo Ticiano drobės, negu gotiškos katedros. Likimas atsiuntė man malonę, kai jau nieko iš jo nebesitikėjau. Toks prislėgtas, nerandantis vietos, kaip savaitę prieš jai atvažiuojant, aš dar nebuvau; jau nesivyliau nieko šviesesnio. Staiga paštu gaunu Ticianą pasikabinti ant sienos, graikų bareljefą pasistatyti ant židinio. Man į rankas įbrukamas raktas į nuostabų statinį, tik eik vidun ir žavėkis. Vargšas žmogau, tu buvai apverktinai nedėkingas, dabar tylėk ir daugiau neburnok“. Tie apmąstymai buvo labai teisingi, tik Ralfas Tačitas apsiriko manydamas, kad jam į rankas įduotas raktas. Jo pusseserė — įstabi mergaitė, bet ją tik per ilga pažinsi, o pažinti reikėjo, nes dabar jo požiūris į ją, nors kontempliatyvus ir kritiškas, buvo neobjektyvus. Jis apžiūrėjo statinį iš lauko ir buvo pakerėtas: tada pažvelgė pro langus į vidų ir susidarė tolygų įspūdį. Tačiau jautė, kad jo matymas tik fragmentiškas, vidun dar nebuvo patekęs. Durys užrakintos, ir nors raktai kišenėje, ko gero, nė vienas netiks. Ji protinga, geros širdies, subtilios nesukaustytos dvasios, bet kokį kelią pasirinks? Toks klausimas kiek neįprastas, dėl daugumos moterų jis net neiškiltų. Dauguma moterų jokių kelių nesirenka, o grakščiomis ar nelabai grakščiomis pozomis pasyviai laukia, kol pasirodys vyriškis ir parūpins joms vienokį ar kitokį likimą... Izabelės ypatumas ir buvo tas, jog ji atrodė pati norinti išsirinkti sau likimą. „Kokį likimą ji pasirinks, tokį,— galvojo Ralfas,— kad tik dar galėčiau jį išvysti!“

Šeimininko pareigos, žinoma, krito jam. Ponas Tačitas buvo prikaustytas prie kėdės, o jo žmona laikėsi kaip gana niūri viešnia, tad Ralfas ėmėsi veiklos, kur pareiga ir norai darniai suteikė. Jis nebuvo tvirtų kojų, tačiau vaikštinėjo su pussesere po parką, nes oras atkakliai laikėsi gražus, nepaisydamas išankstinės Izabelės nuomonės apie niūrų Anglijos klimatą; ilgomis popietėmis — tiek, kiek pageidavo Izabelė,— jiedu irstėsi Temzėje „žavingame upelyje“, kaip ją vadino Izabelė, kur kitas krantas atrodė lyg pirmas peizažo planas, arba važinėjosi neaukštu, plačiu storais ratais fajetonu, anksčiau mėgtu pono Tačito, bet daugiau nebepajėgiančiu juo džiaugtis. Izabelei labai patiko vadelėti, ji vadelėjo gerai, net arklininkas pagyrė — važinėjo puikiais dėdės žirgais per išsiraizgiusius kelius kelelius su kaimiškomis grožybėmis pakelėse, kurias, kaip sakėsi, jos ir tikėtasi išvysti: rąstų namus su šiaudiniais stogais, aludes su pinučiais languose ir į jas einančius žvyru pabarstytus takelius, senąsias bendruomenių ganyklas, tuščius parkus, vešliai viduvasarį sužėlusias gyvatvores. Grįžę namo jie paprastai ant vejos rasdavo arbatai padengtą stalą; ponia Tačit parodydavo neregėtą paslaugumą, jau būdavo padavusi ir vyrui jo puodelį. Tačiau jiedu dažniausiai sėdėdavo tylėdami: vyras atlošęs galvą ir užmerkęs akis, žmona megzdavo, o jos mina — giliamintiška kaip dauguma damų, sekant judančius savo virbalus.

O vieną dieną atvyko svečias. Abu jaunuoliai, valandą pasiirstę upe, žingsniuodami namo pamatė lordą Vorbertoną, sėdintį po medžiu ir šnekučiuojantį su ponia Tačit — kaip net iš tolo galėjai spręsti — apie nieką rimto. Jis atvažiavo iš namų su kelioniniu krepšiu ir sakė pas juos papietausiąs ir pernakvosiąs, tėvas ir sūnus ne sykį jau buvo jį kvietę. Izabelė, pabuvusi su lordu Vorbertonu savo atvažiavimo dieną tik pusvalandį, per tą trumpą laiką spėjo jį pamėgti, jis gana ryškiai įsirėžė jos pagaunion atmintin, ir ji ne kartą jį prisiminė. Tikėjosi dar pasimatyti su juo, ir ne tik su juo. Gardenkorte nebuvo nuobodu: aplinka buvo karališka, jos dėdė jai darėsi vis panašesnis į pasakų senelį, o Ralfas buvo visai kitoks negu iki tol sutikti gan nykiai nuteikę pusbroliai. Be to, jos įspūdžiai buvo dar tokie gaivūs, ir vis kaupėsi naujų, jog apie atsirasiančią ateity tuštumą nebuvo nė minties. Tačiau Izabelė turėjo prisiminti, kad ją domina žmogaus prigimtis ir kad pagrindinis motyvas važiuojant į užsienį ir buvo galimybė susipažinti su daug žmonių. Kai Ralfas jai sakė, ir sakė ne kartą: „Stebiuosi, kaip

čia ištveri, būtinai turi susipažinti su mūsų kaimynais ir draugais, kurių, nors ir labai neįtikėtina, mes turime nemažai“, ir kai siūlėsi sukviesiąs „minią žmonių“ ir supažindinsiąs ją su angliška drauguomene, ji skatino tokį svetingą užmojį ir iš anksto ketino mestis į patį sūkurį. Tačiau jo pažadai kol kas taip ir liko pažadais, skaitytojui galim atskleisti priežastį — jaunuolis neskubėjo jų vykdyti, nes užimti viešnią nebuvo toks sunkus triūsas, jog būtų reikėję pagalbos iš šalies. Izabelė dažnai jam kalbėjo apie „atstovus“, šis žodis buvo dažnas jos žodyne, ir ji leido Ralfui suprasti, jog norėtų susipažinti su anglų visuomene per geriausius jos pavyzdžius.

— Va štai tau ir atstovas,— tarė jis, atpažinęs lordą Vorbertoną, jiems grįžtant nuo upės.

— Ko atstovas? — paklausė mergina.

— Anglų aristokratų atstovas.

— Manai, jie visi tokie kaip jis?

— O ne, toli gražu ne tokie.

— Vadinasi, jis teigiamas atstovas,— tarė Izabelė,— nes, be abejonės, yra malonus žmogus.

— Taip, labai malonus. Ir labai dalingas.

Dalingasis lordas Vorbertonas paspaudė mūsų herojei ranką, pasiteiravo, kaip sveikata.

— Beje, šito nėra ko nė klausti, juk jūs irklavote.

— Kiek pairklavau,— atsakė Izabelė,— o iš kur jūs žinote?

— Aišku, kad jis nesės prie irklų — tam pernelyg tingus,— atsakė jo šviesybė, juokais rodydamas į Ralfą Tačitą.

— Savo tingumui jis turi rimtą pasiteisinimą,— paprieštaravo Izabelė tylesniu balsu.

— O, jis viskam turi rimtą pasiteisinimą! — sušuko lordas Vorbertonas vis taip pat skambiai ir linksmai.

— Aš tuo galiu pasiteisinti neirklavęs, kad mano pusseserė labai gerai irkluoja,— tarė Ralfas.— Ką ji daro, viską daro gerai. Ką tik paliečia, tas žydėte pražysta.

— Tuomet kyla noras būti jūsų paliestam, panele Arčer,— pareiškė lordas Vorbertonas.

— Jei kas iš rimtųjų žmogų paliečia, jam tik išeina į naudą,— atsakė Izabelė, patenkinta, kad tiek jai priskiriama gerų savybių, bet visa laimė, drauge suvokdamā, kad tas pasitenkinimas nerodo menko proto, juolab kad ji daug kur iš tikrųjų nepralenkiama. Jos troškimas būti geros nuomonės apie save turėjo ir kruo-

pelę kuklumo, todėl nuolat reikėjo, kad tą nuomonę kas paremtų iš šalies.

Lordas Vorbertonas ne tik pernakvojo Gardenkorte, bet davėsi įkalbamas pasilikti dar dienai, o kai atėjo antras vakaras, nusprendė atidėti išvykimą ligi kito ryto. Visą laiką per pokalbius jis vis kreipdavosi į Izabelę, ir ji labai mandagiai sutikdavo šį dėmesio ženklą. Lordas jai labai patiko, gal čia daug nusvėrė pirmasis įspūdis, bet į galą vakaro, praleisto drauge, ji bemaž ėmė į jį žiūrėti kaip į romantišką — tik ne mirtinai išblyškusį — herojų. Izabelė nuėjo miegoti neatsidžiaugdama savo laiminga žvaigžde ir nebenulaikydama savo vaizduotės apie laukiančią jos sėkmę. „Kaip gera pažinti du tokius žavingus žmones",— tarė ji sau; tiedu žmonės — tai pusbrolis ir jo draugas. Beje, reikia priminti, jog gerą jos nuotaiką vos nesugadino vienas įvykis. Ponas Tačitas nuėjo į savo miegamąjį pusę dešimtos, o jo žmona liko drauge su kitais svetainėje. Pavakarojusi dar kone valandą, atsistodama priminė Izabelei, kad juodviem jau metas palinkėti džentelmenams labos nakties. Mergina dar nė kiek nenorėjo miego; jos manymu, tai buvo šventiška proga, o šventės paprastai anksti nesibaigia. Todėl nieko nepagalvojusi tiesiai atsakė:

— Ar ir man metas, mieloji teta? Aš dar pusvalandį pabūsiu.

— Negi man teks tavęs laukti? — atsakė ponia Tačit.

— O kam jums laukti! Ralfas man uždegs žvakę,— linksmai tarė Izabelė.

— Aš jums uždegsiu žvakę, būkit gera, leiskit man uždegti jums žvakę! — sušuko lordas Vorbertonas.— Tik labai prašau, ne anksčiau vidurnakčio!

Ponia Tačit įbedė skvarbias akutes į jį, o paskui šaltai dėbtelėjo į dukterėčią.

— Tau negalima pasilikti vienai su vyrais. Čia ne tavo nelemtas Olbanis, brangioji.

Izabelė atsistojo rausdama.

— Gaila, kad čia ne Olbanis,— pasakė.

— O, mama! — nenukentė Ralfas.

— Brangioji ponia Tačit! — burbtelėjo lordas Vorbertonas.

— Ne aš tvarką sugalvojau jūsų šalyje, milorde,— didingai tarė ponia Tačit.— Aš taikausi prie jos.

— Negi aš negaliu pasėdėti su savo pusbroliu? — pasidomėjo Izabelė.

— Nežinojau, kad lordas Vorbertonas tavo pusbrolis.

— Gal geriausiai aš eisiu miegoti,— pasisiūlė svečias,— ir bus baigta šneka.

Ponia Tačit pažvelgė nelaimingu veidu ir vėl atsisėdo.

— Ką gi, prašom, aš galiu sėdėti kad ir ligi pusiaunakčio.

Ralfas tuo tarpu padavė Izabelei žvakę. Jis visą laiką stebėjo pusseserę: rodėsi, tuoj jos kantrybė trūks — būtų įdomus atvejis. Bet jei jis tikėjosi pamatyti merginą užsiplieskiant, gavo nusivilti, nes susijuokusi toji palinkėjo jiems labos nakties ir išėjo drauge su teta. Motinos elgesys jį suerzino, nors jis pamanė, kad jos teisybė. Viršuje abi damos išsiskyrė prie ponios Tačit durų. Lipant laiptais Izabelė tylėjo.

— Tu, aišku, pyksti, kam kišuosi į tavo reikalus,— prakalbo ponia Tačit.

Izabelė pagalvojusi atsakė:

— Ne, nepykstu, tik stebiuosi, tiesiog nesuprantu. Ar nepadoru, jei aš būčiau likusi svetainėje?

— Labai. Čia jaunos merginos — iš gerų namų — nesėdi vienos su vyriškiais ligi vėlumos.

— Tuomet ačiū, kad pasakėte,— tarė Izabelė.— Man tai nesuprantama, bet reikia žinoti.

— Aš tau visuomet priminsiu,— atsakė teta,— kai pastebėsiu per laisvai elgiantis.

— Labai prašau, tik nepritžadu, kad visada jūsų pamokymus laikysiu teisingais.

— Nieko nuostabaus. Tu mėgsti gyventi savo galva.

— Taip, labai mėgstu. Bet man visada įdomu žinoti, kaip nepridera elgtis.

— Tam, kad taip elgtumeis? — paklausė teta.

— Kad turėčiau iš ko rinktis,— atsakė Izabelė.

VIII SKYRIUS

Kadangi Izabelė žavėjosi tuo, kas romantiška, lordas Vorbertonas drįso išreikšti viltį, kad kurią nors dieną ji atvyks pas juos pasižiūrėti seno labai įdomaus jų namo. Jis išgavo ponios Tačit pažadą,

kad ji atveš dukterėčią į Loklį, o Ralfas mielai sutiko palydėti abi damas, jei tik tėvas galės be jo pabūti. Lordas Vorbertonas užtikrino mūsų heroję, kad ligi tol ją aplankys jo seserys. Apie jas Izabelė šį tą jau žinojo — jam svečiuojantis Gardenkorte, per pašnekesius buvo išsiteiravusi nemažai apie jo šeimą. Jei kas Izabelę domindavo, jos klausimams nebūdavo galo, o kadangi jos pokalbininkas buvo didelis šnekorius, jos smalsumas buvo patenkintas. Jis pasipasakojo turįs keturias seseris, du brolius, tėvai jau mirę. Broliai ir seserys labai geri žmonės, „gal dideliu protu ir nepasižymi,— sakė jis,— bet labai padorūs, malonūs", ir jis vylėsi, kad ji pati arčiau su jais susipažinsianti. Vienas brolis, dvasiškis, gyvena to pačio Loklio didelėje ir skaitlingoje parapijoje; jis geras vyras, nors visais klausimais jų nuomonės nesutinka. Ir lordas Vorbertonas davė kelis brolio pažiūrų pavyzdžius, bet Izabelė atsakė, kad tokios pažiūros labai įprastos, jos išmanymu, jų laikosi didesnioji žmonių giminės dalis. Ir ji pati, ko gero, jų laikosi, bet lordas Vorbertonas užtikrino, kad ji labai klystanti, taip negalį būti, be abejonės, ji tik įsikalbėjusi turinti tokias pažiūras, jei nors kiek susimąstytų, tikrai įsitikintų, kad taip nėra. O kai ji pasakė jau rimtai apsvarsčiusi daugelį iš tų klausimų, jis pareiškė, kad ji yra dar vienas įrodymas dažnai jį stebinančio fakto, jog pasaulyje iš visų žmonių amerikiečiai yra prietaringiausi. Jie visi užkietėję toriai ir fanatikai, konservatyvesnių už amerikiečius būti negalį. Geriausias pavyzdys kad ir jos dėdė su pusbroliu: daugelis jų pažiūrų — gryni viduramžiai, šiais laikais anglas tokių minčių gėdytųsi prisipažinti; negana to, yra tokie akiplėšos,— nusijuokė jo šviesybė,— jog dedasi išmaną apie vargšės mielos kvaišos senosios Anglijos poreikius ir pavojus geriau negu jis, čia gimęs, nemenko jos gabalo savininkas,— baisi gėda! Iš tų jo postringavimų Izabelė padarė išvadą, kad lordas Vorbertonas — naujo kirpimo aristokratas, reformatorius, radikalas, niekinantis seną tvarką. Kitas jo brolis, kariškis, tarnaujantis Indijoje, esąs plevėsa ožys, ligi šiol iš jo tiek naudos, kad jo skolas tenka apmokėti lordui Vorbertonui — tai viena iš brangiausių vyriausiojo brolio privilegijų[14]. „Užteks, daugiau nemokėsiu,— tarė jos bičiulis,— jis gyvena šimtą kartų geriau už mane, lepinasi negirdėta prabanga ir laiko save didesniu aristokratu nei aš. Aš visgi esu nuoseklus radikalas ir einu už lygybę. Aš prieš jaunesnių brolių savivalę". Dvi iš keturių jo seserų, antroji ir ketvirtoji, išėjusios už vyrų, viena ypač gerai ištekėjo, antroji taip sau. Vyresniosios vyras lordas Heikokas

puikus žmogus, tik visa bėda, baisus konservatorius, o jo žmona, kaip visos geros anglų žmonos, jį net pralenkia. Antroji nutekėjo už smulkaus skvairo Norfolke; rodos, dar vakar jiedu vedė, o jau prigyveno penkis vaikus. Šiuos dalykus ir daug kitų lordas Vorbertonas papasakojo jaunajai amerikietei, drauge stengdamasis atskleisti ir išgvildenti Anglijos gyvenimo ypatumus. Izabelę dažnai net juokino jo išsamumas, turbūt lordas nepasikliovė nei jos patirtimi, nei vaizduote. „Jis mano, kad aš laukinė,— tarė ji sau,— akyse nei šaukštų, nei šakučių neregėjusi"; ir ji tyčia klausdavo jį naivių klausimų, kad galėtų pasimėgauti rimtais atsakymais. Ir jam pakliuvus į jos spąstus, pasakė:

— Kaip gaila, kad negaliu jums pasirodyti išsidažiusi karo spalvomis ir apsikaišiusi plunksnomis. Jei būčiau žinojusi, koks jūs atlaidus mums, vargšams laukiniams, būčiau atsivežusi tautinį kostiumą!

Lordas Vorbertonas buvo išvažinėjęs visas Jungtines Valstijas ir geriau apie jas nutuokė negu Izabelė, bet buvo toks malonus ir atsakydavo, jog Amerika nepakartojama šalis, tik iš savo prisiminimų daręs išvadą, jog amerikiečiams Anglijoje pravartu daug ką paaiškinti.

— O, kad būčiau turėjęs tokį vadovą kaip jūs Amerikoje! — tarė jis.— Mane daug kas glumino jūsų šalyje, aš tiesiog daug kur nesusigaudžiau, ir visas blogumas, kad jų paaiškinimai mane visai sumaišydavo. Žinote, man rodėsi, kad jie tyčia priešingai sako, negu yra; tą jie moka. Bet mano aiškinimais galite pasikliauti: aš sakau tiesą, ir galite neabejoti.

Dėl vieno dalyko tai jau tikrai nereikėjo abejoti: lordas Vorbertonas buvo labai protingas, labai išsilavinęs, ir nebuvo tokio daikto, kurio jis nebūtų išmanęs. Nors jis atsiskleidė įdomiausiomis, patraukliausiomis pusėmis, Izabelė jautė, kad jo visai nenorėta pasipuikuoti; nors turėjo retas galimybes ir buvo, anot jos, verste užverstas gyvenimo gėrybėmis, nieku būdu nelaikė tai savo nuopelnu. Jis buvo pertekęs visko, kas geriausia, bet niekur nepametė saiko. Jo esmę sudarė derinys turtingos gyvenimiškos patirties — o! įgytos be jokio vargo,— ir kone berniokiško kuklumo, ir tas derinys, toks mielas ir aromatingas nelyginant koks skanėstas, nė kiek neatrodė prastesnis dėl to, kad dar turėjo ir protingo gerumo atspalvį.

— Jūsiškis anglų aristokratijos atstovas man labai patinka,— pasakė Izabelė Ralfui, kai lordas Vorbertonas išvažiavo.

— Man irgi patinka, aš jį labai myliu,— atsakė Ralfas,— bet dar labiau gailiuosi.

Izabelė pašnairavo į jį nepatikliai.

— Kodėl? Man atrodo, vienintelis jo trūkumas, kad nė kiek nežadina gailesčio. Sakyčiau, jis visko turi, viską žino, viskuo gali būti.

— O, jam nekas! — tęsė Ralfas.

— Turi galvoje jo sveikatą?

— O ne, jis toks sveikas, kad net koktu. Aš noriu pasakyti, kad jis užima labai aukštą padėtį, o krečia su ja išdaigas. Nerimtai žiūri į save.

— Pašaipiai?

— Dar blogiau, žiūri į save kaip į apsišaukėlį, piktnaudžiautoją.

— O gal taip ir yra,— tarė Izabelė.

— Galbūt, nors aš taip nemanau. Tokiu atveju ar gali būti kas labiau apgailėtina, negu jautrus sąmoningas apsišaukėlis, kitų rankomis pasodintas ir giliai įsišaknijęs, bet kenčiantis nuo tokios neteisybės suvokimo? Turėdamas tokią padėtį kaip jo, būčiau iškilus tarsi Budos statula. Tokia padėtis mano vaizduotei būtų geras penas: didelė atsakomybė, didelės galimybės, didelė pagarba, dideli turtai, didelė valdžia, svarus balsas didelės šalies visuomenės reikaluose. O jis susipainiojo ir nemoka įvertinti, nei kas jis, nei kokia jo padėtis, nei kokia galia, nei nieko. Jis kritiško laikmečio auka: prarado pasitikėjimą savimi ir nežino, į ką remtis. Kai bandau su juo pasikalbėti (nes aš, juo dėtas, puikiausiai žinočiau, į ką remtis), išvadina mane išlepusiu fanatiku. Jis, ko gero, mane iš rimtųjų laiko baisiu tamsuoliu, sako, aš nesuprantąs savo meto. Aš geriau suprantu negu jis, negalintis nei savęs panaikinti kaip atgyvenos, nei laikytis kaip visuomenės vienetas.

— Nepanašu, kad jis toks nelaimingas,— tarė Izabelė.

— Gal ir ne, nors, manau, tokios išlavintos sampratos žmogui kaip jis dažnai būna nesaldžių valandėlių. Ir ką reiškia, jei apie jo galimybių asmenį sakoma: nepanašu, kad jis toks nelaimingas? Be to, aš įsitikinęs, kad jis nelaimingas.

— O aš taip nemanau,— tarė Izabelė.

— Ką gi,— nesutiko pusbrolis,— jei nėra, tai turėtų būti.

Pavakary Izabelė valandą praleido su dėde, kuris, kaip visad, sėdėjo ant kojų užsimetęs skarą, rankose laikydamas nestiprios arbatos puodelį. Besišnekant jis paklausė, ką ji mano apie juos aplankiusį svečią.

Izabelė iškart atsakė:

— Man rodos, jis žavus.

— Puikus žmogus,— tarė ponas Tačitas,— bet nepatarčiau jo įsimylėti.

— Gerai. Aš įsimylėsiu tik tada, kai jūs patarsite. Tuo labiau,— pridūrė ji,— kad pusbrolis apibūdino lordą Vorbertoną gana prastai.

— O, nejaugi? Nežinau, ko jis prikalbėjo, tik nepamiršk, kad Ralfas didelis šnekorius.

— Jo manymu, jūsų kaimynas per daug maištauja... o gal per mažai maištauja! Aš nelabai atrenku,— tarė Izabelė.

Senasis džentelmenas palingavo galvą, nusišypsojo ir padėjo puoduką.

— Ir aš neatrenku. Jis labai drąsiai užsimoja, bet gal ir nepakankamai drąsiai. Tarytum norėtų labai daug ką pertvarkyti, o pats likti toks, koks esąs. Tai suprantama, tik gana nenuoseklu.

— O, tikiuosi jis liks toks, koks yra,— tarė Izabelė.— Jeigu pasikeistų, draugai pasigestų ano, senojo lordo Vorbertono.

— Jis tikriausiai bus kuo buvęs,— tarė dėdė,— ir toliau džiugins savo draugus. Aš iš tiesų jo labai pasigesčiau Gardenkorte. Kai jis atvažiuoja, man didelė pramoga, manau, ir jam ne mažesnė. Tokių kaip jis čionykštėje visuomenėje gausus skaitlius, dabar jų mada. Nežinau, ką jie nori nuveikti, gal revoliuciją sukelti. Visgi viliuosi, kad jis padels ligi aš numirsiu. Mat jie nori viską nusavinti, o mano čia gana daug žemės, ir nenorėčiau, kad ją iš manęs atimtų. Nebūčiau čion važiavęs, jei būčiau nujautęs, ką jie žada daryti,— šnekėjo ponas Tačitas vis linksmiau.— Aš čion atvažiavau, nes maniau, kad Anglija patikima šalis. Būtų gryniausia paikystė, jei jie čia ką pertvarkytų,— nusivylusių būtų apstu.

— O aš turiu vilties, kad jie padarys revoliuciją! — sušuko Izabelė.— Koks būtų malonumas pamatyti revoliuciją!

— Pala,— juokaujamai tarė dėdė.— Aš pamiršau, ar tu eini už sena, ar už nauja. Tu pasisakydavai ir už viena, ir už kita.

— Taip, aš ir už tuos, ir už anuos. Veikiausiai po truputį einu už visus. Per revoliuciją — jei tik ji įvyktų — aš būčiau karšta išdidi lojalistė. Žmonės daugiau juos palaiko, ir jų elgesys gali būti toks nepaprastas, na, toks įspūdingas.

— Aš gal nelabai išmanau, koks yra įspūdingas elgesys, bet man atrodo, kad tu visada šitaip elgiesi, brangioji.

— Jūs auksinis žmogus, tik kad taip būtų, kaip sakote! — pertraukė jį mergina.

— Ir vis dėlto vargu ar tau čia greitai pasitaikys proga įspūdin-

gai užlipti ant ešafoto,— kalbėjo toliau ponas Tačitas.— Jei nori išvysti rimtą maištą, teks ilgokai pasisvečiuoti. Mat kai juos priremia prie sienos, kai tokiems džentelmenams reikia pereiti nuo kalbų prie veiksmų, jiems nepatinka būti nutvertiems už žodžio.

— Ką jūs turite galvoje?

— Lordą Vorbertoną ir jo draugus — aukštųjų klasių radikalus. Aš, aišku, sprendžiu apie juos iš savo taško. Jie kalba apie permainas, kažin ar suvokdami, kas tai per daiktas. Mudu va žinome, ką reiškia demokratinė tvarka, man ji visad atrodė labai patogi, bet aš prie jos buvau įpratęs nuo gimimo. Be to, aš ne lordas; tu esi ledi, brangioji, bet aš — ne lordas[15]. O jie čia, man regis, apie demokratiją tėra viena ausim girdėję. Juk ji kas dienos, kas valandos tikrovė ir kažin ar jiems būtų mielesnė negu tai, ką dabar turi. Be abejonės, jei panūdo išbandyti — tegul sau, bet, manau, prisimygę nebandys.

— Jūs netikite, kad jie nuoširdūs? — paklausė Izabelė.

— Na, jie stengiasi įsijausti,— sutiko ponas Tačitas,— bet, atrodo, pasitenkina teorijomis. Radikalios pažiūros jiems kaip pramoga. Ir jiems reikia pramogų, gerai, kad ko blogiau neprasimano. Matai, jie linkę į prabangą, o pažangios idėjos — kone didžiausia jų prabanga. Duoda moralinį pasitenkinimą ir nė kiek neužkliudo jų padėties. Jiems labai rūpi jų padėtis, ir netikėk, jei kuris bandys įrodyti priešingai,— pamėgink užkabinti jų padėtį, iškart nutrauks kalbą.

Izabelė įdėmiai klausėsi dėdės samprotavimų, dėstomų su ypatingu tikslumu, ir nors ji menkai tepažino anglų aristokratiją, jo mintys nė kiek nesipjovė su jos supratimu apie žmogaus prigimtį. Bet ji panūdo užsistoti lordą Vorbertoną.

— Aš netikiu, kad lordas Vorbertonas apsimetėlis, o kiti man nerūpi. Įdomu būtų pamatyti, kaip jis pakeltų išbandymus.

— Viešpatie, apsaugok mane nuo draugų! — pasakė ponas Tačitas.— Lordas Vorbertonas labai simpatingas vyras, labai puikus vyras. Jo pajamos šimtas tūkstančių per metus. Jo nuosavybė — penkiasdešimt tūkstančių akrų šios nedidelės salos žemės ir dar labai daug kas. Jis sau turi pustuzinį namų. Parlamente jam vieta užtikrinta taip kaip man prie pietų stalo. Jis subtilaus skonio — domisi literatūra, menu, mokslu, žaviomis jaunomis damomis. Subtiliausias jo polinkis — naujos idėjos. Jos teikia jam didelį pasitenkinimą, daugiau negu kas kitas, išskyrus jaunas damas. Jo senas namas čia netoliese — kaip ta vieta vadinasi — Loklis? — labai gražus, tik gal ne toks jaukus kaip mūsiškis. Galų gale tai nesvarbu — ne vieną jį turi. Jo pa-

žiūros, mano išmanymu, nieko neužgauna — tuo labiau jo paties. Ir jei įvyktų revoliucija, jis labai lengvai atsipirktų. Niekas jo neliestų, duotų ramybę — jis pernelyg visiems patinka.

— A, kankiniu jis negalėtų būti net ir labai norėdamas,— atsiduso Izabelė.— Apgailėtina jo padėtis.

— Kankiniu jis niekad nebus, nebent per tave,— atsakė dėdė.

Izabelė palingavo galvą kažkaip ilgesingai, bemaž humoristiškai.

— Per mane niekas nebus kankiniu.

— Ir aš taip manau. Vadinasi, tau lordas Vorbertonas neatrodo vertas gailesčio kaip Ralfui.

Dėdė pasižiūrėjo į ją nuoširdžiu, akylu žvilgsniu.

— O vis dėlto atrodo!

IX SKYRIUS

Abi panelės Molinjė, lordo seserys, netrukus aplankė Izabelę, ir jos širdis iškart palinko prie šių dviejų jaunų damų, kurios jai pasirodė itin savitos. Tiesa, kai Izabelė šitaip jas apibūdino pusbroliui, tas atšovė, kad netaiklesnio epiteto panelėms Molinjė nesugalvosi, nes mažiausiai penkiasdešimt tūkstančių merginų Anglijoje yra lygiai tokios kaip jos. Nors Izabelės viešnių savitumas nebuvo pripažintas, bet niekas nebūtų nuneigęs, kad jų elgesys nepaprastai mielas bei kuklus, o jų akys Izabelei atrodė lyg dubenys nurimusio vandens, apskriti dekoratyviniai baseinėliai darželyje tarp pelargonijų.

„Kokios jos, tokios, bet jos sveikos prigimties",— nusprendė ji pati sau, o tai mūsų herojei atrodė didelis privalumas, nes kelioms jos paauglystės draugėms šito apgailėtinai trūko (antraip jos būtų buvusios visai puikios), jau nekalbant apie tai, kad ir dėl savęs ją retkarčiais suimdavo nerimas. Abi panelės Molinjė buvo ne pirmos jaunystės, bet gaivios, skaisčių veidų, o jų šypsenose dar buvo užsilikę vaikiškumo. Taip, jų akys, sužavėjusios Izabelę, buvo apskritos, ramios, patenkintos, o liemenys banginio odos švarkais — irgi sveikai apskriti. Merginų draugiškumas buvo begalinis, jos net pačios jo prisidrovėjo; joms tarsi buvo baugu jaunos užsienietės iš anapus vandenyno, ir savo norus jos daugiau reiškė akimis, o ne žodžiais. Bet jos aiškiai davė suprasti, kad tikisi Izabelę neatsisakysiant atvažiuoti pietų

į Loklį, kur jos gyveno su broliu, o po to kuo dažniausiai jas lankysianti. O gal ji kurią dieną atvažiuosianti pas juos su nakvyne; dvidešimt devintą žadą būti svečių, gal ir ji nepasipuikuotų tuomet apsilankyti.

— Ko nors nepaprasto pas mus nebus,— pridūrė vyresnioji sesuo,— bet turim vilties, kad jums tiksime tokie, kokie esame.

— Man pas jus patiks. Jūs žavingos tokios, kokios esate,— atsakė Izabelė, dažnai nešykštinti pagyrų.

Viešnios paraudo, ir joms išvykus Ralfas pasakė, kad tos vargšės mergelės, girdėdamos taip Izabelę kalbant, turėjusios pamanyti, kad jai buvo užėjęs pašėlęs noras ant jų kailio pamiklinti liežuvį; jis neabejojąs, kad jos pirmą kartą gyvenime buvo pavadintos žavingomis.

— Joms negalima viso to nepasakyti,— tarė jam Izabelė.— Man rodos, kaip gera būti tokioms ramioms, tokioms blaivioms ir nesiblaškančioms. Kad aš tokia būčiau!

— Apsaugok Viešpatie! — karštai sušuko Ralfas.

— Reikėtų pasimokyti iš jų,— pasakė Izabelė.— Labai įdomu jas būtų pamatyti namie.

Šį malonumą ji gavo po kelių dienų, su Ralfu ir jo motina nuvažiavusi į Loklį. Paneles Molinjė jie rado sėdinčias erdvioje svetainėje (paskui ji pamatė, kad svetainių čia ne viena) tarp gausybės pablukusio satino; šia proga jos buvo pasipuošusios juodu aksomu. Namie jos Izabelei dar labiau patiko negu Gardenkorte, ir dar labiau į akis krito sveika jų prigimtis. Anksčiau jai buvo pasirodę, kad jeigu joms galima ką prikišti, tai stoką minčių žaismo, o dabar ji pamatė, kad jos stiprių jausmų. Ji kurį laiką šnekėjosi prieš pietus su jomis vienoje svetainės pusėje, o lordas Vorbertonas su ponia Tačit — tolokai nuo jų kitoje.

— Ar tiesa, kad jūsų brolis didelis radikalas? — paklausė Izabelė. Ji žinojo, kad tai tiesa, bet, kaip matėme, ją labai domino žmonių prigimtis, ir ji bandė iškvosti abi seseris.

— Oje, labai; jis be galo pažangus,— tarė Mildreda, jaunesnioji sesuo.

— Podraug Vorbertonas labai protingas,— pridėjo vyresnioji.

Izabelė valandėlę žiūrėjo į jį, sėdintį kitame kambario gale ir aiškiai besistengiantį kuo labiau įtikti poniai Tačit. Priešais židinį, kuris dėl Anglijos rugpjūčio temperatūros didžiuliame senoviniame name nebuvo nereikalingas, Ralfas žaidė su vienu iš šunų, kuris visaip gerinosi prie jo.

— Ar manote, kad jūsų brolis nuoširdus radikalas? — su šypsena kvotė Izabelė.

— O kaipgi, žinoma! — tuoj sušuko Mildreda, o vyresnioji sesuo tylomis spoksojo į mūsų herojų.

— O, jūsų manymu, jis išlaikytų bandymą?

— Bandymą?

— Pavyzdžiui, jeigu jam viso šito tektų atsisakyti.

— Atsisakyti Loklio? — paklausė panelė Molinjė, vos atgavusi balsą.

— Taip, ir kitų dvarų; kaip jie vadinasi?

Abi seserys susižvalgė kone išsigandusios.

— Kaip tai suprasti — ar kad jam už tai būtų atlyginta jų vertė? — paklausė jaunesnioji.

— Manyčiau, kad vieną ar porą namų galėtų užleisti,— tarė antroji.

— Užleisti veltui? — neatstojo Izabelė.

— Nemanau, kad jis atsisakytų savo nuosavybės,— pasakė panelė Molinjė.

— A, vadinasi, jis apsimetėlis,— išdrožė Izabelė.— Ar jums tokia padėtis neatrodo dvilinkiška?

Abi jos pašnekovės, matyt, sutriko.

— Brolio padėtis? — perklausė panelė Molinjė.

— Visi laiko jo padėtį labai gera,— atsakė jaunesnioji sesuo.— Šioje grafystės dalyje nėra geresnės.

— Mano kalba jums greičiausiai atrodo labai nepagarbi,— sulaukusi progos įterpė Izabelė.— Jūs turbūt gerbiate brolį ir netgi jo prisibijote.

— Aišku, brolį reikia branginti,— paprastai atsakė panelė Molinjė.

— Vadinasi, jis turi būti labai geras, nes ir jūs esate neapsakomai geros.

— Jis labai geros širdies. Niekas nė nežino, kiek jis daro gerų darbų.

— Jo sugebėjimai visiems žinomi,— pridūrė Mildreda,— visų nuomone, jie nepaprasti.

— O, įsivaizduoju,— pasakė Izabelė.— Bet aš, juo dėta, žūtbūtinai kovočiau už praeities paveldus. Nagais įsikibus laikyčiausi.

— O man rodos, reikia būti liberaliems,— švelniai paprieštaravo Mildreda.— Mes tokie esame nuo senų laikų.

— Na taip,— tarė Izabelė,— liberalumas jums nešė didelę sėkmę, tad nieko stebėtino, kad jį vertinate. Matau, mėgstate vilna siuvinėti.

Kai po pietų lordas Vorbertonas pasisiūlė jai aprodyti savo namus, Izabelė iš anksto žinojo, kad tai bus taurus reginys. Viduje namas buvo gerokai modernizuotas ir kai kur pažeistas stiliaus grynumas, bet iš lauko jis buvo didžiulis, pilkas, švelnaus, vėjų nugairinto atspalvio, dunksojo virš plataus ramaus vandens perkaso ir jaunajai viešniai atrodė kaip legendų pilis. Diena buvo vėsi, apsiblaususi, oras kvepėjo rudeniu, ir vandeninga saulė pabirais drumzlinais blyksniais prausė sienas, atidžiai parinkdama vietas, kur senovės skausmas buvo ryškiausias. Šeimininko brolis, vikaras, irgi pietavo drauge, ir Izabelė penketą minučių pasišnekėjo su juo — per tą laiką ji bandė įžvelgti jame šventos dvasios pasireiškimą, bet suprato veltui ieškanti. Loklio vikaras buvo aukštas, sportiško sudėjimo, atviro kaimietiško veido, besočiu apetitu ir neišrankus juokui. Paskui pusbrolis Izabelei papasakojo, kad prieš įšventinimą į kunigus jis buvęs pajėgus imtynininkas ir netgi dabar — žinoma, siaurame šeimos ratelyje — prie progos paguldąs tarną ant menčių. Izabelei jis patiko — čia jai viskas patiko, tik sunkiai sekėsi įsivaizduoti jį kaip dvasios tėvą. Papietavę svečiai išėjo pasivaikščioti į parką; lordas Vorbertonas parodė sumanumo, nusivesdamas mažiausiai pažįstamą viešnią atskirai nuo visų.

— Noriu, kad jūs susikaupusi gerai apžiūrėtumėte aplinką,— tarė jis.— Jeigu dėmesys bus blaškomas tuščių šnekų, dorai nieko nepamatysite.

Jo paties kalba (nors jis nemažai papasakojo apie šį namą, kurio praeitis labai įdomi) nebuvo grynai archeologinė: jis protarpiais nukrypdavo į asmeninius reikalus, liečiančius tiek jaunąją viešnią, tiek jį patį. Bet galiausiai, po užsitęsusios tylos, jis grįžo neva prie jų pagrindinės temos:

— Taip, aš iš tikro džiaugiuosi, kad jums patiko šis senas kluonas. Norėčiau, kad geriau jį apžiūrėtumėt, kad galėtumėte čia ilgiau paviešėti. Jūs taip patikote mano seserims,— gal tai galėtų jums būti akstinas.

— Akstinų netrūksta,— atsakė Izabelė,— bet aš niekam negaliu duoti jokio žodžio. Esu tetos valioje.

— O, atleiskite, bet man sunku tuo patikėti. Tvirtai esu įsitikinęs, jog jūs darote, ką tinkama.

— Man labai gaila, kad jums padariau tokį įspūdį; man regis, tas įspūdis nelabai koks.

— Bet jis man neatima vilties.— Ir lordas Vorbertonas nutilo.

— Kokios vilties?

— Ateityje dažniau jus matyti.

— A,— tarė Izabelė,— šitam malonumui man nebūtina didelė emancipacija.

— Be abejo, nebūtina, bet, antra vertus, man rodos, kad jūsų dėdė manęs nemėgsta.

— Labai klystate. Aš jį girdėjau labai gražiai apie jus atsiliepiant.

— Malonu, kad jūs apie mane šnekėjotės,— tarė lordas Vorbertonas.— Ir vis dėlto nemanyčiau, kad jums patiktų, jei imčiau dažnai lankytis Gardenkorte.

— Negaliu kalbėti už dėdę,— atsakė mergina,— nors man dera kiek galint atsižvelgti į jo norus. Man pačiai jus matyti būtų labai malonu.

— Va šitokiu jūsų pasakymu aš sužavėtas.

— Jūs greitas susižavėti.

— Ne. Aš negreitas susižavėti.— Ir patylėjęs pridėjo: — Bet jūs mane sužavėjote, panele Arčer.

Šie žodžiai buvo ištarti nenusakomu balsu, išgąsdinusiu merginą; jie nuskambėjo kaip pradžia kažko rimto: tokį balsą ji jau buvo girdėjusi ir dabar atpažino. Tačiau šiuo tarpu ji nenorėjo, kad ta pradžia turėtų tąsą, ir tarė kuo linksmiau ir kuo skubiau, vos spėjusi sutramdyti susijaudinimą:

— Aš tikriausiai neturėsiu galimybės vėl pas jus apsilankyti.

— Niekada? — paklausė lordas Vorbertonas.

— Aš nesakau „niekada“, būtų labai melodramatiška.

— Ar man galima jus aplankyti kurią nors dieną kitą savaitę?

— O kodėl ne? Kas gali sukliudyti?

— Lyg ir niekas. Bet aš nenumanau, ko iš jūsų tikėtis. Mano tokia nuojauta, kad jūs nuolatos matuojate žmones.

— O gal jūs nuo to tik išlošiate.

— Labai gražu, kad taip sakote. Bet jei ir išlošiu — griežta teisybė man ne prie širdies. Ar ponia Tačit žada jus vežtis drauge į užsienį?

— Aš taip manau.

— Anglija jūsų nepatenkina?

— Čia makiaveliškas klausimas[16], į jį nebūtina atsakyti. Aš noriu pamatyti kuo daugiau šalių.

— Kad galėtumėt lyginti ir samprotauti.

— Ir apturėti malonumo, manyčiau.

— Tai ir teikia jums daugiausia malonumo. Aš niekaip nesumoju, kokie jūsų sumanymai,— tarė lordas Vorbertonas.— Manau jus turint paslaptingų tikslų... didelių užmojų.

— Jūs toks malonus, kad visą teoriją apie mane susidarėte, tik aš nė kiek jos neatitinku. Koks čia paslaptingumas, jei žmogus nori to, ką kasmet kuo atviriausiai įgyvendina bent penkiasdešimt tūkstančių mano tėvynainių — nori palavinti savo protą, keliaudamas po svečias šalis?

— Daugiau nebeišlavinsite savo proto, panele Arčer,— pareiškė jos pašnekovas.— Jis ir taip jau yra nepriveikiamas prietaisas. Žiūri į mus visus iš aukšto ir niekina.

— Jus niekina? Šaipotės iš manęs,— rimtai pasakė Izabelė.

— Na, jūs mus laikote keistuoliais — o ar tai ne tas pats. Visų pirma aš nepakęsiu, kad mane laikytų keistuoliu. Aš joks keistuolis. Aš protestuoju.

— Jūsų protestas — tai tikrai „keistuoliškumo" viršūnė,— atsakė Izabelė su šypsena.

Lordas Vorbertonas kiek patylėjo.

— Jūs sprendžiate tik iš šalies — daugiau jums nerūpi,— netrukus prašneko jis.— Jums rūpi vien pramogos.— Jo balse vėl suskambo prieš tai girdėta gaida, tik dabar ji turėjo aiškią apmaudo spalvą — tokio staigaus ir nenuoseklaus apmaudo, kad mergina išsigando jį įžeidusi. Ji buvo daug girdėjusi, kad anglai itin ekscentriški žmonės, ir netgi skaitė kažkokį išradingą rašytoją, kad giliai širdyje jie — jausmingiausia padermė. Gal staiga prasiveržė lordo Vorbertono jausmingumas — negi savo namuose, tik trečią kartą su ja matydamasis, jis iškels jai sceną? Greit ji aprimo, prisiminusi nepriekaištingą jo išsiauklėjimą, kuriam neturėjo būti kliūtis ir tai, kad reikšdamas savo susižavėjimą mergina, pasikliovusia jo vaišingumu, buvo išnaudojęs visas gero tono teikiamas laisves. Ji nesuklydo pasitikėdama jo išsiauklėjimu, nes nusijuokęs jis tuoj kalbėjo toliau, ir jo balse nebebuvo nė ženklo tos intonacijos, kuri ją buvo sutrikdžiusi.— Aš nesakau, kad jūsų pramogoms užtenka mažmožių. Jūs renkatės aukštas materijas: žmogaus prigimties silpnybes ir netobulumus, tautų ypatumus.

— Šitokių pramogų,— atsakė Izabelė,— savo pačios tautoje užtektų iki gyvos galvos. Bet mums ilgas kelias, ir teta norės tuoj kilti.— Ji pasuko prie kitų, ir lordas Vorbertonas ėjo greta tylėdamas.

— Kitą savaitę aš pas jus atvažiuosiu,— tarė jis.

Jai net karšta pasidarė, bet atsigavusi pagalvojo, jog negalėtų sau veidmainiauti ir sakyti, kad tas karštis buvo nemalonus. Ir vis dėlto į jo pareiškimą ji gan šaltai atsakė:

— Kaip tinkamas.

Toks šaltumas nebuvo apgalvotas — tokį žaidimą ji kur kas prasčiau mokėjo žaisti, negu gali pasirodyti daugeliui kritikų. Šaltumas atsirado iš kažkokios baimės.

X SKYRIUS

Kitą dieną po viešnagės Loklyje Izabelė gavo laišką iš savo draugės panelės Stekpoul; laiškas su Liverpulio antspaudu ant voko ir gražia mikliapirštės Henrietos rašysena sujausmino Izabelę.

„Štai ir aš, miela mano drauge,— rašė panelė Stekpoul.— Galų gale ištrūkau. Kai „Intervjueris" apsistojo ties mano asmeniu, aš tuoj apsisprendžiau ir kitą dieną išvykau iš Niujorko. Kaip senas žurnalistas įsimečiau kelis daiktus į krepšį ir tramvajumi pasiekiau garlaivį. Kur tu esi ir kur mudvi galime susitikti? Tikriausiai svečiuojiesi kokioje nors pilyje ir tavo tartis kaip tikros anglės. O gal jau už kokio lordo ištekėjai; labai šito linkėčiau, nes noriu susipažinti su rinktine publika ir pasikliaunu tavo ryšiais, kad tu mane į ją įvesi. „Intervjueris" nori nušviesti aristokratiją. Mano pirmi įspūdžiai apskritai apie žmones ne rožiniai, noriu pirma su tavim apie tai pasikalbėti, tu juk žinai, kad aš ar šiokia, ar tokia, bet nesu paviršutiniška. Aš irgi turiu tau vieną dalyką pasakyti. Kaip galėdama greičiau paskirk man pasimatymą: atvažiuok į Londoną (taip norėčiau su tavimi aplankyti įžymias vietas) arba pasikviesk mane pas save,— kad ir kur būtum, atvažiuosiu su malonumu, juk žinai, kad man viskas įdomu ir noriu iš arti pažinti jų gyvenimą".

Izabelė nutarė, kad geriausia laiško dėdei nerodyti, bet ji bendrais bruožais nusakė jam laiško turinį, ir, kaip tikėjosi, dėdė tuoj pat liepė jo vardu parašyti panelei Stekpoul, kad jis su džiaugsmu laukiąs jos Gardenkorte.

— Nors ji ir plunksnos dama,— pasakė jis,— viliuosi, jog būdama amerikietė nedemaskuos manęs kaip anoji. Panašių į mane ji tiek ir tiek mačiusi.

— Tokio įstabaus kaip jūs dar nematė! — atsakė Izabelė, nebūdama visai rami dėl literatūrinių Henrietos polinkių, priklausančių tiems draugės charakterio bruožams, kurie jai susižavėjimo nekėlė. Tačiau parašė panelei Stekpoul, kad pono Tačito namuose ji bus labai laukiama viešnia, ir toji žvali mergina negaišdama pranešė prisistatysianti greitai. Ji nuvyko į Londoną, o iš sostinės nusipirko traukinio bilietą į artimiausią nuo Gardenkorto stotį, kur Izabelė su Ralfu atvažiavo jos pasitikti.

— Ar aš ją pamilsiu, ar imsiu neapkęsti? — paklausė Ralfas, jiedviem vaikštinėjant po platformą.

— Jai bus vis vien,— atsakė Izabelė.— Jai ne galvoj, kokios vyrai apie ją nuomonės.

— Kaip vyras aš greičiausiai jos nepamėgsiu. Ji turbūt gera baidyklė. Ar labai bjauri?

— Ne, ji tikrai graži.

— Žurnalistė — reporteris su sijonu. Labai smalsu pamatyti,— prisipažino Ralfas.

— Iš jos pasišaipyti lengva, tik nelengva tokiam drąsiam būti kaip ji.

— Ir aš taip manau: kad pristotum prie žmogaus, jį užsipultum, reikia daugiau ar mažiau akiplėšiškumo. Kažin, ar ji ir iš manęs norės paimti interviu!

— Nė už ką. Tu jai nepakankamai svarbi persona.

— Pamatysi,— tarė Ralfas.— Mūsų visų aprašymus, neaplenkiant nė Bančio, ji nusiųs į savo laikraštį.

— Aš paprašysiu jos šito nedaryti,— pažadėjo Izabelė.

— Manai, ji įstengs nuo to susilaikyti?

— Puikiausiai.

— Ir vis dėlto ją išsirinkai savo artimiausia drauge?

— Aš jos neišsirinkau artimiausia drauge, bet ji man patinka, nepaisant visų ydų.

— Na ką gi,— tarė Ralfas,— manau, man nepatiks, nepaisant visų dorybių.

— Ko gero, po trijų dienų įsimylėsi.

— Ir mano meilės laiškai bus atspausdinti „Intervjueryje“? Niekados šito nebus! — sušuko jaunasis vyras.

Netrukus atvažiavo traukinys, ir panelė Stekpoul, kuri bemat išlipo, pasirodė, kaip Izabelė buvo žadėjus, gana švelnaus, nors ir provincialoko grožio. Ji buvo daili, apvalutė, vidutinio ūgio, apskri-

taveidė, maža burnele, švelnios odos, ant sprando surištu pluoštu rusvų garbanų ir neįprastai išplėstomis lyg nustebusiomis akimis. Labiausiai dėmesį traukė intensyvus jos žvilgsnis, įsistebeilijantis į kiekvieną daiktą, patenkantį į jos akiplotį, neįžūliai, neužgauliai, bet lyg sąmoningai naudodamasis savo teise. Šiuo kartu ji taip įsispitrijo į Ralfą, sumišusį dėl panelės Stekpoul gražios ir patrauklios išvaizdos, perspėjančios jį, kad nebus taip lengva, kaip jis manė, ją paneigti. Ji šlamėjo raibavo naujutėlėmis pilkšvų pastelinių spalvų klostėmis, ir Ralfas vos žvilgterėjęs pagalvojo, kad ji tokia čežanti, šviežia ir informatyvi kaip ką tik iš spaudos išėjęs dar nesulankstytas naujas laikraščio numeris. Nuo galvos ligi kojų joje nebūtum radęs jokios korektūros klaidos. Ji kalbėjo skambiu aukštu balsu — ne sodriu, bet skardžiu, ir vis dėlto, kai atsisėdo greta jų pono Tačito karietoje, Ralfui pasirodė maža teturinti bendro su stambiu šriftu, kuriuo spausdinamos rėksmingos antraštės, kaip kad jis baiminosi. Į visus Izabelei rūpimus klausimus, į kuriuos išdrįso įsiterpti ir jaunasis vyras, ji atsakė su išsamiu aiškumu, o vėliau, Gardenkorto bibliotekoje, kur buvo supažindinta su ponu Tačitu (jo žmona nemanė esant reikalinga pasirodyti), jos savikliova atsiskleidė dar geriau.

— Visgi man rūpi, ar jūs laikote save amerikiečiais, ar anglais? — tiesiai paklausė ji.— Kad žinočiau, kaip su jumis kalbėtis.

— Kad ir kaip kalbėsite, mes būsime dėkingi,— taktiškai atsakė Ralfas.

Ji įsmeigė į jį akis, kurios kažkuo jam priminė dideles blizgančias sagas, tvirtai įsegtas į elastingas įtemptas kilpas; jos lėliukėse jis tarsi matė atsispindint aplink esančius daiktus. Iš sagos neįprasta tikėtis žmogiško poveikio, bet panelės Stekpoul žvilgsnis buvo toks, kad jis, labai kuklus žmogus, sumišo, pasijuto greičiau sužeidžiamas, labiau apnuogintas, negu pačiam norėjosi. Dera pridurti, kad tokia savijauta po poros dienų jos draugijoje gerokai priblėso, nors galutinai nepraėjo.

— Manau, jūs bandysite mane įtikinėti esąs amerikietis,— pasakė ji.

— Kad įtikčiau jums, galiu būti ir anglas, o jei norite — turkas!

— O, labai prašom, jeigu galite šitaip kaitaliotis,— atitarė panelė Stekpoul.

— Esu įsitikinęs, kad jūs kiaurai viską suprantate — tautybė jums ne kliūtis,— tęsė Ralfas.

Panelė Stekpoul nenuleido nuo jo žvilgsnio.

— Ar turite galvoje svetimas kalbas?

— Kas tos kalbos. Svarbu dvasia, būdas.

— Aš turbūt jūsų nesuprantu,— prisipažino „Intervjuerio“ korespondentė,— bet tikiuosi išvykdama jau būsiu perpratusi.

— Tokius kaip jis vadina kosmopolitais,— pakišo mintį Izabelė.

— Vadinasi, visko po truputį ir nieko iš esmės. Mano nuomone, patriotizmas, kaip ir artimo meilė, prasideda namuose.

— O kur prasideda namai, panele Stekpoul? — pasiteiravo Ralfas.

— Kur prasideda — nežinau, bet žinau, kur baigiasi. Jie baigėsi seniai, man dar čia neatvažiavus.

— O jums čia nepatinka? — paklausė ponas Tačitas senatvišku nekaltu balsu.

— Matote, pone, aš dar nenusprendžiau, kokios laikysiuos pozicijos. Jaučiuosi gerokai aplamdyta. Taip pasijutau važiuodama iš Liverpulio į Londoną.

— Gal vagonas buvo labai prisikimšęs,— ieškojo priežasties Ralfas.

— Taip, bet prisikimšęs draugų — amerikiečių, su kuriais susipažinau laive; puikūs žmonės iš Litl Roko, Arkanzo valstijos. Nepaisant to, pasijutau aplamdyta, tarsi kažkas būtų užgulęs mane, nors negalėčiau pasakyti kas. Iš pat karto pajutau, kad nepritapsiu prie čionykštės atmosferos. Bet gal geriausia man pačiai savo atmosferą susikurti. Tai geriausia išeitis — tuomet bus kuo kvėpuoti. Jūsų aplinka labai graži.

— Mes irgi puikūs žmonės! — pasakė Ralfas.— Palaukite ir įsitikinsite.

Iš visko buvo matyti, jog panelė Stekpoul nusiteikė laukti ir dar pasibūti Gardenkorte. Rytais ji kibdavo į literatūros darbą, bet ir drauge su Izabele daug laiko praleisdavo, nes, atlikusi kiekvienos dienos užduotį, nepakęsdavo, tiesiog neištverdavo vienatvės. Netrukus Izabelei radosi proga paprašyti draugės susilaikyti ir spaudoje nepagarsinti bendros jų viešnagės žavumų, nes kitą rytą po panelės Stekpoul atvažiavimo Izabelė pamatė ją kuriant laišką „Intervjueriui“. kurio antraštė, užrašyta ypatingai lygia ištkaitoma rašysena (kaip mokykliniai sąsiuviniai, prisiminė mūsų herojė), buvo „Amerikiečiai ir Tiudorai — pirmas žvilgsnis Gardenkorte“. Panelė Stekpoul jokio blogo kėslo neturėdama pasiūlė Izabelei perskaityti laišką, ir toji iškart šoko prieš.

— Man regis, tau nederėtų šito daryti. Man regis, tau nederėtų aprašinėti šitų namų.

Henrieta kaip įpratus įsmeigė į ją akis.

— Kodėl, čia yra tai, kas patinka publikai, o tie namai tokie nuostabūs.

— Tokiems nuostabiems namams ne laikraščiuose vieta, ir mano dėdei nepatiks.

— Tu jo mažiau klausyk! — sušuko Henrieta.— Po to, kai atspausdini, visi džiaugiasi.

— Dėdė tikrai neapsidžiaugs, nė pusbrolis. Jiems tai — piktnaudžiavimas vaišingumu.

Panelė Stekpoul nė per plauką nesumišo, ji kaip niekur nieko stropiai nušluostė plunksną į elegantišką valiklį, vien šiam tikslui skirtą, ir atidėjo rankraštį į šalį.

— Jei taip nepritari, aš, žinoma, nerašysiu, bet aukoju puikią temą.

— Yra daugybė kitų temų, tik pasidairyk. Pasivažinėsime po apylinkes, parodysiu žavingų vaizdų.

— Vaizdai — ne mano pašaukimas. Mane domina žmonės. Tu gi žinai, Izabele, kad aš labai žmogiška, visada tokia buvau,— atsakė panelė Stekpoul.— Aš va kaip būčiau pristačiusi tavo pusbrolį — nutautėjęs amerikietis. Nutautėjęs amerikietis dabar spaudoje turi didelę paklausą, o tavo pusbrolis puikiausias pavyzdys. Būčiau negailestingai jį pataršiusi.

— Jis būtų numiręs! — sušuko Izabelė.— Ne nuo tavo negailestingumo, o nuo viešumo.

— O, būčiau mielai norėjus jį truputį apmarinti. Ir tavo dėdę su malonumu būčiau pavaizdavusi,— jis man atrodo kur kas teigiamesnis tipas, neatsižadėjęs amerikietis. Jis nepaprastas senukas; nesuprantu, kodėl būtų prieš, jeigu jį pagerbčiau.

Izabelė pažvelgė į draugę ne šiaip sau nustebusi — jai buvo keista, kad toje natūroje, kurią ji taip vertino, buvo tiek daug spragų.

— Miela mano Henrieta,— tarė ji,— tu neturi drovumo.

Henrieta smarkiai išraudo, žvitrios jos akys pritvinko ašarų, ir Izabelei pasirodė, kad tai labai nenuoseklu.

— Tu man labai neteisinga,— su savigarba ištarė panelė Stekpoul.— Apie save aš niekur nė žodžio nesu parašiusi.

— Aš tuo neabejoju, bet, man regis, ir kitų atžvilgiu nedera prasilenkti su kuklumu.

— O, gerai pasakyta! — sušuko Henrieta, vėl griebdamasi plunksnos.— Tuoj užsirašau ir būtinai kur nors pritaikysiu.— Ji iš tiesų buvo gero būdo ir po pusvalandžio vėl buvo linksma, na, bent tokio linksmumo, kokio galima laukti iš žurnalistės, kuri pristigo rašymui temų.— Aš pažadėjau rašyti apie socialinę sferą,— pasakė ji Izabelei,— o iš kur imsiu medžiagos? Jei neleidi rašyti apie šiuos namus, gal žinai kitus, kuriuos būtų galima aprašyti?

Izabelė žadėjo pagalvoti ir kitą dieną šnekėdamasi su drauge užsiminė apie savo viešnagę senoviniuose lordo Vorbertono namuose.

— O, būtinai mane ten nusivežk — kaip tik to man ir reikia! — sušuko panelė Stekpoul.— Turiu iš arčiau pamatyti aristokratus.

— Aš tavęs negaliu nusivežti,— atsakė Izabelė,— bet lordas Vorbertonas atvažiuos čia, ir tu turėsi progos jį stebėti. Tik jeigu žadi atgaminti jo pokalbį laikraštyje, aš, žinoma, jį įspėsiu.

— Būk gera, neįspėk,— ėmė prašyti jos draugė,— noriu, kad jis būtų natūralus.

— Anglas yra natūraliausias, kai tyli,— pareiškė Izabelė.

Nebuvo matyti, kad po trijų dienų pusbrolis būtų pametęs galvą dėl viešnios, kaip kad Izabelė pranašavo, nors jie daug būdavo kartu. Jie vaikštinėdavo po parką, sėdėdavo po medžiais, o pavakariais, kai būdavo malonu pasiirstyti Temze, valtyje, kurioje ligi tol Ralfas turėjo tik vieną keleivę, dabar sėdėdavo ir panelė Stekpoul. Ji kur kas mažiau palietė jautriąsias Ralfo vietas, negu jis tikėjosi, su natūraliu nerimu jausdamas, kaip greta pusseserės tirpte tirpsta; „Intervjuerio" korespondentė jam žadino linksmumą, o jis jau seniai buvo nutaręs, kad į galą traukiančios dienos eis vis — *crescendo* — linksmyn. Antra vertus, Henrieta ne visai pateisino Izabelės teiginį, kad esanti abejinga vyrų nuomonei; vargšas Ralfas jai stojosi kaip perštinti problema, kurią būtų net nepadoru palikti neišgvildentą.

— O ką jis veikia? — paklausė ji patį pirmą vakarą atvažiavusi.— Ar taip visą dieną ir pravaikšto, rankas į kišenes susibrukęs?

— Nieko neveikia,— nusišypsojo Izabelė,— jis dykinėjantis džentelmenas.

— Kaip negėda! O aš turiu dirbti lyg koks autobuso konduktorius,— atsakė Stekpoul.— Ne pro šalį būtų jį viešai parodyti.

— Jo labai prasta sveikata; jis netinka jokiam darbui,— įrodinėjo Izabelė.

— Fu! Dar ko — aš dirbu ir sirgdama,— nenusileido draugė.

Vėliau, lipdama į valtį kartu su jais pasiirstyti, ji leptelėjo Ralfui, kad jis tikriausiai jos neapkenčiąs ir mielai nuskandintų.

— O ne,— atsakė jis,— aš savo aukas kankinu iš lėto. O jūs būtumėt iš įdomesniųjų!

— Galiu atvirai pasakyti, kad jūs mane išties kankinate. Tik vienintelė paguoda, kad aš griaunu visus jūsų prietarus.

— Prietarus? Mano nelaimė, kad neturiu nė vieno prietaro. Prieš jus — grynas dvasios skurdas.

— Bent nesigirtumėte. O aš turiu žavingų prietarų. Žinoma, aš trukdau jūsų flirtui, ar kaip jūs tai vadinate, su pussesere, bet neimu į galvą, nes padedu jai jus atskleisti. Ji pamatys, koks jūs skystas.

— O, atskleiskite mane! — sušuko Ralfas.— Retas kuris imtųsi šitokio vargo.

Panelė Stekpoul, apsiėmusi tokį vargą, nesikratė jokių pastangų, dažniausiai naudodama, kai tik pasitaikydavo proga, įprastiniausią priemonę — apklausą. Kitą dieną buvo blogas oras, ir Ralfas, norėdamas namuose užimti viešnias, po pietų pasiūlė apžiūrėti paveikslus. Henrieta vaikščiojo su juo po ilgą galeriją, ir jis atkreipdavo dėmesį į tą ar kitą jų galerijos puošmeną, vardijo dailininkų pavardes ir pasakojo paveikslų siužetus. Panelė Stekpoul apžiūrinėjo paveikslus nė žodžio neištardama, niekur savo nuomonės nekaišiodama, ir Ralfas buvo dėkingas vien už tai, kad ji nelaidžiojo trafaretinių susižavėjimo šūksnių, kurių dažnai tokie dosnūs Gardenkorto svečiai. Iš tiesų verta pripažinti, jog ši jauna dama nepiktnaudžiavo šabloniškom frazėm; jos kalba buvo svari ir išradinga, o retsykiais, kai imdavo susikaupusi samprotauti, ji panėšėjo į kultūringą žmogų, šnekantį ne gimtąja kalba. Vėliau Ralfas Tačitas sužinojo, kad ji dirbusi meno kritike viename užjūrio žurnale, bet, nepaisant to, kišenėje nesinešiojo smulkių susižavėjimo monetų. Ūmai, vos jiems apsistojus ties puikiu Konsteblio[17] peizažu, ji atsigręžė ir įsispoksojo į Ralfą lyg į paveikslą.

— Ar jūs visuomet šitaip laiką leidžiate? — pasiteiravo ji.

— Taip maloniai — retai.

— Juk suprantate, ko aš klausiu,— be nuolatinio darbo.

— Ak,— tarė Ralfas,— aš didžiausias pasaulyje dykaduonis.

Panelė Stekpoul vėl nukreipė žvilgsnį į Konsteblį, ir Ralfas parodė į netoliese kabantį Lankrė paveikslą, kuriame buvo pavaizduotas aristokratas rožiniu aptemptu viduramžių švarku, raukinių apykakle, ligi kelių pūstomis kelnėmis, atsirėmęs į nimfos skulptūros

pjedestalą parke ir skambinantis gitara dviems sėdinčioms ant žolės damoms.

— Štai man nuolatinio darbo idealas,— pasakė jis.

Panelė Stekpoul vėl atsisuko į jį, ir nors buvo pasižiūrėjusi į tą paveikslą, jis matė, kad siužeto ji neįsidėmėjo. Ji kažką rimčiau galvojo.

— Aš niekaip nesuprantu, kaip jūs nuraminate sąžinę.

— Brangioji panele, aš neturiu sąžinės.

— Tuomet patarčiau išsiugdyti. Prireiks, kai kitą kartą atvyksite į Ameriką.

— Ko gero, kito karto nebus.

— Gėdijatės pasirodyti?

Ralfas pamąstė ir su švelnia šypsena atsakė:

— Tikriausiai tas, kas neturi sąžinės, neturi ir gėdos.

— Jūsų pasitikėjimas savimi nepaprastas,— apkaltino jį Henrieta.— Manote, teisinga atsižadėti tėvynės?

— O, tėvynės atsižadėti negalima visai taip pat, kaip negalima atsižadėti močiutės. Nei vienos, nei antros nepasirenki — jos sudėtinės mūsų dalys, kurių iš savęs neišmesi.

— Vadinasi, jau bandėte, ir jums nepasisekė. O kaip anglams patinkate?

— Nepaprastai.

— Todėl, kad taikotės prie jų.

— O, nors kiek pripažinkite ir mano prigimtinį žavesį,— atsiduso Ralfas.

— Nepastebėjau jokio prigimtinio jūsų žavesio. Jeigu ir turite kiek žavesio, tai jis visai ne prigimtinis, o grynai įgytas ar bent jau čia gyvenant labai norimas įgyti. Šiaip ar taip, tokio žavesio aš nevertinu. Būkite nors kur naudingas, tuomet pašnekėsime.

— Tad pamokykite, ką man daryti,— tarė Ralfas.

— Visų pirma grįžkite į tėvynę.

— Gerai, aišku. O kas toliau?

— Ko nors imkitės.

— Taip tai taip, bet ko?

— Ko tik norite, kad užsidegtumėte kokia idėja, reikalingu darbu.

— Ar labai sunku užsidegti? — paklausė Ralfas.

— Ne, jei dėsite širdį.

— Ak, širdis,— tarė Ralfas,— jeigu čia lemia mano širdis...

— O ką, ar neturite širdies?

— Dar prieš porą dienų turėjau, bet dabar jau ne.

— Jūs nerimtas,— apibendrino panelė Stekpoul,— štai kur jūsų bėda.— Ir vis dėlto po poros dienų ji vėl teikėsi skirti jam dėmesio ir vėlesne proga nustatė naują mįslingo jo nesukalbamumo priežastį.— Jau žinau, kur jūsų bėda, ponas Tačitai,— pareiškė ji.— Jūs manote, kad vedybos yra jūsų nevertos.

— Taip maniau, kol nepažinau jūsų, panele Stekpoul,— atsakė Ralfas,— o tada iškart pakeičiau nuomonę.

— Fe,— purkštelėjo Henrieta.

— Tuomet pagalvojau,— tarė Ralfas,— kad aš jų nevertas.

— Vedęs pasitaisytumėte. Be to, tai jūsų pareiga.

— Ak,— aiktelėjo Ralfas,— žmogus tiek turi pareigų! Tai irgi pareiga?

— Be abejo, ar iki šiol nežinojote? — atsakė Henrieta.— Vesti kiekvieno pareiga.

Ralfas susimąstė; jautėsi nusivylęs. Panelė Stekpoul dėl kažkokių ypatybių buvo pradėjusi jam patikti; gal ji ir nebuvo žavinga moteris, tačiau bent atrodė gero molio. Tegu dideliu savitumu nepasižymėjo, tačiau buvo narsi: lindo į narvus, švaistėsi botagu kaip žaižaruojantis liūtų tramdytojas. Jis nesitikėjo iš jos prasto gudrumo, bet paskutiniuose jos žodžiuose jam pasigirdo suktoka gaida. Kai netekėjusi jauna mergina agituoja už vedybas dar neužsikrovusį šitos naštos jauną vyrą, peršasi išvada, kad ji taip elgiasi ne altruistinių sumetimų skatinama.

— A, čia ilga šneka,— atrėmė Ralfas.

— Galbūt, bet tai esminiai dalykai. Prisipažinsiu, man jūsų vienatvė atrodo kažkokia išimtina — negi manote, kad nė viena jums į porą netinka? Amerikoje visi žmonės veda.

— Jeigu mano pareiga vesti,— pasiteiravo Ralfas,— ar analogiškai — ne jūsų pareiga ištekėti?

Panelės Stekpoul išplėstos akys net nesumirksėjo, į jas pašvietus saulei.

— Viliatės radęs spragą mano samprotavimuose? Be abejo, mano tokia pat teisė į vedybinį gyvenimą kaip visų.

— Matot,— tarė Ralfas,— o manęs visai neerzina, kad jūs netekėjusi. Greičiau džiugina.

— Vis vien jūs nerimtas. Ir niekada nesurimtėsite.

— O tą dieną, kai pareikšiu norįs atsisakyti išimtinės vienatvės, ar patikėsite mano rimtumu?

Panelė Stekpoul įbedė į jį tokį žvilgsnį, kuris tarsi pranašavo ją tuoj ištarsiant atsakymą, prilygstantį paskatinimui. Tačiau jis labai nustebo, kai šitokią jos išraišką staiga pakeitė išgąstis ir netgi priešiškumas.

— Ne, netgi tada nepatikėsiu,— atsakė ji šaltai. Ir nuėjo sau.

— Aš dar neužsiliepsnojau aistra tavo draugei,— tą pavakarį pasisakė Izabelei Ralfas,— nors šįryt mudu apie tai šnekėjomės.

— Ir tu kažkuo jai neįtikai,— atsakė mergina.

Ralfas išpūtė akis.

— Ar ji skundėsi?

— Ji man pasakė, kad europiečiai kalba su moterimis žeminančiu tonu.

— Mane ji vadina europiečiu?

— Vienu iš blogiausių. Tu jai kažką rėžei tokio, ko amerikietis niekada nebūtų pasakęs. Bet ką — ji neatkartojo.

Ralfas skaniai nusijuokė.

— Ji — retas derinys. Gal ji pamanė, kad aš jai merginuosi?

— Ne, mergintis ir amerikiečiai merginasi. Bet, matyt, jai pasirodė, kad tu klaidingai supratai jos žodžius ir negražiai juos iškreipei.

— Pamaniau, kad ji man peršasi į žmonas, ir sutikau. Kas čia negražaus?

Izabelė nusišypsojo.

— Negražu mano atžvilgiu. Aš nenoriu, kad tu vestumei.

— Mieloji pussesere, ką man vienam daryti tarp jūsų dviejų? — paklausė Ralfas.— Panelė Stekpoul sako, jog vesti mano tiesioginė pareiga, o jos pareiga — žiūrėti, kad aš savąją atlikčiau!

— Ji be galo pareiginga,— rimtai pasakė Izabelė.— Tikrai, visos jos kalbos išplaukia iš jos pareigingumo. Todėl man ir patinka. Jos manymu, negražu tiek daug turėti vien sau. Va ką ji norėjo pasakyti. O jeigu tau susidėjo, kad ji stengiasi... stengiasi tave... prisivilioti, labai klysti.

— Taip, gana keista, bet man iš tiesų pasirodė, kad ji stengiasi mane prisivilioti. Atleisk, kad aš toks įtarus.

— Tu tikras savimana. Ji neturėjo jokių savanaudiškų kėslų ir nesitikėjo, kad ją įtarsi.

— Vadinasi, kalbant su tokiomis moterimis reikia ypatingo santū-

rumo,— nuolankiai tarė Ralfas.— Ji keistas žmogus. Per daug braunasi į kitų asmeninius reikalus — turint galvoje, kad pati nemėgsta, jei ją kas nors užkabina. Ji eina vidun, nepasibeldusi į duris.

— Taip,— sutiko Izabelė,— durų belstukų ji nepripažįsta, esu tikra, kad laiko tai pretenzingu papuošalu. Jos įsitikinimu, durys turi būti atlapos. Bet ji man vis vien patinka.

— O man vis vien atrodo, kad ji per daug familiari,— atkirto Ralfas; du kartus apsirikęs dėl panelės Stekpoul, jautėsi kaip nesavas.

— Žinai,— nusišypsojo Izabelė,— ko gero, ji man labiausiai ir patinka dėl to, kad yra stačiokė.

— Tu paglostytum jai savimeilę.

— Jai tą pasakyčiau kitais žodžiais. Sakyčiau, kad man patinka dėl savo liaudiškumo.

— O ką tu išmanai apie liaudiškumą, ką, tiesą sakant, išmano ji?

— Ji gerokai išmano, o aš bent tiek, kad suprantu, jog ji yra pagimdyta didžiosios demokratijos — tai mūsų žemyno, mūsų šalies, tautos produktas. Nesakau, kad ji viso to įsikūnijimas — negalima per daug iš jos reikalauti. Bet ji yra to atspindys, gyva iliustracija.

— Vadinasi, panelė Stekpoul tau patinka dėl patriotinių sumetimų. O aš, ko gero, dėl tų pačių priežasčių jai nesimpatizuoju.

— Ak! — smagiai atsiduso Izabelė,— man daug kas patinka! Aš nieko neatmetu, kas mane smarkiai paveikia. Nesigiriu, bet aš, ko gero, esu daugiabriaunė. Man patinka ir Henrietos priešingybės, pavyzdžiui,— lordo Vorbertono seserys. Kai žiūriu į seseris Molinjė, jos man atrodo kone savotiškas idealas. Paskui pasimaišo Henrieta, ir aš be jokių išlygų einu už ją. Mane traukia gal ne tiek ji pati, kiek tai, kas už jos pečių yra.

— A, tau Henrieta patinka iš nugaros? — pertarė Ralfas.

— Ji teisybę sako,— atšovė pusseserė.— Tu niekada nesurimtėsi. Aš myliu didžiąją savo tėvynę, žydinčią, besišypsančią, nusitęsusią už upių ir prerijų iki pat žaliojo Ramiojo vandenyno! Nuo jos tarsi dvelkia stiprus, malonus ir gaivus kvapas, ir Henrietos drabužiai — atleisk man už tokį sulyginimą — atsiduoda tuo pačiu kvapu.

Izabelė net paraudo, baigdama kalbą, ir tas raudonis bei tas trumpas įkarštis, su kuriuo kalbėjo, taip jai tiko, jog Ralfas, jai nutilus, dar kiek pastovėjo šypsodamasis.

— Vargu ar Ramusis vandenynas toks žalias, kaip nupasakojai,— tarė jis.— Bet tu — lakios vaizduotės mergina. O nuo Henrietos greičiau trenkia Ateitimi[18], ir taip smarkiai, jog net iš kojų verčia!

XI SKYRIUS

Ralfas pasiryžo daugiau neiškreipti panelės Stekpoul žodžių, netgi kai ta tiesiogiai užsipuls jo asmenį. Jis nusprendė, kad jai žmonės yra nesudėtingi, vienalypiai organizmai, ir toks nukrypėlis nuo žmogiškosios prigimties kaip jis neturi teisės su ja lygiomis bendrauti. Tą pasiryžimą jis vykdė su dideliu taktu, ir jaunajai damai, atnaujinus su juo santykius, niekas netrukdė miklinti savo talentą beatodairiškose apklausose ar šiaip rodyti pasitikėjimą savimi. Tad jos viešnagė Gardenkorte, kur, kaip matėm, ją vertino Izabelė, o Henrieta vertino laisvą draugės proto žaismą, dėl kurio, jos supratimu, jų abiejų sielos buvo gimininingos, taip pat brangino neapsunkinantį pono Tačito pagarbumą ir jo taurų, jos vertinamą būdą, taigi panelės Stekpoul viešnagė Gardenkorte būtų buvusi kuo maloniausia, jei ne tas neįveikiamas nepalankumas nedidukės damos, su kuria, kaip iškart suprato, teks skaitytis kaip su namų šeimininke. Po teisybei, netrukus gavo įsitikinti, kad ta pareiga ne iš sunkiųjų ir kad poniai Tačit nerūpi viešnios elgesys. Ponia Tačit apibūdino Izabelei Henrietą kaip avantiūristę ir nuobodybę, nors avantiūristės paprastai būna nenuobodžios; ji netgi išreiškė nusistebėjimą, kad dukterėčia išsirinko sau tokią draugę, tačiau tuoj pat pridūrė, kad Izabelės draugai yra grynai jos asmeninis reikalas ir kad ji pati neįsipareigoja nei juos visus mėgti, nei liepti merginai draugauti su savo mėgstamais.

— Jei draugautum tik su tais, kurie man patinka, tavo draugų būrys būtų labai mažas,— atvirai prisipažino ponia Tačit; — kažin, ar atsirastų bent vienas vyras ar moteris, kurį aš taip mėgčiau, kad piršččiau tau į draugus. Draugų parinkimas — rimtas dalykas. Man nepatinka panelė Stekpoul, ji man visais atžvilgiais nemaloni: garsiai ir daug kalba, į kitą žiūri, lyg tas negalėtų į ją atsižiūrėti, o tas gal ir žiūrėti į ją nenori. Esu tikra, kad ji nuo mažens gyvena mebliuotuose kambariuose, o man nepakenčiamos tokių vie-

tų manieros ir nesivaržymas. Tu galėtum paklausti, ar mano manieros geresnės, nes laikai jas nepakenčiamomis, ir aš tau atsakyčiau, jog daug geresnės. Panelė Stekpoul žino, kad aš nepakenčiu mebliuotų kambarių kultūros, už kurią jai pasaulyje nėra aukštesnės, ir vien todėl manęs nekenčia. Jai kur kas geriau patiktų, jei Gardenkortas būtų koks pensionatas ar nuomojamas butas. O man čia jau vienu gyventoju per daug! Todėl mudvi niekados nesutarsime, nėra ko nė stengtis.

Ponia Tačit teisingai spėjo, kad Henrieta jos nemėgsta, tik nenumanė tikrosios priežasties. Porai dienų praėjus nuo panelės Stekpoul atvažiavimo ji pasakė kelias kandžias mintis apie Amerikos viešbučius, o „Intervjuerio" korespondentė, kuri pagal profesiją buvo perėjusi visas Vakarų pasaulio karavansarajų formas, šoko jų ginti. Ji sakė, jog Amerikos viešbučiai geriausi pasaulyje, o ponia Tačit, dar neaprimusi nuo neseniai patirtų su jais grumtynių, tvirtino, kad jie blogiausi. Taikaus būdo Ralfas bandė užglaistyti jų nesutarimą, taręs, kad teisybė yra tarp kraštutinių nuomonių ir kad aptariamos įstaigos vadintinos vidutinėmis. Tokį jo įsiterpimą į diskusiją panelė Stekpoul su panieka atmetė. Vidutinės, nieko sau! Jeigu amerikietiškas viešbutis ne geriausias pasaulyje, tegu būna blogiausias, bet jokio vidurio.

— Matyt, mes sprendžiame iš skirtingų pozicijų,— tarė ponia Tačit.— Aš noriu, kad su manimi elgtųsi kaip su atskiru žmogumi, jūs — kaip su „mase".

— Nežinau, ką turite galvoje,— atsakė Henrieta.— Man patinka, kai su manimi elgiasi kaip su amerikiete dama.

— Vargšės amerikietės damos! — garsiai nusijuokė ponia Tačit.— Jos — vergų vergės.

— Jos laisvų žmonių draugės,— atrėmė Henrieta.

— Savo vergų — kambarinės airės ir padavėjo negro — draugės, nes dirba tą patį darbą.

— Amerikiečių namykščius jūs vadinate vergais? — pasiteiravo panelė Stekpoul.— Jei taip į juos žiūrite, nieko stebėtino, jog Amerika jums ne prie širdies.

— Be gerų tarnų vargani namai,— kuo ramiausiai tarė ponia Tačit.— O Amerikoje tarnai labai prasti, užtat Florencijoje aš turiu penkis nepriekaištingus.

— Kam jums šitiek tarnų? — nesusilaikė neįterpusi Henrieta.— Nenorėčiau, kad šalia manęs būtų penki tokios padėties žmonės.

— Geriau tokios padėties negu kitokios,— reikšmingai užtikrino ponia Tačit.

— Brangioji, vadinasi, aš tau geriau patikčiau, jei būčiau tavo liokajus? — paklausė jos vyras.

— Nemanau, tau trūksta *tenue**.

— Laisvų žmonių draugės — gražiai pasakyta, panele Stekpoul, man patinka,— tarė Ralfas.

— Kalbėdama apie laisvus žmones, ne jus turėjau galvoje, pone!

Tik tokią padėką Ralfas gavo už savo komplimentą.

Panelė Stekpoul buvo suglumusi; ponios Tačit nuomonė apie klasę, kurią ji pati laikė paslaptinga feodalizmo liekana, jai aiškiai atrodė kažkokia išdavikiška. Matyt, ji ilgai negalėjo atsigauti nuo to prislėgusio įspūdžio, nes tik po kelių dienų pasakė Izabelei:

— Miela drauge, tu, ko gero, daraisi neištikima.

— Neištikima? Kam, ar tau, Henrieta?

— Ne, tai būtų labai skaudu; ne man.

— Neištikima savo tėvynei?

— O, tikiuosi, to niekad nebus. Rašydama iš Liverpulio, užsiminiau, kad turiu tau šį tą svarbaus pasakyti. Bet taip ir nepaklausei ką. Ar todėl, kad pati nuvokei?

— Ką nuvokiau? Man regis, aš nelabai nuovoki,— tarė Izabelė.— Dabar prisimenu tavo laiške šitą vietą, bet, prisipažįstu, buvau pamiršusi. O ką tu man turi pasakyti?

Henrietos atkaklus žvilgsnis išdavė, jog ji nusivylusi.

— Tu taip klausi, tartum manydama, kad tai nelabai svarbu. Tu pasikeitei — galvoji apie kitus dalykus.

— Pasakyk, ką turi omeny, ir aš imsiu galvoti apie tai.

— Iš rimtųjų galvosi? Tuo aš noriu tvirtai įsitikinti.

— Aš ne visada suvaldau savo mintis, bet labai stengiuosi.— Henrieta tylom žiūrėjo į Izabelę, bandydama jos kantrybę, ir toji pagaliau nutraukė tylą: — Gal nori pasakyti, kad greit išteki?

— Kol nepamatysiu Europos, netekėsiu! — užtikrino panelė Stekpoul.— Ko tu juokiesi? — tarė ji.— Aš noriu pasakyti, kad tuo pačiu garlaiviu, kur aš, atplaukė ponas Gudvudas.

— Ak! — teištarė Izabelė.

---

*Graži laikysena (*pranc.*).

— Dabar kaip pridera pasakei. Aš su juo ilgokai šnekėjausi. Jis dėl tavęs čia atplaukė.

— Ar jis taip ir pasakė?

— Ne, nieko apie tai nesakė; iš to ir supratau,— gudriai paaiškino Henrieta.— Jis apie tave labai mažai kalbėjo, o aš daug.

Izabelė delsė. Išgirdusi pono Gudvudo pavardę, ji kiek pabalo.

— Labai gaila, kad tu apie mane daug kalbėjai,— pagaliau ištarė ji.

— Man buvo vienas malonumas, jis taip moka klausytis. Tokiam klausytojui aš be sustojimo kalbėčiau ir kalbėčiau; jis buvo toks ramus, susikaupęs, gerte gėrė kiekvieną žodį.

— Ką tu jam apie mane prikalbėjai? — pasidomavo Izabelė.

— Sakiau, kad tobulesnės būtybės negu tu aš nežinau.

— Labai gaila. Jis ir taip mane liaupsina, nereikėtų jo skatinti.

— Jis alpsta nors kokio paskatinimo. Kaip dabar matau jo veidą ir rimtą, susikaupusį žvilgsnį man kalbant. Nebuvau mačiusi, kad negražus vyras pasidarytų toks patrauklus.

— Jis labai paprastas,— tarė Izabelė.— Ir ne toks negražus.

— Niekas taip neprastina kaip didelė aistra.

— Tai ne didelė aistra, esu tuo tikra.

— Jei būtum tokia tikra, šito nesakytum.

Izabelė šaltokai šyptelėjo.

— Pačiam Gudvudui pasakysiu tai aiškiau.

— Greitai jis tau duos progos.— Šituos draugės žodžius, ištartus su tvirtu pasitikėjimu, Izabelė nuleido negirdomis. Ir Henrieta kalbėjo toliau: — Tave jis ras pasikeitusią. Esi paveikta naujos aplinkos.

— Galbūt. Mane viskas veikia.

— Viskas, tik ne ponas Gudvudas! — sušuko panelė Stekpoul su šaižoku linksmumu.

Izabelė net nenusišypsojo, o po valandėlės paklausė:

— Ar jis tavęs prašė su manim pasikalbėti?

— Žodžiais gal ir ne. Bet prašė akimis, rankos paspaudimu atsisveikindamas.

— Ačiū, kad pasakei.— Ir Izabelė nusisuko.

— Taip, tu pasikeitusi; čia prisigraibei naujų minčių,— kalbėjo draugė toliau.

— O kodėl ne,— atsakė Izabelė.— Kuo žmogus turi daugiau minčių, tuo geriau.

— Taip tai taip, bet naujosios neturi kirstis su senosiomis, ypač jei tos buvo teisingos.

Izabelė atsigręžo.

— Jei manai, kad turėjau kokių minčių dėl pono Gudvudo...— pamačiusi nenumaldomą draugės akių blizgesį, ji nutilo.

— Mielas vaike, betgi tu jam kurstei viltį.

Izabelė jau žiojosi paneigti šį kaltinimą, tačiau staiga sutiko:

— Teisybė. Kursčiau.

O tuomet pasiteiravo, ar Henrieta nepaklaususi, ką ponas Gudvudas čia žadąs veikti. Ji pasidavė smalsumui, nors šiaip nenorėjo šia tema kalbėtis su Henrieta, nepasižyminčia subtilumu.

— Klausiau, jis sakė nieko nežadąs veikti,— atsakė panelė Stekpoul.— Bet aš netikiu. Jis ne toks žmogus, kad nieko neveiktų. Jis veiklos žmogus. Bet kokioje padėtyje jis ras ką veikti, o ko imasi, daro visada teisingai.

— Nė kiek neprieštarauju.— Gal Henrieta ir nepasižymėjo subtilumu, bet tokiam jos teiginiui Izabelė negalėjo likti abejinga.

— Ak, vis dėlto jis tau rūpi! — paskardeno jos viešnia.

— Ko imasi, daro visada teisingai,— pakartojo Izabelė.— Jeigu jis toks tobulas, ar jam ne vis vien ką kitas jaučia?

— Jam gal ir vis vien, bet tam kitam ne vis vien.

— Ak, dabar ne apie tai kalba, kas man ne vis vien,— šaltai šyptelėjo Izabelė.

Šį kartą apsiniaukė Henrieta.

— Galų gale kas man darbo, bet tu pasikeitusi. Tu nebe ta mergina kaip prieš kelias savaites; ponas Gudvudas pats įsitikins. Bet kurią dieną jis gali čia pasirodyti.

— Tikiu, kad ims manęs nekęsti.

— Man regis, tiek tu tikiesi, kiek jis sugeba neapkęsti.

Į tokią pastabą Izabelė nieko neatsakė. Henrietos užuominos, kad Kasparas Gudvudas apsilankys Gardenkorte, įvarė jai panikos. Tačiau ji save ramino, jog tai negalimas daiktas, vėliau taip ir draugei pareiškė. Ir vis dėlto dvi paras įsitempusi laukė, ar neišgirs pranešant, kad atvyko Kasparas Gudvudas. Tokia įtampa ją slėgė, nebuvo kuo alsuoti lyg prieš oro permainą, o Izabelės viešnagės metu Gardenkorte buvo nusistovėjusi tokia giedra — santykių prasme,— kad bet koks pasikeitimas būtų tik į bloga. Kitą dieną

visi neaiškumai buvo išblaškyti. Ji išėjo su draugingu Bančiu į parką, kiek pavaikščiojo nerami ir tuo pat metu apatiška, paskui atsisėdo po plačiašakiu buku ant suoliuko, atgręžto į namą; balta suknele, papuošta juodais kaspinais, tarp mirgančių šešėlių ji atrodė lyg gražus ir harmoningas paveikslas. Ji kiek pažaidė su mažuoju terjeru, kurį, pusbroliui sutikus, beveik laikė savu, nors šeimininkės teisėmis ir nepiktnaudžiavo — tiesą sakant, viską nulemdavo užgaidus ir nepastovus paties Bančio palankumas. Bet tądien pirmą kartą ji pamatė, kad Bančis ribotos nuovokos, nors ligi tol stebėjosi jo nuovokumu. Galiausiai pamanė, jog aprims skaitydama; anksčiau, kai širdis apsunkdavo, gerai pasirinkusi knygą ji sugebėdavo atitraukti sąmonę į grynąjį protą. Pastaruoju metu — to nenuneigsi — literatūra jai pablanko, ir dabar net pakurščiusi save, kad dėdės knygų spintose galėtų rasti visus autorius, be kurių neapsieina džentelmeno biblioteka, ji sėdėjo nė nekrusteldama, nuleistomis rankomis, nudūrusi akis į žalią vejos velėną. Jos susimąstymą nutraukė tarnas, atnešęs jai laišką. Ant voko su Londono antspaudu adresas buvo užrašytas pažįstama rašysena, ir jos vaizduotė, ir taip laiško autoriaus užvaldyta, atgamino kaip gyvą jo balsą ir veidą. Laiškas buvo trumpas ir čia gali būti visas pateiktas.

„Brangioji panele Arčer,

Nežinau, ar girdėjote apie mano atvažiavimą į Angliją, bet jei ir negirdėjote, vargu ar labai nustebsite. Prisimenate, kai prieš tris mėnesius Olbanyje davėte man neigiamą atsakymą, aš jo nepriėmiau. Aš prieštaravau. Jūs iš esmės pritarėte mano prieštaravimams ir pripažinote, kad mano teisybė. Tuomet aš atvažiavau pas jus su viltim palenkti jus į savo pusę; tokiai vilčiai įsižiebti mano turėta svaraus pagrindo. Bet jūs nedavėte mano vilčiai išsipildyti. Radau jus kitokią, bet paaiškinti savo pasikeitimo priežasties nemokėjote. Prisipažinote elgiantis neprotingai, ir tai buvo vienintelis jūsų pasiaiškinimas ir labai jums nebūdingas. Ne, jūs nesate ir niekad nebūsite įnoringa ar aikštinga. Todėl tikiuosi, kad sutiksite pasimatyti su manimi. Sakėte, jog nesu jums nemalonus, ir tuo tikiu, nes nežinau, kodėl turėtų būti kitaip. Aš visuomet galvosiu apie jus, apie nieką kitą negalvosiu. Atvažiavau į Angliją vien todėl, kad jūs čia; jums išvykus namuose nenubuvau, ėmiau bodėtis Amerika vien todėl, kad jūsų ten nebuvo. Jei man šitoje šalyje dabar patinka, tai vien todėl, kad jūs esate čia. Esu buvęs anksčiau Anglijoje,

bet didelio smagumo nejutau. Ar galėčiau pas jus atvažiuoti ir pusvalandį pasimatyti? To dabar labiausiai nori

ištikimas jūsų

Kasparas Gudvudas"

Izabelė susikaupusi skaitė šią žinią ir net neišgirdo artėjančių žingsnių. Nevalingai lankstydama laišką ji pakėlė akis ir pamatė priešais stovintį lordą Vorbertoną.

XII SKYRIUS

Izabelė įsikišo laišką į kišenę ir prielankiai šypsodama sutiko svečią be jokio sumišimo, pati stebėdamasi savo ramumu.

— Man pasakė, kad jūs čia,— prabilo lordas Vorbertonas.— Svetainėje nieko nebuvo, o aš, tiesą sakant, tik jus ir norėjau pamatyti, todėl nieko nebelaukdamas ir atėjau tiesiai čia.

Izabelė atsistojo; kažkodėl nenorėjo, kad jis atsisėstų šalia.

— Jau žadėjau eiti vidun.

— Dar pabūkite, čia daug smagiau; aš atjojau iš Loklio, tokia graži diena.— Jo šypsena buvo ypač draugiška ir maloni; nuo jo spinduliavo geru nusiteikimu ir gera savijauta — tas žavesys iš pat karto ir padarė merginai įspūdį. Jis gaubė vyriškį kaip puikus birželio oras.

— Tuomet pasivaikščiokime,— tarė Izabelė, negalėdama nuslopinti nuojautos, su kokiais ketinimais pas ją atvyko svečias, kartu ir norėdama apeiti tuos ketinimus, ir patenkinti smalsumą. Toks nujautimas, kaip žinome, jau buvo ją persmelkęs ir sukėlęs savotišką paniką. Ta panika buvo daugialypė, ir ne visos jos dalys buvo atgrasios. Izabelė kelias dienas jas narpliojo, ir jai pasisekė atskirti malonesnį lordo Vorbertono merginimosi elementą nuo skaudesnių. Kai kuriems skaitytojams gali pasirodyti, kad mergina buvo nutrūktgalviška ir pernelyg išranki, bet jei šie kaltinimai pagrįsti, antrasis gali pasitarnauti paneigiant pirmąjį. Ji nesistengė įsiteigti, kad žemių magnatas, kaip ji girdėjo vadinant lordą Vorbertoną, miršta nuo jos kerų, nes nuo tokio teiginio būtų daugiau klausimų negu į juos atsakymų. Lordas Vorbertonas darė jai stiprų „asmenybės" įspūdį, ir ji bandė šį įspūdį išanalizuoti. Rizikuojant pridurti dar

vieną paliudijimą, kad ji labai pasikliovė savimi, vis dėlto tenka pasakyti, jog prielaida, kad ja gali susižavėti tikra asmenybė, jai matėsi kaip kišimasis į jos jausmus, kaip tam tikras iššūkis, netgi nemalonus. Iki tol ji nepažinojo asmenybių, jos gyvenime tokio pobūdžio asmenybių nepasitaikė, tikriausiai tokių nebuvo jos tėvynėje. Iškilni individualybė jai buvo ta, kuri pasižymėjo savitu būdu ir protu — kuo mus patraukia džentelmeno mąstysena ir kalba. Ji pati buvo savito būdo, tai negalėjo to nežinoti, ir pilnaverčio žmogaus vaizdinys jai rėmėsi daugiau dorovės motyvais — savybėmis, kurias ji vertino pagal tai, ar jos atitinka iškilnią jos sielą. Lordas Vorbertonas ryškiai ir įspūdingai iškilo prieš ją kaip sandara tokių galių ir savybių, kurių neaprėpsi šia paprasta taisykle, joms buvo taikytinas kitas matas, matas, kurio mergina, pratusi greitai ir laisvai spręsti, neturėjo kantrybės ieškoti. Lordas Vorbertonas tarsi reikalavo iš jos to, ko niekas kitas nedrįso. Ji jautė, kad šitas žemių, politikos, visuomeninis magnatas sumanė įtraukti ją į savo sistemą, kurioje pats gan pavydėtinai sukosi ir gyveno. Kažkoks instinktas, greičiau atkaklus nei įsakmus, liepė jai priešintis — kuždėjo, jog iš esmės ji pati turi savą sistemą ir savą orbitą. Jai kilo ir kitų minčių, viena kitai prieštaraujančių, viena kitą patvirtinančių: kad merginai nėra taip bloga atsiduoti į tokio vyro rankas ir kad būtų įdomu dirstelėti į jo sistemą jo akimis, tačiau, antra vertus, šioje sistemoje tiek daug visko, kas tik apsunkintų kiekvieną mielą valandą, ir apskritai ji kažkokia paika, sustagarėjusi ir būtų tik našta. Be to, iš Amerikos buvo atvažiavęs jaunas vaikinas, neturintis jokios sistemos, bet savito būdo, kuris — nebuvo ko apsigaudinėti — jos mintyse užėmė nemenką vietą. Laiškas jos kišenėje bylojo apie ką kita. Ir vis dėlto nesijuokite — drįstu pakartoti — iš šios tiesios Olbanio merginos, kuri sprendė, ar duoti sutikimą šiam anglų lordui, nors jis dar nebuvo pasipiršęs, ir kuri buvo linkusi manyti, kad ras geriau. Ji beatodairiškai tikėjo ateitimi, šviesia ateitimi, ir jei jos išmintis buvo pilna paikumo, tai tie, kurie linkę greitai ją teisti, gal turės pasitenkinimo sužinoję, jog vėliau ji įsigijo nuoseklios išminties, bet tik sumokėjusi savo paikystėmis, kurios šaukte šaukėsi atlaidumo.

Lordas Vorbertonas su ūpu būtų vaikščiojęs, sėdėjęs, daręs viską, ko panorės Izabelė, ir iš tiesų atrodė, jog atlikti džentelmenišką priedermę jam didžiausias malonumas. Bet jausmai jau buvo ne jo valioje, ir kai jis tylomis ėjo šalimais, slapčia žiūrėdamas į ją,

jo žvilgsnis ir nepataikantis juokas rodė jo sumišimą. Taip, nelieka abejonės — kartą užsiminę, dabar galime vėl prie to paties sugrįžti,— anglai romantiškiausi žmonės pasaulyje, ir lordas Vorbertonas galėjo būti gyvu to pavyzdžiu. Jis buvo pasirengęs žengti tokį žingsnį, dėl kurio turėjo nustebti visi jo draugai, o didesnė jų dalis nepritarti, ir kurio, paviršėliais žiūrint, niekuo neparemsi. Jauna mergina, einanti žole greta jo, atvyko iš nesupaisomos užjūrio šalies, kurią jis neblogai pažino; apie jos protėvius, gimines jis labai miglotai nutuokė, tik tiek žinojo, kad jie buvo kaip visi amerikiečiai, vadinasi, nesudėtingi ir jam bereikšmiai. Panelė Arčer neturėjo nei turto, nei tokio grožio, kad vyriškis galėtų pasiteisinti prieš žmones, be to, jis suskaičiavo, kad prabuvo su ja tik dvidešimt šešias valandas. Jis viską pasvėrė — neatlėgstantį jausmą, nors tiek progų buvo jį prigesinti, bei žmonių, ypač tų, kurie greiti teisti, pasmerkimą,— pasvėrė visus už ir prieš ir išmetė iš galvos. Visa tai jam tiek tereiškė kaip rožė atlape. Laimingas yra žmogus, kuriam per daugesnę gyvenimo dalį be pastangų pavyksta nepatekti į draugų nemalonę, nes kai tenka pasukti tuo keliu, jis būna neapsunkintas skaudžių atsiminimų.

— Tikriausiai smagu buvo joti,— prabilo Izabelė, matydama lordo neryžtingumą.

— Vien todėl buvo smagu, kad jojau čion.

— Jums taip patinka Gardenkortas? — paklausė mergina, vis tvirčiau įtikėdama, kad jis atjojo rimtam pašnekesiui su ja, ir nenorėdama jo skubinti, jei jis delsia, bei prarasti ramybę, jei jis prabiltų. Ūmai jai šovė mintis, kad dar prieš tris savaites tokia jos situacija būtų atrodžiusi nepaprastai romantiška: seno angliško dvaro parkas, pirmąjį jo planą puošia „žymus“ (kaip ji manė) aristokratas, prisipažįstantis meilę jaunai merginai, kuri, atidžiau įsižiūrėjus, turi artimo panašumo su ja pačia. Ir dabar ji nė kiek ne blogiau sugebėjo pažvelgti į šią sceną iš šalies, netgi būti jos dalyve.

— Manęs Gardenkortas nedomina,— atsakė jos pašnekovas.— Mane dominate tik jūs.

— Jūs mane per mažai tepažįstate ir dar neturite teisės taip sakyti, todėl netikiu, kad kalbate rimtai.

Šie Izabelės žodžiai nebuvo nuoširdūs, nes lordo nuoširdumu ji nė kiek neabejojo,— ji greičiau pakalbėjo lūpomis rambiojo pasaulio, kurį lordo pasakymas būtų labai nustebinęs. O jeigu jai dar būtų reikėję patvirtinimo, kad lordas Vorbertonas tuščiai nekalba, jo balsas būtų puikiai tam pasitarnavęs.

— Teisė tokiuose dalykuose matuojama ne laiku, panele Arčer, o jausmu. Jei turėčiau laukti dar tris mėnesius, niekas nepasikeistų; mano įsitikinimas tuo, ką sakau, nebūtų didesnis negu šiandien. Taip, mes nedaug matėmės, bet mano įspūdis apie jus — nuo pirmos valandos. Negaišau laiko, pamilau jus iš karto. Kaip romanuose rašoma, meilė iš pirmo žvilgsnio; dabar jau žinau, kad tai ne skambūs žodžiai, ir nuo šiol būsiu geresnės nuomonės apie romanus. Tos dvi dienos, čia mano praleistos, viską nulėmė; nežinau, ar jūs numanėte, bet aš nuo jūsų žvilgsnio — vidinio — nenuleidau. Ką jūs sakėte, ką darėte — viskas krito man tiesiai į širdį. Kai anądien atvažiavote į Loklį, ar greičiau — kai išvažiavote, man nebeliko jokių abejonių. Ir vis dėlto nutariau viską iš naujo perkratyti ir nuodugniai savyje persitikrinti. Taip ir padariau, šitas dienas nieko kito neveikiau. Tokiuose dalykuose nedarau klaidų, aš geros uoslės žvėris. Aš negreitas užsidegti, bet jei man kas širdį paliečia, tai visam gyvenimui. Visam gyvenimui, panele Arčer, visam gyvenimui.— Tokio švelnaus, tokio gero, tokio mielo balso, kokiu lordas Vorbertonas pakartojo šiuos žodžius, Izabelė dar niekad nebuvo girdėjusi, o jo akyse šviesi meilė, atsisijojusi nuo žemesnių savo palydovų — aistros, geismo, siautulio, beprotiškumo,— švietė lygiai kaip lempa užuovėjyje.

Jam šnekant jiedu lyg susitarę lėtino žingsnį ir galiausiai sustojo, jis paėmė jos ranką.

— O lorde Vorbertonai, kaip jūs mažai mane pažįstate! — pasakė Izabelė labai švelniai. Ir švelniai atitraukė ranką.

— Nesityčiokit iš manęs, man ir taip liūdna, kad, mažai jus pažindamas, tiek prarandu. Bet aš noriu jus labiau pažinti ir, manyčiau, renkuosi geriausią kelią. Jei būsite mano žmona, aš jus pažinsiu, ir tuomet, kai išsakysiu tą gerą, ką apie jus manau, negalėsite man priekaištauti, jog kalbu be išmanymo.

— Jūs mane mažai pažįstate, o aš jus dar mažiau,— tarė Izabelė.

— Manote, kad per ilgesnę pažintį, priešingai negu jūs, aš pasirodyčiau blogesnis? Labai įtikėtinas daiktas. Bet pagalvokite, koks mano pasiryžimas jūsų neapvilti, jei pradėjau tokią kalbą! Ar aš jums nepatinku?

— Labai patinkate, lorde Vorbertonai,— atsakė ji, ir tą akimirką jis jai be galo patiko.

— Ačiū, vadinasi, nesu jums svetimas. Aš tikrai manau, kad visas gyvenimo priedermes vykdžiau nepeiktinai, tad kodėl mano siūlomi santykiai su jumis turėtų būti kitokie, jei jie man kur kas brangesni

nei visi kiti. Paklauskite tų, kurie mane gerai pažįsta; mano draugai gali apie mane viską pasakyti.

— Man jūsų draugų rekomendacijos nereikalingos,— atsakė Izabelė.

— O, nuostabu. Jūs tikite manimi.

— Besąlygiškai,— užtikrino Izabelė ir visa viduje nušvito, nes jautė, kad taip ir yra.

Lordo Vorbertono švytinčios akys ėmė šypsotis, ir su džiaugsmu jis sušuko:

— Jei aš jus apvilsiu, panele Arčer, tegu neteksiu visko, ką turiu. Ji sukluso, ar tai ne priminimas, koks jis turtingas, bet tuoj pat tvirtai atmetė tokį įtarimą. Šią aplinkybę jis apeidavo, kaip pats būtų pasakęs; iš tiesų jis pilnai galėjo pasikliauti, kad bet kokio pašnekovo, o ypač tos, kurios rankos prašo, ji nebus išleista iš akių. Izabelė iš pat pradžių meldė Dievo, kad nesusijaudintų, ir netgi klausydamasi ir savęs klausdama, ką geriausia atsakyti, ji išliko rami, nepraleido progos ir kritiškiems pastebėjimams. Taigi ji klausė savęs, ką jam atsakyti? Iš širdies norėjo pasakyti ką nors ne mažiau meilingo negu jis jai. Jis kalbėjo nuoširdžiai, Izabelė jautė, kad tiesiog nepaaiškinamu būdu yra jam brangi.

— Man trūksta žodžių savo dėkingumui išsakyti,— prabilo ji pagaliau.— Jūs man darote didelę garbę.

— O, nekalbėkite šitaip! — neištvėrė jis.— Aš ir bijojau, kad šitaip neprašnektumėte. Kuo jūs čia dėta? Kodėl turėtumėte man dėkoti — aš turėčiau dėkoti jums, kad manęs išklausėte, aš, mažai pažįstamas vyras, griūte jus užgriuvęs su savo jausmais. Aišku, čia rimtas klausimas, ir galiu prisipažinti, jog tokį klausimą man lengviau užduoti, negu į jį atsakyti. Bet tai, kaip jūs manęs klausėtės, ir visų pirma, kad iš viso klausėtės, man teikia šiokių tokių vilčių.

— Neturėkite per daug vilčių,— tarė Izabelė.

— Ak, panele Arčer! — burbtelėjo lordas Vorbertonas rimtai, bet vėl nusišypsodamas, tarsi jos pasergėjimas būtų reiškęs tik geros nuotaikos žaismą, pakilių laimės jausmų protrūkį.

— Ar labai nustebtumėte, jei paprašyčiau neturėti jokių vilčių?

— Nustebčiau? Nežinau, ką turite galvoje, bet tai būtų ne nustebimas, o daug blogiau.

Izabelė vėl valandėlę paėjėjo tylomis.

— Aš tvirtai įsitikinusi, kad nors ir labai geros nuomonės esu apie jus, arčiau pažinusi, būčiau dar geresnės. Tik jokiu būdu nesu

įsitikinus, ar jūs manimi nenusiviltumėte. Ir aš tai sakau nuoširdžiai, ne iš tradicinio kuklumo.

— Aš mielai surizikuosiu, panele Arčer,— atsakė lordas.

— Čia rimtas klausimas, kaip jūs sakote. Labai sunkus klausimas.

— Aš nesitikiu, kad jūs iš karto atsakytumėte. Svarstykite, kiek rasite tinkama. Jei aš laukdamas laimėsiu, mielu noru ilgai lauksiu. Tik nepamirškite, kad jūsų galutinis atsakymas nulems mano laimę.

— Labai nenorėčiau laikyti jūsų nežinioje,— tarė Izabelė.

— O, nieko tokio. Geriau palankus atsakymas po pusmečio negu blogas šiandien.

— Bet gali būti, kad ir po pusmečio duotas atsakymas jums atrodys nepalankus.

— O kodėl, jei iš tikro jums patinku?

— A, dėl šito nė kiek neabejokite,— užtikrino Izabelė.

— Tuomet nesuprantu, ko jūs dar norite?

— Ne ko aš noriu, o ką galiu duoti. Nemanau, kad aš jums pora. Tikrai nemanau.

— Dėl to nesukite sau galvos. Aš už jus pasuksiu. Nebūkite didesnis monarchistas negu karalius.

— Ne vien tai,— pasakė Izabelė.— Kažin, ar aš jau noriu tekėti.

— Gal dar ir nenorite. Kiek žinau, dauguma moterų pradžioje taip sako,— tarė jo šviesybė, ir dera įspėti, kad jis anaiptol netikėjo ta aksioma, o tik norėjo ja pridengti savo nerimą.— Bet dažniausiai jos duodasi įkalbamos.

— A, todėl, kad jos to nori! — nusijuokė Izabelė.

Lordo Vorbertono veidas sukrito, valandėlę jis tylomis žiūrėjo į ją.

— Jūs tikriausiai todėl dvejojate, kad aš anglas,— ūmai prabilo.— Žinau, jūsų dėdė mano, kad jums reikėtų ištekėti savo tėvynėje.

Izabelė susidomėjusi išklausė tokio tvirtinimo; jai nė į galvą neatėjo, kad ponas Tačitas būtų galėjęs svarstyti su lordu Vorbertonu jos vedybinius ketinimus.

— Ar jis jums taip sakė?

— Prisimenu, kartą taip prasitarė. O gal jis apskritai kalbėjo apie amerikiečius.

— O jam pačiam gyvenimas Anglijoje sakytum prie širdies.

Nors Izabelė atsakė tarsi kiek prieštaraudama, bet išreiškė tiek savo susidarytą įspūdį, jog dėdė bent išoriškai yra laimingas, tiek

apskritai nusiteikimą nesilaikyti įsikibus vienų, apibrėžtų pažiūrų. Šie jos žodžiai suteikė lordui Vorbertonui vilties, ir jis širdingai sušuko:

— Ak brangioji panele Arčer, patikėkite, senutė Anglija gan nebloga šalis! O kai mes ją kiek pašveisime, bus dar geresnė.

— O lorde Vorbertonai, meldžiamasis, nešveiskite, nekiškite prie jos nagų, man ji patinka tokia, kokia yra.

— Tad jeigu ji jums patinka, man vis sunkiau suprasti, kodėl nepriimate mano pasiūlymo.

— Aš tikriausiai nesugebėsiu paaiškinti.

— Bent pabandytumėte. Aš nuovokus. Gal baiminatės... baiminatės dėl klimato? O ko mums kitur neapsigyvenus. Rinkitės iš viso pasaulio tinkamiausią jums klimatą.

Tai buvo pasakyta taip atviraširdiškai, lyg apglėbiant ją stipriomis rankomis, ir iš dorų jo lūpų tiesiai jai į veidą padvelkė ji pati nežinojo kokiais nematytais sodais, kuo prisodrintu oru. Ji nieko nebūtų pagailėjusi, jei tą akimirką būtų ją pagavęs impulsas paprastai atsakyti: „Lorde Vorbertonai, šiame gražiame pasaulyje aš nieko nerasiu geriau kaip su dėkingumu pasikliauti jūsų ištikimybe". Tačiau nors ir apsvaigusi iš pasisekimo, ji pajėgė atsitraukti į ūksmingiausią kampą nelyginant laukinis žvėrelis, pakliuvęs į didelį narvą. Siūlomas nuostabus pastovumas nebuvo jos laimės samprata. Ir ji pagaliau ištarė visai ką kita, atitolindama būtinybę duoti galutinį atsakymą.

— Negalvokite apie mane blogai, jei paprašyčiau šiandien apie tai daugiau nešnekėti.

— Žinoma žinoma! — iškart sutiko lordas Vorbertonas.— Nieku gyvu nenorėčiau jums įgristi.

— Jūs man tiek uždavėte galvojimo, pažadu visu rimtumu susimąstyti.

— Aš daugiau nieko ir neprašau... ir dar — kad nepamirštumėte, jog mano laimė jūsų rankose.

Izabelė su ypačiu dėmesiu išklausė šio įspėjimo, bet netrukus tarė:

— Turiu prisipažinti, kad galvosiu, kaip geriau jums paaiškinti, jog tai, ko prašote, yra neįvykdoma... kaip paaiškinti jūsų neįskaudinant.

— Nėra kaip, panele Arčer. Aš nesakau, kad jei jūs nesutik-

site, man bus galas; aš nenumirsiu. Bus dar blogiau — gyvenimas nustos prasmės.

— Dar susirasite ir vesite vertesnę moterį už mane.

— Prašau jūsų — nekalbėkite šitaip,— paprašė labai rimtai lordas Vorbertonas.— Taip neteisinga mūsų abiejų atžvilgiu.

— Tuomet susirasite prastesnę.

— Jei yra geresnių negu jūs, man verčiau prastesnė. Tiek tegaliu pasakyti,— jis tęsė vis taip pat rimtai.— Dėl skonio nesiginčijama.

Ji irgi užsikrėtė jo rimtumu, kurio neslėpė vėl paprašydama tą kartą baigti šį pokalbį.

— Aš pati su jumis pasikalbėsiu, o gal parašysiu.

— Kaip jums geriau,— atsakė jis.— Man prailgs laukti, kad ir kiek užtruksite, bet ką gi — reikia kantrybės.

— Ilgai nelaikysiu nežinioje, tik man turi atvėsti protas.

Liūdnai atsidusęs jis pastovėjo, nenuleisdamas nuo jos akių, sunertose už nugaros rankose nervingai vartaliojo vytinį.

— Ar žinote, kad aš gerokai prisibijau to... to neeilinio jūsų proto?

Mūsų herojės biografas pats vargu ar pasakytų, kodėl nuo šito klausimo ji krūptelėjo ir paraudo. Pažiūrėjusi jam į akis, kone prašančiu atjautimo balsu ji nelauktai tarė:

— Ir aš, milorde!

Tačiau užuojautos ji nesulaukė; visas gailestis, kokiam buvo pajėgus, buvo reikalingas jam pačiam.

— Ak, pasigailėkite, pasigailėkite! — sušnabždėjo jis.

— Gal jums jau metas,— paragino Izabelė.— Aš jums parašysiu.

— Labai gerai, bet nesvarbu ką parašysite, aš vis vien atvažiuosiu pasimatyti.— Jis dar pastovėjo susimąstęs, akis nukreipęs į atidų Bančio snukutį; šuo, tarsi nuklausęs viską, kas čia buvo kalbėta, dabar, norėdamas užglaistyti savo netaktą, su apsimestu smalsumu apžiūrinėjo seno ąžuolo šaknis.— Dar vienas dalykas,— tęsė lordas.— Jeigu jums nepatinka Loklis, gal baidotės jo drėgmės ar ko nors tokio,— galite per penkiasdešimt mylių artyn jo neiti. Beje, ten nedrėgna, namas iš pamatų ištirtas: jis sveikas kaip stiklinė. Bet jei ten jums nejauku, net minties apie gyvenimą jame negali būti. Dėl to jokio sunkumo, yra tiek ir tiek namų. Šiaip, tarp kitko užsiminiau; kitiems, matot, griovys aplinkui nepatinka. Likite sveika.

— Man griovys žavus. Likite sveikas.

Jis ištiesė ranką, ji padavė savo ir palaikė tiek, kad jis spėjo palenkti gražią vienplaukę galvą ir pabučiuoti. Tada jis greit nuėjo, tik sukiojamas vytinis išdavė tramdomus jo jausmus. Matyt, jis buvo labai susisielojęs.

Ir ji buvo susisielojusi, nors susijaudino kur kas mažiau negu tikėjosi. Jos neprislėgė nei didelė atsakomybė, nei sunkus pasirinkimas,— kad rinktis nebuvo ir ko. Ji negalėjo eiti už lordo Vorbertono, tokia perspektyva kirtosi su švietėjišku jos idealu laisvai pažinti gyvenimą, idealu, kurio ji ligi tolei siekė, o dabar gavo visas sąlygas pasiekti. Taip jam ir parašys, įtikins jį, šita pareiga palyginti nesunki. Jai buvo neramu dėl ko kito ir stebino pačią — kad taip nedaug kainavo atsisakyti tokios nuostabios „partijos". Galvok kaip nori, bet lordas Vorbertonas jai siūlė puikią ateitį; gal tokia padėtis ir turėtų savų trūkumų, apsunkinančių, suvaržančių pusių, ilgainiui virstančių bukinančia narkoze, bet Izabelė nė kiek nenusidėjo prieš moterų giminę, manydama, jog devyniolika iš dvidešimties merginų užsimerkusios eitų už lordo Vorbertono. Tad ko jai ši pagunda nėra taip neatsispiriama? Kas ji tokia, kas per viena, kad laiko save pranašesne? Kaip žiūri į gyvenimą, ko laukia iš likimo, kokios dar tikisi laimės, jei tokios pasakiškos progos jai negana? Jei nežengs šito žingsnio, vadinasi, turės nudirbti didelių darbų, nuveikti kažką prasmingesnio. Vargšė Izabelė tarpais pristabdydavo save, kad nepasikeltų į puikybę, ir iš visos širdies meldė Dievą apsaugoti ją nuo šitos nuodėmės; išpuikėlių vienatvė ir atsiskyrimas jai kėlė siaubą kaip dykynė. Jei lordo Vorbertono ranką ji atmetė per išpuikimą, toks *betise** būtų nedovanotinas; kadangi jis jai iš tikrųjų patiko, ji ėmė sau įrodinėti, jog jį atstūmė iš supratingumo, švelnumo, linkėdama jam gero. Už taip jai patinkančio vyro ji negali tekėti — štai kur teisybė; kažkokia nuojauta jai sakė, jog nepriekaištingoje — *jo* požiūriu — to pasiūlymo logikoje esama spragos, nors dailiu savo piršteliu nebūtų galėjusi parodyti, kur toji spraga; paprasčiausia — užkarti kritiškai nusiteikusią žmoną tiek daug siūlančiam vyrui būtų tiesiog nedora. Izabelė pažadėjo pagalvoti, ir kai likusi viena ji vėl atsisėdo ant to paties suolo, kur jis ją rado, ir susimąstė, būtum pamanęs, jog tesi pažadą.

* Paikumas (*pranc.*).

O buvo ne taip,— ji spėliojo, ar nesanti šalta, žiauri savimyla; ir kai galiausiai pakilo ir kone tekina grįžo į namus, jautėsi, kaip pasisakė savo draugei, išsigandusi pati savęs.

XIII SKYRIUS

Šito jausmo skatinama, o ne patarimo prašydama — patarimų nebuvo reikalinga — Izabelė panūdo apie tai, kas įvyko, pasikalbėti su dėde. Ji norėjo su kuo nors pasikalbėti, kad pasijustų žmogiškesnė, paprastesnė, ir dėdė tam tikslui labiau traukė nei teta ar jos draugė Henrieta. Aišku, pusbrolis irgi būtų tikęs į patikėtinius, bet Ralfui šią paslaptį ji būtų turėjusi atskleisti prisiversdama. Todėl kitą rytą po pusryčių ji ieškojo progos pabūti vienu du su dėde. Ligi pietų jis paprastai nepasirodydavo, bet jo bičiuliams, kaip jis sakydavo, buvo nedraudžiama pas jį lankytis. Izabelė jau buvo patekusi į jų ratą, kuriam, be jos, dar priklausė pono Tačito sūnus, gydytojas, asmeninis tarnas ir netgi panelė Stekpoul. Ponia Tačit nebuvo įrašyta į šį sąrašą, ir Izabelei buvo viena kliūtim mažiau, norint rasti šeimininką vieną. Jis sėdėjo sudėtingos konstrukcijos krėsle savo kambaryje prie atviro lango, išeinančio į vakarus, į parką, upę; po ranka jam buvo sukrauti laikraščiai ir laiškai, kruopštus rytinis tualetas jau baigtas, lygiame susimąsčiusiame veide — atlaidus susidomėjimas.

Ji tiesiai išklojo:

— Turbūt dera jums pranešti, jog lordas Vorbertonas man pasipiršo. Tikriausiai derėjo pasisakyti tetai, bet jums pirmam lengviau.

Senasis džentelmenas nė kiek nenustebo ir padėkojo už pasitikėjimą.

— O ar galėčiau sužinoti, kokį davei atsakymą? — paklausė jis.

— Aš dar aiškiai jam neatsakiau. Paprašiau duoti laiko pagalvoti, taip bus pagarbiau. Bet aš netekėsiu už jo.

Ponas Tačitas neišsakė jokios nuomonės; iš jo veido buvo matyti, jog, nors ir kaip jam rūpi merginos likimas, tokiam reikale nemanė turįs balsą.

— Aš gi sakiau, kad turėsi pasisekimą. Amerikietės čia aukštai vertinamos.

— Iš tiesų labai aukštai,— atsakė Izabelė.— Gal ir būsiu apšaukta prasto skonio ir nedėkinga, bet už lordo Vorbertono negaliu eiti.

— Ką gi,— šnekėjo jai toliau dėdė,— jaunai merginai senis — ne patarėjas. Džiaugiuosi, kad nesikreipei į mane, kol dar nebuvai apsisprendusi. Ir man turbūt tau dera pasakyti,— pridūrė jis palėčiui, lyg tarp kitko,— kad jau trys dienos aš žinau apie visa tai.

— Apie lordo Vorbertono nusiteikimą?

— Apie jo ketinimus, kaip čia sakoma. Jis man parašė labai malonų laišką, juos visus išdėstydamas. Gal norėtum paskaityti? — paslaugiai pasiūlė jis.

— Ačiū, man nerūpi. Bet džiaugiuosi, kad jis jums parašė; labai gražiai pasielgė, jis visada žino, kaip elgtis.

— O vis dėlto jis tau patinka! — pareiškė dėdė.— Neapsimetinėk.

— Be galo patinka, ir kam man slėpti! Bet kolei kas dar išvis nenoriu tekėti.

— Manai, pasitaikys dar mielesnis. Visko gali būti,— kalbėjo ponas Tačitas, norėdamas parodyti savo gerumą, paremdamas merginos apsisprendimą smagiais argumentais.

— Kito nesutiksiu. Man labai patinka lordas Vorbertonas.— Jos požiūris tarytum pasisuko kitu kampu; ne sykį tokiais posūkiais ji nustebindavo ir papykindavo savo pašnekovus.

Tačiau dėdė nepasidavė nei vienam iš tų įspūdžių.

— Jis labai puikus žmogus,— tęsė jis pašnekesį balsu, skambančiu kaip padrąsinimas.— Tokio malonaus laiško kaip jo seniai nebuvau gavęs. Ko gero, laiškas man todėl taip patiko, kad buvo ištisai apie tave, vien apie tave, išskyrus tą vietą, kur apie save parašė. Tikriausiai jis tau pats papasakojo.

— Būtų papasakojęs viską, ko būčiau klaususi,— įterpė Izabelė.

— Tau nė kiek nebuvo smalsu?

— Tuščias būtų smalsumas, jei jau buvau nutarusi jam atsakyti.

— Ar jo pasiūlymas tau neatrodė masinantis? — pasidomėjo ponas Tačitas.

Ji patylėjo.

— Gal ir masinantis,— tiesiai prisipažino.— Bet nežinau kodėl.

— Visa laimė, kad merginoms neprivalu aiškinti priežasčių,— tarė dėdė.— Kur toks pasiūlymas nebus masinantis. Tik neišmanau, kodėl anglams knieti išvilioti mus iš mūsų tėvynės. Kad mes stengiamės juos pas save prisitraukti — aišku, mūsų gyventojų skaičius per mažas. O jų čia žmogus ant žmogaus, bet turbūt jaunoms žavioms panelėms visur vietos atsiranda.

— Jums čia irgi vietos atsirado,— tarė Izabelė, akimis klajodama po erdvias parko proskynas.

Ponas Tačitas gudriai ir reikšmingai nusišypsojo.

— Visur atsiranda vietos, mieloji, jei už ją susimoki. Retkarčiais pagalvoju per brangiai už visa tai sumokėjęs. Gal ir tau teks brangiai sumokėti.

— Gal ir teks,— sutiko mergina.

Šita pastaba buvo apčiuopiamesnė atrama negu jos pačios mintys, ir tai, kad dėdė ramiai, bet įžvalgiai pažiūrėjo į ją, tarsi patvirtino, jog ji susidūrė su natūraliomis sveikomis gyvenimo jėgomis ir nėra auka intelektualinio entuziazmo ar tuščių užmačių — užmačių, apeinančių gražią lordo Vorbertono siūlomą ateitį ir vedančių į kažką be apybrėžų ir, ko gero, ne itin pagirtino. O jei šioje gyvenimo kryžkelėje ji ir buvo veikiama kažko dar, tai anaiptol ne nuojautos apie galimą sąjungą su Kasparu Gudvudu; jei ji pasipriešino ir neatsidavė į stambias patikimas savo anglo garbintojo rankas, tai nė kiek ne daugiau buvo linkusi patekti į jaunojo bostoniečio priklausomybę. Perskaičiusi laišką, Izabelė su nepasitenkinimu pagalvojo apie jo atvykimą į užsienį, ir tas jausmas jai buvo tarsi koks apsigynimas. Gudvudo poveikis jai iš dalies tuo ir reiškėsi, kad tarsi atimdavo laisvę. Jis išnyra priešais ją, įsiveržia, tarsi save primesdamas. Tarpais ją persekiodavo jo vaizdas, pavojus patekti į jo neprielankumą, ir ką darydama ji vis klausinėdavo savęs, ar jis pritartų,— nieko kito ji šitaip nepaisė.

Visas sunkumas buvo, kad joks kitas žmogus iš jos pažįstamų, netgi vargšas lordas Vorbertonas (jo šviesybei Izabelė jau pridėjo šį epitetą) į ją tiek neišspinduliavo energijos, kurią ji ėmė jausti kaip rimtą jėgą ir kuri plaukė iš pačios jo prigimties. Ir svarbu buvo anaiptol ne jo privalumai, o dvasia, žvelgianti iš skaidrių degančių jo akių kaip koks nepailstantis stebėtojas, nesitraukiantis nuo lango. Ar jai patiko, ar nepatiko, jis laikėsi, ko nusistatęs, su visa

stiprybe, visu svarumu, ir net kasdieniniame bendravime tekdavo į tai atsižvelgti. Mintis apie apkarpomą laisvę jai buvo itin nemaloni tuo metu, kai ji ką tik pabrėžė savo nepriklausomumą, gerai įmačiusi lordo Vorbertono papirką ir vis dėlto jos atsisakiusi. Kartais atrodydavo, jog Kasparas Gudvudas — jai lemtyje įrašytas nepajudinamas faktas; tokiomis valandėlėmis ji sakydavo sau, kad kurį laiką išvengs jo, bet galų gale turės su juo sulygti — sulygti palankiomis jam sąlygomis. Ji instinktyviai griebėsi visko, kas atitolintų šį susitarimą; iš dalies dėl to paties instinkto ji karštai priėmė ir tetos kvietimą, gautą tokiu metu, kai diena iš dienos tikėjosi ateisiant Gudvudą, ir buvo nudžiuginta, kad dabar turės gatavą atsakymą į tai, ko ji neabejojo jį paklausiant. Kai Olbanyje tą vakarą po ponios Tačit apsilankymo, apžilpinta tetos pasiūlymo, atveriančio prieš ją „Europą", ji pasakė negalinti spręsti sunkių klausimų, jis atšovė, kad čia ne atsakymas; ir štai jis atsiveja ją per vandenyną gauti tikro atsakymo. Jaunai romantikei, besąlygiškai pasikliaujančiai Kasparu Gudvudu, gal ir būtų užtekę jį pavadinti rūsčia savo dalia, bet skaitytojas turi teisę į skvarbesnę ir išsamesnę apžvalgą.

Jis buvo plačiai žinomų Masačusetso medvilnės gamyklų savininko — iš šios pramonės sukaupusio nemažą turtą — sūnus; šiuo metu su gera nuovoka ir energija vadovavo visai gamybai, kuri nepaisant aštrios konkurencijos bei vangių metų, puikiai klestėjo. Išsimokslinimą jis gavo Harvardo koledže, kur garsėjo greičiau kaip irkluotojas ir gimnastas nei mokslo viršūnių užkariautojas. Vėliau jis įsitikino, jog išlavintas protas irgi būna lankstus, tamprus bei šoklus ir netgi gali siekti rekordų, atlikti tikrus žygdarbius. Jo akis pasirodė bukli mechanikos paslaptims, ir jis išrado tobulesnį medvilnės verpimo būdą, kuris dabar plačiai naudojamas ir žinomas jo vardu. Jo pavardę galėjote matyti laikraščiuose, kur buvo rašoma apie šį našų išradimą; Izabelei jis pats parodė Niujorko „Intervjueryje" didelį straipsnį apie Gudvudo patentą — straipsnį, parašytą ne panelės Stekpoul, parodžiusios tiek draugiškumo subtilesniuose jo reikaluose. Jam teikė džiaugsmo sudėtingas neglotnus darbas; jis mėgo organizuoti, rungtis, vadovauti; jis mokėjo žmones priversti vykdyti jo valią, tikėti juo, kloti jam kelią ir jį pateisinti. Kaip sakoma, tai menas valdyti žmones, kuris šiuo atveju rėmėsi drąsiais, nors gal ir neaukštais jo siekiais. Tas, kas jį gerai pažinojo, manė, jog jis sutvertas tauresniems darbams negu skudurų fab-

rikas; kas kas, bet Kasparas Gudvudas buvo ne skuduras, ir jo draugai nė neabejojo, kad jo vardas vis vien kur nors bus įrašytas didelėmis raidėmis. Bet tam jį tikriausiai turėjo paskatinti kokia stipri ir chaotiška, kokia tamsi ir žema jėga — jis nesiderino prie sočios ramybės, prie godulio bei naudos, prie tokios tvarkos, kuri gyva visur įsiskverbiančia reklama. Izabelei buvo malonu įsivaizduoti jį lekiant ant eiklaus žirgo didelio karo sūkury — tokio karo kaip kad Pilietinis, kuris buvo aptemdęs jos jau sąmoningą vaikystę ir jo bundančią jaunystę.

Šiaip ar taip, jai patiko, kad ir iš būdo, ir pagal veiklą jis buvo žmonių variklis — tas bruožas jai patiko labiau už kurį nors kitą jo prigimties bruožą ar savybę. Medvilnės fabrikas jai nė kiek nerūpėjo, Gudvudo vardo patentui ji buvo abejinga. Vyriškumo jį matė turint kiek priklauso — nereikia nė per gramą mažiau, bet kartais pagalvodavo, kad būtų gražesnis, jei būtų bent kiek kitoks. Apatinis žandikaulis buvo pernelyg tvirtas ir kvadratinis, o figūra, laikysena — tarsi vieno kaulo, gilesniems gyvenimo ritmams nelengva prasimušti pro tokią išorę. Visad buvo taip pat apsirengęs, tas irgi nekėlė jos susižavėjimo; nepasakytum, kad jis be pamainos vilkėjo tuos pačius drabužius, ne, jo rūbai net per nauji atrodydavo. Bet jie visi tarsi buvo sukirpti iš to paties ritmio: vis tas pats fasonas, ta pati medžiaga — tikra nuobodybė. Ne kartą ir ne du ji susigriebdavo, jog tai gana vėjavaikiškos priekabės tokiam svarbiam asmeniui, bet paskui pasitaisydavo — tai būtų vėjavaikiškos priekabės tik tada, jei ji mylėtų jį. O kadangi nemyli, gali kritikuoti ir mažus, ir didelius jo trūkumus, o vienas iš didžiųjų jo trūkumų, jos, kaip ir daugumos nuomone, kad jis per daug rimtas, gal ne tiek rimtas — rimtumo niekad ne per daug — kiek atrodė. Savo norus ir planus jis reikšdavo tiesiai, be jokių išlygų; kai likdavo akis į akį su ja, jis per daug šnekėdavo apie tą patį, o prie kitų būdavo nešnekus. Ir visgi jis buvo neprilygstamai stiprios ir grynos sandaros — argi to maža; ji matė jo savybes tarsi atskirai parinktas daleles, kaip muziejuose ir portretuose apžiūrinėdama riterių šarvus — pliene gražiai inkrustuotus aukso gabalus. Bet, keista, jos elgesys neturėjo ryšio su jos įspūdžiais. Kasparas Gudvudas niekad neatitiko jos vyro idealo, ir todėl ji buvo tokia jam neatlaidi. Antra vertus, kai lordas Vorbertonas, ne tik atitinkantis jos idealą, bet dar ir jį pranokstantis, siekė jos pripažinimo, jai dar buvo kažko negana. Iš tikro keista.

Savo nenuoseklumo suvokimas ne ką padėjo atsakant į Gudvudo laišką, ir Izabelė nutarė kol kas jam tokios garbės neparodyti. Jei pasiryžo ją persekioti, tegul nebijo pasekmių, visų pirma težino, kad apsilankydamas Gardenkorte jai didelio džiaugsmo nepadarys. Ji čia jau atakuojama vieno garbintojo, ir nors glosto savimeilę tokių priešingų natūrų dėmesys, vis dėlto lėkštoka vienu metu klausyti dviejų aistringų prisipažinimų, kad ir tavo atsakymas abiem būtų neigiamas. Ji neatsakė ponui Gudvudui, bet į trečios dienos pavakarę parašė lordui Vorbertonui, ir tas laiškas įeina į mūsų istoriją.

„Mielas lorde Vorbertonai,

Aš susikaupusi apgalvojau jūsų pasiūlymą, kurį malonėjote anądien man padaryti, bet lieku tos pačios nuomonės. Aš negaliu, nuoširdžiai ir tikrai negaliu būti jūsų gyvenimo draugė ar laikyti jūsų namus — bet kurį iš daugelio jūsų namų — pastovia savo gyvenimo vieta. Tokių dalykų protu nepaaiškinsi, ir aš jūsų melste meldžiu daugiau prie šios temos negrįžti, nes mes jau viską išsakėme. Mes žiūrime į gyvenimą kiekvienas iš savo taško — šitą teisę turi netgi silpniausieji ir menkiausieji, ir jūsų akimis pamatyti savo gyvenimo aš niekad nemokėsiu. Teikitės mane suprasti ir būkite man teisingas, patikėkite, kad aš jūsų pasiūlymą pagarbiai apsvarsčiau su visu rimtumu, kurio jis nusipelno.

Su didele pagarba, nuoširdžiai jūsų

Izabelė Arčer“

Kol autorė sprendė siųsti šį laišką ar ne, Henrieta Stekpoul nė kiek nedvejodama ėmėsi veiklos. Ji pakvietė Ralfą Tačitą pasivaikščioti parke, o kai tas sutiko su ūpu, rodančiu, jog to tik ir laukė, ji pareiškė norinti jo paprašyti vienos paslaugos. Derėtų įterpti, kad tai išgirdęs jis sunerimo, nes, kaip žinome, laikė ją sugebant pasiekti bet kokį tikslą. Tačiau pulti į paniką nebuvo ko — mat nekuklių jos pageidavimų apimtis jam buvo ne daugiau aiški negu jų gilumas,— tai jis labai mandagiai pasiteiravo, kuo galėtų būti naudingas. Jam buvo jos baugu, ir jis tuojau jai tą pasakė.

— Kai jūs pasižiūrite į mane tokiu žvilgsniu, man keliai ima tirtėti, apleidžia jėgos; apimtas drebulio, aš tik meldžiu, kad man užtektų stiprybės jūsų įsakymams vykdyti. Dar į mane nei viena moteris nesikreipė taip kaip jūs.

— Ką gi,— atsakė geraširdiškai Henrieta,— jei anksčiau nebūčiau supratusi, kad jūs stengiatės kaip nors mane sugluminti, tai dabar jau būtų akivaizdu. Aišku, aš jums lengva auka — išaugusi kitokių papročių ir idėjų dirvoje. Aš nepratusi prie jūsų užgaidžių reikalavimų, Amerikoje su manim taip niekas nešneka kaip jūs. Jei ten per pokalbį su manim džentelmenas taip prabiltų, aš nieko nesusigaudyčiau. Mes į viską tiesiai žiūrime ir, galų gale, esame daug paprastesni. Prisipažįstu, aš ir pati labai paprasta. Žinoma, jei norite pasijuokti iš manęs, juokitės į sveikatą, bet man geriau būti tokiai kaip aš, o ne tokiai kaip jūs. Aš esu visiškai patenkinta, būdama tokia, ir nesu linkusi keistis. Šimtai žmonių mane vertina tokią, kokia esu. Tiesa, jie malonūs, nesugadinti, laisvadvasiai amerikiečiai! — Henrieta į galą ėmė kalbėti bejėgio tyrumo ir nuolaidumo tonu.— Aš prašau man šiek tiek padėti,— tęsė ji.— Ir man nė motais, jei padėdamas pasismaginsit mano sąskaita; net linkėčiau, kad pasismaginimas jums būtų kaip atpildas. Prašau padėti man dėl Izabelės.

— Ar ji ką nors blogo jums padarė? — pasiteiravo Ralfas.

— Jei man būtų blogo padariusi, neimčiau į galvą ir jums nepasakočiau. Labiausiai gąsdinuosi, kad ji sau blogo nepasidarytų.

— O taip labai gali atsitikti,— sutiko Ralfas.

Jo pašnekovė sustojo vidury parko alėjos ir įbedė į jį tą savo žvilgsnį, kurio jis neatlaikydavo.

— Čia irgi jums galėtų būti proga pasismaginti. Kaip jūs kalbate! Tokio abejingumo dar man neteko girdėti.

— Abejingumo Izabelei? Jokiu būdu!

— Tikiuosi, jūs jos neįsimylėjęs?

— To negali būti, nes aš įsimylėjęs Kitą.

— Ne kitą įsimylėjęs, o save! — pareiškė panelė Stekpoul.— Tik iš to jokios naudos! Bet jei nors kartą gyvenime galite būti rimtas, dabar puiki proga, ir jei iš tiesų esate neabejingas pusseserės likimui, duodu galimybę tai įrodyti. Net nesitikiu, kad ją suprastumėte: to būtų per daug iš jūsų reikalauti. Bet mano palankumą galite ir be to pelnyti. Aš jums paaiškinsiu viską, ko reikia.

— Man nepaprastai įdomu! — sušuko Ralfas.— Aš būsiu Kalibanas[19], o jūs Arielė[20].

— Jūs nė kiek nepanašus į Kalibaną, esate pernelyg rafinuotas. Bet aš turiu galvoje ne išgalvotus herojus, o Izabelę. Izabelė —

gyvas gyvenimas. Ir aš norėjau jums pasakyti, kad ji baisiai pasikeitusi.

— Ar nuo tada, kai jūs atvažiavote?

— Nuo tada ir anksčiau. Ji nebe tokia puiki, kaip buvo.

— Kaip buvo Amerikoje?

— Taip, nebe tokia kaip Amerikoje. Tarsi jūs nežinotumėte, kad ji iš ten. Nuo to ji nepabėgs, nors jau bėga.

— O jūs norite ją atmainyti?

— Žinoma, ir noriu, kad man padėtumėte.

— Ak! — atsiduso Ralfas.— Aš tik Kalibanas, o ne Prosperas[21].

— Kai norėjote padaryti ją tokią kokia ji dabar, mokėjote būti Prosperas. Jūs labai ją paveikėte, ponas Tačitai, kai ji čia atvažiavo.

— Aš? Brangioji panele Stekpoul! Nieku gyvu. Izabelė Arčer paveikė mane,— taip, ji visus veikia. Bet aš buvau kuo pasyviausias.

— Vadinasi, per daug pasyvus. Sukruskite ir būkite atidesnis. Izabelė keičiasi sulig kiekviena diena. Aš ją stebiu ir matau. Ji nebe ta žvali amerikietė, kokia buvo. Ji keičia pažiūras, keičia plunksnas ir tolsta nuo savo senų idealų. O aš noriu tuos idealus išsaugoti, ir čia jums tenka tam tikras vaidmuo, ponas Tačitai.

— Galgi ne idealo?

— Turbūt ne,— trumpai atkirto Henrieta.— Širdy baiminuosi, kad ji neištekėtų už kokio grasaus europiečio, ir aš turiu užtverti kelią.

— Aha, aišku,— susivokė Ralfas,— kad užtvertumėte kelią, aš turiu įsikišti ir ją vesti.

— Ne visai taip; toks vaistas būtų ne geresnis už pačią ligą, nes jūs esate būdingas grasus europietis, nuo kokių ir stengiuosi ją išgelbėti. Ne, aš prašyčiau, kad jūs pasidomėtumėte vienu asmeniu — jaunu vyriškiu, kuriam kažkada ji suteikė vilčių ir kuris dabar jau jai nebepatinka. Jis iš esmės puikus vyras ir labai geras mano draugas; aš labai prašyčiau, kad jūs pasikviestumėte jį į svečius.

Ralfas nuo tokio prašymo sumišo ir — ko gero, tai nedaro garbės jo minčių tyrumui — nepajėgė iš pradžių į jį pažiūrėti kuo paprasčiausiai. Jis čia įžvelgė kažkokią suktybę, mat negalėjo patikėti, kad panelės Stekpoul pageidavimas būtų buvęs toks nekaltas. Kad vie-

na mergina rūpintųsi sudaryti galimybę vyrui, jos žodžiais tariant, savo draugui, susitikti su kita mergina, kuri juo nebesidomi ir kuri yra žavingesnė už ją pačią, buvo taip nenatūralu, jog sutelkęs net visas proto galias, Ralfas neįstengė to paaiškinti. Skaityti tarp eilučių lengviau negu patį tekstą, ir jeigu Ralfas įtarė panelę Stekpoul stengiantis pasikviesti jaunikaitį į Gardenkortą savo pačios labui, įtarė daugiau iš nesusigaudymo negu iš banalumo. Bet ir nuo šito atleistino banalumo jis buvo išgelbėtas, išgelbėtas jėgos, kurios kitaip nepavadinsi kaip įkvėpimas. Neturėdamas daugiau jokių paaiškinimų, vien iš to, ką žinojo, jis vis dėlto nusprendė, jog būtų žiauri neteisybė apkaltinti „Intervjuerio" korespondentę negarbingu elgesiu. Tokia mintis jam šovė į galvą staigiai, lyg ją būtų įžiebęs tyras nesudrumsčiamų Henrietos akių švytėjimas. Jis akimirką atlaikė jos žvilgsnį, stengdamasis neprisimerkti, kaip prisimerkiame nuo stipresnių šviesulių.

— Kas tas džentelmenas, apie kurį kalbate?

— Ponas Kasparas Gudvudas iš Bostono. Jis ypač dėmesingas Izabelei — atsidavęs jai visa savo esybe. Jis atsekė jai iš paskos ir šiuo metu yra Londone. Nežinau jo adreso, bet, manau, galėčiau gauti.

— Apie jį aš nesu nieko girdėjęs,— tarė Ralfas.

— Negi apie visus girdėsite. Turbūt ir jis nėra apie jus girdėjęs, bet ar tai kliūtis Izabelei už jo ištekėti?

Ralfas kiek dviprasmiškai susijuokė:

— Bet koks jūsų pasinešimas visus apvesdinti! Prisimenate, kaip anądien mane įkalbinėjote vesti?

— Aš apsigalvojau. Jūs tokioms idėjoms neimlus. Ne taip kaip Kasparas Gudvudas, dėl to jis man ir patinka. Jis neeilinis žmogus ir tikras džentelmenas, Izabelė pati žino.

— Ar jis jai patinka?

— Jeigu ne, tai reikia, kad patiktų. Jis dėl jos galvą pametęs.

— Ir jūs pageidaujate, kad aš jį čion pakviesčiau,— lyg apmąstydamas tarė Ralfas.

— Tai būtų tikro vaišingumo gestas.

— Kasparas Gudvudas,— toliau šnekėjo Ralfas,— įsimintina pavardė[22].

— Man mažiausiai rūpi jo pavardė. Man tas pats — gali jis būti ir Ezekielis Dženkinsas. Jis vienintelis iš mano sutiktų vyrų yra vertas Izabelės.

— Jūs labai atsidavusi draugė,— tarė Ralfas.

— O kaip kitaip? Jei tai sakote, norėdamas išlieti man panieką,— man nei šilta, nei šalta.

— Aš jokios paniekos nelieju, tiesiog stebiuosi.

— Jūs pašaipesnis nei bet kada, bet nepatariu šaipytis iš pono Gudvudo.

— Aš tikrai labai rimtai šneku, turėtumėte suprasti,— atsakė Ralfas.

Jo pašnekovė netruko suprasti:

— Gal ir taip, dabar jūs itin surimtėjote.

— Jums niekaip neįtiksi.

— Jūs iš tiesų labai surimtėjote. Ir pono Gudvudo nepakviesite.

— Nežinau,— atsakė Ralfas.— Iš manęs daug ko galima tikėtis. Papasakokite šį tą daugiau apie poną Gudvudą. Koks jis?

— Jūsų priešingybė. Jis vadovauja medvilnės fabrikui, labai garsiam fabrikui.

— Ar gerai išauklėtas? — pasidomėjo Ralfas.

— Puikiai, pagal amerikietiškus reikalavimus.

— Ar pritaps prie mūsų mažos draugijos?

— Vargu ar jam rūpės mūsų draugija. Jis bus akis ant Izabelės padėjęs.

— O mano pusseserei tai bus malonu?

— Gal ir nemalonu. Bet jai bus į naudą. Atitrauks jos mintis.

— Nuo ko atitrauks?

— Nuo svetimų šalių ir kitų svetimų vietų. Prieš tris mėnesius ji davė ponui Gudvudui pagrindo viltis, kad neatstums jo, ir Izabelę žemintų, jei ji išduotų tikrą draugą vien todėl, kad pakeitė aplinką. Aš irgi pakeičiau aplinką, bet senus draugus ėmiau tik dar labiau branginti. Esu įsitikinusi, kuo greičiau Izabelė grįš prie senų draugų, tuo geriau. Aš ją puikiai pažįstu, žinau, kad ji šičia niekada nebus laiminga, ir linkiu, kad su amerikiečiu ji užmegztų tvirtą sąjungą, kuri jai būtų geriausia apsauga.

— Ar ne per daug skubate? — paklausė Ralfas.— Nemanote, kad jai derėtų duoti progos pasidairyti ir po vargšę senutę Angliją?

— Duoti progos sužlugdyti šviesią jaunystę? Argi tai skubėjimas, jei gelbsti, kad nepaskęstų brangus žmogus?

— Kaip suprantu,— tarė Ralfas,— jūs pageidaujate, kad Kasparą Gudvudą numesčiau jai kaip gelbėjimosi ratą. O žinote,— pridūrė jis,— ji nė karto nepaminėjo šitos pavardės.

Henrieta nušvito ir šypsodamasi tarė:

— Kaip gerai! Vadinasi, daug apie jį galvoja.

Ralfas, matyt, sutiko, kad tai rimtas argumentas, ir susimąstė, o jo pašnekovė šnairomis jį stebėjo.

— Jei pasikviesčiau poną Gudvudą,— pagaliau prabilo jis,— tai išvien su juo ginčyčiaus.

— Be reikalo, jo būtų viršus.

— Jūs iš paskutiniųjų stengiatės, kad imčiau jo neapkęsti! Aš išties manau negalįs jo pasikviesti. Galiu nesusivaldyti ir būti atžarus su juo.

— Darykite kaip tinkamas,— atsakė Henrieta.— Nė neįtariau, kad pats ją mylite.

— Iš tiesų taip manote? — paklausė Ralfas pakeltais antakiais.

— Pirmą kartą prašnekote kaip žmogus! Iš tiesų,— nuoširdžiai atsakė panelė Stekpoul.

— Jeigu šitaip,— ryžtingai pasakė Ralfas,— aš pakviesiu jį vien todėl, kad įrodyčiau, kaip klystate. Be abejonės, pakviesiu kaip jūsų draugą.

— Jei jis atvažiuos, tai ne kaip mano draugas ir ne todėl, kad man įrodytumėte, kaip klystu, bet kad pats sau įrodytumėte!

Su tais panelės Stekpoul žodžiais jiedu iškart išsiskyrė, ir Ralfas Tačitas turėjo pripažinti, kad juose buvo daug tiesos, tik kol kas dar nebuvo pajutęs viso jų aštrumo; ir nors numanė, kad neišlaikyti pažado būtų apdairiau, negu jį išlaikyti, jis parašė šešių eilučių laiškelį ponui Gudvudui, išreikšdamas viltį, kad tas suteiksiąs malonumo ponui Tačitui vyresniajam, prisijungdamas Gardenkorte prie jų draugijos, kurios garbinga dalyvė yra panelė Stekpoul. Išsiuntęs laišką (kažkokio bankininko adresu, kurį nurodė Henrieta) jis ėmė su nerimu laukti. Šio grėsmingo asmens pavardę dabar jis išgirdo pirmą kartą, nes kai motina grįžusi užsiminė apie sklindančias kalbas, jog Izabelė turinti ten garbintoją, šitas žodis jam nieko nesakė; Ralfas net nepasistengė smulkiau apie jį paklausinėti, nes atsakymai būtų buvę arba nekonkretūs, arba jam nemalonūs. Tačiau dabar jo pussesere susižavėjęs tėvynainis įgavo konkretumo — tai jaunas vyras, atsekęs paskui ją ligi Londono, vadovaujantis medvilnės fabrikui ir turintis nepriekaištingas amerikietiško stiliaus manieras... Ralfas susidarė dvi versijas apie šį įsibrovėlį. Arba jo meilė — tai sentimentalūs panelės Stekpoul svaičiojimai

(juk moterys iš solidarumo tarsi susitarusios viena kitai sumedžioja ar išgalvoja mylimuosius), ir tada nėra ko baimintis — ponas Gudvudas greičiausiai nepriims kvietimo, arba jeigu priims, tuomet jis — neprotaujantis padaras ir nėra ko į jį gilintis. Gal pastaroji Ralfo prielaida kiek nenuosekli, bet ji išreiškė jo įsitikinimą, kad jeigu tas ponas iš rimtųjų neabejingas Izabelei, kaip tvirtina panelė Stekpoul, tai, pastarajai pamojus, neturėtų lėkti į Gardenkortą.

— Tokiu atveju,— tarė sau Ralfas,— Henrieta jam kaip dyglys ant rožės stiebo; jis negali nepastebėti, kad į tarpininkus ji dėl stačiokiškumo netinka.

Išsiuntęs kvietimą, po dviejų dienų Ralfas gavo iš Kasparo Gudvudo labai trumpą laiškelį, kuriame tas padėkojo už kvietimą, apgailestavo, jog dėl kitų reikalų negalįs apsilankyti Gardenkorte, ir prašė perduoti labų dienų panelei Stekpoul. Ralfas parodė laiškelį Henrietai, ir toji perskaičiusi sušuko:

— Nematytas užsispyrimas!

— O gal jam ne taip rūpi mano pusseserė, kaip jums atrodo,— įterpė Ralfas.

— O ne, priežastis daug subtilesnė. Jis labai gilios natūros. Bet aš prisikasiu ligi pašaknų — parašysiu ir paklausiu, ką tai reiškia.

Ralfas sukluso, Gudvudui atmetus jo iniciatyvą; nuo tada, kai tas atsisakė apsilankyti Gardenkorte, mūsų draugas ėmė daugiau jam teikti reikšmės. Jis pats savęs klausė, kas jam darbo, ar Izabelės gerbėjai „be palikimo“, ar slunkiai[23] — jie jam ne varžovai ir tegu į sveikatą reiškiasi pagal sugebėjimus. Ir vis dėlto jį ėmė smalsumas, kokio atsakymo sulauks panelė Stekpoul pasidomėjusi, kaip žadėjo, apie pono Gudvudo užsispyrimo priežastis,— smalsumas, kol kas nepatenkintas, nes po trijų dienų paklausęs, ar ji parašė į Londoną, Henrieta turėjo prisipažinti tuščiai rašiusi. Ponas Gudvudas neatsakęs.

— Jis tikriausiai svarsto, ką atsakyti,— pridėjo ji,— jis viską iki panagių apgalvoja; nieko nedaro strimgalviais. Bet aš pratusi, kad į mano laiškus tą pačią dieną atrašytų.

Ir ji tuoj pat pasiūlė Izabelei būtinai drauge nuvažiuoti paekskursuoti po Londoną.

— Teisybę sakant,— be kita ko, tarė ji,— čia sėdėdama aš nedaug ką pamatysiu, ir tu ne ką daugiau. Net to aristokrato dar

nemačiau — kaip jo pavardė? — lordo Vorbertono. Jis, matyt, save pasmerkė vienatvei.

— Lordas Vorbertonas, kaip žinau, rytoj bus čia,— atsakė draugė, gavusi iš Loklio šeimininko atsakymą į savo laišką.— Turėsi progos išnarstyti jį po kauliuką.

— Gal iš jo vienas laiškas ir susidarytų, bet kas tas vienas, kai esi užsimojęs parašyti penkiasdešimt? Aš jau aprašiau visą apylinkių gamtovaizdį ir išgarbsčiau visas senutes bei asiliukus. Bet sakyk ką nori — vien iš gražaus gamtovaizdžio gyvas rašinys neišeis. Turiu grįžti į Londoną ir gauti tikro gyvenimo įspūdžių. Prieš čia atvažiuodama, ten pabuvau tik tris dienas, o per tiek laiko miesto nuotaikos nepagausi.

Izabelė keliaudama iš Niujorko į Gardenkortą nė tiek britų sostinės nebuvo pamačiusi, ir Henrietos pasiūlymas abiems ten nukakti ir papramogauti atrodė labai priimtinas. Ta mintis netgi sužavėjo Izabelę; jai magėjo iš arčiau pamatyti Londoną, seniai viliojantį ją savo dydžiu ir turtingumu. Ir juodvi įniko kurti planus, kaip romantiškai ten leis laiką. Apsistos kokiame vaizdingame senoviniame viešbutyje kaip iš Dikenso romanų ir važinėsis po miestą nuostabiu ekipažu. Henrieta — literatė, plunksnos dama, o didžiausias literatės privalumas, kad ji gali eiti kur tinkama ir daryti ką tinkama. Juodvi pietaus kokioje kavinėje, po to eis į teatrą; aplankys Abatiją[24], Britų muziejų, susiras, kur gyveno daktaras Džonsonas[25], Goldsmitas[26] bei Adisonas[27]. Izabelę pagavo entuziazmas, ir ji atskleidė nuostabius savo planus Ralfui, įvarydama jam daug juoko, vargu ar išreiškiančio lauktą pritarimą.

— Puikus sumanymas,— pasakė jis.— Patarčiau jums aplankyti „Hercogo galvą“[28] Kovent Gardense[29] — jaukus, demokratiškas senoviškas bariukas, be to, pasirūpinsiu, kad jus įleistų į mano klubą.

— Tavo manymu, mums vienoms važiuoti nepadoru? — paklausė Izabelė.— Viešpatie, kas čia nepadoraus? Su Henrieta aš, be abejonės, galiu visur keliauti, jos nevaržo jokie prietarai. Ji išmaišė visą Amerikos žemyną, tad šioje salelėje nepasiklys.

— A, tuomet priimkite ir mane jos globoje nuvažiuoti į miestą,— tepasakė Ralfas.— Daugiau gali nepasitaikyti progos taip saugiai pakeliauti!

XIV SKYRIUS

Panelė Stekpoul buvo pasišovusi iškart traukti į kelionę, bet, kaip matėme, Izabelė gavo žinią, jog lordas Vorbertonas vėl apsilankys Gardenkorte, ir laikė savo pareiga jo sulaukti. Jis neatrašė keturias ar penkias dienas, po to ji gavo trumpą laiškutį, kad už poros dienų jis atvyksiąs priešpiečių. Tas jo delsimas ir atidėliojimas sujaudino merginą, vėl priminė, kaip jis stengiasi būti santūrus, kantrus, įkyriai jos nespausti, tuo labiau kad tas santūrumas prisiverstas — argi ji nežino, kaip jam patinkanti. Izabelė pasakė dėdei jau jam atrašiusi ir užsiminė, jog jis ketina apsilankyti, taigi senasis džentelmenas tą dieną pasirodė iš savo kambario anksčiau negu visada ir antrą valandą jau buvo prie stalo. Ir anaiptol ne tam, kad sergėtų merginą, o iš geranoriško įžvalgumo, kad būdamas drauge galėtų pridengti jaunos poros pasišalinimą, jei Izabelė panorės dar kartą išklausyti kilniojo svečio. Lordas Vorbertonas iš Loklio atsivežė ir vyresniąją seserį, matyt, tais pačiais sumetimais, kuriais vadovavosi ir ponas Tačitas. Panelė Stekpoul buvo supažindinta su abiem svečiais ir per pietus sėdėjo greta lordo Vorbertono. Izabelė nerimaudama, kad vėl teks atnaujinti kalbą, kurią jis buvo be laiko pradėjęs, nenorom žavėjosi maloninga jo savitvarda, nuslepiančia jaudinimąsi,— juk aišku, kad būdamas šalia jos jis negalėjo nesijaudinti. Jis nei spoksojo į ją, nei šnekino, tik tuo ir išsidavė, jog vengė susidurti su ja akimis. Jis turėjo daug šnekos su kitais ir valgė tarsi su skoniu ir apetitu. Panelė Molinjė, lygia kaip vienuolės kakta ir ant kaklo kabančiu sidabriniu kryžiumi, visą dėmesį buvo sutelkusi į Henrietą Stekpoul, žiūrėjo į ją įsmeigusi akis, atskleidžiančias joje vykstantį karą tarp gilaus priešiškumo ir nenumaldomo smalsumo. Iš abiejų Loklio damų ši Izabelei labiau patiko, nuo jos dvelkė iš amžių paveldėta ramybė. Izabelė vėlgi spėjo, kad ta švelni kakta ir sidabrinis kryžius sietini su kokia nors antgamtiška anglikonų paslaptimi — gal tai žavus atgaivinimas kokio nors keisto kanonų reikalavimo. Ji spėliojo, ką pasakytų panelė Molinjė, jei sužinotų, kad ji, panelė Arčer, atstūmė jos brolį, bet tuoj pagalvojo, kad panelė Molinjė šito niekad nesužinos, nes juk lordas Vorbertonas apie tokius dalykus seseriai nesipasakoja. Jis mylėjo seserį, buvo jai geras, bet apie save mažai pasakodavosi. Bent taip manė Izabelė, kuri, jei prie stalo jos niekas neužimdavo kalbomis, paprastai kurdavo visokias versijas apie stalo

kaimynus. Pagal jos versiją, panelė Molinjė, jei vis dėlto sužinotų, kas įvyko tarp panelės Arčer ir lordo Vorbertono, neatsistebėtų Izabelės nesugebėjimu aukščiau pakilti, arba ne (toks buvo paskutinis mūsų herojės variantas), ji tikriausiai čia įžiūrėtų jaunos amerikietės deramą sąmoningumą, kad yra lordui ne pora.

Kaip Izabelė naudojosi savo galimybėmis, taip, bet Henrieta Stekpoul dabar jai atsivėrusių galimybių nebuvo linkusi praleisti pro šalį.

— Žinote, jūs pirmas lordas, sutiktas mano gyvenime,— išpyškino ji savo kaimynui.— Tikriausiai pamanysite, kad aš baisi tamsuolė.

— Jūs tiesiog išvengėte nemaža bjaurių vyrų,— atsakė lordas Vorbertonas, išsiblaškiusiu žvilgsniu apmesdamas stalą.

— Argi jie tokie bjaurūs? Amerikoje mums įrodinėja, kad jie visi gražūs, puikūs, su nuostabiomis mantijomis ir karūnomis.

— A, mantijos ir karūnos seniai iš mados išėjo,— atsakė lordas Vorbertonas,— kaip jūsų tomahaukai ir revolveriai.

— Kaip gaila, mano manymu, aristokratai turi būti didingi,— pareiškė Henrieta.— O jeigu ne didingi, tai kokie jie?

— Ak, netgi geriausiu atveju ne kažin kokie,— pripažino jos kaimynas.— Ar jums įdėti bulvę?

— Europietiškos bulvės man neskanios. O aš jūsų neatskirčiau nuo eilinio amerikiečio.

— Tad ir šnekėkite su manimi lyg aš būčiau eilinis amerikietis,— pasiūlė lordas Vorbertonas.— Neišmanau, kaip jūs valgote be bulvių; jums turbūt čia mažai kas skanu.

Henrieta nutylėjo; šį kartą ji suabejojo jo nuoširdumu.

— Čia aš praradau apetitą,— galų gale prašneko,— tad nekreipkite dėmesio. Žinote, aš jūsų nepateisinu, laikau savo pareiga tai pasakyti.

— Manęs nepateisinate?

— Taip, jums dar iki šiol turbūt niekas nėra to sakęs. Aš nepateisinu viso lordų instituto; mano įsitikinimu, pasaulis juos aplenkė, toli aplenkė.

— O, aš irgi. Aš nė kiek savęs neteisinu. Kartais mane pagauna toks ūpas, kad mielai pats save paneigčiau, jei aš nebūčiau aš, suprantate? Bet tarp kitko tai į sveikatą — apsaugo nuo tuščios garbės.

— Tai kodėl neatsisakote? — pasidomėjo panelė Stekpoul.

— Neatsisakau? — perklausė lordas Vorbertonas, angliška intonacija sušvelnindamas šiurkštų jos toną.

— Neatsisakote lordo titulo.

— A, toks iš manęs ir lordas! Mes ir pamirštume savo titulus, jei tie nelemti amerikiečiai nuolatos mums neprimintų. Tačiau vieną gražią dieną aš iš tiesų ketinu atsisakyti ir tos lordystės, kiek dar jos manyje yra.

— Norėčiau savo akimis tai išvysti! — užsidegė ne juokais Henrieta.

— Pakviesiu jus dalyvauti toje ceremonijoje, po to bus vakarienė ir šokiai.

— Taigi,— tarė panelė Stekpoul,— aš noriu viską įvairiapusiškai išsiaiškinti. Aš nepateisinu privilegijuotų klasių, bet man įdomu, ką jų atstovai apie save gali pasakyti.

— Kaip matote, nedaug ką.

— Norėčiau daugiau jus iškvosti,— nepasidavė Henrieta.— Bet kad jūs vis akis kreipiate. Vengiate su manim žvilgsniu susitikti. Matau, kad norite išsisukti.

— Ne, aš tik dairausi tų niekingų bulvių.

— Tuomet būkit geras, plačiau apibūdinkite šią jauną damą — savo seserį. Ar ji ledi?

— Ji reto gerumo mergina.

— Man nepatinka jūsų atsakymas — tarsi kur kitur suktumėte kalbą. Ar jos padėtis žemesnė negu jūsų?

— Mūsų abiejų padėtis nėra kokia ypatinga, tik jai geriau negu man, jokio rūpesčio.

— Iš veido matyti, kad ji nedaug turi rūpesčių. O kad aš tiek rūpesčių teturėčiau!

— A, mes apskritai mėgstame lengva galva gyventi,— pasakė lordas Vorbertonas.— Be to, matote, esame labai nuobodūs. Ypač tada, kai norime.

— Patarčiau ko nors kito panorėti. Aš nežinočiau, apie ką su jūsų seserimi kalbėtis: ji tarytum iš kito pasaulio. Ar tas sidabrinis kryžius emblema?

— Emblema?

— Titulo simbolis.

Lordo Vorbertono žvilgsnis nuklydo tolyn, bet šį kartą susitiko su kaimynės akimis.

— O taip,— atsakė kiek padelsęs,— moteris vilioja tokie dalykai. Sidabrinį kryžių nešioja vyriausios vikontų dukterys.— Tai buvo jo nekaltas kerštas už tai, kad Amerikoje kartais būdavo piktnaudžiaujama jo patiklumu.

Po priešpiečių jis pakvietė Izabelę nueiti į galeriją pasižiūrėti paveikslų; nors ji žinojo jį šimtą kartų mačius tuos paveikslus, sutiko, nieko nesakydama dėl tokios dingsties. Dabar jai buvo lengva širdyje; išsiuntus laišką, ją apėmė ypatinga giedra. Iš lėto jis nuėjo iki galerijos galo, žiūrėdamas į paveikslus, bet nieko nesakydamas, o tada jam veržte išsiveržė:

— Aš ne tokio laiško iš jūsų tikėjausi.

— Kitokio negalėjo būti, lorde Vorbertonai,— atsakė mergina.— Pasistenkite patikėti.

— Jei galėčiau patikėti, daugiau jums nedrumsčiau ramybės. Kad patikėtum, gerų norų neužtenka; prisipažįstu, aš nesuprantu. Suprasčiau, jei jums nepatikčiau, tuomet puikiausiai suprasčiau. Bet pati prisipažinote, kad aš...

— Ką prisipažinau? — pertraukė jį Izabelė kiek pablykšdama.

— Kad, jūsų nuomone, aš neblogas vyras, argi ne taip? — Ji nieko neatsakė, ir jis toliau kalbėjo: — Jūs atsisakote be jokios priežasties, o taip neteisinga.

— Su priežastimi, lordai Vorbertonai,— ištarė ji tokiu balsu, kad jam širdis sustojo.

— Labai norėčiau ją sužinoti.

— Kada nors pasakysiu, kai bus palankesnės aplinkybės.

— Atleiskite, bet per tą laiką vis abejosiu, kokia ta priežastis.

— Jūs mane labai liūdinate,— tarė Izabelė.

— Ir dėl to nesigailiu, gal pati liūdėdama ir mane atjausite. Ar nemalonėtumėte atsakyti į vieną klausimą? — Izabelė balsu nieko neištarė, bet, matyt, iš jos akių jis išskaitė lyg ir padrąsinimą.— Gal yra kitas, jums labiau patinkantis negu aš?

— Į tokį klausimą geriau neatsakysiu.

— A, vadinasi, yra! — apmaudžiai sumurmėjo jos garbintojas.

Ji neištvėrė to jo apmaudo ir sušuko:

— Klystate, nėra kito!

Jis šlestelėjo ant suolo, nepaisydamas etiketo, ir kaip prislėgtas žmogus, atsirėmė į kelius alkūnėmis ir įsispoksojo į grindis.

— Net ir tuo negaliu pasidžiaugti,— pratarė pagaliau, atsilošdamas į sieną,— taip nors būtų pateisinimas.

Izabelė stebėdamasi kilstelėjo antakius.

— Pateisinimas? Ar turiu teisintis?

Jis šito klausimo lyg negirdėjo. Kita mintis šovė jam į galvą.

— Gal čia dėtos mano politinės pažiūros? Gal jums atrodo, kad aš metuosi į kraštutinumus?

— Kaip aš galėčiau kibti prie jūsų politinių pažiūrų, nieko apie jas neišmanydama?

— Jums tas pats, ką aš galvoju! — šūktelėjo jis stodamasis.— Jums vienas ir tas pats!

Izabelė nuėjo į kitą galerijos galą ir sustojo, tarsi rodydama jam žavingą nugarą, grakščią liekną figūrą, kiek palenktą ilgą baltą kaklą ir storas juodas kasas. Ji stabtelėjo prie nedidelio paveikslo neva jo apžiūrėti; jos judesiai buvo tokie laisvi, tokie jaunatviški, lyg savo lankstumu būtų norėjusi jį paerzinti. Tačiau ji nieko nematė, akys buvo pritvinusios ašarų. Kai jis netrukus prie jos priėjo, ji spėjo ašaras nubraukti, bet kai atsigręžė į jį, veidas buvo pabalęs, o akys žvelgė keistai.

— Tą priežastį, kurios nenorėjau sakyti, vis dėlto pasakysiu. Aš negaliu bėgti nuo savo likimo.

— Savo likimo?

— Tekėdama už jūsų, aš bėgčiau nuo savo likimo.

— Man neaišku. O kodėl ne toks turėtų būti jūsų likimas?

— Todėl, kad ne toks,— atsakė grynai moteriškai Izabelė.— Žinau, kad ne toks. Man nelemta pasiduoti — tikrai žinau.

Vargšas lordas Vorbertonas išplėtė akis, abiejose buvo po klaustuką.

— Ar vedybos su manimi jums pasidavimas?

— Netiesiogine prasme. Aš laimėčiau, daug laimėčiau. Bet pasiduočiau, neišmėginusi kitų kelių.

— Kokių kelių?

— Aš turiu galvoje ne vedybas,— atsakė Izabelė, ir vėl jos skruostai atgavo spalvą. Ji nutilo, suraukusi kaktą, nudelbusi žemėn žvilgsnį, lyg praradusi viltį būti suprasta.

— Gal ši mano mintis nenuskambės pernelyg pagyrūniškai, jei pasakysiu, kad jūs daugiau laimėsite, negu pralošite,— įterpė lordas Vorbertonas.

— Aš negaliu vengti savo skausmo,— paaiškino Izabelė.— Eidama už jūsų, bandyčiau jo išvengti.

— Nežinau, ar bandytumėte, bet tikrai išvengtumėte — šitą galiu drąsiai teigti! — sušuko jis ir nervingai nusijuokė.

— Bet negalima — neįmanoma! — sušuko mergina.

— Na, jeigu jūs taip linkusi kentėti, nesuprantu, kodėl turėtumėte kankinti mane. Gal jus ir vilioja kančios, bet manęs nė kiek.

— Aš nė kiek nelinkusi kentėti,— atsakė Izabelė.— Aš visą gyvenimą trokštu laimės ir dažnai tikiu, kad būsiu laiminga. Taip čia, Gardenkorte, ir pasakiau, galite jų paklausti. Bet man vėl ir vėl grįžta mintis, jog negaliu būti laiminga kažkokiu išskirtiniu keliu, šalindamasi.

— Ko šalindamasi?

— Gyvenimo. Visiems skirtų atsitiktinumų ir pavojų, per kuriuos žmonės daug patiria ir įgyja išminties.

Lordas Vorbertonas nusišypsojo bemaž su viltimi.

— O, mano brangioji panele Arčer,— ėmėsi jis netgi su įkarščiu aiškinti.— Aš jums nesiūlau jokio išvadavimo nuo gyvenimo ar nuo kokių atsitiktinumų bei pavojų. Tai ne mano valioje. Antraip — būtinai išvaduočiau. Kuo jūs mane laikote? Dėl Dievo meilės, aš gi ne Kinijos imperatorius! Ir jums tesiūlau vienodą su visais lemtį, tik gal patogesnę. Vienoda lemtis? Taip, mano lemtis kaip ir visų. Susijunkite su manimi, ir jūs praeisite visais jos keliais. Nuo nieko neatsiskirsite, netgi nuo savo draugės panelės Stekpoul.

— Ji tokiam žingsniui nepritartų,— per jėgą šypsodamasi atsakė Izabelė, kabindamasi už šitos pašalinės temos ir pati save už tai niekindama.

— Ar dabar šnekam apie panelę Stekpoul? — nekantriai paklausė jo šviesybė.— Dar nemačiau žmogaus, kuris apie viską taip teoriškai spręstų.

— Dabar jūs tikriausiai mane turite galvoje,— kukliai tarė Izabelė ir vėl nusisuko, nes pamatė į galeriją įeinant panelę Molinjė drauge su Henrieta ir Ralfu.

Lordo Vorbertono sesuo kiek nedrąsiai kreipėsi į jį ir priminė, kad jai laikas namo, nes arbatos žadėjo būti svečių. Brolis nieko neatsakė — turbūt nė neišgirdo, jis buvo susimąstęs ir ne be priežasties. Panelė Molinjė stovėjo taip, tarsi jis būtų buvęs karalius, o ji — freilina.

— Panele Molinjė, to betrūko,— nustebo Henrieta Stekpoul,— Jei man reikėtų važiuoti, tai jis ir turėtų važiuoti. Jei norėčiau, kad brolis ką padarytų, tai jis ir darytų.

— O, Vorbertonas viską padaro, ko kiti užsinori,— atsakė panelė Molinjė droviai susijuokdama.— Kiek jūs daug turite paveikslų! — kreipėsi ji į Ralfą.

— Jų tik atrodo daug, nes visi vienoje vietoje,— atsakė Ralfas.— Iš tiesų taip negerai kabinti.

— O man taip gražu. Kad mes turėtume galeriją Loklyje! Aš labai mėgstu paveikslus,— nesustodama kalbėjo ji Ralfui, lyg iš baimės, kad Stekpoul vėl jos neprašnekintų. Henrieta, matyt, ją ir traukė, ir baugino.

— O taip, paveikslai patogus dalykas,— pasakė Ralfas, turbūt žinodamas, koks mąstymo būdas jai priimtinas.

— Per lietų labai malonu juos apžiūrinėti,— tęsė šneką panelė Molinjė.— O pastaruoju metu lyja ir lyja.

— Gaila, kad jūs jau išvažiuojate, lorde Vorbertonai,— tarė Henrieta.— Norėčiau kur kas daugiau iš jūsų išgauti.

— Aš dar nevažiuoju,— atsakė lordas Vorbertonas.

— Jūsų sesuo sako, kad jums jau laikas. Amerikoje džentelmenai klauso damų.

— Arbatos turbūt ateis svečių,— pakartojo panelė Molinjė, žiūrėdama į brolį.

— Gerai, brangioji. Važiuojam.

— Tikėjausi, kad nenusileisite! — sušuko Henrieta.— Būtų buvę įdomu pažiūrėti, ką panelė Molinjė būtų dariusi.

— Aš niekad nieko nedarau,— pasakė ši jaunoji dama.

— Tikriausiai turint tokią padėtį užtenka, kad esi,— tarė panelė Stekpoul.— Labai norėčiau jus pamatyti namuose.

— Būtinai vėl apsilankykite Loklyje,— labai maloniai pasakė panelė Molinjė Izabelei, nuleisdama negirdom jos draugės pageidavimą.

Izabelė valandėlę pažiūrėjo į ramias panelės Molinjė akis ir per tą trumpą valandėlę pilkoje jų gelmėje tarsi išvydo atspindį viso, nuo ko ji atsisako, atsisakydama lordo Vorbertono rankos,— ramybės, gerumo, garbingumo, turtų, nerūpestingo gyvenimo, ypatingos padėties. Ji pabučiavo panelę Molinjė ir tarė:

— Kad aš daugiau pas jus neapsilankysiu.

— Niekada?

— Kad aš jau greit išvažiuoju.

— O, kaip gaila,— pasakė panelė Molinjė.— Ko jūs taip skubate?

Lordas Vorbertonas stebėjo šį pokalbį; paskui nusisuko ir įbedė žvilgsnį į paveikslą. Ralfas, atsirėmęs į groteles prieš paveikslą, susikišęs rankas į kišenes, stebėjo lordą.

— Būtų įdomu jus pamatyti namuose,— šį kartą Henrieta pasakė lordui Vorbertonui, atsisėdusiam greta jos.— Man dar labai praverstų kokios valandos pokalbis su jumis; dar tiek klausimų norėčiau jūsų paklausti.

— Su malonumu lauksiu jūsų,— atsakė Loklio savininkas,— bet į daugumą jūsų klausimų tikrai nemokėsiu atsakyti. Kada atvažiuosite?

— Kada tik panelė Arčer mane vešis. Ketiname vykti į Londoną, bet pirma dar jus aplankysime. Aš neatstosiu, kol visko iš jūsų neišgausiu.

— Jei pasikliaunate panele Arčer, tai nieko nebus. Ji daugiau neatvažiuos į Loklį; jai ten nepatiko.

— Man pati sakė, kad ten nuostabu! — paprieštaravo Henrieta.

Lordas Vorbertonas padelsė.

— Ji vis tiek nebeatvažiuos. Atvažiuokite viena,— pridūrė jis.

Henrieta atsitiesė, didelės jos akys dar labiau išsiplėtė.

— Ar jūs šitaip kviestumėte ir anglę? — pasidomėjo ji atšiaurokai.

Lordas Vorbertonas nustebo:

— Taip, jeigu ji man ganėtinai patiktų.

— Jūs saugotumėtės, kad nepatiktų. Panelė Arčer tik todėl nenori pas jus apsilankyti, kad nenori manęs imtis. Aš žinau, kokios ji nuomonės apie mane, o jūs irgi lygiai tokios pat — kad aš braunuosi į asmeninį gyvenimą.

Lordas Vorbertonas nesusigaudė; jis dar nespėjo permanyti panelės Stekpoul profesinio stiliaus ir nesuprato jos užuominos. Todėl ji ir toliau varė savo:

— Panelė Arčer jau jus įspėjo!

— Mane įspėjo?

— Ar ne tam ji atsivedė jus čia — įspėti, kad būtumėt atsargus?

— O viešpatie, ne! Mūsų pokalbis nebuvo toks reikšmingas! — atvirai paironizavo lordas Vorbertonas.

— Bet jūs atsargus, ir labai. Turbūt tokia jūsų nuolatinė būsena — tą kaip tik ir norėjau pamatyti. O panelė Molinjė irgi... ničnieko nepasakys. Jūs tai tikrai buvote įspėta,— Henrieta kreipėsi į lordo seserį,— bet jums to nė nereikėjo.

— Gal ne,— tarė panelė Molinjė, kad tik ką nors pasakytų.

— Panelė Stekpoul renka medžiagą,— taikindamas paaiškino Ralfas.— Ji didelė satyrikė; mus visus kiaurai permato ir išnarsto po kaulelį.

— Turiu prisipažinti, kad tokios prastos medžiagos man dar nepasitaikė! — pareiškė Henrieta, vesdama žvilgsnį nuo Izabelės prie lordo Vorbertono, nuo šio aristokrato prie jo sesers ir Ralfo.— Kas jums visiems dedasi — nusiminę, lyg būtumėt liūdną telegramą gavę?

— Jūs iš tiesų mus kiaurai permatote, panele Stekpoul,— tarė Ralfas tylesniu balsu, supratingai jai linktelėjęs, vesdamas svečius iš galerijos.— Mums visiems kažkas dedasi.

Izabelė nuėjo tiedviem iš paskos; panelė Molinjė, nuoširdžiai Izabelę pamėgusi, paėmė ją už rankos, kad žengdama išblizgintomis grindimis būtų greta: lordas Vorbertonas, už nugaros susinėręs rankas, nuleidęs akis, žingsniavo iš kitos pusės. Iš pradžių jis tylėjo, paskui paklausė:

— Ar jūs iš tikro važiuojate į Londoną?

— Jau lyg ir sutarta.

— O kada grįšite?

— Po kelių dienų, bet tik trumpam. Su teta važiuosim į Paryžių.

— Kada vėl jus išvysiu?

— Negreitai,— atsakė Izabelė.— Bet tikiuosi, kad dar vis vien susitiksime.

— Ar tikrai tikitės?

— Tikrai tikrai.

Jis paėjo tylėdamas, paskui sustojo, ištiesė ranką ir tarė:

— Sudie.

— Sudie,— atsakė Izabelė.

Panelė Molinjė dar kartą pabučiavo Izabelę, ir jie išvyko. Tada palikusi Henrietą su Ralfu vienus, Izabelė nuėjo į savo kambarį; prieš vakarienę ten ją ir rado ponia Tačit, eidama pro šalį į svetainę.

— Beje, noriu tau pasakyti,— tarė jai ši dama,— kad dėdė man papasakojo apie tavo santykius su lordu Vorbertonu.

Izabelė atsakė ne iš karto.

— Santykius? Tokie tie mūsų ir santykiai. Juk keisčiausia, kad jis mane tėra matęs tris ar keturis kartus.

— Kodėl tu pasipasakojai dėdei, o ne man? — paklausė lyg tarp kitko teta.

Mergina vėl kiek padelsė.

— Nes jis geriau pažįsta lordą Vorbertoną.

— Taip, bet aš geriau pažįstu tave.

— Abejoju,— atsakė nusišypsodama Izabelė.

— Jau ir aš abejoju, ypač kai tu pasižiūri su tokia savimyla. Tokia patenkinta savimi, lyg būtum prizą gavusi! Mano galva, tu todėl atsisakei lordo Vorbertono rankos, kad tikiesi ko nors dar geresnio.

— O dėdė šitaip nebūtų pasakęs! — sušuko mergina vis dar su šypsena.

XV SKYRIUS

Buvo nutarta, kad abi jaunosios damos iškeliaus į Londoną lydimos Ralfo, nors ponia Tačit ne itin palankiai žiūrėjo į šį planą. Juk tai toks planas, kokio iš panelės Stekpoul ir galima tikėtis; dar ji pasidomėjo, ar „Intervjuerio" korespondentė juos apgyvendins savo numylėtuose mebliuotuose kambariuose.

— Kur apgyvendins — ten, kad tik būtų vietinis koloritas.— atsakė Izabelė.— Juk to mes į Londoną ir važiuojame.

— Turbūt merginai, atstūmusiai anglų lordą, viskas leistina,— atrėžė teta.— Po to nėr ko varžytis dėl smulkmenų.

— O jūs norėtumėte, kad aš tekėčiau už lordo Vorbertono? — paklausė Izabelė.

— Aišku, norėčiau.

— Man rodės, jūs taip nemėgstate anglų.

— Nemėgstu, bet todėl ir reikia jais daugiau naudotis.

— Toks jūsų vedybų supratimas? — Ir Izabelė dar išdrįso pridurti, kad teta ne kažin kiek pasinaudojo ponu Tačitu.

— Tavo dėdė nėra anglų aristokratas,— atrėmė ponia Tačit,—

bet jeigu net ir būtų, aš vis vien tikriausiai gyvenčiau Florencijoje.

— Negi manote, kad ištekėjusi už lordo Vorbertono pasidaryčiau geresnė? — paklausė mergina pagyvėjusi.— Aš nesakau, kad esu tobula. Tik sakau... sakau, kad nemylėdama lordo Vorbertono negaliu už jo eiti.

— Tada gerai padarei, kad jam atsakei,— švelniuoju savo balsu tarė ponia Tačit.— Bet kitą sykį, kai tavo rankos paprašys toks didikas, tikiuosi, kad tą prašymą mokėsi suderinti su savo idealu.

— Kol neprašo, nėra ko iš anksto šnekėti. Turiu vilties, kad tuo tarpu daugiau niekas neprašys. Tokie prašymai mane iš vėžių išmuša.

— Jei pradėsi bohemišką gyvenimą, tikriausiai daugiau tavęs niekas nevargins. Tiesa, pažadėjau Ralfui nesikišti.

— Aš visada klausysiu Ralfo,— atsakė Izabelė.— Mano pasitikėjimas Ralfu begalinis.

— Jo motina tau labai dėkinga! — šaltai nusijuokė toji dama.

— Man rodos, ne be reikalo! — nesusivaldė neatkirtusi Izabelė.

Ralfas nuramino Izabelę, kad jie neperžengs jokių padorumo ribų, trise nuvažiuodami apžiūrėti sostinės, nors ponia Tačit kitaip galvojo. Kaip ir dauguma jos tėvynainių, ilgai išgyvenusių Europoje, tokiais klausimais ji buvo galutinai praradusi įgimtą nuovoką, ir jos nusistatymas, kad jaunimas, atkeliavęs iš Amerikos per vandenyną, neturėtų čia daug laisvės, pats savaime gal ir nepeiktinas, buvo apaugęs bereikalingais ir perdėtais skrupulais. Ralfas nuvažiavo su viešniom į Londoną ir apgyvendino jas ramiame viešbutyje, esančiame gatvėje, stačiu kampu susikertančioje su Pikadiliu[30]. Iš pradžių jis buvo sumanęs įkurdinti jas tėvo name Vinčesterio skvere — didelį niūrų rūmą tuo metų laiku gaubė tyla ir nebalinta drobė, bet prisiminęs, jog virėjas šeimininkauja Gardenkorte ir nebus kam virti valgį, nusprendė, kad jos apsistos Preto viešbutyje. Pats Ralfas, kuriam gyvenime pakako ir didesnių bėdų negu šaltas maistas, apsigyveno Vinčesterio skvere, kur turėjo mėgstamą „urvą“. Be to, jis plačiai naudojosi Preto viešbučio teikiamomis paslaugomis, nes dieną pradėdavo iš pat ryto ateidamas pas savo bendrakeleives, kurioms dangčius nuo patiekalų nukeldavo asmeniškai ponas Pretas su atstojusia balta liemene. Ralfas pasirodydavo, kaip jis sakė, po pusryčių, ir jie visi trys sudarydavo pramogų planą visai dienai. Londonas rugsėjyje bespalvis,

jame tik viena kita užsilikusi įdomybė, ir vaikinas ne kartą lyg atsiprašydamas aiškino, jog mieste nėra nė gyvos dvasios, užsitraukdamas Stekpoul patyčias.

— Tuo norite pasakyti, kad mieste nėra aristokratijos? — klausė Henrieta.— Bet, man regis, čia geriausias įrodymas, kad jos niekas nepasigestų, jei iš viso nebūtų. Man atrodo, mieste gyvenimas verda. Žinia, nei gyvos dvasios — tik kokie trys ar keturi milijonai žmonių. Kaip jūs juos vadinate — žemesnieji viduriniosios klasės sluoksniai? Jie ir sudaro Londono gyventojus, bet jums nė motais.

Ralfas užtikrino, kad nepasigendąs aristokratijos — panelė Stekpoul užpildanti visą tuštumą, ir kad nerasi kito tokio patenkinto žmogaus kaip jis dabar. Ir jis nė kiek neperdėjo, nes didelis apytuštis miestas, apgaubtas blausaus rugsėjo, turėjo saviško žavesio, nelyginant spalvotas brangakmenis, įvyniotas į dulkiną skudurą. Kai jis vakarais grįždavo į tuščius namus Vinčesterio skvere, ištisas valandas prabuvęs su gana entuziastingomis draugėmis, įžengdavo į didelį pritemusį valgomąjį, kur žvakė, pasiimta hole nuo stalo, būdavo vienintelė šviesa. Skvere tylu, visame name tylu; atidarius pravėdinti langą, tik būdavo girdėti, kaip girgžda vienišo policininko batai. Jo paties žingsniai tuščiuose namuose skambėjo garsiai ir skardžiai, kai kur kilimai buvo nuimti, ir iš po jo kojų sklido liūdnas aidas. Jis atsisėdo viename krėsle; silpnoje žvakės šviesoje tai šen, tai ten suspindėdavo didelis tamsus valgomasis stalas; tamsiai rudi paveikslai ant sienų atrodė neaiškūs, be sąryšio. Kambaryje tarsi atsivaideno valgyti pietūs, kalbėtos, dabar netekusios prasmės kalbos prie stalo. Gal dėl tos antgamtinės pajautos jo vaizduotė nuskriejo sau, ir jis užsisėdėjo krėsle, kai seniai reikėjo būti lovoje; jis nieko neveikė, net vakarinio laikraščio neskaitė. Aš sakau „nieko neveikė“ ir taip tik sakysiu, nors iš tikro jis tomis valandėlėmis galvojo apie Izabelę. Mat galvojimas apie Izabelę jam buvo tuščias laiko leidimas, nei pačiam, nei kam kitam nieko neduodantis. Pussesere iki tol jam neatrodė tokia žavinga kaip dabar, tomis dienomis, turistiškai matuojant sostinės gyvenimo gelmes ir seklumas. Izabelė buvo aklina prielaidų, išvadų, jausmų, ji atvažiavo į Londoną ieškoti jo savitumo ir visur jo rasdavo. Ji duodavo daugiau klausimų, negu Ralfas galėdavo atsakyti; apie istorines priežastis ir socialinius padarinius skelbė tokias drąsias teorijas, kad jis nesugebėdavo nei jų paneigti, nei joms pritarti. Jie ne sykį apsilankė Britų muziejuje ir šviesesniuose meno rūmuose[31], kurie su savo senovės turtais buvo

užėmę tokį didelį monotoniško priemiesčio plotą; vieną rytą praleido Vestminsterio abatijoje, už pensą garlaiviu nuplaukė ligi Tauerio[32], apžiūrėjo paveikslus nacionalinėse ir privačiose galerijose ir įvairiom progom atsisėsdavo po dideliais medžiais Kensington Gardense[33]. Henrieta buvo nenuilstanti turistė, daug atlaidžiau apie viską sprendžianti nei Ralfas drįso tikėtis. Tiesa, ją daug kas apvylė, o Londoną kaipo miestą pritemdė gyvai prisimenami geriausi Amerikos urbanistikos pavyzdžiai, tačiau ji iš širdies apžiūrinėjo aprūkusias jo įžymybes ir tik protarpiais tardavo atsainų „Taigi!", neplėtojantį kalbos ir tuoj nueinantį praeitin. O priežastis ta, kaip ji pati save tikino, kad čia nebuvo jos stichija.

— Negyvi daiktai manęs nejaudina,— prisipažino ji Izabelei Nacionalinėje galerijoje[34] ir vis krimtosi, kad dar taip šykščiai prieš ją vėrėsi vidinis anglų gyvenimas. Ternerio[35] peizažai ir asirų jaučiai toli gražu jai neatstos literatūrinių vakarų, kur ji vylėsi sutikti Didžiosios Britanijos dvasios galiūnus.

— Kur jūsų visuomenės veikėjai, kur jūsų tautos žiedas? — kvotė ji Ralfą, stovėdama viduryje Trafalgaro[36] aikštės, tarsi bent būrelis jų būtų turėję ten sukiotis.— Ak štai vienas kolonos viršuje — lordas Nelsonas[37]. Jis irgi buvo lordas? Ar šiaip jis nebuvo aukštas žmogus, kad jį iškėlė šimtą pėdų į viršų? Tai praeitis — manęs praeitis nedomina, man rūpi sutikti dabarties šviesiausių protų; apie ateitį neklausiu, aš netikiu jūsų ateitimi.— Tarp vargšo Ralfo pažįstamų nedaug buvo šviesiausių protų, ir jis nedažnai turėdavo laimės pasišnekėti su kokia garsenybe; panelė Stekpoul čia įžiūrėjo apverktiną iniciatyvos stoką.— Jei būčiau anapus vandenyno, tiesiai nueičiau pas kokį džentelmeną, kad ir kas jis būtų, ir pasakyčiau, jog daug apie jį esu girdėjusi ir noriu savo akimis įsitikinti, koks jis. Bet kiek iš jūsų kalbų supratau, čia taip nedaroma. Turite daugybę beprasmiškų papročių, bet nė vienas iš jų nepalengvina gyvenimo. Mes, be abejonės, esame pažangesni. Aš, ko gero, negalėsiu aprašyti žmonių bendravimo.— Henrieta, nors ir toliau vaikščiojo su bloknotu bei pieštuku ir „Intervjueriui" nusiuntė laišką apie Tauerį (aprašydama ledi Džeinės Grei[38] egzekuciją), jautėsi deramai neatliekanti savo misijos.

Scena, įvykusi prieš Izabelei išvažiuojant iš Gardenkorto, paliko skaudžius pėdsakus mūsų merginos širdyje: kai jai vėl į veidą padvelkdavo šalčiu, tarsi atneštu bangos, atsimušusios į jos garbintojo nusivylimą, ji tik susigūždavo ir laukdavo, kol praeis. Viena buvo aišku — pasielgti tada nuolaidžiau ji niekaip negalėjo. Tačiau jos atkaklumas

buvo nepatrauklus nelyginant fizinis veiksmas ginantis, ir ji neturėjo noro puikuotis savo elgesiu. Vis dėlto tas tegul menkas pasididžiavimas buvo atmieštas saldžiu laisvės pajutimu, kuris klajojant po šį didmiestį toje nesustyguotoje draugijoje prasimušdavo keistais pasireiškimais. Vaikščiojant po Kensington Gardensą, ji ima ir sustoja prie vaikų (kur varganesni), žaidžiančių ant žolės, išklausinėja vardų, duoda po šešiapensį, o gražesnius ir pabučiuoja. Ralfui nepraslydo pro akis tokios keistos labdarybės; ką ji darė, niekas nepraslysdavo pro jo akis. Vieną pavakarę, kad jo draugės nenuobodžiautų, jis pasikvietė jas į Vinčesterį arbatos, prieš tai pasirūpinęs, kad namai kiek įmanoma prieš jų vizitą būtų aptvarkyti. Jis paprašė dar vieną svečią — malonų viengungį, seną savo draugą, kuris tuo metu buvo mieste ir kuris nesibaidydamas panelės Stekpoul rado su ja bendrą kalbą. Ponas Bentlingas, stambus, susilaižęs, visad šypsantis keturiasdešimtmetis vyras, puikiai apsirengęs, visapusiškai išprusęs, neišsenkamai linksmas, nesivaržydamas juokėsi iš kiekvieno Henrietos žodžio, sugirdė jai kelis puodukus arbatos, drauge su ja išžiūrinėjo visas namų grožybes, kurių Ralfas turėjo sukaupęs visą kolekciją, ir, šeimininkui pasiūlius išeiti į skverą ir apsimesti lyg čia būtų *fête-champêtre**, su ja apėjo kelis ratus po šią įremintą erdvę, dešimtis kartų pakeitė temą, jos pastabas apie anglų asmeninį gyvenimą atremdamas kaip aistringas pokalbininkas.

— Na taip, kaipgi jums Gardenkorte nepasirodys pernelyg tyku. Kas ten gali būti įdomaus, kai tiek ligų. Tačitas, matote, labai silpnos sveikatos, daktarai jam uždraudė gyventi Anglijoje, ir jis tik grįžo tėvo slaugyti. O senasis jau tikras ligų maišas. Sako, kad jam podagra, bet, mano rimtomis žiniomis, jo organizmas pakirstas, ir patikėkite — nebeilgai jis tesės, vieną dieną, gana greit, gali užgesti. Tokiuose namuose didelės linksmybės nėra ko norėti; dar stebiuosi, kad jie svečių kviečiasi, ne ką pajėgdami juos užimti. Be to, ponas Tačitas turbūt vis susiremia su žmona; mat pagal jūsų nei šiokią, nei tokią amerikietišką madą ji gyvena pati sau, atskirai nuo vyro. Jei norite pabuvoti namuose, kur visi kampai kruta, patarčiau nuvažiuoti pasisvečiuoti pas mano seserį ledi Penzl į Bedfordšyrą. Aš jai rytoj parašysiu, ir ji tikrai su džiaugsmu jus pas save užsiprašys. Žinau, ko jūs norite: patekti į tokius namus, kur vyksta vaidinimai, piknikai ir visokie tokie dalykai. Mano sesuo iš tų moterų, kurios nuolatos ką nors rengia ir visad

*Piknikas (*pranc.*).

džiaugiasi sulaukusios pagalbininkų. Esu tikras, ji pasikvies jus atgaliniu paštu; ji dievina garsenybes ir rašytojus. Ji ir pati rašo, tik aš jos parašyto nieko neskaičiau. Daugiausia tai poezija, o aš poezijos nemėgstu — nebent Baironą. Man rodos, jūs Amerikoje Baironą labai vertinate,— be perstojo kalbėjo ponas Bentlingas, skatinamas panelės Stekpoul dėmesio, daigstydamas sakinį prie sakinio, nuo vienos temos su pasišokėjimu pereidamas prie kitos, bet vis dailiai grįždamas prie viliojančios Henrietai minties pasisvečiuoti pas ledi Penzl Bedfordšyre.— Suprantu, ko jūs norite: norite dalyvauti grynai angliškose pramogose. Kaip žinote, Tačitai tokie ten anglai; jų savi įpročiai, sava kalba, sava virtuvė, turbūt koks nors savas tikėjimas. Girdėjau, jog, senojo Tačito įsitikinimu, medžioti nedora. Būtinai turite nuvažiuoti pas seserį, kai ji rengia vaidinimą, ji su džiaugsmu ir jums paskirs vaidmenį. Esu tikras, jog turite aktorinių gabumų, matau, kad esate labai protinga. Mano seseriai keturiasdešimt metų, ji turi septynis vaikus, bet vaidina pagrindinį vaidmenį. Nors ir negraži, bet patraukia kuo kitu, net aš turiu tai pripažinti. Jei nenorite, žinoma, galite nedalyvauti vaidinime.

Ponui Bentlingui radosi vis daugiau šnekos vaikštinėjant su Henrieta po Vinčesterio skvero žolę, kuri, nors ir apibirusi Londono suodžiais, traukė lėtinti žingsnį. Henrietai šis trykštantis sveikata, šnekus viengungis, imlus moteriškiems privalumams, kupinas idėjų, buvo labai malonus, ir ji įvertino jo pasiūlymą.

— Aš, ko gero, mielai nuvažiuočiau, jei jūsų sesuo pakviestų. Mano pareiga būtų nuvažiuoti. Kokia jos pavardė?

— Penzl. Negirdėta pavardė, bet nebloga.

— Mano manymu, visos pavardės geros. O kokio ji rango?

— O, baronienė, labai parankus rangas. Tu ir aukštai, ir ne per aukštai.

— Man jos padėtis nėra per aukšta. Kaip ta vietovė vadinasi, kur ji gyvena,— Bedfordšyras?

— Ji gyvena pačioje grafystės šiaurėje. Pilkas kraštas, bet jums gal vis vien. Pasistengsiu atvažiuoti pas seserį, kai jūs ten viešėsite.

Geriau panelei Stekpoul nė nereikėjo, ir jai buvo labai gaila skirtis su tokiu paslaugiu ledi Penzl broliu. Bet kaip tyčia vakarykščiai Pikadilyje ji buvo susitikusi dvi drauges, kurių visi metai nebuvo mačiusi,— paneles Klaimers, damas iš Vilmingtono, nuo Delavero, kurios keliavo po Europą ir jau ruošėsi grįžti namo. Ilgai išstovėjusios Pikadilyje ant šaligatvio, jos dar nebuvo baigusios visų kalbų, nors

visos trys šnekėjo vienu sykiu. Todėl buvo sutarta, jog Henrieta kitą dieną šeštą valandą ateis į Džermino gatvę, kur jos buvo apsistojusios, ir dabar ji tai prisiminė. Jai jau buvo laikas eiti, ir ji pirmiausia atsisveikino su Ralfu Tačitu ir Izabele, sėdinčiais šezlonguose kitoje sodo pusėje ir užsiėmusiais — jei čia tas žodis tinka — maloniomis kalbomis, anaiptol ne tokiomis konkrečiomis kaip panelės Stekpoul ir pono Bentlingo. Kai Izabelė su drauge sutarė, jog vėl susitiks Preto viešbutyje dar padoriu laiku, Ralfas patarė, jog Henrietai vertėtų pasisamdyti vežiką. Visą kelią ligi Džermino gatvės pėsčia nenueisianti.

— Jūs turbūt norite pasakyti, kad nepridera vienai vaikščioti! — sušuko Henrieta.— Viešpatie aukščiausias, to betrūko!

— O kam jums vienai vaikščioti? — linksmai įsiterpė ponas Bentlingas.— Su malonumu jus palydėsiu.

— Aš tik norėjau pasakyti, kad pėsčiom eidama pavėluosite pietų,— pridūrė Ralfas.— Tos vargšės damos pamanys, kad mes jūsų nebeišleidome.

— Tikrai pasisamdyk vežiką, Henrieta,— tarė Izabelė.

— Aš pasamdysiu, jei pasikliaunate,— neatlyžo ponas Bentlingas.— O kol sutiksime vežiką, paėjėsime pėsti, jei jūs nieko prieš.

— Nesuprantu, kodėl turėčiau juo nepasikliauti, o tu kaip manai? — Henrieta kreipėsi į Izabelę.

— Ir aš nesuprantu, ką tau blogo galėtų padaryti ponas Bentlingas, bet, jei nori, mes tave galime palydėti, kol sutiksime vežiką,— paslaugiai atsakė Izabelė.

— Kam jums vargintis, mes vieni susirasime. Eime, ponas Bentlingai, ir žiūrėkite, kad gerą vežiką išrinktumėte.

Ponas Bentlingas pažadėjo stengtis iš paskutiniųjų, ir juodu išėjo, palikę Izabelę su pusbroliu sode, virš kurio jau leidosi giedros rugsėjo sutemos. Buvo tylu tylu, dideliame tamsių namų kvadrate dar nešvietė nė vienas langas su nuleistomis užuolaidomis ir žaliuzi, šaligatviai kiek akis užmatė buvo tušti, ir, neskaitant dviejų vaikų iš kaimyninių lūšnų, kurie, privilioti neįprasto pagyvėjimo skvere, stovėjo įspraudę veidukus tarp parūdijusių tvoros virbų, ryškiausias daiktas aplinkui buvo didelė raudona pašto dėžė pietrytiniame kampe.

— Henrieta pakvies jį važiuoti kartu į Džermino gatvę,— pasakė Ralfas. Kalbėdamas apie panelę Stekpoul, visada ją vadindavo Henrieta.

— Gali būti,— sutiko Izabelė.

— Nors ne, ji nekvies,— tęsė savo mintį Ralfas.— Greičiau Bentlingas pats pasisiūlys kartu važiuoti.

— Ir taip gali būti. Aš labai džiaugiuosi, kad juodu susidraugavo.

— Ji nuginklavo Bentlingą. Jo nuomone, ji neeilinė moteris. Dar nežinia, kuo čia baigsis.

Izabelė kiek patylėjo.

— Ir aš laikau Henrietą neeiline moterimi, bet, mano nuomone, tuo viskas ir baigsis. Juodu niekados nesupras vienas kito. Jis net iš tolo nenujaučia, kokia ji, o ji neįsivaizduoja, koks yra ponas Bentlingas.

— Geriausias pamatas sąjungai — abipusis nesupratimas. Bet nėra ko nesuprasti Bobo Bentlingo,— pridūrė Ralfas.— Tai labai paprasta natūra.

— Taip, bet Henrieta dar paprastesnė. Pala, o ką man veikti? — paklausė Izabelė, dairydamasi po šį aptvertą sodą, kuris prieblandoje atrodė daug didesnis ir įspūdingesnis.— Tu gi man nepasiūlysi tokios pramogos kaip pasivažinėti karieta po Londoną.

— O kodėl mudviem dar čia nepasėdėjus — nebent tau nepatinka. Labai šilta, kol visai sutems, dar koks pusvalandis; jei tu nieko prieš, aš užsirūkysiu cigaretę.

— Daryk ką tinkamas,— atsakė Izabelė,— kad tik ligi septynių aš nenuobodžiaučiau. O tada grįšiu į Preto viešbutį ir viena kukliai pavakarieniausiu — suvalgysiu du virtus kiaušinius su bandele.

— Gal man galima kartu pavakarieniauti? — paklausė Ralfas,

— Ne, vakarieniauk savo klube.

Juodu vėl susėdo viduryje sodo, ir Ralfas užsidegė cigaretę. Su kokiu malonumu jis būtų dalyvavęs toje kuklioje jos nupieštoje puotoje, bet jei jam neleidžiama, tai net pats draudimas buvo malonus. Tuo kartu jam buvo be galo gera būti su ja vienam tirštėjančioje tamsoje, milijoninio miesto viduryje ir jausti, kad ji priklauso nuo jo, yra jo valioje. Tos valios buvo tik šešėlis ir daugiausia pasireikšdavo paklusnumu jos sprendimams, bet ir tai jaudino.

— Kodėl nepriimi manęs drauge vakarieniauti? — paklausė jis patylėjęs.

— Nes nenoriu.

— Turbūt aš tau jau įgrisau.

— Dar valandą neįgrisi. Matai, aš moku nuspėti ateitį.

— O, tą valandą manimi neatsidžiaugsi,— tarė Ralfas ir nutilo. Izabelei nieko neatsakius, stojo tyla, nesiderinanti su Ralfo

pažadu ją linksminti. Jam Izabelė atrodė susimąsčiusi, ir jis spėliojo, apie ką ji galvoja. Galbūt apie vieną iš jo numanomų trijų dalykų. Pagaliau jis prašneko:

— Ar todėl nesutinki vakarieniauti su manimi, kad lauki kito svečio?

— Kito svečio? Kokio svečio aš galėčiau laukti?

Jis nežinojo, ir jam pačiam jo klausimas pasirodė kvailas ir nemandagus.

— Tu turi daug man nepažįstamų draugų, visą praeitį, kuri nuo manęs per klaidą atkirsta.

— Tau išsaugota mano ateitis. Atmink, kad mano praeitis liko ten, anapus vandenyno. Čia, Londone, jos nėra nė ženklo.

— Tuomet labai gerai, jei ateitis greta tavęs. Puikus daiktas turėti ateitį čia pat po ranka.— Ralfas užsidegė kitą cigaretę galvodamas, kad tikriausiai Izabelė gavo žinią, jog Kasparas Gudvudas išvažiavo į Paryžių. Užsidegęs cigaretę, jis patraukė kelis dūmus ir kalbėjo toliau:

— Ką tik pažadėjau tau neleisti nuobodžiauti, bet, kaip matai, man neišeina; aišku viena — tik drąsuolis gali imtis uždavinio linksminti tokį žmogų kaip tu. Ko vertos mano menkos pastangos, kai tavo tokie reikalavimai ir tokie kriterijai? Mažų mažiausiai man derėtų pakviesti orkestrą ar grupę juokdarių.

— Pakanka ir vieno juokdario, tą vaidmenį tu puikiai atlieki. Dar pašnekėk, ir aš po dešimties minučių pratrūksiu kvatotis.

— Patikėk, aš kalbu labai rimtai,— pasakė Ralfas.— Tu iš tiesų esi itin reikli.

— Nežinau, ką turi galvoje. Aš nieko nereikalauju!

— Tau niekas neįtinka,— tarė Ralfas.

Izabelė paraudo, ūmai ji atspėjo, ką jis tikriausiai turi galvoje. Bet kodėl jis užvedė apie tai šneką? Padvejojęs jis kalbėjo toliau:

— Labai norėčiau tau šį tą pasakyti. Greičiau, paklausti. Manau turįs teisę šito paklausti, nes man ne vis vien, koks bus atsakymas.

— Prašau, klausk,— švelniai tarė Izabelė,— stengsiuosi tave patenkinti.

— Taigi tikiuosi, neužsigausi, jei pasakysiu, kad Vorbertonas man pasipasakojo, kas tarp judviejų įvyko.

Izabelė visa įsitempė, akis įbedė į praskleistą vėduoklę.

— Nė trupučio, taip ir turėjo būti.

— Jis man leido apie tai tau prisipažinti. Vorbertonas vis dar turi vilties.

— Vis dar?

— Prieš kelias dienas dar turėjo.

— Vargu ar dabar tebeturi,— atsakė mergina.

— Tada man jo nuoširdžiai gaila. Jis toks doras žmogus.

— Sakyk, negi jis tavęs prašė su manimi pasikalbėti?

— O ne, jokiu būdu. Jis man tik todėl pasipasakojo, kad nebeištvėrė. Mudu seni draugai, o jam tai didelis nusivylimas. Jis atsiuntė man laiškelį, kviesdamasis pas save, ir aš nuvykau į Loklį, o kitą dieną jis su seseria pietavo pas mus. Jis atrodė labai prislėgtas, buvo ką tik gavęs iš tavęs laišką.

— Ir parodė laišką tau? — iš aukšto paklausė Izabelė.

— Jokiu būdu. Tik pasakė, kad tavo atsakymas galutinis. Man jo buvo nuoširdžiai gaila,— pakartojo Ralfas.

Valandėlę Izabelė patylėjo, po to pasiteiravo:

— Ar žinai, kiek kartų jis mane matė? Penkis ar šešis.

— Tau tik garbė.

— Ne dėl garbės aš tai sakau.

— Tai dėl ko? Negi norėdama parodyti, koks paviršutiniškas žmogus vargšas Vorbertonas? Esu tvirtai įsitikinęs, jog taip nemanai.

Izabelė, žinoma, negalėjo teigti taip mananti, tai pasakė ką kita:

— Jeigu lordas Vorbertonas tavęs neprašė mane perkalbėti, vadinasi, kalbi iš kilniadvasiškumo arba tik todėl, kad mėgsti pasiginčyti.

— Jokio noro neturiu su tavimi ginčytis. Man tik labai rūpi tavo pačios jausmai.

— Be galo dėkinga! — sušuko Izabelė, irzlokai susijuokdama.

— Aišku, tavo nuomone, aš kišuosi, kur man nederėtų. Bet kodėl negalėčiau apie tai pašnekėti, nesudirgindamas tavęs ir nesutrikdamas pats? Kas, kad esu pusbrolis, jei neturiu šiokių tokių privilegijų? Kas, kad beviltiškai žaviuosi tavim, jei negaliu turėti nors šiokio tokio atpildo? Kas man, ligoniui ir bejėgiui, jei turiu stebėti gyvenimo dramą iš šalies, o į patį vaidinimą man nevalia, nors už bilietą sumokėjau taip brangiai? Pasakyk man,— tęsė Ralfas, o Izabelė klausėsi su ypatingu dėmesiu,— ką galvojai, atstumdama lordą Vorbertoną.

— Ką aš galvojau?

— Kokia logika, koks požiūris į savo padėtį padiktavo tokį nepaprastą žingsnį?

— Aš nenorėjau už jo tekėti — štai visa logika.

— Ne, logika ne tokia, tai aš ir pirma žinojau. Čia tik atsikalbinėjimas. Ką galvojai pati? Juk galvojai dar kažką.

Izabelė susimąstė, paskui į jo klausimą atsakė klausimu:

— Kodėl tai vadini nepaprastu žingsniu? Taip galvoja ir tavo mama.

— Todėl, kad Vorbertonas — puiki partija. Jis kone be priekaištų. Be to, kaip čia sakoma, neatsispiriamo žavesio. O jo turtas nesuskaičiuojamas. Jame susiderina ir vidiniai, ir išoriniai privalumai.

Izabelė stebėjo pusbrolį, tarsi laukdama, kada tas liausis.

— Todėl atsisakiau, kad jis man per tobulas. Aš ne tokia tobula ir būčiau jo neverta. Be to, jo tobulybė mane erzintų.

— Išradingas atsakymas, bet nenuoširdus,— tarė Ralfas.— Iš teisybės tu manai, kad nėra pasaulyje tobulybės, kurios nebūtumei verta.

— Manai, aš taip gerai apie save galvoju?

— Kad ir kaip gerai apie save galvoji, vis vien esi labai išranki. Devyniolika merginų iš dvidešimties, tegu pačių išrankiųjų, būtų pasitenkinusios lordu Vorbertonu. Matyt, nežinai, kaip jį stengiamasi sumedžioti.

— Aš ir nenoriu žinot. Bet pamenu, vieną kartą kalbant apie jį, prasitarei apie jo keistenybes.

Ralfas rūkė susimąstęs.

— Tikiuosi, kad tie mano žodžiai tau neturėjo įtakos, nes aš tuomet užsiminiau ne apie jo trūkumus, o tiesiog apie jo padėties ypatingumą. Jei būčiau žinojęs, kad jis nori tave vesti, būčiau apie tai nė neprasižiojęs. Regis, aš pasakiau, kad jis gana skeptiškai žiūri į savo padėtį. Tavo galioje būtų buvę įkvėpti jam pasitikėjimo.

— Vargu. Aš neišmanau apie tuos visus dalykus ir tokiai misijai netinku. Tu aiškiai apviltas,— pridūrė Izabelė žvelgdama į pusbrolį su gailiu švelnumu.— Būtum norėjęs, kad už jo tekėčiau?

— Nė kiek. Tokiu klausimu aš neturiu jokių norų. Nesiperšu į patarėjus, tu man stebėjimo objektas, ir labai įdomus.

Ji kiek apsimestinai atsiduso:

— O, kad aš sau būčiau tokia įdomi, kokia esu tau.

— Tu ir vėl nenuoširdi, sau tu itin įdomi. Bet žinai,— kitaip prabilo Ralfas,— jei tavo atsakymas lordui Vorbertonui galutinis, aš džiaugiuosi, kad jis toks. Nesakau, kad dėl tavęs džiaugiuosi, ir tuo labiau ne dėl jo. Man pačiam džiugu.

— Negi ketinai pats man pasipiršti?

— O ne, ne. Tuo požiūriu, apie kurį kalbėjau, tai būtų lemtinga klaida: aš papjaučiau žąsį, dedančią kiaušinius mano nepakartojamiems omletams. Tą paukštį naudoju kaip nesveikų savo iliuzijų simbolį. Kitaip tariant, man bus labai įdomu pasekti, kas laukia jaunos merginos, atstūmusios lordo Vorbertono ranką.

— Šituo ir tavo mama domisi,— tarė Izabelė.

— O, žiūrovų susidarys visas pulkas. Mes lauksime, kas bus toliau. Visko aš jau neišvysiu, bet įdomiausi tavo metai dar praeis pro mano akis. Žinoma, ištekėjus už mūsų draugo, irgi būtum turėjusi savo kelią — labai padorų, tiesiog puikų. Bet tam tikra prasme jis būtų kiek prozaiškas. Jis būtų iš anksto nubrėžtas, be jokių netikėtumų. O man netikėtumai — didžiausias džiaugsmas, ir dabar, kai dar viskas tavo rankose, turiu vilties, kad suteiksi mums nepaprastų akimirkų.

— Nelabai tave suprantu,— atsakė Izabelė,— bet galiu iš anksto įspėti, kad jei iš manęs lauki ko nepaprasto, gausi apsivilti.

— Tada apsivilsi ir pati, o tai nelabai tikėtina.

Ji nieko neatsakė, tuose žodžiuose buvo dalis tiesos, kurios negalėjai nepaisyti. Po valandėlės išdrožė:

— Nematau nieko blogo, jei aš nelinkusi susipančioti. Nenoriu pradėti gyvenimo nuo vedybų. Moteris tinka ne tik į žmonas.

— Niekur kitur ji taip gerai netinka. Bet tu, žinoma, daugiapusiška.

— Gana, net jei ne vienpusiška,— tarė Izabelė.

— Tu — žavingiausias daugiakampis! — pajuokavo Ralfas, bet nuo pusseserės žvilgsnio surimtėjo ir jau kitaip baigė:— Nori pamatyti gyvenimo, o jei ne — tegu velniai griebia, kaip sako jaunimas.

— Ne, aš ne taip noriu pažinti gyvenimą kaip jaunimas. Bet noriu aplinkui apsidairyti.

— Ligi dugno išgerti patirties taurę.

— Ne, nė prisiliesti nenoriu prie tokios taurės. Tai nuodingas gėrimas. Tik noriu savo akimis viską pamatyti.

— Nori pamatyti, bet nepajusti,— įterpė Ralfas.

— Jautriam žmogui sunku vieną atskirti nuo antro. Aš labai panaši į Henrietą. Anądien aš jos paklausiau, ar dar nežada tekėti, ir ji taip atsakė: „Kol dar nepamačiau Europos, ne!“ Aš irgi nepamačiusi Europos nenoriu tekėti.

— Turbūt tikiesi apsukti kokią karūnuotą galvą.

— Ne, tai būtų blogiau negu lordas Vorbertonas. Bet jau visai

sutemo,— tarė Izabelė,— man laikas namo.— Ji atsistojo, o Ralfas sėdėjo ir žiūrėjo į ją. Ji stabtelėjo, ir juodu pasikeitė žvilgsniais, kurie buvo iškalbingesni negu žodžiai, ypač Ralfo.

— Tu man atsakei į klausimą,— galiausiai tarė jis.— Pasakei, kas man rūpėjo žinoti. Aš labai dėkingas.

— Kad aš tiek maža tepasakiau.

— Pasakei svarbiausia: kad tave traukia gyvenimas ir nori į jį pasinerti.

Tamsoje sidabru blykstelėjo jos akys.

— Aš taip nesakiau.

— Bet tą turėjai omeny. Neišsižadėk. Juk tai labai gražu!

— Nesusigaudau, ką man nori primesti, bet aš tikrai nesu nuotykių ieškotoja. Moterys — ne vyrai.

Ralfas pamažu atsistojo, ir juodu nuėjo iki vartų.

— Taip,— pritarė jis,— moterys retai giriasi savo drąsa. Vyrai nuolatos.

— Vyrai turi kuo girtis.

— Moterims drąsos irgi nestinga. Ypač tau.

— Parvažiuoti į Preto viešbutį pakaks, bet ne daugiau.

Ralfas atrakino vartus, abudu išėjo, ir jis vėl užrakino.

— Paieškosime vežiko,— tarė jis; jiems pasukus į gretimą gatvę, kur galėjo rasti, ko ieško, jis vėl pasisiūlė palydėti ją ligi viešbučio.

— Jokiais būdais,— nesutiko ji,— tu nuvargęs, tau laikas namo pailsėti.

Jie rado vežiką, jis padėjo jai įlipti ir dar kiek pastovėjo šalia.

— Kartais būna sunku, kai žmonės pamiršta, kad aš — vargšas ligonis. Bet daug sunkiau, kai jie prisimena!

XVI SKYRIUS

Izabelė neturėjo jokių slaptų motyvų, neleisdama Ralfui jos lydėti, jai tiesiog atėjo į galvą, kad paskutinėmis dienomis atima jam begalę laiko; jaunos amerikietės yra nepriklausomos dvasios, pernelyg didelė globa joms įsibodi, atrodo dirbtina, tad ji ir nutarė kelias valandas pabūti pati viena. Be to, retsykiais ji mėgdavo vienumą, o nuo atvažiavimo į Angliją šitas pomėgis bemaž nebuvo patenkinamas.

Namuose tokią prabangą ji turėdavo kada panorėjusi ir dabar pajuto jos labai pasigendanti. Tačiau tą vakarą nutiko toks įvykis, kad jeigu tai būtų pamačiusi kokia kritiškesnė akis, visi mūsų teisinimai, jog vien norėdama vienatvės Izabelė atsisakė pusbrolio paslaugos, būtų smarkiai nublankę. Apie devintą valandą Preto viešbučio prieblandoje užsidegusi dvi dideles žvakes ji bandė užsimiršti skaitydama knygą, atsivežtą iš Gardenkorto, bet suvokė tik tuos žodžius, kuriuos tą pavakarę sakė Ralfas, o ne atspausdintus puslapyje. Staiga pasigirdo duslus beldimas, ir pasirodęs patarnautojas kaip šlovingą trofėjų įteikė atėjusio svečio vizitinę kortelę. Kai įdėmus jos žvilgsnis ant šio suvenyro pamatė pono Kasparo Gudvudo pavardę, ji nepasakė nė žodžio, ir tarnas taip ir turėjo stovėti, nesulaukdamas, ką ji palieps.

— Ar kviesti šį džentelmeną, panele? — paklausė jis ir linktelėjo lyg paragindamas.

Izabelė dar svyravo; tuo tarpu žvilgtelėjo į veidrodį.

— Kvieskite,— ištarė ji pagaliau ir laukdama Gudvudo ne tiek šukuoseną taisė, kiek kaupė dvasią.

Bematant Kasparas Gudvudas jau spaudė jai ranką be žodžių, laukdamas, kol tarnas išeis.

— Kodėl neatsakėte į mano laišką? — paklausė skubiu, sodriu, kiek griežtoku balsu, kaip žmogus, įpratęs duoti tiesius klausimus ir gauti tokius pat atsakymus.

Ji atsakė savo klausimu:

— Iš kur jūs sužinojote, kad aš čia?

— Iš panelės Stekpoul,— tarė Kasparas Gudvudas.— Ji man pranešė, jog šįvakar tikriausiai būsite viena namie ir norėsite su manimi pasimatyti.

— Kur judu buvote susitikę... ir ji visa tai pasakė?

— Mudu nebuvome susitikę, ji man parašė.

Izabelė tylėjo, abu nesėdo, stovėjo lyg pasirengę kovon ar bent reikšdami priešiškumą.

— Henrieta man net neužsiminė, kad judu susirašinėjate,— pratarė ji galiausiai,— nelabai gražu.

— Ar jums taip nemalonus mano atėjimas? — paklausė vaikinas.

— Aš to nesitikėjau. Man nepatinka tokie siurprizai.

— Bet žinojote, kad aš Londone; nieko nuostabaus, kad pasimatėme.

— Jūs tai vadinate pasimatymu? Aš vyliausi jūsų nesutikti. Tokiame dideliame mieste kaip Londonas tai atrodė išvengiama.

— Jums, matyt, net ranka nekilo man parašyti,— pasakė jis.

Izabelė nieko neatsakė: ji buvo labai paveikta Henrietos išdavystės, kaip ji tą akimirką pavadino draugės poelgį.

— Henrieta, žinoma, nėra subtilumo pavyzdys! — sušuko Izabelė apmaudžiai.— Ji daug sau leidžia.

— Aš irgi turbūt neturiu subtilumo ar panašių dorybių. Čia kaltės daugiau mano negu jos.

Izabelė dirstelėjo į jį, jo žandikaulis toks keturkampis anksčiau tarsi nebuvo; tie jo žodžiai galėjo supykinti ją, bet ji kitaip pakreipė kalbą.

— Ne, čia daugiau jos kaltės negu jūsų. Jūs kitaip pasielgti tikriausiai negalėjote.

— Tikrai ne! — sušuko Kasparas Gudvudas ir sąmoningai nusijuokė.— O dabar, jeigu jau atėjau, turbūt galima pabūti?

— Galima, prašom sėstis.

Ji grįžo į savo vietą, o jos svečias tuoj atsisėdo į pirmą pasiūlytą jam kėdę, kaip žmogus, nepratęs prie ilgų raginimų.

— Diena iš dienos laukiau, kad atrašysite. Bent porą žodžių būtumėte brūkštelėjusi.

— Aš nesibaidžiau paties rašymo; man nieko nėra parašyti ne tik kelis žodžius, bet ir kelis lapus. Bet mano tylėjimas tyčinis,— atsakė Izabelė,— maniau, taip bus geriausia.

Kol ji kalbėjo, jis sėdėjo įsmeigęs į ją akis, paskui nuleido jas ir įbedė į vieną tašką kilime, tarsi tvardydamasis, kad nepasakytų, ko nereikia. Jis buvo stiprus žmogus, nepateisinamai pasielgęs, bet blaiviai suvokiantis, kad beatodairiškai reikšdamas jėgą tik pabrėžtų savo neteisumą. Izabelė negalėjo nepajusti savo pranašumo prieš šitokį priešininką ir, nors nenorėjo tuo puikuotis, vis vien su pasitenkinimu pasakė:

— Jūs gi suprantate, kad ir pačiam nederėjo man rašyti,— ir pasakė triumfuodama.

Kasparas Gudvudas vėl pakėlė į ją akis; jos švietė lyg iš po šalmo antveidžio. Jo teisingumo jausmas buvo stiprus, ir jis buvo pasiryžęs bet kada — naktį ar dieną — apginti savo teises.

— Žinau, jūs sakėte, kad tikitės iš manęs daugiau niekada nieko neišgirsti. Bet aš su tokiomis sąlygomis nesutikau. Įspėjau, jog galite išgirsti, ir netgi labai greitai.

— Aš nesakiau, kad niekada.

— Tegu penkerius, dešimt ar dvidešimt metų. Ar ne vis vien kiek?

— Jūs taip manote? Man rodos, čia didelis skirtumas. Įsivaizduoju, kad po kokių dešimties metų mudu galėtume labai maloniai susirašinėti. Ligi to laiko aš ištobulinčiau savo epistoliarinį stilių.

Tardama šiuos žodžius, ji nusuko akis, suprasdama, kad jos tonas anaiptol ne tokio rimtumo kaip klausytojo veidas. Tačiau ji vėl pakėlė akis, jam lyg tarp kitko paklausus:

— Kaip patinka svečiuotis pas dėdę?

— Labai,— tarstelėjo Izabelė ir tuoj vėl užsiplieskė: — Ko tikitės nesitraukdamas nuo manęs?

— Neprarasti jūsų.

— Kaip galima prarasti tai, ko neturi? Ir netgi žiūrint iš jūsų taško,— pridūrė Izabelė,— reikėtų žinoti, kada pasitraukti.

— Jūs boditės manimi,— tarė niūriai Kasparas Gudvudas, ne prašydamas užuojautos suvokiančiam karčią tiesą žmogui, bet lyg pats sau aiškindamasis, kad galėtų atviromis akimis veikti.

— Taip, nė kiek nesižaviu; jūs čia nepritampate, kad ir kaip žiūrėtum, ypač dabar, o jūsų pastangos išsklaidyti savo abejones tuo labiau niekam nereikalingos.

Jis nebuvo švelniaodis, laidomi į jį akmenėliai lengvai nesužeisdavo, ir nuo pat jų pažinties pradžios, turėdama gintis nuo jo įsitikinimo, jog jis daugiau išmanantis, ko jai reikia, negu ji pati, ji buvo suvokusi, kad geriausias prieš jį ginklas — visiškas atvirumas. Priešininką, ne taip atkakliai užtveriantį jai kelią, ji būtų stengusis apeiti ar neužgauti, bet susidūrusi su Kasparu Gudvudu, kuris stengėsi už bet ko griebtis, tokia taktika būtų buvusi bergždžia. Ne todėl, kad jis nebūtų turėjęs jautrių vietų, tik jos buvo išsidėsčiusios dideliame ir stangriame plote, ir visad galėjai žinoti, jog žaizdas prireikus jis pats išsilaižys. Netgi pripažįstant, kad ir jam gali mausti ir skaudėti širdį, jai grįžo senas jausmas, jog jis iš prigimties turi plieno šarvus, tinkamus atlaikyti puolimą.

— Man sunku su tuo susitaikyti,— tiesiai pasakė jis.

Jo balso atlaidumas buvo pavojingas; ji pajuto, jog dabar gali išplaukti kita mintis — kad anksčiau jinai nesibodėjusi juo.

— Ir man sunku su tuo susitaikyti, nes tarp mūsų ne tokie santykiai turėtų būti. Jei tik jūs pasistengtumėte išmesti mane iš galvos keliems mėnesiams, mudu vėl gražiai sutartume.

— Aišku. Jei sugebėčiau apie jus negalvoti paskirtą laiką, įsitikinčiau, jog sugebu negalvoti visą laiką.

— Aš neprašau visą laiką. To net nenorėčiau.

— Jūs gi žinote, jog prašote neįmanomo,— atsakė Kasparas, paskutinį žodį ištardamas taip kategoriškai, kad net ją suerzino.

— Negi jūs nesugebate apgalvotai veikti? — pasiteiravo ji.— Jūs gi toks stiprus, negi tam stiprybės neužtektų?

— Kam tas apgalvotas veikimas? — Jai nesumojus, ką atsakyti, jis tęsė: — Aš nieko daugiau nesugebu, kaip tik jus beprotiškai mylėti. O jei esi stiprus, tai ir tavo meilė stipri.

— Čia daug tiesos,— mūsų jaunoji dama pasijuto lyg atblokšta į tiesos ir poezijos platybes, į tikrą masalą jos vaizduotei. Bet ji kaipmat atsitokėjo: — Norit galvokite apie mane, norit negalvokite, jūsų valia, tik duokite man ramybę.

— Ilgam?

— Tarkime, metams ar dvejiems.

— O tiksliau? Tarp vienerių metų ir dvejų daug vandens nutekės.

— Tebūnie tuomet dveji,— tarė Izabelė tyčia žvaliai.

— Ir ką aš tuo laimėsiu? — paklausė jos draugas kaip niekur nieko.

— Padarysite man didelę paslaugą.

— O koks manęs už tai laukia atpildas?

— Ar už kilniadvasiškumą laukiate atpildo?

— Taip, jei daug aukoju.

— Be aukojimosi nėra kilniadvasiškumo. Vyrai tokių dalykų nesupranta. Jei padarysite šią auką, aš žavėsiuosi jumis.

— Kas man iš jūsų žavėjimosi — pelai, iš jų nebus grūdų. Kada už manęs tekėsite? Man tik tai rūpi.

— Niekada, jei taip mane užspęsite kaip dabar.

— O ką aš laimėsiu jūsų neužspęsdamas?

— Tą patį, ką ir mirtinai nukamuodamas!

Kasparas Gudvudas vėl nuleido akis ir įsispoksojo į savo skrybėlės viršų. Jo veidą išmušė raudonis; Izabelė pamatė, kad jis pajuto jos dygumą. Ir iškart pabudo jos dėmesys jam — klasikinis, romantinis, atleidžiantis, ar ji žinojo koks; „kenčiantis stiprus žmogus" paprastai žadina užuojautą, nors šiam kenčiančiajam ji užuojautos anaiptol nenorėjo rodyti.

— Kodėl jūs mane privertėte šitaip kalbėti? — sušuko ji drebančiu balsu.— Aš noriu būti švelni, skleisti tik gerumą. Ar man malonu,

kad man neabejingus žmones turiu atkalbinėti nuo savęs? Manyčiau, kad ir kitiems derėtų būti man atžvalgesniems — nedaryk kitam to, kas tau negera. Žinau, jūs man kiek pajėgiate atžvalgus, ir šiuo metu jūsų elgesys pateisinamas. Bet aš tikrai dabar nenoriu tekėti, nenoriu apie tai net girdėti. Gal niekad nenorėsiu — taip, niekad. Ar aš neturiu tam teisės? Beširdiška taip užspęsti moterį, spausti prieš jos valią. Jei suteikiau jums skausmo, labai apgailestauju. Aš nekalta; negaliu eiti už jūsų vien todėl, kad jums įtikčiau. Nesakau, jog visad liksiu jūsų draugė, nes kai moterys tokiomis aplinkybėmis kalba apie draugystę, tai skamba kaip pasityčiojimas. Bet kada nors išbandykite mane.

Kol ji kalbėjo, Kasparas Gudvudas neatitraukė akių nuo savo kepurininko pavardės ant skrybėlės etiketės ir ne tuoj jas pakėlė, Izabelei baigus kalbą. O kai pamatė įkaitusį žavų pažvalėjusį jos veidą, jam susipainiojo visi argumentai, skirti jos žodžiams atremti.

— Važiuoju namo, rytoj pat, atkibsiu nuo jūsų,— pratrūko jis pagaliau.— Tik man,— sunkiai pridėjo,— sunku paleisti jus iš akių.

— Nebijokite, aš nieko blogo nedarysiu.

— Ištekėsite už kito, aišku kaip parašyta,— pareiškė Kasparas Gudvudas.

— Manot, čia komplimentas?

— O kodėl ne? Jūs neatsiginsite jaunikių.

— Ką tik jums sakiau, jog nežadu dabar tekėti ir, ko gero, niekad netekėsiu.

— Prisimenu, ką sakėt, ir man ypač patinka tas jūsų „ko gero"! Aš netikiu jūsų žodžiais.

— Labai dėkui. Manote, meluoju, kad tik jumis atsikratyčiau. Jūs sakote labai malonius dalykus.

— O kodėl turėčiau jų nesakyti? Jūs man neduodate jokių garantijų.

— Tik to betrūko!

— Jūs netgi įtikėjote, kad galite savimi pasikliauti... nes to norite. Bet taip nebus,— toliau kalbėjo vyriškis, tarsi nebepaisydamas — kas bus, tas.

— Puiku. Tarkime, kad manim negalima pasikliauti. Tegu bus kaip jums geriau.

— Aš netgi nežinau,— prisipažino Kasparas Gudvudas,— ar ką tas padėtų, jei neišleisčiau jūsų iš akių.

— Nejaugi nežinote? Juk aš, tiesą sakant, jūsų bijau. Ar jūs laikote mane tokia neišrankia? — ūmai paklausė ji kita gaida.

— Ne, nelaikau. Tuo tik ir guodžiuosi. Bet juk pasaulyje tiek daug šaunių vyrų; net ir vieno gana. Ir patys šaunieji sieks jūsų. Prieš nešaunius jūs lengvai atsispirsite.

— Jei jums šaunumas — neeilinis protas,— atsakė Izabelė,— ir neįsivaizduoju, ką daugiau galėtumėt turėti omeny,— tai man nereikia gudročiaus, kad mane mokytų gyventi. Pati išmoksiu.

— Išmoksite gyventi viena? O, kad išmokusi pamokytumėte ir mane!

Izabelė pažvelgė į jį ir tuoj nusišypsojo:

— O, jums tai reikėtų vesti!

Atleistina, kad tą akimirką šis palinkėjimas jam pasirodė šėtoniškas, ir niekas nepaliudys, kokių jausmų skatinama ji paleido tokią strėlę. Kad jis nevaikščiotų perbalęs, alkanas,— bent šito ji tikrai jam linkėjo.

— Atleisk jums, Viešpatie,— nusisukdamas jis ištarė pro dantis.

Izabelė suprato, kad jos tonas — ne tas, ir po valandėlės bandė pasitaisyti. Lengviausia buvo pastatyti jį į tokią padėtį, kokioje ji neseniai buvo pati.

— Jūs mane skaudinate — šnekate, ko nežinote! — prapliupo ji.— Aš ne tokia lengva auka — jau tai įrodžiau.

— O, man — kuo puikiausiai.

— Ne jums vienam, ir kitiems.— Ji kiek patylėjo.— Aną savaitę aš atsisakiau, kaip jie čia visi sako, šaunios partijos.

— Man džiugu girdėti,— niūriai tarė vyriškis.

— Daugelis merginų tikrai nebūtų atstūmusios,— tai buvo didelė pagunda.— Izabelė neketino pasakoti tos istorijos, bet kai pradėjo, ją pagavo noras išsisakyti ir prieš save pasiteisinti.— Man pasipiršo žmogus su aukšta padėtimi, dideliais turtais ir labai man patinkantis.

Kasparas ryte rijo ją akimis.

— Ar jis anglas? — paklausė.

— Anglų aristokratas,— atsakė Izabelė.

Svečias išklausė šią žinią tylomis, o paskui tarė:

— Džiaugiuosi, kad jis nusivylė.

— Vadinasi, turite nelaimės draugą, gal nuo to lengviau.

— Toks jis man ir draugas,— rūsčiai tarė Kasparas.

— Kodėl ne — juk jam aš nepalikau jokios vilties?

— Nuo to jis nepavirto mano draugu. Be to, jis anglas.

— Meldžiamasis, ar anglai ne žmonės? — paklausė Izabelė.

— A, šitie? Jie ne mano žmonės, ir man ne galvoj jų likimas.

— Jūs labai piktas,— tarė mergina.— Apie tai jau mūsų viskas išsnekėta.

— O taip, aš labai piktas. Prisipažįstu kaltas!

Ji nusisuko nuo jo, priėjo prie atdaro lango ir atsistojusi ėmė žiūrėti į tuščią pritemusią gatvę, kur blausi dujų šviesa buvo vienintelis miesto gyvybės ženklas. Kurį laiką abu tylėjo; Kasparas stovėjo prie židinio, neatplėšdamas nuo jos apniukusio žvilgsnio. Jinai jį varė lauk, nors ir netiesiai, jis tai suprato, bet netgi rizikuodamas jai įsipykti nepajudėjo iš vietos. Jis taip labai jos troško, todėl nebuvo lengva jos atsižadėti,— juk jis perplaukė vandenyną, kad gautų iš jos bent šešėlį pažado. Staiga ji pasitraukė nuo lango ir atsistojo priešais jį.

— Jūs neįvertinate... viso to, ką pasakiau. Be reikalo sakiau, jums tai suvis nesvarbu.

— O,— sušuko vyriškis,— jei būtumėte apie mane galvojusi, jį atstumdama! — Ir jis nutilo pabijojęs, kad ji tuoj paneigs tokią gražią mintį.

— Šiek tiek galvojau ir apie jus,— atsakė Izabelė.

— Šiek tiek? Nesuprantu. Jei žinodama mano jausmus sakote „šiek tiek“, vadinasi, menkai juos branginate.

Izabelė papurtė galvą, lyg aiškindama kokį nesusipratimą.

— Aš atstūmiau labai gerą, taurų žmogų. Bent tai įvertintumėte.

— Tuomet aš jums dėkingas,— atsakė rimtai Kasparas Gudvudas.— Nepaprastai dėkingas.

— O dabar gal eitumėt namo.

— Ar dar kada pasimatysime? — paklausė jis.

— Verčiau ne. Jūs vis vien užvesite tą pačią šneką, o pats matote, kas iš jos.

— Prižadu nė puse lūpų neprasižioti apie tai, kas jums gadintų nuotaiką.

Izabelė patylėjusi atsakė:

— Po poros dienų grįšiu pas dėdę, jūsų ten kviestis negaliu. Nebederėtų.

Kasparas Gudvudas padelsęs tarė:

— Ir jūs įvertinkite mano elgesį. Daugiau kaip prieš savaitę gavau kvietimą paviešėti pas jūsę dėdę ir juo nepasinaudojau.

Ji buvo nustebinta.

— Kas tą kvietimą atsiuntė?

— Ponas Ralfas Tačitas, kaip spėju, jūsų pusbrolis. O nenuvažiavau todėl, kad neturėjau jūsų sutikimo. Matyt, panelė Stekpoul bus įkalbėjusi poną Tačitą mane pasikviesti.

— Tikrai ne aš. Henrieta peržengia visas ribas,— pridūrė Izabelė.

— Nebūkite jai tokia griežta, juk čia aš kaltas.

— Ne, ir labai gerai padarėte, kad nepasinaudojot tuo kvietimu.— Ji net sudrebėjo pagalvojusi, kad lordas Vorbertonas galėjo susitikti su ponu Gudvudu Gardenkorte; kaip būtų buvę nesmagu lordui Vorbertonui.

— O iš dėdės kur važiuosite? — paklausė jos svečias.

— Su teta važiuosiu į užsienį — į Florenciją ir dar daug kur.

Ji atsakė labai giedru balsu, ir jaunajam žmogui net suspaudė širdį; jis lyg išvydo ją įtrauktą į tokius sūkurius, į kuriuos jis nieku būdu neįteks. Ir vis dėlto jis tuoj pat ėmė klausinėti toliau:

— O kada grįšite į Ameriką?

— Turbūt dar negreit. Man čia labai gera.

— Ketinate išsižadėti savo tėvynės?

— Nebūkite mažas!

— Taip, jūs dingsite iš mano akiračio! — tarė Kasparas Gudvudas.

— Ką čia žmogus žinai,— atsakė ji pakiliu tonu.— Pasaulyje viskas taip susisiekia, susieina, kad, pasirodo, jis ne toks didelis.

— Bet man jis per didelis! — taip nuoširdžiai sušuko Kasparas Gudvudas, kad būtų sujaudinęs ir mūsų jaunąją heroję, jei ji nebūtų pasiryžusi nedaryti jokių nuolaidų.

Šis jos nusistatymas buvo dalis neseniai prisiimtos sistemos, teorijos, ir kad būtų nuosekli, ji tarė:

— Negalvokite apie mane blogai, jei sakau, kad man patinka dingti jums iš akiračio. Jei būtumėte šalia, jausčiau, kad mane stebite, o man tai ne prie širdies, man yra mieliausia laisvė. Nieko pasaulyje aš taip nebranginu,— kalbėjo ji pakylėtu tonu,— kaip savo asmeninį nepriklausomumą.

Nors Izabelė kalbėjo kiek iš aukšto, Kasparui Gudvudui kėlė

tik susižavėjimą, ir jos puikavimasis nė trupučio jo neatbaidė! Jis niekada nemanė, kad ji be sparnų, be poreikio gražiam laisvam skrydžiui; pats būdamas plačių mostų bei plačių žingsnių, nebijojo jos jėgos. Jei Izabelės žodžiai buvo skirti jam priblokšti, jie prašovė pro šalį,— jis tik šypsojosi manydamas, kad juodu to paties molio.

— Niekas kitas taip nenori, kad jūsų laisvė būtų nepažabota, kaip aš. Kas man suteiktų didesnį pasitenkinimą už visišką jūsų nepriklausomybę — kad galėtumėte daryti ką tinkama. Todėl ir noriu jus vesti, kad padaryčiau jus nepriklausomą.

— Čia gražus sofizmas,— atsakė Izabelė ir nusišypsojo dar gražesne šypsena.

— Netekėjusi jūsų amžiaus mergina nėra laisva. Ji daug ko varžoma. Jai kiekviename žingsnyje stovi kliūtis.

— Čia svarbu, kaip ji pati į tai žiūri,— atsakė su tvirtu įsitikinimu Izabelė.— Aš jau ne vaikas ir galiu elgtis pagal savo nuožiūrą, be to, esu nepriklausomųjų klasės atstovė. Neturiu nei tėvo, nei motinos, esu neturtinga, rimta, ne iš gražuolių, todėl manęs nevaržo nei kuklumas, nei nusistovėjusios normos — išties man tai būtų per didelė prabanga. Be to, apie viską stengiuosi turėti savo nuomonę; man rodos, garbingiau yra turėti klaidingą nuomonę, negu neturėti jokios. Nenoriu būti avelė, einanti paskui bandą, o noriu pati rinktis sau likimą ir sužinoti apie žmonių gyvenimą daugiau, negu tai priimta pasakoti jaunoms merginoms.— Ji nutilo, bet trumpam, jos pašnekovas nespėjo nė įsiterpti, ir ji kalbėjo toliau: — Štai ką jums pasakysiu, ponas Gudvudai. Jūs man atvirai prisipažinote būgštaujantis, kad aš neištekėčiau. Jei išgirsite gandus, jog išteku — apie merginas dažnai žmonės mėgsta papliaukšti — tai prisiminkite, ką jums sakiau apie savo meilę laisvei, ir išdrįskite jais suabejoti.

Mergina šį patarimą davė su tokiu aistringu įsitikinimu, ir jos akys taip atvirai švietė, kad vyriškis patikėjo. Jam pasidarė ramiau, nes jis gana gyvai paklausė:

— Jūs dar linkusi porą metų pakeliauti, ir tiek? Aš mielai išlauksiu dvejus metus, per tą laiką darykite, ką širdis geidžia. Jeigu toks jūsų troškimas, taip ir sakykite. Aš visai nenoriu, kad jūs save ribotumėte; argi aš panašus į ribotą žmogų? Norite lavinti protą? Mano požiūriu, jis gana išlavintas, bet jei jums įdomu pakeliauti, pamatyti svečias šalis, aš tik džiaugčiausi, galėdamas jums kuo nors padėti.

— Jūs labai taurus, man tai ne naujiena. Geriausia jūsų pagalba būtų, jei padarytumėt, kad mudu perskirtų kuo didesnė jūrų platybė.

— Gali pasirodyti, kad sumanėte kokią baisenybę iškrėsti,— tarė Kasparas Gudvudas.

— Gal ir taip. Noriu turėti laisvę kad ir baisenybes krėsti, jei tik man šaus į galvą.

— Gerai,— pasakė jis iš lėto.— Aš važiuoju namo.— Jis ištiesė ranką, stengdamasis atrodyti patenkintas ir ja pasitikintis.

Tačiau Izabelė juo kur kas labiau pasitikėjo negu jis ja. Ne todėl, kad jis būtų manęs ją galint padaryti kokią baisenybę, bet ar šiaip galvok, ar taip, tas atkaklumas ginant savo pasirinkimo teisę grėsmingas. Paduodama jam ranką, Izabelė pajuto didelę pagarbą; ji žinojo, kokia stipri jo meilė, ir suprato, kokia tauri jo širdis. Jie taip pastovėjo, žiūrėdami vienas į kitą, jungiami rankų — josios buvo ne šiaip šaltai paduota.

— Puiku,— tarė ji maloniai, netgi švelniai.— Jūs nieko neprarandate, elgdamasis protingai.

— Bet po dvejų metų aš grįšiu pas jus, kad ir kur būtumėte,— atsakė jis su būdingu niaurumu.

Mes jau įsitikinome, jog mūsų jaunoji dama nebuvo nuosekli, ir dabar ji iškart prabilo visai kitu tonu:

— O, nepamirškite, aš nieko neprisižadu, ničnieko! — Bet užbaigė meilesniu balsu, lydėdama jį durų link.— Ir nepamirškite, kad aš nebūsiu lengva auka.

— Jums įsiės jūsų nepriklausomumas.

— Gal ir taip; labai gali būti. Kai ateis tokia diena, džiaugsiuosi jus matydama.

Ji uždėjo ranką ant durų rankenos ir lūkuriavo, kada jos svečias atsisveikins. Jam, matyt, neužteko jėgų trauktis, jo povyza rodė didžiulį nenorą, o akys — skaudžią skriaudą.

— Aš turiu eiti,— tarė Izabelė, atidarė duris ir išėjo į kitą kambarį.

Ten buvo tamsu, tik nuo menkų atšvaitų iš viešbučio kiemo Izabelė galėjo įžiūrėti baldų kontūrus, blausiai spindintį veidrodį ir dunksančią didelę lovą su keturiais stulpais. Ji pastovėjo klausydamasi ir galiausiai išgirdo Kasparą Gudvudą išeinant iš svetainės ir uždarant duris. Ji dar pastoviniavo, paskui impulsyviai parpuolė ant kelių prie lovos ir įsikniaubė veidu į rankas.

XVII SKYRIUS

Ji nesimeldė, ji virpėjo — virpėjo nuo kojų ligi galvos. Drebuliui Izabelė buvo neatspari, gal net per dažnai jam pasiduodavo ir dabar visa gaūdė kaip užgauta arfa. Beje, būtų pakakę kuo nors prisidengti, užsitraukti nebalintos drobės valkstį, tačiau ji norėjo pati nugalėti susijaudinimą, ir ta pamaldi poza tarsi padėjo aprimti. Ji nesitvėrė džiaugsmu, kad Kasparas Gudvudas išėjo; atsikračiusi juo, jautėsi tarsi išmokėjusi seniai slėgusią skolą ir dabar turinti patvirtintą kvitą. Pajutusi smagų palengvėjimą, ji žemėliau nulenkė galvą; tas smagumas plaukė iš širdies, pagavo ją visą, nors buvo gėdingas — paikas, nepriderantis. Tik po kokių dešimties minučių ji atsistojo ir grįžo į svetainę, bet virpulys dar nebuvo praėjęs. Jį, matyt, sukėlė dvi priežastys: iš dalies ilga šneka su ponu Gudvudu, bet labiau, ko gero, pasitenkinimas parodžius stiprybę. Ji vėl atsisėdo į tą pačią kėdę ir pasiėmė knygą, bet netgi dėl vaizdo jos neatsivertė. Atsilošusi ėmė tyliai ir svajingai niūniuoti — taip ji dažnai atsiliepdavo į įvykius, kurių šviesiosios pusės paviršiuje nematyti,— su pasimėgavimu galvodama, kad per dvi savaites atstūmė du karštus garbintojus. Ta jos meilė laisvei, apie kurią taip drąsiai dėstė Kasparui Gudvudui, buvo grynai teorinė, ligi tol ji nebuvo turėjusi progos jos išbandyti. Bet dabar jautėsi šį tą nuveikusi, paragavusi jei ne mūšio, tai bent pergalės džiaugsmo, pasielgusi pagal savo numatytą planą. Tame pakiliame suvokime vaizdas pono Gudvudo, liūdnai kiūtinančio namo per aprūkusio miesto gatves, iškilo staiga kaip nemenkas priekaištas, ir kai tą akimirką atsidarė durys, ji pakilo baimindamasi, ar tik nebus jis sugrįžęs. Bet tai tik Henrieta Stekpoul parėjo iš svečių.

Panelė Stekpoul iškart pamatė, kad mūsų jaunąją damą kažkas ištiko, ir tokiam atradimui tikrai nereikėjo didelio įžvalgumo. Ji stačiai žengė prie draugės, kuri sutiko ją nepasisveikindama. Jei Izabelė džiūgavo, išvariusi Kasparą Gudvudą atgal į Ameriką, vadinasi, nebuvo ko bepykti, kad jis apsilankė, bet tuo pačiu metu ji niekaip negalėjo pamiršti Henrietą neturėjus teisės spęsti jai tokių pasalų.

— Jis jau buvo? — paklausė toji godžiai.

Izabelė nusisuko, nieko neatsakydama.

— Tu labai negražiai pasielgei,— pareiškė galiausiai.

— Elgiausi kaip geriau. Tikiuosi, tu irgi.

— Ne tau apie tai spręsti. Aš negaliu tavimi pasitikėti,— atsakė Izabelė.

Toks pareiškimas nepaglostė Henrietai savimeilės, bet ji buvo nesavanaudė ir nepaisė kaltinimo; jai labiau rūpėjo jos draugė.

— Izabele Arčer,— staiga prabilo ji oriai,— jei tu ištekėsi už kokio čionykščio, aš tavęs daugiau nė pažinti nenorėsiu.

— Prieš taip baisiai grasindama, geriau palauktum, kol man toks pasipirš,— atsakė Izabelė. Neprasitarusi nė žodžio apie lordo Vorbertono prisipažinimą, dabar tuo labiau neturėjo jokio noro teisintis prieš Henrietą ir pasisakyti atstūmus šio aristokrato ranką.

— O, piršlybų tu netruksi sulaukti, vos atsidūrusi kontinente. Enei Klaimer Italijoje tris kartus pasipiršo, tai negražiai vargšelei Enei.

— Na, jei Enė Klaimer atsilaikė, kuo aš blogesnė?

— Nemanau, kad Enę labai graibstė, o tave graibstyte graibstys.

— Koks man didelis komplimentas,— ramiai atsakė Izabelė.

— Aš tau ne komplimentus sakau, Izabele, o teisybę! — sušuko draugė.— Manau, nežadi man prisipažinti, kad nedavei ponui Gudvudui jokios vilties.

— O kodėl tau turėčiau apskritai ką nors prisipažinti — juk ką tik pasakiau, jog nepasitikiu tavimi. Bet jei tau šitaip rūpi ponas Gudvudas, neslėpsiu: jis tuoj pat grįžta į Ameriką.

— Ką, negi tu jį pavijai? — kone suklykė Henrieta.

— Paprašiau jo duoti man ramybę. Ir tavęs, Henrieta, to paties prašau.

Panelės Stekpoul akyse pasirodė nusiminimas, tuomet ji priėjo prie veidrodžio virš židinio ir nusiėmė skrybėlaitę.

— Ar smagiai pasisvečiavai? — paklausė Izabelė.

Bet taip lengvai nuo Henrietos neatsipirksi.

— Ar tu žinai, kur eini, Izabele Arčer?

— Dabar einu miegoti,— atsakė Izabelė su atkakliu žaismingumu.

— Ar žinai, kur srovė tave neša? — neatlėgo Henrieta, dailiai laikydama skrybėlaitę.

— Ne, nė mažiausio supratimo neturiu, ir man malonu nežinoti. Tamsią naktį karieta, pakinkyta keturiais žirgais, lekia nematomais keliais — štai kur, mano supratimu, laimė.

— Žinoma, ne ponas Gudvudas tave pamokė kalbėti kaip amoralių romanų heroję,— atrėmė panelė Stekpoul.— Tave nešte neša prie kokios nors didelės klaidos.

Izabelė šiaušėsi prieš tokį draugės kišimąsi, bet vis dėlto susimąstė, ar nėra tiesos draugės teigime. Nieko tokio neįžiūrėjusi, ji atsakė:

— Tu man tikriausiai labai neabejinga, Henrieta, jei taip mane užsipuoli.

— Aš tave tikrai myliu,— atsakė iš širdies Henrieta.

— O jei tikrai myli, duok man tikrą laisvę. Aš to paties prašiau pono Gudvudo ir dabar tavęs prašau.

— Žiūrėk, kad tau laisvė neapkarstų.

— Taip man ir ponas Gudvudas sakė. Aš atsakiau, kad mėgstu riziką.

— Tau kad tik rizikuoti — mane net šiurpas krato! — šūktelėjo Henrieta.— Kada ponas Gudvudas grįžta į Ameriką?

— Nežinau, jis man nesakė.

— Matyt, nepasidomėjai,— atsakė Henrieta su pelnyta ironija.

— Tiek maža suteikusi jam malonumo, neturėjau teisės dar ko klausinėti.

Valandėlę panelei Stekpoul knietėjo atlenkti tokį pareiškimą, bet pagaliau ji tik sušuko:

— Ak Izabele, jei tavęs nepažinočiau, pamanyčiau, kad tu beširdė!

— Atsargiai,— atsakė Izabelė,— tu mane sugadinsi.

— Greičiau jau esu sugadinusi. Na, bent viliuosi,— pridėjo panelė Stekpoul,— kad bent jo ir Enės Klaimer keliai susieis!

Kitą rytą Izabelė iš Henrietos patyrė, kad toji apsisprendė negrįžti į Gardenkortą (kur, kaip užtikrino senasis ponas Tačitas, ji būtų laukiama viešnia), o laukti Londone pono Bentlingo žadėto pakvietimo iš jo sesers ledi Penzl. Panelė Stekpoul smulkiai perpasakojo savo pokalbį su Ralfo Tačito drauginguoju bičiuliu ir pareiškė Izabelei esanti tikra, jog dabar užgriebusi tai, iš ko šis tas išeis. Vos gavusi ledi Penzl laišką — ponas Bentlingas beveik užgarantavo šį dokumentą pribūsiant — ji iškart važiuos į Bedfordšyrą, ir jei Izabelei bus įdomu jos įspūdžiai iš ten, neabejotinai rasianti juos „Intervjueryje". Šį kartą Henrietai galų gale pasiseks išvysti anglų privatų gyvenimą.

— Ar tu žinai, Henrieta Stekpoul, kur tave neša srovė? — paklausė Izabelė, mėgdžiodama draugės toną, kokiu to paties ši klausė vakarykščiai.

— Į aukštą padėtį — pasidarysiu Amerikos žurnalistikos karalienė. Ne aš būsiu, jei šito mano laiško neišspausdins visa vakarinės pakrantės spauda!

Ji buvo susitarusi su panele Ene Klaimer, turėjusia tokį pasisekimą Europoje, kad abi kartu eis apsipirkti, Enei atsisveikinant su šiuo pusrutuliu, kuriame bent buvo įvertinta; nedelsdama Henrieta patraukė į Džermino gatvę pas draugę. Tuoj jai išėjus tarnas pranešė, jog atvyko Ralfas Tačitas, ir vos jis įžengė į kambarį, Izabelė pastebėjo, kad jis kaip nesavas. Netrukus jis viską papasakojo pusseserei. Iš motinos buvo gavęs telegramą, kad tėvą ištiko sunkus senos ligos priepuolis, ji labai sunerimusi ir prašo sūnų nedelsiant grįžti į Gardenkortą. Šį kartą prie ponios Tačit pomėgio siųsti telegramas tikrai nebuvo galima prikibti.

— Pirmiausia nusprendžiau pasitarti su geriausiu specialistu, daktaru seru Metjumi Houpu,— pasakė Ralfas.— Visa laimė, kad jis neišvykęs. Jis manęs lauks pusę pirmos, ir aš pasistengsiu, kad jis nuvažiuotų į Gardenkortą,— neturėtų atsisakyti, nes kelis kartus buvo pas tėvą ir ten, ir Londone. Aš išvažiuoju greituoju traukiniu be penkiolikos trečią, o judvi darykit kaip jums geriau — arba grįžkite drauge su manimi, arba dar likite kelioms dienoms.

— Žinoma, kad važiuosiu su tavim,— atsakė Izabelė.— Iš manęs gal dėdei ir menka nauda, bet jei jis serga, noriu būti šalia.

— Tau turbūt jis patinka,— tarė Ralfas su droviu pasitenkinimu veide.— Mokėjai jį įvertinti, nors pasaulis to nesugebėjo. Mat jis nekrenta į akis.

— Aš tiesiog jį garbinu,— po valandėlės tarė Izabelė.

— Kaip puiku. Po sūnaus jis didžiausias tavo garbintojas.

Ji padėkojo už tokį pripažinimą, bet slapčiomis su palengvėjimu atsiduso, kad ponas Tačitas yra iš tų garbintojų, kuris nepretenduos į jos ranką. Apie tai ji nutylėjo, tik paaiškino Ralfui, kad ir dėl kitų priežasčių ji nenorinti likti Londone. Miestas jau ją išvargino, ir ji nenori čia ilgiau būti; be to, Henrieta išvažiuoja — žada apsistoti Bedfordšyre.

— Bedfordšyre?

— Pas ledi Penzl, pono Bentlingo seserį; tas paprašė ją atsiųsti pakvietimą.

Ralfas, nors ir labai buvo susirūpinęs, neišlaikė nenusijuokęs. Tačiau tuoj ir vėl surimtėjo.

— Bentlingas drąsus vyras. O kas, jei pakvietimas kur užsimes?

— Britų paštas tarsi dirba be priekaištų.

— Ir stipriausieji paslysta,— atsakė Ralfas.— Tiesa,— tęsė žvaliau,— tik šaunusis Bentlingas niekad nepaslysta, ir jis pasirūpins Henrieta, kad ir kas atsitiktų.

Ralfas nuėjo pas serą Metjų Houpą, o Izabelė ėmė ruoštis išvažiavimui iš Preto viešbučio. Ji labai susikrimto dėl dėdės pablogėjimo, ir jai bestovint prieš atidarytą lagaminą ir išsiblaškiusiu žvilgsniu dairantis, ką krautis, akys pritvinko ašarų. Gal dėl tos priežasties Ralfas, antrą valandą užvažiavęs jos pasiimti į stotį, rado ją dar nesusiruošusią. Svetainėje jis susitiko su jau papietavusia Henrieta, ir ši tuoj pat pareiškė savo apgailestavimą dėl jo tėvo ligos.

— Jis puikus senukas,— tarė ji,— ištikimas sau ligi paskutiniosios. O jeigu iš tiesų jau jam paskutinioji — atleiskite, kad taip šneku, bet jums tokia mintis dažnai turėjo ateiti,— tai labai gailiuosi, kad tuo metu nebūsiu Gardenkorte.

— Jums daug smagiau bus Bedfordšyre.

— Menkas smagumas tokiu laiku,— pasakė su dideliu taktu Henrieta. Ir tuoj pridūrė: — Aš taip norėčiau įamžinti jo atsisveikinimo valandą.

— Tėvas dar gal ilgai pratrauks,— atsakė paprastai Ralfas. Ir pakreipdamas kalbą į linksmesnius dalykus pasiteiravo panelės Stekpoul apie jos ateities planus.

Dabar, kai Ralfas buvo toks prislėgtas, ji kalbėjo su juo daug atlaidžiau ir prisipažino esanti jam labai dėkinga, kad supažindino su ponu Bentlingu.

— Jis man papasakojo viską, kas mane domina: smulkmenas apie anglų papročius ir karaliaus šeimyną. Nesu tikra, ar tai, ką jis sako apie karaliaus šeimyną, yra jai palanku, bet, kaip pats tvirtina, jo toks požiūris. Ką gi, man svarbu turėti faktų, o jau juos surišti aš sugebėsiu.— Ir ji pridėjo, jog ponas Bentlingas toks geras — tą vakarą žadėjo ją kur nors nusivesti.

— Kur nusivesti? — išdrįso pasmalsauti Ralfas.

— Į Bakingemo rūmus[39]. Man visus aprodys, kad įgyčiau nuovoką, kaip jie gyvena.

— Ak,— tarė Ralfas,— mes paliekame jus gerose rankose. Nieko stebėtino, jei išgirsime, kad jūs pakviesta į Vindzoro pilį[40].

— Jei mane pakviestų, neatsisakyčiau. Kai pradžia padaryta,

paskui nebaisu. Gerai tai gerai,— pridūrė ji po valandėlės,— bet aš nepatenkinta; man neramu dėl Izabelės.

— Kuo ji šįkart prasižengė?

— Mat aš jums tąsyk jau buvau užsiminusi, tad gal nieko blogo, jei pratęsiu mintį. Aš visados užbaigiu pradėtą šneką. Vakar vakare čia buvo atėjęs ponas Gudvudas.

Ralfas išplėtė akis, net paraudo, ir jau tai rodė jį smarkiai susijaudinus. Jis prisiminė, kaip atsisveikinant Vinčesterio skvere į jo užuominą, jog ji ko nors laukianti viešbutyje, Izabelė išsigynė, ir jam buvo skaudu nuo minties, kad ji dviveidė. Antra vertus, pats sau prieštaravo — kas jam darbo, jei ji paskyrė pasimatymą mylimajam. Argi visais laikais jaunoms merginoms nederėjo savo pasimatymus gaubti paslaptimi? Panelei Stekpoul Ralfas atsakė diplomatiškai:

— Manyčiau, kad pagal anuokart išdėstytas pažiūras jūs turėtumėte tik džiaugtis.

— Kad jis apsilankė pas ją? Tai puiku. Tokios buvo mano nekaltos pinklės: aš jam pranešiau, kad mes Londone, ir kai jau buvo sutarta, kad tą vakarą aš išeinu į svečius, brūkštelėjau jam laiškelį, tokį laiškelį, kad nekvailas susiprotėtų. Tikėjausi, kad jis ras ją vieną; prisipažįstu, nesitikėjau, kad jūs sukliudytumėte. Jis atėjo, bet geriau būtų nėjęs.

— Izabelė buvo negailestinga? — Ralfo veidas nušvito — vadinasi, pusseserė neveidmainiavo.

— Gerai nežinau, kas tarp jų įvyko. Bet jokio padrąsinimo jis nesulaukė — buvo jos išvarytas atgal į Ameriką.

— Vargšas ponas Gudvudas! — atsiduso Ralfas.

— Jai galvoje tik viena — kaip jį atstatyti,— kalbėjo toliau Henrieta.

— Vargšas ponas Gudvudas! — pakartojo Ralfas. Tiesą sakant, kartojo šiuos žodžius automatiškai, jo mintys jau krypo visai kitur.

— Jūs sakote tai, kad tik sakyti, o galvojate kažin ką. Neatrodo, kad tikrai jo gailėtumėtės.

— O, nepamirškite,— tarė Ralfas,— kad aš nepažįstu šito šaunaus vyriškio, net akyse nesu matęs.

— Užtat aš pasimatysiu su juo ir pasakysiu, kad nenuleistų rankų. Jei netikėčiau, jog Izabelė atsipeikės,— pridūrė panelė Stekpoul,— gal ir aš nuleisčiau rankas, kitaip sakant, numočiau į ją ranka.

XVIII SKYRIUS

Ralfui dingtelėjo, kad esant tokioms aplinkybėms Izabelės atsisveikinimas su drauge nebus labai sklandus, ir jis nulipo žemyn prie viešbučio durų pirma pusseserės, kuri neilgai delsus nusileido; iš jos akių, kaip jam pasirodė, buvo matyti, kad ji nesutinka su jai daromais priekaištais. Visą kelią ligi Gardenkorto abu bemaž pratylėjo; stotyje pasitikęs tarnas neturėjo geresnių žinių apie pono Tačito būklę, tad Ralfas pasidžiaugė, kad seras Metjus Houpas pažadėjo atvažiuoti penktos valandos traukiniu ir pas juos praleisti visą naktį. Ponia Tačit, kaip jis sužinojo grįžęs namo, nesitraukė nuo vyro lovos ir dabar buvo prie jo; Ralfas pats sau pamanė, kad motinai reikia tik rimtos progos. Sunkią valandą pažinsi, ko žmogus vertas. Izabelė nuėjo į savo kambarį jausdama, kad visas namas persmelktas lemtingos tylos. Po kokios valandos ji nulipo laiptais, norėdama susirasti tetą ir išsiteirauti apie pono Tačito sveikatą. Ji nuėjo į biblioteką, bet tetos ten nebuvo, o kadangi oras, ir šiaip buvęs drėgnas ir šaltas, dabar visai subjuro, vargu ar ji galėjo būti išėjusi kaip kasdien pasivaikščioti po parką. Jau Izabelė norėjo skambinti ir nusiųsti tarnaitę pas ponią Tačit, bet jos dėmesį atitraukė nelaukti garsai — ji išgirdo tylią muziką, sklindančią tikriausiai iš svetainės. Teta, kiek ji žinojo, nė artyn prie pianino nėjo, vadinasi, Ralfas skambino pats savo malonumui. Jei tokiu metu jis atsiduoda šiai pramogai, matyt, atlėgo nerimas dėl tėvo, ir mergina vos ne smagiai pasuko ten, iš kur sklido gražioji muzika. Svetainė Gardenkorte buvo didelių mastelių, pianinas stovėjo tolimiausiame kampe nuo durų, pro kurias ji įžengė, ir sėdintis prie instrumento jos nė nepastebėjo. O ten sėdėjo ne Ralfas ir ne jo motina, o kažkokia dama. Izabelė tuoj suprato, kad nepažįstama, nors toji sėdėjo nugara į duris. Į tą nugarą — išnašią, su gražia suknele — Izabelė įsmeigė nustebusias akis. Toji dama, be abejo, atvažiavo į svečius, kai Izabelė buvo Londone, o nė vienas iš tarnų nieko apie ją neužsiminė, nors grįžusi šnekėjosi su tetos kambarine. Izabelė jau spėjo įsitikinti, kaip sausai galima vykdyti kitų paliepimus, ir jai į akis krito, kad ypač šalta jai yra tetos kambarinė, pro kurios rankas ji prasmuko gal su per dideliu nepasitikėjimu ir tik dar labiau pašiaušė tosios plunksnas. Pats viešnios pasirodymas anaiptol nesugadino Izabelei nuotaikos; ji dar nebuvo išaugusi iš jaunatviško tikėjimo, jog kiekviena nauja pažintis yra atmintina gyve-

nime. Taip besvarstydama, ji atsigodėjo, jog dama prie pianino nepaprastai gerai skambina. Ji skambino kažką Šuberto,— Izabelė neatspėjo ką, tik pažino, jog tai Šubertas,— grojo saviškai, tobulai, įsijautusi. Izabelė tyliai atsisėdo ant arčiausios kėdės ir klausėsi ligi galo. Kai dama baigė skambinti, Izabelę pagavo noras jai padėkoti ir ji jau stojosi, bet nepažįstamoji ūmai atsisuko, tarsi pajutusi jos buvimą.

— Koks gražus dalykas, o jūsų skambinamas jis dar gražesnis,— tarė Izabelė, jaunatviškai spinduliuodama — taip ji visada išsakydavo nuoširdų susižavėjimą.

— Kaip manote, ar aš netrukdau ponui Tačitui? — atsakė pianistė su lygiaverčiu tokiam komplimentui lipšnumu.— Namas toks didelis, o jo kambarys taip toli, tai išdrįsau, ypač kad skambinau tik *du bout des doigts**.

„Ji prancūzė,— dingtelėjo Izabelei,— jos tarimas kaip tikros prancūzės". Ir imliajai mūsų herojei nepažįstamoji pasidarė dar įdomesnė.

— Tikiuosi, dėdei ne taip blogai,— primetė žodį Izabelė,— o nuo tokios gražios muzikos jam turėtų geriau pasidaryti.

Dama nusišypsojo ir išsakė kitokią nuomonę:

— Deja, gyvenime būna tokių valandėlių, kai net Šubertas mums nebegali padėti. Žinia, jos pačios juodosios.

— Man dabar ne toks metas,— tarė Izabelė.— Priešingai, aš labai džiaugčiausi, jei jūs dar paskambintumėte.

— Jei tik suteiksiu jums džiaugsmo — mielu noru.— Ir ši paslaugi asmenybė vėl pasisuko į klaviatūrą ir užgavo kelis akordus, o Izabelė atsisėdo arčiau pianino. Ūmai nepažįstamoji nustojo grojusi ir, neatitraukdama rankų nuo klavišų, grįžtelėjusi pažvelgė per petį. Ji buvo kokių keturiasdešimties metų, nelabai gražaus, bet patrauklaus veido.— Atleiskite,— paklausė ji,— ar jūs toji dukterėčia, ta jauna amerikietė?

— Taip, aš tetos dukterėčia,— tiesiai atsakė Izabelė.

Dama prie pianino susidomėjusi dar kiek pažiūrėjo per petį į merginą.

— Puiku, mudvi tėvynainės.— Ir vėl ėmė skambinti.

„Tai ji ne prancūzė",— pagalvojo Izabelė. Kadangi anoji prielaida buvo romantiškesnė, galėtum pamanyti, jog dabar Izabelė

* Galais pirštų (*pranc.*).

kiek atvės. Bet ne. Kad amerikietė, o ne prancūzė būtų tokia įdomi, buvo netgi dar didesnė retenybė.

Dama skambino kaip pirma — švelniai, susikaupusi, tuo tarpu šešėliai kambaryje tamsėjo. Kaupėsi rudens prieblanda, ir Izabelė pro langą pamatė, jog lietus, jau įsismarkavęs, pliaupė ant šalčiu atsiduodančios pievos, dideli medžiai lingavo vėjyje. Pagaliau muzika nutilo, nepažįstamoji atsistojo ir, Izabelei net nespėjus jai vėl padėkoti, priėjusi arčiau su šypsena tarė:

— Labai džiaugiuosi, kad grįžote. Aš tiek daug apie jus girdėjau.

Izabelei ta moteris pasirodė labai maloni, tačiau ji paklausė gana stačiai:

— Iš ko apie mane girdėjote?

Viešnia padelsusi atsakė:

— Iš jūsų dėdės. Aš čia jau trys dienos, ir pirmąją dieną man leido jį aplankyti. Jis tik apie jus ir tekalbėjo.

— O kadangi manęs nepažinojote, jums tikriausiai įgriso.

— Ne, man pasidarė smalsu susipažinti su jumis. Tuo labiau kad jūsų teta nesitraukia nuo pono Tačito, aš likau vienut vienutėlė ir pati sau nusibodau. Nepataikiau kada atvažiuoti.

Vienas tarnas atnešė lempas, o paskui jį kitas — arbatos padėklą. Tas, matyt, pranešė poniai Tačit, kad arbata paduota, nes ji tuoj pasirodė ir tiesiai nuėjo prie arbatinuko. Ji lygiai tokiu pat veidu pasisveikino su dukterėčia ir lygiai tokiu pat pakėlė arbatinuko dangtelį ir žvilgtelėjo į jo vidų — nei vienu, nei kitu atveju nebuvo ko daug jausmintis. Paklausta apie vyro sveikatą, negalėjo pasidžiaugti, jog pagerėjo, bet pasakė, kad su juo būna vietinis gydytojas ir kad daugiau sužinoti tikimasi iš jo konsultacijos su seru Metjum Houpu.

— Manau, judvi jau susipažinote,— toliau kalbėjo ji.— Jei dar ne, patarčiau susipažinti; mat kol mudu su Ralfu budėsime prie pono Tačito, jums nebus su kuo kitu bendrauti, tik vienai su kita.

— Aš apie jus tik tiek žinau, kad jūs puiki pianistė,— tarė Izabelė viešniai.

— Čia tik pradžia,— kaip paprastai daug nesiplėtodama užtikrino ponia Tačit.

— O daugiau gal nelabai kas domina panelę Arčer! — įterpė viešnia ir susijuokė.— Aš sena jūsų tetos draugė. Ilgai gyvenau Florencijoje. Aš — madam Merl.— Savo pavardę ištarė taip, lyg ji

būtų plačiai žinoma. Tačiau Izabelei ta pavardė nieko nesakė, ji tik jautė, jog pirmą kartą mato šitokio patrauklaus elgesio žmogų.

— Nepaisant pavardės, ji ne užsienietė,— paaiškino ponia Tačit.— Ji gimė... pala, kur jūs gimėte, aš vis pamirštu.

— Ar verta sakyti?

— Žinoma,— atsakė ponia Tačit, retai kada prasilenkdama su logika.— Jei atsiminčiau, tada nevertėtų.

Madam Merl pažvelgė į Izabelę su plačia kaip pasaulis šypsena, aprėpiančia visas valstybines sienas.

— Aš gimiau po mūsų valstybės vėliava.

— Ji mėgsta paslaptingumą,— tarė ponia Tačit,— čia jos didelė yda.

— O,— atsakė madam Merl,— aš turiu daug didelių ydų, bet čia, manau, ne yda ir juoba ne didžiausia. Aš atėjau į šį pasaulį Bruklino karo laivų statykloje. Mano tėvas tarnavo Jungtinių Valstijų laivyne ir užėmė tais laikais aukštą postą. Man priderėtų mylėti jūrą, o aš jos nekenčiu. Todėl ir negrįžtu į Ameriką. Aš myliu žemę; labai svarbu yra ką nors mylėti.

Izabelei, kaip bešalei liudininkei, ponios Tačit apibūdinimas nepasirodė taiklus; viešnia buvo raiškaus, guvaus, bičiuliško veido, o toks veidas, Izabelės išmanymu, nerodo polinkio į paslaptingumą. Jame greičiau galėjai įžiūrėti plačią prigimtį, veržlius polėkius, ir nors jis nebuvo klasikinio grožio, neatsispiriamai traukė ir laikė akį. Madam Merl buvo aukšta, šviesi, elegantiška moteris; visa jos figūra buvo aptaki, bet nė kiek neaptukusi, neapsunkusi. Bruožai stamboki, bet taisyklingi, darnūs, veido spalva skaisti, sveika. Pilkos akys nedidelės, bet spindinčios, kurioms svetimas kvailumas, svetimos, anot žmonių, ir ašaros; putnios kaip nubrėžtos lūpos šypsantis kilsterėdavo į kairę, ir daugumai pažįstamų tai atrodė keista, kitiems dirbtina, o vienam kitam net labai žavu. Prie pastarųjų veikiausiai reikėtų priskirti ir Izabelę. Madam Merl plaukai buvo tankūs, šviesūs, šukuosena „klasikinė“, sakytum ji būtų Junona[41] ar Niobė[42], pamanė Izabelė; didelės baltos rankos buvo tobulos formos, tokios tobulos, kad ji niekuo jų nepuošė — nenešiojo žiedų su brangakmeniais. Kaip matėme, Izabelė iš pirmo palaikė ją prancūze, bet, ilgiau į ją įsižiūrėjus, greičiau pagalvotum, kad ji vokietė — aukštos kilmės vokietė, gal austrė, baronienė, grafienė ar kunigaikštienė. Ir niekam neateitų į galvą, kad ji iš Bruklino, nors vargu ar kas būtų galėjęs užginčyti, jog kitus pritemdantis jos išskir-

tinumas nesiderina su šitokia kilme. Tiesa, Amerikos vėliava plevėsavo virš pat jos lopšio, ir gal plazdanti žvaigždžių bei dryžių laisvė įdiegė ir jai bebaimį požiūrį į gyvenimą. Ir vis dėlto ji anaiptol neplazdėjo kaip ta vėliava, jos laikysena buvo rami, pasitikinti — tokia įgyjama tik per didelę patirtį. Tačiau patirtis nepakando jos jaunystės, tik ją sušildė, apgludino. Žodžiu, ji buvo stiprių, puikiai tramdomų jausmų moteris. O Izabelei toks derinys buvo idealas. Mergina apie tai galvojo, joms trims geriant arbatą, bet šią ceremoniją gana greitai pertraukė atvykęs iš Londono didysis medikas, kuris tiesiai buvo atvestas į svetainę. Ponia Tačit išėjo į biblioteką su juo pasikalbėti vienu du, ir madam Merl išsiskyrė su Izabele ligi pietų. Mintis, jog vėl teks susitikti su šia įdomia moterimi, kiek lengvino Izabelei sunkumą, užgulusį visą Gardenkortą.

Kai ji prieš pietus nulipo į svetainę, ten nieko nebuvo, bet netrukus įėjo Ralfas. Jo nerimas dėl tėvo truputį atslūgo, nes seras Metjus Houpas į ponoTačito būklę ne taip niūriai žiūrėjo kaip jis pats. Daktaras patarė kitas tris keturias valandas seselei vienai pabūti su ligoniu, todėl Ralfas, jo motina ir pats didysis medikas galės ramiai papietauti. Tuoj pasirodė ponia Tačit su seru Metjumi, o galiausiai ir madam Merl.

Kol dar jos nebuvo, Izabelė užkalbino apie ją Ralfą, stovintį priešais židinį.

— Sakyk, kas toji madam Merl?

— Visų galvočiausia moteris, kiek aš pažįstu, neišskiriant net ir tavęs,— atsakė Ralfas.

— Man ji pasirodė be galo maloni.

— Taip ir maniau, kad tau ji pasirodys be galo maloni.

— Ar dėl to ją ir pakvietei?

— Aš jos nekviečiau, kai grįžome iš Londono, net nežinojau, kad ji čia. Niekas jos nekvietė. Ji mamos draugė, ir kai mudu išvažiavome į Londoną, mama gavo iš jos laiškelį, kad ji Anglijoje (paprastai ji gyvena užsienyje, kur visada ilgai pavieši) ir norėtų pas mus kelias dienas pasisvečiuoti. Ji iš tų moterų, kurios tokius laiškus gali siųsti nesivaržydamos — jos visur laukiamos viešnios. O apie savo mamą nė nešneku, pasaulyje ja vienintele tesižavi. Jei mama nebūtų tokia, kokia yra (ir kokia būti jai labai patinka), ji norėtų būti madam Merl. Tai bent būtų permaina.

— Ji iš tiesų žavinga,— sutiko Izabelė,— o skambina nuostabiai.

— Ji viską daro nuostabiai. Ji tobulybė.

Izabelė dirstelėjo į pusbrolį.

— Tau ji nepatinka.

— Nieko panašaus. Kadaise buvau ją net įsimylėjęs.

— O ji neatsakė tuo pačiu, ir todėl dabar jos nemėgsti.

— Apie kokį atsaką galėjo būti kalba? Tuomet dar mesjė Merlas buvo gyvas.

— O dabar miręs?

— Taip ji sako.

— Tu ja netiki?

— Tikiu, nes pagal visas tikimybes taip ir turėjo būti. Madam Merl vyrui kito kelio nebuvo.

Vėl Izabelė dėbtelėjo į Ralfą.

— Nesuprantu, ką čia kalbi. Sakai viena, o galvoji kita. O kas buvo mesjė Merlas?

— Madam vyras.

— Tu nepakenčiamas. Ar jie turėjo vaikų?

— Visa laimė, kad jokio vaikelio neturėjo.

— Laimė?

— Vaikui laimė. Ji vis vien būtų jį sugadinusi.

Jau Izabelė trečią kartą žiojosi sakyti, kad jis nepakenčiamas, bet jų šneką nutraukė toji dama, kuri ir buvo jų pokalbio tema. Jinai skubiai įšlamėjo, atsiprašydama už vėlavimą, segdamasi apyrankę, apsivilkusi tamsiai mėlyno atlaso suknele, atvira balta krūtine, neva pridengta įmantraus sidabro vėrinio. Ralfas su perdėtu paslaugumu atkišo jai parankę kaip jau atšalęs gerbėjas.

Net jei dar ir nebūtų atšalęs, dabar jam ne tas būtų buvę galvoje. Garsusis medikas, pernakvojęs Gardenkorte, rytą grįžo į Londoną, prieš tai pasitaręs su pono Tačito asmeniniu gydytoju ir nusileidęs Ralfo prašymui kitą dieną vėl aplankyti ligonį. Kai seras Metjus Houpas vėl atvyko į Gardenkortą kitą dieną, jo nuomonė buvo mažiau guodžianti; ligoniui per tą parą pablogėjo. Jis geibte nugeibo, ir sūnui, nenueinančiam nuo jo patalo, ne kartą dilgtelėdavo, kad tėvas jau tik svečias. Vietinis gydytojas, didelės išminties žmogus, kuriuo Ralfas slapčia labiau pasitikėjo negu žymiuoju jo kolega, nuolatos buvo Gardenkorte; seras Metjus Houpas irgi dar kelis kartus apsilankė. Ponas Tačitas retai atgaudavo sąmonę, daug miegojo, mažai teprašnekdavo. Izabelei, kuri labai norėjo kaip nors pagelbėti dėdei, buvo leista budėti prie jo tuo metu, kai kiti

slaugytojai (ponia Tačit tarp jų buvo viena iš uoliausių) pasitraukdavo pailsėti. Jis jos nepažino, ir Izabelė nuolat savęs klausė: „O kas bus, jei jis mirs, man čia besėdint?“ Nuo tokios minties jai būdavo neramu ir neimdavo miegas. Kartą jis atmerkė akis ir nuovokiai įbedė į ją, bet kai ji priėjo arčiau tikėdamasi, kad jis pažins, dėdė vėl nugrimzdo užmarštin. Po to kitą dieną jis atgavo sąmonę ilgesniam laikui, bet su juo buvo vienas Ralfas. Senasis prašneko, labai nudžiugindamas sūnų, tuoj ėmusį tikinti, kad netrukus tėvas jau galės sėdėti.

— Ne, sūnau,— atsakė Tačitas,— nebent mane laidotumėte sėdintį kaip senovėje... ar senovėje ne sėdinčius laidodavo?

— Ak tėte, kam tokios šnekos,— burbtelėjo Ralfas.— Nesiginčyk, juk tau jau geriau.

— Nesiginčysiu, jei taip nekalbėsi,— atsakė senasis.— Negi į galą mudu pradėsime apsimetinėti vienas prieš kitą? Mudu niekad neapsimetinėjome. Aš su saule negyvensiu, tai jau verčiau mirti nuo ligos negu sveikam. O dabar liga taip mane prispaudė, kaip niekada. Negi bandysi įtikinėti, kad čia dar ne blogoji? Tai jau būtų neištveriama. Nebandysi? Va ir gerai.

Išdėstęs savo tiesą, jis nurimo, bet kitą kartą budint Ralfui senasis vėl grįžo prie tos pačios kalbos. Seselė nuėjo vakarieniauti, ir Ralfas liko vienas prie tėvo, paleidęs ponią Tačit, budėjusią nuo pietų. Kambarį apšvietė tik kibirkščiuojantis židinys, be kurio šilimos paskutiniu metu jau nebuvo apsieinama, ir Ralfo ilgas šešėlis krito per sieną ir lubas, keisdamas kontūrus, bet vis toks pat groteskiškas.

— Kas čia prie manęs, ar tai tu, sūnau? — paklausė senasis.

— Taip, tavo sūnus su tavim, tėte.

— Daugiau nieko nėra?

— Nieko.

Ponas Tačitas patylėjo, paskui tarė:

— Noriu pasikalbėti su tavimi.

— Ar nepavargsi? — suabejojo Ralfas.

— Tegu. Prieš akis ilgas poilsis. Noriu pasikalbėti apie tave.

Ralfas sėdėjo prie pat lovos, pasilenkęs, uždėjęs ranką ant tėvo rankos.

— Verčiau įdomesnę temą pasirinktum.

— Tu visad buvai įdomus. Aš didžiuojuosi, kad tu toks įdomus žmogus. Labai norėčiau, kad ateity ką nors nuveiktum.

— Jei paliksi mus,— atsakė Ralfas,— aš nieko kito neveiksiu, tik gedausiu tavęs.

— Šito aš labiausiai ir nenoriu; dėl to ir reikia pasišnekėti. Turi susirasti naujų interesų.

— Kam ieškot naujų, kai senų per akis.

Tėvas gulėjo, žiūrėdamas į sūnų; jo veidas jau buvo mirštančiojo veidas, bet akys — Danielio Tačito akys. Jis tikriausiai mąstė apie sūnaus ateitį.

— Žinia, dar turi motiną,— tarė ponas Tačitas pagaliau.— Tau teks ja rūpintis.

— Mama puikiai pati savimi pasirūpins,— atrėmė Ralfas.

— Taip tai taip,— pasakė tėvas,— bet į senatvę ir ji pasiges tavo globos.

— Šito aš jau nesulauksiu. Ji mane pergyvens.

— Labai gali būti, bet čia dar... ne pasiteisinimas.— Ponas Tačitas nebaigęs sakinio bejėgiškai ir palyginti nuolankiai atsiduso ir nutilo.

— Nesirūpink dėl mūsų,— pasakė sūnus,— tu gi žinai, mes su mama gerai sutariame.

— Sutariate, kai gyvenate katras sau, bet taip — nei šis, nei tas.

— Jei tavęs nebus, mudu dažniau būsime kartu.

— Taigi,— pasakė senasis, kažkur mintimis nuklydęs,— negali sakyt, kad dėl mano mirties tavo motinos gyvenimas daug pasikeistų.

— Gal daugiau, negu tu manai.

— Na, ji turės daugiau pinigų,— tarė ponas Tačitas.— Aš jai paskyriau dalį kaip gerai žmonai.

— Pagal savo supratimą, ji ir buvo gera, tėte. Tau neteikė jokių rūpesčių.

— O, būna ir malonių rūpesčių,— sušnabždėjo ponas Tačitas.— Kad ir tie, kuriuos tu man sudarei. Bet tavo motina, kai sugriuvau, ėmė kur kas mažiau, mažiau... kaip čia pasakius... manęs šalintis. Ir, spėju, nujaučia, kad aš tai pastebėjau.

— Aš jai būtinai pasakysiu; kaip gerai, kad tu apie tai užsiminei.

— Jai vienas ir tas pats; ne kad man įtiktų, ji taip daro. O todėl, kad... kad...— Jis gulėjo, stengdamasis sugalvoti, kodėl ji šitaip elgiasi.— Jai taip smagiau. Bet ne apie tai norėjau pakalbėti,— pridūrė jis,— o apie tave. Tu būsi turtingas žmogus.

— Taip, aš žinau,— tarė Ralfas.— Bet tikiuosi, tu nepamiršai,

apie ką mes kalbėjomės prieš metus — aš tau tiksliai pasakiau, kiek man užtenka, ir prašiau likusią dalį skirti vertiems dalykams.

— Ne ne, nepamiršau. Tuoj pat parašiau naują testamentą. Turbūt dar taip nėra buvę, kad jaunas žmogus prašytų sudaryti nepalankų sau testamentą.

— Kodėl nepalankų? — atsakė Ralfas.— Man būtų nepalanku, jei turėčiau užsiversti sau ant galvos didelį turtą. Tokios sveikatos žmogus kaip aš daug nevalioja išleisti. O jei nieko netrūksta, tai ir gana.

— Tau bus gana — daugiau negu gana. Gana ne tik vienam, bet ir dviem.

— Tai jau per daug,— atsakė Ralfas.

— Ak, nešnekėk taip. Geriausia tau būtų, kai manęs neliks, vesti.

Ralfas nujautė, kur tėvas pakreips kalbą, ir toks patarimas nebuvo netikėtas. Jau nuo seno ponas Tačitas kabinosi į tokią išeitį, tarsi žadančią sūnui ilgesnį gyvenimą. Ralfas paprastai atsipirkdavo juokais, bet dabar juokams buvo ne laikas. Jis tik atsilošė kėdėje ir pasižiūrėjo į tėvą tokiu pat meiliu žvilgsniu.

— Jei aš labai laimingai nugyvenau gyvenimą su žmona, kuri nelabai mane mylėjo,— nesitraukė tėvas,— tai koks būtum laimingas, jei vestum žmoną, nepanašią į ponią Tačit. Panašių į ją mažiau negu nepanašių.

Ralfas vis nieko nesakė, ir tėvas kiek patylėjęs švelniai prabilo vėl:

— O kokios tu nuomonės apie savo pusseserę?

Ralfas krūptelėjo ir per jėgą nusišypsojo:

— Ar man tai reikia suprasti kaip tavo pasiūlymą vesti Izabelę?

— Kad ir taip. Ar tau ji nepatinka?

— Patinka, labai.— Sulig tais žodžiais Ralfas atsistojo ir nužingsniavo prie židinio. Stabtelėjo, paskui pasilenkė ir nevalingai pažarstė ugnį.— Izabelė man labai patinka,— pakartojo.

— Na va,— tarė tėvas.— Ir aš žinau, kad tu jai patinki. Ji man sakė, kad tu jai labai patinki.

— Ir sakė, kad tekėtų už manęs?

— Ne, bet ką ji prieš tave galėtų turėti? O tokios nuostabios merginos kaip gyvas dar nesu matęs. Ir tau ji būtų gera. Aš daug apie tai galvojau.

— Ir aš,— tarė Ralfas, vėl eidamas nuo židinio atgal prie lovos.— Aš nesidroviu tau prisipažinti.

— Vadinasi, tu ją įsimylėjęs? Ir aš nė kiek nesistebiu. Ji tarytum likimo pasiųsta.

— Ne, aš neįsimylėjęs, bet jei būtų kitokios aplinkybės, įsimylėčiau.

— A, aplinkybės visada ne tokios, kaip mes norėtume,— atsakė senasis.— Jei lauksi rankas sudėjęs tinkamų aplinkybių, nieko nepasieksi. Nežinau, ar tau žinoma,— tęsė jis,— bet, manau, nieko blogo, jei tokią valandą apie tai išsikalbu. Neseniai vienas žmogus pasipiršo Izabelei, bet ji nesutiko už jo tekėti.

— Žinau, kad ji atsakė Vorbertonui; jis pats man pasipasakojo.

— Vadinasi, liko galimybė išbandyti laimę kitam.

— Tas kitas jau išbandė savo laimę Londone ir nieko nelaimėjo.

— Ar tai tu? — sujudo ponas Tačitas.

— Ne, jos senas draugas, vargšas žmogus, vien dėl to atvažiavęs iš Amerikos.

— Kad ir kas jis, užjaučiu. Bet tai dar kartą įrodo, kad atviras kelias tau.

— Jeigu taip, mielas tėte, tai tuo skaudžiau, kad negaliu juo eiti. Aš nedaug teturiu principų, bet poros jų tvirtai laikausi. Pirmasis, kad pusseserių geriau nevesti. Antrasis, kad žmonėms su iškorėjusiais plaučiais geriau iš viso nevesti.

Senasis pakėlė nusilpusią ranką ir pamosikavo sau prieš veidą.

— Kur tu lenki? Tu žiūri į viską ne iš tos pusės. Pusseserė jau ne pusseserė, jei daugiau kaip per dvidešimt jos gyvenimo metų nė karto nebuvai jos matęs. Mes visi vienas kito pusbroliai, ir jei čia padėtume tašką, žmonių giminė išmirtų. Visai tas pats ir dėl tavo plaučių. Tu dabar daug sveikesnis negu bet kada anksčiau. Tau vieno dalyko trūksta — normalaus gyvenimo. Daug normaliau yra vesti jauną, gražią, mylimą merginą, negu dėl kažkokių iš piršto laužtų principų gyventi viengungiui...

— Aš nemyliu Izabelės.

— Ką tik sakei, kad būtum pamilęs, jei nelaikytum tai neleistina. Aš noriu tau įrodyti, kad čia nieko neleistino nėra.

— Tu tik nusikamuosi, mielas tėte,— tarė Ralfas stebėdamasis, iš kur tas tėvo atkaklumas ir jėgos.— O kas tuomet bus?

— O kas bus tau, jei aš tavimi nepasirūpinsiu? Banko krataisi, o už save galvoti neleidi. Sakai, daug kas tave domina, bet aš nematau kas.

Ralfas sukryžiavęs rankas atsilošė kėdėje, susimąstęs žiūrėdamas į vieną tašką. Pagaliau sukaupęs drąsą tarė:

— Mane labai domina pusseserė, bet ne taip, kaip tu linkėtum. Aš ilgai negyvensiu, bet tikiuosi dar šiek tiek pratempti ir pamatyti, kas iš jos išeis. Ji nė kiek nuo manęs nepriklauso, ir aš mažai galiu paveikti jos gyvenimą. Bet labai norėčiau dėl jos ką nors padaryti.

— O ką tu norėtum padaryti?

— Įpūsti jos bures.

— Kaip tai suprasti?

— Duoti jai galios daryti tai, ko trokšta. Pavyzdžiui, ji nori pamatyti pasaulio. Norėčiau papildyti jos piniginę.

— A, malonu, kad tu apie tai pagalvojai,— tarė senasis.— Ir aš pagalvojau — testamente paskyriau jai penkis tūkstančius svarų.

— Oho! Tu labai geras. Bet aš norėčiau padaryti dar ką daugiau. Net liga nebuvo priveikusi finansininko, ir Danielio Tačito veide pasirodė užslėptas akylumas, kaip visada, kai jis klausydavosi pasiūlymų, susijusių su pinigais.

— Aš mielai tai aptarčiau,— nuolaidžiai tarė jis.

— Matai, Izabelė neturtinga. Mama sakė, kad ji teturi tik porą šimtų dolerių per metus. Norėčiau padaryti ją turtingą.

— O ką tu vadini turtingu?

— Aš vadinu turtingais tuos, kurie gali patenkinti savo vaizduotės poreikius. O Izabelės vaizduotė nežabota.

— Kaip ir tavo, sūnau,— tarė Tačitas, klausydamasis labai įdėmiai, bet kiek sumišęs.

— Tu sakai, kad mano pinigų dviem užteks. Todėl aš prašyčiau: būk toks geras ir neapkrauk manęs tuo pertekliumi, o paskirk jį Izabelei. Padalink mano palikimą į dvi lygias dalis ir vieną atiduok Izabelei.

— Kad ji leistų juos savo nuožiūra?

— Grynai savo nuožiūra.

— Be jokios išlygos?

— O kokia čia galėtų būti išlyga?

— Kad ir tokia, kaip minėjau.

— Kad ji ištekėtų... už vieno ar kito? Nuo to ją išvaduoti ir yra visas mano sumanymas. Jei ji turės savų pajamų, jai nereikės eiti už vyro dėl pragyvenimo. Aš ir noriu apdairiai užkirsti šitą kelią. Ji trokšta laisvės, ir tavo skirta dalis ją išlaisvins.

— Ką gi, tu viską apgalvojai,— pasakė ponas Tačitas.— Tik

ko kreipiesi į mane. Pinigai bus tavo, ir pats galėsi jai atiduoti.

Ralfas net akis išpūtė.

— Ak, tėveli, kaipgi aš galiu siūlyti Izabelei pinigus!

Senasis sunkiai atsiduso.

— Nesigink, kad jos nemyli! Tai nori, kad aš būčiau tas geradaris?

— Taip. Kad tavo testamente būtų atskiras punktas, be jokio sąryšio su manimi.

— Vadinasi, nori, kad surašyčiau naują testamentą?

— Užtektų tik prirašyti porą žodžių; gali kitąkart, kai stipriau pasijusi.

— Tuomet reikia telegrafuoti ponui Hileriui. Be savo advokato aš nieko nesiimsiu.

— Ponas Hileris bus pas mus rytoj.

— Jis pamanys, kad mudu apsipykome,— tarė senis.

— Ko gero, bet tegul sau mano sveikas,— nusišypsojo Ralfas,— o kad dar labiau jį įtikinčiau, būsiu su tavim atžarus, tiesiog nesukalbamas, kaip ne tas.

Tėvui, matyt, buvo juokinga tokia išmonė, ir jis gulėjo, pratindamasis prie jos.

— Aš viską padarysiu, ko tik tu paprašysi,— prabilo jis pagaliau,— tik abejoju, ar taip protinga. Sakei norįs įpūsti jos bures, bet ar nebijai, kad jos per daug įsipūs?

— Man būtų smagu žiūrėti, kaip ją neša vėjas! — atsakė Ralfas.

— Tu taip kalbi, lyg tai būtų vien pramoga.

— Didžia dalimi taip ir yra.

— Taip, čia jau ne mano galvai suprasti,— atsidusdamas tarė ponas Tačitas.— Dabar jaunimas nebe tas kaip mano laikais. Jei man krisdavo į širdį mergina, kai buvau tavo metų, aš vien akimis nepasisotindavau. Tokių skrupulų kaip tu neturėjau, nei tokios išmonės kaip tavo neturėjau. Sakai, Izabelė nori laisvės, o kai bus turtinga, jai nereikės tekėti dėl pinigų. Negi manai, kad ji iš tokių?

— Jokiais būdais. Bet šiuo metu ji beveik visai neturi pinigų. Anksčiau tėvas švaistė savo palikimą ir nesiskaitydamas tenkino visus jos poreikius. O dabar jai beliko tik trupiniai nuo to puotos stalo, ir kokie jie menkučiai, Izabelė dar nepatyrė. Man mama viską papasakojo. Izabelė tuo įsitikins, kai viena išeis į platųjį pasaulį, ir man bus labai skaudu, kai ji pamatys, jog tiek daug norų turės likti nepatenkintų.

— Aš jai užrašiau penkis tūkstančius. Su jais gerą jų dalį gali apmalšinti.

— Taip, tiesa. Bet ji tuos pinigus per dvejus trejus metus išleis.

— Manai ją esant šitokią netaupią?

— Savaime aišku,— atsakė Ralfas giedrai šypsodamasis.

Visas vargšo pono Tačito akylumas buvo nustelbtas sumišimo.

— Vadinasi, ji netruktų išsvaistyti ir didesnę sumą, čia tik laiko klausimas?

— O ne... nors iš pradžių ji, ko gero, atleistų vadžias: tikriausiai atrėžtų po dalį seserims. Bet paskui atsipeikėtų, prisimintų, jog prieš akis dar visas gyvenimas, ir imtų gyventi pagal savo išteklius.

— Kur ten, tavo iki panagių apgalvota,— tarė pasiduodamas senasis.— Kad rūpi ji tau, tai rūpi.

— Tu man negali prikišti, kad aš toli nuėjau. Tu man linki dar toliau eiti.

— Kad aš jau neišmanau,— atsakė ponas Tačitas.— Nesuprantu tavęs. Man tai atrodo nedora.

— Nedora, tėte?

— Kažin, ar protinga duoti žmogui tokį lengvą gyvenimą.

— Žiūrint kokiam žmogui. Jei žmogus geras, palengvindamas jam gyvenimą, tik tarnauji dorybei. Ar yra kas tauriau kaip gražių užmojų skatinimas?

Tėvas nespėjo sekti sūnaus minties ir kurį laiką tylėjo. Paskui tarė:

— Izabelė labai miela būtybė, bet ar tu įsitikinęs, jog ji viso to verta?

— Izabelė verta palankiausios kloties,— atsakė Ralfas.

— Ką gi,— pareiškė ponas Tačitas,— už šešiasdešimt tūkstančių svarų turėtų neblogai klotis.

— Nė kiek neabejoju, jog taip ir bus.

— Aš, žinoma, padarysiu, kaip tu geidauji,— pasakė senasis.— Tik noriu daugmaž suprasti.

— Mielas tėti, tu dar nesupratai? — švelniai paklausė sūnus.— Tai gal geriau nė nebekalbėkim apie tai. Baikime.

Ponas Tačitas ilgai gulėjo tylėdamas. Ralfas pamanė, kad jam nutrūko minties gija. Bet pagaliau jis šviesiu protu paklausė:

— Štai ką man atsakyk. Ar tau neatėjo į galvą, kad jauna

mergina su šešiasdešimt tūkstančių svarų gali tapti kraičio medžiotojų auka?

— Ne daugiau kaip vieno.

— Kad ir vieno per akis.

— Teisybė. Bet aš tai numačiau. Rizikos čia esama, tačiau ne tokia ji didelė, ir aš nebijau rizikuoti.

Vargšo pono Tačito akylumą, pirma nustelbtą suglumimo, dabar nustelbė susižavėjimas.

— Taigi, tavo nuodugniai apgalvota! — pakartojo jis.— Tik man neaišku, kas tau pačiam iš viso to.

Ralfas pasilenkė prie pagalvių, ant kurių gulėjo tėvas, ir švelniai jas palygino; jautė, kad pokalbis jau pernelyg užsitęsė.

— Man — ką sakiau pradžioj, prašydamas paskirti dalį mano pinigų Izabelei: mano vaizduotės poreikių patenkinimas. Bet aš nedovanotinai piktnaudžiauju tavo gerumu.

XIX SKYRIUS

Kaip ponia Tačit numatė, šeimininkui sergant Izabelė ir madam Merl ilgai būdavo kartu, ir jei jos nebūtų susidraugavusios, būtum galėjęs sakyti jas kone prasilenkiant su gražaus elgesio taisyklėmis. Tačiau abiejų elgesys buvo pagirtinas, be to, jos ir patiko viena kitai. Turbūt perdėtume sakydami, kad jos prisiekė amžiną draugystę, tačiau bent širdyje abi tikėjo su laiku taip būsiant. Izabelė tikėjo visai nuoširdžiai, nors vargu ar būtų pripažinusi, jog naujoji pažįstama yra jai artima kilniąja, jos įsivaizdavimu, prasme. Ji pati dažnai susimąstydavo, ar yra kada su kuo buvusi artima ir ar būsianti. Ji turėjo susikūrusi savą draugystės idealą, bet gyvenime jo, kaip ir kitų idealų, dar nebuvo radusi, matė, jog ir šis atvejis ne idealus. Bet ji pati sau primindavo, jog dėl objektyvių priežasčių idealo negalima sutikti tikrovėje. Idealas yra tam, kad juo tikėtum, o ne kad išvystum, tai tikėjimo, o ne patirties dalykas. Tiesa, patirtis gali mums pateikti labai artimų jo imitacijų, ir išmintis liepia jų neatstumti. Be jokios abejonės, malonesnės ir įdomesnės moters kaip madam Merl Izabelė dar nepažinojo; nebuvo sutikusi žmogaus, kuris būtų taip mažai turėjęs to, kas kliudo draugystei, tai yra savybės atspindėti pačius įkyriuo-

sius, užsistovėjusius ir įsiėdusius mūsų pačių būdo bruožus. Merginos pasitikėjimo vartai dar niekad nebuvo taip plačiai atsivėrę; ji pasakojosi šiai mielai klausytojai tai, ko dar niekam nebuvo sakiusi. Kartais net pati išsigąsdavo savo atvirumo, tarsi mažai pažįstamam žmogui būtų davusi raktą nuo savo brangenybių dėželės. Jokio kito lobio Izabelė neturėjo, tik dvasinį, tad tuo labiau jį reikėjo rūpestingai saugoti. Beje, vėliau ji vis pagalvodavo, jog neverta gailėtis dėl kilnių klaidų, ir jei madam Merl neturėjo tų dorybių, kurias Izabelė jai priskyrė, tuo blogiau pačiai madam Merl. Bet ši dama tikrai turėjo daugelį puikių bruožų — buvo žavi, simpatinga, protinga, išsilavinusi. Maža to (likimas nepašykštėjo suvesti Izabelės su keliomis jos lyties atstovėmis, kurioms visi tie epitetai būtų lygiai tikę), madam Merl buvo reta, pranaši moteris, pranokstanti aplinkinius. Pasaulyje daug malonių žmonių, bet ji buvo ne šiaip geraširdė prasčiokė ar įkyri šmaikštuolė. Ji mokėjo mąstyti — retas moters sugebėjimas, ir savo minčių nepaleisdavo vėjais. Nebuvo abejonių, kad mokėjo ir jausti, tuo Izabelė įsitikino, praleidusi su ja pirmąją savaitę. Ir tai išties buvo didelis madam Merl talentas, tobuliausia Dievo dovana. Gyvenimas ją buvo daug ko išmokęs, buvo jos išjaustas, todėl Izabelei būdavo smagu su ja šnekėti apie, jos išmanymu, rimtus dalykus ir būti suprastai iš pusės žodžio. Tiesa, madam Merl emocijos jau buvo nuėjusios praeitin, ji ir pati neslėpė, kad aistrų versmė, iš kurios vienu metu sėmė be atodairos, nebemuša taip smarkiai kaip anksčiau. Ji nusiteikė, netgi tvirtai nusprendė nebepasiduoti jausmams, atvirai prisipažinusi, kad anksčiau dažnai pamesdavo galvą, o dabar klauso tik blaivaus proto.

— Dabar aš daug daugiau samprotauju,— pasakė ji Izabelei,— manau, kad esu nusipelniusi tokios teisės. Iki keturiasdešimties nesugebam to daryti; ligi tol esame per karšti, nelankstūs, per daug žiaurūs, be to — dideli neišmanėliai. Man gaila jūsų — dar negreit sulauksite keturiasdešimties. Bet, žinia, vieną randame, kitą prarandame; man dažnai ateina mintis, kad po keturiasdešimties žmogus jau nesugeba jausti. Nebėra gaivumo, impulsyvumo. Jūs šitas savybes išsaugosite ilgiau negu kiti; būtų įdomu jus susitikti po kelerių metų. Norėčiau pamatyti, ką gyvenimas padarys iš jūsų. Viena aišku — jis jūsų nepagadins. Palamdyti gali gerokai, bet galiu lažintis, kad nepalauš.

Izabelei toks užtikrinimas buvo nelyginant pulkininko patapšnojimas per petį naujokėliui, dar neatgaunančiam kvapo po pirmo

susirėmimo, per kurį nepasidarė gėdos. Juk tai buvo autoritetingas pripažinimas. O kaip kitaip galėjo paveikti net nereikšmingiausi žodžiai moters, kuri į viską, ką tik Izabelė pasipasakodavo, tuoj atsakydavo: „O brangute, aš tą patyriau; praeis, kaip viskas kad praeina"? Daugį pašnekovų madam Merl gal greičiau būtų suerzinusi,— jos niekuo nebuvo galima nustebinti. Bet Izabelė, nors šiaip ir mėgstanti daryti kitiems įspūdį, šiuo sykiu tokio noro neturėjo. Ji buvo labai nuoširdi ir labai susidomėjusi išmintingąja savo pokalbininke. Juo labiau kad madam Merl niekada savo apibendrinimų neištardavo triumfuodama ar norėdama pasigirti — jie išsprūsdavo lyg tarp kitko.

Gardenkorte nusistovėjo prasti orai; dienos sutrumpėjo, baigėsi malonus arbatos gėrimas ant pievelės. Užtat jaunoji mūsų herojė namuose neatsišnekėdavo su antrąja viešnia; nepaisydamos lietaus, abi damos dažnai patraukdavo pasivaikščioti su apsaugos priemonėmis, labai ištobulintomis anglų klimato ir anglų genijaus. Madam Merl čia viskas patiko, netgi Anglijos lietus.

— Čia visada tik dulkia, niekad nepliaupia,— sakė ji,— niekad tavęs nepermerkia, o tik visur pakvimpa šviežumu.

Ji tikino, jog Anglijoje negalinti atsiuostyti oro — šioje nepakartojamoje saloje jis prisigėręs rūko, alaus ir suodžių kvapo, ir nors labai keista, tai yra nacionalinis aromatas, glostyte glostantis šnerves. Pakėlusi angliško apsiausto rankovę, ji įsikniaubdavo į ją nosimi ir gerdavo gryną gaižų vilnos kvapą. Vargšas Ralfas Tačitas, vos padvelkus rudeniui, turėjo įsikalinti namuose, per blogą orą jis negalėdavo kojos iškelti iš kambario: dažnai stovėdavo prie kurio nors lango, susikišęs rankas į kišenes, ir pusiau gailiu, pusiau ironišku žvilgsniu lydėdavo Izabelę ir madam Merl, einančias parko alėja po dviem skėčiais. Keliai Gardenkorte buvo tokie suplūkti, kad net per bjauriausią orą abi damos grįždavo iš pasivaikščiojimo sveikai paraudusiais skruostais ir, apžiūrinėdamos dailių ir tvirtų savo aulinių batų padus, džiaugdavosi, jog pasivaikščiojimas buvęs nuostabus. Ligi priešpiečių madam Merl visada būdavo užsiėmusi; Izabelė žavėjosi ir pavydėjo tokio reglamentuoto jos ryto. Mūsų herojė buvo laikoma Dievo apdovanota būtybe, ir ji tuo savotiškai didžiavosi, bet madam Merl talentais, sugebėjimais ir pasiekimais gėrėjosi tarsi per tvorą žiūrėdama į svetimą sodą. Jai užeidavo noras parungtyniauti su ta dama, kuri jai atrodė daugybės sričių pavyzdys. „O, kad aš tokia būčiau",— slapta linkėdavo sau Izabelė, kai jos

draugė patraukliausiomis pusėmis pasisukdavo į šviesą, ir nejučiomis ji kažką išmokdavo iš šio aukšto autoriteto. Taigi neilgai trukus ji atsidūrė, kaip sakoma, savo kompanionės įtakoje. „O kas čia blogo,— manė ji,— jei ta įtaka gera? Juo daugiau esi geroje įtakoje, juo tau geriau. Svarbiausia žiūrėti, kur žengi žingsnį, ir neiškrypti iš tikro kelio. O aš, žinoma, taip visada ir elgsiuos. Man nėra ko baikštauti, kad imu per daug pasiduoti kitų įtakai,— aš greičiau pernelyg nepasiduodu". Sakoma, jog mėgdžiojimas yra nuoširdžiausias pataikavimas; ir jei žiūrint į draugę Izabelei akys užsidegdavo ar pritemdavo, tai ne todėl, kad būtų norėjusi šviesti pati, o kad geriau pašviestų draugei. Madam Merl jai be galo patiko, bet ji gal labiau buvo apakinta nei sužavėta. Kartais ji pati savęs klausdavo, ką Henrieta Stekpoul pasakytų, kad ji taip vertina šį atskilusį bendros jų dirvos vaisių, ir buvo tikra, kad toji ją pasmerktų. Henrieta nesižavėtų madam Merl, Izabelė tą aiškiai suprato, nors pati nežinojo kodėl. Antra vertus, ji buvo beveik įsitikinusi, jog naujoji jos draugė, progai pasitaikius, sugebėtų išvysti senąją kokiu gražiu kampu: sąmojinga, įžvalgi madam Merl teisingai įvertintų Henrietos nuopelnus ir per artimesnę pažintį pademonstruotų tokį taktą, kad Henrieta nė nedrįstų lygiuotis. Iš savo praeities ji turėjo viskam matą ir iš kurio nors neeilinės savo atminties kampelio ištrauktų prabą ir Henrietos vertei nustatyti. „Štai kur didybė,— visu rimtumu svarstė Izabelė,— didžiausia likimo dovana — mokėti apie kitus spręsti geriau negu jie apie tave". O juk tai, gerai pagalvojus, pridėjo ji, ir yra aristokratiškos padėties esmė. Vien dėl šito verta siekti aristokratiškos padėties.

Gal daugiau nebevardinsiu grandžių Izabelės mąstymo grandinėje, atvedusioje ją prie išvados, jog madam Merl — aristokratė, nors ši dama niekad panašių užuominų nedarė. Ji matė didelių įvykių, pažinojo didelių žmonių, bet pati niekad nevaidino didelio vaidmens. Ji buvo iš žemės mažųjų; titulai jai nebuvo lemti, ji puikiai pažinojo šį pasaulį ir dėl savo vietos jame nepuoselėjo jokių iliuzijų. Ji buvo sutikusi ne vieną iš likimo išrinktųjų mažumos ir puikiai žinojo, kuo jų lemtis skiriasi nuo jos. Bet nors pagal savo patikrintą matą ji netiko į diduomenę, Izabelės vaizduotėje buvo apgaubta didingumu. Šitokia išsilavinusi, šitokia išsiauklėjusi, tokia protinga, paprasta ir niekad to nepabrėžianti galėjo būti tiktai tikra ledi — argi jos laikysena ne tą patį bylojo? Atrodė, kad visa visuomenė jai būtų kažko įsipareigojusi, visais menais ir visom

dorybėm, o gal greičiau priešingai — visuomenė, net per atstumą, įpareigojo ją, kad ir kur ji būtų buvus, teikti subtilias paslaugas triukšmingajam pasauliui. Po pusryčių ji atsakinėdavo į plaukte plaukiančius jai laiškus; jos plačia korespondencija Izabelė negalėjo atsistebėti, kai juodvi kartais nueidavo į kaimo paštą išsiųsti šūsnį madam Merl laiškų; kaip sakėsi Izabelei, ji turėjo daugiau pažįstamų negu reikėjo, o apie ką rašyti nuolat atsirasdavo. Ji labai mėgo piešti, ir apmesti etiudą jai buvo tas pats kaip pirštines nusimauti. Gardenkorte ji gaudydavo kiekvieną saulėtą valandėlę ir tuoj eidavo į lauką, pasiėmusi dėžutę akvarelės ir sulankstomą kėdutę. Kad ji buvo neeilinė pianistė, mes jau patyrėme,— geras to įrodymas buvo ir tai, kad jai atsisėdus prie pianino, kaip ji kas vakarą darydavo, aplinkiniai neniurzgėdami atsisakydavo malonumo klausytis jos kalbant. Izabelė, su ja susipažinusi, ėmė gėdytis savo muzikinių sugebėjimų, visai juos nurašė; ir tikrai, nors namie buvo laikoma apsigimusia pianiste, jai prie klaviatūros atsukus nugarą svečiams, tie daugiau pralošdavo negu išlošdavo. Kai madam Merl nerašydavo, nepiešdavo, neskambindavo pianinu, tai imdavosi sudėtingų siuvinėjimo raštų ant pagalvių, užuolaidų ar židinio atbrailos patiesalų; ir čia jos drąsus nesukaustytas išradingumas nenusileisdavo jos adatos miklumui. Dyka ji niekad nesėdėdavo, jei neužsiimdavo mano išvardintais darbais, skaitydavo (Izabelei atrodė, kad ji skaito tik kas „reikšminga") arba eidavo pasivaikščioti, dėliodavo pasjansą ar šnekučiuodavosi su Gardenkorto gyventojais. Ir niekada nepažeisdavo gero tono — niekada nemandagiai nepasišalindavo ir niekada per ilgai neužsisėdėdavo. Savo pomėgių lengva ranka imdavosi ir lengva ranka juos atidėdavo; dirbdama galėjo kalbėtis, tarsi neteikdama didelės reikšmės tam, ką daro. Savo etiudus ir rankdarbius išdalindavo, sėsdavo prie pianino ar stodavosi nuo jo pagal savo klausytojų pageidavimus, kuriuos neklystamai įspėdavo. Žodžiu, ji buvo sektinas žmogus, smagus, sugyvenamas kaip reta. Jei Izabelė matė jos kokį trūkumą, tai nebent tą, kad nebuvo natūrali; bet į šį žodį mergaitė dėjo ne tą prasmę, kad ji dirbtina ir pretenzinga — nuo tokių vulgarių ydų ji buvo toli kaip nė viena kita moteris — bet kad jos prigimtis buvo pernelyg įsprausta į nusistovėjusius rėmus, visi kampai pernelyg aptakūs. Ji buvo pasidariusi per daug lanksti, per daug prisitaikanti, per brandi ir nepriekaištinga. Trumpiau tariant, buvo toks tobulas „visuomenės padaras", kokiu pasidaryti, kaip manoma, turėtų kiekvienas vyras ar

moteris: joje nebebuvo likę netramdomo gaivališkumo, kurio galim spėti turėjus net pačius maloniuosius žmones tais laikais, kai užmiesčio vilos dar nebuvo atėjusios į madą. Izabelei sunku ją buvo įsivaizduoti be draugijos, vieną pačią, ji buvo gyva tik per saitus, tiesiogius ar netiesiogius, su kitais mirtingaisiais. Net smalsu darėsi, kokią kalbą ji randa su savo siela. Antra vertus, negalima daryti išvados, kad jei žmogus iš paviršiaus patrauklus, tai jau jis ir paviršutiniškas; tokios išvados jaunystėje mes dar spėjame išvengti. O ne, madam Merl nebuvo paviršutiniška. Ji buvo gilios prigimties, ir tas prigimties balsas jos elgesyje buvo nė kiek ne silpnesnis dėl to, kad ji laikėsi sutartinės raiškos. „O ar kalba nėra sutartinė raiška? — mintijo Izabelė.— Ji yra gero skonio ir nesivaiko originalios raiškos kaip kiti mano pažįstami".

— Jūs tikriausiai daug kentėjote,— nutaikiusi progą, kartą ji pasakė savo draugei, atsiliepdama į vieną daug užgriebiančią tosios užuominą.

— Kodėl taip manote? — paklausė madam Merl su smagia šypsena kaip per mįslių minimą.— Negi aš sugižusi lyg kitų nesuprasta?

— Ne, bet kartais pasakote tokių dalykų, kokie laimingai pragyvenusiam žmogui nė į galvą neateitų.

— Aš ne visada buvau laiminga,— atsakė madam Merl vis dar šypsodamasi, bet su apsimestu rimtumu, lyg vaikui sakydama paslaptį.— Tiesiog neįtikėtina!

Izabelė pajuto tą ironiją.

— Didelė dalis žmonių man daro tokį įspūdį, lyg niekad nebūtų išgyvenę stipresnių jausmų.

— Čia tikra teisybė; geležinių puodų neabejotinai daug daugiau negu porcelianinių. Bet patikėkite mano žodžiu, nėra nė vieno, kuris neturėtų kokio įbrėžimo, net kiečiausi geležiniai puodai yra kiek apibraižyti ar įlenkti. Aš džiaugiuos, kad esu gana tvirta, nors, atvirai kalbant, buvau negailestingai aplamdyta ir apdaužyta. Bet naudojimui dar tinku, nes buvau sumaniai sukniedyta; stengiuosi iš paskutiniųjų išsilaikyti indaujoje — ramioje apytamsėje indaujoje, prakvipusioje užsigulėjusiais prieskoniais. Bet kai mane iškels į skaisčią šviesą — tada, brangioji, bus baisu!

Net nežinau, ar šia proga, ar kokia kita, šitaip pakrypus pokalbiui, ji pažadėjo kurią nors dieną atskleisti savo istoriją. Izabelė užtikrino, kad su didžiausiu įdomumu išklausys, ir ne kartą jai priminė šį pažadą. Tačiau madam Merl vis prašė duoti jai atokvė-

pio, kol pagaliau atvirai pasakė jaunajai savo bendraviešniai, jog geriau palūkėti, kol juodvi arčiau pažins viena kitą. O taip būtinai bus, nes jų laukia ilga draugystė. Izabelė nusileido, bet vis dėlto pasiteiravo, gal ji nekelianti pasitikėjimo, gal atrodo galinti išduoti paslaptį.

— Ne, ne todėl, jog bijočiau, kad kam nors visko neperpasakotumėt,— atsakė antroji Gardenkorto viešnia; — aš bijau ko kito — kad nepaimtumėte mano istorijos į širdį. Jūsų negailestingas amžius, dar pasmerksite mane.

Tuo tarpu jai mieliausia tema su Izabele buvo Izabelė; madam Merl ne šiaip sau rodė susidomėjimą mūsų herojės gyvenimu, jausmais, nuomonėmis, ateities planais. Ji skatino ją čiauškėti ir klausėsi jos čiauškesio su begaliniu geraširdiškumu. Tai malonino ir skatino Izabelę — juk madam Merl pasižino su žymiais žmonėmis, bendravo, anot ponios Tačit, su rinktine Europos publika. Izabelė pakilo savo akyse, kad jai buvo prielankus žmogus, kuris turi tiek su kuo palyginti; gal iš dalies ir norėdama pasimėgauti tokiais palyginimais mergina vis grįždavo prie gausių pašnekovės prisiminimų. Madam Merl buvo gyvenusi daugelyje šalių, turėjo ryšių dešimtyje skirtingiausių kraštų.

— Aš nesigiriu savo išsilavinimu,— sakydavo ji,— bet manau, kad Europą pažįstu.

Ir vieną dieną ji sakė važiuosianti į Švediją pas seną savo draugę, kitą — jog dar turėsianti nuvykti į Maltą pas naują pažįstamą. Angliją, kur dažnai buvodavo, ji pažino kaip savo penkis pirštus, ir Izabelei buvo į naudą išgirsti jos nuomonę apie būdą ir papročius šios šalies žmonių, su kuriais „galų gale“, kaip madam Merl mėgo sakyti, yra lengviausia gyventi šioje žemėje.

— Tu nesistebėk, kad ji užsibuvo Gardenkorte paskutinėmis pono Tačito valandomis,— įspėjo to pono žmona savo dukterėčią.— Ji niekad neperžengia padorumo ribų. Kitos tokios atžvalgios kaip ji nerasi. Man ji daro malonę čia būdama — oho, į kokius namus ji atidėjo savo vizitus,— paaiškino ponia Tačit, niekad nepamiršdama, kad jos pačios visuomeninė padėtis ir reputacija Anglijoje nusmukdavo pora laiptelių žemiau negu kitur.— Ji turi iš ko rinktis, prieglobsčio jai nereikia ieškoti. Tik aš paprašiau šį kartą neskubėti, kad tu ją geriau pažintum. Man regis, tau labai į sveikatą iš jos pasimokyti. Sirina Merl — be priekaištų.

— Jei ji man nebūtų taip patikusi, jūsų apibūdinimas galėtų išgąsdinti,— atsakė Izabelė.

— Ja visur, net mažiausiame žingsnyje, galima pasikliauti. Aš atsivežiau tave čionai ir noriu tau duoti ką galėdama. Tavo sesuo Lilė išreiškė viltį, kad aš tau sudarysiu palankias sąlygas. Štai tau ir palanki sąlyga, kad suvedžiau su madam Merl. Ji išskirtiniausia moteris Europoje.

— Man ji patinka labiau nei jūsų apibūdinimas,— nenusileido Izabelė.

— Dar tikiesi paieškoti joje kliaučių? Aptikusi, viliuosi, ir man neužmirši pranešti.

— Tai būtų beširdiška jūsų atžvilgiu,— atsakė Izabelė.

— Manęs nepaisyk. Bet kad tu nerasi jokios ydos.

— Gal ir ne. Tik drįstu manyti, jog pro mano akis jos ydos nepraslystų.

— Nėra tokio dalyko pasaulyje, kad ji nežinotų — to, kas verta žinoti,— tikino ją ponia Tačit.

Izabelė po to prasitarė madam Merl, kad ta tikriausiai žinanti, jog ponia Tačit neįžiūri jos tobulybėje nė dėmelės. Madam Merl padėkojusi atsakė:

— Bet kad jūsų teta, kas neguli ant delno, to ir nemato ar bent nenori matyti.

— Ar norite pasakyti, kad teta nepažįsta jūsų audringosios pusės?

— O ne, mano tamsioji pusė yra pati romioji. Aš tik noriu pasakyti, kad jūsų tetai tas yra be priekaištų, kuris niekada nevėluoja pietų — pas ją pietų. Tarp kitko, anądien, kai grįžote iš Londono, aš nevėlavau pietų — laikrodis rodė lygiai aštuonias, kai įėjau į svetainę; tai jūs visi per anksti susirinkote. Tas be priekaištų, kuris gavęs laišką tą pačią dieną atrašo, tas, kuris atvažiuodamas pas ją į svečius neatsigabena didelio bagažo ir pasistengia nesusirgti. Ponios Tačit supratimu, dorybė susideda iš tokių dalykų; Dievo dovana mokėti ją suskaidyti į šitokius elementus.

Kaip pastebėjote, madam Merl nesibodėjo drąsiai, atvirai užkliudyti ponios Tačit, bet Izabelė nepajuto jokio kandumo net reikšminguose nutylėjimuose. Merginai nė į galvą neatėjo, kad talentingoji ir išmoningoji ponios Tačit viešnia priekabiautų prie šeimininkės, o tam buvo priežasčių. Visų pirma, ji gaudė jos žodžių atspalvius, antra, madam Merl leido suprasti, kad daug ką dar galėtų

pasakyti, ir trečia, jei žmogus nesivaržydamas šneka apie tavo giminaičius, vadinasi, tai yra malonus ženklas, kad tavimi pasitiki. Diena iš dienos tokių savitarpio sutarimo ženklų radosi vis daugiau, bet niekas taip nekrito Izabelei į akis kaip jos draugės noras juodviejų pokalbių tema rinktis pačią Izabelę. Nors madam Merl neretai paminėdavo ir atsitikimus iš savo gyvenimo, ilgiau ties jais neapsistodavo; status egocentriškumas jai tiek pat buvo svetimas, kaip ir lėkštos apkalbos.

— Aš senas nužydėjęs stabaras,— sakė ji ne sykį,— iš manęs tiek įdomumo, kiek iš anos savaitės laikraščio. Jūs jauna, gaivi, jūs — šiandiena ir turite kas svarbiausia — dabartį. Kažkada ir aš ją turėjau — trumpą valandėlę. Jūs gal ją ilgiau užlaikysite. Tad verčiau šnekėkime apie jus, man įdomu, kad ir ką sakytumėt. Čia jau požymis, jog senstu — man patinka pokalbiai su jaunimu. Turbūt tai labai graži kompensacija. Jei širdyje nebėra jaunystės — tai nors tegul būna aplinkui ir tuomet mes atjauninam savo akis ir jausmus. Žinoma, turime būti atlaidūs jaunimui — esu tikra, kad visad būsiu atlaidi. Ir nemanau, kad kada nors imsiu bodėtis seniais, turbūt ne, juk yra daug senų žmonių, kuriais aš žaviuosi. Bet prieš jaunimą visada lenksiu galvą, prieš jaunimą aš neatsispiriu. Taigi duodu jums *carte blanche**, galite, jei tinkama, net būti įžūli, aš nepaisysiu ir neleistinai jus išpaikinsiu. Aš taip kalbu, lyg būčiau šimtametė, ar ne? Jei norit žinoti, tokia ir esu: gimiau prieš Prancūzų revoliuciją. Ak, brangioji, *je viens de loin***, priklausau senam senutėliui pasauliui. Bet apie jį man neįdomu šnekėti, man rūpi naujasis pasaulis. Turite man daugiau papasakoti apie Ameriką; apie ją neatsiklausau. Aš čia buvau atvežta bejėgis kūdikis, ir juokinga, gal greičiau gėdinga, kad taip mažai težinau apie tą nuostabią, siaubingą, dar neregėtą šalį, išties visų didžiausią ir visų kitoniškiausią. Tokių kaip aš šiuose kraštuose ne tiek maža, ir galiu tvirtinti, jog mes nelemti žmonės. Žmogus turi gyventi savo tėvynėje,— kad ir kur ji būtų, ten tavo vieta. Jei mes prasti amerikiečiai, tai dar prastesni europiečiai — mes čia be vietos. Mes gryni parazitai, šliaužiojantys paviršiumi, į šią dirvą neįleidę šaknų. Bent privalu tai žinoti ir nepuoselėti jokių iliuzijų. Moteris gal šiaip taip ir prisitaiko; mano manymu, moteris niekur neturi savo vie-

* Čia — neribotas laisves (*pranc.*).
** Čia — aš iš praeities (*pranc.*).

tos. Bet kur atsidūrusi, turi laikytis paviršiaus ir daugiau ar mažiau šliaužioti. Nesutinkate, brangioji? Šiaušiatės? Prisiekiate niekad nešliaužiosianti? Tiesa, jūsų šliaužiojant nemačiau, jūs esate tiesesnė negu gera dauguma vargšelių. Labai puiku, aš manau, jūs niekada nešliaužiosite. Bet amerikiečiai vyrai... *je vous demande un peu**, ką jiems čia veikti? Tikrai nepavydėtina jų padėtis — jie taip stengiasi čia įsitvirtinti. Va kad ir vargšas Ralfas Tačitas, kaip jį charakterizuoti? Visa laimė, kad jam džiova; aš todėl sakau visa laimė, kad jis bent turi užsiėmimą. Džiova tapo jo *carrière***, suteikė tam tikrą padėtį visuomenėje. Visada galima pasakyti: „A, ponas Tačitas, jis rūpinasi savo plaučiais, jis puikus klimato žinovas". O kas jis toks būtų be šito? Ponas Ralfas Tačitas, amerikietis, gyvenantis Europoje. Tai nieko nereiškia, visiškai nieko. Jie sako: „Jis labai išsilavinęs, turi retą senovinių tabakinių kolekciją". Tik kolekcijos ir betrūksta, kad būtum apgailėtinas. Jau vien to žodžio negaliu girdėti — tikras absurdas! Senasis Tačitas, vargšas jo tėvas, kitoks; jis asmenybė, ir gana nemaža. Jis atstovauja stambiam bankui, o tai mūsų laikais nė kiek ne prasčiau už ką nors kita. Bent jau amerikiečiui kuo puikiausia karjera. Bet aš vis vien esu tos nuomonės, kad jūsų pusbroliui chroniška liga išsigelbėjimas... kol ji dar jo nenumarino. Daug geriau negu tabakinės. Manote, jis ką nors veiktų, būdamas sveikas,— banke pakeistų tėvą? Abejoju, mielas vaike; vargu ar jį bankas traukia. Tiesa, jūs artimiau jį pažįstate negu aš, nors ir aš turėjau progos jį neblogai pažinti; vienintelis jo pranašumas tas, kad dėl jo dar galima abejoti. Blogiausias pavyzdys rasi yra mano draugas, mūsų tėvynainis, gyvenantis Italijoje (kur jis irgi buvo atvežtas, kai dar savo proto neturėjo) ir be galo žavus — kito tokio vyro nesu sutikusi. Būtinai su juo turėsite susipažinti. Aš judu suvesiu, pati pamatysite, kad nemeluoju. Tai Gilbertas Osmondas, gyvena Italijoje — štai čia jau viskas apie jį pasakyta, daugiau nėra ko pridėti. Jis nepaprastai protingas žmogus, kuriam buvo lemta pasižymėti, bet kaip minėjau, visa jo charakteristika: jis yra ponas Osmondas ir gyvena *tout bêtement**** Italijoje. Be karjeros, be vardo, be padėties, be turto, be praeities, be ateities, be nieko. Beje, jis lieja akvareles kaip ir aš, tik geriau.

---

* Teikitės pasakyti (*pranc.*).
** Veikimo dirva (*pranc.*).
*** Paprasčiausiai (*pranc.*).

Bet jo akvarelės prastos, ir aš džiaugiuosi. Visa jo laimė — tingėjimas; tokia tinginystė jau prilygsta tam tikrai padėčiai. Jis gali sakyti: „O, aš nieko neveikiu, mirtinai tingiu; šiais laikais penktą ryto neatsikėlęs, nieko nenuveiksi“. Šitaip jis užsitikrina išskirtinę padėtį; mat galima pagalvoti, kad jis šį tą nuveiktų, jei tik anksti atsikeltų. Apie savo akvareles jis — platesnei publikai — niekad nešneka, tiek jam gana proto. Bet jis turi dukrelę, labai mielą mergaitę, apie ją šneka nesustodamas. Jai yra labai atsidavęs, jei būtų tokia profesija kaip tėvystė, jis išgarsėtų. Bet vargu ar toks užsiėmimas geresnis kaip tabakinių kolekcionavimas, gal net menkesnis. Papasakokite, kas dedasi Amerikoje,— neatlyžo madam Merl, ir tarp skliaustų dera pažymėti, kad ji neišklojo visų šių samprotavimų vienu ypu, kaip kad krūvoje patogiau yra pateikti skaitytojui. Ji kalbėjo apie Florenciją, kur gyvena ponas Osmondas ir kur ponia Tačit turi viduramžių rūmus; apie Romą, kur yra jos pačios nedidelis *pied-à-terre** su gan geru senoviniu damastu apmuštais baldais. Ji kalbėjo apie vietoves, apie žmones ir netgi, kaip dabar sakoma, apie problemas; kartais kalbėdavo apie gerąjį senąjį šeimininką ir kiek vilties jam pagyti. Nuo pat pradžių ji sakė, kad maža vilties, ir Izabelei krito į akis, kaip ji tvirtai, blaiviai, su išmanymu prognozavo jo ligos baigtį. Vieną vakarą ji tiesiai pareiškė, kad jo dienos suskaitytos.

— Seras Metjus Houpas prieš pietus, stovėdamas va čia prie židinio, man atvirai, kiek leidžia etiketas, taip ir pasakė,— tarė ji.— Tas didysis medikas moka būti malonus. Ne, ne todėl, kad buvo su manim atviras. Bet apie tokius dalykus jis moka kalbėti su dideliu taktu. Aš jam pasakiau, jog man nesmagu čia būti tokiu metu, man rodos, gal net nemandagu, kad bent mokėčiau jį slaugyti. „Pabūkite, pabūkite,— atsakė jis,— jums pareigų atsiras vėliau“. Argi tai ne delikačiai pasakyta, kad vargšas ponas Tačitas mus paliks ir kad aš praversiu, kai reikės paguodos. Nors, tiesą sakant, iš manęs nebus jokios naudos. Jūsų teta pati mokės pasiguosti, ji, tik ji viena žinos, kiek jai tos paguodos reikia. Svetimam žmogui imtis jai seikėti paguodą — labai subtilus reikalas. Jūsų pusbrolis kas kita, jis nežmoniškai gailėsis tėvo. Bet niekados nedrįsčiau raminti pono Ralfo, mūsų ne tokie santykiai.— Madam Merl nebe pirmą sykį užsiminė apie neapibrėžtą santykių neaiškumą tarp

* Laikinas būstas (*pranc.*).

Ralfo ir jos; tad Izabelė šiuo kartu pasinaudojusi proga paklausė, argi jie nėra geri draugai.

— Taip. Tik jis manęs nemėgsta.

— Jūs ką nors jam padarėt?

— Jokiu būdu. Galima nemėgti ir be priežasties.

— Jūsų nemėgti? Man rodos, tam reikia rimtos priežasties.

— Jūs labai gera. Kai imsite manęs nemėgti, žiūrėkite, susiraskite priežastį.

— Imsiu nemėgti jūsų? To niekada nebus.

— Ir aš taip tikiuosi, nes jei ko pradedi nemėgti, tai nebegali sustoti. Kaip ir jūsų pusbrolis — niekaip negali liautis. Tai prigimta antipatija — gal taip ją derėtų pavadinti, kai ji vienpusė. Aš nieko prieš jį neturiu, nejaučiu jam jokios pagiežos, kad jis man yra neteisingas. Aš trokštu tik teisingumo. Bet, šiaip ar taip, jis yra džentelmenas ir nieko negarbingo apie mane nepasakys. *Cartes sur table*!* — Ir po valandėlės užbaigė.— Aš jo nebijau.

— Iš tiesų, ko jums bijoti,— pritarė Izabelė ir pridėjo, kad Ralfas reto gerumo žmogus. Tačiau ji prisiminė, kad pirmą kartą užklaususi jo apie madam Merl, išgirdo iš jo tokį atsakymą, kuris šią damą galėjo įžeisti, nors tiesmukai nebuvo nieko pasakyta. Tarp jų kažko būta, pamanė sau Izabelė, bet toliau nesigilino. Jeigu kas nors svarbaus — tai verta pagarbos, o jei ne, tai neverta nė smalsumo. Nors Izabelė ir buvo žingeidi, iš prigimties nelinko praskleisti svetimų užuolaidų ar dėbčioti į pritemdytus kampus. Žingeidumas jos galvoje derinosi su nuostabiu sugebėjimu nieko nežinoti.

Tačiau kartkartėmis madam Merl pasakydavo tokių dalykų, kad nustebusi Izabelė tuosyk išplėsdavo akis, o paskui ilgai perkratinėdavo jos žodžius.

— Nieko nepagailėčiau, kad galėčiau grįžti į jūsų metus,— išsprūdo jai su apmaudu, kuris prasišvietė net pro paprastai žaismingą jos toną.— O, kad galėčiau pradėti viską iš pradžių, kad gyvenimas man dar būtų prieš akis!

— Gyvenimas jums dar ir yra prieš akis,— atsakė Izabelė švelniai, net su baugia pagarba.

— Ne, geriausi metai jau nuėjo, niekais nuėjo.

— Tikrai ne niekais,— tikino Izabelė.

— O kaipgi — ką aš turiu? Nei vyro, nei vaiko, nei turto,

---

* Kortas ant stalo! (*Pranc.*)

nei padėties, nei pėdsakų buvusio grožio, kuriuo niekada nepasižymėjau.

— Brangioji ponia, jūs turite daug draugų.

— Nelabai tuo tikiu! — sušuko madam Merl.

— O, jūs neteisi. Turite tiek atsiminimų, žavesio, gabumų...

Madam Merl ją pertraukė:

— O kas man iš tų gabumų? Nieko, nebent su jų pagalba užsimirščiau, kaip nors stumčiau valandas, metus, apsigaudinėdama, jog kažką veikiu. O apie mano atsiminimus ir žavesį — kuo mažiau kalbėsime, tuo geriau. Jūs būsite mano draugė tol, kol rasite kur geriau savo draugiškumą pritaikyti.

— Pamatysite, jog taip nebus,— tikino Izabelė.

— Taip, aš stengsiuosi neprarasti jūsų.— Ir ji rimtai pažvelgė į Izabelę.— Kai sakau, jog norėčiau susigrąžinti jūsų metus, turiu galvoje ir jūsų būdo savybes — atvirumą, taurumą, nuoširdumą. Tokia būdama, aš ko kito būčiau pasiekusi gyvenime.

— O ko jūs būtumėt norėjusi pasiekti?

Madam Merl, kuri sėdėjo prie pianino, su kėdute staigiai apsisuko į Izabelę, paėmė natas ir mechaniškai versdama lapus pagaliau atsakė:

— Siekių aš turėjau tiek ir tiek!

— Ir jūsų siekiai liko neįgyvendinti? Matyt, jų būta didelių.

— Labai didelių. Jei papasakočiau apie juos — apsijuokčiau.

Izabelė svarstė, kokių tų siekių būta,— gal madam Merl norėjo karūnos.

— Nežinau, ką laikote sėkme, bet, mano manymu, jūs daug ko pasiekėte. Jūs man — gyva sėkmė.

Madam Merl šypsodamasi padėjo natas atgal.

— O kaip įsivaizduojate sėkmę jūs?

— Jums turbūt pasirodys labai nereikliai. Kai išsipildo jaunystės svajonės.

— O,— sušuko madam Merl,— nė viena mano svajonė neišsipildė! Bet jos buvo beribės — tiesiog absurdiškos. Atleisk man, Viešpatie, bet aš ir likau svajotoja! — Ir pasisukusi į pianiną ji ėmė kažką didingo skambinti.

Kitą rytą ji pasakė Izabelei, kad jos sėkmės apibūdinimas labai žavus, bet šiurpiai liūdnas. Kur ta sėkmė, tokiu matu matuojant? Jaunystės svajonės — jos kerinčios, dieviškos. Bet ar rasi tokį, kuriam jos išsipildė?

— Man kelios jau išsipildė,— nepabijojo atsakyti Izabelė.

— Jau? Tai nebent vakarykštės svajonės.

— Aš dar maža pradėjau svajoti,— nusišypsojo Izabelė.

— A, jei kalbate apie vaikystės troškimus — rožinį kaspiną ir lėlę, kuri užsimerkia ir atsimerkia.

— Ne, aš ne apie tai kalbu.

— Ar gal apie klūpantį prieš jus jaunuolį su šauniais ūsais?

— Ne ne, ir ne apie tai,— primygtinai gynėsi Izabelė.

Madam Merl pastebėjo jos užsidegimą.

— Aš jau turbūt atspėjau, ką turite galvoje. Kiekvienos iš mūsų gyvenime būna jaunuolis su ūsiukais. Toks jaunuolis neišvengiamas, ir apie tai nėra ko kalbėti.

Izabelė kiek patylėjo, o paskui prašneko su nepaprastu, jai būdingu nenuoseklumu.

— O kodėl nekalbėti? Jaunuolis jaunuoliui nelygu.

— Jūsiškis, aišku, buvo idealas — tą norite pasakyti? — paklausė susijuokdama jos draugė.— Jeigu jums pasitaikė lygiai toks jaunuolis, apie kokį svajojote, tuomet jus išties lydi sėkmė, sveikinu iš visos širdies. Tai ko tuomet neišlėkėte su juo į jo pilį Apeninuose?

— Jis neturi jokios pilies Apeninuose.

— O ką jis turi? Bjaurų plytų namą Keturiasdešimtojoje gatvėje? Geriau nė nepasakokite, aš nepripažįstu tokių idealų.

— Man jo namas ne galvoj,— atsakė Izabelė.

— Kokia jūs beatodairiška. Kai pragyvensite tiek, kiek aš, suprasite, jog kiekvienas gyvas padaras turi savo kiautą, ir to negalima išleisti iš domės. Tuo kiautu aš vadinu visą gyvenamą aplinką. Nėra nė vieno grynai izoliuoto vyro ar moters; mes visi susidedame iš susispietusių aplink mus priedų. Kas tas mūsų „aš"? Kur prasideda ir kur baigiasi? Jis apima viską, kas mums priklauso, ir grįžta atgal į mus. Aš žinau, kad nemaža dalis manęs yra drabužiuose, kuriuos pasirenku dėvėti. Aš labai gerbiu daiktus! Kitiems žmonėms mūsų „aš" — tai mūsų išraiška: ir namai, ir baldai, ir drabužiai, mūsų skaitomos knygos ir palaikoma draugija — visa tai mus išreiškia.

Čia buvo gryna metafizika, beje, kaip ir kai kurios kitos madam Merl jau išsakytos mintys. Izabelei patiko metafizika, bet ji buvo nepajėgi leistis paskui savo draugę į tokią drąsią žmogaus asmenybės analizę.

— Aš nesutinku su jumis. Mano kitokia nuomonė. Nežinau,

ar aš pati moku save išreikšti, bet žinau, kad daugiau niekas kitas manęs neišreiškia. Mano daiktai man ne matas; greičiau priešingai — riba, kliūtis, ir visiškai atsitiktinė. Drabužiai, kuriuos, kaip sakote, pasirenku dėvėti, anaiptol manęs neišreiškia; neduok Dieve, kad taip būtų.

— Jūs labai gražiai rengiatės,— įterpė tarp kitko madam Merl.

— Gal, bet nenorėčiau, kad apie mane pagal drabužius spręstų. Drabužiai greičiau byloja apie mano siuvėją nei apie mane. Visų pirma, jie ne mano laisvai pasirinkti, o primesti visuomenės.

— Ar jūs mieliau be jų vaikščiotumėte? — pasiteiravo madam Merl tokiu tonu, kuris iš esmės ir užbaigė juodviejų pokalbį.

Turiu atvirai pasakyti, nors tai kiek kirsis su mano pieštu jaunatvišku mūsų herojės atsidavimu šiai išsilavinusiai damai, jog Izabelė nė puse lūpų neprasitarė apie lordą Vorbertoną ir buvo lygiai tokia pat santūri dėl Kasparo Gudvudo. Tiesa, ji neslėpė, kad jau turėjo progos ištekėti, ir netgi davė savo draugei suprasti, kad tai buvo labai geros partijos. Lordas Vorbertonas iš Loklio buvo išvažiavęs drauge su seserimis į Škotiją, ir nors jis ne kartą parašė Ralfui, teiraudamasis apie pono Tačito sveikatą, merginai laiškais nedrumstė ramybės, kaip kad būtų buvę, jeigu jis būtų neišvažiavęs ir lankęsis Gardenkorte pats. Jo savitvarda buvo nepriekaištinga, tačiau Izabelė manė, jog Gardenkorte jis būtų susitikęs su madam Merl, o susitikęs būtų pajutęs jai pasitikėjimą ir išsidavęs, kad myli jaunąją jos draugę. Per ankstesniuosius šios damos vizitus Gardenkorte, kurie visi buvo daug trumpesni negu šis, lordo Vorbertono arba nebūdavo Loklyje, arba jis neatvykdavo pas Tačitus. Todėl nors madam Merl iš pavardės žinojo, kad tai pirmas žmogus grafystėje, nė nenumanė jį taikius į ponios Tačit ką tik atsivežtos dukterėčios jaunikius.

— Jums dar marios laiko,— pasakė kartą madam Merl, Izabelei prasitarus truputėlį atviriau, bet toli gražu ne visiškai atvirai, nors, kaip jau matėme, mergina tarpais ir taip manė per daug išsiplepanti.— Gerai, kad dar nežengėte lemtingo žingsnio, kad dar jis ateityje. Merginai į naudą atstumti vieną kitą neblogą jaunikį — aišku, jei kiti pasitaikys ne prastesni. Atleiskite, jei iš mano kalbos pasirodys, kad viską baisiai apskaičiuoju, bet kartais ne pro šalį blaiviai pažvelgti į gyvenimą. Tik neatstumkite vien tam, kad atstumtumėt. Tai malonus savo galios parodymas, bet sutikdamas žmogus irgi rodai savo galią. Dažnai atstumiant gresia pavojus

vieną kartą ir prašauti. Man grėsė kitas pavojus — aš per retai atstumdavau. Jūs — nepaprasta mergina, ir norėčiau jus pamatyti ištekėjusią už ministro pirmininko. Bet stačiai šnekant, jūs nesate tai, kas vadinama *parti**. Esate labai gražios išvaizdos, labai protinga: neeilinė asmenybė. Bet apie žemiškus savo turtus, kaip matyt, menkai nutuokiate; iš to, kiek nuspėju, jūsų neslegia didelės pajamos. Gaila, kad neturite pinigų.

— Gaila,— atvirai tarė Izabelė, turbūt tą akimirką pamiršusi, kad abiem galantiškiems jaunikiams jos neturtas nebuvo didelė yda.

Nepaisant sero Metjaus Houpo geranoriško patarimo, madam Merl nesulaukė paskutiniosios — tokia pono Tačito ligos baigtis jau buvo atvirai pripažįstama. Ji buvo prisižadėjusi kitiems žmonėms ir turėjo tesėti, tad išvažiavo iš Gardenkorto, leisdama suprasti, kad prieš palikdama Angliją dar būtinai pasimatys su ponia Tačit vėl čia arba Londone. Jos atsisveikinimas su Izabele gal dar labiau negu jų susipažinimas bylojo apie naujos draugystės pradžią.

— Aš iš eilės turėsiu apsilankyti šešiose vietose, bet nesutiksiu nieko, kas man būtų taip prie širdies kaip jūs. Tiesa, ten bus seni draugai — mano amžiuje neužmezgama naujų draugysčių. Jums aš padariau didelę išimtį. Jūsų tikėjimas manimi bus man atpildas.

Užuot atsakiusi, Izabelė ją pabučiavo, ir nors yra moterų, lengvai dalijančių bučinius — kokių tik bučinių nebūna! — šis švelnumas patenkino madam Merl. Po to mūsų mergina būdavo daugiausia viena, su teta ir pusbroliu susitikdavo tik prie stalo, nors patyrė, jog iš to laiko, kai ponios Tačit niekur nebūdavo matyti, vyro slaugymui ji skyrė mažesnę dalį. Daugiausia ji prabūdavo savo kambariuose, kur nebuvo leidžiama įeiti netgi dukterėčiai,— matyt, užsiėmusi kuo nors paslaptingu ir nenuspėjamu. Prie stalo ji buvo rimta, tyli, ir tas iškilmingumas buvo ne poza, o ėjo iš daug giliau. Izabelė spėliojo, gal teta atgailauja piktnaudžiavusi savarankiškumu, nors jokių išorinių požymių nebuvo — nei ašarų, nei atodūsių, nei perdėto uolumo,— niekur nepamestas saikas. Matyt, ponia Tačit jautė paprastą poreikį viską permąstyti, susumuoti; ji turėjo moralinių sąskaitų knygelę — su tiesiomis grafomis ir aštriomis plieno sąsagomis, kurioje užlaikė pavyzdinę tvarką. Garsiai išsakydavo tik tokias mintis, kurios, bent jos manymu, turėjo praktinę reikšmę.

---

* Partija (*pranc.*).

— Jei būčiau tai numačiusi, nebūčiau tau siūliusi drauge važiuoti,— tarė ji Izabelei, madam Merl išvykus.— Būčiau palaukusi ir kitais metais parsikvietusi.

— Tuomet aš nebūčiau su dėde susipažinusi. Mano laimė, kad dabar atvažiavau.

— Taip tai taip, bet ne tam aš tave vežiausi į Europą, kad su dėde supažindinčiau.

Labai teisingai pasakyta, pamanė Izabelė, tik nelabai laiku. Dabar ji turėjo kada apie tai ir apie kitką pagalvoti. Kasdien viena eidavo pasivaikščioti ir valandų valandas prasėdėdavo bibliotekoje, vartydama knygas. Be kita ko, jos mintys vis sukosi apie Henrietą Stekpoul, su kuria reguliariai susirašinėjo, ir jos nuotykius. Izabelei draugės asmeninių laiškų stilius labiau patiko negu skirtų „Intervjueriui"; jai atrodė, jog ir viešieji Henrietos laiškai būtų puikūs, jei nebūtų spausdinami. Henrietos reikalai, netgi asmeniniai, ne taip gerai klostėsi, kaip ji norėjo; privatus anglų gyvenimas, kurį taip troško aprašyti, nutoldavo kaip *ignis fatuus**. Ledi Penzl pakvietimo dėl neaiškių priežasčių ji taip ir negavo; vargšelis ponas Bentlingas, nepaisant viso jo draugiškumo ir sumanumo, niekaip neįstengė paaiškinti, kur galėjo pasimesti raštas, akivaizdžiausiai jai išsiųstas. Jis aiškiai buvo paėmęs į širdį Henrietos reikalus ir jautėsi turįs kaip nors atlyginti už neįvykusį vizitą į Bedfordšyrą. „Jo nuomone, man vertėtų nukeliauti į kontinentą,— rašė Henrieta,— o kadangi pats žada ten važiuoti, manau, kad jo patarimas nuoširdus. Jis vis klausia, kodėl aš nenoriu susipažinti su prancūzų gyvenimu, ir man iš tikro smalsu pamatyti Naująją respubliką[43]. Ponui Bentlingui Respublika nė kiek nerūpi, bet jis šiaip ketina nuvažiuoti į Paryžių. Turiu pripažinti, kad jis labai atidus,— bent vieną mandagų anglą sutikau. Aš vis sakau ponui Bentlingui, jog jam derėjo gimti amerikiečiu, ir kad matytum, koks jis tuo patenkintas. „O, tikrai",— sušunka jis kaskart, kai apie tai užsimenu". Po kelių dienų Henrieta parašė nutarusi vykti į Paryžių gale savaitės, ir ponas Bentlingas pažadėjęs ją palydėti — ko gero, net ligi pat Duvro. Ji lauksianti Paryžiuje, kol Izabelė atvažiuos, pridūrė Henrieta; ji rašė taip, tarsi Izabelė būtų sumaniusi viena keliauti po Europą, o apie ponią Tačit neužsiminė nė žodžio. Turėdama galvoje Ralfo susidomėjimą savo drauge, Izabelė parodydavo ištraukų iš Henrietos laiškų pus-

---

* Žaltvykslė (*lot.*).

broliui, kuris bemaž susirūpinęs sekė „Intervjuerio" atstovės veiklą.

— Man rodos, jai geriau nė būti negali — važiuos į Paryžių su buvusiu ulonu! Jei aprašys šį epizodą, bus jos žurnalui puikiausia medžiaga.

— Žinoma, gal tai per drąsu atrodo,— atsakė Izabelė,— bet jei manai, kad Henrietos atžvilgiu tokia kelionė nėra visai nekalta, labai klysti. Jos niekada nesuprasi.

— Atsiprašau, bet aš ją puikiai suprantu. Iš pradžių nesupratau, bet dabar turiu savo požiūrį. Tik kažin, ar Bentlingas turi; dar jo gali laukti daug netikėtumų. O aš taip suprantu Henrietą, lyg pats būčiau ją sutvėręs.

Tuo Izabelė anaiptol nepatikėjo, bet daugiau jam neprieštaravo, nes tomis dienomis su pusbroliu stengėsi būti kuo atlaidesnė. Vieną pavakarę, nepraėjus nė savaitei po madam Merl išvykimo, ji sėdėjo bibliotekoje, atsivertusi knygą, bet jos neskaitė. Ji buvo įsitaisiusi gilioje nišoje prie lango, pro kurį žiūrėjo į permirkusį tuščią parką; biblioteka buvo fligelyje, esančiame stačiu kampu su namo fasadu, ir jai buvo matyti dvivietė daktaro karieta, jau dvi valandas laukianti prie durų. Krito į akis, kad daktaras užgaišo, bet pagaliau jis pasirodė portike, pastovėjo, maudamasis pirštines, nudėręs žvilgsnį arkliui į kelius, paskui įlipo į karietą ir nuvažiavo. Izabelė nepakilo dar pusvalandį; visame name buvo tylu tylu. Taip tylu, kad kai galiausiai išgirdo lėtus žingsnius ant storo kilimo, ji kone krūptelėjo. Staigiai atsigręžė nuo lango ir pamatė stovintį Ralfą Tačitą, rankas kaip visad susikišusį į kišenes, bet nuolatinė užslėpta šypsena jo veide buvo užgesusi. Izabelė pašoko, šiuo judesiu bei žvilgsniu klausdama Ralfą.

— Viskas,— atsakė jis.

— Nejaugi mano dėdė?..— ji pusiau žodžio nutilo.

— Prieš valandą mano tėvelis mirė.

— Ak mano vargšas Ralfai! — tyliai sukūkčiojo ji ir ištiesė į pusbrolį abi rankas.

XX SKYRIUS

Praėjus porai savaičių madam Merl kabrioletu privažiavo prie namo Vinčesterio skvere. Išlipdama tarp valgomojo langų ji pastebėjo didelę, dailią, ką tik juodai nudažytą lentelę, ant kurios baltavo užrašas: „Šis didingas neapmokestinamas namas parduodamas“ ir greta pavardė agento, į kurį reikia kreiptis. „Jie išties laiko negaišta,— pamanė viešnia, pabeldusi didelių variniu bilduku ir laukdama, kol jai atidarys.— Tai bent praktiška šalis!“ Ir viduje, lipdama į svetainę, aplink matė išsižadėjimo žymes: paveikslai nukabinti nuo sienų ir padėti ant sofų, langai pliki, be užuolaidų, grindys be kilimų. Netrukus jos sutikti išėjo ponia Tačit ir keliais žodžiais perspėjo, kad už visus užuojautos žodžius ji iš anksto dėkojanti.

— Aš žinau, ką pasakysite,— kad jis buvo labai geras žmogus. Bet aš tai žinau geriau nei kiti, nes daviau jam daugiausia progų tą parodyti. Tuo aš buvau tikrai gera žmona.— Ponia Tačit pridėjo, kad į pabaigą vyras, matyt, irgi tą pripažino.— Jis pasielgė su manimi labai dosniai,— tarė ji.— Nesakau, kad dosniau, negu tikėjausi, nes aš nieko nesitikėjau. Jūs gi žinote, kad aš paprastai nieko iš nieko nesitikiu. Bet jis, kaip spėju, sumanė įvertinti tą aplinkybę, jog ilgai gyvendama užsienyje ir sukiodamasi — ką čia slėpti — tarp svetimų, niekam kitam neparodžiau nė menkiausio palankumo.

„Vien tik sau“,— užbaigė madam Merl, bet ši jos mintis nebuvo pasakyta garsiai.

— Savo vyro niekada neaukojau dėl kito.

„O ne,— pamanė sau madam Merl,— dėl kito tu niekad nė piršto nepajudinai!“

Šios nebylios pastabos padvelkė cinizmu, kuris prašosi paaiškinamas, tuo labiau kad jis pjaunasi su mūsų — gal kiek paviršutinišku — ligi šiol susidarytu įspūdžiu apie madam Merl būdą ir su tikslesniais ponios Tačit biografijos faktais; tuo labiau dar ir dėl pagrįsto madam Merl spėjimo, kad paskutinė jos draugės frazė buvo taikoma grynai jai. Mat vos peržengusi Vinčesterio skvero namų slenkstį ji pajuto, jog pono Tačito mirtis turėjo tam tikrų pasekmių, ir tos pasekmės praturtino nedidelį ratą žmonių, į kurių skaičių ji pati neįėjo. Žinia, toks įvykis nebūna be pasekmių, ir viešėdama Gardenkorte ji ne kartą bandė jas įsivaizduoti. Bet vienas dalykas yra numatyti mintyse, kas bus, o kitas — pajusti tai realy-

bėje. Mintis apie turto — ji vos nepavadino laimikio — padalijimą dabar prislėgė ją, ir tai, kad ji buvo išskirta, ją erzino. Toli gražu nenoriu sakyti, kad ji — viena iš nepasotinamų burnų ar pavydžių širdžių, tačiau, kaip sužinojome, jos turėta troškimų, kurie taip ir liko nepatenkinti. Paklausta ji su malonia ir išdidžia šypsena būtų pasakiusi, jog visiškai neturi jokių pretenzijų į pono Tačito palikimo dalį. „Tarp mūsų gyvenime nieko bendro nebuvo,— būtų atsakiusi ji.— Ničnieko, vargšelis!" — ir spragtelėjus pirštais. Paskubėsime pridėti, kad jei tą valandėlę ją ir buvo pagavęs nesveikas noras, ji labai saugojosi neišsiduoti. Galų gale ji buvo neabejinga tiek ponios Tačit laimėjimams, tiek praradimams.

— Jis man užrašė šitą namą,— tarė naujoji našlė,— bet aš, aišku, čia negyvensiu; manasis Florencijoje daug geresnis. Testamentas buvo paskelbtas tik prieš tris dienas, bet aš jau paprašiau, kad namą parduotų. Taip pat man atitenka dalis kapitalo banke, tik nelabai susigaudau, ar būtina ją čia laikyti. Jei ne, aš, žinoma, išsiimsiu. Savaime suprantama, Ralfui liko Gardenkortas; bet kažin, ar pajėgs jį išlaikyti. Be abejonės, Ralfas gavo didelį palikimą, nors tėvas nemažai pinigų paskyrė kitiems; būrys trečios eilės pusseserių Vermonte gavo po dalį. Tiesa, Ralfas labai prisirišęs prie Gardenkorto, ir su tarnaite bei sodininko pagalbininku galėtų vasarą ten gyventi. Vyro testamente vienas punktas yra išskirtinis,— pridūrė ponia Tačit.— Mano dukterėčiai jis užrašė krūvą pinigų.

— Krūvą pinigų! — negarsiai pakartojo madam Merl.

— Izabelei teko maždaug septyniasdešimt tūkstančių svarų.

Madam Merl sėdėjo sugniaužusi rankas ant skreito, sulig šiais žodžiais pakėlė jas vis neatgniauždama ir prispaudė prie krūtinės, o jos akys išsiplėtusios įsmigo į draugės akis.

— O, su galva mergina! — sušuko ji.

Ponia Tačit dėbtelėjo į ją.

— Ką tuo norite pasakyti?

Madam Merl iškart paraudo ir nuleido akis.

— Aišku, tik su gera galva pasieksi tokių laimėjimų, nepadėjęs jokių pastangų.

— Ji tikrai nedėjo jokių pastangų. Ir nėra ko šnekėti apie kokius laimėjimus.

Madam Merl ką ištarusi nesitraukdavo, tokių negrabių klaidų nedarydavo; ji laikydavosi savo žodžių, tik gudriai juos pakreipdavo į palankesnę šviesą.

— Mano miela draugė Izabelė vargu ar būtų gavusi septyniasdešimt tūkstančių svarų palikimo, jei nebūtų žaviausia mergaitė visame pasaulyje. O jos galva — irgi dalis žavesio.

— Esu tikra, kad ji nė nesapnavo, jog mano vyras jos nepamirš; net ir aš nesapnavau, nes jis man niekad neprasitarė apie savo ketinimus,— pasakė ponia Tačit.— Ji neturėjo jokio pagrindo ko nors iš jo tikėtis,— kad ji mano dukterėčia, jam menka rekomendacija. Ko ji pasiekė, pasiekė nejučiomis.

— O,— pritarė madam Merl,— didžiausios pergalės taip ir laimimos!

Ponia Tačit nutylėjo savo nuomonę.

— Mergaitės laimė, nesiginčiju. Bet kol kas ji tiesiog negali atsikvošėti.

— Norite pasakyti, kad ji nežino, ką veikti su tokiais pinigais?

— Nemanau, kad ji apie tai būtų susimąsčiusi. Ji apskritai nežino, ką galvoti. Tarsi jai už nugaros būtų iššovusi patranka, ir ji dabar grabaliojasi, ar liko sveika. Prieš tris dienas vyriausias testamento vykdytojas pats teikėsi apsilankyti ir jai pranešti. Jis man paskui papasakojo, jog po trumpos jo kalbos ji prapliupo verkti. Visas kapitalas liks banke, bet ji galės imti procentus.

Madam Merl palingavo galvą jau su visai geraširdiška ir supratinga šypsena.

— Tiesiog nuostabu! Du tris kartus išsiėmusi procentus, apsipras.— Po trumpos tylos ji ūmai paklausė:— O ką jūsų sūnus apie tai mano?

— Jis išvažiavo iš Anglijos, dar neperskaičius testamento: pribaigtas nuovargio, rūpesčių, isskubėjo į pietus. Dabar keliauja į Rivjerą, dar iš jo negavau laiško. Jis niekada neprieštaraus tėvo valiai, kad ir kokia ji būtų.

— Rodos, sakėte, jog Ralfo dalis buvo apkarpyta?

— Vien jo paties pageidavimu. Žinau, kad jis įkalbinėjo tėvą nepamiršti giminių Amerikoje. Jis niekur savęs nekiša kaip pirmo asmens.

— Svarbu, ką jis laiko pirmu asmeniu! — tarė madam Merl. Įbedusi akis į grindis, pasėdėjo susimąsčiusi. Pagaliau jas pakeldama paklausė: — O ar man bus leista pamatyti laimingąją jūsų dukterėčią?

— Kodėl ne, tik ji nepadarys laimingos įspūdžio. Tas tris dienas ji rimta it Čimabujo madona[44]! — Ir ponia Tačit paskambino tarnui.

Netrukus pasiųstas liokajus pakvietė Izabelę, ir ji atėjo; jai pasirodžius, madam Merl pagalvojo, jog ponios Tačit palyginimas taiklus. Mergaitė buvo išbalusi, liūdna, o gedulo rūbas tik dar labiau tai pabrėžė, bet giedra šypsena vėl nušvito veide, pamačius madam Merl, kuri tuoj žengė prie jos, uždėjo ranką ant mūsų herojės pečių ir, pažvelgusi iš arčiau, pabučiavo, tarsi grąžindama bučinį, gautą iš jos Gardenkorte. Tuo tarpu tai buvo vienintelė ir nepaprastai taktiška viešnios užuomina apie jaunosios savo draugės paveldėjimą.

Poniai Tačit Londone nebuvo ko laukti namo pardavimo. Iš baldų atsirinkusi tuos, kuriuos žadėjo perkraustyti į savąją buveinę, visa kita pavedė išparduoti aukcionieriui ir iškeliavo į kontinentą. Šioje kelionėje su ja jau, aišku, važiavo ir dukterėčia, kuri turėjo daug laisvo laiko pamatuoti, pasverti ar kaip kitaip aprėpti tą laimės griūtį, su kuria netiesiogiai ją pasveikino madam Merl. Izabelė kaskart kitoje šviesoje susimąstydavo apie naujus gyvenimo išteklius, kaskart vis kitoje šviesoje juos pamatydama, bet mes dabar neseksime jos minčių eigos ir nesiaiškinsime, kodėl savo turto suvokimas ją taip prislėgė. Šis nesugebėjimas džiaugtis truko neilgai — gana greitai ji nusprendė, jog būti turtingai yra stiprybė, kuri duoda galią veikti, o veikti yra saldu. Veiklumas yra nelemto silpnumo — ypač moteriško — išganinga priešingybė. Jauno gležno žmogaus silpnumas gal yra net dorybė, bet galų gale, tarė sau Izabelė, yra ir didesnių dorybių. Tiesa, tuo metu nebuvo ką labai veikti — tik sykį nusiuntė vieną čekį Lilei, o kitą vargšei Editai, bet ji mėgavosi būsimais tyliais mėnesiais, kuriuos dėl savo gedulo rūbų ir tetos našlystės turės leisti abi drauge. Įgijusi galios Izabelė surimtėjo; žiūrėjo į tą galią su švelniu įniršiu, bet neskubėjo eikvoti... Tą pradėjo daryti apsistojusi su teta kelioms savaitėms Paryžiuje, ir jos pasirinktas kelias, žinoma, pasirodė kuo banaliausias. Bet kito ko ir neveiksi mieste, žavinčiame visą pasaulį savo parduotuvėmis, į kurias ją stumte stūmė ponia Tačit, nes, dukterėčiai virstant iš pelenės karalaite, jai labiausiai rūpėjo buitinė pusė.

— Tu dabar turtinga, tai mokėk tą vaidmenį atlikti, gerai atlikti,— trumpai drūtai tarė ji ir dar paaiškino, jog pirmiausia jos pareiga pasistengti, kad ją suptų vien gražūs daiktai.— Tu dar nemoki, kaip su tokiais daiktais elgtis, bet privalai išmokti,— tęsė ji. Tokia antroji Izabelės pareiga. Izabelė neprieštaravo, nors šios pareigos neįžiebė jos vaizduotės; ji geidė plačių galimybių, bet ne tokias turėjo galvoje.

Ponia Tačit retai keisdavo savo planus ir kadangi dar prieš vyro

mirtį buvo nusiteikusi dalį žiemos praleisti Paryžiuje, nematė, kodėl turėtų atimti sau, o tuo labiau dukterėčiai tokią progą. Nors, savaime suprantama, juodvi gyvens visų šalindamosios, bet vis dėlto ji galės be ypatingų ceremonijų pristatyti dukterėčią nedideliam ratui tėvynainių, įsikūrusių netoli Eliziejaus laukų. Su dauguma iš šios amerikietiškos bendruomenės ponia Tačit bičiuliavosi, su jais ją rišo savanoriška tremtis, pažiūros, laisvalaikis, nuobodulys. Izabelė matė, kaip uoliai jie lanko tetą viešbutyje, ir smerkė juos su griežtumu, kurį galima paaiškinti jos tuometiniu egzaltuotu žmogaus pareigos supratimu. Ji nusprendė, kad tų Amerikos išeivių gyvenimas tegu prabangus, bet tuščias, ir užsitraukė jų nemalonę, pasakydama tai giedromis sekmadienio pavakarėmis, kai jie lankė vieni kitus. Ir nors jos klausytojai, anot jų virėjų bei siuvėjų, buvo auksinės širdies žmonės, vienas kitas iš jų padarė išvadą, kad jos gudrūs, kaip visi pripažino, išvedžiojimai toli gražu neprilygsta naujosioms pjesėms.

— Jūsų visų čia šitaip gyvenama, bet kur jūs einate? — išdrįso ji paklausti.— Niekur nenueisite, ir, manyčiau, toks gyvenimas jums turėtų labai nusibosti.

Ponios Tačit nuomone, toks klausimas buvo vertas Henrietos Stekpoul. Tuodvi damos rado Henrietą Paryžiuje, ir Izabelė nuolat su ja susitikinėjo; tad ponia Tačit ne veltui tarė sau, kad jeigu dukterėčia neturėtų proto pati ką nors panašaus sugalvoti, galėtum ją įtarti pasiskolinus tokią frazę iš savo draugės žurnalistės. Pirmą kartą Izabelė šitaip prašneko, abiem damoms svečiuojantis pas ponią Ljus, seną ponios Tačit draugę ir vienintelę paryžietę, pas kurią šiuo metu ji lankydavosi. Ponia Ljus gyveno Paryžiuje nuo Liudviko Pilypo[45] laikų; ji mėgdavo juokais sakyti, jog priklausanti 1830 metų žmonėms[46], nors dažnas to juoko nesuprasdavo. Tuomet ponia Ljus paaiškindavo: „O taip, aš — iš romantikų“; gerai kalbėti prancūziškai ji taip ir neišmoko. Sekmadieniais pavakary ji būdavo namie, apsupta simpatingų, paprastai vis tų pačių savo tėvynainių. Teisybę sakant, ir kitomis dienomis ji būdavo namie, tame mažame, pilname pagalvėlių žavingojo miesto kampelyje, kur su stebėtinu tikslumu buvo atkūrusi savo gimtosios Baltimorės namų dvasią. Todėl gerbiamam jos vyrui ponui Ljusui, aukštam, liesam, žilsterėjusiam, glotniai susišukavusiam džentelmenui su skrybėle ant pat viršugalvio, likdavo tenkintis grynai platoniškomis pagyromis apie Paryžiaus „prasiblaškymus“, tariant jo žodžiais, nors niekaip negalėdavai suprasti, nuo kokių darbų jam reikėdavo prasiblaškyti. Vienas iš jų buvo kasdien nueiti į ameri-

kiečių banke esantį paštą, kone tokią pat draugišką ir šnekią vietą kaip Amerikos provincijos miestelyje. Valandą (gražiu oru) jis prasėdėdavo kėdėje Eliziejaus laukuose, o pietaudavo, itin gerai, savo valgomajame išvaškuotomis grindimis, kurių blizgesiui, kaip su didžiausiu pasitenkinimu manė ponia Ljus, neprilygo nei vienos grindys visoje Prancūzijos sostinėje. Retkarčiais jis su pora draugų pietaudavo *Café Anglais*, ir tuomet jo talentu išrinkti patiekalus neatsidžiaugdavo jo draugai ir neatsižavėdavo pats metrdotelis. Daugiau užsiėmimų jis kaip ir neturėjo, bet tie puošė jo gyvenimą kone pusę šimtmečio ir neabejotinai pateisindavo dažnus jo pareiškimus, kad nėra kito tokio miesto kaip Paryžius. Jokiame kitame mieste — tokiomis aplinkybėmis — ponas Ljusas nebūtų galėjęs sakyti, jog gyvenimas puikus. Kur rasi kitą tokį miestą kaip Paryžius! Bet, reikia pripažinti, pono Ljuso nuomonė apie šią prasiblaškymų vietovę dabar nebebuvo tokia gera kaip anksčiau. Išskaičiuojant, kaip jis leido laiką, nederėtų pamiršti jo apmąstymų apie politiką, nes ne viena valanda, iš paviršiaus atrodanti tuščiai stumiama, buvo jų suglemžiama. Kaip ir daugelis jo tėvynainių, ponas Ljusas buvo nuoseklus, gal greičiau užkietėjęs konservatorius ir nepritarė pastarojo meto Prancūzijos vyriausybei[47]. Netikėjo, kad ji ilgai išsilaikys, ir metai iš metų tvirtino, jog čia pat jos galas. „Prancūzus, gerbiamasis, reikia stipriai laikyti, laikyti tvirta ranka, tvirtu geležiniu kumščiu", — mėgdavo kartoti jis, o geros, įspūdingos ir išmintingos valdžios idealas jam buvo nuverstoji imperija. „Paryžius toli gražu nebe tas kaip imperatoriaus laikais; jis mokėjo suteikti miestui žavesio",— tvirtindavo ponas Ljusas poniai Tačit, kurios mąstysena buvo tokia pat kaip ir jo ir kuri gūžčiojo pečiais,— negi žmogus perplauki tą klaikų Atlantą tam, kad vėl atsidurtum respublikoje.

— O, ponia, sėdėdamas Eliziejaus laukuose priešais Pramonės rūmus, aš septynis kartus per dieną matydavau pravažiuojant rūmų karietas iš Tiuilri[48] ir atgal. O vieną sykį, pamenu, net devynis. O ką dabar išvysi? Ką čia šnekėti, nebėra tos didybės. Napoleonas žinojo, ko prancūzams reikia, ir kol jie neatkurs imperijos, virš Paryžiaus, virš mūsų Paryžiaus kabos tamsus debesis.

Tarp sekmadieninių ponios Ljus lankytojų buvo jaunas vyras, su kuriuo Izabelė turėjo daug kalbos ir iš kurio ji galėjo pasisemti naudingų žinių. Ponas Edvardas Rozjė,— Nedas Rozjė, kaip jį visi vadino, gimė Niujorke, bet užaugo Paryžiuje, globojamas tėvo, kuris kaip tik buvo artimas velionio pono Arčerio draugas. Edvardas Rozjė

prisiminė Izabelę dar mažą mergaitę; ne kas kitas, o jo tėvas atėjo į pagalbą mažosioms pono Arčerio dukrelėms Nefšatelio viešbutyje (keliaudamas su sūnumi, jis kaip tyčia buvo apsistojęs tame pačiame viešbutyje), kai jų *bonne** pabėgo su rusų kunigaikščiu, o tėvas kelias dienas nežinia kur buvo pradingęs. Izabelė puikiai prisiminė dailutį iščiustintą berniuką skaniai kvepiančiais plaukais, turintį sau atskirą *bonne*, jokia kaina neišleidžiančią jo iš akių: Izabelė su jais kartą ėjo pasivaikščioti prie ežero, ir mažasis Edvardas jai atrodė gražus kaip angeliukas — toks palyginimas jos galvelėje anaiptol nebuvo nuvalkiotas, nes ji labai tiksliai įsivaizdavo, kokie turėtų būti angeliški bruožai, o šis naujas draugas buvo gyva jų iliustracija. Smulkus rausvas veidelis tarp standžios išsiuvinėtos apykaklės ir mėlynos aksomo beretės dar ilgai išliko jos vaikiškose svajonėse ir dar ilgai ji tikėjo, kad tie dangaus gyventojai tarpusavyje šnekasi keistu anglų ir prancūzų kalbos kratiniu ir dėsto tokius pagirtinus pamokymus kaip kad Edvardas, kai sakė, jog *bonne* jam draudžia eiti prie pat ežero ir visada reikia klausyti savo *bonne.* Dabar Nedas Rozjė geriau kalbėjo angliškai, bent nebe su tokiu prancūzišku akcentu. Jo tėvas buvo miręs, *bonne* atleista, bet jis liko ištikimas jų mokymui — niekad nėjo prie pat ežero. Jis ligi šiol buvo kažkoks malonus šnervėms ir nešaižus tauresniems organams. Jis buvo labai švelnus ir išauklėtas jaunuolis, išlavinto, kaip sakoma, skonio — nusimanė apie seną porcelianą, gerą vyną, knygų įrišimą, apie *Almanach de Gotha*[49], geriausias parduotuves, geriausius viešbučius, žinojo traukinių tvarkaraščius. Pietums patiekalus jis išrinkdavo kone taip kaip ponas Ljusas, ir galimas daiktas, jog sukaupęs patirties jis galėjo tapti vertu to džentelmeno pasekėju, kurio niaurokas politines pažiūras gindavo švelniu nekaltu balsu. Paryžiuje jis turėjo gražų butą, išpuoštą senoviniais ispaniškais altorių mezginiais, keliančiais pavydą jo draugėms, teigiančioms, kad ant jo židinio atbrailos klostės dailesnės nei ant kitos hercogienės pečių. Tačiau kasmet jis dalį žiemos paprastai praleisdavo Po, o kartą net porą mėnesių išbuvo Jungtinėse Valstijose.

Jis labai susidomėjo Izabele, puikiai prisiminė pasivaikščiojimą Nefšatelyje, kai ji užsispyrė eiti prie vandens. Tą pačią dvasią jis atpažino ir maištaujančiame jos klausime, kurį neseniai citavau, ir stengėsi į jį atsakyti išsamiai, su tokiu dideliu paslaugumu, kokio tas klausimas vargu ar nusipelnė.

* Auklė (*pranc.*).

— Kur einame, panele Arčer? Paryžius — visų kelių pradžia. Kad ir kur vyktum, pirmiausia turi čia patekti. Kas atvažiuoja į Europą, Paryžiaus neaplenks. Jūs ne tą turėjote galvoje! Jums rūpi, ką žmogus iš to gauna. Bet argi mums duota įžvelgti ateitį? Kas pasakys, koks laukia rytojus? Jei kelias malonus, man nerūpi, kur juo nueisiu. Man šis kelias prie širdies, panele Arčer; man prie širdies mielas senasis asfaltas. Ir jis neatsibos, ne, nors ir labai norėtum. Manote, jums atsibostų? Klystate, nes vis ką nors pamatai naujo, neregėto. Tarkime, kad ir *Hôtel Drouot;* kartais jie rengia po tris keturis išpardavimus per savaitę. Kur kitur gautumėte tokių daiktų kaip ten? Gali sakyti kas ką nori, bet garantuoju, jog čia viskas pigiau, tik reikia žinoti vietas. Aš žinau daug tokių vietų, tik niekam nerodau, laikau sau. Jums, jei norėsite, padarysiu ypatingą paslaugą — parodysiu, tik niekam kitam neprasižiokite. Ir pažadėkite niekur neiti pati viena, su manimi nepasitarusi. Apskritai venkite Bulvarų — ten nelabai yra kas veikti. Dorai šnekant, *sans blague** vargu ar kas kitas taip pažįsta Paryžių kaip aš. Jūs su ponia Tačit būtinai turėsite kurią nors dieną ateiti pas mane pusryčių, aš jums parodysiu, ką turiu, *je ne vous dis que ça!*** Paskutiniu metu visi tik ir šneka apie Londoną; dabar mada garbstyti Londoną. O kas tame Londone, ką ten rasi? Liudviko XV stiliaus — nieko, ampyro stiliaus — nieko, amžinai vieni ir tie patys karalienės Onos laikų daiktai. Miegamajam jie tinka, dar vonios kambaryje, bet tik ne *salon*. Ar aš leidžiu gyvenimą aukcionuose? — Ponas Rozjė tęsė, atsakydamas į kitą Izabelės klausimą.— O ne, neturiu tiek lėšų. Labai gaila. Jūs mane laikote lengvapėdžiu, iš veido matau — jūsų nepaprastai išraiškingas veidas. Manau, nesupyksit, kad tiesiai kalbu, bet tai savotiškas įspėjimas. Jūsų nuomone, aš turėčiau imtis darbo, ir aš taip manau, kol viskas abstraktu. Bet kai reikia rinktis, aš traukiuosi. Negi grįšiu į Ameriką ir pasidarysiu krautuvininku? Jums atrodo,— tam sutvertas? Ak, panele Arčer, per aukštai mane vertinate. Aš moku gerai pirkti, bet nemoku parduoti; kad matytumėte, kaip man sunku atsikratyti savo daiktų. Pritraukti kitus, kad iš tavęs pirktų, daug sunkiau, negu pirkti pačiam. Kai pagalvoju, kokie gudrūs tie žmonės, jei aš iš jų perku. O ne, negalėčiau būti krautuvininku, negalėčiau būti ir daktaru — grasus darbas. Negalėčiau būti ir kunigu — aš netvirto tikėjimo. Be to, neteisingai tariu Biblijos var-

---

* Be juokų (*pranc.*).

** Daugiau nieko nesakau (*pranc.*).

dus. Jie labai sunkūs, ypač Senajame testamente. Ir teisininku negalėčiau būti; aš nesusigaudau — kaip ten vadinasi — Amerikos *procedure**. Kas dar liko? Amerikoje džentelmenui nėra kas veikti. Norėčiau būti diplomatu, bet amerikietiška diplomatija — irgi ne džentelmenui. Esu tikras, jei būtumėte mačiusi paskutinį pasiun...

Kai ponas Rozjė, vakarais ateidavęs pareikšti pagarbos, samprotaudavo čia apmestu būdu, tokioje vietoje jį visada pertraukdavo Henrieta Stekpoul, dažnai tuo metu būdavusi pas draugę, ir atskaitydavo jam paskaitą apie Amerikos piliečio pareigas. Jis jai atrodė baisiai nenatūralus, labiau nei vargšas Ralfas Tačitas. O Henrieta, iš naujo sunerimusi dėl Izabelės, tuo metu buvo pasidariusi dar priekabesnė. Ji nepasveikino savo draugės su praturtėjimu ir paprašė nuo šios priedermės ją atleisti.

— Jei ponas Tačitas būtų pasitaręs su manimi, ar tau užrašyti tiek pinigų,— atvirai prisipažino ji,— būčiau atsakiusi: „Jokiu būdu!"

— Mat kaip,— tarė Izabelė.— Manai, kad tie pinigai atneš prakeikimą. Gali būti.

— „Užrašykite juos tam, kas jums ne toks brangus",— štai ką jam būčiau patarusi.

— Pavyzdžiui, tau? — pajuokavo Izabelė ir tuoj pat visai kitu balsu paklausė: — Negi tu rimtai manai, kad jie mane pražudys?

— Gal ir nepražudys, bet tavo ydingus polinkius pagilins.

— Turi galvoje polinkius prabangai, ekstravagancijai?

— Ne ne,— paprieštaravo Henrietė.— Aš kalbu apie moralinius pavojus. Dėl prabangos nieko nesakau, mano įsitikinimu, mes turime būti kuo elegantiškesni. Va kad ir vakarinių mūsų miestų prabanga — jai lygios čia niekur nepamatysi. Tikiu, kad žemiems malonumams tu atspari, dėl to nenuogąstauju. Tau gresianti pražūtis — nugrimzti savo svajonių pasaulyje. Tu per mažai susilieti su tikrove — darbu, kova, kančiomis, netgi, sakyčiau, su nuodėme — visu tuo, kas mus supa. Tu pernelyg išranki ir turi per daug žavių iliuzijų. Tavo įsigyti tūkstančiai vis stipriau ir stipriau riš tave prie saujelės savanaudžių ir beširdžių žmonių, kurių vienintelis rūpestis yra dauginti savo turtus.

Izabelei akys išsiplėtė nuo tokio grėsmingo vaizdo.

— Kokios tos mano iliuzijos? — paklausė ji.— Iš paskutiniųjų stengiuosi nepuoselėti jokių iliuzijų.

* Teismo procesas (*pranc.*).

— Na,— tarė Henrieta,— tu tikiesi galinti gyventi romantiškai — kad ir kitiems įtiktum, ir sau. O pamatysi, kad klysti. Tebūnie koks nori tavo gyvenimas, bet kad jis sektųsi, turi visą savo širdį į jį įdėti, o šitaip ėmus gyventi, visa romantika išsivadėtų, ir atsivertų neapdailinta tikrovė. Be to, negalima vien žiūrėti, kad sau įtiktum — reikia ir kitiems įtikti. Sutinku, tam tu pasirengusi, bet yra dar vienas dalykas, ne mažiau, o gal net labiau svarbus,— tai nebijoti kitiems neįtikti. Tam irgi reikia būti pasirengus ir niekad to nevengti. O čia ne pagal tavo būdą — tu mėgsti, kad tavimi žavėtųsi, būtų geros nuomonės apie tave. Tu manai, kad nemalonių pareigų galima išvengti žiūrint į gyvenimą romantišku žvilgsniu, bet čia tik tavo iliuzija, mieloji. Tai neįmanoma. Žinok, kad daugeliu atvejų reikia būti pasirengus savo elgesiu niekam neįtikti, netgi sau pačiai.

Izabelė liūdnai palingavo galvą; ji atrodė sujukusi ir išsigandusi.

— Čia tau, Henrieta, tikriausiai ir yra vienas iš tų atvejų.

Tikrai, Paryžiuje, kur jos viešnagė profesiniu požiūriu buvo kur kas našesnė negu Anglijoje, panelė Stekpoul gyveno ne svajonių pasaulyje. Pirmas keturias savaites ji bendravo su ponu Bentlingu, dabar jau grįžusiu atgal į tėvynę, o ponas Bentlingas nebuvo joks svajotojas. Izabelė iš draugės sužinojo, kad jiedu visą tą laiką buvo neperskiriami ir kad Henrietai labai pravertė šio džentelmeno puikus Paryžiaus pažinimas. Jis viską jai aiškino, viską rodė, buvo nuolatinis jos gidas ir vertėjas. Jiedu drauge pusryčiaudavo, drauge pietaudavo, drauge lankydavosi teatruose ir drauge vakarieniaudavo — gyveno kaip ir išvien. Henrieta ne kartą tikino Izabelę, kad jis esąs tikras draugas, jai net į galvą niekad neatėję, kad anglas galėtų būti toks mielas. Izabelė pati nežinojo kodėl, bet „Intervjuerio“ korespondentės ir ledi Penzl brolio draugystė jai kėlė šypseną, ir tas linksmumas buvo juo didesnis nuo minties, kad tą draugystę abiem buvo galima priskirti kaip nuopelną. Izabelei nenorom kilo įtarimas, kad jie abu, vienas kito nesuprasdami, pateko į savo naivumo spąstus. Bet abiejų naivumas buvo nuoširdus. Henrieta taip pat rimtai tikėjo, jog ponas Bentlingas domisi sveiko žurnalizmo plėtojimu ir moterų žurnaliscių padėties stiprinimu, kaip jos partneris manė, kad „Intervjuerio“, apie kurį jis taip ir nesusidarė aiškaus supratimo, tikslas, atidžiau pamąsčius (ponas Bentlingas laikė, kad tokia užduotis jo jėgoms), buvo tenkinti panelės Stekpoul poreikį viešai išreikšti savo jausmus. Šiaip ar taip, šie du apčiuopom einantys viengungiai vienas užpildė antrojo nepa-

kančiai suvokiamą tuštumą. Ponas Bentlingas, gana lėto, nenuoseklaus būdo, neatsidžiaugė guvia, žingeidžia, ryžtinga moterimi, kuri kerėjo jį spinduliuojančiu, kurstančiu žvilgsniu bei nepažeistu gaivumu ir tapo stimulu praradusiam kasdienybės skonį jo protui. Henrietai savo ruožtu buvo gera greta džentelmeno, kuris savotiškai, kažkokio brangaus, aplinkinio, tiesiog įstabaus proceso dėka buvo sukurtas jai, kurio nieko neveikimas, šiaip gal ir neatleistinas, nenuilstančiai partnerei buvo tikra palaima ir kuriam ant liežuvio galo buvo gatavas tradicinis — nors anaiptol neišsamus — atsakymas kone į kiekvieną jai iškylantį visuomeninio ar asmeninio pobūdžio klausimą. Dažnai pono Bentlingo atsakymai jai atrodydavo labai parankūs, ir, skubėdama nesuvėlinti korespondencijų į Ameriką, juos, praplėstus ir padailintus, pateikdavo skaitytojams. Ar tik jos nenešė į tas rafinuotumo prarajas, dėl kurių Izabelė, geraširdiškai atsikirsdama, buvo ją perspėjusi? Toks pavojus galėjo tykoti pačios Izabelės, bet ne panelės Stekpoul, kuri vargu ar kada galutinai nusiramintų, priėmusi pažiūras tos klasės, kurią slėgė visi praeities paklydimai. Izabelė ir toliau geraširdiškai ją persergėdavo, ir paslaugusis ledi Penzl brolis mūsų herojės lūpose neretai virsdavo nepagarbių ir pašaipių užuominų objektu. Tačiau niekas negalėjo atšaldyti Henrietos gero nusiteikimo. Ji pasiduodavo Izabelės ironijai ir su pakilimu kalbėdavo apie valandas, praleistas su šiuo salonų liūtu — tas žodis jai nebeturėjo paniekinamos prasmės. O apsisukusi pamiršdavo juokaujamą toną ir užsidegusi kuo rimčiausiai pasakodavo apie kurią nors malonią išvyką su juo. Ji sušukdavo:

— O, Versalyje aš dabar kaip namuose! Apžiūrėjau su ponu Bentlingu. Buvau numačiusi nuodugniai Versalį pažinti ir važiuojant ten poną Bentlingą įspėjau, kad viską darau nuodugniai, todėl mes tris dienas išgyvenome viešbutyje ir apėjome kiekvieną kampelį. Oras buvo nuostabus — kaip bobų vasarą, na, gal kiek prastesnis. Gali sakyti, kėlėm ir gulėm tame parke. O taip, nėra to, ko nežinočiau apie Versalį.

Pasirodo, Henrieta susitarė su galantiškuoju savo draugu pavasarį pasimatyti Italijoje.

XXI SKYRIUS

Ponia Tačit jau prieš atvažiuodama į Paryžių buvo paskyrusi išvykimo dieną ir nuo vidurio vasario patraukė pietų link. Ji tik išsuko iš kelio aplankyti sūnaus, kuris italų Viduržemio jūros pakrantėje San Remo po siūbuojančiu baltu skėčiu leido nuobodžią giedrą žiemą. Izabelė, savaime aišku, nuvažiavo kartu, nors teta su jai būdinga aiškia logika leido jai pasirinkti.

— Dabar, žinoma, tu pati sau šeimininkė, esi laisva kaip paukštis padangėje. Nesakau, kad anksčiau nebuvai laisva, bet šiuo metu įgijai kitą pamatą po kojomis; turtas — tai kaip skydas. Jei esi turtingas, tau leista daryti tai, už ką tave peiktų, jei būtum beturtis. Kada nori gali ateiti, kada nori išeiti, keliauti viena, įsigyti nuosavybę, žinoma, tik su ta sąlyga, jei turėsi kompanionę — kokią nusigyvenusią damą suadyta kašmyro skara, dažytais plaukais, mokančią piešti ant aksomo. Ak, tau nepatinka? Žinoma, tavo valia, aš tik noriu paaiškinti, kokios laisvos tavo rankos. Gali rinktis kad ir panelę Stekpoul kaip savo *dame de compagnie** — ji bet ką atbaidys. Nors, mano galva, tau būtų geriau dar prisilaikyti manęs, kad ir neprivalu. Geriau dėl kelių priežasčių, nepaisant, ar tai tau prie širdies, ar ne. Nė kiek neabejoju, kad nebus prie širdies, bet patarčiau nepabijoti tokios aukos. Žinia, nieko naujo iš manęs nėra ko laukti, matai mane tokią, kokia esu: nuobodi, užsispyrusi, siauraprotė senė.

— Aš anaiptol nemanau, kad jūs nuobodi,— atsakė jai Izabelė.

— Bet kad užsispyrusi ir siauraprotė, tai manai? Ir aš taip sakau! — tarė ponia Tačit, švytėdama, kad jos teisybė.

Izabelė tuo tarpu pasiliko su teta, kuri, nežiūrint ekscentriškų polinkių, didžiai paisė padorumo normų, ir jauna mergina be giminaičių jai atrodė kaip gėlė ant pliko stiebo. Teisybė, ponios Tačit kalbos daugiau nedarė Izabelei tokio įspūdžio kaip pirmą popietę Olbanyje, kai teta sėdėjo su šlapiu lietpalčiu ir stengėsi pavaizduoti, kiek progų Europoje yra jaunam, turinčiam skonį žmogui. Bet didele dalimi čia kaltė pačios merginos: praskleidusi kraštelį tetos patirties, ji, turėdama lakią vaizduotę, iš anksto nuspėdavo nuomonę ir jausmus tos moters, tokia savybe neapdovanotos. Užtat ponia Tačit turėjo kitą gerą savybę — ja galėjai pasikliauti kaip kompasu. Jos tikslumas, pastovumas kitiems buvo labai parankus: visad tiksliai ži-

* Kompanionė (*pranc.*).

nojai, kur jos ieškoti, ir išvengdavai nenumatytų susitikimų ar susidūrimų. Savo valdose ji buvo budri, bet niekada nesibraudavo į kaimyno teritoriją. Giliai širdyje Izabelei darėsi tetos gaila: koks niaurus gyvenimas žmogaus, tik tokį siaurą savo prigimties paviršių atgręžiančio kitiems. Joks švelnumas, jokia užuojauta negali ten įsiimti, neužsisėja joks žiedelis, neužželia samanėlė. Kitaip sakant, į žmones atsukta jos briauna buvo tik tokio platumo kaip peilio ašmenys. Ir vis dėlto Izabelei atrodė, jog metams bėgant vis dažniau tetos elgesį nulemdavo paskatos, tolimos jos asmeniniam patogumui, dažniau, negu pati sąmoningai pripažino. Ji mokėsi aukoti nuoseklumą menkesniems tikslams, jeigu tik kiekvienu atskiru atveju būdavo galima rasti tam pasiteisinimą. Ir kad didžiausią vingį padariusi ji kelioms savaitėms užvažiavo pas sūnų į Florenciją, jau bylojo ne jos nepalenkiamo tiesmukiškumo labui, nes ligi tol kategoriškai tvirtindavo, jog Ralfas, jeigu tik nori pasimatyti su ja, tenepamiršta, jog Krescentini rūmuose yra daug kambarių, vadinamų sinjorino apartamentais.

— Aš noriu paklausti vieno dalyko,— tarė Izabelė pusbroliui kitą atvykimo į San Remo dieną,— man jau knietėjo laišku pasiteirauti, bet nedrįsau apie tai rašyti. O susitikus akis į akį tas klausimas atrodo visai lengvas. Ar tu žinojai apie tėvo ketinimus paskirti man tiek pinigų?

Ralfas tolėliau negu visad ištiesė kojas, ilgėliau užsižiūrėjo į Viduržemio jūrą.

— Na ir kas, miela Izabele, jeigu ir žinojau? Mano tėvas buvo labai užsispyręs.

— Vadinasi, žinojai,— tarė Izabelė.

— Taip, jis man buvo sakęs. Mudu dar kiek tai apšnekėjome.

— O dėl ko jis taip pasielgė? — ūmai paklausė Izabelė.

— Norėjo išreikšti savo jausmus.

— Kokius jausmus?

— Džiaugsmą, kad esi tokia.

— Aš jam per daug patikau,— nusprendė Izabelė.

— Kaip ir mums visiems.

— Man būtų labai nesmagu, jei tuo tikėčiau. Visa laimė, kad netikiu. Aš tik noriu teisingumo — kad būčiau vertinama tiek, kiek nusipelnau: nei daugiau, nei mažiau.

— Puiku. Tik nepamiršk, kad teisingumas patraukliai būtybei — labai gražus jausmas.

— Aš nesu patraukli būtybė. Kaip gali mane taip vadinti dabar, kai aš klausinėju tokių nemalonių dalykų. Matyt, tau atrodau įžūli.

— Atrodai susirūpinusi,— atsakė Ralfas.

— Taip, susirūpinusi.

— Dėl ko?

Valandėlę patylėjusi, ji išpyškino:

— Manai, gerai, kad aš staiga pralobau? Henrieta taip nemano.

— Po perkūnais tą Henrietą! — neišlaikė Ralfas.— O aš labai džiaugiuosi.

— Tai tėvas dėl to taip ir padarė, kad tau būtų džiaugsmo.

— Aš nesutinku su panele Stekpoul,— rimčiau prašneko Ralfas.— Mano nuomone, labai gerai, kad turėsi savų pajamų.

Izabelė pažvelgė į jį įdėmiomis akimis.

— Kažin, ar tu išmanai, kas man gerai, ir... ar tau rūpi.

— Jei išmanau, tai, vadinasi, ir rūpi. Pasakyti, kas tau būtų į naudą? Nekankinti savęs.

— Greičiau nori pasakyti — nekankinti tavęs?

— Tai neįmanoma, aš nuo to apdraustas. Paprasčiau žiūrėk į gyvenimą. Nekvosk savęs, ar tai bus į gera, ar į bloga. Netąsyk šitaip savo sąžinės — ji išsistyguos kaip ištampytos pianino stygos. Pasaugok ją rimtesnėms progoms. Nedėk tiek daug pastangų savo charakterio formavimui — tai tas pats kaip per jėgą bandyti praskleisti tvirtą švelnų rožės pumpurą. Gyvenk kaip širdis liepia, ir charakteris pats išsiugdys. Tau į gera viskas, su mažomis išimtimis, bet į jas jokiu būdu neįeina padorios pajamos.— Ralfas nutilo šypsodamasis; Izabelė gaudė kiekvieną žodį.— Tavo per skvarbus protas ir itin jautri sąžinė,— pridėjo Ralfas.— Tau tiek daug kas atrodo neteisinga, kad galva neišneša. Nežiūrėk į laikrodį. Sudrausmink įkarštį. Išskleisk sparnus ir pakilk nuo žemės. Juk tai nieko blogo — anaiptol.

Kaip sakiau, Izabelė godžiai klausėsi, ji iš prigimties buvo pagauni.

— Kažin, ar kalbi apgalvojęs. Jei taip — imiesi didelės atsakomybės.

— Tu mane gąsdini, bet vis dėlto manau, kad neklystu,— pajuokaudamas atsakė Ralfas.

— Šiaip ar taip, tu sakai gryną teisybę,— tęsė savo mintį Iza-

belė.— Geriau nepasakysi. Aš nugrimzdusi į save ir į gyvenimą žiūriu kaip į daktaro receptą. Išties, kam mes be perstojo kvaršiname galvą, kas bus mums į gera, kas ne, kaip ligoniai palatoje. Kodėl taip bailintis neteisingo žingsnio? Pasaulis nuo to nesugrius, ar aš teisingai pasielgsiu, ar neteisingai.

— Tokiam žmogui kaip tu tik ir duok patarimus,— tarė Ralfas.— Tu subliuškini mano bures.

Ji pakėlė į jį akis lyg negirdėdama, nors visą laiką sekė jo dėstomų minčių eigą.

— Aš stengiuosi domėtis pasauliu, o grįžtu vis prie savęs. Tai todėl, kad man baisu.— Ji nutilo, o paskui balsas suvirpėjo: — Taip, kad tu žinotum, kaip baisu. Didelis turtas suteikia laisvę todėl mane ir baugina. Tai tokia laimė, reikia mokėti ja naudotis. Jei nesugebėsi, bus gėda. Apie tai reikia nuolatos galvoti, dėti visas pastangas. Aš nežinau, ar ne didesnė laimė neturėti jokių išgalių.

— Silpniesiems, be abejo, didesnė. Silpnieji tik per dideles pastangas neužsitraukia paniekos.

— O kodėl tu manai, kad aš nesu silpna? — paklausė Izabelė.

— Tuomet,— atsakė Ralfas taip nurausdamas, kad net Izabelė pastebėjo,— aš žiauriai parduotas!

Kuo toliau, tuo giliau smelkėsi Viduržemio jūros pakrantės grožis į mūsų heroję,— čia buvo Italijos slenkstis, vartai į kerų šalį. Italija, dar nei žvilgsniui, nei jausmui nepasiekiama, buvo priešais ją kaip pažadėtoji žemė, žemė, kur meilė grožiui gali būti tenkinama iš bedugnės žinių versmės. Vaikščiodama pajūriu su pusbroliu, kurį lydėdavo kasdien, ji ilgesingai žiūrėdavo per jūrą ton linkmėn, kur žinojo esant Genują. Bet ji džiaugėsi, kad galėjo stabtelti prie pat naujų įspūdžių pakraščio; jau vien laukimas kaitino kraują. Be to, jai tai buvo kaip taiki interliudija, pritilimas būgnų ir dūdų jos gyvenimo kelyje, kurį dar buvo per anksti tvirtinti būsiant jaudinantį, tačiau kurį ji vaizdavosi nušviestą savo vilčių, nuogąstavimų, įgeidžių, siekių, palinkimų ir kuriame šie giluminiai jos impulsai atsispindėjo gana dramatiškomis spalvomis. Madam Merl pranašavo poniai Tačit, jog mūsų jaunoji draugė, keletą kartų įkišusi ranką į kišenę, prisipratins prie minties, kad ši dosniojo dėdės pripildyta, ir jos spėjimas pasitvirtino, kaip jau daug sykių buvo pasitvirtinęs šios damos įžvalgumas. Ralfas Tačitas buvo pa-

gyręs pusseserę už dvasinį imlumą,— tai yra, kad ji gerą patarimą iš pusės žodžio pagauna. Ir jo patarimas turbūt buvo paveikus, nes Izabelė išvažiavo iš San Remo apsipratusi, jog yra turtinga. Šis suvokimas įsitvirtino tarp nedaugelio apie save sutelktų minčių ir buvo ne iš nemaloniųjų. Tai buvo garantija šimtams gražių ketinimų. Izabelė nuklydo į vizijų labirintus: taurūs darbai, kuriuos gali nuveikti turtinga, savarankiška, kilniaširdė mergina, turinti platų humanišką požiūrį į savo pašaukimą ir pareigas, tarnautų didžiam tikslui. Todėl paveldėtas turtas jai ėmė atrodyti kaip dalis viso to, kas joje gero; jis teikė jai svarumo, netgi, jos akimis žiūrint, idealaus grožio. Kokia ji tapo kitų akimis žiūrint, čia jau kitas klausimas, kurį tuo tarpu atidėsime tolimesniam laikui. Vizijos, kurias ką tik minėjau, buvo susipynusios su kitomis mintimis. Izabelė labiau linko galvoti apie ateitį negu apie praeitį, bet kartais, besiklausant Viduržemio bangų teliūskavimo, jos žvilgsnis nukrypdavo atgal. Ir apsistodavo ties figūromis, kurios, nors ir tolstančios, buvo dar gana raiškios: nesunkiai galėjai atpažinti, jog tai Kasparas Gudvudas ir lordas Vorbertonas. Keista, kaip greitai tie du tokie gyvybingi paveikslai atsidūrė mūsų jaunosios damos gyvenimo antrajame plane. Tokio ji buvo būdo — kas išnykdavo iš regos lauko, jai prarasdavo realumą; prireikus ji mokėdavo valios pastangomis pažadinti tą realybę, bet tos pastangos dažnai būdavo skausmingos, nors realybės būta ir malonios. Praeitis dažniausiai atrodydavo mirusi, ir prikeltą matydavo tik balkšvoje paskutinio teismo šviesoje. Be to, Izabelė ir pati nesivylė gyvenanti kitų atmintyje — nebuvo tokia savimyla, kad būtų tikėjusi paliekanti neišdildomų pėdsakų. Žinia, kad kiti ją pamiršo, gal būtų ją ir įskaudinusi, bet iš visų teisių jai saldžiausia buvo teisė pamiršti. Sentimentaliai šnekant, paskutinių savo grašių ji neatidavė nei Kasparui Gudvudui, nei lordui Vorbertonui, ir vis dėlto jautė, kad jiedu jai skolingi. Kas be ko, ji prisimindavo, kad ponas Gudvudas dar pasirodys, bet ne anksčiau kaip po metų ar pusantrų, o per tą laiką maža kas gali atsitikti. Kad amerikietis jos garbintojas galėtų susirasti kitą, sukalbamesnę, jai nė į galvą neateidavo; kad tokių merginų galėtų būti, nekilo jokių abejonių, bet kad tąja savybe jos patrauktų Kasparą Gudvudą, Izabelė nė iš tolo netikėjo. Bet jai šmėkšteldavo mintis, kad ji pati patirs likimo permainą ir kad kelias, kuriame nėra vietos Kasparui, pasibaigs (nors tas kelias atrodė toks ilgas), ir tada ji ras atramą tuose jo būdo bruožuose, kurie dabar būtų našta

aukštesniam jos skrydžiui. Nieko nuostabaus, jei vieną gražią dieną paaiškėtų, jog toji našta — tai užburta palaima: ramus tyras užutekis, saugomas tvirto granito molo. Bet viskam savas laikas, juk nelauks ji tos dienos, sudėjusi rankas. O kad lordas Vorbertonas toliau gyventų vien prisiminimais apie ją, būtų nesuderinama su tauriu jo kuklumu bei anaiptol ne aklu išdidumu. Ji taip ryžtingai nusprendė užbraukti visa, kas tarp jų įvyko, jog buvo teisinga nesitikėti nieko kito ir iš jo. Tai nebuvo, kaip galėjo pasirodyti, tik teorinis samprotavimas, pavilgytas ironija. Izabelė nuoširdžiai tikėjo, kad jo šviesybė, kaip žmonės sako, išgis nuo atstumtos meilės. Jo jausmo būta gilaus, ji tuo tikėjo ir tai ligi pat šiol jai teikė džiaugsmo, bet būtų paikystė, jei toks protingas, toks visų gerbiamas žmogus nešiotų randą, gilesnį nei pati žaizda. Be to, Izabelė sau tarė, jog anglai labiausiai vertina dvasios ramybę, ir menka būtų lordui Vorbertonui ramybė, jei metams bėgant jis vis svajotų apie pasitikinčią savimi jauną amerikietę, kuri jam buvo niekas kitas, o tik atsitiktinė pažįstama. Ji su pasitenkinimu galvojo, kad jei kurią dieną išgirstų, jog jis vedė kokią jauną, už ją vertesnę savo tėvynainę, ji net nenustebtų. Vesdamas jis tik įrodytų, jog tiki Izabelės tvirtumu, o tik tokia ji ir norėjo pasirodyti jo akyse. Ir tai būtų pakankamas atpildas jos išdidumui.

XXII SKYRIUS

Gegužės pradžioje, koks pusmetis po senojo Tačito mirties, mažas — tapytojas pasakytų, gerai sukomponuotas — būrelis susirinko viename iš daugelio kambarių senoviškos vilos, esančios alyvmedžiais apaugusio kalno viršūnėje anapus Romėnų vartų į Florenciją. Tai buvo ilgas, gan plynas pastatas su toskaniečių mėgstamu smarkiai atsikišusiu stogu, kuris, žiūrint iš toli į supančias Florenciją kalvas, sudaro stačius kampus su tiesiais, tamsiais, griežtų kontūrų kiparisais, paprastai augančiais po tris ar keturis. Namo fasadas buvo į apžėlusią tuščią kaimišką aikštę, užimančią dalį kalno viršaus; šis fasadas su keliais nesimetriškai išdėstytais langais ir ilgu prie pat pamatų pastatytu akmeniniu suolu, patogiu pasėdėti tai vienam, tai

kitam žmogui su ta nepripažinto taurumo išraiška veide, kurią nežinia kodėl įgauna kiekvienas italas, nugrimzdęs į nesudrumsčiamą ramybę, šis senovinis didingas vėjų nugairintas įspūdingas fasadas buvo kažko nesvetingas. Tai buvo greičiau namo kaukė, o ne veidas. Sunkiais vokais, bet be akių. Iš tiesų namas buvo atsigręžęs į kitą, priešingą pusę — į nuostabias pavakario saulės nušviestas tolumas. Iš anos pusės namas buvo virš šlaito priešais ilgą Arno upės slėnį, padūmavusį Italijos spalvomis. Prie namo lyg savotiška terasa buvo siauras sodas, kuriame augo susiraizgiusios laukinės rožės ir stovėjo dar keli apsamaniję akmeniniai saulės prišildyti suolai. Parapetas aplink terasą buvo patogaus aukštumo atsiremti, o žemiau jo — į pakalnę ėjo alyvmedžių ir vynuogienojų tankumynai. Beje, mums rūpi ne laukujė šio namo pusė; tą saulėtą išaušusio pavasario rytą jo gyventojai ne be reikalo pasiliko tarp vėsių sienų. Pirmame aukšte iš aikštės pusės griežtų proporcijų langai architektūriniu požiūriu buvo nepaprastai įdomūs, tačiau jie tarnavo tarsi ne tiek žiūrėti pro juos į lauką, kiek masinti pro juos pažvelgti į vidų. Su stambiais kryžminiais pinučiais jie buvo tokiame aukštyje, kad kol pamatytum ką, net ant pirštų galų pasistiebęs, visas smalsumas dingtų. Kambaryje, apšviestame pro tris iš eilės išpjautus tokius pavyduolius langus — viloje buvo keletas tokių kambarių, ir juose įsikurdavo margo pasaulio užsieniečiai, ilgiau apsistojantys Florencijoje,— sėdėjo džentelmenas jaunutės mergaitės ir dviejų dievobaimingų vienuolių draugijoje. Tas kambarys nebuvo toks niūrus, koks galėjo susidaryti įspūdis iš mūsų aprašymo, nes aukštos plačios durys buvo atvertos į išvešėjusį sodą, taip pat pro aukštų langų pinučius čia gana patekdavo itališkos saulės. Maža to, čia buvo jauku ir išties prašmatnu — visas apstatymas subtiliai apgalvotas, visos grožybės aikštėje; daugybė pablukusių damasto užuolaidų ir apmušalų, dėžių, dėželių, spintelių su laiko nušlifuotais ąžuolo drožiniais, primityvaus ramboko meno paveikslų ne mažiau primityviais rėmais; paslaptingų vario ir keramikos viduramžių relikvijų, kurių Italijoje yra kaip neišsibaigiančiame sandėlyje. Visi šie daiktai gražiai sutarė su moderniais baldais, padarytais su atodaira į mėgstančią išsidrėbti kartą — visi krėslai gilūs, sėdynės minkštos; ir didelį erdvės plotą užėmė nepriekaištingo darbo rašomasis stalas, pažymėtas devyniolikto amžiaus Londono antspaudu. Čia buvo pilna knygų, žurnalų, laikraščių bei keli nedideli savotiški kruopščiai atlikti paveikslai, daugiausia akvarelės. Vienas iš tų kūrinių buvo ant molberto, prieš kurį tuo metu, kai mes savo dėmesį

sutelksime į ją, atsistojo ta jauna, mano jau paminėta, mergaitė. Ji tylomis žiūrėjo į paveikslą.

Tyla — absoliuti tyla — nebuvo sukausčiusi suaugusiųjų, bet jų pašnekesys, matyt, stūmėsi nesklandžiai. Abi vienuolės sėdėjo tik ant kėdžių krašto, jų pozos bylojo apie nekintamą jų santūrumą, sustingę veidai — apie jų atsargumą. Jos buvo negražios, tuklios, negriežtų bruožų ir pasižymėjo dalykišku kuklumu, kurį suvienodinantis standus galvos apdangalas ir saržos rūbas lyg įrėmino ir pabrėžė. Viena jų, neįspėjamo amžiaus, akiniuota, skaisčiu veidu, apvalaskruostė, atrodė nuovokesnė negu jos draugė ir atsakingesnė už jai pavestą reikalą, susijusį, matyt, su mergaite. Jų rūpima būtybė buvo be galo paprasta skrybėlaite, kuri derinosi prie vienspalvės muslino suknelės, trumpokos pagal jos amžių, nors jau atleistos. Džentelmenas, kaip matyti, stengęsis palaikyti pokalbį su abiem vienuolėmis, suvokė, koks jam teko sunkus uždavinys, nes šnekinti šio pasaulio nuolankiuosius nė kiek ne lengviau negu stipriuosius. Podraug jo dėmesį labiau traukė jų tyki globotinė, ir kai ji nusisuko nuo jo, jis susikaupęs nužvelgė laibą smulkią jos figūrėlę. Tai buvo keturiasdešimtmetis vyras su pailga gražios formos galva, tankiais, be laiko pražilusiais trumpai kirptais plaukais. Jo veidas buvo gražus, siauras, itin subtilus ir ramus, tik gal vienintelis trūkumas, kad visi bruožai buvo pernelyg nusmailinti, o barzdos forma tą įspūdį gerokai stiprino. Ta barzda, apkirpta kaip šešiolikto amžiaus portretuose, ir šviesūs romantiškai užriesti į viršų ūsai teikė jam tradicinės užsienietiškos išvaizdos ir tarsi rodė, kad šis žmogus išmano, kas yra stilius. Mąslios žingeidžios jo akys, o drauge abejingos ir skvarbios, protingos ir negailestingos, išduodančios tiek stebėtoją, tiek svajotoją, sakė, jog rinkdamasis stilių jis neperžengia gerai apgalvotų ribų, o išsirinkti moka. Atspėti, iš kokio jis krašto, iš kokios šalies, būtų buvę nelengva, nes jis neturėjo jokių išorinių bruožų, sulėkštinančių šią mįslę. Jei jis savo gyslose turėjo angliško kraujo, tai veikiausiai susimaišiusio su prancūzišku ar itališku; jis buvo gero aukso moneta ir neturėjo jokių pinigų kalyklos atspaudų ar emblemų, skirtų bendrai apyvartai; tai buvo elegantiškas įmantrus medalis — tokie liejami specialioms progoms. Jis buvo grakštus, liesokas, neskubių judesių ir, ko gero, nei per aukštas, nei per žemas. Apsirengęs kaip žmonės, kurie labiausiai bodisi prasto skonio daiktais.

— Na, vaikeli, kaip tau patinka? — paklausė jis mergaitės. Jis kalbėjo itališkai, kalbėjo laisvai, bet vargu ar būtum palaikęs jį italu.

Mergaitė pakreipė galvą į vieną šoną, į kitą.

— Labai gražu, tėte. Ar tu pats nupiešei?

— Aišku, pats. Netiki, kad aš taip mokėčiau.

— Ne, tėte, tu viską moki. Aš irgi išmokau piešti.— Ir ji atgręžė smulkų giedrą veidelį su nepaprastai miela šypsena.

— Gaila, kad man nė vieno piešinio neatvežei parodyti, ką sugebi.

— Atvežiau, ir ne vieną, jie mano lagamine.

— Jos piešiniai labai labai kruopštūs,— įterpė prancūziškai senesnioji vienuolė.

— Malonu tai girdėti. Ar jūs jos mokytoja?

— Laimė, ne aš,— atsakė parausdama toji.— *Ce n'est pas ma partie**. Aš ne mokytoja: palieku šį darbą protingesniems. Pas mus yra labai geras piešimo mokytojas, ponas... ponas... kokia jo pavardė? — paklausė ji antrosios vienuolės.

Toji buvo nudėrusi akis į kilimą.

— Kažkokia vokiška pavardė,— atsakė ji itališkai, tarsi ją būtų reikėję išversti.

— Taip,— kalbėjo toliau pirmoji,— jis vokietis, pas mus jau daug metų dirba.

Mergaitė nesekė jų pokalbio ir nuėjusi prie atdarų didžiojo kambario durų užsižiūrėjo į sodą.

— O jūs, seserie, prancūzė? — pasiteiravo džentelmenas.

— Taip, pone,— tyliai atsakė viešnia.— Aš su mokinėmis kalbu savo gimtąja kalba, kitos nemoku. Bet yra seserų iš kitų kraštų — anglių, vokiečių, airių. Ir kiekviena kalba sava kalba.

Džentelmenas šyptelėjo.

— O kas rūpinosi mano dukterimi, ar ne airė? — Bet pamatęs, jog viešnios suprato jį juokaujant, nors ir nesuvokė humoro, tuoj prilipino: — Pas jus mokslas labai visapusiškas.

— O taip, labai. Nieko netrūksta, ir viskas aukščiausio lygio.

— Mes ir gimnastikos pratimų mokome,— išdrįso įterpti žodį italė vienuolė.— Bet nepavojingų.

— Tikiu. Ar tai jūsų dėstomas dalykas?

Toks klausimas nuoširdžiai prajuokino abi viešnias, o kai jos nurimo, šeimininkas, žvilgterėjęs į dukterį, tarė, jog ji išaugo.

---

* Tai neįeina į mano pareigas. (*Pranc.*)

— Taip, bet daugiau turbūt nebeaugs. Tokia ir bus — ne iš aukštųjų,— atsakė prancūzė vienuolė.

— Dėl to aš nesisieloju. Moterys kaip ir knygos man patinka labai geros, bet neilgos. Nors nežinau,— pridėjo jis,— kodėl mano duktė turėtų būti neaukšto ūgio.

Vienuolė truktelėjo pečiais, lyg duodama suprasti, jog tokie dalykai neišmąstomi.

— Bet ji labai tvirtos sveikatos, o tai svarbiausia.

— Taip, ji atrodo sveika.— Mergaitės tėvas kurį laiką žiūrėjo į ją.— Ką tu ten matai sode? — paklausė prancūziškai.

— Labai daug gėlių,— negarsiai atsakė ji švelniu balseliu; ji kalbėjo be jokio akcento kaip ir tėvas.

— Daug, bet gražių mažai. Kad ir tokios, tačiau nueik ir paskink *ces dames**.

Mergaitė atsigręžė į jį visa nušvitusi iš džiaugsmo.

— Tikrai galima?

— Juk aš tau sakau.

Mergaitė pažvelgė į senesniąją vienuolę.

— Tikrai galima, *ma mère***?

— Klausyk mesjė, savo tėvelio, vaikuti,— paragino vėl parausdama vienuolė.

Mergaitė, gavusi tokį leidimą, išėjo į sodą, ir tuoj jos nebebuvo matyti.

— Jūs jų nelepinate,— smagiai tarė tėvas.

— Jos visko atsiklausia. Tokia mūsų tvarka. Mes joms nieko nedraudžiame, bet turi atsiklausti.

— O, aš nesiginčiju dėl jūsų tvarkos; neabejoju, kad ji puiki. Aš atidaviau jums savo dukterį nežinodamas, ką iš jos padarysite. Pasitikėjau.

— Reikia tikėti,— ištarė romiai vienuolė, žiūrėdama pro akinius.

— O ar mano pasitikėjimas neapviltas? Ką jūs man išauklėjote?

Vienuolė nuleido akis.

— Gerą krikščionę, mesjė.

Šeimininkas irgi nuleido akis, bet greičiausiai jau iš kitų paskatų.

---

* Šioms damoms (*pranc.*).

** Motinėle (*pranc.*).

— Taip, o ką dar?

Jis sekė akimis vienuolyno atstovę, ko gero, tikėdamasis atsakymo: girdi, ko dar norėti, jei esi geras krikščionis; tačiau ji, nors ir ribota, nebuvo atžari.

— Žavią jauną ledi, tikrą moterytę, kuri jums bus vienas džiaugsmas.

— Ji man atrodo labai *gentille**,— tarė tėvas.— Ji iš tikro labai miela.

— Ji tobula. Be jokių trūkumų.

— Ir vaikystėje ji buvo be trūkumų, aš patenkintas, kad pas jus jokių neįsigijo.

— Mes ją be galo mylime,— atsakė oriai akiniuotoji vienuolė.— O kaip ji būtų pas mus įsigijusi trūkumų, jei mes jų neturime? *Le couvent n'est pas comme le monde, monsieur***. Ji mums kaip duktė. Juk pas mus išbuvo nuo pat mažumės.

— Tarp tų, kurios šiemet iš mūsų išeina, jos bus labiausiai gaila,— pagarbiai sukuždėjo jaunesnioji.

— O taip, ją mes ilgai minėsime,— pritarė antroji.— Laikysime pavyzdžiu naujokėms.— Čia geroji sesuo pamatė, kad jai aprasojo akiniai; tai antroji pasigraibaliojusi tuoj ištraukė jai kažkokios nesunešiojamos medžiagos nosinę.

— Dar nežinia, ar ji išeis; dar niekas nenutarta,— kaipmat atsiliepė šeimininkas, bet ne todėl, kad būtų norėjęs sulaikyti jų ašaras, o tokiu balsu, kuriuo sakoma, kas pačiam ypač malonu.

— Būtų didelė laimė, jei taip būtų. Penkiolikos metų per anksti iš mūsų išeiti.

— O! — sušuko džentelmenas žvitriau negu ligi tolei,— ne aš ją noriu atsiimti. Dėl manęs tegu būna pas jus kad ir visados!

— Ak mesjė,— nusišypsojo stodamasi vyresnioji,— ji labai gera, bet yra likta pasaulietiškam gyvenimui. *Le monde y gagnera****.

— Jei visi geri žmonės užsidarytų vienuolynuose, ant ko pasaulis laikytųsi? — negarsiai paklausė kildama ir antroji.

Geroji moteriškė, matyt, nė nepamanė, kad toks klausimas turi platesnę potekstę, ir akiniuotoji dama sušvelnino įspūdį, raminamai pridurdama:

---

* Maloni (*pranc.*).

** Vienuolyne viskas kitaip negu pasaulyje, mesjė. (*Pranc.*)

*** Pasaulis daug nustotų. (*Pranc.*)

— Laimė, visur yra gerų žmonių.

— Jeigu judvi jau išeinate, čia dviem gerais žmonėmis bus mažiau,— galantiškai įterpė šeimininkas.

Tokio įmantraus komplimento paprastos jo viešnelės nemokėjo atremti, ir tik abi susižvalgė nuoširdžiai susikuklinusios, bet jų sumišimą greit išblaškė mergaitė, grįžusi su dviem didelėmis rožių puokštėmis — viena baltų, o kita — raudonų.

— Maman Katrina, rinkitės,— pasakė mergaitė.— Jos tik spalva skiriasi, maman Žiustina, abiejose puokštėse rožių po lygiai.

Abi vienuolės atsisuko viena į kitą su šypsena ir nedrįsdamos viena kitą ragino.

— Kurios tu norėtum?

— Ne, tu rinkis pirma.

— Aš norėčiau raudonų, ačiū,— tarė akiniuotoji motinėlė Katrina.— Aš ir pati raudona. Jos mums bus paguoda grįžtant į Romą.

— A, jos greit nuvys,— sušuko mergaitė.— Norėčiau jums ką nors padovanoti, kas ilgam išlieka!

— Mums ilgam išliks gražūs prisiminimai apie tave, mano dukterie!

— Gaila, kad vienuolėms negalima nešioti papuošalų. Aš jums padovanočiau savo mėlynus karolius,— neatlyžo mergaitė.

— Ar jūs grįšite į Romą šįvakar? — pasidomėjo jos tėvas.

— Taip, traukiniu. Mums tiek darbo *là-bas**!

— Negi jūs nepavargote?

— Mes niekad nepavargstame.

— Ak pone, visko būna,— negarsiai tarė jaunoji vienuolė.

— Bent šiandien tikrai ne. Mes čia taip gerai pailsėjome. *Que Dieu vous garde, ma fille***.

Kol jos atsibučiavo su jo dukterimi, šeimininkas nuėjo atidaryti durų, bet jas atidaręs aiktelėjo ir sustojo, žiūrėdamas į priekį. Už durų buvo skliautuotas aukštas lyg koplyčia prieškambaris, išklotas raudonomis plytelėmis; į tą prieškambarį tarnas, vaikinas nuzulinta livrėja, buvo ką tik įleidęs damą ir dabar vedė į kambarį, kur buvo mūsų draugės. Džentelmenas tarpduryje kaip aiktelėjo, taip ir nutilo, tylomis įėjo ir dama. Jis nei žodeliu jos nepasveiki-

* Ten (*pranc.*).

** Tesaugo tave Dievas, mano dukra. (*Pranc.*)

no, nei rankos nepadavė, tik pasitraukė į šalį, praleisdamas į saloną. Ties slenksčiu ji stabtelėjo.

— Ar kas nors yra? — paklausė.

Įėjusi ji susidūrė kaktomušomis su abiem vienuolėm ir jų mokine, kuri ėjo vidury, įsikibusi abiems už parankių.

Išvydusios naują viešnią, jos visos trys stabtelėjo; sustojo ir dama, žiūrėdama tiesiai į jas. Mergaitė švelniu balseliu sušuko:

— O, madam Merl!

Viešnia šiek tiek sutriko, bet tuojau pat susitvardė.

— Taip, madam Merl atvažiavo pasveikinti tave namo sugrįžus.— Ir ji ištiesė abi rankas mergaitei, o toji iškart priėjo prie jos ir atkišo kaktą pabučiuoti. Madam Merl per šią vietą pasisveikino su žavią ja būtybe ir nusišypsojo abiems vienuolėms. Jos atsakė į šypseną deramai nusilenkdamos, nevarstydamos žvilgsniais šios įspūdingos, traukiančios akį moters, tarsi atsinešusios pasaulietiško gyvenimo žaižaravimo.

— Šios damos parvežė mano dukterį, o dabar grįžta į vienuolyną,— paaiškino džentelmenas.

— Tad jūs grįžtate į Romą? Aš neseniai iš ten. Kaip ten gražu dabar,— tarė madam Merl.

Abi vienuolės stovėjo susikišusios rankas į rankoves ir neprieštaravo poniai Merl, o namų šeimininkas pasidomėjo, ar seniai toji iš Romos.

— Ji buvo atvažiavusi į vienuolyną manęs aplankyti,— įterpė mergaitė, užklaustajai damai dar nespėjus atsakyti.

— Aš ne kartą buvau tavęs aplankyti,— pataisė madam Merl.— Argi Romoje aš ne geriausia tavo draugė?

— Man labiausiai įsiminė paskutinis kartas,— atsakė Penzė,— nes tada pasakėte, kad man jau laikas grįžti namo.

— Jūs jai taip pasakėte? — paklausė mergaitės tėvas.

— Nelabai atsimenu. Sakiau, kas jai būtų malonu. Aš visą savaitę Florencijoje. Tikėjausi, kad mane aplankysite.

— Būčiau atvažiavęs, jei būčiau žinojęs, kad jūs čia. Bet žmogus tokių dalykų nenujaučia... O, manyčiau, turėtų. Prašom sėstis.

Šis pasikalbėjimas vyko ypatinga intonacija — abiejų balsai buvo pritildyti, pabrėžtai ramūs, bet tarsi greičiau iš įpročio negu kokio reikalo. Ponia Merl apsidairė rinkdamasi, kur sėstis.

— Jūs išlydite savo viešnias? Aš netrukdysiu atsisveikinimo ce-

remonijai. *Je vous salue, mesdames**,— pridūrė ji prancūziškai vienuolėms, lyg pavarydama jas.

— Ši ponia didelė mūsų draugė; tikriausiai būsit ją mačiusios vienuolyne,— paaiškino šeimininkas.— Mes labai pasitikime jos patarimais, ji mums ir padės nuspręsti, ar duktė grįš pas jus po atostogų.

— Tikiuosi, nuspręsite mūsų naudai, madam,— išdrįso kreiptis akiniuotoji vienuolė.

— Ponas Osmondas pajuokavo, aš nieko nesprendžiu,— atsakė madam Merl irgi tarsi juokaudama.— Esu įsitikinusi, kad jūsų mokykla labai gera, bet panelės Osmond draugai turi nepamiršti, jog ji sutverta pasaulietiškam gyvenimui.

— Aš tą patį sakiau mesjė,— tarė sesuo Katrina.— Mes ją ir ruošėme pasaulietiškam gyvenimui,— sumurmėjo ji, žiūrėdama į Penzę, kuri stovėjo kiek atokiau, žvelgdama į elegantiškus ponios Merl drabužius.

— Girdi, Penze? Tu sutverta pasaulietiškam gyvenimui,— tarė Penzės tėvas.

Mergaitė įbedė į jį tyras vaikiškas akis.

— Ar aš ne tau sutverta, tėte?

Tėvas susijuokė.

— Tai vienas ir tas pats. Ar aš ne pasaulietiškas žmogus, Penze?

— Leiskite jau atsisveikinti,— tarė sesuo Katrina.— Kaip bus, taip, bet būk gera, protinga ir laiminga, mano dukterie.

— Aš būtinai grįšiu pas jus, ir mes dar pasimatysime,— atsakė Penzė ir vėl apsikabino vienuoles, bet madam Merl tuojau pat ją pašaukė.

— Pabūk su manim, mielas vaike,— tarė madam Merl,— kol tėtis išleis maloniąsias viešnias.

Penzė nusivylusi išplėtė akis, bet neprieštaravo. Jai, matyt, jau buvo įaugęs į kraują paklusnumas kiekvienam, kas su ja autoritetingai elgiasi, ji tik pasyviai stebėjo, kur kreipiamas jos likimas.

— Ar galima palydėti Katriną ligi karietos? — vis dėlto paprašė ji labai švelniai.

— Man būtų maloniau, jei pasiliktum su manimi,— atsakė madam Merl, o ponas Osmondas su savo viešniomis, kurios dar kartą nusilenkė naujajai atvykėlei, tuo tarpu išėjo į prieškambarį.

---

* Likite sveikos, ponios (*pranc.*).

— Gerai, pasiliksiu su jumis,— sutiko Penzė ir atsistojo šalia madam Merl, ištiesė jai rankutę. Pilnas ašarų akis ji buvo nudūrusi į langą.

— Džiaugiuosi, kad ten tavęs išmokė paklusnumo,— tarė madam Merl.— Geros mergaitės turi klausyti.

— O taip, aš labai paklusni,— gyvai sušuko mergaitė, kone girdamasi, tarsi kalbėdama apie savo mokėjimą skambinti pianinu. Bet po to vos girdimai atsiduso.

Madam Merl suėmė jos ranką, pasidėjo ant išpuoselėto savo delno ir pradėjo apžiūrinėti. Jos žvilgsnis buvo priekabus, bet nepamatė nieko peikiamo; mergaitės plaštaka buvo daili, balta.

— Ten vienuolyne turbūt reikalavo, kad visada mūvėtum pirštinaites,— po valandėlės pratarė.— Mergaitėms paprastai jos nepatinka.

— Anksčiau nepatiko, bet dabar jau patinka,— atsakė Penzė.

— Puiku. Aš tau padovanosiu tuziną porų.

— Labai ačiū. O kokių jos bus spalvų? — pasidomėjo Penzė.

Madam Merl pagalvojo:

— Neteplių spalvų.

— Labai gražių?

— Tau patinka gražūs daiktai?

— Taip, patinka... bet ne per labiausiai,— atsakė Penzė su asketizmo gaida.

— Tuomet jos irgi bus ne per gražiausios,— pasakė madam Merl nusijuokdama. Paėmusi antrąją mergaitės ranką, ji prisitraukė arčiau ir valandėlę pažiūrėjusi į ją paklausė: — Ar tu ilgėsies motinėlės Katrinos?

— Taip, kai tik pagalvosiu apie ją.

— Tuomet stenkis negalvoti. Gal vieną dieną,— pridūrė madam Merl,— turėsi naują motinėlę.

— Kad ir taip užtenka,— atsakė Penzė vėl su tokiu pat tyliu susitaikančiu atodūsiu.— Vienuolyne turėjau daugiau kaip trisdešimt motinėlių.

Prieškambaryje vėl pasigirdo jos tėvo žingsniai, ir madam Merl paleido mergaitę ir atsistojo. Ponas Osmondas įėjo ir uždarė duris; paskui, net nepažvelgęs į madam Merl, pastūmė porą kėdžių atgal į vietas. Viešnia, vedžiodama jį akimis, laukė, kol jis prakalbės. Pagaliau prabilo pati.

— Tikėjausi, kad atvažiuosite į Romą. Maniau, gal panorėsite pats parsivežti Penzę.

— Suprantama, kad taip manėte, bet rasi jau ne pirmas kartas aš pasielgiu ne pagal jūsų numatymus.

— Taip,— sutiko madam Merl,— vis dėlto jūs labai užgaidus.

Ponas Osmondas pavaikščiojo po kambarį — o tokiame erdviame kambaryje buvo kur — kaip žmogus, ieškantis pretekstų kebliam pokalbiui išvengti. Tačiau netrukus išsėmė visas dingstis, ir neliko nieko kito — nebent įnikti į knygą — kaip susidėjus rankas už nugaros įsmeigti akis į Penzę.

— Kodėl tu neišėjai išlydėti motinėlės Katrinos? — ūmai paklausė jis prancūziškai.

Penzė tylėjo, žiūrėdama į madam Merl.

— Aš ją paprašiau pabūti su manimi,— atsakė toji dama, kuri buvo atsisėdusi vėl į kitą vietą.

— A, tuomet aišku,— sutiko Osmondas, atsisėdo į krėslą priešais madam Merl ir, sunėręs rankas, alkūnes pasidėjęs ant atramų, pasilenkė į priekį.

— Ponia man žada padovanoti pirštinaičių,— tarė Penzė.

— Vaikeli, kam čia apie tai pasakoti,— pamokė madam Merl.

— Jūs labai gera,— pasakė Osmondas.— Bet jai turbūt nieko netrūksta.

— Sakyčiau, gana jai tų vienuolių.

— Jei norite aptarti šį reikalą, tegul ji geriau išeina iš kambario.

— Tegul pabūna,— atsakė madam Merl.— Pašnekėsime apie ką nors kita.

— Jei negalima, aš nesiklausysiu,— pasisiūlė Penzė su tokiu atvirumu, jog turėjai ja patikėti.

— Gali klausytis, žavingas vaike, tu vis vien nesuprasi,— atsakė tėvas.

Mergaitė pagarbiai atsisėdo netoli durų, atidarytų į sodą, ir į jį nukreipė nekaltas ilgesingas akis, o ponas Osmondas be jokio nuoseklumo tęsė pokalbį su naująja viešnia:

— Jūs itin gražiai atrodote.

— Kad aš visada taip atrodau,— atsakė madam Merl.

— Ir visada esate tokia pat. Nesikeičiate. Jūs nuostabi moteris.

— Ir aš taip manau.

— Tik kartais keičiate savo nusistatymą. Grįžusi iš Anglijos

man sakėte, jog artimiausiu metu iš Romos niekur neketinate važiuoti.

— Malonu, kad taip gerai prisimenate, ką sakiau. Toks buvo mano ketinimas. Bet atvykau susitikti su savo draugais, kurie neseniai čion atvažiavo, o aš tuo metu dar tikrai nežinojau, kokie jų planai.

— Čia jums būdinga priežastis. Visada ką nors darote dėl savo draugų.

Ponia Merl nusišypsojo tiesiai šeimininkui į akis.

— Ne tokia būdinga kaip jūsų komentaras — jis, beje, visai nenuoširdus. Tačiau aš nepriekabiausiu,— pridūrė,— nes jeigu pats netikite savo žodžiais, vadinasi, jais negalima tikėti. Aš nesineriu iš kailio dėl savo draugų, todėl nenusipelnau jūsų pagyrų. Aš labiausiai rūpinuosi pačia savimi.

— Tikrai taip, bet į jus pačią įeina dar daug ko — ir žmonių, ir viso kito. Nežinau, kieno dar gyvenimas taip būtų susilietęs su šitieka kitų gyvenimų.

— O ką jūs vadinate žmogaus gyvenimu? — pasidomėjo madam Merl.— Žmogaus išvaizdą, jo veiklą, užsiėmimą, draugiją?

— Jūsų gyvenimu aš vadinu jūsų užmačias,— atsakė Osmondas.

Madam Merl blinkterėjo į Penzę ir pusbalsiu tarė:

— Kažin, ar ji tai supranta?

— Matote, ji negali su mumis būti.— Ir Penzės tėvas gana nelinksmai šypterėjo.— Eik į sodą, *mignonne**, ir nuskink madam Merl porą žiedų,— pasakė jis dukteriai prancūziškai.

— Aš kaip tik ir norėjau! — sušuko Penzė, tuoj pašoko ir tylomis išėjo.

Tėvas nuėjo paskui ją ligi durų ir pastovėjo, nulydėdamas akimis, po to grįžo, bet nesėdo, o liko stovėti, ar tiksliau sakant, ėmė vaikštinėti ten ir atgal, tarsi taip būtų jautęsis laisvesnis, o atsisėdęs būtų praradęs laisvę.

— Mano asmeniniai tikslai yra vardan jūsų.— Madam Merl su savotiška drąsa pakėlė į jį akis.

— Aš taip ir sakau. Aš — dalis jūsų gyvenimo... aš ir tūkstantis kitų, mieloji. Jūs nesate egoistė — tuo aš jūsų negaliu apkaltinti. Jei jūs egoistė, kas tuomet aš? Koks epitetas mane tinkamiausiai apibūdintų?

---

* Mažute (*pranc.*).

— Jūs ištižęs. Mano akimis, tai jūsų pikčiausias bruožas.

— O mano akimis — geriausias.

— Jums niekas nerūpi,— rimtai tarė madam Merl.

— Taip, man nedaug kas rūpi. O kaip tokį bruožą pavadintumėte? Žodžiu, aš neatvažiavau į Romą dėl savo suglebimo. Bet čia tik viena iš daugelio priežasčių.

— Nesvarbu — bent jau man — kad neatvažiavote, nors būčiau apsidžiaugusi. Džiaugiuosi, kad dabar jūs ne Romoje, o galėjote dar būti, ko gero, ir būtumėte buvęs, jei būtumėte prieš mėnesį nuvažiavęs. O šiuo metu norėčiau, kad užsiimtumėte vienu dalyku Florencijoje.

— Prašyčiau nepamiršti, kad aš ištižęs,— įterpė Osmondas.

— Aš puikiai prisimenu, tik jus prašau pamiršti. Tuomet turėsite ir dorybę, ir atpildą. Čia nesunkus darbas, o palūkanos gali būti geros. Kiek jau laiko, kai neužmezgėte naujos pažinties?

— Turbūt nuo tada, kai susipažinau su jumis.

— Pats laikas užmegzti naują pažintį. Noriu, kad susipažintumėte su viena mano drauge.

Ponas Osmondas bevaikščiodamas buvo vėl priėjęs atviras duris ir žiūrėjo į dukterį, nušviestą skaisčios saulės.

— O kas man iš to? — paklausė jis su atviru stačiokiškumu.

Madam Merl ne iškart atsakė.

— Prasiblaškysite.— Jos atsakymas nebuvo stačiokiškas, o gerai apgalvotas.

— Jeigu jūs taip sakote, aš tikiu,— tarė Osmondas eidamas jos link.— Keliais atvejais aš jumis besąlygiškai pasitikiu. Pavyzdžiui, puikiai žinau, kad visada mokėsite atskirti, kur gera draugija, o kur prasta.

— Nėra gerų draugijų.

— Atleiskite. Išmanymas, kurį jums priskiriu,— tai ne bendros tiesos. Jūs savo išmintį įgijote teisingu keliu — per patirtį, palygindama galybę daugiau ar mažiau pakenčiamų žmonių vieną su kitu.

— Todėl siūlyčiau pasinaudoti mano išmintimi.

— Pasinaudoti? Manote, sugebėsiu?

— Aš to tikiuosi. Viskas priklausys nuo jūsų. Kad tik man pavyktų įkalbėti jus padaryti šiokią tokią pastangą.

— Ak štai kaip! Taip ir žinojau, kad čia be keblasties neapsieis. Kas pasaulyje — ypač užklystantis į šias vietas — gali būti vertas pastangų?

Madam Merl užsiplieskė lyg būtų suniekinti jos ketinimai.

— Nepaikiokite, Osmondai. Niekas geriau už jus neišmano, kas yra verta pastangų. Ar nesu jūsų mačiusi seniau?

— Kai ką pripažįstu. Bet kažin, ar tai įmanoma šiame varganame gyvenime.

— Jeigu stengiesi, pasidaro įmanoma,— paakino madam Merl.

— Čia jau šis tas. Tai kas jūsų draugė?

— Mergina, dėl kurios atvažiavau į Florenciją. Ji ponios Tačit dukterėčia, manau, nesate tos ponios pamiršęs.

— Dukterėčia? Šis žodis asocijuojasi su jaunyste ir neišmanymu. Matau, kur lenkiate.

— Taip, ji jauna — dvidešimt trejų metų. Didelė mano draugė. Prieš keletą mėnesių susipažinau su ja Anglijoje, ir tarp mūsų užsimezgė neišardoma sąjunga. Man ji labai patinka, ir kas man retai pasitaiko — ja susižavėjau. Jūs irgi susižavėsite.

— Ne, aš jau pasisaugosiu.

— Nebent. Bet vis vien neišsisaugosite.

— Ar ji graži, protinga, turtinga, stulbinanti, visapusiško išsilavinimo ir pavyzdinės dorovės? Tik tokiomis sąlygomis sutinku su ja susipažinti. Aš juk prieš kiek laiko prašiau jūsų nė nekalbėti man apie žmogystas, neatitinkančias šito apibrėžimo. Aš tiek ir tiek pažįstu pilkų žmonių, daugiau man nereikia.

— Panelė Arčer ne pilka — ji ryški kaip aušra. Ji yra tokia kaip jūsų apibūdinimas, todėl ir noriu, kad su ja susipažintumėte. Ji atitinka visus jūsų reikalavimus.

— Daugmaž, žinoma.

— Ne, tiksliai. Ji graži, išsilavinusi, dosni ir kaip amerikietė — geros kilmės. Be to, labai protinga, labai patraukli ir turi gražaus turto.

Ponas Osmondas klausėsi tylėdamas, akis įdūręs į pašnekovę, mintyse viską gerai pasverdamas.

— Ką žadate su ja daryti? — pagaliau pasidomėjo jis.

— Kaip matote — užvesti ją ant jūsų kelio.

— Negi ji nesutverta kam geriau?

— Aš nesiimu spręsti, kam žmogus sutvertas,— atsakė madam Merl.— Aš tik sprendžiu, kaip jį galiu panaudoti.

— Man gaila panelės Arčer! — pareiškė Osmondas.

Madam Merl atsistojo.

— Jei čia pradžia jūsų domėjimosi ja, aš tai įsiminsiu.

Jiedu atsistojo vienas priešais kitą; ji pasižiūrėjo į savo mantiją ir pasitaisė ją.

— Jūs labai gražiai atrodote,— pakartojo Osmondas dar atsiečiau negu pirma.— Jau turite kažkokią idėją. O tada labai išgražėjate; idėjos jums į grožį.

Kad ir kur susitikę, šie du žmonės, ypač jei greta daugiau kas būdavo, iš pradžių elgdavosi ir kalbėdavo kažkaip netiesiai, apdairiai, lyg būtų susitikę aplinkiniais keliais ir kreiptųsi vienas į kitą užuolankomis. Tarytum vienas turėjo pabrėžti, koks įsitempęs kitas. Madam Merl užtušuodavo savo sumišimą sėkmingiau negu jos bičiulis, bet šiuo kartu netgi madam Merl nebuvo tokios laikysenos, kaip kad būtų norėjusi, ir prieš šeimininką nesugebėjo pademonstruoti tobulos savitvardos. Dera pridurti, jog tam tikromis akimirkomis tas, kas juos skyrė, nusitrindavo ir jiedu abu atsidurdavo tokioje artimoje akistatoje kaip su nieku kitu. Taip atsitiko ir šį kartą. Jiedu stovėjo kiaurai vienas kitą permatydami, ir tik tuo atsigriebdami už nesmagumą, kad ir kitam nesmagu.

— O kad jūs bent kiek turėtumėte širdies,— patyliukais pratarė madam Merl.— Jūsų beširdiškumas visad jus patį baudžia, ir šį kartą bus ne kitaip.

— Aš ne toks beširdis, kaip manote. Kartais, žiūrėk, ima kas ir sujaudina — kad ir jūsų tvirtinimas, jog visų savo tikslų siekiate vardan manęs. Aš šito nesuprantu, nei kodėl, nei kaip. Bet vis vien jaudina.

— Laikui bėgant, ko gero, dar mažiau suprasite. O kai kurių dalykų išvis nesuprasite. Galų gale jums ir nebūtina.

— Šiaip ar taip, jūs nuostabiausia iš visų moterų,— tarė Osmondas.— Niekas jums negali prilygti. Nežinau, kodėl manote, jog ponios Tačit dukterėčia man tiek daug reikš, kai... kai...— Bet jis nerado žodžio.

— Kai aš tiek mažai reiškiau?

— Ne, ne tą norėjau pasakyti. Po to, kai pažinau ir įvertinau tokią moterį kaip jūs.

— Izabelė Arčer vertesnė už mane,— pasakė madam Merl.

Jos pašnekovas nusijuokė:

— Kokios prastos turite būti nuomonės apie ją, jei taip kalbate.

— Negi manote, jog mokėčiau pavyduliauti? Prašau atsakyti.

— Man pavyduliauti? Ne, apskritai nemanau.

— Tuomet po dviejų dienų ateikite manęs aplankyti. Aš apsis-

tojusi pas ponią Tačit, Krescentini rūmuose, ir ta mergina ten bus.

— Ko jūs manęs iš karto nepakvietėte, neapšnekėdama merginos? — pasiteiravo Osmondas.— Ji ir šiaip ten būtų buvusi.

Madam Merl pasižiūrėjo į jį kaip moteris, kurios nesuglumins joks klausimas.

— Jums įdomu kodėl? Nes aš jai pasakojau apie jus.

Osmondas susiraukė ir nusigręžė.

— Geriau šito būčiau nežinojęs.— Ir po valandėlės mostelėjo į molbertą, ant kurio buvo nedidelė akvarelė.— Matėte, kas ten — paskutinį mano darbą?

Madam Merl priėjo arčiau ir pasižiūrėjo.

— Čia Venecijos Alpės — vienas iš anų metų jūsų eskizų?

— Taip, bet kaip jūs viską sumetate!

Dar kiek pasižiūrėjusi, ji nusigręžė.

— Jūs gi žinote, kad aš nesidomiu jūsų piešiniais.

— Žinau ir niekaip neatsistebiu. Jie gi kur kas geresni negu dauguma tų, kuriuos mes matome.

— Labai galimas daiktas. Betgi šito maža, nes daugiau jūs nieko nemokate gerai daryti. Aš jums būčiau linkėjusi kur kas daugiau — tokie buvo mano asmeniniai tikslai.

— Taigi, apie tai ne kartą girdėjau — jūs man linkėjote neįmanomų dalykų.

— Neįmanomų dalykų,— pakartojo madam Merl ir kitokiu balsu pridėjo: — Jūsų paveiksliukas kaipo toks labai geras.— Ji apžvelgė kambarį — senovines spinteles, paveikslus, tapetus, apiblukusio šilko užuolaidas.— Užtat jūsų kambariai tikrai karališki. Kas kartą atėjusi iš naujo susižaviu, gražesnių nesu niekur mačiusi. Apie tokius daiktus jūs išmanote geriau negu bet kas kitas. Jūsų toks nuostabus skonis.

— Man apkarto nuostabus mano skonis,— atsakė Gilbertas Osmondas.

— Vis vien pasikvieskite čion panelę Arčer, kad ji pamatytų. Aš jau jai pasakojau.

— Aš nieko prieš parodyti gražius savo daiktus — jei tik ne idiotams.

— Jūs žavingai tai darote. Kaip savo muziejaus *cicerone** esate ypač įspūdingas.

---

* Gidas (*ital.*).

Ponas Osmondas už tokį komplimentą tik pažvelgė dar šalčiau ir atidžiau.

— Sakote, ji turtinga?

— Turi septyniasdešimt tūkstančių svarų.

— *En écus bien comptés?**

— Dėl turto nėra jokių abejonių. Aš, taip sakant, savo akimis mačiau.

— Štai kur moteris! Aš turiu galvoje jus. Ar ten nuėjęs aš ir su jos motina susitiksiu?

— Motina? Ji neturi nei motinos, nei tėvo.

— Tuomet tetą — ką jūs minėjote? — ponią Tačit?

— Ją aš galiu nesunkiai tam laikui nušalinti.

— Man ji nekliudo,— tarė Osmondas.— Man ponia Tačit netgi patinka. Tokio seno sukirpimo žmonės kaip ji jau baigia išnykti — ryški asmenybė. O tas ištįsėlis beždžionė jos sūnus irgi ten?

— Taip, bet jums nekliudys.

— Geras asilas.

— Manyčiau, klystate. Jis labai protingas vyras. Bet ten, kur aš, jis paprastai nebūna, nes manęs nemėgsta.

— Ar ne ilgaausis? Sakote, ji traukia akį?— kamantinėjo toliau Osmondas.

— Taip, bet daugiau nieko nesakysiu, kad paskui nenusiviltumėte. Ateikite ir padarykite pradžią — tik vieno jūsų prašau.

— Ko pradžią?

Madam Merl patylėjo.

— Aš, savaime aišku, noriu, kad ją vestumėte.

— Pabaigos pradžią?\ Gerai, pažiūrėsiu. Ar jai ir šitą pasakėte?

— Kuo jūs mane laikote? Ji gi ne koks netašytas kelmas... ir aš ne.

— Iš tikro,— tarė pasvarstęs Osmondas,— aš neįžvelgiu asmeninių jūsų tikslų.

— Manau, jog išvydęs panelę Arčer, įžvelgsite. Neskubėkite daryti išvadų.— Kalbėdama madam Merl priėjo prie atdarų į sodą durų, sustojo ir užsižiūrėjo.

— Penzė tikrai graži išaugo,— ūmai tarė.

— Ir man taip atrodo.

— Bet gana jai to vienuolyno.

---

* Grynais? (*Pranc.*)

— Nesu tikras,— tarė Osmondas.— Man patinka, kaip ją išauklėjo. Labai žavu.

— Čia ne vienuolyno nuopelnas. Tokia vaiko prigimtis.

— Manyčiau, jog derinys to ir to. Ji tyra lyg perlas.

— Ko gi ji negrįžta su mano gėlėmis?— prisiminė madam Merl.— Ji nesiskubina.

— Eime ir pasiimsime.

— Ji manęs nemyli,— sumurmėjo viešnia, išskėsdama skėtį, jiems išėjus į sodą.

XXIII SKYRIUS

Madam Merl atvažiavo į Florenciją vos atvykus poniai Tačit, pakviesta šios damos, kuri siūlė jai mėnesį paviešėti Krescentini rūmuose, sumačioji madam Merl vėl prašneko Izabelei apie Gilbertą Osmondą ir išreiškė viltį, kad toji su juo susipažins, tačiau ne taip primygtinai, kaip matėm ją peršant merginą pono Osmondo dėmesiui. Gal ir nebuvo ko myga, nes Izabelė nė kiek nesipriešino madam Merl pasiūlymui. Italijoje kaip ir Anglijoje ši ponia turėjo baisybę draugų tiek tarp vietinių gyventojų, tiek tarp margaspalvių atvykėlių. Tame sąraše žmonių, kuriuos ji išvardijo Izabelei kaip vertus susipažinti -- beje, aišku, pridėjo ji, Izabelės valia, su kuo nori sueiti į pažintį šiame plačiame pasaulyje,— ponas Osmondas buvo pačiame viršuje. Jis — senas jos draugas, jiedu bičiuliaujasi jau gerus dešimt metų, vienas protingiausių ir maloniausių vyrų, bent Europoje tikrai. Jis kur kas aukščiau negu gerbiamos vidutinybės — visai kitọ molio. Jis ne salonų liūtas, anaiptol, ir jo daromas įspūdis priklauso nuo jo dvasios stovio ir nusiteikimo. Jeigu be ūpo, tarsi susilygina su visais, nebent jį gelbsti tai, kad tokiomis valandėlėmis atrodo kaip ištremtas princas, kuriam jau niekas nesvarbu. Bet jei kas jį uždega, sudomina ar pataiko į širdį — taip, tiesiai į širdį, tuomet sužiba visas jo protas ir savitumas. Ir ne todėl, kad jis kaip dauguma žmonių šias savybes slėptų arba mėgtų išstatyti parodai. Tiesiog jis nelygus — Izabelė netruks įsitikinti, jog visi vyrai, šio to verti, yra tokie,— ir savo šviesos visiems be išrankos nedalina. Tačiau ji galinti laiduoti, jog prieš Izabelę jis sužėrės visomis varsomis. Jis greit pasiduoda nuoboduliui, per greit, ir lėkšti žmonės jį išveda iš pusiausvyros, bet tokia žvali ir išprususi mer-

gina kaip Izabelė bus jam geras akstinas, kurio taip trūksta jo gyvenime. Žodžiu, su tokiu žmogumi prasilenkti būtų nuostolis. Gyventi Italijoje ir nepažinti Gilberto Osmondo — tai pusė malonumo, nes jis išmano apie šią šalį kaip niekas kitas, gal tik du ar trys vokiečių profesoriai jį pranoksta. Ir gal tik žiniomis, bet nieku gyvu ne skoniu ir jausena, nes jis iš prigimties menininkas. Izabelė prisiminė draugę minint šią pavardę, kai nuoširdžiai išsišnekėdavo Gardenkorte, ir ėmė spėlioti, kokie ryšiai saisto šias dvi pranašias sielas. Ji nujautė, jog madam Merl saitai visad turi kokią nors praeitį — tai buvo dalis šios neeilinės moters įdomumo. Tačiau apie savo santykius su ponu Osmondu ji užsiminė tik tiek, jog tai seniai nusistovėjusi bičiulystė. Izabelė pasakė, jog jai būsią labai malonu susipažinti su žmogumi, kuriam tiek metų rodomas toks aukštas pasitikėjimas.

— Jums reikia susipažinti ne su vienu vyru ir ne su dviem,— pridūrė madam Merl,— o su kuo daugiau, kad su jais apsibūtumėt.

— Su jais apsibūčiau? — pakartojo Izabelė su tokia iškilminga mina, kuri lyg ir bylotų ją juoko neišmanant.— Kad aš jų nesibaidau, aš apsipratusi su jais kaip virėja su mėsininko pasiuntinukais.

— Aš norėjau pasakyti: kad su jais taip apsiprastumėt, jog pradėtumėt niekinti. Dauguma jų nieko geresnio nenusipelno. O tą keletą, kurių neniekinsite, išsirinksite sau į draugus.

Čia praskambėjo ciniška gaidelė, kurios madam Merl paprastai saugodavosi, bet Izabelė nesukluso, nes ji toli gražu nemanė, jog kuo daugiau matome gyvenimo, tuo didesnę jam pagarbą jaučiame. Ir vis dėlto kaip tik tą jausmą žadino Florencijos grožis, pakerėjęs Izabelę nė kiek ne mažiau negu madam Merl buvo įspėjusi; jei viena pati ir nebūtų sugebėjusi įvertinti viso žavesio, ji turėjo išmanančių draugų — tos paslapties žynių. Bet jai estetikos aiškinimų netrūko, nes Ralfas su džiaugsmu vėl ėmėsi anksčiau taip mėgtų pareigų — globoti šią jauną, viskuo besidominčią giminaitę. Madam Merl likdavo namuose; ji jau tiek ir tiek buvo prisižiūrėjusi Florencijos lobių, be to, jai vis pasimaišydavo kas veikti. Bet ji apie visas tas gyvenimo grožybes kalbėjo, labai gyvai jas prisimindama: kas yra dešiniame didelės Perudžino[50] drobės kampe, kaip sudėtos šventos Elžbietos rankos greta kabančiame paveiksle. Apie daugelį garsių meno kūrinių ji turėjo savo nuomonę, kuri dažnai skyrėsi nuo Ralfo, ir savo traktuotę mokėjo apginti įtikinamai ir su gera nuotaika. Izabelė klausydavosi tarp jų vykstančių ginčų suvokdama, kiek ji daug čia gali pasimokyti ir kad, tarkime, Olbanyje tokių progų nebūtų. Skaisčiais gegužės

rytais prieš bendrus pusryčius — pas ponią Tačit pusryčiai būdavo pateikiami dvyliktą valandą — jiedu su pusbroliu klajodavo siauromis ūksmingomis Florencijos gatvelėmis, pailsėti užeidami į dar didesnę paūksmę kokioje istorinėje bažnyčioje ar po neveikiančio vienuolyno skliautais... Ji lankė galerijas ir rūmus, apžiūrinėjo paveikslus bei statulas, kuriuos ligi tol žinojo tik iš pavadinimų, iškeisdama buvusią, be apybraižų nuovoką į tegu ir aprėmintas žinias. Ji negailėjo jėgų, kaip kad visi jauni karšti meno mylėtojai, pirmą kartą patekę į Italiją: nemirtingo genialumo akivaizdoje jai spurdėjo širdis, iš alpulio akys prisipildydavo ašarų, pro kurias pablukusi freska ar patamsėjęs marmuras visai prarasdavo ryškumą. Bet grįžti kas dieną namo darėsi maloniau negu išeiti, grįžti į platų didingą kiemą ir erdvų namą, kuriame ponia Tačit apsigyveno prieš daugelį metų, į aukštus vėsius kambarius, kur šešiolikto amžiaus drožinėtos sijos ir puošnios freskos žvelgė į įprastinius reklamos amžiaus gaminius. Ponia Tačit gyveno istoriniame pastate siauroje gatvelėje, kurios vien pavadinimas priminė tarpusavio vaidus viduramžiais, o kad jo fasadas tamsus — nieko tokio, jį atpirko kuklus nuomos mokestis ir saulėtas sodas, kur ir gamta atrodė tokia pat senovinė kaip ir rupi rūmų architektūra ir iš kurio į naudojamus kambarius plaukė gaiva ir šviesa. Gyventi tokioje vietoje Izabelei buvo tas pats, kaip visą dieną prisidėjus prie ausies laikyti praeities jūros kriauklę. Tas vos užčiuopiamas amžinybės gaudesys be atlėgio kurstė jos vaizduotę.

Gilbertas Osmondas atėjo aplankyti madam Merl, ir ji pristatė jį jaunajai merginai, kuri tyliai sėdėjo kitame kambario gale. Į jų pokalbį Izabelė beveik nesiterpė ir netgi ne visada nusišypsodavo, kai tiedu į ją atsikreipdavo; ji sėdėjo nelyginant spektaklyje, už savo vietą netgi brangiai sumokėjusi. Ponios Tačit nebuvo, ir tiedu galėjo siekti palankiausio įspūdžio, turėdami laisvas rankas. Jiedu kalbėjosi apie florentiečius, apie romiečius, apie kosmopolitinį pasaulį, ir būtum galėjęs juos palaikyti žymiais aktoriais, vaidinančiais labdarybės spektaklį. Pašnekesys plaukė sklandžiai, tarsi gerai surepetavus. Madam Merl kreipdavosi ir į Izabelę tarytum į scenos partnerę, bet toji neatsakydavo į replikas, tačiau veiksmo nesugadindavo, nors labai kenkė draugei, kuri buvo sakiusi ponui Osmondui, kad ja esą galima pasikliauti. Tas vienas kartas dar nieko tokio; net jei čia būtų sprendžiami rimtesni reikalai, ji nebūtų prisivertusi sužibėti. Šitas svečias ją slopino, ji įsitempė, jai buvo svarbiau, kokį įspūdį gaus iš jo, negu kokį pati padarys. Beje, ji ir nemokėjo daryti įspūdžio, jei žinojo,

kad iš jos to laukiama; apskritai jai buvo be galo malonu apakinti aplinkinius, bet jei reikėdavo pagal užsakymą kitus žavėti, ji traukdavosi atbula. Tenka pripažinti, jog ponas Osmondas laikėsi kaip gerai išauklėtas, nieko nesitikintis žmogus, ir jo ramus laisvumas čia viską nuspalvino — netgi pirmąjį jo paties sąmojo pademonstravimą. Tai gerai nuteikė, nes iš veido ir galvos jis atrodė dirglus; jis nebuvo gražus, bet subtilus, subtilus kaip vienas portretas, kabantis ilgoje galerijoje virš tilto Uficių muziejuje. Netgi jo balsas buvo subtilus, ir tai stebino, nes jis, nors ir skaidrus, nebuvo malonus. Gal dar ir todėl Izabelė neįsiterpė į jų pokalbį. Jo kalbėjimas buvo kaip stiklo vibravimas, ir, prikišusi pirštą, ji būtų pakeitusi tembrą ir sugadinusi visą koncertą. Tačiau prieš jam išeinant jai teko prašnekti.

— Madam Merl,— pasakė jis,— sutinka kitą savaitę kurią dieną užkopti pas mane į kalno viršų ir mano sode išgerti arbatos. Padarytumėte man didelį malonumą, jei atvyktumėte drauge. Žmonės giria mano būstą — iš ten atsiveria gražus reginys. Ir mano dukra labai džiaugtųsi, o gal ne tiek dukra — ji dar per jauna stipriems jausmams, bet aš be galo džiaugčiausi, kad...— Ir ponas Osmondas nutilo, mažumėlę sumišęs, nukandęs sakinį.— Būčiau laimingas, jei teiktumėtės susipažinti su mano dukterimi,— užbaigė jis kiek patylėjęs.

Izabelė atsakė, jog su malonumu susipažins su jo dukra, ir jeigu madam Merl parodys jai kelią į kalną, ji būsianti labai dėkinga. Išgavęs šį pažadą, svečias atsisveikino, o Izabelė tikėjosi būti išplūsta savo draugės, kad tokia vėpla pasirodė. Ir labai nustebo, kai ši dama, niekad nesitenkinanti pliku faktų konstatavimu, netrukus prabilo:

— Buvote žavinga, brangioji. Taip laikėtės, kad geriau negalima ir norėti. Jūs niekada neapviliate.

Priekaištai gal jai būtų ir sugadinę nuotaiką, bet veikiausiai ji nebūtų įsižeidusi, o šie madam Merl žodžiai, kad ir keista, pirmą kartą per jų bendravimo laiką sukėlė nepasitenkinimą.

— Man tai nerūpėjo,— atsakė Izabelė šaltai.— Nežinau, kodėl turėčiau sužavėti poną Osmondą.

Madam Merl pastebimai nuraudo, bet, kaip žinome, ji nebuvo pratusi trauktis.

— Mielas vaike, aš kalbu ne apie jį, vargšą žmogų, o apie jus. Žinoma, ne tai svarbu, patikote jam ar nepatikote — tai juk neturi reikšmės. Bet man pasirodė, kad jis patiko jums.

— Patiko,— atvirai prisipažino Izabelė.— Bet, man regis, ir tai neturi reikšmės.

— Tai, kas liečia jus, man turi reikšmės,— paprieštaravo madam Merl su pailsusiu taurumu veide,— ypač kai šitai susiję su senu mano draugu.

Kad ir kokias Izabelė sau kėlė užduotis pono Osmondo atžvilgiu, turim tik pasakyti, jog, matyt, į jas įėjo užduotis pateikti apie jį Ralfui kelis padrikus klausimus. Ji tikėjosi, jog Ralfo nuomonė gali būti kiek iškreipta jo negandų, bet pati savimi didžiavosi, jog išmoko jo klausytis su išlygomis.

— Ar aš jį pažįstu? — perklausė pusbrolis.— O, taip, „pažįstu", gal ir nelabai gerai, bet neblogai. Į draugystę su juo niekad nesiveržiau, o jo laimės pilnatvei manęs, kaip matyti, irgi netrūko. Kas jis, koks jis? Neaiškus, nenusakomas amerikietis, trisdešimt, o gal mažiau metų gyvenantis Italijoje. Kodėl vadinu jį nenusakomu? Kad prisidengčiau, jog nieko nežinau apie jį: nei iš kur kilimo, nei iš kokios šeimos, nei kas jo protėviai. O gal jis persirengęs princas; jis ir panašus į princą, beje, į tokį, kuris iš pasibodėjimo atsisakė teisių į sostą ir ligi šiol neatsigauna ką padaręs. Anksčiau jis gyveno Romoje, bet dabar persikraustė čion; prisimenu jį sakant, jog Roma suvulgarėjo; jis bodisi viskuo, kas vulgaru — toks jo pagrindinis užsiėmimas, bent kito nežinau. Gyvena iš savo kapitalo, bet nemanau, kad tas kapitalas vulgariai stambus. Jis neturtingas, bet padorus džentelmenas — taip save vadina. Vedė jaunas, žmona mirė, berods turi dukterį. Dar turi seserį, kuri ištekėjusi už kažkokio smulkaus vietinio grafo; kažkada buvau su ja supažindintas. Ji malonesnė negu brolis, bet sunkiai ištveriama. Prisimenu, būta kažkokių paskalų apie ją. Žodžiu, nepatarčiau su ja bičiuliautis. Bet kodėl neklausi madam Merl apie visus šiuos asmenis? Ji artimiau juos pažįsta negu aš.

— Todėl, kad mane domina ne vien jos, bet ir tavo nuomonė,— atsakė Izabelė.

— Spjauk į mano nuomonę. Jei įsimylėsi poną Osmondą, numosi į tai ranka.

— Tuomet gal ir numosiu. Bet šiuo metu ji man reikšminga. Kuo daugiau žinių turėsiu apie man gresiančius pavojus, tuo geriau.

— Aš nesutinku, kad pačios žinios gali būti pavojingos. Šiais laikais mes per daug žinome apie žmones, per daug visko prisiklausome. Mūsų ausys, protas, burnos tik tuo ir užimti. Nepaisyk, kas ką apie ką sako. Apie kiekvieną atvejį, apie kiekvieną žmogų spręsk savo galva.

— Aš taip ir stengiuosi daryti,— prisipažino Izabelė,— bet tuomet kiti žmonės apšaukia išpuikėle.

— O tu nepaisyk jų; toks mano nusistatymas: nepaisyti, nei ką kiti sako apie tave, nei ką apie tavo draugus bei priešus.

Izabelė susimąstė.

— Teisybė, bet yra dalykų, kurių negaliu nepaisyti; pavyzdžiui, kai užsipuolami mano draugai ar kai aš būnu liaupsinama.

— Bet juk niekas netrukdo pačius kritikus panarstyti. Narstyk žmones kaip kritikas... bet tuomet,— pridūrė jis,— tu visus pasmerksi!

— Panagrinėsiu poną Osmondą pati,— tarė Izabelė.— Prižadėjau pas jį apsilankyti.

— Apsilankyti?

— Nueiti pasižiūrėti reginio iš jo namų, jo paveikslų, dukters — nežinau ko dar. Madam Merl mane nusiveš, ji sako, kad nemažai damų pas jį lankosi.

— O, su madam Merl gali visur eiti — *de confiance**,— užtikrino Ralfas.— Ji pasižįsta tik su rinktine publika.

Apie Osmondą Izabelė daugiau neužsiminė, bet čia pat išreiškė pusbroliui savo nepasitenkinimą, kokiu jis tonu kalba apie madam Merl.

— Man rodos, tu visą laiką ją neigi. Nežinau, iš kur toks nusiteikimas, bet jei tavo antipatijai yra rimtų priežasčių, tai atvirai jas išklok arba visai nieko nekalbėk.

Į šį kaltinimą Ralfas atsakė kur kas rimčiau negu visada.

— Aš apie madam Merl kalbu lygiai taip, kaip su ja pačia kalbuosi — gal net su perdėta pagarba.

— Taigi, perdėta. Dėl to man ir nesmagu.

— O todėl, kad madam Merl visos dorybės perdėtos.

— Kas jas perdeda, meldžiamasis? Aš? Jei taip, vadinasi, darau jai meškos paslaugą.

— Ne ne, ji pati.

— O, neteisybė! — įsikarščiavusi užprotestavo Izabelė.— Nėra kitos moters, kuri būtų tokių mažų pretenzijų...

— Pataikei kaip pirštu į dangų,— pertraukė ją Ralfas.— Jos kuklumas perdėtas. Kam jai prasidėti su mažomis pretenzijomis, jei turi puikiausią teisę į dideles?

— Vadinasi, ir jos dorybės didelės. Tu pats sau prieštarauji.

---

* Su visišku pasitikėjimu (*pranc.*).

— Jos dorybės neprilygstamos,— toliau dėstė Ralfas.— Ji be mažiausios dėmelės — vaikščiojanti dorybė. Vienintelė moteris, kiek pažįstu, kuri niekad neduos progos...

— Kokios progos?

— Na, tarkim, pavadinti ją kvaile. Ji vienintelė moteris, kiek pažįstu, tik su tuo vienu menku trūkumu.

Izabelė apmaudžiai nusisuko.

— Nesuprantu. Tavo paradoksai ne mano galvai.

— Paaiškinsiu. Kai sakau, kad ji perdeda savo tobulumą, neturiu omeny, kad ji tai daro primityviais būdais: kad giriasi, puikuojasi, save vaizduoja labai palankioje šviesoje. Aš šį žodį vartoju tiesiogine, ne perkeltine prasme, kad ji pernelyg daug iš savęs reikalauja — ir jos visos dorybės yra per jėgą. Ji pernelyg gera, pernelyg švelni, pernelyg protinga, pernelyg išprususi, pernelyg išsiauklėjusi — žodžiu, pernelyg tobula. Prisipažinsiu, ji mane nervina ir kursto tokius pat jausmus kaip teisuolis Aristidas tam paprastam mirtingajam atėniečiui[51].

Izabelė įdėmiai pažiūrėjo į pusbrolį, bet pašaipos, kuri gal ir įsismelkė į jo žodžius, veide šį kartą nebuvo nė kibirkštėlės.

— Norėtum madam Merl nušalinti?

— Jokiu būdu. Šitoks jos mokėjimas bendrauti! Aš gėriuosi madam Merl,— paprastai atsakė Ralfas Tačitas.

— Tu pasibaisėtinas, gerbiamasai! — sušuko Izabelė. Ir dar pasiteiravo, ar jis žinąs ką nors, kas galėtų nedaryti garbės nepaprastai jos draugei.

— Nieko net panašaus nežinau. Juk apie tai ir kalba. Kiekviename iš mūsų galime rasti kokią tamsią dėmelę; jeigu pusvalandį susikaupčiau, ir tavyje surasčiau. Aš pats dėmėtas kaip leopardas. O madam Merl be jokios jokiausios dėmelės.

— Ir aš taip manau! — tarė Izabelė atlošusi galvą.— Štai todėl ji man taip patinka.

— Tau jos draugystė — pati ta. Jeigu jau nori pažinti pasaulį, geresnio vadovo nerasi.

— Ar turi galvoje, kad ji mačiusi pasaulio?

— Mačiusi? Ne,— atsakė Ralfas.— Ji pati — ištisas pasaulis.

Jis pasakė, kad gėrisi madam Merl anaiptol ne iš užglaistyto tulžingumo, kaip kad tą akimirką buvo linkusi manyti Izabelė. Ralfas Tačitas prasiblaškymo ieškojo kiekviename žingsnyje ir nebūtų sau atleidęs, jei būtų atsisakęs pabendrauti su šitokia šio meno specialiste.

Mūsų simpatijos ir antipatijos glūdi giliai širdyje, ir galimas daiktas, kad Ralfas Tačitas, nors ir pripažindamas visus madam Merl nuopelnus, nebūtų pajutęs tuštumos, jei ji ir nebūtų buvojusi jo motinos namuose. Tačiau jis buvo išmokęs nežymiai stebėti kitus, ir nebuvo geresnio peno jo stebėjimams kaip madam Merl elgsena. Jis skanavo ją mažais gurkšneliais, davė išsistovėti, rodydamas tokią ištvermę, kurios pati Merl nebūtų pralenkusi. O pasitaikydavo ir tokių atvejų, kai jis jai pajusdavo gailestį, ir tais atvejais, kad ir keista, rodydavo jai kuo mažiausiai palankumo. Jis buvo įsitikinęs, kad madam Merl — didelė garbėtroška ir kad tai, ką ji buvo akivaizdžiai pasiekusi, neatitiko slaptų jos troškimų. Ji tobulai išlavėjo, bet jokių laurų nenuskynė. Taip ir liko eilinė madam Merl, šveicarų *négociant** našlė su kukliomis pajamomis ir plačiomis pažintimis, apsistojanti čia pas vienus, čia pas kitus, kone visiems vienodai „patinkanti" kaip koks ką tik išleistas gražbylaus vandenėlio tomelis. Tokios padėties sugretinimas su pustuziniu kitų padėčių, kurias vienu ar kitu metu savo gyvenimo kely ji dėjo vilčių užimsianti, buvo netgi tragiškas. Jo motina manė, kad jiedu su tokia įdomia viešnia puikiai sutaria; ponios Tačit įsitikinimu, du asmenys, pasinėrę į pernelyg painias žmogaus elgesio problemas — kiekvienas į savo elgesio,— turėtų rasti daug bendro. Ralfas buvo gerai apgalvojęs Izabelės suartėjimą su nepaprastąja drauge ir jau seniai numatęs, jog pusseserė pasipriešintų, jei jis stengtųsi vien prie savęs ją laikyti, tai ir šį kartą, kaip ir blogesnėse padėtyse atsidūręs, pasikliovė likimu. Jis tikėjosi, gal viskas savaime susiklostys — jų draugystė nebus amžina. Nė viena iš šių pranašių moterų nepažino kitos taip, kaip kad manė pažįstanti, ir kai kuri viena, o gal ir abi praregės, jų draugystė, jei ir nenutrūks, tai bent atšals. O kol kas jis netgi buvo linkęs tikėti, jog vyresniosios damos pokalbiai į naudą jaunesniajai, kuriai dar daug yra ko pasimokyti, ir, be abejo, geriau tegul mokosi iš madam Merl negu iš kokio kito jaunimo auklėtojo. Vargu ar ji padarys Izabelei ką nors blogo.

* Pirklys (*pranc.*).

XXIV SKYRIUS

Tuo labiau būtų buvę sunku įspėti, ką blogo jai galėtų padaryti apsilankymas pas poną Osmondą kalno viršūnėje. Nieko gražesnio nesugalvosi, kaip ta rami įsibėgėjusio Toskanos pavasario pavakarė. Damos išvažiavo pro Romos vartus su dideliu aklinu antstatu, vainikuojančiu lengvą grakščią portalo arką bei pabrėžiančiu jos grožį, ir vinguriuodamos tarp siaurų gatvelių, kvepiančių pražydusiais už aukštų tvorų ir net per jas persisvėrusiais sodais, pasiekė netaisyklingos formos, nedidelę, iškilusią virš miesto aikštę, kur ilga ruda siena tos vilos, kurios dalį nuomojo ponas Osmondas, buvo pagrindinis ar bent labai įspūdingas statinys. Izabelė su drauge perėjo per didelį uždarą kiemą, kuriame gulėjo perregimi šešėliai, o aukščiau — lieknos dviejų lengvomis arkomis galerijų, atgręžtų viena į kitą, kolonos, o jas apsiviję žydintys augalai buvo nušviesti saulės. Ši vieta buvo kažkokia griežta ir valdinga, atrodė — jei čion patekai, lauk tik su jėga išsigausi. Tačiau tokios minties, kaip iš čia lauk išsigauti, dar nebuvo, o tik kaip vidun patekti. Ponas Osmondas pasitiko ją šaltame prieškambaryje — čia net gegužyje buvo vėsu — ir kartu su palydove įvedė į kambarį, kurį jau esame aprašę. Madam Merl ėjo prieky ir palikusi Izabelę, kai ši stabtelėjo su juo sušnekusi, drąsiai kaip sava nužingsniavo į saloną ir pasisveikino su dviem čia sėdinčiomis ypatomis. Viena — tai mažoji Penzė, kurią ji pasveikino bučiniu; antrąją ponas Osmondas pristatė kaip savo seserį grafienę Džemini.

— O čia mano mažoji,— tarė jis,— ką tik pargrįžusi iš vienuolyno.

Penzė vilkėjo striuka balta suknele, jos plaukai buvo tvarkingai suimti po tinkliuku, ir avėjo batelius su raišteliais aplink kulkšnis kaip sandalų. Izabelei ji padarė kniksą, kaip buvo įpratusi vienuolyne, ir priėjo bučinio. Grafienė Džemini tik linktelėjo nesistodama, iškart buvo matyti, kad tai dama iš aukštuomenės. Ji buvo liesa, tamsaus gymio ir visai negraži, panėšėjo į kažkokį tropikų paukštį — ilga nelyginant snapas nosis, mažos guvios akutės, o burna ir smakras gerokai atitraukti. Tačiau veido išraiška buvo žmogiška, nes jame nuolat kaitaliojosi įvairaus intensyvumo čia savęs akcentavimas ar nustebimas, čia pasibaisėjimas ar džiaugsmas; jos išvaizda rodė ją žinant savo stipriąsias ir silpnąsias puses. Jos apdaras — laisvas, lengvas, net akį rėžiantis elegantiškumu — atrodė kaip žaižaruojančios plunksnos, ir jos judesiai buvo staigūs, lengvi nelyginant tų, kurie

tupia ant šakelių. Ji buvo labai manieringa; Izabelei dar tokių manieringų žmonių neteko sutikti, ir ji iškart tyliai sau pamanė, kad grafienė labai dirbtina. Izabelė atsiminė, jog Ralfas nepatarė su ja susibičiuliauti, bet iš paviršiaus akį metus nebūtum patikėjęs joje esant kokių užkaborių. Jos elgesys buvo kaip energingas paliaubų vėliavos mosikavimas — baltas šilkas su plazdančiais kaspinais.

— Jūs tikrai patikėsite, kad man malonu su jumis susipažinti, kai pasakysiu, jog tik dėl jūsų čia ir atvažiavau. Aš nesilankau pas brolį, liepiu jam lankytis pas mane. Šitas jo kalnas nepakenčiamas — nežinau, kas čia jį laiko. Iš tikro, Osmondai, jeigu per tave vieną gražią dieną mano arkliai čia patrūks, tu atpirksi kitą porą — tegu tik jiems kas atsitinka. Jau šiandien girdėjau juos švokščiant, kaip mane gyvą matai. Menkas malonumas sėdėti karietoje, kai tavo arkliai švokščia; ima rodytis, jog jie visai ne tokie, kokie turėtų būti. Mano arkliai visada rinktiniai, visa kita — kaip buvę, taip. Mano vyras nedaug ką išmano, tačiau apie arklius nusimano. Italai neturi jokio supratimo apie arklius, bet mano vyras, kiek jam galvelė neša, vertina viską, kas angliška. Mano arkliai angliški — tuo labiau būtų gaila, jei jie patrūktų. Galiu jums pasakyti,— kreipėsi ji tiesiai į Izabelę,— kad Osmondas nepadažnina mane kviestis; man regis, jam nepatinka, kai aš čia. Grynai pati sugalvojau šiandien pas jį atvažiuoti. Mėgstu naujus veidus, o jūs — nebuvėlė. Nesėskite ant šitos kėdės, ji nėra tokia, kaip atrodo. Čia yra tikrų kėdžių, bet yra ir tokių, kad ne kėdės, o siaubas.

Visa tai buvo dėstoma su skardžiomis ruliadomis, mostais ir mimika, su mielu aidu gražios, bet jau sudarkytos anglų, o gal greičiau amerikiečių kalbos.

— Man nepatinka, kai tu čia, mieloji? — perklausė ją brolis.— Tu man neįkainojama.

— Aš čia niekur jokio siaubo nematau,— nesutiko Izabelė dairydamasi.— Viskas man atrodo taip gražu ir skoninga.

— Turiu vieną kitą gražų daiktą,— neprieštaravo ponas Osmondas,— arba veikiau neturiu negražių. Bet to, ko labiausiai norėčiau, neturiu.

Jis stovėjo šiek tiek varžydamasis, šypsojosi ir dirsčiojo aplink; nuo jų pokalbio jis lyg ir buvo nusišalinęs, lyg ir į jį įsitraukęs. Jis tarsi davė suprasti, kad niekas daugiau neturi reikšmės, vien tikrosios „vertybės“. Izabelė padarė greitą išvadą, kad paprastumas nėra jų šeimos ženklas. Netgi ta mažoji vienuolyno auklėtinė, kuri su balta išeigine

suknele, smulkiu nuolaidžiu veideliu ir sunertomis rankomis stovėjo lyg laukdama pirmosios komunijos, netgi pono Osmondo miniatiūrinės dukrelės tobulumas kažin ar buvo natūralus.

— Jums patiktų turėti kelis eksponatus iš Uficių ir Piti[52],— įsiterpė madam Merl,— štai kas jums patiktų.

— Vargšas Osmondas su tomis savo senomis užuolaidomis ir nukryžiuotaisiais! — sušuko grafienė Džemini; ji brolį tik pavarde vadino. Tuos žodžius ji tarė lyg sau, tik nusišypsojo Izabelei ir nužvelgė ją nuo galvos ligi kojų.

Jos brolis jų neišgirdo, matyt, galvojo, ką čia pasakius Izabelei.

— Gal išgertumėte arbatos,— pagaliau sugalvojo,— jūs jau labai pavargote.

— O ne, aš nepavargau; nebuvo nuo ko pavargsta.

Izabelę iš vidaus kas stūmė būti tiesiai, niekuo neprisimesti; kažkas pačiame ore, gal bendras visos aplinkos poveikis — ji nebūtų galėjusi įvardyti kas — išmušė jai bet kokį norą reikštis. Vieta, proga, žmonių derinys turėjo gilesnes šaknis, negu buvo matyti iš paviršiaus; ji stengsis suprasti — nesitenkins mandagių frazių daigstymu. Vargšė Izabelė dar nežinojo, kad mandagiomis frazėmis moterys dangstosi akylai ką stebėdamos. Reikia pasakyti, kad jos išdidumas buvo kiek užgautas. Vyras, apie kurį ji girdėjo taip intriguojamai kalbant ir kuris aiškiai buvo ne iš kelmo spirtas, pasikvietė ją, jauną, nežarstančią malonių merginą į savo namus. Tai dabar, kai ji čia, jo pareiga ją užimti — tegul pasuka galvą. Izabelės akylumas nė minutę nepasidarė mažesnis ar nuolaidumas didesnis, kai suvokė, kad ponas Osmondas tų pareigų ėmėsi ne su tokiu uolumu kaip galėjai tikėtis. Ji taip ir matė jį šūktelint: „Koks buvau kvailys, kam ją pasikviečiau ant savo galvos!..“

— Kai reikės eiti namo, būsite nuo kojų nusimušusi — kol jis išrodys visus savo niekučius ir apie kiekvieną atskaitys paskaitą,— perspėjo grafienė Džemini.

— Dėl to aš nebijau, o jei ir pavargsiu, bent būsiu šį tą sužinojusi.

— Kad ne kažin ką iš manęs sužinosite. O mano sesuo iš tolo baidosi, kad tik ko naujo nesužinotų,— tarė ponas Osmondas.

— O taip, prisipažįstu, daugiau nieko nenoriu žinoti — ir taip per daug žinau. Kuo daugiau žinai, tuo nelaimingesnis esi.

— Nemenkinkite žinių reikšmės prie Penzės, kurios išsimokslinimas dar nebaigtas,— įsikišo su šypsena madam Merl.

— Penzė atspari blogiui,— atrėmė mergaitės tėvas.— Penzė — vienuolyno gėlelė.

— A, vis tie vienuolynai ir vienuolynai! — neištvėrusi sušuko grafienė, šlamindama rauktus.— Kam kam, bet man apie vienuolynus nepasakokite: aš pati vienuolyno gėlelė. Tik aš bent nesidedu geruolėle kaip vienuolės. Suprantate, kur lenkiu? — Šį klausimą ji taikė Izabelei.

Izabelė nelabai suprato, tai ir atsakė, jog ji niekad nesidomi ginčais. Tuomet grafienė pareiškė, jog ji pati nepakenčianti ginčų, ne taip kaip jos brolis, kuriam kad tik pasiginčyti.

— O man tai,— aiškino ji,— arba kas patinka, arba nepatinka — negi gali viskas patikti. Ir nėra ko daug aiškintis — taip nežinia kur nueisi. Kartais, žiūrėk, bloga priežastis sukelia gerus jausmus. Arba vėl — jausmai negeri, o priežastis tarsi gera buvo. Suprantate, apie ką aš kalbu? Man niekad nerūpi išgvildenti priežastis, aš ir taip žinau, kas man patinka.

— O, čia jau didelis dalykas,— atsakė su šypsena Izabelė nujausdama, jog bendraujant su šia plasnojančia persona protui ramybės nebus. Grafienė nebuvo linkusi veltis į ginčus, o Izabelė šiuo metu iš tolo jų nenorėjo, ir ji ištiesė ranką Penzei su maloniu įsitikinimu, kad tokiu gestu ji neįsipareigoja nei vienai nuomonei. Gilbertas Osmondas, kuriam sesers tonas pasirodė gana prastas, pakreipė pokalbį kita linkme. Jis atsisėdo iš kitos pusės prie dukters, kuri droviai buvo pridėjusi ranką prie Izabelės pirštų, ir pamažu ėmė traukti ją iš kėdės, kol ji atsistojo jam tarp kelių ir prisiglaudė prie jo, o jis ją apsikabino per liemenį. Mergaitė žiūrėjo į Izabelę ramiomis nesudrumsčiamomis akimis,— betikslėmis, tačiau sužavėtomis. Ponas Osmondas kalbėjo apie daug ką; madam Merl buvo sakiusi, kad panorėjęs jis moka būti žavus, ir šiandien, atslūgus pirmiems nesklandumams, jis ne tik panorėjo, o trūks plyš pasiryžo. Madam Merl ir grafienė Džemini sėdėjo atokiau nuo jų ir kaip senos pažįstamos nesivaržydamos šnekučiavosi, tačiau Izabelė protarpiais išgirsdavo grafienę puolant aiškintis nebesuvoktą pašnekovės mintį nelyginant pudelį paskui vandenin įmestą lazdą. Atrodė, kad madam Merl būtų bandžiusi, ar toli toji nuplauks. Ponas Osmondas pasakojo apie Florenciją, Italiją, apie malonumą gyventi šioje šalyje ir apie to malonumo atbulinę pusę. Čia esą ir privalumų, ir trūkumų, o trūkumų tiek ir tiek, tik svetimšaliai šį kraštą labai romantizuoja. Čia randa nusiraminimą tie, kurie neprasisiekė visuomenėje — jis turėjo galvoje žmones, nemokančius paleisti į apyvartą subtilios savo sielos; jie čia, kad ir skursdami, gali kitų nepajuokiami ją išsaugoti kaip palikimą ar paveldėtą nepatogią gyventi

vietą, neduodančią jokio pelno. Vadinasi, yra privalumų gyventi šalyje, kur susitelkė tiek grožio kaip nė vienoje kitoje. Tokių įspūdžių kaip čia niekur negausi. Užtat daug gyvenimiškų dalykų čia nerasi, arba jie labai prasti. Bet retsykiais užtinki tokių grynuolių, kad atperka visa kita. Ir vis dėlto Italija daug žmonių pagadino, kad ir jis pats ūpais aklai save tikina, jog būtų buvęs daug vertesnis žmogus, jei čia būtų praleidęs trumpesnę dalį gyvenimo. Čia suglembi, daraisi dykinėjantis diletantas, antrarūšis žmogus; čia niekas nedrausmina charakterio, neskatina vadinamojo sėkmingo socialinio ir kitokio veržlumo, taip dabar populiaraus Londone ir Paryžiuje.

— Mes simpatingi provincialai,— dėstė ponas Osmondas,— aš puikiai suvokiu, kad esu surūdijęs kaip raktas be spynos. Šnekantis su jumis, rūdys kiek apsišveičia... o, nemanykit, kad drįsčiau pagalvoti, jog galėčiau atrakinti tokį sudėtingą užraktą, kaip spėju esant jūsų vidinį pasaulį! Bet jūs išvažiuosit gal nė trijų kartų su jumis nesusitikus, ir aš daugiau jūsų neišvysiu. Štai ką reiškia gyventi šalyje, kurion žmonės atvažiuoja tik pasidairyti. Sunku, kai tie atvažiavusieji nemalonūs, bet kai malonūs — dar sunkiau. Vos prisiriši prie jų, o jie jau atgal išvažiuoja! Aš tiek sykių buvau apgautas, ėmiau šalintis žmonių artumo, bėgti, pajutęs, jei kas traukia. Ar žadate čia apsigyventi — likti visam laikui? Tai būtų tikrai nuostabu. Beje, jūsų teta savotiška garantija, ja galima pasikliauti. O, ji sena florentietė; ji iš pašaknų florentietė, o ne kokia dabartinė prisiplakėlė. Ji kaip Medičių[53] amžininkė, kažin, ar nebuvo Savonarolos[54] deginimo liudininkė, ko gero, dar ir porą žagarų į laužą pametėjo. Jos veidas nelyginant iš ankstyvosios tapybos: smulkūs, ryškūs, sausi bruožai, turintys daug, bet visą laiką vienos ir tos pačios ekspresijos. Išties galėčiau parodyti jos portretą Girlandajo[55] freskoje. Manau, nepykstate, kad taip kalbu apie jūsų tetą? Aš įsitikinęs, kad ne. O gal jums dar blogiau atrodo? Užtikrinu, mano žodžiuose nėra nepagarbos nei jai, nei jums. Žinokit, aš ypatingas ponios Tačit gerbėjas.

Šeimininkas iš paskutiniųjų stengėsi užimti Izabelę netgi kiek intymiu stiliumi, o ji tuo tarpu mesdavo retsykiais akį į madam Merl, kuri sutikdavo jos žvilgsnį neatidžia šypsena, šį kartą nereiškiančia visai nederamo pritarimo, kad mūsų herojė pasirodanti palankioje šviesoje. Pagaliau madam Merl pasiūlė grafienei Džemini pasivaikščioti po sodą, tai grafienė pakilo ir pakedenusi savo plunksnas nušlamėjo durų link.

— Vargšė panelė Arčer! — sušuko ji, nužvelgdama būrelį kitame

kambario gale su raiškia užuojauta.— Ją įtraukė į šeimos ratą.

— Šeimai, kuriai tu priklausai, panelė Arčer gali jausti tik užuojautą,— atsakė ponas Osmondas nusijuokdamas, gal kiek ir su pašaipa, bet ir su tylia kantrybe.

— Nesuprantu, ką turi galvoje! Esu tikra, manyje ji ras tik tiek blogio, kiek tu apie mane prikalbėsi. Aš geresnė, negu jis mane nudeda, panele Arčer,— nesiliovė grafienė.— Aš tik kvaiša ir nuobodybė. Daugiau nieko apie mane nepasakė? A, vadinasi, jūs jam taisote ūpą. O ar į savo mėgstamiausias temas jau įsivarė? Aš jus iš anksto įspėju, jog dvi ar tris temas jis dėsto *a fond**. Tokiu atveju geriau nusiimkite skrybėlaitę.

— Kad aš nežinau, kokios yra pono Osmondo mėgstamiausios temos,— atsakė Izabelė jau atsistojusi.

Valandėlę grafienė apsimetė giliai mąstanti, prisidėjusi pirštų galiukus prie kaktos.

— Tuoj pasakysiu. Viena tema Makiavelis, antra — Vitorija Kolona[56], trečia — Metastazijus[57].

— O su manimi,— įterpė madam Merl, imdama grafienę Džemini už parankės, tarsi norėdama ją išvesti į sodą,— ponas Osmondas nesileidžia į istorines temas.

— O,— atsakė jau žengdama drauge grafienė,— jūs pati gyvas Makiavelis, gyva Vitorija Kolona!

— Tik betrūko išgirsti, kad vargšė madam Merl — gyvas Metastazijus! — atsiduso nuolaidžiai Gilbertas Osmondas.

Izabelė atsistojo manydama, kad jie visi eis į sodą, bet šeimininkas stovėjo, susikišęs rankas į palaidinės kišenes, ir, matyt, nežadėjo eiti į lauką; duktė, įsikibusi jam į parankę, glaustėsi prie jo ir vis kėlė į jį akis, kai atitraukdavo žvilgsnį nuo Izabelės. Izabelė stovėjo su nebyliu pasitenkinimu ir laukė, ką bus toliau pakviesta daryti; jai patiko klausytis pono Osmondo, būti su juo; ji suvokė, kad čia mezgasi nauji saitai, nuo to ji visad pasijusdavo lyg bangos perlieta. Pro atviras didžiojo kambario duris ji matė po šviežią sodo žolę vaikštinėjant madam Merl ir grafienę; paskui Izabelė apsigręžė ir nužvelgė aplink esančius daiktus. Jai buvo duota suprasti, kad ponas Osmondas parodys savo brangenybes: jo paveikslai, spintelės išties buvo kaip brangenybės. Netrukus Izabelė priėjo prie vieno paveikslo,

* Su smulkmenomis (*pranc.*).

norėdama geriau įsižiūrėti, bet vos spėjo prie paveikslo prisiartinti, jis veikiai paklausė:

— Panele Arčer, o kokia jūsų nuomonė apie mano seserį?

Ji atsisuko nustebusi.

— O, šito per anksti klausti, aš dar ją taip mažai mačiau.

— Taip, matėte mažai, bet gal jau pastebėjote, kad daugiau nėra ko ir žiūrėti. Kokia jūsų nuomonė apie mūsų brolišką toną? — neatlėgo jis, šaltai šypsodamasis.— Man įdomu, koks įspūdis naujam, iš anksto nenusiteikusiam žmogui. Žinau, ką atsakysite — kad taip trumpai su mumis pabuvote. Be abejo, čia tik nuotrupos. Bet ateityje, jei turėsite progos, atkreipkite dėmesį. Man kartais ateina mintis, jog mes čia, gyvendami tarp svetimų žmonių, svetimoje aplinkoje, nuėjome blogu keliu — nejaučiame jokios atsakomybės, jokio prisirišimo, niekas mūsų nesieja, niekas nepalaiko: tuokiamės su užsieniečiais, išsiugdome dirbtinį skonį, o savo žmogišką paskirtį juokais nuleidžiame. Aš tik galiu pridėti, jog visa tai kalbu daugiau apie save negu apie seserį. Ji labai padori dama, nors taip gali ir neatrodyti. Tik nelaiminga, o kadangi nėra iš rimtuolių, tai nelinksta į tragiškas spalvas, o griebiasi komiškų. Ji turi baisų vyrą ir elgtis su juo kažin ar moka. Be abejonės, baisus vyras — tai sunkus kryžius. Madam Merl jai duoda gerų patarimų, bet čia tas pats, kas duoti vaikui žodyną, kad iš jo mokytųsi kalbos. Žodžius jis išsirenka, bet sudėti į sakinį nemoka. Mano seseriai trūksta gramatikos, bet, deja, gramatikai ji neturi gabumų. Atleiskite, kad jus varginu tokiomis smulkmenomis, sesuo teisybę sakė, kad patekote į šeimos ratą. Leiskite, aš nukabinsiu šį paveikslą, čia tamsu.

Jis nukabino paveikslą, panėšėjo prie lango ir papasakojo apie jį įdomių detalių. Ji apžiūrinėjo kitus meno kūrinius, ir jis kalbėjo apie tai, kas turėtų būti įdomu jaunai merginai, atėjusiai vasaros pavakare į svečius. Jo paveikslai, medalionai, gobelenai buvo įdomūs, bet Izabelė netruko pajusti, jog kur kas ją labiau domina jų savininkas, atsietas nuo viso to meno, kuris jį stelbė iš visų pusių. Jis buvo kitoks negu visi ligi tol jos sutikti. Didžiumą jos pažįstamų buvo galima suskirstyti į pustuzinį tipažų, su viena kita išimtimi; pavyzdžiui, ji nesugalvojo, kuriai grupei priklausytų teta Lidija. Savitais būtų galima sąlyginai pavadinti dar daugiau — savitas, atlaidžiai žiūrint, kad ir ponas Gudvudas ar jos pusbrolis Ralfas, Henrieta Stekpoul, lordas Vorbertonas bei madam Merl. Bet

iš esmės, labiau įsigilinus, šios asmenybės irgi tiko į jos susigalvotas grupes. O naujasis pažįstamas kol kas nepritapo nė prie vienos, ko gero, jis bus atskiras tipažas. Dar tvirtos tokios nuomonės ji nebuvo susidariusi, bet jau linko taip manyti. O tuokart ji tik sau tarė, jog „naujoji pažintis", ko gero, bus ypatingiausia. Madam Merl irgi savitai sustyguota, bet tokios pat vyriškos stygos suskamba kita jėga! Ir ne tai, ką kalbėjo ar ką darė, bet tai, kas liko neatskleista, ženklino, Izabelės akimis, jo nepaprastumą kaip tie ženklai, kuriuos jis jai rodė antroje senovinių lėkščių pusėje ar šešioliktojo amžiaus paveikslų kampe. Jis niekur nesistengė nukrypti nuo įprastinių elgesio normų, bet buvo ne toks kaip visi, nors visai ne keistuolis. Tokios subtilios sandaros žmogaus jai dar neteko sutikti... Ypatinga buvo pati išvaizda, kaip ir tai, kas neapčiuopiama. Tankūs švelnūs plaukai, raiškūs tarsi paaštrinti bruožai, veido spalva skaisti, sveika, bet neprasčiokiška, lygutėlė barzda ir toks lieknos figūros lengvumas ir grakštumas, kad kiekvienas piršto pajudinimas tampa išraiškingu mostu — tie visi asmeniniai ypatumai imliai mūsų merginai atrodė pasireiškimai turtingos taurios prigimties, kurią įdomu pažinti. Jis, be abejo, išrankus ir kritiškas, tikriausiai netgi dirglus. Jis pasidavęs savo jauslumui, gal net per daug pasidavęs, todėl ir bodisi pilkos buities ir gyvena pats vienas sutvarkytame, atsijotame, sudėliotame pasaulyje, galvodamas apie meną, grožį, istoriją. Didžiausias jam patarėjas — jo skonis, kaip ligoniui, supratusiam, kad jis nepagydomas, geriausias patarėjas yra advokatas; gal todėl jis toks ir nepanašus į kitus. Šiek tiek bendro su juo turi Ralfas, jam irgi tarytum gyvenimo prasmė — sugebėjimas vertinti grožį. Tačiau Ralfo šis bruožas atrodė kaip anomalija, kaip koks juokingas gumbas, o pono Osmondo tai buvo pagrindinė spalva, prie kurios viskas buvo derinama. Izabelė, žinoma, toli gražu ne visai jį suprato, jo kalbų potekstė kartais buvo neaiški. Kaip ir antai, ką jis turėjo galvoje sakydamas, kad jis provincialas — ko ko, bet provincialumo jis nė kiek neturėjo. Kas tai — nekaltas paradoksas, skirtas jai sugluminti, ar didelis kultūros rafinuotumas? Na nieko, ateityje ji išsiaiškins, o aiškintis bus labai įdomu. Jeigu jo visapusiška harmonija yra provincialumas, koks tuomet yra sostinės antspaudas? Tokį klausimą ji galėtų jam užduoti, kad ir jausdama namų šeimininką esant drovų; juk toks drovumas kaip jo, einantis iš jautrių nervų ir subtilių pojūčių, buvo puikiai suderintas su geriausiu išsiauklėjimu. Tai grei-

čiau įrodymas, kad jo matai ir kriterijai kitokie negu žemos minios; jis tikriausiai žinojo, kad minia būtų jo įveikta. Jis nebuvo savimi pasitikintis žmogus, kuris nesutrikdomas daug šnekėtų ir apšnekėtų kaip visos paviršutiniškos natūros; kritiškas tiek kitiems, tiek sau, iš kitų daug reikalaudamas, jis, atrodo, ironiškai žiūrėjo ir į tai, ką pats galėjo duoti,— įrodymas, kad jis tikrai ne arogantiškas. Jei nebūtų drovus, nebūtų įvykę to lėto, vos pastebimo, nuostabaus jo atsiskleidimo, kuris jai taip patiko ir viliojo. O tas jo staigus klausimas apie grafienę Džemini, be abejo, rodo, kad jis Izabele susidomėjo, o ne kad būtų norėjęs išgirsti ką nauja apie savo seserį. O kad domisi, vadinasi, yra žingeidaus proto, tik keistoka, jog vardan smalsumo aukoja broliškus jausmus. Čia buvo ekscentriškiausias jo poelgis.

Už to kambario, kur jis priėmė Izabelę, buvo dar du kambariai, irgi pilni gražiausių retenybių, ir juose ji praleido kokį ketvirtį valandos. Viskas buvo be galo įdomu ir vertinga, o ponas Osmondas ir toliau elgėsi kaip atidžiausias čičeronė, vedė ją nuo vienos grožybės prie kitos, nepaleisdamas savo dukrelės rankos. Jo atidumas netgi stebino jaunąją mūsų draugę, ji sau pagalvojo, ko jis turėtų dėl jos tiek vargintis; galiausiai ta gausybė grožio ir jai suteiktų žinių ją ėmė slėgti. Tam kartui buvo gana; ji paliovė sekti jo žodžius, klausėsi išplėtusi akis, bet nesidėjo į galvą. Jis tikriausiai ją laikė imlesne visais atžvilgiais ir labiau išprususia, negu ji iš tikrųjų buvo. Madam Merl bus ją smarkiai pagražinusi, o gaila, nes vis vien jis galiausiai sužinos, ko ji išties verta, o tuomet net ir tikrasis jos protas neišpirks tos jo klaidos. Iš dalies Izabelę ir nukamavo pastangos pasirodyti tokiai protingai, kaip ji įsivaizdavo madam Merl ją apsakius, ir baimė (jai labai nebūdinga), kad prasikiš ne jos neišmanymas,— dėl to ji ne tiek rūpinosi,— o galimas suvokimo rambumas. Ji graužtųsi išreiškusi susižavėjimą ten, kur, pranašia, šviesia jo galva, nebūtų ko žavėtis, ar praėjusi pro šalį to, kas turėtų sustabdyti kiekvieną išlavėjusį protą. Ji baidėsi atsidurti tokioje groteskiškoje padėtyje, kokioje buvo mačiusi (geras įspėjimas!) ne vieną moterį atviraširdiškai ir gėdingai kapstantis. Todėl ji labai saugojosi, kad nepasakytų, ko nereikia, nesustotų, kur nereikia, ir nepraeitų, ko reikia, saugojosi kaip dar niekad nesisaugojo.

Jie grįžo į pirmąjį kambarį, kur jau buvo paduota arbata, bet kadangi tos dvi damos dar buvo terasoje, o Izabelė nespėjo pasi-

grožėti iš ten atsiveriančiu vaizdu, neprilygstamu šios vilos privalumu, ponas Osmondas negaišuodamas išvedė ją į sodą. Madam Merl ir grafienei buvo išneštos kėdės, pavakarė buvo graži, ir grafienė pasiūlė gerti arbatą lauke. Tuoj buvo pasiųsta Penzė apie tai pasakyti tarnui. Saulė jau buvo netoli laidos, jos spinduliai buvo kaip nuauksinti, o krintantys ant kalnų ir ant lygumos žemiau jų melsvai rausvi šešėliai buvo tokie pat ryškūs kaip ir apšviestieji plotai. Reginys kerėte kerėjo. Oras buvo kone iškilmingai ramus, o plytintis taurių kontūrų peizažas, jame esantys sodai, garmantis slėnis, dailiai inkrustuotos kalvos, kur ne kur lyg jautrios rankos sudėliotos sodybos traukė tobula darna ir klasikiniu grožiu.

— Jums, atrodo, čia patinka, tad galima turėti vilties, jog dar grįšite,— tarė Osmondas, jiems einant prie vieno terasos kampo.

— Aš būtinai čia grįšiu,— atsakė ji,— nepaisant jūsų tvirtinimo, jog Italijoje gyvendamas žmogus suglembi. Kaip jūs apibūdinote žmogaus paskirtį? Kažin, ar aš neprasilenkčiau su savo paskirtimi, apsigyvendama Florencijoje?

— Moters paskirtis — būti ten, kur ji labiausiai vertinama.

— Vadinasi, reikia surasti tokią vietą.

— Labai teisingai... ir jos ieškodamos moterys dažnai sugaišta daug laiko. Žmonės turėtų būti su jomis tiesesni.

— Bent jau su manimi tikrai reikia būti tiesiam,— nusišypsojo Izabelė.

— Aš vien tuo džiaugiuosi, jog jau renkatės kur apsistoti. Iš madam Merl pasakojimų susidariau įspūdį, kad jūs klajoklės dvasios. Ji lyg minėjo apie jūsų planą apkeliauti pasaulį.

— Man gėda savo planų; kiekvieną dieną mano planai kiti.

— Dėl to nėra ko gėdytis, tai didžiausias malonumas.

— Turbūt vėjavaikiškai atrodo,— tarė Izabelė.— Reikėtų iš pirmo gerai apgalvoti, o paskui savo nusistatymo tvirtai laikytis.

— Pagal jūsų apibrėžimą, aš ne vėjavaikis.

— Ar niekad nekūrėte jokių planų?

— Ne. Prieš daugelį metų susikūriau vieną, tai ligi šiol pagal jį gyvenu.

— Jo būta labai jums prie širdies,— išdrįso įterpti savo nuomonę Izabelė.

— Jis labai paprastas: būti kaip galima ramesniam.

— Ramesniam? — pertarė mergina.

— Nesijaudinti, nieko nesiekti, dėl nieko nekovoti. Atsiduoti likimui. Tenkintis mažu.

Jis šiuos žodžius ištarė lėtai, su trumpomis pauzėmis, protingą žvilgsnį įbedęs į viešnią, kaip žmogus, kažką prisivertęs prisipažinti.

— Jūsų manymu, tai paprasta? — su lengva ironija paklausė Izabelė.

— Taip, nes tai veiklos neigimas.

— Ar jūsų gyvenimas — neigimas?

— Vadinkite teigimu, jei patinka. Bet jis įteigė man abejingumą. Įsidėmėkite, ne mano prigimtą abejingumą — iš prigimties aš nesu abejingas. Bet mano apgalvotą savanorišką atsižadėjimą.

Ji nelabai susigaudė, ar jis juokom, ar rimtai kalba. Kodėl jis, darantis uždaro žmogaus įspūdį, taip jai atsivertų? Bet čia, žinoma, jo reikalas, ir jo prisipažinimai įdomūs.

— Nenumanau, ko jums būtų reikėję atsižadėti,— ištarė ji po valandėlės.

— Man nieko kito neliko. Neturėjau jokių perspektyvų, buvau neturtingas ir negenialus. Netgi netalentingas. Aš sau matą dar jaunas radau. O išrankumo buvau neapsakomo. Aš pavydėjau gal dviems ar trims žmonėms pasaulyje — Rusijos carui, pavyzdžiui, ir turkų sultonui. Kada ne kada pavydėdavau netgi Romos popiežiui — už jo garbinimą. Aš būčiau augęs kaip ant mielių, jei kas mane būtų šitaip garbinęs; bet jeigu tai buvo neįmanoma, nieku mažesniu nenorėjau tenkintis ir nutariau nesiekti garbės. Skurdžiausias džentelmenas visad gali gerbti save, ir laimė, nors ir skurdžius, aš buvau džentelmenas. Italijoje man nebuvo kas veikia — aš netgi už jos laisvę negalėjau kovoti[58]. Tam būčiau turėjęs išvažiuoti iš šios šalies, o man čia taip patiko, maža to, man čia patiko viskas taip, kaip tuomet buvo, tad aš ir netroškau jokių permainų. Štai pagal tą savo ramybės planą ir pragyvenau čia daug metų. Ir anaiptol nebuvau nelaimingas. Aš nenoriu pasakyti, kad man niekas nerūpėjo, bet mano interesai labai konkretūs ir kaip nurėžti. Mano gyvenimo įvykiai, iš šalies žiūrint, visai nežymūs — pavyzdžiui, pigiai įsigyju seną sidabrinį nukryžiuotąjį (aš, žinoma, nieko brangiai neperku) ar, kaip kartą,— aptinku Koredžo[59] etiudą ant kažkokio įkvėpto idioto užtepliotos lentos.

Šitaip papasakota pono Osmondo biografija būtų atrodžiusi gana neįdomi, jei Izabelė būtų juo visiškai patikėjusi, bet jos vaiz-

duotė papildė ją žmogiškais ryšiais, kurių jis tikrai negalėjo neturėti. Jo gyvenimas labiau buvo persipynęs su kitų gyvenimais, negu jis sakėsi; savaime aišku, ji ir nemanė, kad jis ims tai pasakoti. Tą kartą ji susilaikė nekursčiusi jo didesniam atvirumui; užsiminti, kad jis daug nutylėjęs, būtų reiškę pradėti ne tokį santūrų pokalbį, daug familiaresnį, negu ji tuo metu pati geidavo, po teisybei tai netgi būtų buvę vulgaru. Ir taip jis pasipasakojo gana ir gana. Tuo sykiu ji tik buvo linkusi išreikšti saikingą pritarimą, kad jis taip sėkmingai išsaugojo savo nepriklausomybę.

— Juk tai itin malonus gyvenimas,— tarė Izabelė,— atsižadėti visko, išskyrus Koredžį.

— O taip, aš saviškai mokėjau gyventi. Nepagalvokite, jog verkšlenu. Jei žmogus nėra laimingas, pats kaltas.

Jis užkliudė plačią temą, ji kiek susiaurino.

— Ar jūs čia visą laiką gyvenate?

— Ne, ne visą. Ilgai gyvenau Neapolyje, daug metų — Romoje. Bet ir čia jau netrumpai. Tačiau gali tekti iš čia išsikelti ir kuo kitu užsiimti. Jau turiu ne vien apie save galvoti. Duktė auga, gal jai Koredžas ir nukryžiuotieji nebus taip brangūs kaip man. Reikės žiūrėti, kas Penzei geriau.

— Taip, labai teisinga,— sutiko Izabelė.— Ji tokia miela mergaitė!

— O! — sušuko pasigėrėdamas Gilbertas Osmondas,— ji dangaus atsiųstas angelas! Ji mano didžiausia laimė!

XXV SKYRIUS

Per šį gana nuoširdų pokalbį (užsitęsusį dar ir po to, kai mes liovėmės jį sekti) madam Merl su savo pašnekove, nutraukusios kiek užsitęsusią tylą, ėmė vėl kalbėtis. Juodvi sėdėjo tarsi slapčia ko laukdamos, ypač tai buvo ryšku žiūrint į grafienę Džemini, kuri, būdama nervingesnio temperamento nei jos draugė, meną slėpti savo nekantrumą buvo prasčiau įvaldžiusi. Ko šios dvi damos laukė, nebuvo akivaizdu, ir jos pačios gal gerai to nesuvokė. Madam Merl laukė, kada Osmondas baigs su jaunąja mūsų drauge *tête-à-*

*tête**, o grafienė laukė, jog laukė madam Merl. Tačiau grafienė belaukdama nusprendė, kad jau pribrendo laikas parodyti ragus. Tik dar pasidairė, kur juos įbesti. Brolis su Izabele patraukė į sodo galą, ir ji nulydėjo juos žvilgsniu.

— Brangioji,— kreipėsi ji į madam Merl,— atleiskite man, kad jūsų nesveikinu!

— Mielai, nes net nenutuokiu, su kuo mane turėtumėte sveikinti.

— Sugalvojote puikų planą, taip ir pati manote.— Grafienė linktelėjo link nutolusios poros.

Madam Merl žvilgsniu pasekė ta pačia kryptimi, tuomet giedru veidu atsigręžė į kaimynę.

— Matot, aš visada nelabai gerai jus suprantu,— nusišypsojo ji.

— Kai norite, niekas geriau už jus nesupranta. O dabar, aišku, nenorite.

— Man niekas nesako tokių dalykų kaip jūs,— tarė madam Merl rimtai, tačiau be apmaudo.

— Kitaip tariant, tokių dalykų, kurie jums nepatinka? Ar Osmondas kartais tokių dalykų jums nepasako?

— Jūsų brolis visada pasako esmę.

— Neretai tulžingą. Jei norite pabrėžti, kad aš ne tokia protinga kaip jis, nemanykite, jog labai imu į galvą jūsų nuomonę. Bet jums būtų pravartu mane suprasti.

— Kodėl gi? — paklausė madam Merl.— Kas iš to bus?

— Jei nepritarsiu jūsų planui, jums tai turėtų būti įdomu vien todėl, kad įvertintumėte, koks gresia pavojus, jei įsikišiu.

Madam Merl žvilgsnis rodė ją pripažįstant, kad čia esama teisybės, bet tuoj pat ji ramiai atsakė:

— Aš nesu tokia apskaičiuojanti, kaip jūs manote.

— Jūsų apskaičiuotumas man nekelia jokių abejonių, tik jūs apsiskaičiuojate. Bent šį kartą.

— Vadinasi, pati gerai apskaičiavote, kad tokią išvadą priėjote.

— Ne, nebuvo kada. Tą merginą aš matau pirmą kartą,— atsakė grafienė,— bet man staiga viskas paaiškėjo. Man ji labai patinka.

— Ir man,— lyg tarp kitko tarė madam Merl.

— Keistai reiškiate savo simpatijas.

— O kaipgi, aš jai sudariau progą su jumis susipažinti.

---

* Pokalbis vienu du (*pranc.*).

— Čia dar jai ne visų blogiausia! — čiaukštelėjo grafienė.

Madam Merl kiek patylėjo. Grafienės elgesys buvo pasibaisėtinas, išties žemas, bet toks jau iš seno; nukreipusi akis į violetinį slėnį, madam Merl susimąstė.

— Brangioji ledi,— galiausiai prabilo ji,— patarčiau taip nesijaudinti. Reikalas, apie kurį jūs darote užuominas, liečia tris asmenis, daug geriau žinančius, ko jie nori, negu jūs.

— Tris asmenis? Aišku, jus ir Osmondą. Bet ar ir panelė Arčer taip pat gerai žino, ko nori?

— Visai kaip ir mes.

— A, tuomet,— nušvito grafienė,— jei aš ją įtikinsiu, kad vardan savęs pačios turi jums priešintis, ji mokės atsilaikyti!

— Mums priešintis? Kodėl jūs taip storžieviškai kalbate? Tarsi jai kas grasintų prievarta ar apgavyste.

— Visko gali būti. Iš jūsų visko galima tikėtis, iš judviejų su Osmondu. Iš vieno Osmondo — ne, ir iš jūsų vienos — ne. Bet drauge judu pavojingi... kaip koks cheminis junginys.

— Tai gal geriau jūs mudviejų abiejų ir nelieskite,— nusišypsojo madam Merl.

— Ne, judviejų aš ir nežadu liesti, bet su ta mergina pasikalbėsiu.

— Vargšele Eme,— tarstelėjo madam Merl,— nesuprantu, ką įsikalėte į galvą.

— Ji man parūpo — štai ką įsikaliau į galvą. Ji man patinka.

Madam Merl padelsė:

— Nemanyčiau, kad jūs patinkate jai.

Grafienės žibančios akutės išsiplėtė, veidas persikreipė.

— O, jūs ir viena pavojinga!

— Jei norite jai patikti, neplūskite prie jos savo brolio.

— Tikiuosi, neimsite įrodinėti, kad du kartus pamačiusi jį įsimylėjo jį.

Madam Merl pasisuko į Izabelę ir namų šeimininką. Jis stovėjo nugara atsirėmęs į turėklus, sukryžiavęs rankas, o ji, matyt, buvo pagauta ne vien gamtos vaizdų, nors ir buvo į juos užsižiūrėjusi. Kai madam Merl į ją pažvelgė, Izabelė nuleido akis; ji klausėsi, lyg ir kažko susidrovėjusi, skėčio smaigalį įbedusi į takelį. Madam Merl pakilo nuo kėdės.

— Manau, jog taip,— pasakė.

Pakviestas Penzės, pasirodė apšepęs jaunas tarnas tokia nublukusia livrėja ir tokios savotiškos išvaizdos, lyg būtų iš kokio senoviško eskizo,

kur jį „įstatė“ Longio[60] ar Gojos[61] teptukas; jis išnešė nedidelį stalelį, pastatė ant žolės, vėl nuėjęs vidun pasirodė su prikrautu arbatos padėklu, paskui dar dingo ir grįžo su pora kėdžių. Penzė stovėjo susidėjusi rankas priekyje ant striukos suknelės ir su įdomumu stebėjo visą šią eigą, tačiau nedrįso siūlytis padėti. Kai stalelis jau buvo padengtas, ji tyliai priėjo prie tetos.

— Kaip jūs manote, ar tėtis nepyks, jei užplikysiu arbatą?

Grafienė nužiūrėjo ją pabrėžtai kritišku žvilgsniu ir neatsakydama paklausė:

— Vargšė mano dukterėčia, ar čia tavo gražiausia suknelė?

— Ne,— atsakė Penzė,— čia paprastas *toilette* — neypatingoms progoms.

— Ar kai aš apsilankau, tau neypatinga proga, jau nekalbant apie madam Merl ir aną va gražią panelę?

Penzė susimąsčiusi pažvelgė nuo vienos čia paminėtos damos į kitą. Po to jos veidelį nušvietė nuostabi šypsena.

— Aš turiu šventinę suknelę, bet ji irgi kukli. Kodėl turėčiau ją vilktis, jei jūsų puošnumas vis vien nustelbtų?

— Todėl, kad ji gražiausia: kai aš būnu, visad dėvėk gražiausią suknelę. Žiūrėk, kad kitą kartą ją apsivilktum. Mano įsitikinimu, jie tave nekaip rengia.

Mergaitė atsargiai apsiglostė išaugtinę suknelę.

— Bet arbatai sutaisyti — labai geras rūbas, ar ne? Tai kaip, ar tėtis man leistų?

— Man sunku pasakyti, vaikeli,— atsakė grafienė.— Ką galvoja tavo tėvas, aš nepermanau. Madam Merl geriau susigaudo, klausk *jos*.

Madam Merl nusišypsojo kaip visada maloniai.

— Čia rimtas klausimas — pala, pagalvosiu. Man rodos, tėčiui turėtų patikti, kad jo rūpestinga dukrelė sutaiso jam arbatą. Tokia dukters pareiga, kai ji užauga ir tampa namų šeimininke.

— Ir man taip atrodo, madam Merl! — užsidegė Penzė.— Pamatysite, kokia bus skani arbata! Kiekvienam puodukui po šaukštelį.— Ir ji ėmė triūsti apie stalą.

— Man du šaukštelius,— paprašė grafienė, kuri su madam Merl dar valandėlę stebėjo mergaitę.

— Klausyk, Penze,— pašnekino ją vėliau grafienė.— Man įdomu, ką tu manai apie savo viešnią.

— Čia ne mano, o tėtės viešnia,— nesutiko Penzė.

— Panelė Arčer ir pas tave atvyko,— pasakė madam Merl.

— Man labai malonu. Ji buvo labai mandagi su manimi.

— Ar tau ji patinka? — pasidomėjo grafienė.

— Ji nuostabi, nuostabi,— kaip suaugusi dama pakartojo Penzė.— Ji man visais atžvilgiais patinka.

— O kaip manai, ar tėvui ji patinka?

— Grafiene, meldžiamoji! — įspėjamai sunarnėjo madam Merl, o mergaitei pasakė: — Eik, pakviesk juos arbatos.

— Pamatysite, kad jiems arbata patiks! — užtikrino Penzė ir nuėjo pašaukti anų dviejų, užsibuvusių terasos gale.

— Jei panelę Arčer peršate jai į motinas, negi neįdomu, ar mergaitė prie jos linksta? — tarė grafienė.

— Jei jūsų brolis vėl ves, tai ne dėl Penzės,— atsakė madam Merl.— Greit ji bus šešiolikos, o tuomet jai labiau reikės vyro kaip pamotės.

— Ar jai ir vyrą parūpinsite?

— Savaime aišku, aš stengsiuosi, kad ji gerai ištekėtų. Tikiuosi, ir jūs neliksite nuošaly?

— Nesitikėkite! — sušuko grafienė.— Kas kas, bet aš už vyrą didelės kainos neduodu.

— Jūs nelaimingai ištekėjote; apie tai aš ir kalbu. Kai sakau „vyras“, turiu galvoje gerą vyrą.

— Tokių nebūna. Ir Osmondas nebus geras.

Madam Merl užsimerkė.

— Jūs dabar labai sudirgusi, nežinau kodėl,— netrukus tarė ji.— Bet kai pribręs laikas, vargu ar imsite prieštarauti brolio ar dukterėčios vedyboms; o dėl Penzės esu tikra, jog mes dar turėsime malonumo abi drauge pasidairyti jai vyro. Jūsų plačios pažintys labai pravers.

— Taip, aš sudirgusi,— atrėžė grafienė.— Jūs dažnai mane sudirginate. O jūsų pačios šaltakraujiškumas tiesiog neregėtas. Jūs savotiška moteris.

— Užtat mudvi ir tiktume bendrai veiklai,— nesuglumo madam Merl.

— Ar čia man grasinimas? — paklausė stodamasi grafienė.

Madam Merl papurtė galvą, lyg širdyje juokdamasi iš jos.

— Iš tikro, jums stinga mano šaltakraujiškumo!

Izabelė su ponu Osmondu pamažėle jau ėjo prie jų; Izabelė laikė Penzę už rankos.

— Ar dedatės tikinti, kad ji bus su juo laiminga? — paklausė grafienė.

— Jei jis vestų panelę Arčer, esu tikra, elgtųsi su ja kaip džentelmenas.

Grafienė nenustygdama keitė vieną pozą po kitos.

— Kitaip sakant, kaip elgiasi visi džentelmenai? Kokią padarytų malonę! Žinoma, Osmondas džentelmenas, jo seseriai nereikia to aiškinti. Bet negi jis mano, kad kiekviena jo nusižiūrėta mergina eis už jo? Žinoma, Osmondas džentelmenas, bet galiu tiesiai pasakyti, jog man dar niekad, *niekad* neteko sutikti nė vieno žmogaus su tokiomis pretenzijomis kaip Osmondo! Kuo jos grindžiamos — šito nors užmušk nežinau. Aš, jo sesuo, lyg ir turėčiau žinoti. Kas jis toks, teikitės pasakyti? Ką yra nuveikęs? Gal kokios ypatingai aukštos kilmės, gal jo gyslomis teka mėlynas kraujas? — tuomet ir aš bent lašelį tokio kraujo turėčiau. Jeigu mūsų giminė būtų kokia itin šlovinga ar šiaip kuo pasižymėjusi, aš savo labui būčiau iš to viską išspaudusi. Betgi kad nieko, nieko nė iš tolo panašaus nebuvo. Ką ir sakyti, mūsų tėvai buvo puikūs žmonės, bet nė kiek neabejoju, kad ir jūsų tėvai puikūs žmonės. Šiais laikais visi puikūs. Net ir aš puikus žmogus, nesijuokite, man lygiai tokiais žodžiais buvo pasakyta. Na, o Osmondas kaip gyvas įtikėjęs, kad kilęs iš dievų.

— Kalbėkite ką tinkama,— tarė madam Merl, kuri, matyt, vis dėlto atidžiai išklausė to ūmaus protrūkio, nors akis buvo nusukusi į šalį, o rankomis taisė suknelės kaspiną,— bet jūsų, Osmondų, gera giminė, jūsų kraujas teka iš kažkokio labai tyro šaltinio. Jūsų brolis gal tam įrodymų ir neturi, bet jis protingas žmogus ir tuo tvirtai tiki. Jūs esate kuklesnė, bet ir jūs pati — tikra aristokratė. O jūsų dukterėčia? Ji gyva maža princesė. Ir visgi,— pridėjo madam Merl,— Osmondui ne taip lengva bus laimėti panelės Arčer ranką. Bet tegu bando.

— Turiu vilties, kad ji atsisakys. Gal tai bent kiek jį nusodintų.

— Nepamirškime, kad jis neeilinio proto žmogus.

— Jau girdėjau taip jus tvirtinant, bet ligi šiol nepastebėjau, ką jis ypatingo padarė.

— Ką padarė? Nepadarė nieko, ką būtų reikėję perdaryti. Be to, jis moka laukti.

— Laukti panelės Arčer pinigų? O kiek tų pinigų?

— Aš ne tą turėjau galvoje,— atsakė madam Merl.— Panelė Arčer turi septyniasdešimt tūkstančių svarų.

— Gaila, kad ji tokia žavi,— pareiškė grafienė.— Kaipo auka tiktų bet kokia mergelė. Nebūtinai už kitas visa galva pranašesnė.

— Jei ji nebūtų už kitas pranašesnė, jūsų brolis net nežiūrėtų į ją.

— Taip,— atsakė grafienė, joms einant link anų dviejų,— jam sunku įtikti. Todėl aš ir drebu dėl šios merginos laimės!

XXVI SKYRIUS

Gilbertas Osmondas vėl aplankė Izabelę, kitaip sakant, apsilankė Krescentini rūmuose. Čia jis turėjo ir daugiau bičiulių, ir poniai Tačit bei madam Merl visada buvo pagarbiai dėmesingas, bet pirmoji iš šių dviejų damų pastebėjo, kad per dvi savaites jis atėjo penkis kartus, ir palygino su kitais sykiais, kuriuos nebuvo sunku prisiminti. Ligi tol poniai Tačit jis išreikšdavo pagarbą dviem kone reguliariais vizitais per metus ir niekad nepasirinkdavo tokio laiko, kai madam Merl būdavo po jos stogu. Ne dėl madam Merl jis čia vaikšto, jiedu seni draugai, ir dėl jos jis niekad nesinėrė iš kailio. Ralfui jis nejautė simpatijų — pats Ralfas jai taip sakė, ir nebuvo ko tikėtis, jog staiga jį būtų taip patraukę prie sūnaus. Ralfas buvo nesudrumsčiamas — jis laikėsi ramboko mandagumo, kuriuo apsisiausdavo nelyginant per dideliu apsiaustu, bet iš kurio niekad neišsinerdavo; jis pripažino, jog ponas Osmondas labai geras pašnekovas, ir bet kokiu metu mielai jį priimdavo, kaip to reikalauja svetingumas. Tačiau jis nepuolė džiaugtis, kad ponas Osmondas padažnino vizitus, norėdamas atlyginti ankstesnę neteisybę; jis blaiviai suprato padėtį. Izabelė buvo ta trauka, ir, tiesą sakant, gana stipri. Osmondas juk išrankus vertintojas viso, kas subtilu, ir nieko nuostabaus, kad toks retas apsireiškimas pažadino jo smalsumą. Tad kai motina Ralfui užsiminė, jog labai aišku, ką ponas Osmondas galvoja, Ralfas atsakė, jog yra visai tos pat nuomonės. Ponia Tačit jau iš seno buvo jam paskyrusi vietą negausiame savo pažįstamų sąraše, nors ir nepritariamai stebėjosi, kokiu keliu ir per kokią išmonę — žinia, negražią, bet gudrią,— jis visur sėkmingai patenka. Jis nebuvo įkyrus svečias ir niekad neduodavo progos juo bodėtis, bet gal labiausiai pelnė jos pasitikėjimą tuo, kad puikiai galėjo apsieiti be jos kaip ir ji be jo — tokia ypatybė, gal ir keista, pagal jos

pažiūrą, buvo bendravimo su ja pamatas. Tačiau mintis, kad jam šovė į galvą vesti jos dukterėčią, nebuvo viliojanti. Tokia santuoka būtų Izabelės kone liguistas įgeidis. Ponia Tačit nepamiršo, kad ji atstūmė Anglijos perą; ir jei mergina, kurios nepajėgė laimėti lordas Vorbertonas, tenkintųsi nežinia kokiu amerikiečiu diletantu, vidutinio amžiaus našliu su nei šiokia, nei tokia dukra ir abejotinomis pajamomis,— tai toli šaukia nuo ponios Tačit laimės supratimo. Norime pažymėti, kad vedybas ji matuodavo ne jausmu, o protu, dažnu atveju patikimiausiu matu. „Galgi nepadarys tokios kvailystės ir jo nesiklausys",— tarė ji sūnui, o Ralfas atsakė, kad Izabelei išklausyti — tai viena, o atsakyti — kas kita. Ji ne tik jau išklausė ne vieną partiją, kaip pasakytų tėvas, bet ir juos privertė ją išklausyti; ir jam smagi buvo mintis, jog per šiuos kelis mėnesius, kai ją pažįsta, galės išvysti naują garbintoją beldžiantis į jos vartus. Izabelė troško pažinti gyvenimą, ir pats likimas tenkino jos norus; jei puikūs džentelmenai vienas po kito puola prieš ją ant kelių — tai čia nebloga galimybė pažinimui. Ralfas jau dairėsi, kur ketvirtas, penktas, dešimtas ją atakuojantis kavalierius; jis nemanė, kad ji apsistotų ties trečiuoju. Ji, žinia, laikys vartus atkėlusi ir leisis į kalbas, bet vidun nevadins ir trečiojo. Panašiais žodžiais jis ir išreiškė savo nuomonę motinai, kuri taip į jį pasižiūrėjo, tarsi jis būtų ėmęs šokti kalniečių džigą. Jis dėstė mintis itin vaizdžiai ir tokiomis perkeltinėmis prasmėmis, jog lygiai su tokia pačia sėkme būtų galėjęs prašnekti į ją ir kurčnebylių kalba.

— Kad aš nelabai pagaunu, apie ką tu kalbi,— tarė ji,— tavo kalboje per daug stilistinių grožybių, o alegorijų aš nuo seno neperprantu. Labiausiai kalboje aš gerbiu du žodžius: „Taip" ir „Ne". Jei Izabelė panorės tekėti už pono Osmondo, tavo palyginimai nesulaikys. O tam, ko imasi, tegu pati gražų palyginimą ir susigalvoja. Apie tą jauną amerikietį aš tiek mažai težinau; nepanašu, kad ji be paliovos apie jį galvotų, o ir jam jau bus pabodę laukti. Niekas nesustabdys jos eiti už pono Osmondo, jei tik ji žiūrės į jį iš tam tikro taško. Viskas būtų labai gerai, ir aš pirmoji esu už tai, jog kiekvienas elgtųsi kaip tinkamas. Bet kad ji tenkinasi keistais dalykais; ji gali ištekėti už pono Osmondo vien dėl jo gražių kalbų ar kad jis turi Mikelandželo autografą. Ji nenorinti būti savanaudiška, tarsi jai vienai grėstų ši yda! Kažin, ar ir jis bus toks nesavanaudiškas, kai gaus galimybę leisti jos pinigus? Tokia mintis jai galvoje lindėjo prieš tavo tėvo mirtį, o nuo tol ir visai apakino. Jai reikia eiti už tokio žmogaus, dėl kurio nesavanaudiškumo nebūtų jokių abejonių, o geriausia tam garantija — jo paties turtas.

— Brangioji mama, aš nė kiek nesibaiminu,— atsakė Ralfas.— Izabelė mus visus kvailina. Be abejo, ji elgsis kaip tinkama, bet tyrinės žmogaus prigimtį iš arti, neprarasdama laisvės. Ji ką tik pradėjo tiriamąją ekspediciją, ir nemanau, jog keistų kursą pačioje pradžioje, vos Gilbertui Osmondui davus ženklą. Gal kokią valandą ji sulėtino greitį, bet nespėsime nė apsidairyti,— ištemps visas bures ir nuplauks. Atleiskite už dar vieną metaforą.

Už metaforą ponia Tačit atleido, bet pokalbis jos nenuramino, ir ji turėjo pasidalyti savo nuogąstavimais su madam Merl.

— Jūs gi — visažinė,— kreipėsi ponia Tačit,— vadinasi, ir tai žinote; ar tas keistuolis išties rėžia sparną apie mano dukterėčią?

— Gilbertas Osmondas? — išplėtė madam Merl giedras akis ir labai apgalvotai sušuko: — Dieve sergėk, kas per mintis!

— Ar jums ji nedingtelėjo?

— Gal aš žiopla, bet prisipažįstu, jog nedingtelėjo. Kažin,— pridūrė ji,— ar dingtelėjo ji Izabelei?

— Reikės paklausti,— atsakė ponia Tačit.

Madam Merl susimąstė.

— Gal nepakiškite jai tos minties. Geriausia bus pono Osmondo pasiteirauti.

— Šito aš negaliu daryti,— pasakė ponia Tačit,— nepakęsčiau, jei jis imtų ir paklaustų — o iš jo visko galima tikėtis, ypač kai dabar Izabelės tokia padėtis,— koks mano reikalas.

— Aš pati jo pasiteirausiu,— pasišovė drąsiai madam Merl.

— O, *jo* požiūriu, koks jūsų reikalas?

— Joks jokiausias, todėl ir galiu tiesiai su juo kalbėtis. Čia mano toks reikalas, kaip ir bet kieno kito, ir jis gali atsikirsti, kas tik jam šaus į galvą. Bet iš to man irgi paaiškės jo ketinimai.

— O, meldžiamoji, pasidalinkite su manimi savo pažvalgos vaisiais,— tarė ponia Tačit.— Su juo kad ir negaliu pasišnekėti, tai bent su Izabele galiu.

— Neskubėkite su ja aiškintis.— Madam Merl balse suskambėjo įspėjimas.— Neuždekite jos vaizduotės.

— Dar gyvenime nesu pasikėsinusi į niekieno vaizduotę. Bet visą laiką širdy jaučiu ją galint pasielgti... kaip čia pasakius... na, ne pagal mane.

— O, jums tai nepatiktų,— tarė madam Merl anaiptol ne klausiamu tonu.

— Po galais, kaip galėtų patikti? Ką tas ponas Osmondas jai turi rimtesnio pasiūlyti?

Madam Merl vėl nutilo, ir nuo mąslaus šypsnio lūpos dar žaviau pakilo į kairę negu paprastai.

— Reikia pagalvoti. Ponas Osmondas ne pirmas jos kelyje pasitaikęs. Bet jis toks žmogus, kuris esant palankioms aplinkybėms gali padaryti labai didelį įspūdį. Mano žiniomis, ne kartą jai yra gerą įspūdį padaręs.

— Bent nepasakokite man apie jo, kad kokios, šaltakraujiškas meilės intrigas; manęs jos nedomina! — sušuko ponia Tačit.— Dėl to, ką čia sakote, aš ir noriu, kad jis liautųsi pas mus lankęsis. Kiek žinau, visas jo turtas — vienas kitas tuzinas senųjų meistrų drobių ir ta pamaiva duktė.

— Už senus meistrus dabar duoda didelį pinigą,— atsakė madam Merl,— o jo duktė labai jaunutė, labai tyra ir labai nebloga mergaitė.

— Kitaip sakant, prėska piemenė. Ar tą turite galvoje? Tokiai beturtei pagal vietos papročius nėra vilties ištekėti, tad Izabelei tektų jai duoti arba išlaikymą, arba kraitį.

— Izabelė gal ir ne prieš būtų parodyti jai gerumo. Man rodos, jai mergaitė patinka.

— Dar viena priežastis, dėl kurios ponas Osmondas turi nustoti pas mus buvojęs! Antraip, dar savaitėlė praeis, ir žiūrėk, mano dukterėčia įsikals į galvą, kad jos gyvenimo tikslas — įrodyti, kad ir pamotės moka aukotis, o tam visų pirma pati turėtų tapti pamote.

— Iš jos išeitų žavinga pamotė,— nusišypsojo madam Merl,— bet aš visiškai sutinku su jumis, jog nereikia skubėti rinktis gyvenimo tikslą. Pakeisti gyvenimo tikslą ne lengviau kaip nosies formą. Taip jau yra, kad pirmasis — mūsų būdo, o antroji — veido ašis, ir norint juos keisti, reikėtų pradėti nuo labai toli. Bet aš apsidairysiu ir jums viską pranešiu.

Visos tos kalbos vyko Izabelei už akių; ji nė nenujautė, kad svarstomi jos santykiai su ponu Osmondu. Madam Merl nieko tokio neprasitarė, kad Izabelė galėtų suklusti, apie jį kalbėjo nė kiek ne primygtiniau kaip apie kitus Florencijos džentelmenus, tiek vietinius, tiek atvykėlius, kurių dabar gana skaitlingai lankėsi pas panelės Arčer tetą pareikšti jai savo pagarbos. Izabelei Osmondas buvo įdomus — pirmasis įspūdis nebuvo apgaulingas, ir jai patiko apie jį galvoti. Iš viešnagės kalno viršūnėje jai buvo likęs vaizdas, kurio artimesnė pa-

žintis su Osmondu ne tik neišdildė, bet sudėjus su tuo, ką ji numanė ar spėjo, padarė jį dar harmoningesnį; tai buvo vaizdas ramaus, protingo, jautraus neeilinio žmogaus, vaikštinėjančio po apsamanojusią terasą virš kerinčio Arno slėnio, už rankos laikančio mergaitę, kurios kaip varpelis tyrumas suteikia vaikystei naujo žavesio. Paveikslas nebuvo puošnus, bet Izabelę traukė jo prislopinti tonai ir jame tvyranti vasaros prieblandos nuotaika. Jis bylojo apie tokią gyvenimo eigą, kuri jai buvo arčiausia širdies; apie daiktų, žmonių, santykių — kaip juos pavadinsim — atranką pagal paviršinius ir pagal giluminius ryšius; apie vienišą susikaupusį gyvenimą gražioje šalyje; apie seną širdgėlą, kartais graužiančią ir šiandien; apie išdidumą, gal kiek perdėtą, bet taurų; grožio ir tobulybės troškimą, įgimtą ir taip išpuoselėtą, jog visa gyvenimo eiga buvo jo nulemta ir išdėliota kaip klasikinis italų parkas su gražiom alėjom, laiptais, terasom ir fontanais, kur tik plynesni plotai palikti gaivioms savotiško jo tėviškumo, pusiau rūpestingo, pusiau bejėgio, rasoms kristi. Krescentini rūmuose ponas Osmondas buvo visiškai toks pat: iš pradžių drovus — o, be abejo, varžėsi! — ir pilnas ryžto (įžiūrimo tik atjaučiančiai akiai) nugalėti save, o tas ryžtas reikšdavosi sklandžiu, gyvu, tikslingu, gana atkakliu, bet visada patraukliu pokalbiu. Pono Osmondo kalbos niekada negadino noras pasižymėti; Izabelė savaime patikėjo, kad žmogus, rodantis tiek tvirtų įsitikinimų, yra nuoširdus — pavyzdžiui, jis taip atvirai ir taip žaviai apsidžiaugdavo, jei kas paremdavo jo nuomonę, o ypač jei paremdavo panelė Arčer. Šiai merginai ir toliau labai patiko, kad net ir paprasčiausiai šnekučiuodamas jis niekad, kaip buvo mačiusi ne vieną, nesistengė „pasireikšti". Savo mintis, dažnai kad ir labai savotiškas, jis dėstė taip, tarsi būtų apsipratęs, susigyvenęs su jomis, tarsi tai būtų seni nušlifuoti brangios medžiagos antgaliai, bumbulo ar galvos pavidalo, kuriuos prireikus būtų galima užmauti ant naujos lazdos, o ne ant kokio virbo, iš bėdos išlaužto iš paprasto medžio, su kuriuo paskui pernelyg elegantiškai mosikuojama. Vieną sykį jis drauge atsivežė dukrą, ir Izabelė apsidžiaugė, galėdama atnaujinti pažintį su mergaite, kuri atkišo pabučiuoti kaktą ir labai panėšėjo į *ingénue** iš prancūzų pjesės. Tokio vaiko Izabelė dar nebuvo mačiusi; Amerikoje mergaitės visai kitokios, Anglijoje irgi ne tokios. Penzė buvo išauklėta ir išmuštruota jai skirtai pasaulyje vietelei, tačiau buvo akivaizdu, kad širdy yra naivi ir infantiliška. Ji atsisėdo ant sofos šalia Izabelės,

* Naivi mergaitė (*pranc.*).

buvo su grenadino skraiste, su praktiškomis pirštinaitėmis, padovanotomis madam Merl — pilkos spalvos su viena sagute. Tikras lapas švaraus popieriaus — ideali užsienietiškų romanų *jeune fille**. Izabelė vylėsi, kad ant tokio švelnaus ir dailaus lapo bus parašytas deramas tekstas.

Grafienė Džemini irgi ją aplankė, bet grafienė — jau kita kalba. Ji anaiptol nebuvo švarus lapas, ant jo buvo primarginta daugeliu rašysenų, o ponia Tačit, kuri jos vizito toli gražu nelaikė sau garbe, pareiškė, kad ten dar nenuginčijamai uždėtos ir kelios dėmės. Dėl grafienės kilo netgi ginčas tarp namų šeimininkės ir viešnios iš Romos; madam Merl (ji nebuvo tokia kvaila, kad viskam pritardama, ką sako pašnekovai, juos erzintų) gana sėkmingai pasinaudojo ponios Tačit ir sau, ir kitiems teikiamomis laisvėmis prieštarauti. Šeimininkė tiesiai pareiškė, jog įžūlu šitaip susikompromitavusiai personai vidury dienos prisistatyti į Krescentini, kur — jai tai ne naujiena — į ją žiūrima toli gražu ne pagarbiai. Izabelei buvo paaiškinta kodėl: mat pono Osmondo sesuo taip nevaldo savo aistrų, kad prarado bet kokį nuoseklumą — o tokiuose dalykuose bent to reikia paisyti — ir iš jos puolusios garbės liko vienos padraikos, su kuriomis visuomenėje geriau nesirodyti. Ji buvo ištekinta motinos — apdairios moteriškės, branginusios užsienietiškus titulus, nuo kurių duktė, reikia pripažinti, jau ligi to laiko buvo atsipeikėjusi,— už italų didiko, kuris, matyt, davė jai dingsčių numalšinti suvoktą pasipiktinimą. Bet grafienė malšino jį be atodairos, ir dabar tas dingsčių sąrašas buvo pasimetęs jos nuotykių vinguriuose. Ponia Tačit niekada nesutiko įsileisti grafienės į savo namus, nors ta jau nuo seno beldėsi. Florencija nebuvo griežtų moralistų miestas, bet, kaip sakė ponia Tačit, kur nors reikia nubrėžti ribą.

Madam Merl karštai ir pamatuotai gynė vargšę damą. Jai buvo neaišku, kodėl ponia Tačit paverčia atpirkimo ožiu nieko blogo nepadariusią, tik ne tuo keliu gera dariusią moterį. Žinoma, ribą reikia nubrėžti, bet jei jau brėži, brėžk tiesiai, o nedaryk kilpos ties grafiene Džemini. Tokiu atveju tegul ponia Tačit aklinai užsidaranti duris, gal čia būtų geriausia išeitis, jai gyvenant Florencijoje. Reikia būti teisingai, nedaryti užgaidžių išimčių; žinia, grafienė beatodairiška ir ne tokia gudri kaip kitos moterys. Ji geras sutvėrimas, visiškai negudri, bet nuo kada tai yra pagrindas atstumti ką iš rinkti-

* Jauna mergina (*pranc.*).

nės visuomenės? Be to, jau seniai kalbos apie ją pritilo, o ar tai, kaip ir jos noras patekti į ponios Tačit ratelį, ne geriausias įrodymas, kad ji atgailauja už padarytas nuodėmes? Izabelė niekuo negalėjo prisidėti prie šio įdomaus ginčo, net kaip kantri klausytoja; ji pasitenkino tuo, kad draugiškai priėmė šią bedalę moterį, kuri, kad ir kokie jos trūkumai, turėjo vieną privalumą — buvo pono Osmondo sesuo. Jeigu patinka brolis, vadinasi, dera, kad ir sesuo patiktų; nors aplinkybės darėsi painesnės, Izabelei tas netrukdė samprotauti gana primityviai. Per pirmą pažintį viloje grafienė jai paliko ne itin malonų įspūdį, ir Izabelė džiaugėsi pasitaikiusia proga jį sušvelninti. Argi ponas Osmondas nesakė, kad ji garbinga moteris? Gilberto Osmondo lūpose toks tvirtinimas buvo šiurkštokas, bet madam Merl uždėjo ant jo sluoksnį glaisto. Ji daugiau pasakė apie vargšę grafienę negu jos brolis, papasakojo visą istoriją apie jos vedybas ir jų pasekmes. Grafas buvo iš senos toskanų giminės, bet toks mažaturtis, kad su ūpu ėmė Emę Osmond, nepaisydamas abejotino jos grožio — beje, nekliudžiusio jos tolimesniems laimėjimams,— ir tenkindamasis kukliu motinos duotu kraičiu, kurio suma maždaug atitiko tėvo palikimą sūnui. Vėliau ir grafas Džeminis paveldėjo pinigų, ir dabar pagal italų mastą jie gana gerai gyveno, nors Emė buvo baisiai išlaidi. Grafas buvo geras galvijas ir žmonai pasitarnavo kaip gyvas pasiteisinimas. Vaikų ji neturėjo; trijų susilaukė, bet visi mirė nė metų neišgyvenę. Jos motina, kuri puikavosi savo dailiu išsimokslinimu, spausdino aprašomąsias poemas ir siuntė itališkos tematikos laiškus į Anglijos savaitinius žurnalus, mirė praėjus trejiems metams po grafienės vestuvių, o tėvas, prapuolęs šėmoje amerikietiškos veiklos aušroje, bet garsėjęs kaip turtingas ir patrakęs žmogus, mirė dar anksčiau negu motina. Madam Merl įsitikinimu, tai ir matyti žiūrint į Gilbertą Osmondą — argi nematyti, kad jis moters išaugintas? Bet jo nuopelnas tas, jog atrodė išaugintas protingesnės moteriškės negu amerikietiškoji Korina[62], kaip ponia Osmond mėgdavo būti vadinama. Po vyro mirties ji atsivežė vaikus į Italiją, ir ponia Tačit puikiai prisiminė, kokia ji buvo pirmaisiais metais. Ponia Tačit laikė ją nepakenčiama snobe, nors čia pasireiškė jos galvosenos nenuoseklumas, nes ji pati, kaip ir ponia Osmond, pripažino tik apskaičiuotas vedybas. Su grafiene Džemini buvo labai lengva bendrauti, ir ji iš tikrųjų nebuvo tokia vėjavaikė, kaip atrodė, tik su ja būnant reikėjo laikytis paprastos taisyklės — netikėti nė vienu jos žodžiu. Madam Merl

stengėsi niekur jos nepaniekinti vardan brolio, kuris buvo dėkingas už bet kokį Emei parodytą gerumą, nes (jei galime už jį kalbėti) jautė, kad ji paprastam jų vardui nedaro garbės. Savaime suprantama, jam nebuvo priimtinas nei jos gyvenimo būdas, nei šaižumas, nei egotizmas, nei prasilenkimas su geru skoniu ir tiesa; ji gadino jam nervus, tai nebuvo jo tipo moteris. O kokia jo tipo moteris? O, priešinga grafienei, moteris, kuriai tiesa — nuolatinė šventenybė. Izabelė pametė skaičių, kiek kartų jos viešnia per pusvalandį prasižengė tiesai; grafienė išties darė paiko atvirumo įspūdį. Ji kalbėjo beveik išimtinai apie save: kaip ji norėtų arčiau pažinti panelę Arčer, kaip vertintų tikrą draugą, kokie niekingi florentiečiai, kaip jai čia įgrisę, kaip trokštų kur nors kitur gyventi, pavyzdžiui, Paryžiuje, Londone, Vašingtone, kaip neįmanoma nieko gražaus nusipirkti Italijoje, nebent senovinių mezginių, kaip visur viskas brangsta, kaip jai gyvenimas nešąs tik skausmą ir nepriteklius. Madam Merl išklausė šito Izabelės perpasakojimo susidomėjusi, bet jokio neramumo nebūtų pajautusi ir be jo. Apskritai ji nebijojo grafienės, todėl pasirinko geriausią išeitį ir visiškai jos nepaisė.

Tuo laiku Izabelė sulaukė dar vienos viešnios, kurios gynėja būti netgi už akių nebuvo lengva. Henrieta Stekpoul, iškeliavusi iš Paryžiaus po ponios Tačit išvažiavimo į San Remo, įveikė, jos žodžiais tariant, eilę šiaurinės Italijos miestų ir vidury gegužės pasiekė Arno pakrantes. Madam Merl metė į ją vienintelį žvilgsnį, numatavo nuo galvos ligi kojų ir apimta beviltiškumo nutarė taikstytis su ja. Teisybę sakant, nutarė ja pasimėgauti. Jos neuostysi kaip rožės, bet ją reikia griebti kaip dilgėlę. Madam Merl numenkino ją kaip bereikšmę, ir Izabelė pamatė, kad neapsiriko, spręsdama apie vyresniosios draugės toleranciją ir protą. Apie Henrietos atvykimą pranešė ponas Bentlingas, atkeliavęs iš Nicos ir tikėdamasis ją rasti Florencijoje, bet toji dar buvo Venecijoje, tai jis atėjo į Krescentini rūmus pasiguosti. Po dviejų dienų atvažiavo ir Henrieta, ir pono Bentlingo susijaudinimą lengvai galima paaiškinti tuo, kad jis jos nebuvo matęs nuo to karto, kai buvo Versalyje. Visiems jo padėtis pasirodė komiška, tačiau balsu tai pasakė tik Ralfas Tačitas, kuris, kai jie vieni du nuėjo į jo pusę ir svečias užsirūkė cigarą, pasismagino iš visažinės žurnalistės ir jos gerbėjo anglo draugystės galai žino kaip aštriai pasišaipydamas. Šis džentelmenas nė kiek nepyko už tuos juokus ir atvirai prisipažino, jog šie santykiai jam yra geras

intelektualinis penas. Jam be galo patinka panelė Stekpoul, jo įsitikinimu, ji turi galvą ant pečių, ir vienas malonumas būti su moterimi, kuriai suvis tas pats, kas ką apie ją pasakys ar kas ką apie juodu pagalvos, o apie juodu visko buvo galima pagalvoti. Jis pasiryžęs eiti iki tol, kol ir ji — ko gi turėtų trauktis pirmas.

O Henrieta trauktis nė nemanė. Išvažiavus iš Anglijos, jos horizontai pašviesėjo, ir ji dabar neatsidžiaugė atsivėrusiomis gausiomis galimybėmis. Tiesa, viltis iš arti pažinti europiečių gyvenimą teko palaidoti; įsigauti į kokį uždaresnį ratą kontinente buvo dar sunkiau negu Anglijoje. Tačiau kontinente bent daug išorinio gyvenimo, kurį gali regėti ir užčiuopti ant kiekvieno kampo, ir jis kur kas lengviau duodasi literatūriškai transformuojamas negu tų nepermatomų saliečių papročiai. Visose Europos šalyse, kaip ji taikliai palygino, portjeros ant langų tarsi pakabintos gerąja puse į gatvę, o Anglijoje — išvirkščia puse, ir niekaip neįžiūrėsi jų rašto. Toks atradimas kiekvienam metraštininkui užduoda širdies skausmo, bet, netekusi vilties pasikasti po gilesniais sluoksniais, Henrieta visą dėmesį sutelkė ties išviršiniu gyvenimu. Ji atsidėjusi du mėnesius studijavo tokį gyvenimo pasireiškimą Venecijoje ir iš to miesto „Intervjueriui" nusiuntė nuodugnius aprašymus gondolų, švento Morkaus aikštės[63], Atodūsių tilto[64], balandžių ir jauno gondolininko, traukiančio dainas Taso[65] žodžiais. „Intervjueris" gal buvo kiek nuviltas, užtat Henrieta pamatė Europą. Artimiausias jos tikslas buvo pasiekti Romą, dar neprasidėjus maliarijai — ji, matyt, įsivaizdavo ją prasidedant iš anksto nustatytą dieną, todėl Florencijoje numatė užtrukti tik porą dienų. Į Romą ji važiuos su ponu Bentlingu, kuris, kaip ji pasakė Izabelei, jau ten buvęs, o kadangi yra kariškis, turintis klasikinį išsilavinimą — jis mokėsi Itone[66], kur daugiau nieko nemokoma, tik lotynų kalbos ir Vaito-Melvilio[67], tai imperatorių mieste geresnio vadovo nerasi. Tada ir Ralfui atėjo puiki mintis pasiūlyti Izabelei kartu su juo aplankyti tą šventą miestą. Ji ketino ten praleisti dalį kitos žiemos — na ir tegul, bet ko jai ten neapsižvalgius dabar. Dar buvo likę gražiojo gegužės mėnesio dešimt dienų — nuostabiausias laikas tikram Romos mylėtojui. O kad Izabelė pamils Romą, galima iš anksto nuspėti. Ji, be to, turės patikimą bendrakeleivę, kurios draugija, atrodo, nebus slegianti, nes ta dama turės kam skiria savo dėmesį. Madam Merl pasiliks su ponia Tačit; ji visai vasarai išvažiavo iš Romos ir neturi noro grįžti. Ji vis tvirtino, kad jai nieko nėra geriau kaip ramybė Florencijoje, to-

dėl užrakino savo butą, o virėją išsiuntė namo į Palestriną. Tačiau Izabelę ji ragino priimti Ralfo pasiūlymą įtikinėdama, jog tokios progos pažinti Romą negalima praleisti. Teisybę sakant, Izabelės nebuvo ko ir ragina, ir jie keturiese susiruošė į kelionę. Šiuo kartu ponia Tačit neprieštaravo, kad nebus duenjos; kaip pastebėjome, ji jau linko manyti, jog dukterėčiai metas būti savarankiškai. Ruošdamasi kelionėn Izabelė dar susitiko su Gilbertu Osmondu ir pasakė apie savo ketinimą.

— Norėčiau kartu su jumis ten būti,— buvo jo atsakymas.— Norėčiau jus pamatyti tokiame nuostabiame fone.

— Tad ir važiuokite,— nė kiek nesusvyravo ji.

— Kad su jumis ir taip bus visas būrys.

— A,— sutiko Izabelė,— taip, aš būsiu ne viena.

Jis kiek patylėjo.

— Roma jums patiks,— prakalbo vėliau.— Ji jau sudarkyta, bet jums iš grožio žadą atims.

— Sudarkyta? Ar todėl man turėtų nepatikti vargšė amžinoji tautų Niobė[68]?

— Ne, nemanau. Ji nuolat darkoma,— nusišypsojo jis.— O jeigu važiuočiau, kur dėčiau dukrą?

— Viloje negalite palikti?

— Kad nelabai norėčiau, nors yra viena labai gera senutė, kuri ją prižiūrėtų. Guvernantės samdyti aš neišgaliu.

— Tuomet vežkitės Penzę kartu,— pasiūlė Izabelė.

Ponas Osmondas surimtėjo.

— Ji prabuvo Romoje visą žiemą, vienuolyne. O važiuoti žmonėtis jai dar per anksti.

— Dar nenorite į žmones išvesti? — pasidomėjo Izabelė.

— Ne, mano nuomone, jaunas mergaites reikia laikyti toliau nuo pasaulio triukšmo.

— Mano auklėjimas buvo kitoks.

— Jūsų? O, jums jis tiko, nes jūs, jūs... ypatinga.

— O kodėl gi? — paklausė Izabelė nemanydama, kad jo žodžiuose nėra tiesos.

Ponas Osmondas jai neatsakydamas tęsė:

— Jei žinočiau, kad malonioje kelionėje po Romą ji pasidarytų panaši į jus, imčiausi ją rytoj pat.

— Nedarykite Penzės panašios į mane,— pasakė Izabelė.— Tegu ji būna, kokia yra.

— Galėčiau ją išleisti pas seserį,— tarė Osmondas. Jis tarsi klausė Izabelės patarimo; regis, jam patiko svarstyti su panele Arčer savo šeimyninius reikalus.

— Teisingai,— sutiko ji.— Ten ji tikrai nepasidarys panaši į mane!

Po Izabelės išvažiavimo Giibertas Osmondas susitiko su madam Merl pas grafienę Džemini. Ten buvo daugiau žmonių — grafienės salonas paprastai prisirinkdavo kupinas — ir pokalbis buvo bendras, bet netrukus Osmondas pakilo iš savo vietos ir atsisėdo ant atamanės prie madam Merl, kiek iš užpakalio.

— Ji nori, kad važiuočiau į Romą,— pusbalsiu tarė jis.

— Su ja?

— Kad būčiau ten, kol ji bus. Taip pati pasiūlė.

— Gal greičiau jūs pasiūlėt, o ji neprieštaravo.

— Tokią mintį, aišku, aš daviau. Bet ji palaikė ją, labai palaikė.

— Man džiugu tai girdėti, bet pergalę dar per anksti švęsti. O į Romą būtinai važiuokite.

— A,— pasakė Osmondas,— kiek man vargo dėl šito jūsų plano.

— Neapsimeskite, jog tas vargas jums nemalonus — jūs labai nedėkingas. Jau daug metų nemačiau jūsų taip atkutusio.

— Kaip gražiai viską matot,— atsakė Osmondas.— Vien už tai turėčiau būti dėkingas.

— Labai daug nėra ko dėkoti,— atsakė madam Merl kaip visad su šypsena ir, atsilošusi kėdėje, apžvelgė kambarį.— Jūs padarėt jai labai gerą įspūdį, ir, kaip pastebėjau, ji jums — ne prastesnį. Ne dėl manęs septynis kartus apsilankėt pas ponią Tačit.

— Mergina nėra nemaloni,— ramiai pripažino Osmondas.

Madam Merl dėbtelėjo į jį ir kiečiau sučiaupė lūpas.

— Ar tik tiek galite pasakyti apie tą žavingą būtybę?

— Tik tiek? Argi čia mažai? Ar daug apie ką mane girdėjote šitaip sakant?

Ji nutylėjo, nors iš šalies atrodė maloniai šnekučiuojanti.

— Jūs neišmąstomas,— sumarmėjo ji pagaliau.— Mane pačią gąsdina, į kokią bedugnę aš ją stumiu.

Toks atsakymas jį kone pralinksmino:

— Dabar jau negalite trauktis — per toli nuėjote.

— Labai gerai, bet toliau vienas manykitės.

— Manysiuos,— tarė Gilbertas Osmondas.

Madam Merl nutilo, ir jis vėl pakeitė vietą, bet kai toji pakilo eiti, jis irgi išėjo kartu. Ponios Tačit ekipažas kieme laukė jos viešnios; padėjęs įlipti Osmondas dar stoviniavo, ją užlaikydamas.

— Jūs labai neatsargus,— ištarė ji nuvargusiu balsu,— kam išėjote paskui mane.

Jis nusiėmė skrybėlę ir persibraukė ranka kaktą.

— Aš visada užsimirštu. Atpratau.

— Jūs tikrai neišmąstomas,— pakartojo ji, žvelgdama į namo langus, į modernaus statinio naujame miesto rajone langus.

Jis nuleido negirdom jos žodžius ir tęsė savo mintį:

— Ji iš tiesų labai žavi. Kažin, ar esu sutikęs patrauklesnę moterį.

— Man džiugu girdėti jus taip šnekant. Kuo ji labiau jums patinka, tuo man geriau.

— Man ji labai patinka. Ji tokia, kaip apibūdinote, ir dar turi atsidavimo dovaną. Jos tik vienas trūkumas.

— Koks?

— Per daug visokių idėjų.

— Aš įspėjau, kad ji protinga.

— Visa laimė, kad tos idėjos niekam tikę,— pasakė Osmondas.

— O kodėl laimė?

— *Dame**, todėl kad joms lemta būti paaukotoms!

Madam Merl atsilošė, žiūrėdama į priekį, ir paliepė vežikui važiuoti. Jos draugas vėl ją sulaikė.

— O kur man Penzę dėti, jei išvyksiu į Romą?

— Aš ją lankysiu ir prižiūrėsiu,— atsakė madam Merl.

XXVII SKYRIUS

Nesistengsiu išsamiai aprašinėti, kaip smelkėsi Romos grožis į jaunąją mūsų heroję, nenagrinėsime, kokie buvo jos jausmai vaikštinėjant Forumo[69] grindiniu ar kaip plazdėjo širdis peržengus Švento Petro bazilikos slenkstį. Užteks pasakius, jog Izabelės įspūdis buvo toks, kokio ir buvo galima tikėtis iš tokio imlaus ir žingeidaus

* Ponia (*pranc.*).

žmogaus. Ji visad domėjosi istorija, o čia gatvės akmenyse, saulės spindulių dalelėse buvo pati istorija. Jos vaizduotė įsidegdavo vos paminėjus kokį žygdarbį, o čia, kur pasisuki, ten, žiūrėk, būta kokio žygdarbio. Visi tie įspūdžiai telkėsi joje, telkėsi giliai viduje. Jos bendrakeleiviams atrodė, kad ji liko ne tokia šneki, kaip paprastai, ir Ralfas Tačitas, kuris atrodė išsiblaškęs ir abejingai dairėsi jai pro galvą, iš tikrųjų ją atidžiai stebėjo. Pagal savo mastelį Izabelė buvo labai laiminga, netgi buvo linkusi šias valandas vadinti laimingiausiomis savo gyvenime. Pajutimas baisios žmonijos praeities ją slėgė, bet ūmai prasistiebianti šiandiena suteikdavo jai sparnus, kurie ją nuskraidindavo į dangaus mėlynę. Jos sąmonėje taip viskas susipynė, kad ji pati nenutuokė, kas ten paims viršų, ir ji vaikščiojo tramdomoje ekstazėje, viską gerdama į save, kai kur įžiūrėdama daugiau, negu buvo, dažnai nepamatydama to, kas buvo išskaičiuota jos Marėjuje[70]. Roma, kaip sakė Ralfas, atsiveria tik ypatingai psichologinei sandarai. Pulkai kleganči turistų buvo jau išvažiavę ir iškilmingosios vietos vėl atgavo rimtį. Dangus buvo žydras, fontanų čiurlenimas į apsamanojusias nišas prarado vėsumą, bet pasidarė dvigubai skardesnis. Saulėtų, įšildytų gatvių sankryžose po kojomis mėtėsi puokštės gėlių. Mūsų draugai vieną pavakarę — trečią buvimo Romoje dieną — nuvažiavo į Forumą pasižiūrėti naujausių kasinėjimų, kurie jau kiek anksčiau buvo gerokai išsiplėtę. Iš šiuolaikinės gatvės jie nusileido į Šventą kelią ir ėjo per jį kiekvienas kitokio pagarbumo žingsniu. Henrieta Stekpoul- stebėjosi, kad senovės Roma buvo grįsta beveik taip pat kaip Niujorkas, ir netgi rado panašumo tarp giliai įsispaudusių antikinių ratų vėžių senovės gatvelėse ir kurtinančių geležinių rėžių, simbolizuojančių amerikietišką gyvenimo veržlumą. Saulė buvo arti leisenos, oras auksu apsimiglojęs, ir ilgi apdužusių kolonų bei neaiškių pjedestalų šešėliai gulė per visą griuvėsių lauką. Henrieta nuklydo su ponu Bentlingu, kuriam buvo baisiai smagu, kai ji apie Cezarį sakydavo „senas akiplėša"; Ralfas tuo metu dėstė tokius paaiškinimus, kokius tik sugebėdavo pateikti Izabelei. Vienas iš paslaugių archeologų, kurių visada šmižinėja šioje vietoje, pasiūlė šiedviem savo paslaugas ir išbarškino visą informaciją kaip pamoką su sklandumu, kuriam nepakenkė jau atslūgstantis sezonas. Kasinėjimai buvo vykdomi tolimesniame Forumo gale, ir jis iškart pasisiūlė, jei *signori* pageidautų, nuvesti ten, ir jie tikrai pamatytų įdomių dalykų. Pasiūlymas labiau gundė Ralfą negu Izabelę, jau nusi-

mušusią nuo kojų, ir ji paragino pusbrolį patenkinti savo smalsumą, o pati pasižadėjo kantriai jo laukti. Laikas ir vieta labai atitiko jos nuotaiką — ji mielai nors kiek pabus viena. Ralfas, kaip sutarė, nuėjo su čičerone, o Izabelė prisėdo ant išvirtusios kolonos netoli Kapitolijaus[71] pamatų. Ji norėjo bent trumpos vienatvės, bet neilgai gavo ja pasidžiaugti. Nors ją ir labai domino čia aplink išsivartę luitai Romos praeities liekanų, kurių savito gyvenimo žymių dar amžiai nebuvo išgraužę, jos mintys, vos ties jais apsistojusios, nusprūdo sudėtingai atstatomų sąryšių pakopomis į didesnės traukos sritis ir daiktus. Nuo Romos praeities ligi Izabelės Arčer ateities didelis atstumas, bet jos vaizduotė vienu atsispyrimu jį peršoko ir dabar jau suko lėtus ratus virš artimesnių ir našesnių ruožų. Įsmeigusi, akis į suskilusias, bet neišvartytas grindinio plokštes po kojomis, ji buvo taip užsigalvojusi, jog tik tada išgirdo artėjančius žingsnius, kai į jos regos lauką pateko šešėlis. Pakėlusi akis ji pamatė džentelmeną, ne Ralfą, grįžusį pasakyti, kad tie kasinėjimai viena nuobodybė. Šis žmogus nustėro kaip ir ji pati; jis sustojo priešais pabalusią iš nustebimo Izabelę ir nusiėmė skrybėlę.

— Lordas Vorbertonas! — sušuko ji stodamasi.

— Nesitikėjau, kad jūs čia. Pasukau už kampo, ir va — jūs. Ji dairėsi lyg ieškodama pasiaiškinimo.

— Aš čia viena, ką tik atsiskyriau nuo draugų. Pusbrolis nuėjo pažiūrėti ten, kur vyksta darbai.

— Ak taip.— Ir lordas Vorbertonas nuvedė nedomingą žvilgsnį ten, kur ji sakė. Dabar jis stovėjo ramiai; buvo jau atsigodėjęs ir tarsi norėjo tai parodyti, beje, gana neprikišamai.— Aš jums tikriausiai trukdau,— tarė jis, žiūrėdamas į koloną, nuo kurios ji buvo atsistojusi.— Jūs turbūt pavargusi.

— Taip, nusivaikščiojau.— Padelsusi ji vėl atsisėdo.— Bet tikriausiai aš trukdau jums.

— Viešpatie, aš gi pats vienas. Ir neturiu ką veikti. Nė nenumaniau, kad jūs Romoje. Aš grįžtu iš Rytų ir čia tik pravažiuodamas sustojau.

— Tai jūs iš tolimo kelio,— tarė Izabelė, iš Ralfo žinojusi, kad lordas Vorbertonas išvykęs.

— Taip. Po paskutinio mūsų susitikimo išvažiavau ir prakeliavau pusę metų. Buvau Turkijoje ir Mažojoje Azijoje; anądien atvažiavau iš Atėnų.— Jis jau buvo ne toks įsitempęs, bet dar kiek

varžėsi ir tik ilgiau pažiūrėjęs į merginą pasidarė natūralus.— Gal man geriau eiti? Ar dar kiek pabūti su jumis?

Ji labai žmoniškai atsakė:

— Pabūkite, lorde Vorbertonai. Man labai malonu jus matyti.

— Ačiū už gerą žodį. Galima prisėsti?

Ant kolonos su kaneliūromis, kur sėdėjo Izabelė, dar būtų užtekę vietos keliems žmonėms, ir netgi aukštam anglų aristokratui ten buvo erdvu. Puikus aukštojo luomo atstovas atsisėdo greta mūsų herojės ir per penkias minutes paklausė ją keleto kokie papuolė klausimų, nors atsakymus, matyt, ne visada išgirsdavo, nes ne kartą perklausė iš naujo; apie save irgi suteikė jai šiokių tokių žinių, kurios užsiliko ramesnėje moteriškoje jos sąmonėje. Jis ne sykį pakartojo niekaip nesitikėjęs jos čia sutikti, ir iš to buvo matyti, kad jam būtų buvę labai ne pro šalį susikaupti tokiam pasimatymui. Jo kalba šokinėjo nuo sutapimų keistumo prie jų svarbos, nuo jų žavesio prie beprasmybės. Jis buvo gražiai įdegęs, net jo vešli barzda buvo nugludinta Azijos kaitros. Jis buvo palaidais, ne vieno komplekto drabužiais, kokius patogumo sumetimais dėvi anglai užsienyje, iškart išduodami savo tautybę, malonių ramių akių, tamsaus, vasaros paskaistinto gymio, vyriško stoto, santūraus elgesio — iš visos povyzos tikras džentelmenas, svečių šalių tyrinėtojas, toks britų rasės atstovas, kurį po bet kokiu dangumi būtų priėmę į savo tarpą anglams prijaučiantieji. Izabelė visa tai matė, ir jai buvo smagu, kad nuo pat pradžių jis jai patinka. Nepaisant smūgių jis išsaugojo visus savo privalumus — savybes, gali sakyti, sudarančias senų padorių giminių esmę, kurios tiek giluminė sąranga, tiek paviršiniai puošmenys atsparūs buities negandoms ir pajudinami tik iš pašaknų sunaikinus. Jiedu kalbėjosi apie viską iš eilės: apie jos dėdės mirtį, Ralfo sveikatą, kaip ji praleido žiemą, jos buvimą Romoje, grįžimą į Florenciją, ką ji žada veikti vasarą, kokiame viešbutyje apsistojusi, paskui lordas Vorbertonas pasipasakojo apie savo nuotykius, keliones, ketinimus, įspūdžius ir dabartinę gyvenamą vietą. Pagaliau stojo tyla, kuri buvo iškalbingesnė negu jų pašnekesys, o paskutiniai jo žodžiai buvo gal ir veltui ištarti.

— Aš jums ne kartą rašiau.

— Man rašėte? Aš negavau jūsų laiškų.

— Kad aš jų neišsiųsdavau. Sudegindavau.

— A,— nusijuokė Izabelė,— kad nereikėtų man.

— Pamaniau, kam jums tie laiškai,— atsakė jis su tokiu nuoširdumu, kad Izabelę net sujaudino.— Man atrodė, jog netgi neturiu teisės trukdyti jūsų savo laiškais.

— Man būtų buvę labai įdomu apie jus ką nors išgirsti. Žinote, kaip aš tikėjausi, jog... jog...— Bet ji nebaigė; ištarta jos mintis būtų buvusi lėkšta.

— Žinau, ką norėjote pasakyti. Jūs tikėjotės, jog mes liksime geri draugai.— Lordo Vorbertono ištartas sakinys išties nuskambėjo lėkštai, bet juk jis to ir norėjo.

Ji tik tepasakė:

— Prašau apie tai nekalbėti.— Bet ir tie žodžiai jai pasirodė ne ką geresni.

— Man skiriama menka paguoda! — sušuko lordas Vorbertonas iš visos širdies.

— Aš nemanau jūsų guosti,— atsakė mergina, kuri, vis ten pat tebesėdėdama, mintimis ne be pasitenkinimo grįžo pusmečiu atgal, kai jis taip sunkiai susitaikė su jos atsakymu. Taip, jis simpatingas, stiprus, taurus, geresnio nė nerasi. Bet jos atsakymas nesikeičia.

— Gerai darote, kad nesistengiate manęs guosti, tai ne jūsų galioje,— išgirdo ji, pagauta keisto džiūgavimo.

— Aš norėjau su jumis susitikti, nes tikrai maniau, kad nesistengsite man priminti, jog per mane esate nelaimingas. Bet kai vėl grįžtate prie to paties, mūsų susitikimas man veikiau skaudus negu malonus.— Ji pakilo pabrėžtinai ori ir ėmė dairytis savo bendrakeleivių.

— Aš jums nenoriu to priminti, aš gi jums nieko negaliu prikišti. Tik noriu, kad šį tą žinotumėte — gal vardan teisingumo pačiam sau. Prie šios kalbos daugiau niekad negrįšiu. Pernai prisipažinau, kad mano jausmai labai stiprūs, ir ligi šiol apie nieką kitą nepajėgiu galvoti. Iš paskutiniųjų, metodiškai stengiausi jus pamiršti. Bandžiau susidomėti kitu. Aš tik todėl pasakojuosi, kad žinotumėte mano pastangas. Bevaises pastangas. Vien tuo tikslu išvažiavau į užsienį — kad kuo toliau nuo jūsų būčiau. Sako, kelionės prablaško, bet aš neprasiblaškiau. Visą laiką nuo mūsų išsiskyrimo jūs nesitraukiate iš mano minčių. Mano jausmai nepraėjo. Myliu jus taip pat ir, ką sakiau tada, lygiai tą patį pasakyčiau ir dabar. Ir dabar, kalbėdamasis su jumis, jaučiu, savo nelaimei, kad negaliu atsispirti jūsų kerams. Tai tiek. Daugiau prie to negrįšiu, čia tik tokia valandėlė užėjo. Dar tik pridursiu, jog prieš kelias

minutes, kai užtikau jus čia, net vilties neturėdamas susitikti, aš, garbės žodis, kaip tik galvojau, kur jūs galėtumėt būti.— Jis jau buvo atgavęs savitvardą ir į pabaigą kalbėjo visai ramiai. Galėtum pamanyti, kad jis nedideliam būreliui komiteto narių būtų ramiai sakęs kalbą kokiu svarbiu klausimu, retsykiais dirsteldamas į kokį raštelį, paslėptą skrybėlėje, kurios taip ir neužsidėjo. Ir komiteto nariams jo argumentai būtų pasirodę įtikinami.

— Aš dažnai apie jus pagalvodavau, lorde Vorbertonai,— atsakė Izabelė.— Patikėkite, ir ateityje galvosiu.— Ir ji pridėjo tokiu balsu, kad jos žodžiai nuskambėtų maloniau, bet ne pernelyg reikšmingai.— Juk nuo to ne blogiau nei vienai, nei antrai pusei.

Jiedu nužingsniavo drauge, ir ji iškart pasiteiravo apie jo seseris ir paprašė joms pasakyti, kad teiravosi. Jis daugiau nelietė opiojo jų klausimo, stengdamasis praplaukti paviršiniais, seklesniais vandenimis. Bet jam rūpėjo, kiek dar ji pabus Romoje, ir jai paminėjus išvažiavimo datą, jis apsidžiaugė, kad dar toli.

— O sakėte, jog čia esate tik pravažiuodamas? — paklausė ji su kažkokiu nerimu.

— A, kai sakau „pravažiuodamas“, neturiu galvoje, kad čia perlipsiu iš vieno traukinio į kitą kaip kokioje Klephemo geležinkelio stotyje. Važiuoti pro Romą — vadinasi, pabūti čia savaitę, kitą.

— Atvirai prisipažinkite, jog būsite tol, kol ir aš!

Jis nusišypsojo lyg ją tirdamas.

— O tai jums nepatinka. Baiminatės, kad teks dažnai matytis.

— Maža kas man patinka. Negi dėl manęs turėtumėte palikti šį nuostabų miestą. Bet kad baiminuosi jūsų, nesiginu.

— Baiminatės, kad vėl pradėsiu apie tą patį. Pažadu, aš labai saugosiuos.

Pamažėle jiedu sulėtino žingsnį ir sustojo priešpriešiais.

— Vargšas lordas Vorbertonas! — ištarė ji su užuojauta, kuri būtų tikusi jiems abiems.

— Ką vargšas, tai vargšas. Bet aš labai saugosiuos.

— Būkite sau nelaimingas, bet nedarykite nelaimingos manęs. Aš nesiduosiu.

— Jei manyčiau galįs padaryti, ko gero, pabandyčiau.— Ji paėjo į priekį, o jis iš paskos.— Nepykit, daugiau nė žodžio apie tai nepasakysiu.

— Puiku. O jei ne — mūsų draugystė baigta.

— Gal kada nors, praėjus tam tikram laikui, jūs man ir leisite.

— Leisiu mane kankinti?

Jis padelsė.

— Leisite vėl apie tai prašnekti...— Bet tuoj nutilo.— Daugiau apie tai neprabilsiu. Niekada.

Kasinėjimų aikštelėje prie Ralfo prisijungė panelė Stekpoul su savo partneriu, ir dabar jie visi trys išniro iš žemės kauburių ir akmenų, sukrautų aplink atodangą, ir priartėjo prie Izabelės ir jos gerbėjo. Ralfas pasveikino draugą su džiaugsmu ir nuostaba, o Henrieta skardžiai sušuko:

— Viešpatie, čiagi lordas!

Ralfas ir jo kaimynas iš Anglijos santūriai pasisveikino, kaip sveikinasi ilgai nesimatę kaimynai anglai, o panelė Stekpoul įbedusi dideles protingas akis spoksojo į nudegusį keliautoją. Bet ji greit prisitaikė prie naujos situacijos.

— Jūs turbūt manęs neatsimenate, sere? — tarė ji.

— Aš jus puikiai prisimenu,— atsakė lordas Vorbertonas.— Kviečiau į svečius, bet jūs taip ir neapsilankėte.

— Aš ne visur lankausi, kur mane kviečia,— šaltai atsakė panelė Stekpoul.

— A, tuomet daugiau jūsų nekviesiu,— nusijuokė Loklio šeimininkas.

— Jei pakviesite, būtinai prisistatysiu, taip ir žinokite!

Lordas Vorbertonas, nors ir juokaudamas, tuo, matyt, neabejojo. Ponas Bentlingas, stovėjęs nuošaliau, dabar rado progą linktelėti jo šviesybei.

— O, ir jūs čia, Bentlingai! — draugiškai pasakė lordas Vorbertonas ir paspaudė jam ranką.

— Štai kaip,— nustebo Henrieta,— aš nežinojau, kad jūs pažįstami.

— Iš kur galėtumėte žinoti, kas mano pažįstami? — pasišaipė ponas Bentlingas.

— Maniau, kad kiekvienas anglas pasigirtų, turėdamas pažįstamą lordą.

— A, Bentlingas, matyt, gėdijasi pažinties su manimi! — vėl pasijuokė lordas Vorbertonas.

Izabelei smagiau pasidarė, kad pokalbis taip pakrypo, ir kai jie patraukė namo, ji lengviau atsiduso.

Kitą dieną buvo sekmadienis, ir ji visą rytą rašė du ilgus laiškus: vieną seseriai Lilei, antrą — madam Merl, bet nei vienoje, nei kitoje epistoloje neužsiminė, kad atstumtasis garbintojas vėl beldėsi į jos širdį. Sekmadienio pavakare visi geri romiečiai (o geriausi romiečiai — tai dažniausiai šiaurės barbarai) pagal paprotį eina į Švento Petro katedrą vakarinių pamaldų; mūsų draugai susitarė visi kartu važiuoti į šią garsiąją šventyklą. Po pietų, valanda prieš atvykstant karietai, lordas Vorbertonas atvažiavo į *Hôtel de Paris* ir aplankė merginas,— Ralfas su ponu Bentlingu buvo išėję. Lordas Vorbertonas tarsi norėjo įrodyti Izabelei, kaip jis laikosi iš vakaro duoto žodžio: buvo mandagus ir atviras, be jokio tylaus atkaklumo ar užslėpto primygtinumo. Jis jai pačiai leido įsitikinti, kad gali būti tik geras draugas. Jis pasakojo apie savo keliones, apie Persiją, Turkiją, ir kai panelė Stekpoul pasidomėjo, ar jai „apsimokėtų" važiuoti į tas šalis, lordas Vorbertonas patikino, kad moteriškiems interesams ten plati dirva. Izabelė įvertino jo elgesį, bet pati sau stebėjosi, koks jo tikslas, ką manąs laimėsiąs, rodydamas neprilygstamą savo garbingumą. Jei jis tikisi sutirpdyti ją, demonstruodamas šaunumą, tai tuščiai vargsta. Ji ir taip žino, kad jis neprilygstamas, todėl dabar jau verčiau nebesistengtų. Tuo labiau kad vien nuo jo buvimo Romoje jai viskas darėsi painiau ir sunkiau, o jai patiko, kad painumai neapsunkintų. Ir vis dėlto, kai išeidamas jis pareiškė irgi būsiąs Švento Petro katedroje ir pasidairysiąs jos ir jos draugų, jai nieko kito neliko, kaip atsakyti, kad elgtųsi kaip tinkamas.

Bažnyčioje Izabelė, vos įžengusi ant beribių mozaikos grindų, pirmučiausia susitiko su lordu Vorbertonu. Izabelė nebuvo iš tų išrankiųjų turistų, kurie „nusivilia" Švento Petro bazilika, nes ji pasirodanti jiems menkesnė negu garsas apie ją; kai ji pirmą kartą praėjo pro milžinišką odinę užuolaidą, kabančią ir siūbuojančią ant įėjimo, kai pirmą kartą atsidūrė po aukštu kupolo skliautu ir pamatė, kaip šviesa košiasi pro smilkalais prisodrintą orą ir atsispindi nuo marmuro, aukso, mozaikos ir bronzos, didybės sąvoka iškilo į aukštybes ir ėmė svaiginti. Ir paskui iš tų aukštybių nebenusileido. Izabelė dairėsi išpūtusi akis kaip vaikas ar kaimietė, tylomis reikšdama pagarbą šiai buveinei. Lordas Vorbertonas ėjo šalia ir pasakojo apie šventą Sofiją Konstantinopolietę; vieną akimirką ji net išsigando, kad baigdamas jis nepasakytų — va koks pavyzdingas jo elgesys. Pamaldos dar nebuvo prasidėjusios, bet Švento Petro kated-

roje yra kur akis paganyti; jos didumas kone šventvagiškas, sakytum sumanytas tiek dvasiniam, tiek fiziniam patobulėjimui, ir maldininkai bei smalsuoliai pavieniai bei pulkeliais maišėsi, be jokių nesklandumų ir nesutarimų kiekvienas tenkindamas savus interesus. Tokioje neapimamoje grožybėje žmonių išsišokimai tuoj užgęsta. Beje, nei Izabelė, nei jos bendrakeleiviai niekuo panašiu nenusidėjo; ir nors Henrieta iš nenumaldomo atvirumo turėjo pareikšti, jog palyginus su Vašingtono Kapitolijaus kupolu Mikelandželo kupolas blanksta, savo nepasitenkinimą ji pasakė tik ponui Bentlingui į ausį, o vaizdesnę jo formą paliko „Intervjuerio“ skiltims. Izabelė su jo šviesybe apėjo visą bažnyčią, ir kai grįždami priartėjo prie choro kairėje pusėje, juos užplūdo popiežiaus giesmininkų balsai, kurie sklido net virš galvų didelės minios, susibūrusios lauke už durų. Jie sustojo pakrašty to būrio, susidedančio lygiomis dalimis iš Romos prastuomenės ir žingeidžių svetimšalių, ir klausėsi švento koncerto. Ralfas su Henrieta ir ponu Bentlingu turbūt liko viduje, kur Izabelė, žvelgdama virš susispietusių galvų, matė, kaip pro aukštus langus ornamentuotom nišom įžambūs pavakario saulės spinduliai, pasidabruoti smilkalų debesimis, leidosi žemyn, susiliejęs su stebuklinga giesme. Netrukus choras nutilo, ir lordas Vorbertonas pasiūlė dar pavaikščioti. Izabelei teko eiti drauge; bet vos pasisukusi ji kaktomušomis susidūrė su Gilbertu Osmondu, kuris, pasirodo, stovėjo netoli už jos. Jis dabar prisiartino prie jų pagal visas etiketo taisykles, o tokioje iškilmingoje vietoje net jų pagausinęs.

— Vadinasi, nusprendėte atvykti? — paklausė Izabelė, paduodama jam ranką.

— Taip, atvažiavau vakar vakare, o šiandien po pietų nuėjau pas jus į viešbutį. Man pasakė, kad jūs čia, ir aš žvalgiausi jūsų.

— Kiti viduje,— ryžosi tarti ji.

— Ne dėl kitų aš čion atvykau,— iškart atrėmė jis.

Ji nusuko žvilgsnį; lordas Vorbertonas stebėjo juos ir kad kokios išgirdo. Ūmai ji prisiminė, kad jis lygiai tą patį pasakė tą rytą Gardenkorte, kai atėjo prašyti jos rankos. Jos skruostai išraudo nuo pono Osmondo žodžių, o tas prisiminimas jų irgi nepabalino. Kad apsisaugotų nuo išdavystės, ji pristatė vieną džentelmeną antram, ir, visa laimė, tą akimirką ponas Bentlingas nusileido iš choro, su anglišku šaunumu skirdamas minioje kelią panelei Stekpoul ir Ralfui Tačitui. Pasakiau „visa laimė“ nelabai apgalvotai, nes Ralfas Tačitas, išvydęs poną iš Florencijos, didelio smagumo nepatyrė.

Žinia, mandagumui jis nenusižengė ir gana geraširdiškai tarė Izabelei, kad neilgai trukus aplink ją susiburs visi jos draugai. Panelė Stekpoul susipažino su ponu Osmondu Florencijoje ir jau buvo spėjusi pareikšti Izabelei, kad jis niekuo ne viršesnis už kitus jos garbintojus — nei už poną Tačitą, nei už lordą Vorbertoną, netgi už menkąjį poną Rozjė Paryžiuje. „Nežinau, kodėl tokia puiki mergina kaip tu,— teikėsi ji išsakyti,— traukia tokius dirbtinius vyrus. Ponas Gudvudas vienintelis pelnė mano pagarbą, bet tu jį per nieką laikai".

— Kaip jums patinka katedra? — tuo metu paklausė ponas Osmondas jaunosios korespondentės.

— Ji labai didelė ir labai prašmatni,— Henrieta pasitenkino tokiu atsakymu.

— Per daug didelė, joje pasijunti kaip menka dulkelė.

— O ar ne taip ir dera žmogui jaustis didžiausiose šventovėse? — paklausė ji, patenkinta savo klausimu.

— Manyčiau, kad visur taip dera jaustis, jei esi menkystė. Bažnyčioje tokia savijauta man nė kiek nėra malonesnė nei kur kitur.

— Jūs iš tiesų verčiau būtumėte popiežiumi! — sušuko Izabelė, prisiminusi jo šneką Florencijoje.

— O, mielu noru! — atsakė Gilbertas Osmondas.

Tuo laiku lordas Vorbertonas priėjo prie Ralfo, ir jiedu nužingsniavo nuošaliau.

— Kas tas žmogus, kur kalbasi su panele Arčer? — pasiteiravo jis.

— Jo pavardė Gilbertas Osmondas, gyvena Florencijoje,— atsakė Ralfas.

— Ir viskas?

— Tikriausiai viskas. A, tiesa, jis amerikietis, bet toks nebūdingas, kad apie tai ir pamiršti.

— Jis jau seniai pažįsta panelę Arčer?

— Trys ar keturios savaitės.

— Jis jai patinka?

— Ji stengiasi išsiaiškinti.

— O tada?

— Ar išsiaiškins? — pertarė Ralfas.

— Ar jis patiks jai?

— Tau rūpi, ar ji neatstums jo?

— Taip,— po valandėlės atsakė lordas Vorbertonas,— turbūt man šis baisus klausimas rūpi.

— Tikriausiai ne, jei niekas nepuls jos atkalbinėti,— atsakė Ralfas.

Jo šviesybė išplėtė akis, bet tuoj susivokė.

— Vadinasi, mes turime visi tylėti.

— Tylėti kaip žemė. Ir tikėtis,— pridėjo Ralfas.

— Tikėtis, kad ji neatstums?

— Tikėtis, kad atstums.

Lordas Vorbertonas padelsęs vėl prabilo:

— Ar jis be galo protingas?

— Be galo,— tarė Ralfas.

— Ir tik tiek?

— O ko tu dar nori? — sunkiai atsiduso Ralfas.

— Kitaip sakant, ko ji dar nori?

Ralfas paėmė lordą už parankės, jau buvo metas grįžti prie kitų.

— Ne to, ko mudu galime jai duoti.

— A, jeigu net tu jai netinki...— tauriai pasakė jo šviesybė, kai jie pasisuko grįžti.

XXVIII SKYRIUS

Kitos dienos vakarą lordas Vorbertonas vėl nuėjo į viešbutį aplankyti draugų, bet ten jam pasakė, kad jie išvykę į operą. Jis nuvažiavo į operą, pagal nevaržomą itališką paprotį ketindamas padaryti jiems vizitą ložėje, ir įėjęs į teatrą — vieną iš antraeilių — ėmė žvalgytis po didelę, pliką, prastai apšviestą salę. Pirmas veiksmas buvo pasibaigęs, ir jis nekliudomas galėjo dairytis draugų. Permetęs akimis kelis aukštus ložių, vienoje didžiausių iškart apsistojo ties dama pažįstamu profiliu. Panelė Arčer buvo veidu į sceną, portjera ją kiek užstojo iš šono; šalia atsilošęs kėdėje sėdėjo ponas Gilbertas Osmondas. Ložėje jie tarytum buvo vienu du, ir Vorbertonas pamanė, jog kiti pasinaudodami pertrauka išėjo į fojė atsigaivinti vėsa. Jis pastovėjo, nenuleisdamas žvilgsnio nuo tos įdomios poros, svarstydamas, ar jam lipti pas juos į ložę ir suardyti jų

darną. Vienu tarpu jam pasirodė, jog Izabelė jį pastebėjo, ir tai nulėmė jo veiksmus. Netinka parodytinai jos vengti. Kildamas į viršų ant laiptų jis susitiko Ralfą Tačitą, koja už kojos lipantį žemyn; pakrypęs jo cilindras reiškė nuobodulį, rankos buvo įprastinėje vietoje.

— Ką tik pamačiau tave parteryje ir dabar einu pas tave. Pasigedau draugijos, pasijutau toks vienišas,— šitaip pasisveikino Ralfas.

— Betgi pasitraukei nuo tokios puikios draugijos.

— Turi omeny mano pusseserę? O, ji sulaukė svečio, ir aš jai — prielipas. O panelė Stekpoul su ponu Bentlingu nuėjo į kavinę ledų paskanauti — panelė Stekpoul miršta dėl ledų. Manau, kad ir tiedviem aš kaip prielipas. Opera baisi: dainininkių išvaizda kaip skalbėjų, o balsai lygu povų. Man visai smuko ūpas.

— Geriau eitum namo,— tiesiai patarė lordas Vorbertonas.

— Ir palikti savo jaunąją pusseserę šioje nykynėj? O ne, aš ją turiu sergėti.

— Jai tarsi draugų nestinga.

— Todėl ir privalu ją sergėti,— atsakė Ralfas vis su ta pačia apsimesta melancholija.

— Jeigu tu jai kaip prielipas, tai aš tuo labiau.

— Ne, tu kas kita. Eik į ložę ir pabūk, kol pasivaikščiosiu.

Lordas Vorbertonas įėjo į ložę, ir Izabelė sutiko jį kaip seną patikimą draugą, kad net jis nebesusigaudė, kam ji leidžiasi į tokias keistas paliaubas. Jis pasisveikino su ponu Osmondu, kuris vakarykščiai buvo jam pristatytas; tas jam įėjus pritilo ir laikėsi atokiau, tarsi atsiribodamas nuo būsimo pokalbio, kuriame liečiamomis temomis bus nekompetentingas dalyvauti. Antrajam jos svečiui krito į akis, jog panelė Arčer teatre visa švytėjo, gal net kiek egzaltuotai, tačiau jis galėjo suklysti, nes dėl žvalių akių ir guvių judesių ji visada atrodydavo pakylėtos dvasios. Tuo labiau kad per pašnekesį buvo akivaizdus jos proto blaivumas; savo prielankumą ji reiškė taip išradingai ir apgalvotai, jog darėsi aišku, kad ji nepametusi galvos. Vargšas lordas Vorbertonas tarpais visai suglumdavo. Ji šalčiausiai — kaip tik moteriai duota — jį atstūmė, tai kokiam galui ta visa įmantrybė, gražbylystė, kam tie užlyginimai užglaistymai? Jos balse suskambėdavo švelnios gaidos, bet kam jomis *jį* dirginti? Visi grįžo į ložę, ir vėl tęsėsi gerai pažįstama skurdi, lėkšta opera. Jų ložė buvo didelė, ir jis dar tilpo, tik jam reikėjo

sėdėti užpakalyje visų ir tamsoje. Jis ten pasėdėjo pusvalandį; ponas Osmondas, pasirėmęs alkūnėmis į kelius, buvo priešais jį, tuoj už Izabelės. Lordui Vorbertonui iš to tamsaus kampo nieko nebuvo nei girdėti, nei matyti, tik ryškus jaunos moters profilio siluetas, išsiskiriantis salės prietemoje. Per kitą pertrauką niekas iš savo vietų nepasijudino. Ponas Osmondas šnekino Izabelę, o lordas Vorbertonas tūnojo kampe. Tačiau ne po ilgo atsistojo ir palinkėjo damoms labos nakties. Izabelė nė žodeliu nepašnekino jo likti, ir vėl jam buvo galvosūkis. Ko ji visada pabrėžia kokį niekuo nevertą jo bruožą, o nemato, kas šio to verta? Jis ėmė niršti ant savęs, kam dar suka galvą, o paskui ėmė niršti, kam dar niršta. Verdžio muzika jam neteikė paguodos, ir jis išėjo iš teatro; nežinodamas kelio namo, ėmė klaidžioti po vingrias, prisisunkusias kančių Romos gatves, kuriose žvaigždėms mirgant vyko didesnės tragedijos negu jo.

— Kas jis per žmogus? — paklausė Osmondas, lordui Vorbertonui atsisveikinus.

— Žmogus be priekaištų — negi nematote?

— Savininkas pusės Anglijos; toks žmogus,— įsiterpė Henrieta.— Štai ką jie vadina laisva šalimi!

— A, jis stambus savininkas! Laimės vaikas! — tarė Gilbertas Osmondas.

— Jūs vadinate laime savo nuosavybėje turėti nelaimingus vargšus? — neištvėrė panelė Stekpoul.— Nuomininkas yra jo nuosavybė, o jų — tūkstančiai. Malonu ką nors turėti nuosavybėje, bet tik ne gyvus padarus. Aš neužsikraučiau ant savo galvos žmonių kūno ir kraujo, jų proto ir sąžinės.

— Vienas gyvas padaras jau yra jūsų nuosavybė,— juokais pertarė ponas Bentlingas.— Kažin, ar Vorbertonas taip varinėja savo nuomininkus kaip jūs mane.

— Lordas Vorbertonas didelis radikalas,— tarė Izabelė.— Jo pažiūros toli užgriebia.

— Jo akmeninės sienos toli užgriebia! Jo parkas kokia trisdešimt mylių aplink aptvertas milžiniška geležine tvora,— Henrieta toliau švietė Osmondą.— Kad jam taip pasišnekėjus su mūsų Bostono radikalais[72].

— O jie nepritaria geležinėms tvoroms? — paklausė ponas Bentlingas.

— Nebent užkietėjusiems konservatoriams atitverti. Aš su jumis visą laiką kalbu tarsi per sieną, kurios viršuje skilęs stiklas.

— Jūs tą nepersireformavusį reformatorių gerai pažįstate? — Osmondas toliau klausinėjo Izabelę.

— Tiek, kiek man reikia, pažįstu...

— O kiek jums reikia?

— Tarkim, man miẽla, kad jis man mielas.

— Miẽla, kad mielas, bet juk tai meilė! — tarė Osmondas.

— Nebūtinai,— atsakė ji pagalvojusi,— gali būti miẽla, kad nemielas.

— Ar tik nekurstote manęs, kad jį pamilčiau,— nusijuokė Osmondas.

Izabelė kiek patylėjo, bet paskui į žaismingą jo klausimą prabilo pernelyg rimtai.

— Ne, ponas Osmondai, aš turbūt niekaip nedrįsčiau jūsų kurstyti. O lordas Vorbertonas, šiaip ar taip,— skubiai pridėjo ji,— yra puikus žmogus.

— Ir didelio proto? — smalsavo jos draugas.

— Reto proto ir gerumo, išvaizda nemeluoja.

— Norite pasakyti, kad graži išvaizda nemeluoja. Jo labai graži išvaizda. Ar ne stačiai papiktinanti laimė: jis ne tik stambus anglų magnatas, bet protingas, gražus ir, maža to, pelnęs didelį jūsų palankumą! Tokiam žmogui yra ko pavydėti.

Izabelė įdėmiai nužvelgė jį.

— O jūs pavydite jei ne vienam, tai kitam. Vakar pavydėjote popiežiui, šiandien vargšui lordui Vorbertonui.

— Mano pavydas nekaltas, net musei nuo jo ne blogiau. Aš nenoriu tiems žmonėms pakenkti, aš tik noriu jais būti. Kaip matote, tas pavydas gali pakenkti tik man.

— Iš tiesų norėtumėte būti popiežiumi? — paklausė Izabelė.

— Mielai, bet jau pavėluota. O kodėl,— nusitvėrė jis jos žodžių,— vadinate savo draugą vargšu?

— Moterys — tos pačios gerosios — kartais gailisi vyrų, ypač prieš tai juos įskaudinusios; toks ypatingas jų būdas rodyti savo širdingumui,— pirmą kartą į jų pokalbį įsiterpė Ralfas; jo ironija buvo tokia akivaizdi ir išradinga, kad netgi nekandi.

— Meldžiamasis, negi aš įskaudinau lordą Vorbertoną? — paklausė Izabelė, pakeldama antakius, tarytum tokia mintis jai būtų visai nauja.

— Jam tik į sveikatą,— tarė Henrieta, užuolaidai kylant prieš baletą.

Izabelė nematė jai prikišamos aukos visą parą, bet antrą dieną po operos spektaklio susitiko Kapitolijaus meno galerijoje, kur jis stovėjo priešais muziejaus pažibą — „Mirštančio gladiatoriaus“[73] skulptūrą. Izabelė atėjo su savo bičiuliais, prie kurių ir šį sykį pritapo Gilbertas Osmondas; visa draugė, užlipusi laiptais, įžengė į pirmą, žymiausią salę. Lordas Vorbertonas užšnekino ją gana žvaliai, bet tuojau pat pasisakė išeinąs iš muziejaus.

— Jau išvažiuoju iš Romos,— pridėjo jis,— noriu su jumis atsisveikinti.

Izabelė be jokio nuoseklumo nusiminė tai išgirdusi. Matyt, todėl, kad daugiau nebūgštavo jį vėl imsiant mergintis ir galvojo apie kažką kita. Ji vos neprasižiojo, kad apgailestauja, bet prikando liežuvį ir tik paprastai palinkėjo jam laimingos kelionės; nuo jos tokių žodžių jis tik apsiniaukė.

— Jūs, ko gero, palaikysite mane lengvapėdžiu. Tik anądien tvirtinau trokštąs čia kuo ilgiau pabūti.

— O ne, jūs galėjote apsigalvoti.

— Aš ir apsigalvojau.

— Tuomet *bon voyage**.

— Ak, kaip jūs skubate atsikratyti manęs,— nusiminęs tarė jo šviesybė.

— Anaiptol. Tik aš nemėgstu atsisveikinimų.

— Ką aš mėgstu, jums nerūpi,— gailiai tarė jis.

Izabelė valandėlę pažiūrėjo į jį.

— O, jūs nesilaikote duoto žodžio!

Jis nuraudo kaip penkiolikmetis.

— Vadinasi, nepajėgiu, todėl ir išvykstu.

— Tuomet sudieu.

— Sudieu.— Tačiau jis kažko gaišo.— Kada vėl jus išvysiu?

Izabelė delsė, bet netrukus jai tarsi gera mintis šovė į galvą.

— Kada nors po jūsų vestuvių.

— To niekad nebus. Nebent po jūsų vestuvių.

— Tebūnie taip,— nusišypsojo ji.

— Tad tebūnie. Sudieu.

Jiedu paspaudė rankas, ir jis paliko ją vieną garsioje salėje tarp akinančio antikos marmuro. Atsisėdusi viduryje šių esybių, vedžiojo jas akimis, apsistodama žvilgsniu ties gražiais jų veidais, įsiklausyda-

---

* Gero kelio (*pranc.*).

ma į amžiną jų tylą. Neįmanoma, bent jau Romoje, ilgai išbūti tarp graikų skulptūrų, neužsikrečiant tauria jų ramybe, kuri nusileidžia ant dvasios kaip didelė balta rimties mantija priešais aukštas uždaras duris, už kurių vyksta ceremonija. Sakau — ypač Romoje, nes pats Romos oras tokiai nuotaikai yra puiki terpė. Skulptūras užlieja auksinė saulės šviesa, o gili vis dar tokios gyvos praeities rimtis, nors ji ne kas kitas, tik pilna vardų tuštuma, tarsi skleidžia aplink jas iškilmingus kerus. Kapitolijaus langai buvo pritemdyti žaliuzėmis, ir skulptūros nuo krintančių ant jų skaidrių šiltų šešėlių atrodė sušvelnintos, sužmogintos. Izabelė ilgai sėdėjo, apžavėta sustingusios jų gracijos, spėliodama, kokia patirtis stovi jiems prieš nereges akis ir kaip mūsų ausiai skambėtų garsai iš svetimų jų lūpų. Tamsiai raudonos sienos buvo joms geras fonas, o poliruoto marmuro grindys atspindėjo jų grožį. Ji jau buvo anksčiau jas mačiusi, bet pasitenkinimas ir šį kartą buvo ne mažesnis, o netgi dar didesnis, nes dabar, nors ir trumpai, čia buvo viena. Bet ilgainiui dėmesys atlėgo, čia pūstelėjus veržlesniam gyvenimo pulsui. Įėjo kažkoks pavienis turistas, stabtelėjęs ties „Mirštančiu gladiatoriumi" paspoksojo ir girgždindamas batais per lygutėles grindis pasuko link kitų durų. Po kokio pusvalandžio pasirodė Gilbertas Osmondas, matyt, aplenkęs savo bendrakeleivius. Jis žengė prie jos koja už kojos, rankas susidėjęs už nugaros, su įprastine, klausiama, tik jokiu būdu ne prašančia šypsena veide.

— Stebiuosi, kad esate viena, maniau jus rasti draugijoje.

— Aš ir esu rinktinėje draugijoje.— Ji žvilgsniu parodė į Antinoją[74] ir Fauną[75].

— Ar jie jums geresnė draugija negu anglų peras?

— A, anglų peras prieš kiek laiko mane paliko.— Ji atsistojo, sąmoningai kalbėdama šaltokai.

Ponui Osmondui krito į akis jos tonas, ir paliesta tema jam dar labiau užknietė.

— Ko gero, tiesa, ką aš vakar išgirdau: jūs gana nuožmi tam aristokratui.

Izabelė pakėlė akis į „Mirštantį gladiatorių".

— Netiesa. Aš skrupulingai atlaidi.

— Tą ir turiu galvoje! — atsakė Gilbertas Osmondas netverdamas tokiu linksmumu, kuris reikalingas paaiškinimo. Kaip žinome, jis vertino visa, kas originalu, reta, pranašu, išranku; susipažinus su lordu Vorbertonu, jo nuomone, puikiausiu tautos ir klasės atstovu, jį naujai patraukė mintis pasisavinti jauną merginą, kuri patektų į jo

retenybių kolekciją kaipo atstūmusi didiko ranką. Gilbertas Osmondas aukštai vertino lordo titulą ir ne tiek už jo privalumus, kurie, jo įsitikinimu, lengvai pranokstami, kiek už nenutrūkstamą veiksnumą. Jis niekaip negalėjo atleisti savo žvaigždei, kad neskyrė jam būti anglų lordu, ir mokėjo pamatuoti, koks išskirtinis Izabelės poelgis. Labai derėtų, jog moteris, kurią jis vestų, būtų panašiai pasielgusi.

XXIX SKYRIUS

Ralfas Tačitas šnekėdamas su šauniuoju savo draugu, kaip jau žinome, lyg ir nepagailėjo komplimentų Gilberto Osmondo asmenybei, bet, sprendžiant apie šio pono elgesį per visą jo buvimą Romoje, jie galėjo Ralfui pačiam pasirodyti perdėm saikingi. Po gerą pusdienį Osmondas praleisdavo su Izabele bei jos draugais, ir jie visi įsitikino, jog labiau sugyvenamą žmogų sunku rasti. Kam būtų praslydę pro akis, kad jam nestinga nei takto, nei smagumo, o anksčiau Ralfas jį kaltino paviršutiniškumu. Netgi neprielankusis Izabelės giminaitis turėjo pripažinti, kad dabar su juo bičiuliautis buvo vienas malonumas. Jo gera nuotaika buvo nesudrumsčiama, o tikslių faktų išmanymas, mokėjimas įterpti taiklų žodį — parankus tarsi draugiškai pakištas degtukas tavo cigaretei. Jis aiškiai pramogavo — pramogavo kaip žmogus, kurį nedaug kuo nustebinsi, ir todėl kone pasimėgaudamas. Jo pakilumas nebuvo išviršinis — švęsdamas savo džiaugsmą, jis nė krumpliu neužkliudytų didžiųjų būgnų; jis mirtinai nekentė šaižių, skardžių garsų, juos vadino palaidu kliedesiu. Jo požiūriu, panelė Arčer kartais būdavo nutrūktgalviškai veržli. Čia buvo vienintelė jos yda, šiaip kitų neturėjo; jei ne tai, ji būtų taip glotniai pritapusi prie jo poreikių kaip nuzulinta dramblio kaulo rankena prie delno. Jo asmenybė nebuvo rėksminga, o susitelkusi, giluminė, ir tos paskutinės gegužės dienos Romoje jam teikė pasitenkinimo nelyginant klajojimas palėčiui po Borgezės vilos[76] pušimis tarp smulkių meilių pievos gėlių ir apsamanojusio marmuro skulptūrų. Čia jį viskas ganėdino; seniai jau vienu kartu jį ganėdino šitiek dalykų. Atsigaivino primiršti įspūdžiai, primiršti malonumai; vieną vakarą, grįžęs į savo kambarį senąme viešbutyje, jis parašė nedidelį sonetą, iš anksto pavadinęs „Vėl apsilan-

kius Romoje". Po poros dienų parodė šį pagal visas taisykles sumaniai parašytą poezijos pavyzdį Izabelei, paaiškindamas, jog tai itališkas paprotys — pažymėti svarbesnes gyvenimo datas, atiduodant duoklę mūzoms.

Didžiausią malonumą jis paprastai patirdavo vienatvėje; per dažnai — kaip pats prisipažino — jį per skaudžiai žeidė kas pikta, kas grasu; palaiminga suvokiamos laimės rasa per retai užkrisdavo ant jo dvasios. Tačiau šiuo metu jis buvo laimingas, toks laimingas dar gal gyvenime nebuvo, ir laimė rėmėsi į rimtą pamatą. O tai buvo paprastas sėkmės jutimas — žmogaus širdžiai saldžiausia emocija. Osmondui sėkmės niekad nebuvo padauginta, šiuo atžvilgiu jis visą laiką buvo pusalkanis ir kas sykį tai primindavo sau. „O ne, aš neišpaikintas, toli gražu neišpaikintas,— mintyse kartodavo jis.— Jeigu dar prieš mirtį į mane atsigręš sėkmė, aš ją būsiu užpelnęs". Pagal jo mąstyseną „užpelnyti" tokią palaimą galėjo vien slapčia jos geisdamas, be jokios kitos veiklos. Negalima tvirtinti, kad savo gyvenime jis nebuvo patyręs laimės; pašalaičiui kartais būtų galėję atrodyti, kad jis ilsėjosi ant kažin kokių laurų. Bet vienos jo pergalės buvo iš laiko išėjusios, kitos per daug lengvos. Dabartinioji nepaėmė tiek jėgų, kiek būtum numatęs, ir buvo lengva, geriau sakant, greita tik todėl, kad jis kaip niekad dėjo ypatingų pastangų — didesnių, negu pats kada manė pajėgsiąs. Troškimas rasti progą išreikšti savo talentus — išreikšti juos vienaip ar kitaip — buvo jo jaunystės svajonė, bet metams slenkant aplinkybės, liudijančios, jog esi neeilinis, jam matėsi vis vulgaresnės, vis atkaresnės, nelyginant alaus maukimas tam, kad įrodytum, kiek „pakeli". Jei koks anoniminis paveikslas muziejuje turėtų sąmonę ir akis, jis patirtų tą ypatingą malonumą, kai galų gale staiga būtų atpažintas kaip didelio meistro, ir atpažintas vien iš stiliaus, iš tokios kilnios ir tokios nepastebimos savybės. Osmondo „stilių" — štai ką ne be pagalbos iš šono ir atskleidė Izabelė, ir ji dabar ne tik pati juo gėrėsis, bet ir apskelbs visam pasauliui, jam pačiam jokio vargo nepridėjus. Izabelė už jį viską nuveiks, jo ne tuščiai laukta.

Nedaug likus ligi numatyto išvažiuoti laiko, mūsų jaunoji herojė gavo tokio turinio telegramą iš ponios Tačit: „4 birželio išvažiuoju iš Florencijos į Beladžą, jei nesi kitaip nusiteikusi, pasiimčiau tave. Bet jeigu dar trinsiesi Romoje, nelauksiu". „Trintis" Romoje buvo didelis malonumas, bet Izabelė, nors ir kitaip nusiteikusi, pranešė tetai, kad ji tuoj prie jos prisijungsianti. Kai Izabelė apie tai pasakė Gilbertui

Osmondui, tas atsakė, jog ne vieną žiemą ir ne vieną vasarą yra praleidęs Italijoje, todėl dar pagaišuos vėsioje Švento Petro katedros paunksmėje. Į Florenciją negrįš dar kokių dešimt dienų, o tuo metu Izabelė jau bus iškeliavus į Beladžą. Ir gali prabėgti daug mėnesių, kol jis vėl ją išvys. Jiedu šnekėjosi didelėje išpuoštoje svetainėje, kurią turėjo mūsų keliauninkai viešbutyje; buvo vėlus vakaras, o kitą rytą Ralfas Tačitas jau turėjo lydėti pusseserę į Florenciją. Osmondas rado merginą vieną; panelė Stekpoul jau buvo suėjusi į pažintį su nuostabia amerikiečių šeima, apsistojusia penktame aukšte, ir begaliniais laiptais užlipo pas juos į svečius. Henrieta kelionėse be jokio varžymosi užmegzdavo draugystes, ir traukinio vagonuose turėjo įsigijusi didžiai vertų pažinčių. Ralfas ruošėsi rytdienos kelionei, ir Izabelė sėdėjo viena tarp gobelenų geltonybės. Kėdės ir sofos buvo oranžinės, langų ir sienų draperijos — purpurinės ir paauksuotos. Veidrodžių bei paveikslų rėmai buvo dideli ir rėžiantys akį, aukšto skliauto lubos pritapytos nuogų nimfų ir cherubinų. Osmondui tas kambarys buvo ligi šleikštulio neskoningas; nesuderintos spalvos, dirbtinė prabanga buvo tarsi įžūlios melagingos pagyros. Izabelė buvo pasidėjusi ant kelių Ampero tomelį[77], padovanotą Ralfo, atvažiavus į Romą, bet nors dėl visa ko laikė pirštą ant skaitomo puslapio, skaityti jos netraukė. Šalia ant stalo degė lempa su rausvu palaidu šilkinio popieriaus gaubtu, ir aplink krito keista blyškiai rožinė šviesa.

— Sakote, kad grįšite, bet dievai žino,— tarė Gilbertas Osmondas.— Greičiausiai leisitės į savo kelionę aplink pasaulį. Jūs niekam neįsipareigojusi grįžti; galite daryti, ką tinkama; galite po dausas skrajoti.

— Italija irgi dausos,— atsakė Izabelė.— Galiu ir jos neaplenkti.

— Pakeliui? Ne, ne, taip nereikia. Mes nenorime būti intarpu — skirkite mums atskirą skyrių. Nenoriu matyti jūsų pakeltais sparnais. Geriau susitikti, kai jau sparnus nuleisite. Kai būsite pavargusi ir pasisotinusi,— pridėjo Osmondas po valandėlės.— Man geriau jūs tokia.

Nuleidusi akis, Izabelė pirštais vartė mesjė Ampero puslapius.

— Jūs tarytum nejučia iš visko juokus padarote, nors, manau, ne taip ir netyčia. Į mano keliones nerimtai žiūrite — jos jums juokingos.

— Kodėl taip manote?

Peiliu knygoms pjaustyti ji krapštinėjo viršelio kampą ir toliau kalbėjo tuo pačiu balsu:

— Jūs matote mano tamsumą, mano klaidas, kaip aš klajoju,

tarsi pasaulis man priklausytų vien todėl, kad dabar tai mano galioje. Manote, jog moteriai tas nedera. Manote, jog tai išsišokimas, gražaus elgesio pažeidimas.

— Aš manau, kad tai šaunumas,— atsakė Osmondas.— Jūs žinote, kokie mano įsitikinimai, gana jais prikvaršinau jums galvą. Pamenate, kartą kalbėjau, jog kiekvienam derėtų savo gyvenimą paversti meno kūriniu. Iš pradžių jūs pasišiaušėte, ir aš paaiškinau, jog man atrodo, kad savo gyvenimą ta linkme ir kreipiate.

Ji pakėlė akis nuo knygos.

— Betgi jūs nieko taip neniekinate kaip prastą, lėkštą meną.

— Bemaž. Bet jūsų menas man atrodo labai skaidrus ir rimtas.

— Jei kitą žiemą pasikelčiau važiuoti į Japoniją, jūs iš manęs pasišaipytumėte,— kalbėjo toliau Izabelė.

Osmondas šyptelėjo — dygiai, bet nenusijuokė, nes jų pokalbis nebuvo žaismingas. Izabelė kone iškilmingai buvo nusiteikusi, tokią jis matė ją ir anksčiau.

— Nuo jūsų fantazijos aš net krūpteliu!

— Štai tą ir sakau. Tokia mintis jums atrodo beprotystė.

— Nieko nepagailėčiau, kad galėčiau nukeliauti į Japoniją; ji tarp tų šalių, kurias aš labiausiai norėčiau išvysti. Negi netikite, žinodama mano silpnybę seniems lako dirbiniams?

— Aš negaliu pasiteisinti silpnybe lako dirbiniams,— tarė Izabelė.

— Jūsų geresnis pasiteisinimas — jūs turite už ką keliauti. Labai klystate manydama, kad aš iš jūsų šaipausi. Nežinau, kodėl taip įsikalėte į galvą.

— Nė kiek nesistebėčiau, jeigu pasišaipytumėte iš to, kad aš, nieko neišmanydama, turiu už ką keliauti, o jūs, viską išmanydamas, neturite.

— Tuo rimtesnė priežastis pakeliauti ir pasimokyti,— šyptelėjo Osmondas.— Be to,— pridūrė jis, lyg būtų reikėję tai pabrėžti,— aš ne viską išmanau.

Izabelei nekrito į akis, kad jis tai pasakė visu rimtumu; ji galvojo apie tai, kad maloniausias jos gyvenimo epizodas — tos kelios dienos Romoje, kurias būtų galėjusi pavaizduoti kaip smulkutę princesę, apsirengusią senų laikų papūsta suknele, apsigaubusią karališka mantija, paskui save velkančią šleifą, su kuriuo susidoroti gali tik pažai arba istorikai,— kad ta šventė eina į pabaigą. Ir mintis, kad didžiausias tos šventės įdomumas buvo pono Osmondo dėka, ne dabar jai atėjo į galvą; seniai pripažino jam šį nuopelną. Tačiau pati save tikino, kad

jeigu jiems lemta daugiau niekad nesusitikti, čia galiausiai nieko blogo. Laimės akimirksniai nesikartoja, ir šis nuotykis ėmė įgauti apybraižas kažkokios romantiškos, atgręžtos į jūrą salos, kurioje ji, prisiskanavusi prisirpusių vynuogių, kelia bures, kol vėjas nenurimo. Gal grįžusi į Italiją ji ras kitokį šį keistą žmogų, kuris jai patiko toks, koks yra, ir geriau negrįžti, geriau nerizikuoti. O jeigu ji nebegrįš, tuo labiau gaila, kad šis skyrius jau užverstas; ir jai taip suspaudė krūtinę, kad buvo netoli ašarų. Ji tylėjo, žiūrėdamas į ją tylėjo ir Gilbertas Osmondas.

— Visur pabuvokite,— prabilo galiausiai jis negarsiu švelniu balsu,— viską išmėginkite, viską paimkite iš gyvenimo. Būkite laiminga — džiūgaukite.

— O ką tai reiškia džiūgauti?

— Tenkinti savo potraukius.

— Šitaip džiūgauti, mano manymu, reiškia smukti. Dažniausiai traukia visokios tuštybės, kurios greit nualsina.

— Labai teisingai,— ramiai pasigavo jos žodį Osmondas.— Aš ką tik buvau užkliudęs šią mintį, jog vieną gražią dieną jums įgris.— Patylėjęs jis tęsė: — Pats nežinau, ar ne verčiau man išlaukti to meto ir tada pasakyti ką noriu.

— O, aklai negaliu jums patarti. Bet nualsusi aš būsiu baisi,— prilipino Izabelė be nuoseklaus ryšio.

— Netikiu. Gal patikėčiau, kad būnate pikta, nors tokios dar jūsų nemačiau. Bet aš tikras, kad niekada nebūnate įtūžusi.

— Net kai kantrybę pametu?

— Jūs ne pametate, o atrandate, o tai tikriausiai žavu.— Osmondas kalbėjo su tauriu rimtumu.— Tokių valandėlių turbūt reikia ilgai laukti.

— O, kad dabar ją atrasčiau! — nervingai sušuko Izabelė.

— Aš nesibaiminu. Galėčiau sukryžiuoti rankas ir jumis gėrėtis. Aš labai rimtai kalbu.— Jis pasilenkė į priekį, rankomis atsirėmė į kelius, akis nudelbė į grindis.— O aš štai ką noriu jums pasakyti,— prabilo jis, pakeldamas žvilgsnį,— kad būsiu jus įsimylėjęs.

Ji iškart atsistojo.

— Ak, palūketumėte, kol jau būsiu nualsinta!

— Nualsinta kitų prisipažinimų! — Jis tebesėdėjo pakėlęs į ją akis.— Ne ne, kaip teiksitės — dabar išklausykite arba niekados. Bet pasakyti turiu dabar.

Ji jau norėjo nusisukti, bet gręždamasi sulaikė žvilgsnį ties juo. Ir taip jiedu liko susitikę akimis — įsmeigė vienas į kitą sukauptą

lemtingų gyvenimo valandėlių žvilgsnį. Paskui Osmondas atsistojo ir itin pagarbiai, tarsi bijodamas, kad per daug įsidrąsino, priėjo arčiau ir tarė:

— Aš iš visos širdies pamilau jus.

Jis pakartojo šį prisipažinimą tokiu balsu lyg būtų ne apie save kalbėjęs, kaip žmogus, kuris maža tikisi, bet kalba, kad pačiam palengvėtų. Jos akys prisirinko ašarų. Šį sykį jų nebesulaikė, nes ją nudelgė skausmas, nuo kurio jai tarsi pasirodė, kad buvo atšauta kažkokia subtili skląstis, o gal užšauta — ji pati dar nenutuokė. Tie ištarti žodžiai išgražino jį, sutaurino ir sakytum apgaubė auksiniu ankstyvo rudens oru, tačiau stovėdama akis į akį su juo, širdyje ji ėmė trauktis, kaip kad imdavo trauktis ir anksčiau panašiais momentais.

— O, prašau man to nesakyti,— tarė ji su įkarščiu, rodančiu ją bijant, jog ir šį kartą teks rinktis ir spręsti. O tą baimę didino išgalė, kuri sakytum būtų turėjusi išsklaidyti visas baimes,— pajutimas giliai savyje, kaip ji spėjo, tikros įkvėptos aistros. Ji ten glūdėjo kaip dideli pinigai banke ir kėlė siaubą, kad jau laikas juos leisti. O praėmus — išeis visi, ir nė kiek neliks.

— Nenumaniau, kad jums tai turėtų nors kiek reikšmės,— pasakė Osmondas.— Aš tiek nedaug tegaliu jums pasiūlyti. Man gana ir to, ką turiu, bet jums šito maža. Aš neturiu nei turtų, nei šlovės, nei šiaip kokių išorinių privalumų. Tad nieko ir nesiūlau. Tik todėl sakau, kad manau, jog tai jūsų neįžeis, o kada nors gal bus malonu. Patikėkite, man tai malonu,— kalbėjo jis toliau ir stovėjo priešais ją, pagarbiai palinkęs ir jaudindamasis, bet nė kiek nesivaržydamas sukinėjo skrybėlę, atstatęs Izabelei ryžtingą, gražų, gal šiek tiek padėvėtą veidą.— Aš nė kiek nesikankinu, nes tai labai paprasta. Jūs man visados liksite moterų moteris.

Izabelė pasižiūrėjo į save šiame vaidmenyje, pasižiūrėjo atidžiai ir pamanė, jog atlieka jį su tam tikra elegancija. Bet jos atsakyme nebuvo panašios savimylos.

— Jūs manęs neįžeidžiate, bet turėtumėte prisiminti, kad galima ne tik įžeisti, galima žmogų sudrumsti, sunepatoginti.

Savo pačios lūpose žodis „sunepatoginti" jai juokingai nuskambėjo. Bet jis kvailai pasimaišė ant liežuvio.

— Puikiai prisimenu. Žinia, jūs nustebinta ir išgąsdinta. Bet jei nieko daugiau, greit praeis. Gal dar kas nusės, ko aš neturiu gėdytis.

— Nežinau, kas turėtų nusėsti. Šiaip ar taip, matote, kad aš nepriblokšta,— tarė Izabelė vos vos šypsodama.— Ir ne tokia susi-

drumstusi, kad nepajėgčiau galvoti. Galvoju — gerai, kad mes išsiskiriame, kad rytoj aš palieku Romą.

— Čia su jumis, aišku, nesutinku.

— Aš jūsų visai nepažįstu,— ūmai primetė ji ir nuraudo išgirdusi save sakant lygiai tą patį ką ir lordui Vorbertonui prieš metus.

— Jei neišvažiuotumėte, galėtumėte geriau pažinti.

— Atidėsiu tai kitam kartui.

— Tikėsimės. Mane lengva pažinti.

— O ne,— paprieštaravo ji pabrėžtinai,— dabar jūs nenuoširdžiai kalbate. Jus labai nelengva pažinti, kaip reta.

— Aš todėl taip sakau,— nusijuokė jis,— kad save pažįstu. Gal ir giriuosi, bet tikrai pažįstu.

— Galimas daiktas, jūs labai protingas.

— Ir jūs protinga, panele Arčer! — sušuko Osmondas.

— Bent šiuo metu taip nesijaučiu. Bet dar tiek proto turiu, jog matau, kad dabar jau jums metas eiti. Labos nakties.

— Tesaugo jus Dievas! — pasakė Gilbertas Osmondas, imdamas ją už rankos, kurios ji jam nepažadėjo. Po to dar jis pridūrė: — Jei mes kada susitiksime, rasite mane tokį, kaip palikote. O jei nesusitiksime, vis tiek liksiu toks pat.

— Labai ačiū. Sudie.

Izabelės svečias turėjo kažkokio tykaus atkaklumo — jis galėjo išeiti savo valia, bet ne varu.

— Ir dar štai kas. Aš jūsų nieko neprašau, netgi kad apie mane ateityje pagalvotumėte, įvertinkite nors tai. Tik norėčiau paprašyti nedidelės paslaugos. Dar kelias dienas aš negrįšiu namo; Roma kaip balzamas, ypač man dabartinėje būsenoje. O, suprantu, jums sunku iš čia išvažiuoti, bet teisingai elgiatės, kad paisote tetos pageidavimų.

— Čia netgi ne jos pageidavimas! — kažkaip išsprūdo Izabelei.

Osmondas jau žiojosi ką nors deramo šiems jos žodžiams pasakyti, bet apsigalvojęs paprastai tarė:

— O, jums labai pridera vykti drauge su ja, labai pridera. Darykite visa, kas pridera, aš už tai. Atleiskite, kad pamokomai kalbu. Sakote manęs nepažįstanti, bet kai pažinsite, įsitikinsite, jog man padorumo ribos yra šventos.

— Jūs gi nesilaikote visuomenės sąlygotumų? — visu rimtumu paklausė Izabelė.

— Kaip žaviai jūs tariate šį žodį! Ne, aš nesilaikau visuomenės sąlygotumų. Aš pats — gyvas sąlygotumas. Nesuprantate? — Jis pa-

tylėjo šypsodamasis.— Norėčiau jums išaiškinti.— Ir tuomet su staigiu guviu nuoširdumu paprašė: — Grįžkite. Dar mūsų tiek daug neiššnekėta.

Ji stovėjo nuleidusi akis.

— Apie kokią paslaugą jūs buvote prašnekęs?

— Aplankykite mano dukrelę prieš išvykdama iš Florencijos. Ji liko viena viloje; nutariau nesiųsti jos pas seserį, kuri ne tokių pažiūrų kaip aš. Ir pasakykite, kad ji labai mylėtų vargšą savo tėvą,— švelniai pasakė Gilbertas Osmondas.

— Man bus vienas malonumas,— atsakė Izabelė.— Pasakysiu jai jūsų žodžius. Ir dar kartą sudie.

Ir jis iškart pagarbiai atsisveikino. Jam išėjus, ji pastovėjo dairydamasi aplinkui, paskui nugrimzdusi į mintis lėtai atsisėdo. Sukryžiuotomis rankomis, įbedusi akis į bjaurų kilimą, ji taip prasėdėjo, kol grįžo draugai. Jos nė kiek neatslūgęs susijaudinimas buvo paslėptas labai giliai. Visą aną savaitę jos vaizduotė veržėsi pasitikti to, kas įvyko, bet išmušus šiai valandai ji stabtelėjo, aukštieji jos principai susvyravo. Šios jaunos merginos dvasios keliai buvo neįspėjami, ir tegaliu juos pateikti taip, kaip pats matau, nesitikėdamas jūsų įtikinti, kad jie visiškai natūralūs. Jos vaizduotė, kaip sakiau, dabar sustojo, prieš ją buvo miglota erdvė, kurios ji negalėjo peržengti,— paskutinis neaiškus padūmavęs ruožas, atrodo abejotinai, netgi kiek klastingai, kaip liūnas žiemos prieblandą. Bet ji turės peržengti.

XXX SKYRIUS

Kitą dieną, lydima pusbrolio, ji grįžo į Florenciją; Ralfas Tačitas, nors paprastai aikštydavosi, įspraustas į geležinkelio tvarką, šį kartą džiaugėsi laiku, praleistu traukinyje, nešančiame jo bendrakeleivę tolyn nuo miesto, paženklinto Gilberto Osmondo pirmavimo, laiku, kuris buvo pradinė stadija dideliuose kelionių planuose. Panelė Stekpoul liko Romoje: padedama pono Bentlingo ji ketino nuvažiuoti į Neapolį. Ligi ketvirtos birželio, ponios Tačit numatytos išvykimo datos, Izabelė Florencijoje turėjo dar tris dienas ir per paskutiniąją numatė ištesėti savo pažadą ir aplankyti Penzę Osmond. Tačiau mažai trūko, kad jai būtų reikėję pakeisti savo planus dėl madam Merl.

Toji dama tebesisvečiavo pas ponią Tačit, bet ši jos viešnagė ėjo į pabaigą, o sekanti buvo numatyta senovinėje pilyje Toskanos kalnuose, buveinėje garsios Italijoje giminės, su kuria pažintis (madam Merl draugaujanti su jais „nuo neatmenamų laikų"), kaip pamanė Izabelė, žiūrinėdama didingo, ambrazūrų išvarpyto jų būsto fotografijas, buvo didelė garbė. Izabelė užsiminė šiai laimingai išrinktajai, jog ponas Osmondas prašęs jos užsukti pas jo dukterį; kad jis prisipažino meilėje, nė puse žodžio neprasitarė.

— Ah, *comme cela se trouve!** — sušuko madam Merl.— Aš irgi pamaniau, jog prieš išvykstant dar būtų gražu tą mergaitę aplankyti.

— Tai galim nuvažiuoti kartu,— pasiūlė Izabelė apgalvotai; „apgalvotai", nes pasiūlė be jokio užsidegimo. Ji buvo sumaniusi siektis tos šventos vietelės viena, jai taip buvo arčiau širdies. Ir visgi iš didelio dėmesio savo draugei ji buvo gatava paaukoti tą mistišką nuotaiką.

O šioji asmenybė sugalvojo:

— Beje, kam mums abiems važiuoti, kai ir vienai, ir kitai per paskutines valandas šitiek ruošimosi.

— Gerai, aš puikiausiai galiu viena nuvažiuoti.

— Kažin, ar jums vienai dera važiuoti į gražaus viengungio namus. Kad jis ir buvo vedęs, bet labai seniai.

Izabelė nustebo:

— Na ir kas čia tokio, juk pono Osmondo dabar nėra.

— Bet jie nežino, kad jo nėra.

— Jie? Kas tie „jie"?

— Visi. Tačiau gal ir nieko tokio.

— Jeigu jūs būtumėte važiavusi, kodėl aš negaliu?— pasidomėjo Izabelė.

— Todėl, kad aš sena ponia, o jūs — jauna graži mergina.

— Tegu ir taip, bet aš pažadėjau.

— O, kaip jūs rimtai žiūrite į savo pažadus! — kiek pasišaipydama tarė vyresnioji draugė.

— Labai rimtai. Jus tai stebina?

— O jūs teisi! — garsiai pasamprotavo madam Merl.— Matau, kad tikrai norite būti gera tai mergaitei.

— Labai noriu jai būti gera.

---

* Koks sutapimas! (*Pranc.*)

— Tuomet važiuokite pas ją, ir niekas nieko neužuos. Pasakykite jai, kad jei jūs nebūtumėte važiavusi, aš būčiau. O gal geriau,— pridėjo madam Merl,— nesakykite. Jai nebus įdomu.

Atvirai, nedengtu ekipažu, važiuodama vinguriuotu keliu į pono Osmondo namus kalno viršūnėje, Izabelė spėliojo, ką jos draugė turėjo galvoje, sakydama „niekas neužuos“. Ši dama, kuri paprastai laikydavosi apdairaus kurso ir leisdavosi tik į atvirą jūrą, vengdama pavojingų sąsiaurių, kartais, tegu ir retais, mesteldavo kokį dviprasmišką žodį ir užgaudavo negryno skambesio gaidą. Argi Izabelei Arčer rūpi jai nepažįstamų žmonių žemos apkalbos? Negi madam Merl mano, jog Izabelė galinti imtis to, ką reikia daryti vogčiomis? Žinoma, ne; vadinasi, ji kažką kita turėjo galvoje, o ką — per skubotumą prieš kelionę ji nespėjo išklausinėti. Dar kada nors grįš prie to, yra dalykų, kurių ji nemėgsta palikti neišsiaiškinusi. Kai tarno įvesta įėjo į pono Osmondo svetainę, kitame kambaryje išgirdo Penzę skambinant pianinu; mergaitė grojo pratimus, ir Izabelė pasidžiaugė, kad ji taip uoliai atlieka savo pareigą. Mergaitė tuoj pat atėjo, taisydamasi suknelę, ir rimtai, išplėstomis akimis ėmėsi tėvo namų šeimininkės vaidmens. Izabelė pasėdėjo kokį pusvalandį, ir Penzė atliko šį vaidmenį kaip maža sparnuota fėja iš pantomimos, sklandanti ore paslėptos vielos pagalba — ji netauškė, o kalbėjosi, su tokia pat pagarba domėdamasi Izabelės gyvenimu, kaip kad ir Izabelė malonėjo domėtis josios. Izabelė negalėjo ja atsistebėti; pirmą kartą ji gėrė dirbtinai užaugintos baltutėlės gėlės kvapą. Kaip gerai tas vaikas išauklėtas, žavėjosi jaunoji mūsų herojė, kaip dailiai išugdyta ir suformuota, išsaugant jos paprastumą, natūralumą, tyrumą. Izabelei visad rūpėjo žmogaus būdas ir jo savybės, patiko leistis, taip sakant, į gelminę asmenybės paslaptį, ir lig tol ji abejojo, ar tikrai šis gležnas daigelis toks žalias. Ar tas begalinis nuoširdumas — ne tobulas susivaldymas? Ar jis apsimestinis, kad įtiktų tėvo viešniai, ar plaukia iš grynos prigimties? Valanda, praleista pono Osmondo gražių tuščių kambarių prieblandoje — langai nuo karščio buvo pritemdyti, ir tai šen, tai ten pro tarpus suspindėdavo skaisti vasaros diena šėmoje sodrioje prietemoje, nuspindindama kokią pablukusią spalvą ar priblaususį paauksinimą,— jos pokalbis su šeimininko dukrele, sakyčiau, davė atsakymą į šį klausimą. Penzė iš tikrųjų buvo tuščias lapas, sėkmingai išsaugotas grynas baltas paviršius; neturėjo ji nei apsukrumo, nei gudrumo, nei charakterio, nei talento, o tik du tris neklystančius instinktus: kaip pažinti draugą, kaip

išvengti klaidos ir kaip saugoti seną žaislą bei naują suknelę. Tačiau toks jauslumas yra labai trapus, ir Penzė lengvai galėjo tapti lemties auka. Ji neturėtų nei valios, nei galios pasipriešinti, nei savo vertės pajautimo; ją būtų lengva apgauti, lengva sugniuždyti; jos visa jėga būtų, kad žinotų, kada ir prie ko glaustis. Ji vaikščiojo su viešnia, paprašiusia leidimo apeiti kitus kambarius, ir išdėstė savo nuomonę apie kelis meno kūrinius. Pasakojo apie savo planus, apie užsiėmimus ir tėvo ketinimus; ji nebuvo egocentriška, o manė priderant suteikti žinių, kurių tokia reta viešnia pageidautų išgirsti.

— Prašom pasakyti,— tarė ji,— ar tėtis Romoje buvo nuėjęs pas madam Kateriną? Žadėjo nueiti, jei turės laiko. Gal nebuvo kada. Tėtis mėgsta turėti daug laiko. Jis norėjo pasišnekėti apie mano išsilavinimą, mat jis dar nebaigtas. Nežinau, ką jie iš manęs daugiau galėtų išgauti, bet pasirodo, mano išsilavinimas toli gražu nebaigtas. Vieną dieną tėtis pasakė, kad pats jį užbaigs, nes vienuolyne paskutiniais metais mokytojai labai brangiai kainuoja. Tėtis neturtingas, ir man būtų gaila, kad jis dėl manęs išleistų tiek pinigų, nes aš to neverta. Man labai lėtai viskas eina į galvą, neturiu atminties. Ką man sako, aš prisimenu, ypač malonius dalykus, bet ką išmokstu iš knygų — ne. Buvo tokia mergaitė, geriausia mano draugė, tai ją atsiėmė iš vienuolyno, kai jai suėjo keturiolika metų, kad sukrautų — taip anglai sako?— *dot**. Anglai taip nesako? Man rodos, čia nieko blogo. Žodžiu, jie norėjo tuos pinigus pataupyti jos ištekinimui. Nežinau, gal tėtis irgi nori sutaupyti pinigų ir išleisti mane už vyro. Taip brangiai kainuoja ištekėti! — Penzė atsidususi kalbėjo toliau.— Man rodos, tėtis geriau nedarytų tokių išlaidų. Aš vis vien dar per jauna apie tai galvoti, be to, man nepatinka nė vienas džentelmenas, išskyrus tėtį, žinoma. Už jo aš norėčiau tekėti, jei jis nebūtų mano tėtė; man geriau būti jo dukra negu kokio nepažįstamo žmona. Aš jo labai pasiilgau, bet ne taip labai, kaip jūs manote, nes ilgai be jo esu gyvenusi. Su tėte visada būdavau per atostogas. Labiausiai aš pasiilgau madam Katerinos, tik šito jam nesakykite. Dabar jo nepamatysite? Kaip gaila, ir jam bus gaila. Iš visų, kas pas mus lankosi, jūs man labiausiai patinkate. Čia nėra labai didelis komplimentas, nes pas mus nedaug kas ateina. Kokia jūs gera, kad šiandien taip toli atvažiavote manęs aplankyti, nors aš dar tik vaikas. Taip, visi mano darbai dar vaikiški. O jūs kada metėte vaikiškus darbus?

---

* Kraitis (*pranc.*).

Man būtų labai įdomu, kiek jums metų, bet nežinau, ar mandagu smalsauti. Vienuolyne mus moko, kad niekuomet neklaustume, kiek žmogui metų. Aš nenoriu nieko daryti, kas nedera,— pasirodyčiau lyg negražiai išauklėta. Aš ir pati niekad nenorėčiau išsišokti. Tėtis pasakė viską, ką reikia daryti. Guluosi labai anksti. Kai saulė pasisuka į aną pusę, einu į sodą. Tėtis griežtai liepė nenudegti. Aš visada grožiuosi šiuo vaizdu: kalnai tokie didingi. Romoje vienuolyne mums nieko nematyti, tik stogai ir varpinės. Tris valandas skambinu pianinu. Aš nekaip skambinu. Mokate skambinti? Taip norėčiau, kad man ką nors paskambintumėte; tėtis mano, kad man naudinga klausytis geros muzikos. Madam Merl man skambino kelis kartus; labiausiai ji man dėl skambinimo patinka, jos toks garso laisvumas, taip laisvai skambinti aš niekad neišmoksiu. Balso aš irgi neturiu, šiaip tik cypauju lyg pieštuku braukant per grifelinę lentelę.

Izabelė patenkino tokį mandagų prašymą, nusimovė pirštinaites ir atsisėdo prie pianino, o Penzė stovėjo ir stebėjo, kaip jos baltos rankos bėgioja klavišais. Baigusi skambinti Izabelė apglėbė mergaitę, atsisveikindama pabučiavo ir ilgai į ją žiūrėjo.

— Būk labai gera,— tarė ji.— Kad būtum tėvo džiaugsmas.

— Man rodos, aš tam ir gyvenu,— atsakė Penzė.— Jis nedaug džiaugsmo mato, daugiau liūdi.

Izabelė išklausė tokį tvirtinimą su didele atida, kurią nuslėpti jai buvo kone kančia. Susilaikė tik iš savigarbos ir tam tikro padorumo; ji daug ką nesitvėrė pasakyti Penzei apie jos tėvą, bet tuoj pat susitvardė; su dideliu malonumu būtų klausiusi mergaitės šnekos ir dar tiek pati būtų išklausinėjusi. Bet vos tik pagalvojus apie tuos dalykus, jos vaizduotė su siaubuliu nuslopino impulsą piktnaudžiauti mergaite — to ji sau nebūtų dovanojusi — ir iškvėpti į šį orą savo susižavėjimą, kurį galėtų pajusti pagavusis Osmondas. Taip, ji atėjo, kaip buvo žadėjusi, atėjo, bet pabuvo tik valandėlę. Greitosiomis pakilo nuo pianino kėdutės, bet ir tada vėl delsė, vis nepaleisdama nuo savęs mažosios savo pašnekovės, arčiau prisitraukusi vaikiškai laibą patrauklią figūrėlę ir žvelgdama į ją kone su pavydu. Pati sau turėjo prisipažinti, kad aistringai norėjo pasišnekėti apie Gilbertą Osmondą su šita nekalta jam tokia artima miniatiūrine būtybe. Tačiau Izabelė nepratarė nė žodžio, tik dar kartą pabučiavo Penzę. Juodvi drauge per vestibiulį nuėjo prie pravirų durų į sodą, ir jaunoji šeimininkė prie jų sustojo, ilgesingai žvelgdama už tvoros.

— Toliau man negalima. Aš prižadėjau tėčiui pro šitas duris niekur neiti.

— Gerai, kad jo klausai; jei jis tavęs ko prašo, vadinasi, pamatuotai.

— Aš visada jo klausysiu. O kada jūs grįšite?

— Turbūt negreit.

— Grįžkite kuo greičiau. Aš dar maža,— tarė Penzė,— bet jūsų visą laiką lauksiu.— Ir smulkutė mergaitė liko stovėti aukštame tamsiame tarpduryje, sekdama akimis, kaip Izabelė perėjo skaidrų pilkšvą kiemą ir dingo saulės šviesoje už didelių *portone**, kuriems atsivėrus plūstelėjo akinanti šviesa.

XXXI SKYRIUS

Izabelė grįžo į Florenciją, bet tik po septynių mėnesių; tas laikas buvo aklinai prisodrintas įvykių. Tačiau mums tas laikas ne tiek rūpi, mes savo dėmesį nukreipsime į vieną vėlyvo pavasario dieną neilgai trukus po jos sugrįžimo į Krescentini rūmus, praslinkus metams nuo ką tik papasakotų įvykių. Tuo kartu ji buvo viena mažesniame iš begalės kambarių, ponios Tačit skirtų svečiams; iš jos veido ir laikysenos buvo matyti, kad ji laukia svečio. Aukštas langas buvo atdaras, ir nors žalios žaliuzės buvo pusiau nuleistos, iš sodo sklido šviežias oras, ir kambary buvo šilta bei gaivu. Mūsų mergina kurį laiką pastovėjo, susidėjusi rankas už nugaros prie lango, žiūrėdama pro jį nematančiu žvilgsniu, kaip žmogus, apimtas nerimo. Negalėdama susikaupti, ji ėmė vaikštinėti ratu. Tačiau iš čia išvysti svečią, kol dar jis nebus įžengęs į namus, ji nesitikėjo, nes į rūmus buvo įeinama ne pro sodą, kur visada viešpatavo ramybė ir tyla. Veikiau ji norėjo užkirsti jo pasirodymui kelią visokiais spėliojimais, o tai, kaip iš jos išraiškos buvo matyti, davėsi nelengvai. Po metų, praleistų susipažįstant su marguoju pasauliu, ji jautėsi surimtėjusi ir įgijusi svarumo. Ji klajojo, kaip pati

* Vartai (*ital.*).

būtų pasakiusi, po plačiąsias erdves ir kokių tik žmonių neregėjo, todėl netgi savo pačios akyse buvo kitas žmogus, o ne ta vėjavaikė mergina iš Olbanio, prieš dvejus metus Gardenkorte ant vejos pradėjusi pažintį su Europa. Jai glostė savimeilę, jog įgijo tiek išminties ir taip perprato gyvenimą, kaip ta vėjavaikė būtybė nė nesapnavo. Jei jos mintys būtų atsigręžusios atgal, užuot nerimastingai plevenusios virš dabarties, jos būtų atgaivinusios daugybę įdomių paveikslų. Tai būtų ir peizažai, ir portretai, tačiau portretų būtų apsčiau. Su kai kuriais jų modeliais mes jau esame pažįstami. Ten, pavyzdžiui, būtų geroji tarpininkė Lilė, mūsų herojės sesuo, Edmundo Ladlou žmona, kuri atvyko iš Niujorko penkis mėnesius pabūti su jaunėle. Vyrą ji paliko namie, pasiėmusi tik vaikus, ir Izabelė atliko tiek dosnios, tiek švelnios netekėjusios tetos vaidmenį. Į galą ir ponas Ladlou, nugnybęs porą savaičių nuo teisinių savo pergalių ir nepaprastu greičiu perkirtęs vandenyną, prieš išsiveždamas žmoną namo, mėnesį su abiem damomis praleido Paryžiuje. Mažieji Ladlou netgi amerikiečių požiūriu dar nebuvo pribrendę turistavimui, todėl, kol sesuo buvo pas ją, Izabelė apribojo savo keliones nedideliu ratu. Lilė su vaikais liepos mėnesį atvažiavo pas ją į Šveicariją, ir gražią vasarą jie praleido Alpių slėnyje, kur pievos margavo nuo gėlių, o didelių kaštonų pavėsyje buvo galima pailsėti šiltomis dienomis einant į kalnus, kurių aukštis buvo pagal jėgas moterims ir vaikams. Paskui jos nuvažiavo į Prancūzijos sostinę, kurią Lilė garbino su visomis brangiai atsieinančiomis ceremonijomis, o Izabelei Paryžius pasirodė triukšmingai tuščias, ir prisiminimai apie Romą jai buvo kaip nosinaitėje įsuktas buteliukas su aitriu gaivinančiu skysčiu tvankiame prisikimšusiame kambaryje.

Ponia Ladlou, kaip sakiau, atnašavo Paryžiui, bet šis altorius neapmalšino jos abejonių ir spėliojimų, o atvažiavus vyrui dar prisidėjo apmaudas, kam jis nesileido su ja į jokius svarstymus. Jai rūpima tema buvo Izabelė, bet Edmundas Ladlou, kaip ir anksčiau, nebuvo linkęs stebėtis, kankintis, džiūgauti ar ieškoti priežasčių, kodėl jo svainė ką padarė ar nepadarė. Ponios Ladlou vidinės paskatos buvo gana netolygios. Vienu kartu ji galvodavo, kad merginai derėtų grįžti į tėvynę ir Niujorke nusipirkti namą, kad ir Rositerių, su prašmatniu žiemos sodu visai šalia jų namo; kitu kartu ji jau stebėdavosi, kodėl jos sesuo neteka už kokio jaunikio iš garsios aristokratų šeimos. Žodžiu, kaip sakiau, jai sukosi galva nuo visokių galimybių. Ji džiaugėsi, jog Izabelei atiteko didelis turtas, la-

biau negu kad tie pinigai būtų buvę paskirti jai; manė, kad jie sukurs derančią aplinką gal kiek gležnokai, bet vis vien neeilinei jos sesers asmenybei. Tačiau Izabelė buvo išlavėjusi ne tiek, kiek Lilė tikėjosi — pagal Lilės supratimą, išsilavinimas kažkaip paslaptingai siejosi su vizitais rytą, baliais vakare. Izabelės intelektas buvo smarkiai pažengęs į priekį, bet visuomenės gyvenime mažoka pasiekta pergalių, kurių laurais ponia Ladlou tikėjosi grožėtis. Kokie tie pasiekimai turėjo būti, Lilė nutuokė gana miglotai, bet vylėsi, jog Izabelė suteiktų jiems kūną ir formą. Izabelei lygiai taip pat būtų ėjęsi ir Niujorke, ir ponia Ladlou teiravosi vyro, ar Europoje jos sesuo naudojasi kokiomis privilegijomis, kurių nebūtų sulaukusi iš to miesto visuomenės. Mes tai žinome, kad ji patyrė pergalių, ir keblus klausimas, ar jos buvo menkesnės, ar ne, negu tos, kurių būtų laimėjusi gimtojoje savo žemėje; ir ne pagirti norėdamas vėl čia užsimenu apie tai, kad ji nepabalsino garbingų savo pergalių. Ji nepasakojo seseriai nei istorijos su lordu Vorbertonu, nei kas dedasi pono Osmondo širdyje ne dėl kokios kitos priežasties, o vien dėl to, kad nelinko apie tai kalbėti. Romantiškiau buvo nutylėti, ir slapčiomis ryte rydama šį romaną ji tiek tebuvo nenusiteikusi klausti Lilės patarimo, kiek ir suvis užversti šį retą tomą. O Lilė, nieko nežinodama apie tokius sesers nusiteikimus, nutarė, jog šios gyvenime prasidėjo nelaukta atomazga — tokį įspūdį patvirtino pati Izabelė, nes kuo dažniau susimąstydavo apie poną Osmondą, tuo labiau sučiaupdavo lūpas. O kadangi taip būdavo labai dažnai, poniai Ladlou atrodydavo, jog Izabelė puolė dvasia. Guviajai Lilei netilpo galvoje, kad toks svaiginantis įvykis kaip turto paveldėjimas galėtų turėti tokią atvirkštinę pasėką, ir ji dar labiau įtikėjo, kad Izabelė ne tokia kaip visi.

O iš tikrųjų mūsų jaunosios herojės dvasia, išvažiavus giminaičiams, buvo netoli žvaigždžių. Jai į galvą plūdo šaunesni dalykai nei žiemojimas Paryžiuje — Paryžius daug kuo jai priminė Niujorką, Paryžius buvo kaip šmaikšti nudailinta proza — o artimas susirašinėjimas su madam Merl gerokai skatino jos polėkius. Dar ji niekad nesijautė tokia laisva, turinti bekraštę valią kaip lapkričio pabaigoje, nueidama nuo Justono stoties platformos, pajudėjus traukiniui, kuriuo vargšė Lilė su vyru ir vaikais išvažiavo į Liverpulį, į savo laivą. Smagu buvo dabar atsipūsti, ji tai puikiai suvokė, ji, kaip jau žinome, visad išmanė, kas jai gera, ir nuolatos veržėsi kur geriau. Gal tam, kad ligi dugno atsimėgautų dabartiniu savo

pranokumu, ji ir atlydėjo iš Paryžiaus išvažiuojančius giminaičius, kuriems nebuvo ko pavydėti. Būtų lydėjusi juos ir ligi Liverpulio, bet Edmundas Ladlou paprašė jos kaip paslaugos to nedaryti, nes Lilė tuomet imanti blaškytis ir klausinėti neįmanomų dalykų. Izabelė nusekė akimis tolstantį traukinį, vyresniajam iš mažųjų sūnėnų oru pasiuntė bučinį — tam atlapaširdžiam vaikiui, pavojingai persisvėrusiam per vagono langą, atsisveikinimas buvo proga netramdomai linksmybei — paskui apsisuko ir išėjo į parūkavusias Londono gatves. Prieš ją gulėjo visas pasaulis, ji galėjo daryti ką širdis geidžia. Ir jau vien nuo to tvaskėjo kraujas, bet tuo kartu ji geidė mažo: iš Justono stoties ligi viešbučio grįžti pėsčiomis. Jau leidosi ankstyva lapkričio pavakarės prieblanda, lempų šviesos tirštame parudavusiame gatvių ore atrodė blankios ir rausvos; mūsų herojės niekas nelydėjo, o nuo Justono stoties ligi Pikadilio — tolimas kelias. Izabelei tas kelias buvo tuo smagesnis, kad pavojingas, ir ji bemaž tyčiomis pasiklydo, bet nusivylė, kai mandagus policininkas tuoj parodė kur eiti. Izabelę taip viliojo žmonių gyvenimo reginiai, kad net tirštėjančiose Londono gatvių sutemose ji negalėjo atplėšti akių nuo knibždančios minios, skubančių karietų, spindinčių vitrinų, kioskų žiburėlių ir viską gaubiančio tamsaus drėgmės blizgesio. Tą vakarą viešbutyje ji parašė madam Merl, kad po poros dienų išvažiuoja į Romą. Ji pasiekė Romą, neužsukdama į Florenciją — pirma užvažiavo į Veneciją, o paskui per Ankoną patraukė į pietus. Visą šią kelionę ji apsiėjo be niekieno pagalbos, vien su tarnaite, nes senoji jos palyda buvo iškrikusi. Ralfas Tačitas žiemojo Korfo saloje, o panelė Stekpoul jau rugsėjyje telegrama iš „Intervjuerio" buvo atšaukta atgal į Ameriką. Šis žurnalas pasiūlė šauniajai savo korespondentei šviežesnę dirvą jos talentui negu dūlantys Europos miestai, ir pono Bentlingo pažadas ne po ilgo ją aplankyti gerai nuteikė Henrietą kelionei. Izabelė laiške atsiprašė tetos, kad dar neatvažiavo į Florenciją, ir gavo būdingą poniai Tačit atsakymą. Iš atsiprašymų, rašė ji, tiek naudos kiek iš muilo burbulų, o jie niekad neįėję į jos interesų sferą. Žmogus arba ką nors padaro, arba nepadaro, o ką „būtų padaręs" jau yra nereali sfera kaip pomirtinis gyvenimas arba pasaulio kilmė. Laiškas buvo atviras, bet ne toks atviras (retas atvejis poniai Tačit), į kokius taikė. Ji lengva ranka atleido dukterėčiai, kad ta neatvažiavo į Florenciją, nes jai čia buvo ženklas, kad Gilbertas Osmondas jau nebe toks masalas merginai kaip anksčiau. Ji, aišku, pasidomėjo, ar jis dabar neieškos dingsties

atvykti į Romą, ir aprimo, sužinojusi, kad jis tokia išvyka neprasikalto.

O Izabelė, neišbuvusi Romoje nė dviejų savaičių, pasiūlė madam Merl pakeliauti po Rytus. Madam Merl, pasakiusi, kad jos draugė nenusėdi vietoje, prisipažino, jog seniai svajojanti aplankyti Konstantinopolį ir Atėnus. Taigi abi damos leidosi į šią ekspediciją ir tris mėnesius keliavo po Graikiją, Turkiją ir Egiptą. Izabelė šiose šalyse rado daug ko įdomaus, nors madam Merl visą laiką matė, kad net klasikinėse vietose, kuriose turėtum pailsėti ir susimąstyti, kažkas jai nedavė ramybės. Izabelė keliavo greitomis ir be atodairos tarsi ištroškęs žmogus, geriantis puodelį po puodelio. Tuo tarpu madam Merl, kaip inkognito keliaujančios princesės freilina, kiek pridususi tapodavo iš paskos. Priėmusi Izabelės kvietimą, ji teikė deramo orumo neturinčiai kitos palydos merginai. Savo vaidmenį, kaip ir buvo galima tikėtis, ji atliko taktingai, niekur pati neprasikišdama, neužsimiršdama, kad ji — kompanionė, kurios išlaidos gausiai apmokamos. Tokia padėtis, beje, nebuvo apsunkinanti, ir žmonės, sutikę šias dvi santūrias, tačiau krentančias į akis keliautojas, nebūtų pasakę, kuri iš jų globotinė, o kuri jos samdyta globėja. Teigdami, kad artimesnė pažintis su madam Merl pagerino Izabelės nuomonę apie ją, sumenkintume įspūdį, kurį gavo Izabelė, nuo pat pradžių laikiusi savo draugę tokia nepriekaištinga, tokia sugyvenama. Į galą glaudžios trijų mėnesių draugystės Izabelė pajuto geriau ją pažįstanti; atsiskleidė jos būdas, be to, žavioji dama ištesėjo pažadą ir iš savo taško pasipasakojo apie save — užbaiga tuo geistinesnė, nes Izabelė jau buvo apie ją girdėjusi iš kitų taško. Ta istorija buvo liūdnoka (ypač dalis apie velionį mesjė Merl, galima sakyti, užkietėjusį avantiūristą, nors iš pradžių jis netgi pelnė jos pasitikėjimą ir prieš daug metų pasinaudojo jos jaunyste ir nepatirtimi, o tuo žmonėms, susipažinusiems su ja tik dabar, būtų sunku patikėti); toje istorijoje buvo šitiek amą atimančių ir apverktinų prietykių, jog jos draugė tik stebėjosi, kaip žmogus, tiek *éprovée**, dar tebeturi gaivumo ir domėjimosi gyvenimu. Šį madam Merl gaivumą per tuos tris mėnesius Izabelė geriau permatė, ir dabar jis atrodė kaip išmoktas, kiek mechaniškas, visad esantis šalia jos kaip virtuozui smuikas futliare ar žokėjui mylimas arklys, čia pažabojamas, čia pridengiamas gūnia. Ji patiko Izabelei nė kiek ne mažiau kaip

* Ištvėręs (*pranc.*).

pirma, nors vieno užuolaidos kampo niekad nepakeldavo ir niekad neužsimiršdavo, nelyginant aktorius priešais publiką, tarsi pasmerkta pasirodyti tik savo vaidmenyje ir su vaidmens rūbais. Kartą ji prasitarė esanti iš toli ir priklausanti „senam senam" pasauliui, ir Izabelei niekad neišdilo įspūdis, kad ji yra vaisius skirtingo negu jos pačios moralinio ir socialinio klimato, kad užaugo ne po tomis pačiomis žvaigždėmis.

Izabelė spėjo, kad jos kitoks ir moralinis pagrindas. Be abejonės, civilizuotų žmonių moralė visad turi daug bendro, bet Izabelė jautė, kad madam Merl vertybių skalė sumaišyta, ar, kaip sako parduotuvėse, joms kritusi kaina. Su jaunatvišku pasitikėjimu ji manė, jog moralė, skirtinga negu josios, yra žemesnė, ir toks įsitikinimas padėdavo jai susekti pavienius žiaurumo blyksnius, prasilenkimus su tiesa kalboje tos moters, kuri atlaidų gerumą buvo išaukštinusi ligi meno ir kuriai išdidumas neleido eiti numintais apgaulės takais. Jos supratimas apie žmogaus elgesio motyvus galėjo būti susidaręs tik kokios smunkančios karalystės dvare, ir tame motyvų sąraše buvo netgi tokių dalykų, apie kuriuos mūsų herojė nė girdėti nebuvo girdėjusi. Savaime aišku, apie viską dar ji negalėjo būti girdėjusi, bet, žinia, pasaulyje esama tokių dalykų, apie kuriuos jai geriau ir negirdėti. Sykį ar net porą ji ne juokais išsigando savo draugės ir buvo taip sukrėsta, jog nenoromis mintyse sušuko: „Atleisk jai, Viešpatie, ji manęs visai nesupranta". Gal ir juokinga, bet šis atradimas buvo jai smūgis, pasėjęs nekonkretų liūdesį, netgi atmieštą kažkokia bloga nuojauta. Tas išgąstis, aišku, greit išsisklaidė, vos švystelėjus neeiliniam madam Merl protui, bet pasitikėjimo atoslūgiuose ir potvyniuose jis liko kaip vandens pakilimo žymė. Kartą madam Merl iš savo patirties tvirtino, kad draugystė, jei tik nustoja augti, kaipmat ima silpnėti ir kad tarp „labiau patikti" ir „mažiau patikti" niekad nesą pusiausvyros. Kitaip sakant, pastovus prisirišimas neįmanomas — jis juda į vieną pusę ar į kitą. Bet, šiaip ar taip, Izabelė tomis dienomis rado šimtus būdų, kaip panaudoti romantiškus savo polinkius, sustiprėjusius kaip niekad. Aš kalbu ne apie romantišką nuotaiką, pagavusią ją žiūrint į piramides ekskursijos iš Kairo metu ar stovint tarp apdaužytų kolonų Akropolyje[78], įsmeigus akis ten, kur rodoma esant Salamio sąsiaurį[79], nors ir tie įspūdžiai liko stiprūs ir nepamirštami. Kovo gale jos parvažiavo iš Egipto ir Graikijos ir vėl apsistojo Romoje. Po kelių dienų iš Florencijos atkako Gilbertas Osmondas ir išbuvo

tris savaites, kasdien neišvengiamai matydamasis su Izabele, nes ji gyveno savo draugės madam Merl namuose. Į balandžio pabaigą ji parašė poniai Tačit, jog su džiaugsmu priimanti seną jos kvietimą, ir išvyko paviešėti į Krescentini rūmus; madam Merl šį sykį liko Romoje. Tetą ji rado vieną, pusbrolis dar buvo Korfo saloje. Tačiau diena iš dienos jau čia jo laukė, ir Izabelė, nemačiusi jo ištisus metus, buvo nusiteikusi kuo nuoširdžiausiai jį sutikti.

XXXII SKYRIUS

Tačiau ne apie jį sukosi jos mintys, stovint prie lango, kur mes kiek ankstėliau ją palikome, ir ne apie tuos dalykus, kuriuos čia greitomis apmečiau. Ji nesigręžiojo į praeitį, o kaupėsi artėjančiai valandai. Ji ne be priežasties tikėjosi scenos, o scenų nemėgo. Ir neklausė savęs, ką tars svečiui,— į tą klausimą jau seniai atsakyta. Ką pasakys jis — štai kas rūpėjo. Kad nieko malonaus, nekilo abejonių, ir, matyt, nuo to tikrumo buvo apsiniaukęs jos veidas. Šiaip Izabelė buvo viena giedra: ji nebenešiojo gedulo ir vaikščiojo akindama savo puikumu. Tik jautėsi vyresnė — gerokai vyresnė, bet užtat „įgijusi didesnę vertę" nelyginant koks retas daiktas antikvaro kolekcijoje. Šiaip ar taip, jos nežinia nesitęsė be galo, nes įėjęs tarnas atnešė ant padėklo vizitinę kortelę.

— Pakvieskite tą poną,— tarė ji ir, liokajui išėjus, vis tebežiūrėjo pro langą. Tik įėjusiam žmogui uždarius duris, ji atsigręžė.

Priešais ją stovėjo Kasparas Gudvudas, stovėjo atlaikydamas giedrą šaltą jos žvilgsnį, numatuojantį jį nuo galvos iki kojų, žvilgsnį, ne sveikinantį, o greičiau sustabdantį. Ar jo branda neatsiliko nuo jos, tuoj įsitikinsime, tam kartui tik pasakysiu, jog priekabus jos žvilgsnis nerado jokių alinančių laiko pėdsakų. Tiesus, stiprus, atkaklus — jo išvaizda nebylojo aiškiai nei apie jaunystę, nei apie prabėgusius metus; jame nebuvo naivumo ar silpnumo, nebuvo nei gyvenimiškos filosofijos. Jo smakras buvo taip pat valingai atsikišęs kaip ir anksčiau, bet nuo tokio išbandymo kaip šis turėjo lyg ir niūrumo. Gudvudas atrodė kaip po sunkios kelionės, ir iš pat sykio nė žodžio nepratarė, lyg negalėdamas atgauti kvapo. Per tą laiką

Izabelė spėjo pagalvoti: „Vargšelis, jis pajėgus dideliems darbams, ir kaip gaila, kad taip baisiai barsto puikias savo jėgas! Kaip gaila taip pat, kad žmogus negali visiems būti geras!“ Ji netgi spėjo pasakyti:

— Kad žinotumėte, kaip aš vyliausi, kad neateisite!

— Dėl to nė kiek neabejoju.— Ir jis apsidairė, kur atsisėsti. Vadinasi, ne tik atėjo, bet ir žada užtrukti.

— Jūs turbūt labai pavargęs,— tarė Izabelė ir atsisėdo, kaip ji manė, kilniaširdiškai jam duodama progą.

— Ne, aš nė kiek nepavargęs. Ar kada matėte mane pavargusį?

— Deja, nemačiau! Kada atvažiavote?

— Vakar vėlai vakare kažkokiu kaip vėžlys traukiniu, čia vadinamu greituoju. Tų Italijos traukinių greitis kaip laidotuvių procesijos Amerikoje.

— Viskas kaip parinkta — tikriausiai jautėtės tarytum į mano laidotuves važiuodamas! — Ir ji prisivertė nusišypsoti, lyg ragindama šalčiau į viską žiūrėti. Ji buvo apgalvojusi jų santykius iki panagių ir aiškiai įsitikinusi, kad jokio žodžio nesulaužė ir nieko nenuvylė; o vis dėlto savo svečio baiminosi. Tos baimės netgi gėdijosi, ir iš visos širdies dėkojo Dievui, kad daugiau gėdytis neturėjo dėl ko. Kasparas žiūrėjo į ją su prisispyrusiu atkaklumu, su atkaklumu, kuriam taip stigo nors lašo takto, ypač kai tas drumstas juodas žvilgsnis ėmė slėgti ją lyg koks sunkus daiktas.

— Ne, aš ne taip jaučiausi, negaliu apie jus galvoti kaip apie mirusią. O, kad galėčiau! — atvirai prisipažino jis.

— Labai jums ačiū.

— Man būtų lengviau, jeigu būtumėte mirusi, negu ištekėjusi už kito.

— Koks jūs egoistas! — atrėmė ji su tvirto įsitikinimo įkarščiu.— Kad pats nelaimingas, tai ir kiti neturi teisės į laimę.

— Tegu ir egoistas, bet jūsų lūpose tie žodžiai manęs nežeidžia. Kad ir ką sakytumėte, dabar man tas pats — tapau nejautrus. Žiauriausi jūsų žodžiai man būtų kaip adatėlės bakstelėjimas. Po to, ką jūs padarėte, aš viskam likau nejautrus — viskam, išskyrus tai. O tai man neišdils visą gyvenimą.

Ponas Gudvudas išsakė šias atsietas mintis šaltai ir apgalvotai, su kategoriška, lėta, amerikietiška intonacija, kuri niekaip nenuspalvino šių iš esmės negailestingų teiginių. Tokia intonacija greičiau siutino

Izabelę, o ne jaudino; gal ir gerai, kad siutino, nes atsirado kas tvardyti. Iš tos tvardymosi įtampos, kiek palūkėjusi, ji be jokio ryšio paklausė:

— Kada išvažiavote iš Niujorko?

Jis atlošė galvą tarsi skaičiuodamas:

— Prieš septyniolika dienų.

— Tai gana greit atkeliavote, nors ir lėti traukiniai.

— Kaip įmanydamas skubėjau. Būčiau prisistatęs prieš penkias dienas, jei būčiau nors kokią galimybę turėjęs.

— Vis vien niekas nebūtų pasikeitę, ponas Gudvudai,— šaltai šyptelėjo Izabelė.

— Jums gal ir ne, bet man — taip.

— Nesuprantu, ką būtumėte laimėjęs.

— Man geriau matyti!

— Be abejonės. Mano požiūriu, jūs tik save kankinate.— Po to, norėdama kitur nukreipti kalbą, ji pasiteiravo, ar jis buvo susitikęs su Henrieta Stekpoul. Jis žvilgsniu parodė, kad atvyko iš Bostono į Florenciją ne pasišnekėti apie Henrietą Stekpoul, bet gan tiksliai paaiškino matęs ją prieš išvažiuodamas.

— Ji buvo pas jus? — neatlyžo Izabelė.

— Taip, ji lankėsi Bostone ir buvo užsukusi pas mane į įstaigą. Tą dieną, kai gavau jūsų laišką.

— Ar jai pasakėte? — su kažkokiu nerimu paklausė Izabelė.

— O, ne,— tiesiai atsakė Kasparas Gudvudas,— neturėjau jokio noro. Ir taip ji greit išgirs; nėra to, ko ji neišgirstų.

— Aš jai parašysiu, ji atrašys ir mane išbars,— atsakė Izabelė su įstanga nusišypsodama.

O Kasparas liko toks pat be atlėgos rimtas.

— Manau, ji pati čia tuoj atsiras.

— Vien tam, kad mane išbartų?

— Nežinau. Ji lyg nepatenkinta, jog paviršutiniškai pamatė Europą.

— Gerai, kad man pasakėte. Man reikia susitelkti jos atvykimui.

Ponas Gudvudas nudūrė akis į grindis, paskui jas pakeldamas pasidomėjo:

— Ar ji pažįsta poną Osmondą?

— Šiek tiek. Jis jai nepatiko. Bet aš, žinoma, teku ne tam, kad įsiteikčiau Henrietai,— pridūrė ji. Vargšui Kasparui būtų buvę lengviau, jei ji bent būtų kiek stengusis pritarti panelei Stekpoul;

to jis nepasakė, tik iškart paklausė, kada įvyks vestuvės. Ji tiksliai dar negalėjo atsakyti.— Tik tiek žinau, kad greitai. Kol kas dar niekam nesakiau, tik jums ir dar vienam žmogui, vienai pono Osmondo draugei.

— Ar toms jūsų vedyboms draugai nepritaria? — pasiteiravo jis.

— Neturiu supratimo. Kaip sakiau, teku ne tam, kad įsiteikčiau draugams.

Jis toliau be jokios atožvalgos klausinėjo, be jokių šūksmų, be jokių komentarų.

— O kas yra tas ponas Gilbertas Osmondas, ir koks jis?

— Kas ir koks? Niekas, tik labai geras ir labai garbingas žmogus. Jis nei biznierius, nei turtuolis ir šiaip niekuo nepasižymi.

Ji dygėjosi pono Gudvudo klausimais, bet pati sau prisakė, kad jai privalu kiek galint jį užganėdinti. Tačiau vargšas Kasparas neatrodė dideliai užganėdintas, sėdėjo įsitempęs kaip styga, nenuleisdamas nuo jos akių.

— Iš kur jis yra? Kokio kilimo?

Dar niekad jai taip nerėžė ausies jo tartis kaip tada.

— Iš niekur. Didžiąją gyvenimo dalį praleido Italijoje.

— Laiške rašėte, kad jis amerikietis. Ar ir gimtinės neturi?

— Turi, bet jau pamiršo. Dar mažas būdamas iš ten išvažiavo.

— Ir niekad nebuvo sugrįžęs?

— O ko jis būtų turėjęs grįžti? — paklausė ji, karingai užsiplieksdama.— Jis neturi jokios profesijos.

— Savo malonumo dėlei galėjo grįžti. Jam Jungtinės Valstijos ne prie širdies?

— Jis jų nepažįsta. Be to, yra labai ramus, labai kuklus — jam užtenka Italijos.

— Italijos ir jūsų,— tarė ponas Gudvudas su gūdžiu paprastumu, be jokios pastangos krėsti sąmojį.— O ką jis yra padaręs? — ūmai pridėjo.

— Kad aš už jo tekėčiau? Ničnieko,— atsakė Izabelė; jos kantrybė darėsi atšiauresnė.— Jei jis būtų didelius darbus nuveikęs, gal būtumėte man atlaidesnis? Traukitės nuo manęs, ponas Gudvudai. Aš teku už grynos menkystės. Nesistenkite juo domėtis. Veltui darbas.

— Turite galvoje, jog nesugebėsiu jo įvertinti. Jūs gi anaiptol nemanote, kad jis menkystė. Jums jis prakilnus, didis, nors niekas kitas apie jį taip nemano.

Izabelės veiduose raudonis patamsėjo; ji pajuto, jog pašnekovas tikrai įžvalgus, ir tai buvo įrodymas, kad aistra padaro žmogų jautrų, nors tokiu ji niekad jo nelaikė.

— Kodėl jūs vis grįžtate prie to, ką kiti mano? Aš negaliu su jumis kalbėtis apie Osmondą.

— Taip, tiesa,— protingai pritarė Kasparas. Jis sėdėjo sukaustytas bejėgiškumo, lyg ne vien apie Osmondą, bet ir šiaip jiedu nebebūtų turėję šnekos.

— Matote, kaip mažai telaimėjote,— pratrūko ji,— kaip mažai aš jums galiu suteikti paguodos ar ramybės!

— Aš daug ir nesitikėjau.

— Tad nesuprantu, ko važiavote.

— Važiavau, kad dar kartą jus pamatyčiau — nors ir šitokią.

— Aš tai labai vertinu, bet jei būtumėte palūkėjęs, anksčiau ar vėliau mudu vis vien būtume susitikę, ir tas susitikimas abiems būtų buvęs malonesnis negu dabar.

— Palūkėjęs, kol ištekėsite? To aš ir nenorėjau. Tuomet būtumėte kitokia.

— Nelabai. Aš liksiu jūsų gera draugė. Pamatysite.

— Nuo to man tik blogiau,— niūriai atsakė ponas Gudvudas.

— Ak, jūs neperkalbamas! Negi aš turiu duoti žodį nekęsti jūsų vien todėl, kad manęs atsižadėtumėte.

— Man būtų tas pats!

Izabelė atsistojo su tramdomu nekantrumu, nuėjo prie lango ir pastovėjo, žiūrėdama pro jį. Kai atsisuko, jos svečias sėdėjo kaip sėdėjęs, nė nepakrutėjo. Ji grįžo atgal, sustojo šalia jo, uždėjusi ranką ant savo kėdės atkaltės.

— Vadinasi, atvažiavote vien manęs pamatyti? Tai jums geriau nei man.

— Norėjau išgirsti jūsų balsą,— tarė jis.

— Išgirdote, bet jis niekuo jūsų nepradžiugino.

— O man vis tiek malonu.— Ir sulig tais žodžiais jis atsistojo.

Kai tos dienos rytą Izabelė gavo žinią, kad jis Florencijoje ir, jai leidus, apsilankys, jai buvo skaudu ir nemalonu. Ji suirzo, jai sugedo nuotaika, nors jo pasiuntiniui įdavė raštelį, jog galįs apsilankyti kada tinkamas. Nė kiek ne didesnis džiaugsmas buvo ir jį pamačius; pats jo buvimas buvo pilnas slegiančio prasmingumo. Jis įprasmino tokius dalykus, kuriems ji niekad nepritars — teises, priekaištus, smerkimą, viltį, kad ji pakeis savo nusistatymą. Tie

dalykai buvo jo įprasminti, bet išoriškai neparodyti, ir dabar mūsų merginą ta neprilygstama svečio savitvarda nei iš šio, nei iš to ėmė siutinti. Nebyli jo kančia ją dilgino; nuo vyriškos jo laikysenos jai tankiau plakė širdis. Ji jaudinosi, vis labiau suprasdama, kad niršta taip, kaip niršta moterys, kai pačios būna kaltos. O ji niekuo neprasikalto, laimė Dievo, jai šito kartėlio netenka nuryti, bet vis dėlto dabar geidė, kad jis bent kiek ją smerktų. Jos tikėtasi, kad Kasparo vizitas bus trumpas, juk jis vis vien betikslis, visai nederamas, o štai dabar, kai Kasparas jau rengiasi išeiti, ją pagavo siaubas, kad paliks ją taip, netaręs nė žodžio, kuris duotų galimybę pasiteisinti daugiau negu tada, kai prieš mėnesį jam parašė ir, atsargiai sudaigsčiusi žodžius, pranešė apie savo sužieduotuves. Tačiau jeigu ji niekuo neprasikaltusi, tai ko taip nori pasiteisinti? Ar čia ne perdėtas jos kilniadvasiškumas, tas norėjimas, kad ponas Gudvudas užpyktų? Ir jei jis nebūtų valdęsis iš paskutiniųjų, tai dabar būtų turėjęs taip padaryti, išgirdęs, kokiu balsu ji ūmai sušuko, tarsi kaltindama jį, kad ją apkaltinęs.

— Aš jūsų neapgavau! Mano rankos laisvos.

— Taip, žinau,— teištarė Kasparas.

— Aš jus įspėjau, jog elgsiuosi pagal savo valią.

— Tada sakėte, kad gal niekada netekėsite, ir pasakėte taip, jog aš patikėjau.

Ji susimąstė.

— Niekas taip nenustebintas mano sprendimo kaip aš pati.

— Sakėte, kad jeigu išgirsiu ką apie jūsų sužieduotuves, netikėti,— tęsė Kasparas.— Prieš dvidešimt dienų sužinojęs apie jas iš jūsų pačios, prisiminiau tuos žodžius. Pamaniau, gal čia esama kokios klaidos, iš dalies todėl ir atvykau.

— Jeigu norite dabar išgirsti iš mano lūpų, galiu pakartoti. Čia nėra jokios klaidos.

— Aš tai supratau, vos įžengęs į kambarį.

— O kas jums iš to, jei netekėčiau? — paklausė ji su kažkokiu aršumu.

— Vis geriau negu taip.

— Kaip sakiau, jūs didelis egoistas.

— Taip. Geležinis.

— Net ir geležis kartais sutirpsta. Jei būsite išmintingas, mes vėl pasimatysime.

— O dabar aš neišmintingas?

— Nežinau, ką ir pasakyti,— tarė ji kažkaip nuolankiai.

— Aš ilgai jūsų nebetrukdysiu,— pasakė Kasparas. Jis žengė durų link, bet vėl stabtelėjo.— Dar ir dėl to atvažiavau, kad paklausyčiau jūsų pasiaiškinimo, kodėl taip pakeitėte savo nusistatymą.

Jos nuolankumo iškart neliko nė lašo.

— Pasiaiškinimo? Manote, jog privalau aiškintis?

Jis vėl ilgai į ją žiūrėjo tuo savo nebyliu žvilgsniu.

— Jūs taip tvirtai tada kalbėjote, kad aš patikėjau.

— Ir aš. Negi manote, galėčiau paaiškinti, kad ir norėdama?

— Taip, gal ir ne. Ką gi,— pridėjo jis,— aš laimėjau, ko troškau. Pamačiau jus.

— Tarytum tos baisios kelionės — jums vienas niekas,— tarė ji, pati suvokdama savo atsakymo menkumą.

— Jei manote, kad aš taip lengvai išmušamas iš vėžių, nesibaiminkite.— Jis apsisuko šį sykį baigtinai, ir jiedu išsiskyrė be žodžių, be rankos paspaudimo. Jau suėmęs durų rankeną dar atsigręžė.

— Iš Florencijos išvažiuoju rytoj,— pasakė net nevirptelėjusiu balsu.

— Kaip aš džiaugiuosi! — atsakė ji karštai.

Po penkių minučių ji apsipylė ašaromis.

XXXIII SKYRIUS

Tačiau verkė ji neilgai, ir kai po valandos pranešė naujieną tetai, ašaros jau buvo nudžiūvusios. Izabelė buvo tikra, kad žinia poniai Tačit nepatiks, bet ne dėl to delsė pasakyti — pirma norėjo pasikalbėti su ponu Gudvudu. Kažin kodėl jai atrodė, jog negarbinga visiems apie tai apsiskelbti, pirma neišklausius, ką pasakys ponas Gudvudas. Jis pasakė mažiau, negu ji tikėjosi, ir dabar ją net ėmė apmaudas, kad tik užvilkino laiką. Bet daugiau nevilkins; kai tik ponia Tačit įėjo į svetainę priešpiečių, ji pradėjo:

— Teta Lidija, aš jums turiu šį tą pasakyti.

Ponia Tačit krūptelėjo ir pažvelgė į ją kone nuožmiai.

— Gali nesakyti, ir taip žinau.

— Bet iš kur jūs žinote?

— O iš kur aš žinau, jog langas atdaras? — skersvėjis patraukia. Tu žadi tekėti už to žmogaus.

— Už kokio žmogaus? — labai oriai paklausė Izabelė.

— Už madam Merl draugo — pono Osmondo.

— Man neaišku, kodėl jūs jį vadinate madam Merl draugu. Ar jis tik tuo žinomas?

— Jei dar nėra jos draugas, tai turėtų juo tapti po to, ką ji dėl jo padarė! — šaukte iššaukė ponia Tačit.— Šito iš jos nesitikėjau, esu apvilta.

— Jei manote, kad dėl mano sužieduotuvių kuo nors dėta madam Merl, labai klystate,— pareiškė Izabelė su kažkokiu aistringu šaltumu.

— O tu manai, kad užteko tavo žavesių, kad tam ponui nereikėjo botago? Tavo teisybė. Dideli tavo žavesiai, ir jis nebūtų drįsęs nė tokios minties apie tave turėti, jei ji nebūtų pakišusi. Jis labai geros nuomonės apie save, bet ne toks žmogus, kad dėtų daug pastangų. Madam Merl *už jį* pasistengė.

— Jis pats labai daug pastangų padėjo! — sušuko Izabelė, prisiverstinai nusijuokdama.

Ponia Tačit krestelėjo galvą.

— Ko gero, šį kartą paplušėjo, jei tau šitaip įsiteikė.

— Man atrodo, kad ir jums jis įsiteikęs.

— Buvo vienu metu, todėl ir nirštu ant jo.

— Tad nirškite ant manęs, o ne ant jo.

— O ant tavęs aš be perstojo nirštu, bet nuo šito nė kiek ne lengviau. Tai todėl atstūmei lordą Vorbertoną?

— Prašom prie to nebegrįžti. O kodėl man turėtų nepatikti ponas Osmondas, jeigu kitoms patinka?

— Mat kitos, net kai dėl jo galvas pamesdavo, tekėti už jo neužsimanydavo. Nieko iš jo nėra.

— Vadinasi, ir man nieko nebus,— tarė Izabelė.

— Ir tu tikiesi būti laiminga? Atmink, jog šitaip dar niekas laimės nesusikūrė.

— Tai aš padarysiu pradžią. O kam žmonės vedasi?

— Kodėl tu teki, vienas Dievas žino. Žmonės paprastai vedasi, kad sueitų į bendrovę — susitvertų namus. Bet jūsų bendrovėje įnašas bus tavo vienos.

— Ar todėl, kad ponas Osmondas neturtingas? Tą norite pasakyti? — paklausė Izabelė.

— Jis neturi nei pinigų, nei vardo, nei padėties visuomenėje. Aš branginu tokius dalykus ir turiu drąsos apie tai prisipažinti; mano manymu, jie labai vertingi. Daugis žmonių yra tokios pat nuomonės ir to neslepia. Tik gal nurodo kitas priežastis.

Izabelė neskubėjo atsakyti.

— Aš turbūt branginu viską, kas brangu. Aš labai vertinu pinigus, todėl ir noriu, kad ponas Osmondas šiek tiek jų turėtų.

— Tai duok jam pinigų, o tekėk už kito.

— Man jo vardas visai tinka. Ar manasis kuo ypatingas? — toliau kalbėjo mergina.

— Tad reikia išmainyti į geresnį. Tiek tų vardų Amerikoje — viena kita dešimtis. Ar eini už jo iš labdarybės?

— Mano pareiga jums apie tai pranešti, teta Lidija, bet aš nelaikau savo pareiga jums aiškintis. Netgi jei laikyčiau, nesugebėčiau. Todėl prašau neužsipulti manęs, nes šioje šnekoje mano padėtis nepalanki. Aš negaliu apie tai kalbėti.

— Aš tavęs neužsipuolu, tik tau atsakau,— turiu bent kiek tave paprotinti. Jaučiau, kad tai artėja, bet tylėjau. Aš niekad nesikišu ne į savo reikalus.

— Tikrai, ir užtat aš jums labai dėkinga. Jūs buvote labai jautri.

— Ne iš jautrumo, o iš blaivumo,— atsakė ponia Tačit.— O su madam Merl aš dar pasikalbėsiu.

— Nesuprantu, kodėl vis ją čia įterpiate. Ji man labai gera draugė.

— Galimas daiktas, bet užtat man prasta.

— Kuo jums nusidėjo?

— Apgavo mane. Kone prisižadėjo užkirsti kelią jūsų sužieduotuvėms.

— Ji negalėjo užkirsti kelio.

— Nėra to, ko ji negalėtų, todėl man ji ir patikdavo. Nuo seno žinojau ją sugebant atlikti bet kokį vaidmenį, bet maniau, kad juos atlieka po vieną. Nesupratau, kad vienu kartu gali vaidinti du.

— Nežinau, kokį ji vaidmenį galėjo jums atlikti,— pertarė Izabelė,— čia judviejų reikalas. Man ji gera, dora ir atsidavusi.

— Kur nebus atsidavusi, jei tave sumanė ištekinti už savo kan-

didato. Man sakėsi neišleidžianti tavęs iš akių vien todėl, kad galėtų prireikus įsikišti.

— Ji taip kalbėjo, kad jūs būtumėte patenkinta,— atsakė mergina ir pati susigriebė nei šiaip, nei taip paaiškinusi.

— Kad apgaudinėjama būčiau patenkinta? Ji mane gerai pažįsta. Labai aš šiandien patenkinta?

— Man rodos, jūs ne tik šiandien nepatenkinta,— norom nenorom turėjo atsakyti Izabelė.— Bet jei madam Merl žinojo, kad viskas išaiškės, tai ką ji nesąžiningumu galėjo laimėti?

— Kaip matai, laimėjo laiko. Kol aš laukiau, kada ji įsikiš, tu kažin kur nužygiavai, o ji tau į koją mušė taktą.

— Tegul ir taip. Bet pati pripažįstate jautusi, kur aš einu, ir jeigu ji būtų sukėlusi paniką, jūs vis vien nebūtumėte bandžiusi mane sutureti.

— Aš ne, bet kas nors kitas būtų.

— Ką jūs turite galvoje? — paklausė Izabelė, žiūrėdama jai tiesiai į akis.

Ponios Tačit žvalios akutės, visad labai intensyvios, atrėmė žvilgsnį, bet liko neišskaitomos.

— O Ralfo būtumei paklausiusi?

— Jei jis būtų šmeižęs poną Osmondą, ne.

— Tu puikiai žinai, kad Ralfas nešmeižia žmonių. Jis tave labai myli.

— Žinau,— atsakė Izabelė,— ir ypač dabar vertinsiu jo jausmus, nes jis supranta, kad aš, ką darydama, darau rimtai.

— Jis nesitikėjo, jog tu tokį dalyką iškrėsi. Aš jam sakiau, kad iš tavęs galima šito tikėtis, o jis užginčijo.

— Jis ginčijosi, kad tik pasiginčyti,— nusišypsojo mergina.— Jo nekaltinate jus apgavus, o kodėl kaltinate madam Merl?

— Jis nesižadėjo tam užkirsiąs kelią.

— Kaip gerai! — smagiai sušuko Izabelė.— Labai norėčiau,— dar pridūrė ji,— kad jūs pirmoji jam pasakytumėte apie mano sužieduotuves, kai atvyks.

— O kaipgi kitaip,— tarė ponia Tačit.— Su tavim apie tai baigta kalba, bet tiesiai tau sakau, kad su kitais apie tai dar pakalbėsiu.

— Elkitės kaip tinkama. Tik man atrodo, kad geriau, kai ši žinia pasklis iš jūsų, o ne iš manęs.

— Sutinku, taip padoriau!

Po to teta su dukterėčia nuėjo priešpiečių, per kuriuos ponia Tačit, žodžio žmogus, daugiau neužsiminė apie Gilbertą Osmondą. Po neilgos tylos ji tik paklausė Izabelės, koks svečias buvo pas ją prieš valandą.

— Mano senas draugas, vienas džentelmenas amerikietis,— atsakė mergina raustančiais skruostais.

— Žinia, amerikietis. Koks gi kitas džentelmenas, jei ne amerikietis, eis į svečius dešimtą valandą ryto.

— Jau buvo pusė vienuoliktos; jis labai skubėjo, šįvakar išvyksta.

— O vakar žmonišku laiku negalėjo apsilankyti?

— Tik vakar atvažiavo.

— Tai jis Florencijoje pabus tik vieną parą? — net suriko ponia Tačit.— Jis grynas amerikietis džentelmenas.

— Taip, tikrai.— sutiko Izabelė, nenorom žavėdamasi tuo, ką dėl jos padarė Kasparas Gudvudas.

Po dviejų dienų parvažiavo Ralfas; nors Izabelė nė kiek neabejojo, kad ponia Tačit nedelsdama pranešė jam tą didžiąją naujieną, jis iš pradžių niekuo neišsidavė apie tai žinąs. Pirmiausia, aišku, jie kalbėjosi apie jo sveikatą, be to, Izabelė daug klausinėjo apie Korfą. Kai jis įėjo į kambarį, ją sukrėtė jo išvaizda; ji buvo spėjusi pamiršti, kad jis taip sunkiai serga. Nors tiek prabuvęs Korfe, Ralfas atrodė labai paliegęs, ir ji negalėjo suprasti, ar jis išties pablogėjo, ar tik ji buvo apsipratusi šalia nepagydomo ligonio. Vargšui Ralfui amžius tradicinio grožio nepridėjo, ir įgimtas jo išorės keistuoliškumas dabar, jau likus visai be sveikatos, nė kiek nesumažėjo. Išsekęs, sulysęs, vis dar išraiškingas bei ironiškas jo veidas panėšėjo į degantį žibintą, aplopytą popieriais ir laikomą netvirtos rankos; retos žandenos liūdnai rėmino liesus skruostus, kumpa nosis pasidarė dar kuprotesnė. Jis buvo baisiai liesas — liesas, ilgas, lyg išnarstytais sąnariais, ir visas atrodė tarsi bet kaip sudurstytas nelygiais kampais. Rudas aksomo švarkas buvo jo amžinas drabužis, rankos visą laiką kišenėse. Per didelį fizinį bejėgiškumą jis ėjo kliūdamas, klupdamas, vilkdamas kojas. Ko gero, ta nelygi eigastis labiau negu bet kas išdavė šmaikštuolio ligonio būdą — ligonio, kuriam jo paties negalia buvo tik dar viena proga sąmojui krėsti. Gal ta negalia ir lėmė nerimtą jo požiūrį į pasaulį, kuriame jis taip ilgai užsibuvo, pats nesuvokdamas kodėl. Izabelė pamėgo tą jo negražumą, o nerangumas tapo jai brangus. Jai regė-

josi, kad per tokį stovį ir pasireiškia jo žavumas, ir pusbrolis darėsi dar mielesnis. Ralfas buvo toks žavingas, jog mintis apie jo ligą ligi tolei netgi savotiškai ramindavo; jo nesveikata atrodė ne silpnybė, o tam tikras dvasinis privalumas: ji išvadavo nuo tarnybinių ir visuomeninių išgyvenimų ir leido atsidėti pačiam sau. Dėl to jo asmenybė buvo pasigėrėtina; jis buvo atsparus paliegėlių susmulkėjimui, ir nors turėjo pripažinti, kad apgailėtinai serga, nebuvo įsijautęs į ligonio vaidmenį. Taip Izabelė įsivaizdavo savo pusbrolį ir tik tada imdavo jo gailėtis, kai susimąstydavo. O kadangi kur buvus kur nebuvus vis apie tai mąstydavo, tai ir užuojautos jam gerokai prisikaupė, tik ji bijojo išeikvoti šį jausmą — dovaną, brangesnę duodančiam nekaip gaunančiam. Tačiau dabar nereikėjo ypatingo jautrumo, kad suprastum, jog Ralfo ryšys su gyvenimu jau susilpnėjęs. Jis buvo geroji, laisvoji, taurioji dvasia, šviesus protas, netemdomas jokio pedantizmo, ir vis dėlto jau mirties paženklintas.

Jau ne pirmą kartą Izabelė pastebėjo, jog gyvenimas kai kam tikrai sunkus, ir net užkaito iš gėdos pagalvojus, koks dabar žada jai būti lengvas. Ji iš anksto nusiteikė, kad Ralfas bus nepatenkintas jos sužadėtuvėmis, bet, nepaisant savo meilės pusbroliui, neketino leisti ką nors pakeisti. Ji net nusiteikė, bent taip manė, nesipiktinti, jei Ralfas nepritars: juk tokia jo teisė — kibti prie bet kokio jos žingsnio, renkantis vyrą. Pagal seną klasikinę tradiciją pusbroliai tariasi neapkenčią pusseserių jaunikių lygiai kaip tariasi garbiną jas pačias. Ko ko, o jau kritiškumo Ralfui netrūko; ir nors jai, žinia, būtų malonu savo vedybomis įtikti Ralfui labiau negu kam kitam, jo požiūriu matuoti savo pasirinkimą būtų beprotybė. O galiausiai — koks tas jo požiūris? Jo nuomone, jai neva reikėję tekėti už lordo Vorbertono, bet taip jis mano vien todėl, kad ji atsakė tam puikiam žmogui. O jei būtų davusi sutikimą, Ralfas būtų ką kitą užgiedojęs — jis apsigimęs priešgyna. Prie kiekvienų vedybų galima prikibti — čia ir yra vedybų esmė, kad jos šaukiasi kritikos. Ji ir pati būtų galėjusi sukritikuoti savo santuoką, jei tik tam būtų atsidėjusi. Tačiau ji turėjo ir kitų rūpesčių, tai šitą Ralfas tepasilieka sau. Izabelė buvo nusiteikusi būti su juo kuo kantresnė ir nuolankesnė. Jis tikrai negalėjo to nepastebėti, todėl tuo keisčiau, kad tylėjo. Praėjo trys dienos, o jis vis tylėjo kaip tylėjęs, ir mūsų merginai prailgo laukimas — tegu kažin kaip tuo bodisi, bet nors mandagumui duoklę tegul atiduoda. Mes, geriau pažįstantys Ralfą negu jo pusseserė, galim lengvai įsivaizduoti, kad tuoj po sugrįžimo

į Krescentini rūmus jis tiek ir tiek atkentėjo. Motina kaip pasveikinimą išklojo jam tą didelę naujieną, net labiau atšaldančią negu ponios Tačit motiniškas pabučiavimas. Ralfas buvo sukrėstas ir pažemintas; jo visi apskaičiavimai pasirodė klaidingi, ir prarasta toji, kuri labiausiai jam rūpėjo šiame pasaulyje. Jis šalinėjo po namus kaip laivas be vairo tarp uolų arba sėdėjo rūmų sode dideliame pintame krėsle, ištiesęs ilgas kojas, atlošęs galvą ir užsismaukęs ant akių skrybėlę. Jam širdis buvo kaip apšalusi, blogiau nė būti negalėjo. Ką jam daryti, ką sakyti? Jei mergina nebeatgaunama, tai ar galima apsimesti patenkintu? Stengtis ją atkalbėti leistina tik vienu atveju — jei tiktai atkalbėsi. Stengtis atverti jai akis, kad žmogus, kurio meistriškoms vilionėms ji pasidavė, yra niekingas bei grėsmingas, priderėtų tik tuomet, jei ji duotųsi prikalbinama. Antraip jis tik save pasmerktų. Jam buvo vienodai sunku tiek nuslėpti savo mintis, tiek ir jas išsakyti; jis negalėjo nei nuoširdžiai pritarti, nei beviltiškai prieštarauti. Ir jis žinojo — ar bent nujautė, kad tuo tarpu susižiedavusioji pora kasdien iš naujo prisiekia savo ištikimybę. Osmondas retai pasirodydavo Krescentini rūmuose, bet Izabelė susitikdavo su juo kur kitur, nes, paskelbus sužieduotuves, turėjo tam teisę. Ji mėnesiui nusisamdė karietą, kad nebūtų skolinga tetai už suteikiamą galimybę eiti keliu, kurį ponia Tačit smerkia, ir rytais važiuodavo į Košiną. Ankstyvą rytmetį šis apleistas priemiesčio parkas būdavo tuščias, ir mūsų jaunoji dama, nuošaliausiame kampelyje susitikusi su mylimuoju, vaikštinėdavo po palšą Italijos paunksmę ir klausydavosi lakštingalų.

XXXIV SKYRIUS

Vieną rytą grįžusi iš pasivažinėjimo kokį pusvalandį prieš priešpiečius, Izabelė išlipo iš karietos, bet, užuot pasikėlusi didingais laiptais, perkirto kiemą ir pro arką išėjo į sodą. Gražesnės vietos tokiu metu širdis negalėjo geisti. Čia tvyrojo vidudienio ramybė, o altanos viduje pavėsis atrodė kaip gilioje oloje. Ralfas sėdėjo skaidriame šešėlyje prie Terpsichoros statulos — šokančios nimfos su laibais pirštais ir papurusiomis Berninio[80] stiliaus klostėmis; Ralfas buvo taip suglebęs, jog Izabelė iš pirmo pamanė jį miegant. Jis

neišgirdo lengvų jos žingsnių žolėje, ir ji jau buvo begrįžtanti, bet akimirksnį stabtelėjo ir pasižiūrėjo į jį. Jis tuoj atsimerkė, ir ji atsisėdo į tokį pat pintą krėslą kaip jo. Nors nirtaudama kaltino pusbrolį abuojumu, ji nebuvo akla ir matė, jog jį slegia kažkokios mintys. Bet ji aiškino sau tokį jo atsainumą iš dalies vangumu dėl didelio nusilpimo, iš dalies rūpesčiais, susijusiais su paveldėta iš tėvo nuosavybe — išdava ekscentriškų jo potvarkių, kurių ponia Tačit nepalaikė ir su kuriais dabar nesutinka kiti banko dalininkai. Motinos nuomone, užuot grįžęs į Florenciją, jis verčiau būtų nuvažiavęs į Angliją, kurioje nebuvo šimtą metų ir tiek tesirūpino banku kiek Patagonija[81].

— Atsiprašau, kad pabudinau,— tarė Izabelė,— tu atrodai labai pavargęs.

— Aš ir esu pavargęs. Bet nemiegojau. Galvojau apie tave.

— Ir nuo to pavargai?

— Be galo. Bergždžias darbas. Eini eini ir nieko neprieini.

— O ką nori prieiti? — paklausė ji, suskleisdama skėtį.

— Prieiti tokį tašką, iš kurio galėčiau tinkamai išsakyti savo nuomonę apie tavo sužieduotuves.

— Per daug apie tai negalvok,— lyg tarp kitko tarė ji.

— Nori pasakyti, kad čia ne mano reikalas?

— Ligi tam tikros ribos.

— Tą ribą aš ir noriu sau nustatyti. Tu jau tikriausiai palaikei mane nemandagiu. Aš dar tavęs nepasveikinau.

— Be abejo, man tai krito į akis. Stebėjausi, ko tu tyli.

— Dėl daugelio priežasčių. Dabar paaiškinsiu,— tarė Ralfas. Nusiėmęs skrybėlę, pasidėjo ant žolės ir užsižiūrėjo į merginą. Jis atlošė galvą į marmurinį pjedestalą Berninio prieglobstyje, jo rankos buvo nukarusios, tik plaštakos padėtos ant plataus krėslo atramų. Buvo matyti, kad jam nepatogu, nesmagu, jis vis delsė. Izabelė tylėjo, paprastai jai būdavo gaila matant sutrikusį žmogų, bet dabar ji užsispyrė nepalengvinti Ralfui kalbos, nuvainikuosiančios jos rimtąjį apsisprendimą.

— Aš dar neatsitokėjau nuo tokios naujienos,— prabilo jis galų gale.— Kas kas, bet kad tu šitaip įkliūtum — nesitikėjau.

— Nesuprantu, kodėl vadini tai įkliuvimu.

— Todėl, kad netrukus būsi uždaryta narvelyje.

— Bet jei man patinka tas narvelis, tau nėra ko jaudintis.

— Šito aš ir nesuprantu, apie tai vis ir galvoju.

— Jeigu tu tiek galvoji, gali įsivaizduoti, kiek galvojau aš. Ir esu įsitikinusi, kad gerai darau.

— Tu turbūt begaliniai pasikeitei. Prieš metus labiausiai branginai laisvę. Norėjai pamatyti gyvenimo.

— Aš ir pamačiau,— atsakė Izabelė.— Ir prisipažįstu: dabar man nebeatrodo, kad tai tokios viliojančios erdvės.

— Ar aš sakau, kad viliojančios? Tik maniau, kad atkreipusi į gyvenimą palankų žvilgsnį, panorėsi apžvelgti visą lauką.

— Įsitikinau, kad tai pernelyg aplama. Reikia išsirinkti vieną kampelį ir jį puoselėti.

— Tokia ir mano nuomonė. Bet rinktis reikia atsidėjus kuo geresnį kampelį. Per žiemą skaitant nuostabius tavo laiškus man net į galvą neatėjo, kad tu jau renkies. Nė žodžiu apie tai neužsiminei, ir aš praradau budrumą.

— Nejau apie tokius dalykus galėjau tau rašyti? Be to, ateitis dar nebuvo aiški. Viskas pasidarė neseniai. Beje, o jeigu nebūtum praradęs budrumo, ką būtum daręs?

— Būčiau taręs „Dar palūkėk".[82]

— O ko?

— Na, kad prašviesėtų,— tarė Ralfas su nei šiokia, nei tokia šypsena, vėl susikišdamas rankas į kišenes.

— O kas mane būtų apšvietęs? Tu?

— Gal ir aš būčiau vieną kitą kibirkštėlę įžiebęs.

Izabelė paglostė ant kelių pasidėtas pirštinaites. Toks švelnus jos judesys išėjo netyčiomis, nes veidas nebuvo taikus.

— Nekalbėk užuolankomis, Ralfai. Nori pasakyti, kad tau nepatinka ponas Osmondas, o bijai.

— „Sužeisti trokštu, bet bijau suduoti?"[83] Taip, norėčiau *jį* sužeisti, nesužeisdamas tavęs. Aš ne jo, o tavęs bijau. Jeigu ištekėsi už jo, man paskui bus nesmagu tiek prišnekėjus.

— Jeigu ištekėsiu už jo? Dar turi vilties mane atkalbėti?

— Tau, aišku, tai labai paikai atrodo?

— Ne,— neiškart atsakė Izabelė,— man tai labai graudžiai atrodo.

— Vienas ir tas pats. Aš darausi toks juokingas, kad net tau manęs gaila.

Ji vėl palygino ilgas savo pirštinaites.

— Aš žinau, kad tu mane labai myli, ir negaliu iš tos meilės išsivaduoti.

— Dėl Dievo — nė nesistenk. Ir visad tai turėk galvoje. Įsitikinsi, kad aš iš visos širdies linkiu tau gero.

— Bet iš visos širdies ir nepasitiki!

Stojo valandėlė tylos, tarsi šiltas vidudienis sukluso.

— Tavim aš tikiu, bet nepasitikiu juo! — atsakė Ralfas.

Ji pakėlė akis ir įdėmiai, susikaupusi pasižiūrėjo.

— Štai ir pasakei, ką norėjai pasakyti, džiaugiuosi, kad taip trumpai drūtai. Bet pats dėl to kamuosies.

— Jeigu būsi teisinga,— ne.

— Aš labai teisinga,— tarė Izabelė.— Aš ant tavęs nepykstu. Ar dar reikia geresnio įrodymo? Nežinau, kas man darosi, bet nė kiek nepykstu. Kai pradėjai šitą šneką, mane ėmė pyktis, bet praėjo. Gal man ir būtų dėl ko pikta, bet ponas Osmondas taip nemanytų. Jis nori, kad aš viską žinočiau, todėl man jis ir patinka. Aš žinau, kad tu neturi ko laimėti. Aš kaip mergina tau neteikiau jokių vilčių, ir tau trokšti, kad netekėčiau, nėra vardan ko. Tu man davei gerą patarimą, ir ne sykį esi davęs. Ne, aš labai rami, aš visad kliaujuosi tavo išmintimi,— gyrėsi ji savo ramumu, o kalbėjo, vos valdydama jaudinimąsi. Ji aistringai troško būti teisinga ir palietė Ralfui širdį; jis jautėsi lyg pamyluotas žmogaus, kurį įskaudino. Jam kilo noras nutraukti ją, nuraminti; tą akimirką buvo absurdiškai nenuoseklus — jau norėjo atšaukti viską, ką buvo pasakęs. Bet Izabelė nedavė jam progos įsiterpti; įžvelgusi, kaip jai rodėsi, savo didvyriškumą, ji ir toliau norėjo išlaikyti šią gaidą.

— Matau, turi kažkokią ypatingą mintį, ir man būtų labai įdomu ją išklausyti. Esu tikra, kad ji bešališka, nujaučiu. Nors nei šis, nei tas diskutuoti dėl tokių dalykų — beje, tiesiai sakau, kad jeigu vilies mane atkalbinėti, verčiau nė nepradėk. Manęs atgal nepastūmėsi nė per plauką, vėlu. Kaip sakei — įkliuvau. Be abejo, tau bus nemalonu tai prisiminti, bet kankinsies pats vienas. Aš niekad neprikaišiosiu.

— Kitaip nė nemanau,— tarė Ralfas.— Šitokios tavo santuokos nė iš tolo nesitikėjau.

— O kuo ypatinga šita santuoka?

— Kad man sunku ir paaiškinti. Mano nuomonė nėra labai apibrėžta, bet ji neigiama. Man nė į galvą neatėjo, kad tu išsirinksi tokį žmogų.

— Jei jau taip, koks ponas Osmondas žmogus? Mano akyse — jis nepriklausomas savitas žmogus,— pareiškė mergina.— Ką gali prieš jį pasakyti? Tu nelabai jį ir pažįsti.

— Taip,— atsakė Ralfas,— aš jį mažai pažįstu ir neslepiu, jog neturiu jokių faktų, kurie papunkčiui padėtų įrodyti, kad jis niekšas, tačiau mano tokia nuojauta, kad tu žengi į rimtą pavojų.

— Kiekvienose vedybose daug rimtų pavojų, ir jis rizikuoja tiek pat kiek ir aš.

— Čia jo reikalas! Jeigu bijo, tegu traukiasi. Dėkočiau Dievui.

Izabelė atsilošė krėsle, sukryžiavo rankas ir įsistebeilijo į pusbrolį.

— Kad aš tavęs nesuprantu,— ištarė ji šaltai.— Nesumetu, ką nori pasakyti.

— Vyliausi, kad ištekėsi už reikšmingesnio žmogaus.

Nors, kaip minėjau, jos balsas buvo šaltas, bet po šių žodžių ji nuraudo kaip ugnis.

— Kam reikšmingesnis? Man rodosi, gana, kad vyras yra tau pačiai reikšmingas!

Nukaito ir Ralfas, jo padėtis jį glumino. Jis bent išoriškai ją pakeitė: atsitiesė, paskui pasilenkė į priekį, atrėmė delnus į kelius. Akis nudelbė į žemę; iš pažiūros atrodė apie kažką labai pagarbiai susimąstęs.

— Tuoj pasakysiu, ką turiu omeny,— iškart tarė.

Jis jaudinosi, karščiavosi, kartą pradėjęs šią kalbą norėjo išsakyti viską, kas gulėjo ant širdies. Bet išsakyti neužgaudamas.

Izabelė kiek patylėjo, paskui prabilo iš didžio.

— Pagal tai, už ką mes vertiname žmones, ponas Osmondas visus pranoksta. Gal ir yra tauresnių sielų, bet man neteko sutikti. Ponas Osmondas visų pranašiausias, kiek aš pažįstu; man ganėja ir jo gerumo, ir proto, ir įdomumo. Man kur kas svarbiau, kuo jis apdovanotas, kas yra, negu ko jam trūksta.

— Aš kūriau gražius tavo ateities vaizdus,— prabilo Ralfas lyg negirdėjęs jos žodžių.— Džiūgavau, rinkdamas tau neeilinę lemtį. Joje nieko panašaus negalėjo būti. Taip greit ir taip lengvai tu neturėjai pulti.

— Sakai — pulti?

— Toks mano požiūris į tai, kas tau įvyko. Man tu atrodei skrajojanti padebesiais, iškilusi dangaus skaistybėje virš žmonių galvų. Ūmai kažkas švystelėjo į tave apvytusį rožės pumpurą — sviedinį, niekad neturėjusį tavęs pasiekti, ir tu nupuolei žemėn. Man skaudu,— tęsė Ralfas be atožvalgos,— man skaudu, lyg pats būčiau parkritęs.

Sumišimas ir skausmas jo pašnekovės veide pasidarė dar didesnis.

— Aš nė trupučio nesuprantu tavęs,— pakartojo ji.— Sakai tave džiugino graži mano ateitis — čia man ir neaišku. Per daug nedžiūgauk, nes galiu pagalvoti, kad džiūgauji mano kaina.

Ralfas papurtė galvą.

— Tu gal ir netiki, kokią gražią lemtį aš tau pranašavau.

— O ką reikštų tas mano skrajojimas, pakilimas virš visų? — neatlyžo ji.— Į tokį aukštį kaip dabar aš dar niekad nebuvau pakilusi. Ar yra merginai kas aukštesnio, nei ištekėti už savo pasirinkto žmogaus? — Vargšė Izabelė jau nuklydo į retoriką.

— Tavo pasirinkimą aš ir drįstu kritikuoti, mieloji pussesere. Sakyčiau, tavo vyras turėtų būti veiklesnis, platesnių mostų, laisvesnės natūros.— Pasvyravęs Ralfas pridėjo: — Aš niekaip neįveikiu įspūdžio, kad Osmondas yra kažkoks, tarkime, smulkus.— Paskutinį žodį jis ištarė nelabai tvirtai, bijojo, kad ji vėl neužsipliekstų. Ir net nustebo, kad ji buvo rami ir atrodė kažko susimąsčiusi.

— Smulkus? — jos lūpose šis žodis nuskambėjo didingai.

— Jis toks ribotas, savimeilis, tiek reikšmės sau teikia!

— Jis turi daug savigarbos, ir aš nemanau, kad tai trūkumas,— atrėmė Izabelė.— Kas save gerbia, gerbia ir kitus.

Ralfą trumpam kone nuramino logiškas jos dėstymas.

— Taip, bet viskas sąlygina; žmogus turi nepamiršti savo santykio su kitais, su aplinka. Vargu ar tai ponui Osmondui duota.

— Man labiausiai rūpi jo santykis su manimi. Man jis nuostabus.

— Jis skonio įsikūnijimas,— tęsė Ralfas, įtempęs protą, kaip nusakyti pragaištingas Gilberto Osmondo savybes, kad pats nebūtų užsipultas tirštinant spalvas. Stengėsi apibūdinti jį bešališkai, moksliškai.— Jis viską sprendžia, smerkia ar giria grynai pagal skonio matą.

— Kokia laimė, kad jo toks nepriekaištingas skonis.

— Tikrai nepriekaištingas, jei išsirinko sau į nuotakas tave. O ar tau teko matyti, kas būna, kai toks nepriekaištingas skonis nepatenkinamas?

— Tikiuosi, kad turėsiu laimės visada patenkinti savo vyro skonį.

Nuo tokių žodžių Ralfui užvirė kraujas.

— O, tu tik spyriojies, žemindama save. Tu ne tam skirta, kad būtumei tokiu matu matuojama — tavo dalia turi būti geresnė kaip popinti bergždžio diletanto jautrumą!

Izabelė iškart pakilo, iš paskos ir Ralfas, ir taip juodu valandėlę stovėjo, susirėmę žvilgsniais, lyg jis būtų jai metęs kokį iššūkį ar įžeidimą.

— Per toli nuėjai! — kuždom tarė ji.

— Aš pasakiau viską, kas man slėgė širdį, pasakiau, nes myliu tave!

Izabelė pablyško,— nejaugi ir jis yra tame nelemtame sąraše? Ją pagavo noras sulenkti jį:

— A, vadinasi, tu nesi bešališkas!

— Aš tave myliu, beviltiškai myliu,— skubiai ištarė Ralfas, su pastanga nusišypsodamas, susigriebęs, jog tuo prisipažinimu išsakė daugiau negu ketino.

Izabelė paėjo į šalį ir sustojusi užsižiūrėjo į saulėtą sodo ramybę, bet netrukus atsigręžė į jį.

— Tuomet gal kalbi iš baisios nevilties! Aš nesuprantu tavęs, bet tiek to. Aš nesiginčiju — tai būtų neįmanoma, aš tik stengiausi tave išklausyti. Esu labai dėkinga už tavo norus man viską išaiškinti,— jos balsas jau buvo švelnus, lyg tas pyktis, nuo kurio prieš valandėlę ji net pašoko, jau buvo atslūgęs.— Tu labai geras, kad stengiesi mane įspėti, jei tau iš tikro baisu, bet aš nepažadu susimąstyti dėl tavo žodžių, apsisukusi aš juos pamiršiu. Neprisimink ir tu, savo pareigą atlikai, niekas kitas daugiau nepadarytų. Aš nemokėčiau paaiškinti, ką jaučiu, kuo tikiu, bet jei ir mokėčiau, nebūčiau linkusi aiškintis.— Ji kiek patylėjo, o toliau kalbėjo be nuoseklumo, ir tai pastebėjo net Ralfas, nors jis visas įsitempęs sekė, ar ji nors kiek nesusvyravo.— Aš neperprantu tavo nuomonės apie poną Osmondą ir todėl negaliu apie ją spręsti — aš matau jį kitokiomis akimis. Jis nereikšmingas žmogus, taip, nereikšmingas, jis tokiam reikšmingumui abejingų abejingiausias. Jeigu tai turėjai omenyje jį apšaukdamas smulkiu, galvok, kad jis smulkus. O aš tokią prigimtį vadinčiau plačia, nieko platesnio nežinau. Nesileisiu į ginčus apie žmogų, už kurio išteku,— pakartojo Izabelė.— Aš net nežadu pono Osmondo ginti, jis nėra toks silpnas, kad būtų reikalingas mano gynybos. Net ir tau pačiam turėtų atrodyti keista, kad aš kalbu taip ramiai ir šaltai, lyg jis būtų koks pašalinis. Su nieku kitu apie jį nė nekalbėčiau, tik su tavim; o po to, kai savo žodį tarei, noriu atsakyti galutinai. Meldžiamasis, negi man linkėtumei vedybų dėl turto, kaip sakoma, vedybų iš apskaičiavimo? Mano vienas siekis — turėti laisvę elgtis pagal savo širdies balsą. Kažkada mano buvo kitokie siekiai, bet jie jau išblėso. Ar ne todėl esi nepatenkintas ponu Osmondu, kad jis — beturtis. O man jis dėl to ir patinka. Ačiū Dievui, aš sočiai turiu pinigų ir už tai niekad taip nesijaučiau dėkinga kaip dabar. Būna tokių minučių, kai norėčiau nueiti ir atsiklaupti

prie tavo tėvo kapo; jis gal ir pats nenujautė, kiek gero padarė, suteikdamas man galimybę ištekėti už neturtingo žmogaus, žmogaus, kuris savo neturtą pakelia ištvermingai ir oriai. Ponas Osmondas nesiveržė į žemiškas gėrybes, niekad dėl jų nešliaužiojo ir nesigrūmė. Jeigu čia žmogaus ribotumas, egoizmas — tebūnie taip. Manęs tokie žodžiai negąsdina, netgi nepiktina, man tik gaila, kad tu taip klysti. Kitiems būtų atleistina, bet tu mane stebini. Kaip tu nematai tikro džentelmeno, šviesaus proto? Ponas Osmondas nedaro jokių klaidų. Jis viską žino, viską supranta; tai geriausios, švelniausios, tauriausios sielos žmogus. Tu kažką įsikalei į galvą. Gaila, bet aš niekuo negaliu padėti, nes tai labiau liečia tave negu mane.— Izabelė nutilo ir įbedė į pusbrolį akis, iš kurių švietė jausmai, prieštaraujantys uoliam jos santūrumui: piktas apmaudas jose buvo atmieštas įžeisto išdidumo, kam reikia teisintis dėl savo išrinktojo, kuris — vienas kilnumas, vienas tyrumas. Nors ji nutilo, Ralfas neprasižiojo, nes matė, kad ji dar ne viską pasakė. Ji neva kalbėjo iš didžio, įtikinėdama buvo neva abejinga, o nesitvėrė savyje.— O kokį vyrą man išrinktum? — ūmai paklausė ji.— Sakai „skrajoti padebesiais“, „pakilti virš visų“, bet jei išteki, privalai nusileisti ant žemės. Kiekvienam mūsų nesvetimi žmogiški jausmai ir poreikiai, kiekvieno mūsų krūtinėje plaka širdis, mes tuokiamės su tam tikru žmogumi. Tavo motina man niekaip negali atleisti, kam nepažadėjau rankos lordui Vorbertonui, ji pasibaisėjusi, kad einu už žmogaus, neturinčio nė vieno iš pavydėtinų ano privalumų — nei nuosavybės, nei titulų, nei garbės, nei namų, nei žemių, nei aukštos padėties, nei vardo, nei ypatingų brangenybių. Man ir patinka, kad ponas Osmondas nieko iš viso to neturi. O yra labai vienišas, labai išsilavinęs ir labai padorus žmogus, ne stambus savininkas.

Ralfas įdėmiai klausėsi, lyg tie jos žodžiai būtų buvę verti rimto apmąstymo, bet iš tiesų galvojo ne apie tai, o bandė apsiprasti su sunkiu įspūdžiu, kad čia vien jos aklas karštas tikėjimas. Ji klydo, bet tvirtai tikėjo; apsigaudinėjo, bet buvo gailiai nuosekli. Juk toks jos būdas — susikūrusi gražią teoriją apie Gilbertą Osmondą, jį mylėjo ne už jo tikrąsias savybes, o už jo trūkumus, išdabintus kaip dorybės. Ralfas prisiminė, kaip tikino tėvą norįs suteikti jai galią patenkinti vaizduotės polėkius. Jis tokią galią jai davė, ir mergina ja savaip pasinaudojo. Vargšas Ralfas jautėsi palaužtas, sugėdintas. Izabelė paskutinį sakinį ištarė pusbalsiu, su iškilniu įsitikinimu ir taip iš esmės užbaigė jų kalbą, tada apsigręžė ir patraukė atgal į namą. Ralfas ėjo

greta, jiedu drauge perkirto kiemą ir prisiartino prie didžiųjų laiptų. Čia jis pristabdė žingsnį, sustojo ir Izabelė, atsuko į jį veidą, spindintį akivaizdžiu, kad ir labai nenuosekliu dėkingumu. Jo priešingumas padėjo jai aiškiau suvokti savo elgesio paskatas.

— Ar neini kartu pavalgyti? — paklausė ji.

— Ne, nenoriu, aš neišalkęs.

— Tau reikia daugiau valgyti,— tarė mergina.— Gyveni vien oru.

— Taip, kiek tik širdis geidžia; grįžęs į sodą dar pasisotinsiu. Palydėjau tave tik va kam. Pernai sakiau, kad jeigu įkliūtum į kokią bėdą, aš jausčiausi klaikiai parduotas. Štai taip aš šiandien ir jaučiuosi.

— Manai, kad įkliuvau į bėdą?

— Klaida jau savaime bėda.

— Tebūnie taip,— tarė Izabelė,— dėl savo bėdų aš tau niekada nesiskųsiu! — Ir ji užlipo laiptais aukštyn.

Ralfas stovėjo, susibrukęs rankas į kišenes, lydėdamas ją žvilgsniu; paskui jį persmelkė aukštom sienom aptverto kiemo vėsa, ėmė purtyti drebulys, ir jis grįžo į sodą pasisotinti Florencijos saulėkaita.

XXXV SKYRIUS

Izabelei, rytais vaikštinėjant su mylimuoju Kaškine, nė karto nekilo noras pasakyti, kad Krescentini rūmuose jis nėra malonėje. Santūriai tetos ir pusbrolio pareikštas nepalankumas jos vestuvėms ypatingo įspūdžio jai nepadarė, ji tik nusprendė, kad jie nemėgsta Gilberto Osmondo. O kad nemėgsta, ji dėl to neužsigavo, net nesikrimto, tik dar kartą įsitikino, kad jos pasirinkimas pagirtinas visais atžvilgiais — ji teka ne dėl kitų, o dėl savęs. Daug ką galima padaryti, kad kitiems įtiktume, bet vedybos yra savo pačių pasitenkinimui, ir Izabelės pasitenkinimas buvo juo didesnis dėl pasigėrėtino, puikaus jos jaunikio elgesio. Gilbertas Osmondas buvo įsimylėjęs, ir kada kada, bet tomis ramiomis, giedromis, ligi vienai įsimintinomis dienomis prieš pat jo vilčių išsipildymą mažiausiai buvo vertas Ralfo Tačito kritikos. Iš tos kritikos Izabelė įsidėmėjo tik vieną dalyką — meilė atitolina savo auką nuo visų, tik ne nuo mylimo asmens. Ji pati juto esanti atsiskyrusi nuo visų artimųjų — nuo abiejų seserų, kurios savo laiške,

kaip ir derėjo, išreiškė viltį, kad ji būsianti laiminga, ir ne tokį tiesų nustebimą, kad ji neišsirinko sau gyvenimo draugu spalvingesnio herojaus; nuo Henrietos, kuri, be abejonės, atvyks, nors ir pavėluotai, pareikšti savo protesto; nuo lordo Vorbertono, kuris tikrai mokės save paguosti, ir nuo Kasparo Gudvudo, kuris, ko gero, nemokės; nuo tetos, kurios supratimas apie vedybas buvo toks bejausmis ir lėkštas, kad Izabelė net neslėpė savo paniekos; ir nuo Ralfo, kurio kalbos apie įsivaizduotą didelę jos ateitį buvo užgaidi priedanga jo paties nusivylimui. Ralfas veikiausiai troško, kad ji niekad netekėtų — štai kur teisybė, nes jam buvo smagu stebėti jos, kaip netekėjusios merginos, nuotykius. O nusivylęs prisakė piktų žodžių ant to, kuris jos akyse jį patį nustelbė; Izabelė su pasitenkinimu tikėjo, kad Ralfas tikrai pyksta. Jai buvo lengva tuo tikėti, nes antraeiliams dalykams, kaip sakyta, emocijų buvo likę tik nuobiros: mintis, kad atiduoti pirmenybę Gilbertui Osmondui reiškė norom nenorom nutraukti visus kitus saitus, jai jau buvo kaip aksioma, gal net puošianti jos lemtį. Ji paragavo savo pasirinkimo saldybės ir kone su pagarbiu siaubu suvokė, jog ši aistringa, pakerėta būsena kitiems yra užgauli ir negailestinga, nors meilė nuo seno šlovinama kaip didžiausia dorybė. Bet čia tragiškoji laimės dalis: vieno teisė — kitam skriauda.

Osmondo sėkmės džiaugsmas, kuris, aišku, liepsnote suliepsnojo, dūmų pagal tokią kaitrią ugnį tuo tarpu skleidė mažai. Jo pasitenkinimas niekad nebuvo reiškiamas tiesmukai; jaudinimasis jam, kaip ir visiems santūriems žmonėms, buvo savotiška savitvarda. O dėl tokios sandaros jis buvo žavingas mylimasis; visą laiką atrodė atsidavęs, nugalėtas. Kaip minėjau, jis niekada neužsimiršdavo, todėl nepamiršdavo, kad reikia būti dėmesingam, švelniam, rodytis,— iš tiesų tą nesunku buvo daryti,— pametusiam galvą, vien jausmo valdomam. Jis buvo be galo patenkintas šia jauna dama, neįkainojama madam Merl dovana jam. Kas gali būti geriau, kaip gyventi šalia pakylėtos, švelniai sustyguotos sielos? Argi tas švelnumas ne tau pačiam atiteks, o įtampa — visuomenei, garbinančiai pranokiuosius? Ar gali būti palaimingesnis gyvenimo draugės bruožas kaip guvus lakios vaizduotės protas, sergstintis tave nuo monotonijos ir tartum puošnus nugludintas paviršius atspindintis tavo paties mintis? Osmondas nepakęsdavo, kai jo mintis atgamindavo paraidžiui — jos atrodydavo tokios banalios ir paikos. Daug maloniau, kai tavo mintys atgaivinamos, tarsi žodžiams pritaikius muziką. Jis niekad negeidavo bukos žmonos, jo savimyla nebuvo tokia šiurkšti, o šios damos protas bus sidabrinė

lėkštė, ne molinė, lėkštė, į kurią sudėjus nokius vaisius, jie suspindės nauju grožiu; taigi pokalbis jam taps savotišku desertu. Jis aptiko, kad Izabelės sidabras turi aukščiausią prabą — barkštelsi į jos vaizduotę krumpliu, ir pasigirsta sidabro skambesys. Nors jam niekas nieko nesakė, jis puikiai suprato, kad jos giminaičiai ne itin džiaugiasi jųdviejų santuoka, bet jis nuo pat pradžių žiūrėjo į Izabelę kaip į savarankią, nuo nieko nepriklausančią asmenybę, tad ir dėl giminės nusiteikimo jam nebuvo ko sielvartauti. Tačiau vieną rytą jis ūmai prašneko apie tai:

— Jiems nepatinka, kad pagal turtą mudu nelygūs. Mano, jog aš myliu jus dėl pinigų.

— Kalbate apie mano tetą ir pusbrolį? — paklausė Izabelė.— O iš kur žinote, ką jie mano?

— Jūs nė karto nepasigyrėte, kad jie patenkinti, o kai andai parašiau poniai Tačit, atsakymo taip ir nesulaukiau. Jeigu jie džiaugtųsi, būčiau gavęs kokį ženklą, ir tik tuo, kad aš skurdžius, o jūs turtinga, galima paaiškinti jų santūrumą. Žinia, kai beturtis veda turtingą merginą, jis neišvengia apkaltinimo. Na ir tegul sau, man rūpi viena — kad jums nekiltų nė menkiausia abejonė. Man nė motais, ką galvoja žmonės, iš kurių man nieko nereikia — nė žinoti nenoriu, ką jie ten sau mano. Man niekada nerūpėjo jų nuomonė, dievaži, tai ko turėtų rūpėti dabar, kai man už viską atlyginta? Neapsimetinėju, kad gailiuosi, kam esate turtinga — aš sužavėtas. Kaip sužavėtas viskuo, kas yra jūsų — ar tai dorybė, ar pinigai. Vaikytis pinigų bjauru, bet rasti nuostabu. Be to, man regis, aš įrodžiau, kad nesu didelis gobšuolis: per savo gyvenimą nesu bandęs užsidirbti nė skatiko, todėl ant manęs turi kristi mažesnis įtarimas negu ant tų, kurie pluša ir prakaitą lieja. Tegu jie sau mane įtarinėja — turiu galvoje jūsų gimines, jiems gal net ir pridera. Kada nors aš jiems labiau patiksiu, beje, kaip ir jums. Šiuo tarpu man svarbiausia neprisikaupti prieš juos tulžies, o dėkoti likimui už gyvenimą ir meilę.

— Jus pamilęs aš pasidariau geresnis,— pasakė jis kažkuria kita proga,— protingesnis, sugyvenamesnis — aš nė kiek nesiginu — giedresnis, malonesnis, netgi stipresnis. Anksčiau geidžiau tiek visokių dalykų ir pykau, kad jų neturiu. Šaltu protu galvodamas, buvau patenkintas, kaip esu jau sakęs, ir džiaugiausi, kad moku apkarpyti savo norus. Tačiau buvau irzlus, mane apimdavo liguisti ir bergždi baisaus alkio, godulio priepuoliai. Dabar aš užganėdintas, net neišmanau, ko dar galėčiau trokšti. Lygiai taip būna žmogui, prieblandoje bandan-

čiam skaityti knygą, kai staiga užsidega lempa. Įtempęs regėjimą skaičiau gyvenimo knygą, bet nieko neradau, kas atlygintų už mano uolumą; dabar man šviesu skaityti, ir aš suprantu, kad skaitau nuostabų apsakymą. Brangioji mano mergaite, man trūksta žodžių, koks prieš mus atsiveria gyvenimas, kokia ilga vasaros popietė laukia mūsų. Tai antroji Italijos dienos pusė, su aukso ūku, ilgėjančiais šešėliais, su tuo dievišku, šviesos, oro, peizažo švelnumu, kurį labai mėgau visą gyvenimą ir kurį dabar pamėgote jūs. Garbės žodis, nerandu, dėl ko mudu galėtume nesutarti. Turime visko, ko mūsų širdis geidžia, jau nekalbant apie tai, kad turime vienas kitą. Turime dovaną žavėtis ir dar keletą puikių principų. Mes nekvaili, nešykštūs, nesupančioti tamsos ar bukumo varžtų. Jūs — pati jaunystė, o aš — pati branda. Dar savo pramogai mes turime vargšę mano dukrelę, pasistengsime ir jai sukurti lizdelį. Viskas taip giedra, tikrų itališkų spalvų.

Jie kūrė gausybę planų ateičiai, drauge pasilikdami nemažai laisvės sau; savaime suprantama, jie nutarė kol kas apsigyventi Italijoje. Italijoje jie susipažino, Italija liudininkė, kaip jie vienas kitą pamilo, tegul Italija būna ir jų laimės liudininkė. Osmondui ji brangi kaip sena pažintis, o Izabelę viliojo kaip nauja, tarsi užtikrinanti, kad jos ateitis — tai aukšta grožio suvokimo pakopa. Troškimą kuo daugiau aprėpti iš jos širdies dabar buvo išstūmusi nuovoka, jog be asmeninių pareigų, sutelkiančių visas jėgas vienam tikslui, gyvenimas yra tuščias. Ji buvo prisipažinusi Ralfui, jog per metus, kitus pamatė gyvenimo ir jai jau nusibodo... ne, ne gyventi nusibodo, o gyvenimą stebėti. Kur dingo jos polėkiai, siekiai, teorijos, toks savarankumo branginimas, ankstesnė jos nuostata niekada netekėti? Visa tai paglemžė paprastesnis poreikis, o atsakymas į tą poreikį, nušlavęs aibę klausimų, pasotino nesibaigiančius troškimus. Tas poreikis vienu ypu viską supaprastino, nusileido iš dangaus kaip žvaigždžių šviesa, ir nebereikėjo jokių paaiškinimų. Visas paaiškinimas — kad jis jos mylimas, jos vienos, ir kad ji jam reikalinga. Ji atsiduos jam su nuolankumu, tekės už jo su pasididžiavimu, ji ne tik ima, bet ir duoda.

Kelis sykius Osmondas buvo atsivežęs Penzę į Kaškiną. Per tuos metus ji labai nedaug tepaūgėjo ir ne ką daugiau subrendo. Toks buvo tėvo nusistatymas, kad ji liktų vaikas, šešiolikos metų dar vedžiojamas už rankutės, o tėvui prisėdus pasišnekučiuoti su gražiąja dama, paliepiamas eiti žaisti. Penzė buvo su trumpute suknele ir ilgu paltu, o skrybėlaitė visada jai būdavo per didelė. Greitais žingsneliais ji sma-

giai bidzendavo ligi alėjos galo ir grįždavo su šypsena, tarsi užsiprašydama pagyrų. Izabelė dosniai jai tų pagyrų žėrė, o tokio dosnumo kaip tik ir ilgėjosi prieraiši vaiko širdelė. Izabelė stebėjo jos polinkius, tarsi ir pati būtų nuo jų nemažai priklausoma, juk Penzė — tai dalis tų paslaugų, kurias jai reikės teikti, dalis jos laukiančios atsakomybės. Tėvas dar laikė Penzę tokia vaikiška, jog nepaaiškino, kokie dabar santykiai tarp jo ir gražiosios panelės Arčer.

— Ji nieko nežino,— pasakė jis Izabelei,— nė nenujaučia; mano, kad mudu čia susitinkam ir vaikštinėjam kaip geri draugai. Man toks jos naivumas žavus, aš ir norėjau, kad ji tokia išaugtų. O ne, aš nesu nevykėlis, kaip kad anksčiau maniau: man du dalykai gyvenime pasisekė: vedu moterį, kurią garbinu, ir išauklėjau dukterį taip, kaip troškau,— senamadiškai.

Visame kame jis mėgo „senamadiškumą"; Izabelei ši jo gaida skambėjo ramiai, nuoširdžiai, subtiliai.

— Ar jums pasisekė, ar ne, sužinosite, man regis, tik pasakęs jai teisybę,— pertarė Izabelė.— Kažin kaip ją paveiks ši naujiena? Gal sukels siaubą, o gal pavydą.

— Nė kiek nesibaiminu; jūs jai irgi labai patinkate. Noriu ilgėliau nieko neatskleisti ir pažiūrėti, ar jai neateis į galvą, kad mums metas susižieduoti, jei dar nesame susižiedavę.

Izabelei darė įspūdį Osmondo meniškas, galima sakyti, tapybiškas požiūris į Penzės naivumą, jai pačiai labiau rūpėjo dorovinė šio klausimo pusė. Ir vis dėlto ji labai apsidžiaugė, kai po kelių dienų jis pasisakė atvėręs visą tiesą dukteriai, kuri šią žinią sutikusi tokiais žodžiais: „O, kokią gražią seserį aš turėsiu!" Nei nustebo, nei išsigando, nei pravirko, kaip jis buvo tikėjęsis.

— Turbūt ji jau numanė,— tarė Izabelė.

— Nekalbėkite taip, labai susisieločiau, jei tai būtų tiesa. Maniau, jai bus šioks toks smūgis, bet ji taip sutiko šią žinią, jog mano dukters nepriekaištingas išauklėjimas man nebekelia jokių abejonių. O toks ir buvo mano troškimas. Pati įsitikinsite. Rytoj ji jus pasveikins.

Tas susitikimas kitą dieną turėjo įvykti grafienės Džemini namuose, kur tėvas buvo Penzę atlydėjęs, žinodamas, jog Izabelė turi apsilankyti po pietų su atsakomuoju vizitu, nes grafienė buvo nuvažiavusi pas ponią Tačit pasveikinti būsimosios brolienės, bet nerado jos namie. Vos Izabelė buvo įvesta į grafienės svetainę, Penzė atbėgo pasakyti, kad jos teta tuoj pat ateis. Penzė tą dieną leido pas šią damą, kuriai atrodė, kad mergaitei jau metas mokytis buvoti

visuomenėje. O Izabelė manė, kad ta mergaičiukė galėtų pamokyti gražaus elgesio savo giminaitę, ir kuo geriausiai įsitikino neklystanti, kol kartu su Penze laukė grafienės. Tėvas prieš metus galiausiai rimtai nusprendė dar atiduoti ją į vienuolyną, kad galutinai paruoštų aukštuomenės gyvenimui, ir madam Katerina aiškiai tą įvykdė.

— Tėtė man sakė, kad jūs maloniai sutikote būti jo žmona,— tarė tos garbiosios moters mokinė.— Tai nuostabu! Manau, jūs labai tiksite.

— Tiksiu tau?

— Man tiksite puikiai, bet aš norėjau pasakyti, kad judu su tėte labai tiksite vienas kitam. Judu abu tokie ramūs, tokie rimti. Jūs gal ir ne tokia rami kaip jis arba net kaip madam Merl, bet už daugelį kitų esate gerokai ramesnė. Pavyzdžiui, mano teta jam nebūtų pora. Ji nuolat bruzda, nenustygsta, o šiandien ypač, tuoj pamatysite. Vienuolyne mus mokė, jog negražu apkalbinėti vyresniuosius, bet, man rodos, nieko bloga, jei kalbame apie juos palankiai. Jūs būsite puiki draugė mano tėčiui.

— Tikiuosi, ir tau,— ištarė Izabelė.

— Aš ne šiaip sau pirmiausia apie jį kalbu. Jau sakiau, ką apie jus galvoju; jūs man iš pirmo karto patikote. Aš taip jumis žaviuosi, kad man bus didelė laimė nuolat jus matyti. Jūs būsite man pavyzdys, aš stengsiuosi visur jus mėgdžioti, tik kaži, ar man išeis. Aš labai džiaugiuosi dėl tėčio, jam manęs buvo negana. Bet jei ne jūs, nežinau, kas jam būtų įtikęs. Būsite mano pamotė, tik venkime šito žodžio. Sakoma, jog pamotės beširdės, bet aš netikiu, kad jūs imsite mane stumdyti ar skriausti. Aš nė kiek nebūgštauju.

— Mano mieloji Penze,— tarė švelniai Izabelė.— Stengsiuosi, kad tu iš manęs patirtum vien gerumą.— Kažkokia miglota nenusakoma nuojauta, kad vieną gražią dieną to labai prireiks, šalčiu persmelkė jai širdį.

— Kaip gerai, tuomet man nėra ko baimintis.— Kaip visada jos atsakymas nuskambėjo lyg iš anksto parinktas. Iš to buvo matyti, kokia mokykla jos išeita arba kokių bausmių už neįtikimą jos bijoma!

Ji neklydo, apibūdindama tetą; nė iš tolo nebuvo panašu, kad grafienė Džemini būtų suglaudusi sparnus. Rodos, ji plasnote įplasnojo į kambarį ir nelyginant pagal kokį iš seno nusistovėjusį ritualą pabučiavo Izabelę į kaktą, paskui į abu skruostus. Nusitempusi viešnią į sofą ir žiūrėdama į ją, vis kitaip pakreipusi galvą, ji pasileido šnekėti,

ir atrodė, kad, sėdėdama su teptuku rankose priešais molbertą, ji būtų dėjusi tikslius potėpius grupinės kompozicijos eskize.

— Jei tikitės iš manęs sveikinimų, prašau man atleisti. Jums, beje, mano sveikinimai nerūpi, juk esate tokia protinga, kad visoks įprastinis etiketas jums turėtų nerūpėti. O man rūpi — nenoriu čia ko nereikia prišnekėti, nebent iš to galėčiau šį tą išlošti. O iš jūsų ką išloščiau? Juo labiau kad vis vien manim netikėtumėt. Aš dabar nebeperšu savo nuomonės kaip nepirščiau savo darbo popierinių gėlių ar kaspinėliais apvedžiotų lempoms gaubtų, nes nemoku jų daryti. Mano gaubtai būtinai užsidegtų, o mano rožės kaip ir šnekos būtų akivaizdžiai nenatūralios. Aš asmeniškai labai džiaugiuosi, jog tekate už Osmondo, bet atvirai sakau, jums nėra ko džiaugtis. Esate reta mergina — taip visi apie jus kalba: turtinga paveldėtoja, gražios išvaizdos, savita, nebanali, žodžiu, vienas malonumas su tokia susigiminiuoti. Kaip jau žinote, mes — iš geros giminės, Osmondas turbūt sakė, o mano mama tikrai buvo nepaprasta, ją visi vadino amerikiečių Korina. Tik, mano supratimu, mes pasibaisėtinai nusmukome, gal dabar per jus pakilsime. Jaučiu jums didelį pasitikėjimą, labai apie daug ką norėčiau su jumis pasikalbėti. Aš niekada nesveikinu merginų su vedybomis, manyčiau, derėtų kaip nors patobulinti tuos geležinius spąstus. Gal dar Penzės ausims per anksti tai girdėti, nors, antra vertus, tam ji pas mane ir atvesta, kad įsiklausytų į aukštosios visuomenės toną. Tegul iš anksto žino, koks siaubas jos laukia. Kai aš susiprotėjau, jog brolis apie jus rėžia sparną, norėjau parašyti jums ir kuo rimčiausiai patarti, kad jo neklausytumėte. Bet pagalvojau, kad išduočiau brolį, o tokių dalykų aš nepakenčiu. Be to, kaip sakiau, aš ir pati jumis susižavėjusi, o aš vis dėlto esu nepataisoma savanaudė. Beje, jūs manęs nė už skatiką negerbsite, ir mes niekada nesuartėsime. Aš norėčiau, bet jūs — ne. Tačiau ateityje mes dar susidraugausime labiau, negu jums dabar atrodo. Mano vyras dar apsilankys jūsų pasveikinti, nors, gal jau žinote, su Osmondu jis nesigiminiuoja. Jis labai mėgsta lankyti gražias moteris, bet dėl jūsų aš nesibaiminu. Pirmiausia, man ne galvoj, ką jis veikia. Be to, jis jums niekad nekris į akį; jis ne jūsų skonio vyras, ir nors yra kvailas kaip aulas, dar tiek susivoks, kad jūs ne jo nosiai. Kada nors, jei turėsite kantrybės, aš jums apie jį viską papasakosiu. Kaip manote, ar nevertėtų Penzei išeiti į kitą kambarį? Penze, eik į mano buduarą ir paskambink.

— Leiskite jai pasilikti,— tarė Izabelė.— Kas nedera Penzės ausims, verčiau ir man negirdėti.

XXXVI SKYRIUS

Vieną 1876 metų rudens pavakarę jaunas simpatingos išvaizdos vyras paskambino į nedidelio buto duris seno Romos namo trečiame aukšte. Kai duris atidarė, jis pasiteiravo madam Merl, ir tarnaitė, tvarkinga, negraži moteris prancūzės veidu bei kambarinės manieromis nuvedė jį į mažutėlaitę svetainę ir paklausė, kaip jis malonėtų prisistatyti.

— Ponas Edvardas Rozjė,— atsakė vyriškis ir atsisėdo laukti, kol pasirodys šeimininkė.

Skaitytojas gal dar nepamiršo, kad ponas Rozjė buvo amerikiečių ratelio Paryžiuje puošmena, bet dar verta priminti, kad protarpiais jis dingdavo iš Paryžiaus horizonto. Gana daug žiemų jis praleisdavo Po, o būdamas pastovių įpročių džentelmenas, gal ir toliau metų metais būtų važiavęs į tą puikų kurortą. Tačiau 1876 metų vasarą vienas įvykis pakreipė ne tik jo minčių, bet ir įpročių seką. Vieną mėnesį jis prabuvo Aukštutiniame Engadine ir tada Sent Morice susipažino su žavia mergaite. Jis iškart ėmė rodyti ypatingą dėmesį tai smulkutei būtybei, kuri atrodė visai taip, kaip seniai jo ieškomas gerasis namų angelas sargas. Jis niekad nebuvo nutrūktgalvis, niekad neišsišokdavo, todėl ją pamilęs susilaikė nuo prisipažinimų meilėje; bet jiems išsiskyrus — mergaitė grįžo į Italiją, o jos garbintojas patraukė į Ženevą, nes buvo pažadėjęs ten prisidėti prie draugų būrelio,— jis pajuto, kad jo širdis neištvers, jei daugiau jos nesusitiks. Paprasčiausias būdas ją pamatyti — tai nuvykti rudenį į Romą, kur panelė Osmond gyveno kartu su tėvu. Ponas Rozjė leidosi į kelią ir lapkričio pirmą pasiekė Italijos sostinę. Buvo labai malonu čion atkeliauti, tačiau jaunuoliui tam prireikė ir didvyriškų pastangų. Lapkrityje Romos oras tiesiog garsi užkratais, ir tokiu metu čia atsiradus jam grėsė pavojus. Tačiau sėkmė lydi drąsuolius,— šis nuotykių ieškotojas visą mėnesį kasdien gėrė po tris kruopeles chinino ir galėjo nesigailėti dėl savo beatodairiškumo. Laiko jis veltui neleido: atsidėjęs ieškojo kokių panelės Osmond trūkumų, bet tuščiai. Ji buvo pasigėrėtinai tobula, ligi galo nuglaistyta, tikrų tikriausias tobulumo pavyzdys. Jis meilingai užsisvajodavo apie ją, kol galiausiai ėmė ją lyginti su Drezdeno porceliano piemenaite. Panelė Osmond, pačiame jaunystės skaistume, išties turėjo rokoko atspalvį, ir Rozjė, kurio skonį labiausiai šis stilius atitiko, netruko tai pastebėti. Kad jis vertino to palyginti lengvabūdiško periodo meną, buvo akivaizdu

iš to, su kokiu dėmesiu jis apžiūrinėjo madam Merl svetainę, kurioje, nors apstatytoje įvairių epochų pavyzdžiais, dominavo du paskutinieji šimtmečiai. Tuoj pat į vieną akį įsidėjęs monoklį, jis apsidairė aplinkui ir tuomet ilgesingai sukuždėjo: „Oho, jos turima puikių daiktelių!" Kambarys buvo nedidelis, pilnas pristatytas baldų, bet į akis krito pablukęs šilkas ir begalė statulėlių, kurias vos pasijudinęs galėjai apversti. Rozjė atsistojo ir atsargiu žingsniu ėmė vaikštinėti, pasilenkdamas čia prie stalų, apkrautų visokiais mažmožiais, čia prie pagalvėlių su kunigaikščių herbais. Įėjusi į kambarį madam Merl rado jį stovintį priešais židinį, prikišusį nosį prie mezginių, kuriais buvo apsiūta damasto staltiesėlė, patiesta ant židinio atbrailos. Jis atsargiai kilstelėjo kraštelį, lyg norėdamas pauostyti.

— Čia senoviški Venecijos mezginiai,— tarė ji,— gana neblogi.

— Jie per geri čia gulėti, verčiau juos dėvėtumėte.

— Girdėjau, kad pas jus Paryžiuje tokioje pačioje vietoje dar geresni patiesti.

— A, bet aš savųjų negaliu dėvėti,— nusišypsojo svečias.

— O kodėl gi ne! Na, sumaniusi pasipuošti mezginiais, rasčiau geresnių.

Jis vėl atidžiai apžvelgė kambarį.

— Jūs turite labai gerų daiktų!

— Taip, bet aš jų nekenčiu.

— Gal norite jų atsikratyti? — skubiai paklausė jaunuolis.

— Ne, gerai, kai turi ko nekęsti, yra kur savo neapykantą išlieti.

— O aš savo daiktus myliu,— sėsdamasis tarė ponas Rozjė, paraudęs nuo tokio prisipažinimo.— Bet aš atėjau pas jus pasikalbėti ne apie juos ir ne apie jūsų gražumynus.— Patylėjęs jis tęsė švelniau: — Panelė Osmond man brangesnė už visus Europos *bibelots**!

Madam Merl išpūtė akis.

— Ar atėjote man apie tai pranešti?

— Atėjau paprašyti patarimo.

Ji pažvelgė į jį draugiškai prisimerkusi, stambia balta ranka glostydama smakrą.

— Kad įsimylėję vyrai patarimų neklausia.

— O kodėl ne, jei jiems iškyla sunkumų. Įsimylėjusiems vyrams dažniausiai taip ir būna. Aš žinau, dar anksčiau teko įsimy-

---

* Niekniekiai (*pranc.*).

lėti. Bet ne taip, kaip šį kartą, tikrai ne taip. Man itin rūpi, ką jūs manote apie mano perspektyvas. Bijau, kad ponui Osmondui aš esu... na, ne itin vertingas eksponatas.

— Tai norėtumėte, kad jums tarpininkaučiau? — sukryžiavusi dailias rankas paklausė madam Merl, kilstelėjusi į kairę gražios burnos kamputį.

— Jei užtartumėte už mane žodelį, būčiau labai dėkingas. Nėra ko drumsti panelei Osmond ramybės, tvirtai neįsitikinus, ar jos tėvas duos sutikimą.

— Jūs galvotas, čia jūsų naudai. Bet gana lengvabūdiškai nusprendėte, kad aš jus laikau dideliu laimikiu.

— Jūs man buvote labai gera,— atsakė jaunasis vyras,— todėl ir atėjau pas jus.

— Aš visuomet gera tiems, kurie turi puikių Liudviko XIV daiktų. Šiais laikais tai didelė retenybė, nėra ko nė sakyti, ką galima už juos gauti.— Sulig tais žodžiais kairysis madam Merl lūpų kamputis kilstelėjo, lyg parodydamas, kad tai juokai.

Tačiau Rozjė vis tiek žvelgė į ją toks pat susirūpinęs ir įsitempęs.

— A, o aš maniau, kad aš pats jums patinku.

— Jūs man labai patinkate, bet, būkite malonus, toliau į tai nesigilinkime. Atleiskite, jei kalbėsiu globėjišku tonu, bet. mano nuomone, jūs esate puikus jaunas džentelmenas. Tačiau noriu įspėti, kad dėl panelės Osmond vedybų aš neturiu balso.

— Nesitikėjau. Man pasirodė, kad jūs labai artima su jos šeima, maniau, jog turite įtakos.

Madam Merl susimąstė.

— O ką jūs vadinate jos šeima?

— Kaip tai ką? Jos tėvą ir — kaip čia angliškai pavadinti — jos *belle-mère**.

— Ponas Osmondas tikrai jai tėvas, bet vargu ar galima jo žmoną laikyti jos šeimos nariu. Ponia Osmond nieko bendro su jos ištekinimu neturi.

— Labai gaila,— tarė Rozjė ir atsiduso su žaviu nuoširdumu.— Manau, ponia Osmond man būtų palanki.

— Gali būti, jei vyras nebūtų palankus.

Jam antakiai pašoko.

---

* Pamotė (*pranc.*).

— Ar ji būna priešingos nuomonės negu jis?

— Visame kame. Jų skirtingos pažiūros.

— Ką gi,— tarė Rozjė,— labai gaila, nors čia ne mano reikalas. Ji labai myli Penzę.

— Taip, Penzę ji labai myli.

— Ir Penzė prie jos labai prisirišusi. Ji man sakė, kad myli ją kaip tikrą motiną.

— Vis dėlto jūs esate iš širdies pasišnekėjęs su ta vargše mergaite,— tarė madam Merl.— Ir apie savo jausmus prisipažinote?

— Jokiu būdu!— sušuko Rozjė pakeldamas pirštine aptemptą ranką.— Jokiu būdu, kol nežinau, ką jos tėvai galvoja.

— Ar visados esate toks nuoseklus? Jūsų gražūs principai — laikotės etiketo taisyklių.

— Ar tik nesijuokiate iš manęs? — sukuždėjo ponas Rozjė atsilošdamas kėdėje ir čiupinėdamasis ūsiukus.— To iš jūsų nesitikėjau.

Ji ramiai papurtė galvą, kaip žmogus, matuojantis gyvenimą pagal savo mastelį.

— Jūs man neteisingas. Aš manau, kad jūsų elgesys rodo gerą skonį, gražiau nė nepasielgsi. Štai ką aš manau.

— Kam turėčiau ją jaudinti tuščiai? Per daug ją myliu,— tarė Nedas Rozjė.

— Šiaip ar taip, gerai, kad man pasisakėte,— toliau kalbėjo madam Merl.— Kol kas pasikliaukite manimi, gal aš jums ir galėsiu padėti.

— Mat kaip gerai, kad pas jus atėjau!— sušuko jos svečias iškart nušvitęs.

— Labai protingai pasielgėte,— atsakė madam Merl šalčiau.— Sakydama, jog galėčiau padėti, turiu galvoje tą sąlygą, jei iš tiesų esate tinkama pora. Tad pasvarstykime.

— Žinokit, aš esu labai doras žmogus,— kuo rimčiausiai ėmė aiškintis Rozjė.— Nesakau, jog be trūkumų, bet ydų tikrai neturiu.

— Tai tik neigiamų pusių neturėjimas, be to, neaišku, kas ką vadina ydomis. O teigiamos? Kokiomis dorybėmis pasižymite? Ką dar turite, neskaitant ispaniškų mezginių ir Drezdeno puodukų?

— Ganėtinai turiu ir pajamų — apie keturiasdešimt tūkstančių frankų per metus. Su mano sugebėjimu apdairiai tvarkytis iš tokių pajamų galėtume gražiai gyventi.

— Gražiai — nelabai, bet šiaip taip galima. Ir tai priklauso nuo to, kur gyvensite.

— Tarkime, Paryžiuje. Bent aš rinkčiausi Paryžių.

Madam Merl kairysis burnos kamputis vėl kilsterėjo.

— Ten daug nepasipuikuotumėte, nebent imtumėte vaišinti iš tų puodukų, bet jie tada greit sudužtų.

— O kam mums puikuotis? Užtektų, kad aplink panelę Osmond būtų viskas gražu. Tokiai gražiai mergaitei kaip ji ir visai pigus *faience** nepakenktų. Ir ji neturėtų nieko kito vilkėti, tik musliną, be jokių raštų,— mąsliai kalbėjo Rozjė.

— Net ir raštų neleistumėte? Beje, ji būtų dėkinga už tokias mintis.

— Patikėkite, jos teisingos; esu tikras, kad ji pritartų, ji labai supratinga, todėl ją ir myliu.

— Ji labai gera mergaitė, be galo tvarkinga, be to, gražiai išauklėta. Bet tėvas, kiek man žinoma, jai nieko negali duoti.

Rozjė nė kiek nesusvyravo.

— Aš to visai nė nenoriu. Bet, tarp kitko, galiu įterpti, kad jis gyvena kaip turtuolis.

— Pinigai žmonos; ji atsinešė didelį kraitį.

— Bet ponia Osmond labai myli savo podukrą, gal jos ir nenuskriaustų.

— Nors ligi ausų įsimylėjęs, bet galva dirba!— sušuko nusijuokdama madam Merl.

— Aš labai vertinu *dot***. Galiu be jo apsieiti, bet vertinti vertinu.

— Ponia Osmond,— tarė madam Merl,— greičiausiai norės pinigus palaikyti saviems vaikams.

— Saviems vaikams? Juk ji neturi vaikų.

— Dar gali turėti. Turėjo berniuką, kuris, vargšelis, šešių mėnesių mirė prieš porą metų. Gali ir daugiau turėti.

— Labai jai linkėčiau, kad tik ji būtų laiminga. Ji puiki moteris.

Madam Merl ne iš karto prabilo.

— O, apie ją galima ilgai šnekėti. Vadinkime ją puikia, jei

*Fajansas (*pranc.*).
**Kraitis (*pranc.*).

norite. Tebūnie puiki! Bet mes dar neišsiaiškinome, kad jūs tikrai esate *parti**. Neturėjimas ydų dar nėra pajamų šaltinis.

— Atleiskite, bet gali būti,— atsakė įžvalgiai Rozjė.

— Kokia būsite graudi pora, jei gyvensite iš savo naivumo!

— Jūs turbūt nepakankamai mane įvertinate.

— Nesate toks naivus? Rimtai kalbant, keturiasdešimt tūkstančių per metus ir geras būdas — derinys, apie kurį verta pamąstyti. Nesakau, kad tokį pasiūlymą reikia sutikti išskėstomis rankomis, bet gali būti ir blogesnių. Ponas Osmondas, ko gero, tikisi šio to geriau.

— Jis gal ir tikisi, o ko geriau galėtų tikėtis jo duktė, negu ištekėti už mylimo vyro? Mat ji mane myli,— karštai pridėjo Rozjė.

— Taip, žinau.

— O,— sušuko jaunasis vyras,— štai kaip gerai, jog pas jus atėjau!

— Tik nežinau, iš kur jūs žinote, jei jos nepaklausėte,— kalbėjo toliau madam Merl.

— Tokiais atvejais be žodžių aišku; kaip sakote, mes naivi pora. O iš kur jūs sužinojote?

— Aš, nebūdama naivi? Per savo gudrumą. Pasikliaukite manimi, ir aš jums viską sužinosiu.

Rozjė pakilo ir stovėjo, glostydamas skrybėlę.

— Jūs labai abejingai kalbate. Ne tik sužinokite, bet ir pakreipkite reikiama linkme.

— Stengsiuosi kaip galėdama. Kuo palankiau nušviesiu jūsų privalumus.

— Labai jums ačiū. Per tą laiką aš žodelį tarsiu poniai Osmond.

— *Gardez-vous-en bien!*** — pakilo ir madam Merl.— Jos čia nepainiokite, nes viską galite sugadinti.

Rozjė įsispoksojo į savo skrybėlę; mąstė, ar šeimininkė vis dėlto tas žmogus, į kurį jam reikėjo kreiptis.

— Aš nelabai jus suprantu. Aš senas ponios Osmond draugas, todėl manau, ji linkės, kad man pasisektų.

— Jums niekas netrukdo būti senu draugu, kuo ji daugiau turės senų draugų, tuo geriau, nes su naujais ne su visais suteikia. Bet kol kas neprašykite, kad ji užstotų jus. Nežinia, gal jos vyras laikysis kitokios pozicijos, todėl kaip žmogus, linkintis jai gero, patarčiau nedauginti tarp jų nesutarimų.

---

* Gera partija (*pranc.*).

** Susilaikykite nuo to! (*Pranc.*)

Vargšo Rozjė veide šmėkštelėjo panika; piršimasis panelei Osmond pasirodė kebli byla ir nesiklostė taip sklandžiai, kaip jam būtų patikę. Bet jam padėjo nepaprastai blaivus protas, lyg ir nematomas, sprendžiant iš paviršiaus, kurį galėtum palyginti su labai saugomu rūpestingo šeimininko servizu.

— Kažin, ar man privalu labai paisyti pono Osmondo! — sušuko jis.

— Gal ir ne, bet pagalvokite apie ją. Sakotės esąs jos senas draugas. Negi norėtumėte, kad per jus ji kentėtų?

— Nieku gyvu.

— Tuomet būkite labai atsargus, neveikite pats, kol aš neapsižvalgysiu.

— Neveikti, meldžiamoji? Atminkite, kad aš myliu.

— Nieko, neperdegsite! Kam pas mane ėjote, jei neatsižvelgiate į mano patarimus?

— Jūs labai gera, aš klausysiu jūsų,— pažadėjo jaunasis vyras.— Tik manding ponas Osmondas labai kietas,— užbaigė nuolankiu balsu, žengdamas prie durų.

Madam Merl susijuokė.

— Tai seniai žinoma. Bet jo žmona irgi ne iš pėsčiųjų.

— O, ji puiki moteris! — pakartojo Rozjė atsisveikindamas.

Jis nusprendė, kad jo elgesys, ir šiaip pavyzdinis, turi nežeminti pretendento į panelės Osmond ranką, bet nemanė sulaužysiąs duotą poniai Merl pažadą, jei vieną kitą sykį, kad ūpas nenupultų, apsilankys savo išrinktosios namuose. Jis nuolat susimąstydavo apie patarėjos žodžius ir kritusį į akis jos atsargumą. Jis nuėjo pas ją, kaip Paryžiuje sakoma, *de confiance**, bet gal ir išsišoko. Jam sunku būtų buvę laikyti save neatsargiu — tokį kaltinimą jis retai kada pelnydavo; bet, antra vertus, jis pažįsta madam Merl tik vieną mėnesį, tad nors laiko ją simpatinga moterimi, gerai pagalvojus, dar nereiškia, jog ji entuziastingai stums Penzę Osmond į jo glėbį, tegu ir labai grakščiai išskėstą. Ji tikrai parodė jam prielankumą ir yra gerbiama Penzės šeimoje, kur atrodo labai sava, bet ne familiari (Rozjė ne kartą stebėjosi, kaip ji taip sugeba). Tačiau gal jis perdėjo jos privalumus? Ir kodėl ji turėtų dėl jo stengtis? Žavi moteris visiems žavi, ir Rozjė pasijuto paskutinis kvailys, kad kreipėsi į ją pamanęs, jog ji išskiria jį iš kitų tarpo. Labai galimas daiktas — nors ji dėjosi

* Su pasitikėjimu (*pranc.*).

tik juokaujanti, kad jai terūpi vien jo *bibelots*. Ar tik jai nešovė į galvą, kad jis galįs jai pasiūlyti vieną kitą savo kolekcijos perlą? Tegu tik ji padėtų jam vesti panelę Osmond, jis visą savo muziejų jai padovanotų. Stačiai šito pasakyti nebuvo kaip, atrodytų pernelyg vertelgiškas kyšis. Bet būtų ne pro šalį, jei ji turėtų vilties.

Su tokiomis mintimis jis vėl nuėjo pas ponią Osmond, o kadangi buvo ponios Osmond „vakaras“ — ketvirtadieniais ji priiminėdavo svečius, tai turėjo atrodyti, kad jis apsilankė vien iš mandagumo. Gerai nuseikėtos pono Rozjė meilės objektas gyveno dideliame name pačiame Romos centre; niūrus masyvus pastatas išėjo į saulėtą *piazetta** netoli Farnesių rūmų[84]. Penzė irgi gyveno rūmuose, rūmuose pagal romietišką mastelį, bet vargšui įsibaiminusiam Rozjė jie atrodė kaip kalėjimas. Jis palaikė blogu ženklu, kad mergina, kurią nori vesti, nors nesitiki, ar įstengs palenkti išrankų jos tėvą, gyvena įmūryta namų tvirtovėje, pilyje rūsčiu romėnišku pavadinimu, atsiduodančiu istoriniais žygiais, nusikaltimais, klasta ir smurtu, paminėtoje Marėjuje ir lankomoje turistų, kurie, paviršutiniškai ją apžvelgę, likdavo nusivylę ir prislėgti, pilyje, kur *piano nobile*** buvo Karavadžo[85] freskos, o eilė suluošintų skulptūrų ir dulkinų urnų puošė plačią tauriais skliautais lodžiją, išeinančią į drėgną kiemą su fontanu, trykštančiu iš apsamanojusios nišos. Jei Rozjė galvoje nebūtų buvęs toks rūpestis, jis būtų teisingiau įvertinęs Rokanero rūmus ir būtų buvęs pagautas tų pačių jausmų kaip ir ponia Osmond, kartą jam pasisakiusi, jog jiedu su vyru, kai nutarė apsigyventi Romoje, išsirinko šitą būstą iš meilės vietiniam koloritui. Vietinio kolorito tikrai čia nestigo, tad nors Rozjė menkiau teišmanė apie architektūrą kaip apie Limožo emalius, jam irgi buvo akivaizdi langų proporcijų ir netgi karnizų detalių didybė. Tik jį persekiojo mintis, kad senais vaizdingais laikais tokiuose pastatuose laikydavo jaunas merginas, atskirtas nuo mylimųjų, ir, grasindami uždarymu į vienuolyną, priversdavo sueiti į nedoras santuokas. Tačiau vieną dalyką jis visada įvertindavo, atsidūręs šiltuose turtingai apstatytuose ponios Osmond svečių kambariuose trečiame aukšte. Jis pripažino, jog šeimininkai išmano apie „gerą daiktą“. Tai daugiau liudijo paties Osmondo skonį, o ne jos — taip ji pasakė, jam pirmą kartą apsilankius jų namuose, kai penkiolika minučių tyliai pasvarstęs, ar

* Aikštelė (*ital.*).
** Beletažas (*ital.*).

jų prancūziškoji kolekcija ne geresnė negu jo Paryžiuje, sau tarė, jog daug geresnė, ir kaip tikras džentelmenas, nuslopinęs pavydą, išreiškė šeimininkei nuoširdų susižavėjimą jos lobiais. Iš ponios Osmond sužinojo, kad vyras jau turėjo didelę kolekciją prieš vestuves, tad nors ji per pastaruosius trejus metus dar papildyta gražiais radiniais, žymioji kolekcijos dalis buvo vyro įsigyta tais laikais, kai dar jis nesinaudojo jos patarimais. Šią informaciją Rozjė savaip išsiaiškino. Žodį „patarimai" jis pakeitė žodžiu „pinigai", o tą aplinkybę, kad Gilbertas Osmondas didžiuosius laimikius įgijo nepiningingu laikotarpiu, palaikė patvirtinimu savo puoselėjamos teorijos, kad jei kolekcionierius kantrus, tai nebūtinai turi būti turtingas. Kantrybė kolekcionieriui svarbiau negu pinigai. Paprastai, lankydamasis čia ketvirtadieniais, Rozjė pirmiausia dėmesį skirdavo salono sienoms: trys ar keturi daiktai ant jų traukė ilgesingą jo žvilgsnį. Tačiau po pašnekesio su madam Merl jis įsisąmonino, kad jo padėtis nepaprastai rimta, ir dabar, vos įėjęs, akimis taip uoliai ieškojo namų šeimininko dukters, kaip būtų leistina džentelmenui, kurio šypsena, vos peržengus slenkstį, rodo čia tikintis kuo geriausios kloties.

XXXVII SKYRIUS

Pirmame kambaryje, dideliame su skliautinėmis lubomis ir senu raudonu damastu aptrauktomis sienomis, Penzės nebuvo; šičia ponia Osmond visada priiminėdavo svečius, bet šįvakar įprastinėje vietoje ji nesėdėjo; artimesnis draugų ratelis buvo susirinkęs prie židinio. Čia mirgėjo prislopinta pasklida šviesa, čia buvo sustatyti stambiausi kolekcijos daiktai, ir kaip paprastai kvepėjo gėlėmis. Penzė šį kartą veikiausiai buvo kitoje iš susijungiančių svetainių — jaunimo prieglobstyje, kur buvo geriama arbata. Osmondas stovėjo nugara į židinį, susidėjęs užpakalyje rankas ir, pakėlęs koją, šildėsi padą. Keletas svečių šnekučiavosi netoli jo, bet jis pokalbyje nedalyvavo, ir jo akių išraiška, kaip būdavo gana dažnai, rodė jį užsižiūrėjus į vertesnius dalykus negu šiuo metu į jo akiplotį įsibrovę veidai. Apie Rozjė atvykimą niekas nepranešė, ir šeimininkas neatkreipė į jį dėmesio, bet jaunasis vyriškis, nors buvo nusiteikęs pasimatyti su žmona, o ne su vyru,

iš didelio pedantiškumo priėjo su juo pasisveikinti. Osmondas, nekeisdamas pozos, atkišo kairiąją ranką.

— Labas. Žmona čia kažkur.

— Nesirūpinkite, susirasiu,— žvaliai atsakė Rozjė.

Osmondas numatavo jį akimis, dar niekas gyvenime nebuvo taip jo matavęs. „Madam Merl jam viską pasakė, ir jis nepatenkintas",— pamanė sau Rozjė. Jis tikėjosi rasti ir madam Merl, bet čia aplink jos nebuvo matyti, gal ji buvo kuriame kitame kambaryje, o gal ateis vėliau. Gilbertui Osmondui jis niekad nejautė ypatingos simpatijos, laikė jį pasipūtėliu. Tačiau Rozjė nebuvo labai įžeidus, o mandagumo taisyklių visados paisydavo. Apsidairęs jis nusišypsojo, nė kiek šeimininko neparemiamas, ir po valandėlės tarė:

— Šiandien mačiau puikų Kapo-di-Monte[86].

Osmondas kiek patylėjo, o paskui šildydamasis padą atsigręžė:

— Kapo-di-Monte aš nė veltui neimčiau.

— Tikiuosi, nenustojote domėjęsis?

— Senais puodais ir lėkštėmis? Taip, nustojau.

Akimirką Rozjė pamiršo, kokia kebli jo padėtis.

— Gal žadate su kokiu daikteliu atsisveikinti?

— Ne, su niekuo nežadu atsisveikinti, ponas Rozjė,— tarė Osmondas, žiūrėdamas svečiui tiesiai į akis.

— Ak, norite turėti, ką jau turite, bet daugiau nieko nepridėti,— žvaliai apibendrino Rozjė.

— Labai teisingai. Turiu viską, ko noriu, ir daugiau man nieko nereikia.

Vargšas Rozjė pasijuto raustantis; jį pakirto nepasitikėjimas savimi.

— O man reikia! — sumurmėjo jis nusigręždamas ir suprato, kad šių žodžių jau niekas neišgirdo. Jis pasuko į gretimą kambarį ir susitiko ponią Osmond, išeinančią iš gilaus tarpdurio. Juodo aksomo suknele ji atrodė kilni ir puiki, ir, kaip kad buvo sakęs, spinduliavo švelnumu. Mums žinoma, kokia Rozjė nuomonė apie ją ir kokiais žodžiais jis išreiškė madam Merl savo susižavėjimą ja. Kaip ir mieląją mažąją jos podukrą, iš dalies ponią Osmond jis vertino esteto akimi, instinktyviai atskirdamas pelus nuo grūdų, o kartu kaip žmogus, turintis potraukį nesukataloguotoms vertybėms, tai slaptingai skleidžiamai „šviesai", kurios neįgyjama ir neprarandama ir kurią, nepaisant savo aistros dužiam menui, jis dar mokėjo atpažinti. Tokį

skonį ponia Osmond šiuo metu galėjo visiškai patenkinti. Prabėgę metai ją tik praturtino; jos jaunystės žiedai nebuvo nuvytę, o tik ramiau laikėsi ant stiebo. Ji nebeturėjo to staigaus veržlumo, kuris jos vyrui buvo ne itin priimtinas — dabar ji atrodė išmokusi laukti. Taip ar anaip, bet kai ji sustojo paauksuotos staktos įrėminta, jaunajam Rozjė pasirodė, kad tai gyvas kilmingos damos paveikslas.

— Matote, koks aš pastovus,— prakalbino jis.— Kas gi kitas būtų, jei ne aš?

— Taip, aš jus pažįstu seniau negu visus kitus čia esančius. Tačiau nesileiskime į švelnius prisiminimus. Aš noriu jus pristatyti vienai jaunai damai.

— O, meldžiamoji, kokiai jaunai damai? — Rozjė jautėsi be galo jai dėkingas, nors ne tam čion atėjo.

— Štai ji ten prie židinio rožine suknele, ir nėra kas ją pašnekina.

Rozjė kiek suglumo:

— O ponas Osmondas negalėtų jos pašnekinti? Jis per porą žingsnių nuo jos.

Dabar ponia Osmond kiek suglumo.

— Ji gana lėta, o jis nemėgsta nuobodžių žmonių.

— Bet man gerai ir tokia? Ak, jūs negailestinga.

— Pamaniau, kad jūs turit sumanumo už du. Be to, esate toks paslaugus.

— Tarsi jūsų vyras nepaslaugus.

— Man — ne,— atsakė ponia Osmond mįslingai šypsodama.

— Čia rodiklis, kad kitoms jis tikriausiai būtų dvigubai paslaugesnis.

— Aš jam taip ir sakau,— tarė ji su ta pačia šypsena.

— Žinot, aš norėčiau arbatos,— nenusileido Rozjė, viltingai žvelgdamas į kitą kambarį.

— Puiku. Tuomet eikite ir pavaišinkite mano globotinę arbata.

— Gerai, bet po to paliksiu ją likimo valiai. Atvirai kalbant, aš nekantrauju pasišnekėti su panele Osmond.

— A,— tarė Izabelė nusigręždama,— čia aš niekuo negaliu padėti!

Po penkių minučių, kai, nusivedęs į gretimą kambarį panelę rožine suknute, nešė jai arbatos puodelį, jam parūpo, ar pasisakydamas poniai Osmond tai, ką čia pacitavau, nebus sulaužęs madam

Merl duoto pažado. Tą klausimą jaunuolis būtų galėjęs svarstyti mintyse gana ilgai. Tačiau galiausiai mostelėjo ranka, ir — vaizdingai tariant — jam buvo nė motais, kokius pažadus laužo. Tas likimas, kurio valiai grasino paliksiąs rožinę mergelę, pasirodė ne toks baisus, nes Penzė Osmond,— ji vis taip pat mėgo pilstyti arbatą, padavusi Rozjė puodelį, skirtą jo partnerei, tuoj pati priėjo ir ėmė ją šnekinti. Į šį nekaltą pokalbį Edvardas Rozjė beveik nesiterpė, sėdėjo užsigalvojęs, nenuleisdamas akių nuo mažosios savo širdies mergaitės. Pažvelgę į Penzę jo akimis, iš pradžių nepažintume tos paklusnios mergaičiukės, kuriai prieš trejus metus Kaškine tėvas liepdavo eiti pasivaikščioti, kol pats aptardavo su Arčer šventus suaugusiųjų reikalus. Tačiau netruksime įsitikinti, kad nors devyniolikmetė Penzė jau pasidarė dama, šiam vaidmeniui ji dar nebuvo priaugusi; kad jai, nors ir labai išgražėjusiai, dar verkiant trūko savybių, aukštai vertinamų moters išvaizdoje ir vadinamų stiliumi; kad drabužius, naujus ir puošnius, ji dėvėjo su tokiu neslepiamu atsargumu, lyg būtų tai progai juos pasiskolinusi. Edvardas Rozjė atrodė esąs kaip tik tas žmogus, kuris būtų turėjęs pastebėti tokias jos kliaudas, ir iš teisybės nė viena šios jaunos damos savybė neliko jo nepastebėta. Tik tas savybes jis vadino savaip ir kartais gana taikliai. „Ne, ji vienintelė tokia — daugiau tokių nėra",— kartodavo sau; ir tikrai, nė iš tolo nebūtų sutikęs, kad ji neturi savo stiliaus. Kokio stiliaus? Juk jos stilius kaip mažos princesės, neturite akių, jei nematote. Tas stilius nemodernus, neraižus ir Brodvėjuje nedarytų įspūdžio: smulki rimta mergaitė standžia suknele panėšėjo į Velaskezo „Infantą"[87]. Edvardui Rozjė to ganėjo, jis laikė ją pasigėrėtinai senamadiška. Susirūpinusios jos akys, žavios lūputės, laibas liemenėlis — ji buvo jaudinga kaip vaiko malda. Dabar jį suėmė troškimas sužinoti, ar jis jai patinka, toks troškimas, kad jau ant kėdės nebegalėjo nusėdėti. Jį mušė karštis, net nosine jis ėmė tapšnoti sau kaktą; dar niekad jis nesijautė taip nejaukiai. Penzė — tobula *jeune fille**, negi imsi *jeune fille* stačiai apie tai teirautis. *Jeune fille* buvo Rozjė svajonė — *jeune fille*, net ne prancūzaitė, nes toji tautybė pridarytų daug painiavos. Jis tikrai žinojo, kad Penzė jokio laikraščio į rankas niekados nebuvo paėmusi, o iš romanų daugių daugiausia buvo perskaičiusi kokią sero Valterio Skoto knygą. *Jeune fille* — amerikietė, geriau nė būti negali. Ji bus atvira, linksma,

---

* Jauna mergaitė (*pranc.*).

bet viena niekur nevaikščios, iš vyrų laiškų negaus, į teatrą žiūrėti papročių komedijos nebėgios. Rozjė nebūtų galėjęs paneigti, kad esant šitokiai padėčiai, stačiai kreiptis į šią nekaltą būtybę, reikštų paniekinti svetingumą, bet dabar nedaug trūko, kad jis imtų abejoti, ar svetingumas — tai jau didžiausia pasaulio šventenybė. Ar jo jausmas panelei Osmond nėra begalę kartų svarbesnis? Jam — taip, svarbesnis, bet namų šeimininkui turbūt ne. Liko viena paguoda: jei madam Merl ir bus įspėjusi šį džentelmeną būti budriam, vargu ar jis bus persergėjęs Penzę; tėvui pačiam būtų ne į naudą apskelbti dukteriai, kad ją pamilo malonus jaunuolis. Bet tas malonus jaunuolis iš tiesų ją pamilęs, o visos kliudančios aplinkybės galiausiai jį tik supykdė. Ką galvojo Gilbertas Osmondas, atkišdamas jam du kairiosios rankos pirštus? Jei Osmondas toks storžievis, tad ir jam nėra ko paisyti pagarbumo. Jį pagavo pašėlusi drąsa, vos ta nuobodi panelė, bergždžiai besidangstanti rožinėmis spalvomis, nuėjo pašaukta motinos, kuri pranešė, reikšmingai vyptelėjusi Rozjė, kad turi ją atitraukti prie naujų pergalių. Motinai su dukterimi pasišalinus, dabar jau vien nuo jo priklausė, ar pabus vienu du su Penze. Vienas su ja jis dar niekada nebuvo likęs, dar iš viso nebuvo vienas buvęs su *jeune fille*. Tai buvo lemtinga akimirka, ir vargšelis vėl ėmė tapnoti nosine kaktą. Už to, kur jie dabar stovėjo, buvo dar vienas kambarys, nedidelis, atdaras ir su uždegtomis šviesomis, bet kadangi svečių susirinko ne per daugiausia, per visą vakarą į tą kambarėlį niekas nė neužėjo. Tad dabar ten buvo tuščia; kambario apmušalai buvo šviesiai gelsvos spalvos, degė kelios lempos ir pro atviras duris jis atrodė kaip teisėtos meilės šventovė. Rozjė dirstelėjo pro tarpdurį; bijodamas, kad Penzė nepabėgtų, jis įmanydamas būtų ištiesęs ranką ir ją sulaikęs. Bet ji stovėjo, kur stovėjusi, anai merginai išėjus, ir nė nepakrutėjo link svečių būrelio kitame kambario gale. Jam dingtelėjo, kad ji išsigandusi, taip išsigandusi, kad net negali pakrutėti, bet įdėmiau pažvelgęs įsitikino, jog visai ne, jokio išgąsčio nepamatė, todėl pamanė, kad tam ji dar pernelyg tyra. Po didžiausių svyravimų jis paklausė Penzę, ar negalėtų nueiti apžiūrėti geltonosios svetainės, kuri atrodo tokia viliojanti ir tokia skaisti. Ten jį kartą buvo nusivedęs Osmondas pasižiūrėti prancūzų Pirmosios imperijos[**] laikų baldų, o ypač pasigrožėti masyviu klasikiniu tos epochos laikrodžiu (kuris jam nekėlė jokio pasigėrėjimo). Todėl Rozjė susigriebė gudraująs.

— Žinoma, galite,— atsakė Penzė,— jei norėtumėte, aš aprodyčiau.— Ji nėmaž nebuvo išsigandusi.

— Štai tokio pasiūlymo aš ir tikėjausi, jūs labai gera,— sumurmėjo Rozjė.

Jiedu įėjo kartu; kambarys, jo nuomone, buvo klaikus ir dar pasirodė šaltas. Matyt, tokia pat mintis atėjo ir Penzei.

— Ši svetainė skirta vasarai, o ne žiemos vakarams,— tarė ji.— Toks tėčio skonis. Tėtis garsėja savo skoniu.

Taip, pamanė Rozjė, garsi, bet dažnai tas skonis būna labai prastas. Jis apsidairė, nesumodamas, ką tokiu atveju sakyti.

— O poniai Osmond ar nerūpi, kaip puošiami jos kambariai? Negi ji neturi skonio? — paklausė.

— O, turi, labai gerą, bet labiau literatūrai, pašnekesiui,— atsakė Penzė.— O tėtį traukia va tokie daiktai. Pasaulyje nėra to, ko jis neišmanytų.

Rozjė kiek patylėjo.

— Vieną dalyką tikrai numano,— prabilo jis neilgai trukęs.— Jis numano, kad nepaisant mano didelės pagarbos jam ir didelės pagarbos žaviajai poniai Osmond, iš tiesų aš čia lankausi tik dėl jūsų!

— Dėl manęs? — Penzė pakėlė kiek sunerimusias akis.

— Dėl jūsų, noriu jus matyti,— pakartojo Rozjė, svaigdamas nuo minties, kad nepaiso jokių autoritetų.

Penzė stovėjo ir žiūrėjo į jį tiesiai, įdėmiai, atvirai, net ir nenuraudęs jos veidelis atrodė labai kuklus.

— Aš taip ir maniau.

— O ta mintis jums nebuvo atgrasi?

— Aš nieko negalvojau, juk nieko nežinojau. Jūs man nesakėte,— tarė Penzė.

— Bijojau jus užgauti.

— Jūs neužgaunate manęs,— sukuždėjo mergaitė šypsodamasi lyg angelo pabučiuota.

— Tai aš jums patinku, Penze? — labai švelniai paklausė laimės apimtas Rozjė.

— Taip, patinkate.

Jiedu nuėjo prie židinio, kur riogsojo didelis nemielas Pirmosios imperijos laikrodis; jie buvo giliai kambaryje, kur nesiekė pašaliniai žvilgsniai. Anuos kelis žodžius Penzė ištarė tokiu balsu, lyg pati gamta būtų sualsavusi, ir nebuvo kito atsakymo kaip paimti

jos ranką ir laikyti savojoje. Po to jis pakėlė jos ranką prie lūpų. Ji nesipriešino, vis taip pat tyrai, patikliai ir su bekraščiu nuolankumu šypsojosi. Jis patiko jai, visą laiką patiko, tai tebūnie kas bus! Ji buvo tam pasirengusi, pasirengusi ir visą laiką telaukė jo žodžio. O jei jis nebūtų prašnekęs, ji būtų amžinai laukusi, bet žodis ištartas, tarsi prinokęs persikas nukrito nuo papurtyto medžio. Rozjė jautė, kad jei prisitrauktų ją prie savęs ir priglaustų prie širdies, ji pasiduotų nė lūpų nesukrutindama, priglustų kaip lapelis. Beje, geltonajame ampyro stiliaus *salottino** tai būtų patrakėliškas eksperimentas. Ji žinojo, kad dėl jos jis čia lankosi, o kaip tikra dama niekuo neišsidavė!

— Jūs man labai brangi,— sušnibždėjo jis, bandydamas sau įteigti, jog vis dėlto svetingumu negalima piktnaudžiauti.

Ji žvilgterėjo į ranką toje vietoje, kur jis pabučiavo.

— Tai sakote, kad tėtis jau žino?

— Ką tik pati sakėte, jog nėra to, ko jis nežinotų.

— Man rodos, jums derėtų pasitikrinti,— tarė Penzė.

— Taip, dabar, miela mano, kai esu tikras dėl jūsų! — sukuždėjo jis jai į ausį, o ji ryžtingai pasisuko eiti atgal į kitas svetaines, lyg parodydama, kad delsti nėra ko.

Tuo metu kituose kambariuose visi pajuto atvykus madam Merl, nes kad ir kur pasirodžiusi ji padarydavo įspūdį. Kaip jai taip išeidavo, net akyliausias stebėtojas nebūtų įminęs, nes ji nei garsiai šnekėjo, nei balsiai juokėsi, nei skubiai žengė, nei prašmatniai puošėsi,— žodžiu, niekuo akivaizdžiai nesistengė atkreipti į save dėmesio. Stambi, šviesi, giedra, tarsi paskleisdavo aplink save ramybę, ir žmonės tik todėl imdavo žvalgytis, kad ūmai aplink viskas pritildavo. Šį sykį ji laikėsi ypač tykiai; apglėbusi ponią Osmond — o tai šiek tiek krito į akis, ji prisėdo ant nedidelės sofutės pasišnekučiuoti su šeimininku. Persimetė keliomis bendromis banaliomis frazėmis — viešumoje juodu visada atiduodavo duoklę sustabarėjusiai banalybei — o paskui madam Merl, kurios akys šmižinėjo šen ir ten, pasidomėjo, ar ponas Rozjė tą vakarą buvo čia.

— Atėjo prieš kokią valandą ir kažkur dingo,— atsakė Osmondas.

— O kur Penzė?

— Kitame kambaryje. Ten yra dar keli svečiai.

---

* Mažoji svetainė (*ital.*).

— Tarp jų tikriausiai ir jis,— tarė madam Merl.

— Norite su juo susitikti? — paklausė Osmondas pabrėžtinai bereikšmiu balsu.

Madam Merl dirstelėjo į jį; jo intonacijoje ji ir aštuntines gaidas pagaudavo.

— Taip, norėčiau jam pasakyti, kad jums pranešiau tai, kas jam rūpi, o jūs menkai tesusidomėjote.

— Šitaip nesakykite. Jis dės pastangas mane labiau sudominti, o kaip tik šito aš vengiu. Pasakykite, jog mane papiktino jo piršimasis.

— Juk nepapiktino.

— Na tai kas, bet aš nesužavėtas. Dar šįvakar duosiu jam pats suprasti; tyčia buvau su juo atžarus. Visa tai tokia nuobodybė. O skubėti nėra ko.

— Pasakysiu, kad dar norite palūkėti ir gerai apgalvoti.

— Ne ne, nereikia. Taip jis neatsikabins.

— O jei stengsiuos numušti jam drąsą, vis vien bus tas pats.

— Taip, bet pirmuoju atveju jis bandys aiškintis, įrodinėti, o tai bus neištveriamai įkyru. Antruoju gal prikąs liežuvį ir ims gudriau veikti. Ir nelįs man į akis. Nepakenčiu pokalbių su asilais.

— Šitaip jūs vadinate vargšą poną Rozjė?

— O, jis toks nuoboda — amžinai visur kaišo savo majoliką.

Madam Merl nuleido akis vos šyptelėjusi.

— Jis džentelmenas, puikaus būdo, be to, turi keturiasdešimt tūkstančių metinių pajamų.

— Tai skurdas, „taurus" skurdas,— pertarė Osmondas.— Ne apie tokią ateitį svajoju Penzei.

— Na gerai. Man jis prižadėjo su ja apie tai nekalbėti.

— Tikite juo? — lyg tarp kitko paklausė Osmondas.

— Visiškai. Penzė seniai apie jį galvoja. Tik, manau, jūs tam neteikiate didelės reikšmės.

— Ne, neteikiu, bet kad ji galvotų apie Rozjė, aš irgi netikiu.

— Tokia nuomonė jums parankesnė,— tylomis ištarė madam Merl.

— Ar ji jums pasisakė jį mylinti?

— Kuo ją laikote? Ir kuo mane laikote? — pridūrė po valandėlės madam Merl.

Osmondas sėdėjo užsikėlęs vienos kojos kulkšnį ant kitos kelio,

apėmęs laibą kulkšnį ilgu gražiu smiliumi ir nykščiu; kurį laiką jis žiūrėjo prieš save.

— Visa tai man nėra netikėta. Apie tai galvodamas aš ją auklėjau. Vien tam, kad iškilus tokiam klausimui, ji pasielgtų taip, kaip man geriau.

— Aš ir nemaniau, kad ji galėtų kitaip pasielgti.

— Tad kas jums užkliuvo?

— Niekas. Ir vis dėlto nepatarčiau atstumti pono Rozjė. Neišleiskite iš rankų, jis dar gali praversti.

— Aš nemoku. Jūs neišleiskite.

— Gerai, prilaikysiu už pavadžio, vis pamėtėdama vilties.— Pokalbio metu madam Merl tolydžio žvalgėsi aplinkui; toks buvo jos įprotis kalbantis, kaip ir įterpiamos ilgos tuščios pauzės. Po paskutinių mano čia pacituoto sakinio žodžių buvo stojusi ilga tyla, ir jai dar nesibaigus madam Merl išvydo iš gretimo kambario išeinant Penzę, o paskui ją — Edvardą Rozjė. Mergaitė žengė porą žingsnių ir sustojo, žiūrėdama į madam Merl ir tėvą.

— Jis jau jai prisipažino,— tarė madam Merl Osmondui.

Jos pašnekovas nė galvos nepasuko.

— Štai ko vertas jūsų tikėjimas jo pažadais. Jis užsipelnė rykščių.

— Ketina atverti savo kaltę, vargšelis.

Osmondas atsistojo ir aštriu žvilgsniu nuvėrė dukterį.

— Tiek to,— burbtelėjo nusigręždamas.

Tada Penzė priėjo prie madam Merl mandagiai, bet santūriai. Ši dama ją sutiko nė kiek ne širdingiau, tik pakilo nuo sofos ir paprastai, draugiškai jai nusišypsojo.

— Jūs šiandien labai vėluojate,— tarė jaunesnioji.

— Mielas vaike, aš visad vėluoju tiek, kiek numatau.

Madam Merl atsistojo ne tam, kad pamalonintų Penzę; ji žengė prie Edvardo Rozjė. O jis paskubėjo artyn ir iškart, lyg kuo greičiau norėdamas pasilengvinti širdį, sušnibždėjo:

— Aš jai prisipažinau!

— Žinau, ponas Rozjė.

— Ji pasakė?

— Taip, ji man pasakė. Toliau šį vakarą elkitės apgalvotai, o rytoj penkiolika šeštos ateikite pas mane.— Ji buvo rūsti ir nusisuko nuo jo su tam tikra panieka, kad jis net mintyse nusikeikė, tiesa, nebjauriai.

Jis neturėjo noro kalbėtis su Osmondu — dabar ne laikas ir ne vieta. Bet jį lyg kas nešte nunešė prie Izabelės, šnekučiuojančios su senyva dama. Jis prisėdo prie jos iš kitos pusės; dama buvo italė, ir Rozjė tikrai pamanė, kad ji angliškai nesupranta.

— Jūs ką tik sakėte man nepadėsianti,— tiesiai užšnekino jis ponią Osmond.— Gal kitaip nusiteiksite išgirdusi... išgirdusi...

Izabelė jam padėjo įveikti neryžtingumą:

— Ką išgirdusi?

— Kad viskas gerai.

— Kaip tai suprasti?

— Mudu sutarėme.

— Viskas blogai,— atsakė Izabelė.— Iš to nieko nebus.

Vargšas Rozjė žvelgė į ją maldaujamai, bet kartu apmaudžiai, staiga išmušęs raudonis rodė jį įsižeidus.

— Su manimi niekas taip nėra elgęsis,— tarė jis.— Kodėl galų gale jūs visi einate prieš mane? Žmonės paprastai apie mane kitokios nuomonės. Aš dvidešimt kartų galėjau vesti.

— Gaila, kad nevedėte. Turiu omenyje — vieną kartą, sėkmingai, o ne dvidešimt,— pridūrė Izabelė su malonia šypsena.— Jūs Penzei neužtektinai turtingas.

— Pinigai jos nė kiek nedomina.

— Užtat tėvą domina.

— O taip, jis tai įrodė! — sušuko Rozjė.

Izabelė atsistojo ir nusigręžusi nuo jo be atsiprašymo paliko senąją damą, o jis kokį dešimt minučių neva apžiūrinėjo Gilberto Osmondo miniatiūrų kolekciją, dailiai išdėliotą ant aksominio fono. Bet jis žiūrėjo nematančiomis akimis, skruostai degė, jis duso nuo tokio įžeidimo. Su juo tikrai dar niekas nebuvo šitaip pasielgęs, pirmą kartą jis išgirdo esąs nevertasis. Savo vertę jis žinojo, ir jei ši klaida nebūtų buvusi tokia pragaištinga, jis būtų tik pasijuokęs. Jis vėl visur apieškojo Penzės, bet niekur nerado ir dabar troško tik vieno — dingti iš šių namų. Tačiau prieš išeidamas vėl kreipėsi į Izabelę, jam buvo nesmagu prisiminus savo stačiokiškumą — tai būtų vienintelis prastos nuomonės apie jį pateisinimas.

— Man nederėjo taip kalbėti apie poną Osmondą,— pradėjo jis,— bet atminkite mano padėtį.

— Neatmenu jūsų žodžių,— atsakė ji šaltai.

— O, jūs įsižeidėte ir daugiau man niekada nenorėsite padėti.

Ji patylėjo, o paskui jau visai kitokiu balsu tarė:

— Čia ne mano nenoras, o bejėgiškumas.

— Kad bent kiek *galėtumėte*, aš jūsų vyro daugiau niekad kitaip nevadinčiau kaip tik angelu.

— Pagunda didelė,— tarė Izabelė rimtai, kaip vėliau pats sau pagalvojo, neįmenamai ir pažvelgė jam tiesiai į akis. Tas žvilgsnis kažkaip priminė, jog pažįsta ją nuo vaikystės, tik buvo pernelyg smigus. Ir Rozjė išėjo.

XXXVIII SKYRIUS

Kitą dieną jis nuėjo pas madam Merl ir labai nustebo, nes ji gana lengvai atleido jam kaltę. Tik prisaikdino jokių žygių pačiam nesiimti, kol kas nors bus nuspręsta. Ponas Osmondas norįs aukščiau iššokti, nors, antra vertus, jei nežada dukteriai duoti dalios, tokie jo norai nusipelno kritikos ar netgi pajuokos. Tačiau ji patarė ponui Rozjė tokio tono nepasigauti, nes savo laimę gali pasiekti tik apsiginklavęs kantrybe. Ponas Osmondas nepalankus šioms piršlyboms, bet visaip galį būti, gal pamažėle, pamažėle ims ir nusileis. Aišku kaip dieną, Penzė niekad neis prieš tėvo valią, tad skubindamas jis nieko nelaimės. Čia ne pono Osmondo išsvajotasis pasiūlymas, jam reikia apsiprasti, bet tai turi įvykti savaime, bergždžia būtų jį spausti. Rozjė įterpė, kad jo paties padėtis per tą laiką būtų nepavydėtina, ir madam Merl patikino jį užjaučianti. Bet, kaip ji teisingai sakė, iškart, ko įsigeidęs, negausi, tą ji savo kailiu patyrusi. Rašyti Gilbertui Osmondui beprasmiška, taip liepęs ir pasakyti. Jis pageidautų, kad keletą savaičių apie tai išvis nebūtų kalbama, o kai turėsiąs ką malonaus pranešti ponui Rozjė, pats parašysiąs.

— Jis nepatenkintas, kad jūs prisipažinote Penzei. Oho, kaip nepatenkintas,— tarė madam Merl.

— Mielai suteikčiau jam progą man tai tiesiai išrėžti!

— Tuomet išgirstumėte ko negirdėjęs. Kokį mėnesį į jų namus vaikščiokite kuo rečiau, o dėl viso kito pasikliaukite manimi.

— Kuo rečiau? O kas nustatys, kokiu retumu?

— Kad ir aš. Užsukite ten ketvirtadienio vakarais su bendru svečių srautu, bet kitomis dienomis nesirodykite, o dėl Penzės ne-

sijaudinkite. Aš jai viską paaiškinsiu. Ji tokio ramaus būdo, be žodžių prisitaikys.

Edvardas Rozjė gerokai jaudinosi dėl Penzės, bet, klausydamas patarimo, laukė kito ketvirtadienio, kad vėl galėtų peržengti Rokanero rūmų slenkstį. Tą dieną buvo kviestiniai pietūs, ir nors nuėjo gana anksti, rado jau skaitlingą svečių būrį. Osmondas kaip visada buvo pirmame kambaryje netoli židinio, žvilgsnį įrėmęs į duris, todėl Rozjė, kad nepasirodytų įžūlus, norom nenorom turėjo prieiti ir jį pakalbinti.

— Džiaugiuosi, kad mokate įsiklausyti į užuominas,— tarė Penzės tėvas, primerkdamas skvarbias akis.

— Jokių užuominų aš neklausau. Išklausiau tik pageidavimą.

— Kokį pageidavimą? Iš kur jį išgirdote?

Vargšui Rozjė pasirodė, kad jis užgauliojamas, tad palūkėjo valandėlę spręsdamas, kiek tikrai mylintysis turi užsileisti.

— Madam Merl man persakė, kaip supratau, jūsų pageidavimą, kad neieškočiau progos, mano trokštamos progos, paaiškinti jums savo ketinimus.— Jis džiaugėsi pats savimi už tokį tvirtumą.

— Nesuprantu, kuo madam Merl čia dėta. Kodėl kreipėtės į madam Merl?

— Paklausiau jos nuomonės, ir tiek. O į ją kreipiausi todėl, kad, mano įsitikinimu, ji labai gerai jus pažįsta.

— Ji tik dedasi mane pažįstanti,— atsakė Osmondas.

— Labai gaila, nes ji man suteikė šiokių tokių vilčių.

Valandėlę Osmondas žiūrėjo į židinį.

— Aš labai branginu savo dukterį.

— Ne labiau negu aš. Ar aš to neįrodau, prašydamas, kad išleistumėt ją už manęs?

— O aš noriu ją išleisti už gero vyro,— toliau Osmondas kalbėjo su tokiu ramiu įžūlumu, jog vargšas Rozjė, jei būtų buvęs kitokios nuotaikos, net būtų susižavėjęs.

— Žinia, aš įsitikinęs, jog eidama už manęs ji gaus gerą vyrą. Ji neras, kas ją labiau mylėtų negu aš, arba ką, drįstu pridurti, ji pati labiau mylėtų.

— Aš nelinkęs klausytis jūsų samprotavimų apie tai, ką myli mano duktė,— Osmondas šaltai vyptelėjo.

— Čia ne mano samprotavimas. Jūsų duktė man prisipažino.

— Bet ne man,— kalbėjo toliau Osmondas, kiek palinkęs į priekį ir įbedęs akis į savo batų galus.

— Ji man pasižadėjo, pone! — suriko Rozjė jau nebesusitvardydamas.

Ligi tol jie kalbėjosi pusbalsiu, todėl tokia aukšta gaida atkreipė kitų svečių dėmesį. Osmondas palūkėjo, kol šis pagyvėjimas atslūgo, ir tarė lyg niekur nieko:

— Manau, ji pamiršo davusi tokį pažadą.

Jiedu stovėjo veidais į židinį; ištaręs paskutinius žodžius, šeimininkas atsisuko į kitus svečius. Rozjė, nespėjęs jam atsakyti, išvydo nepažįstamą džentelmeną, apie kurio atėjimą pagal Romos paprotį nebuvo paskelbta, besitaikantį prisistatyti šeimininkui. Pastarasis maloniai, bet neraiškiai šypsojosi; svečias buvo gražaus veido, su didele šviesia barzda, aiškiai matyti — anglas.

— Jūs turbūt manęs nepažinote,— tarė jis su išraiškingesne nei Osmondo šypsena.

— O, dabar jau pažinau. Jokiu būdu nesitikėjau jūsų pamatyti.

Rozjė pasitraukė ir tiesiai nuėjo ieškoti Penzės. Tikėjosi ją rasti kaip paprastai gretimame kambaryje, bet vėl priešpriešomis susitiko ponią Osmond. Iš teisėto pasipiktinimo net nepasisveikino su ja, o ištarė gana atžariai:

— Jūsų vyras šaltas kaip ledas.

Vėl ji neįmenamai nusišypsojo, kaip kad jis buvo anąkart pastebėjęs.

— Nejau norite, kad visi taip kunkuliuotų kaip jūs?

— Aš nesidedu šaltu, bet nesu ir karštakošis. Ką jis savo dukteriai padarė?

— Net nenutuokiu.

— Ar jūs nė kiek nesidomite? — užsipuolė Rozjė, pamanęs, kad ji irgi jį erzina.

Ji patylėjo, patylėjo, o paskui uvėriai atsakė:

— Ne,— bet jos akys užsižiebė, paneigdamos ką tik ištartą žodį.

— Atleiskite, bet aš tuo netikiu. Kur panelė Osmond?

— Ten kampe, taiso arbatą. Tik nesiveskite jos niekur kitur.

Rozjė iškart akimis susirado savo draugę, užstotą svečių. Jis stebėjo ją, bet ji visą dėmesį buvo sukaupusi į savo darbą.

— Viešpatie, ką jis jai padarė? — Jis vėl paklausė kone maldaudamas.— Man jis pareiškė, kad ji manęs atsižadėjo.

— Neatsižadėjo,— ištarė Izabelė labai tyliai, nežiūrėdama į jį.

— O, koks aš jums dėkingas! Dabar galiu atokiau nuo jos laikytis tol, kol, jūsų nuomone, derės!

Baigdamas sakinį, jis pastebėjo Izabelę raustant ir išvydo atžingsniuojantį Osmondą su naujai atvykusiuoju džentelmenu. Nors tas buvo gražios išvaizdos ir aiškiai aukštuomenės žmogus, Rozjė jis pasirodė šiek tiek sutrikęs.

— Izabele,— tarė jos vyras,— atvedžiau seną tavo draugą.

Ponios Osmond veidas, nors ir šypsojosi, bet, kaip ir jos draugo, buvo kiek sutrikęs.

— Labai džiaugiuosi, matydama lordą Vorbertoną,— ištarė ji.

Rozjė pasitraukė nuo jų ir dabar, kai pokalbis su ja buvo pertrauktas, jautėsi neįpareigotas vykdyti to, ką prieš valandėlę prisiekė. Jam dingtelėjo, kad poniai Osmond dabar jis nerūpės.

Ir neklydo, nes Izabelė iš tiesų šiuo tarpu išleido jį iš akių. Ji buvo kiek priblokšta ir net pati nesusigaudė, ar iš džiaugsmo, ar iš sielvarto. O lordas Vorbertonas dabar, kai stovėjo žvelgdamas tiesiai jai į akis, nedvejojo dėl savo jausmų, nors pilkos jo akys buvo išlaikiusios gražią ypatybę — be jokių užuolankų išreikšti tai, ką jautė. Nuo anų laikų jis buvo kiek „pasunkėjęs" ir atrodė vyresnis; stovėjo čia priešais rimtas, protingas.

— Turbūt nesitikėjote mane išvysti,— prakalbo.— Bet aš ką tik atvykau. Tiesą sakant, šįvakar. Kaip matote, negaišdamas atėjau pareikšti jums savo pagarbos. Žinojau, kad ketvirtadienis — jūsų svečių diena.

— Pasirodo, garsas apie tavo ketvirtadienius jau pasiekė Angliją,— pasakė Osmondas žmonai.

— Lordas Vorbertonas labai malonus, kad iškart pas mus atėjo, mes laikome tai garbe,— tarė Izabelė.

— O, pas mus vis tiek geriau, negu tūnoti kokiame klaikiame viešbutyje,— tęsė pokalbį Osmondas.

— Sakyčiau, kad viešbutis labai geras, berods tas pats, kuriame prieš ketverius metus mes matėmės. Mes juk pirmą kartą Romoje ten ir susitikome, taip seniai! O prisimenate, kur aš su jumis atsisveikinau? — jo šviesybė paklausė šeimininkės.— Kapitolijuje, pirmoje salėje.

— Ir aš prisimenu,— tarė Osmondas,— tuo laiku aš ten buvau.

— Taip, prisimenu, kad ten buvote. Man buvo labai gaila išvažiuoti iš Romos, taip gaila, kad nori nenori atminty liko kažkoks niūrumas, ir aš iki šios dienos nenorėjau čion grįžti. Bet

žinojau jus čia gyvenant,— kalbėjo senas draugas Izabelei,— ir tikėkite, dažnai apie jus pagalvodavau. Čia turbūt žavu gyventi,— pridūrė jis apvesdamas jos įsirengtus namus žvilgsniu, kuriame ji galėjo pagauti blausų pirmykštės nuoskaudos atšvaitą.

— Mums būtų buvę malonu bet kada jus matyti,— su deramu mandagumu pasakė Osmondas.

— Labai ačiū. Nuo to karto aš iš Anglijos kojos nekėliau. Dar prieš mėnesį buvau tvirtai įsitikinęs, jog visos mano kelionės jau baigėsi.

— Retkarčiais išgirsdavau apie jus,— tarė Izabelė, reto vidinio pagavumo dėka spėjusi susivokti, ką šis susitikimas jai reiškia.

— Tikiuosi, nieko blogo neišgirdote. Mano gyvenimas buvo be jokių įvykių.

— Kaip senais gero karaliavimo laikais,— pajuokavo Osmondas. Jis tarėsi, kad šeimininko pareigą jau atliko, ir atliko be priekaištų. Gražiau, taktiškiau, meiliau žmonos seno draugo negalėtumei sutikti. Jis buvo atidus, šnekus, žodžiu, visoks, tik nenuoširdus, ir šis trūkumas lordui Vorbertonui, nemokančiam apsimetinėti, ko gero, neprasprūdo pro akis.— Palieku jus vienu du su ponia Osmond,— pridūrė jis.— Judu sieja prisiminimai, kuriuose aš nedalyvauju.

— Man regis, jūs daug nustojote! — sušuko jam pavymui lordas Vorbertonas, ir jo tonas gal kiek per daug išdavė, koks jis patenkintas dėl tokio Osmondo kilnumo. Paskui svečias dar atidžiau, su didžiausia atida, pažvelgė į Izabelę, ir jo žvilgsnis tolydžio vis rimtėjo:

— Aš tikrai labai džiaugiuosi jus matydamas.

— Jūs labai malonus. Ir aš džiaugiuosi.

— Ar žinote, kad esate pasikeitusi?.. Šiek tiek?

Ji atsakė ne iš karto:

— Taip — gerokai.

— Nesakau, kad į blogąją pusę, bet kad į gerąją — širdis neleidžia sakyti.

— O apie jus šitai nesivaržydama pasakyčiau,— drąsiai atsakė ji.

— A, apie mane... daug laiko praėjo. Būtų gaila, jei jis eitų be pėdsakų.

Jiedu susėdo, ir ji ėmė teirautis apie jo seseris ir klausinėti kitokių nesvarbių dalykų. Jis atsakinėjo taip, lyg jos klausimai jį būtų dominę, ir ji netruko suprasti, ar bent tikėjo supratusi, kad

jis nesistengs primygtinai grįžti į praeitį. Laikas buvo padvelkęs į jo širdį ir, nors jos neataušino, bet įpūtė gaivaus oro ir leido lengviau kvėpuoti. Tad Izabelės ankstesnė pagarba laiko galiai šokte pašoko. Jos draugas elgėsi kaip patenkintas gyvenimu žmogus arba kaip žmogus, norintis, kad kiti, ar bent ji, taip apie jį manytų.

— Vieną dalyką turiu jums pasakyti toliau nebevilkindamas,— prabilo jis.— Aš atvažiavau su Ralfu Tačitu.

— Su Ralfu Tačitu? — apstulbo Izabelė.

— Jis viešbutyje, buvo pavargęs kur nors eiti ir atsigulė.

— Aš jį aplankysiu,— pasišovė ji.

— Kaip tik šito aš ir tikėjausi. Man susidarė įspūdis, kad po vedybų jūs retai matėtės ir kad jūsų santykiai atvėso. Todėl ir delsiau... kaip nerangus britas.

— Aš myliu Ralfą taip kaip pirma,— atsakė Izabelė.— O kodėl jis atvyko į Romą? — Pirmasis sakinys buvo ištartas labai švelniai, o klausimas — kiek raižiau.

— Todėl, kad jo sveikata labai suprastėjo, ponia Osmond.

— Roma netinka jo ligai. Jis man rašė, kad nusprendė atsisakyti įpročio važiuoti žiemai į užsienį ir pražiemos Anglijoje, neišeidamas iš namų, jo žodžiais tariant, dirbtiniame klimate.

— Vargšas, dirbtinis klimatas jam nebuvo į sveikatą! Aplankiau jį Gardenkorte prieš tris savaites ir radau visai pasiligojusį. Sulig kiekvienais metais jis eina blogyn, jo jėgos jau išseko. Netgi tas savo cigaretes metė rūkęs! Išties susikūrė dirbtinį klimatą: namuose karšta kaip Kalkutoje. Ir vis vien jam šovė į galvą išsirengti į Siciliją. Aš nepatikėjau, nepatikėjo nei jo daktarai ir nei vienas iš draugų. Jo motina — tikriausiai žinote — dabar Amerikoje, tad nebuvo kas jį sulaiko. Jis įsikalė į galvą, kad žiemą prabuvęs Katanijoje išsigelbės. Tvirtino, kad galės pasiimti tarnų, baldų, patogiai įsikurti, o iš teisybės nieko neatsivežė. Kalbinau bent plaukti laivu, kad ne taip nuilstų, bet jis pareiškė nepakenčiąs jūros ir norįs sustoti Romoje. Tada, nors manydamas, kad visa tai paikystė, nutariau jį lydėti. Mano vaidmuo, kaip jūs vadinate Amerikoje,— savotiško reguliatoriaus. Vargšą Ralfą dabar nesunku reguliuoti. Iš Anglijos išvykom prieš porą savaičių, ir kelionėje jam buvo labai bloga. Jis niekaip nesušyla, ir kuo arčiau važiuojame į pietus, tuo jam šalčiau. Jo tarnas gana geras, bet kad joks žmogus jau jam negali padėti. Kalbinau, kad jis pasiimtų kokį išmanantį vyruką, žodžiu, kokį jauną gabų gydytoją, bet jis nei klausyti nenorėjo.

Gal jūsų neužgausiu taip sakydamas, bet man keista, kad šitokiu metu ponia Tačit galėjo išvykti į Ameriką.

Izabelė klausėsi sulaikiusi kvapą, jos veide buvo skausmas ir nustebimas.

— Mano teta iš anksto numato savo kelionių datą ir niekad nuo jos nenukrypsta. Kai nustatytas laikas ateina, ji iškeliauja; man rodos, ji būtų iškeliavusi, net jei Ralfas būtų prie mirties.

— Man kartais atrodo, kad jis jau prie mirties,— tarė lordas Vorbertonas.

Izabelė pašoko.

— Tuoj pat einu pas jį.

Lordas Vorbertonas sulaikė ją, net kiek sutrikęs, kad ji taip atsiliepė į jo žodžius.

— Nenorėjau pasakyti, kad ir šįvakar man taip atrodė. Atvirkščiai, toks kaip šiandien traukinyje jis seniai nebuvo; mintis, kad artinamės prie Romos — jūs gi žinote, kaip jis mėgsta Romą,— suteikė jam jėgų. Prieš valandą, kai palinkėjau jam labos nakties, jis sakėsi esąs labai pavargęs, bet labai laimingas. Nueikite pas jį ryt rytą — tai aš turėjau omeny. Jam nesakiau, kad eisiu pas jus. Nusprendžiau tik išsiskyręs su juo. Prisiminiau jį minėjus, kad šiandien jūsų svečių diena — juk šiandien ketvirtadienis. Pagalvojau, jog geriau eiti ir jums pranešti, kad jis čia, nelaukiant, kada jis pats apsilankys su vizitu. Jis lyg minėjo neparašęs jums.— Jai nebuvo ko tikinti lordą Vorbertoną, kad padarys taip, kaip jis pataria; iš jos buvo matyti, kad ji skriste būtų pas pusbrolį skridusi, jei nebūtų laikoma.— Be to, aš pats norėjau jus pamatyti,— maloniai pridūrė svečias.

— Nesuprantu Ralfo sumanymo, jis kažkoks nutrūktgalviškas,— pasakė ji.— Man buvo ramu, kad jis tarp storų Gardenkorto sienų.

— Tos sienos buvo visa jo draugija; jis ten buvo be galo vienišas.

— Jūs jį lankydavote, esate nepaprastai geras.

— Viešpatie, iš neturėjimo ką veikti,— atsakė lordas Vorbertonas.

— Ne ne, mes kaip tik girdėjome, kad jūs užsiėmęs dideliais darbais. Visi kalba, kad jūs didelis valstybės veikėjas, jūsų vardas nuolat minimas „Taimso“ puslapiuose, beje, ne itin pagarbiai. Matyt, esate patrakęs radikalas kaip ir pirma.

— Nemanau esąs patrakęs; pasaulis dabar ima mąstyti taip kaip aš. Mudu su Tačitu nuo pat Londono visą kelią vedėme parlamentinius debatus. Aš įrodinėjau, kad jis yra paskutinis užsilikęs toris, o jis mane apšaukė gotų karaliumi ir tvirtina, jog mano būdas, net išorės bruožai — gryno barbaro. Taigi matot, jis dar gana gyvybingas.

Izabelė dar daug ko norėjo paklausti apie Ralfą, bet susilaikė. Rytą pati pasimatys su juo. Ji jautė, kad netrukus lordui Vorbertonui pabos kalbėti vis apie tą patį ir jis pereis prie kitų temų. Su vis didesniu ir didesniu tikrumu ji galėjo sau pasakyti, kad jis atsigavęs, ir, kas svarbiausia, galėjo tai pasakyti be jokio apmaudo. Jis nuo seno jai buvo gyvas atkaklumas, užsispyrimas, buvo tai, ką reikėjo stabdyti, protinti, ir jam iš naujo pasirodžius, ji išsigando, kad vėl bus nesmagumų. Bet dabar ji buvo nusiraminus; matė, kad jis tik nori būti su ja gražiuoju, nori, kad ji suprastų, jog jis jai atleido ir niekada neišsišoks su kokiom užuominom. Tai visai ne koks nors būdas atkeršyti,— jai nekilo įtarimo, kad lordas Vorbertonas galėtų ją bausti pabrėžtinu abejingumu, o teisingai suprato jį susivokus, jog jai bus smagiau matant, kad jis susitaikė su likimu. Susitaikė kaip sveikos vyriškos prigimties žmogus, kuriam širdies žaizdos neužpūliuoja. Kaip ji tikėjosi, jį išgydė britų politika. Ir ji su pavydu pagalvojo, kad vyrų laimingesnė dalia, jie visad gali pasinerti į gydančius veiklos vandenis. Žinoma, lordas Vorbertonas prašneko ir apie praeitį, bet šnekėjo be jokių užuolankų, netgi apie aną jų susitikimą Romoje užsiminė — juk tai buvęs nuostabus laikas. Pasisakė, jog buvę labai įdomu išgirsti apie jos vedybas ir labai malonu susipažinti su ponu Osmondu, nes ano jų trumpo pasimatymo pažintimi nepavadinsi. Per tuos gyvenimo metus jis nerašė jai, ir dabar dėl to neatsiprašinėjo. Vienintelį dalyką jis davė suprasti — jie seni artimi draugai. Jis bent kiek patylėjo, su šypsena apsidairė aplinkui, kaip žmogus per provincialų vakarėlį, linksmindamasis nekaltu spėlionių žaidimu, ir ūmai paklausė grynai kaip artimas draugas:

— Jūs dabar tikriausiai labai laiminga ir taip toliau?

Izabelė, užuot atsakiusi, susijuokė; jo tonas jai pasirodė komiškas.

— O jeigu ne, negi sakyčiau?

— Net nežinau. O kodėl gi nepasakius?

— Todėl. Bet kaip tyčia aš labai laiminga.

— Jūsų namai pasakiškai gražūs.

— Taip, juose malonu. Bet čia ne mano, o vyro nuopelnas.

— Jis visus namus sutvarkė?

— Taip, kai atsikėlėme, čia buvo tuščios sienos.

— Vadinasi, jis tam labai gabus.

— Apmušalams, draperijoms jis turi talentą,— tarė Izabelė.

— Dabar tai pati mada. Bet juk ir jūsų geras skonis.

— Aš moku pasidžiaugti, kai jau viskas gatava, bet pati nieko nesugalvoju. Esu nesumani.

— Kitaip sakant, pritariate kitų sumanymams.

— Dažniausiai labai mielai.

— Pravartu žinoti. Aš irgi pakišiu kokį sumanymą.

— Būtų labai miela. Tačiau įspėju, smulkmenose kai kada aš irgi primetu savo valią. Pavyzdžiui, dabar jus norėčiau supažindinti su keliais svečiais.

— O, nereikia, labai prašau, man čia geriau pasėdėti. Nebent su ta jauna dama mėlyna suknele. Jos žavus veidukas.

— Ta, kuri šnekasi su raudonskruosčiu jaunuoliu? Tai mano vyro duktė.

— Laimingas tas jūsų vyras. Labai miela mergaitė.

— Būtinai turite su ja susipažinti.

— Po valandėlės — su malonumu. Man patinka ją iš čia stebėti.— Tačiau jis labai greitai liovėsi ją stebėjęs, nes jo akys vis krypo į ponią Osmond.— O žinote, aš klydau sakydamas, kad jūs pasikeitusi,— vėl prakalbo apie ją.— Vis dėlto jūs man atrodote beveik tokia kaip buvusi.

— O aš įsitikinau, kad vedybos — didelė permaina,— juokavo Izabelė.

— Taip, daugumą žmonių jos paveikia kur kas labiau negu jus. O aš, kaip matote, jomis nesusivilioju.

— Aš netgi stebiuosi.

— Turėtumėte suprasti, ponia Osmond. Bet aš norėčiau vesti,— tiesiai pridūrė jis.

— Čia nieko sunkaus,— tarė Izabelė stodamasi ir pajuto sąžinės priekaištą: kam kam, tik ne jai taip jam sakyti. Lordas Vorbertonas, matyt, nujausdamas jos sąžinės priekaištą, kilniaširdiškai patylėjo, neprimindamas, jog ji nepalengvino jam tos užduoties.

Edvardas Rozjė tuo tarpu sėdėjo ant otomanės šalia Penzės arbatos stalelio. Iš pradžių jis ėmė šnekėti apie visokius niekus, tad Penzė

pasidomėjo, kas tas džentelmenas, kuris kalbasi su jos pamote.

— Tik tiek žinau, kad jis anglų lordas,— atsakė Rozjė.

— Kažin, ar jis gers arbatos? Visi anglai labai mėgsta arbatą.

— Dėl to nesukite galvos, aš jums turiu šį tą svarbaus pasakyti.

— Nekalbėkite taip garsiai — gali išgirsti,— perspėjo Penzė.

— Niekas neišgirs, jei ir toliau taip žiūrėsite į arbatinuką, lyg jūsų vienintelis rūpestis šiame pasaulyje būtų, kad jis užvirtų.

— Jis tik ką pripiltas, tarnais negalima pasitikėti! — atsiduso ji, tarsi prispausta atsakomybės naštos.

— Žinote, ką man dabar pasakė jūsų tėvas? Kad prieš savaitę su manim kalbėjote nieko negalvodama.

— Aš dažnai kalbu negalvodama. Jauna mergaitė kitaip nė negali. Bet ką jums sakau, aš galvoju.

— Jis tvirtino, kad jūs mane jau pamiršote.

— O ne, nepamiršau,— atsakė Penzė su išmokta šypsena, parodydama gražius dantukus.

— Vadinasi, viskas kaip buvę?

— O ne, ne viskas. Tėtis buvo baisiai griežtas.

— Kaip jis su jumis elgėsi?

— Kvotė, kaip jūs su manimi elgėtės, ir aš jam viską pasipasakojau. Jis man uždraudė tekėti už jūsų.

— Nekreipkite dėmesio.

— O kaipgi aš nekreipsiu? Aš negaliu būti nepaklusni tėtei.

— Netgi vardan to, kuris jus taip myli ir kurį pati tariatės mylinti?

Ji pakėlė arbatinuko dangtelį ir valandėlę žvelgė į šį indą, po to kvapniai jo gelmei patikėjo šešis žodžius:

— Aš myliu jus kaip ir mylėjusi.

— O kas man iš to?

— O,— tarė Penzė pakeldama meilias, pasidrumstusias akis,— šito aš nežinau.

— Jūs mane apvylėte,— sudejavo vargšas Rozjė.

Ji patylėjo, po to padavė puodelį tarnui.

— Prašau daugiau nekalbėti.

— Ir tik tuo galite mane paguosti?

— Tėtis liepė nesikalbėti su jumis.

— Ir jūs mane aukojate? O, šito jau per daug!

— Kad jūs bent palūkėtumėte,— tarė ji vos girdimu balsu, bet su aiškiai pastebimu virpesiu.

— Aš, žinoma, lauksiu, jei tik duodate man vilties. Bet jūs mane žudote.

— Aš niekad jūsų neišsižadėsiu, niekad! — tikino Penzė.

— Jis stengsis išleisti jus už kito.

— Aš neisiu už kito.

— Tai ko mums dar laukti?

Ji vėl susvyravo.

— Aš pasikalbėsiu su ponia Osmond, ji mums padės.— Taip dažniausiai ji vadino savo pamotę.

— Ji nieko nepadės. Ji bijo.

— Ko bijo?

— Turbūt jūsų tėvo.

Penzė papurtė galvą.

— Ji nieko nebijo. Mums reikia kantrybės.

— A, tas baisus žodis,— sudejavo Rozjė; jis buvo išmuštas iš vėžių; nebepaisydamas jokio etiketo, nuleido galvą ir suėmęs ją rankomis grakščia melancholiška poza sėdėjo ir spoksojo į kilimą. Netrukus pajuto, kad aplinkui visi sujudo, ir pakėlęs akis pamatė Penzę darant reveransą — vis dar taip, kaip buvo išmokyta vienuolyne,— anglų lordui, kurį atvedė ponia Osmond.

XXXIX SKYRIUS

Mąstantis skaitytojas turbūt nė kiek nenustebs, kad Ralfas Tačitas po vestuvių rečiau matėsi su savo pussesere negu ligi tol — jo požiūris į tas vestuves niekaip negalėjo sustiprinti jųdviejų artumo. Kaip žinome, jis pasakė, ką manąs, ir daugiau apie tai nekalbėjo, o Izabelė irgi neskatino atnaujinti šnekos, nuo kurios jų santykiuose prasidėjo nauja era. Nuo tos šnekos viskas pasikeitė — pasikeitė ne taip, kaip jis vylėsi, o kaip baiminosi. Merginos užsidegimas vestuvėms neatvėso, bet jų draugystė vos nesugriuvo. Daugiau jie nė puse lūpų neužkliudydavo Ralfo nuomonės apie Gilbertą Osmondą ir, tą temą apgaubdami šventa tyla, sugebėjo išsaugoti neva abipusį atvirumą. Tačiau jau viskas pasidarė kitaip,— kaip ne sykį kartojo sau Ralfas,— viskas kitaip. Ji neatleido jam, niekada neatleis: štai kiek jis telaimėjo. Ji manė jam atleidusi, tikėjo nesidedanti jo žodžių į širdį, o kadangi buvo labai

tauri ir labai išdidi, jai toks manymas atstojo tikrąją teisybę. Tačiau ar bus jo teisybė dėl tų vedybų, ar nebus, vis vien ji buvo įskaudinta, o tokia nuoskauda moterims ilgam įstringa atmintyje. Tapusi Osmondo žmona, Ralfui draugė jau niekada nebus. Jei naujame vaidmenyje ras tikrą laimę, žmogui, iš anksto bandžiusiam sumenkinti jos širdies palaimą, jaus tik panieką; antra vertus, jei jo įspėjimas pasitvirtins, jos duota priesaika, kad jis niekada to nesužinos, taip užguls jos širdį, jog ji ims jo nekęsti. Taigi per tuos metus po pusseserės vestuvių Ralfo mintys apie ateitį buvo gūdžios, o jei tie apmąstymai atrodo liguisti, nepamirškime, jog jis netryško sveikata. Jis tik tuo raminosi, kad elgėsi (savo požiūriu) gražiai ir dalyvavo ceremonijoje, sujungusioje Izabelę su ponu Osmondu birželio mėnesį Florencijoje. Iš motinos jis sužinojo, kad pradžioje Izabelė norėjo sutuoktuves atšvęsti savo gimtinėje, bet, labiausiai geisdama paprastumo, galų gale nutarė geriausiai įkūnysianti tą paprastumą susituokdama kuo greičiau pas pirmą pasitaikiusį kunigą, nors Osmondas sakėsi pasiryžęs atlikti tegu ir ilgiausią kelionę. Todėl šis sakramentas buvo priimtas nedidelėje amerikiečių koplyčioje labai karštą dieną, dalyvaujant tik poniai Tačit, jos sūnui, Penzei Osmond ir grafienei Džemini. Čia ką tik aprašytų apeigų kuklumą galima paaiškinti ir tuo, kad trūko dviejų asmenybių, kurių šia proga buvo galima laukti ir kurios būtų suteikusios daugiau prašmatnumo. Madam Merl buvo pakviesta, bet negalėjo išvažiuoti iš Romos, tai parašė malonų atsiprašymo laišką. Henrieta Stekpoul nebuvo kviesta, nes jos išvykimas iš Amerikos, apie kurį Izabelei pranešė ponas Gudvudas, vis atsidėliojo dėl tarnybinių pareigų; ji irgi atsiuntė laišką, ne tokį malonų kaip madam Merl, kuriame rašė, kad jei būtų galėjusi perplaukti Atlantą, būtų dalyvavusi ne tik kaip liudininkė, bet ir kaip kritikė. Į Europą ji atvyko kiek vėlėliau ir su Izabele susitikusi rudenį Paryžiuje atskleidė — gal pernelyg nesivaržydama — visą savo kritikės talentą. Vargšas Osmondas, prieš kurį tas Henrietos talentas buvo nukreiptas, taip rūsčiai šoko protestuoti, jog ji turėjo pareikšti Izabelei, kad šis jos žingsnis stojo tarp jų kaip kliuvinys.

— Ne todėl, kad tu ištekėjai, o todėl, kad už jo ištekėjai,— laikė savo pareiga išdėstyti Henrieta, net nenujausdama, kad daug kur jos nuomonė sutapo su Ralfo Tačito, nors ji tiek nedvejojo ir nesigraužė kaip jis. Antroji Henrietos kelionė į Europą, matyt, buvo ne veltui, nes kaip tik tuo metu, kai Osmondas pareiškė Izabelei daugiau nepakęsiąs tos laikraštininkės, o Izabelė atsakė, jog jis per daug griežtas Henrie-

tai, scenoje pasirodė mielasis ponas Bentlingas ir pasiūlė Henrietai kartu su juo nuvažiuoti į Ispaniją. Jos laiškai iš Ispanijos buvo įdomiausi iš visų jos atspausdintų laiškų, o vieną, rašytą iš Alkambros ir pavadintą „Maurai ir mėnesiena", visi pripažino jos šedevru. Izabelė širdyje nusivylė vyro nesugebėjimu su atlaidžia šypsena pažvelgti į tą vargšę merginą. Ji netgi suabejojo, ar jis moka pasijuokti iš to, kas juokinga, o gal nė nemato, kas juokinga — gal jam trūksta humoro. Pati, aišku, į viską žiūrėdama iš laimės viršūnių, neturėjo Henrietai jokios pagiežos dėl jos karšto nepritarimo. Osmondui jų draugystė kėlė pasibaisėjimą, jis negalėjo įsivaizduoti, ką jos turinčios bendra. Jam pono Bentlingo draugė keliauninkė atrodė pati vulgariausia moteris, negana to, jis dar apskelbė ją palaida. Prieš pastarąjį nuosprendžio straipsnį Izabelė šoko piestu, ir jis vėl nusistebėjo keistu žmonos skoniu. Izabelė pasiaiškino, kad jai patinka susieiti su žmonėmis, kurie visai kitokie negu ji. „Tai kodėl tu nesibičiuliauji su savo skalbėja?" — pasiteiravo Osmondas, ir Izabelė atsakė abejojanti, ar skalbėjai ji patiktų. O Henrietai patinkanti.

Kone dvejus metus po Izabelės vestuvių Ralfas jos nematė; tą žiemą, kai jie įsikūrė Romoje, jis vėl leido San Remo, kur prie jo prisidėjo ponia Tačit, o paskui drauge su juo išvyko į Angliją pasižiūrėti, kas dedasi banke,— jai taip ir nepavyko prišnekinti sūnaus susidomėti banku. Ralfas turėjo išsinuomojęs namus San Remo — nedidelę vilą, kur prabuvo dar vieną žiemą, bet kitų metų balandį atvažiavo į Romą. Pirmą kartą po jos vestuvių atsistojo priešais ją akis į akį — jo troškimas vėl ją išvysti buvo nenumaldomas. Ji retsykiais parašydavo jam, bet iš laiškų jis nesužinojo to, kas jam rūpėjo. Motina, paklausta, kaip Izabelei klostosi gyvenimas, atsakė trumpai — matyt, kuo puikiausiai. Ponia Tačit neturėjo vaizduotės ir nemokėjo pamatyti to, ko iš paviršiaus nepamatysi; ji nė neslėpė su dukterėčia mažai tebendraujanti, labai retai susitinkanti. Jaunoji moteris tarytum gyveno gana garbingai, bet ponia Tačit vis vien tebesilaikė nuomonės, kad jos vestuvės — negarbingas reikalas. Ir apie Izabelės namus galvojo be jokio džiaugsmo, buvo tikra, kad jie nei šiokie, nei tokie. Kartkartėmis Florencijoje ji susidurdavo su grafiene Džemini, nors vengė jos kaip galėdama, nes grafienė jai primindavo Osmondą, nuo jo mintys klysdavo prie Izabelės. Tomis dienomis kalbos apie grafienę buvo pritilusios, bet ponia Tačit tai nelaikė geru ženklu,— tai rodė, kiek kalbų apie ją plito anksčiau. Tiesiau su Izabele siejosi madam Merl, tačiau ponios Tačit santykiai su madam Merl buvo smarkiai pasikeitę. Izabelės teta išrėžė

jai be jokių užuolankų, kad ji suvaidinusi pernelyg apsukrų vaidmenį, ir madam Merl, kuri niekada su niekuo nesiginčydavo, nes tikriausiai nerasdavo tam vertų, ir kuri padarė tikrą stebuklą — išgyveno kelis metus daugmaž šalia ponios Tačit, nė karto neparodydama jokio irzlumo,— madam Merl dabar labai aukštu tonu pareiškė, jog prieš tokį kaltinimą ji nesižemins ir nesiteisins. Vis dėlto pridūrė (nesižemindama), kad ją galima apkaltinti nebent naivumu, nes tikėjo tuo, ką mato, o ji matė, jog Izabelė nesiveržia tekėti, o jis nesiveržia jai įsiteikti (niekai tie jo dažni vizitai; ant savo kalno jis iš nuobodumo neturėjo kur dėtis ir ateidavo vien prasiblaškyti). Izabelė savo jausmus slėpusi, o kelionė į Graikiją ir Egiptą iš tiesų tik supainiojo bendrakeleivę. Bet kas įvyko, tai įvyko, ir madam Merl jokiu būdu nemananti, jog tos vestuvės skandalingos, tačiau tvirtinti, kad ji čia atlikusi kokį nors vaidmenį — ar dvilinką, ar nedvilinką — yra jos apjuodinimas, ir išdidumas jai neleidžia tylėti. Be abejonės, pasikeitus ponios Tačit požiūriui ir tuo pažeidus daugelio nuostabių sezonų įpročius, madam Merl po to didesnę metų dalį praleisdavo Anglijoje, kur ant jos gero vardo nekrito joks šešėlis. Ponia Tačit ją neteisingai įskaudino, o tokių dalykų negalima dovanoti. Tačiau madam Merl kentėjo tylomis, jos orumas visada būdavo subtilus.

Ralfas, kaip sakiau, pats norėjo viską pamatyti ir kai jau buvo netoli tikslo, vėl pasijuto kvailys buvęs, kam bandė merginą paakinti. Jis ėjo ne ta korta ir pralošė žaidimą. Jis nieko nepamatys, nieko nesužinos, nes ji visada jį sutiks su kauke. Teisingiausia jam būtų buvę išsijuosus girti jos pasirinkimą, kad paskui, jo žodžiais tariant, priėjusi liepto galą, ji su malonumu būtų galėjusi jį apšaukti tikru avinu. Jis mielai duotųsi avinu vadinamas, kad tik sužinotų, kaip Izabelei iš tiesų einasi. O dabar ji nei šaipėsi iš jo klaidingų pranašysčių, nei džiaugėsi, kad jos pasitikėjimas pasiteisino, ir jei buvo su kauke, tai ta kaukė jos veidą dengė aklinai. Joje nupieštas giedrumas buvo kažkoks sustingęs, nutaisytas; tai nebuvo veido išraiška, Ralfas tarė sau, kad tai vaidyba, o gal net reklama. Jos kūdikis mirė, ji daug iškentėjo, bet apie savo kančią nekalbėjo; čia jau būtų reikėję atverti daug daugiau, negu ji galėjo atsiverti Ralfui. Juo labiau kad tai buvo praeitis; nuo to laiko buvo praėję pusė metų, ir ji nebenešiojo gedulo. Ji, matyt, jau buvojo visuomenėje, ir Ralfas girdėjo kalbas, kad josios „nuostabi padėtis". Jis pastebėjo, kad žmonės su ypatingu pavydu žiūri į ją ir laiko garbe ją pažinti. Jos namai nebuvo visiems atviri, tik vieną kartą per savaitę pas ją susirinkdavo nekviečiami svečiai. Ji gyveno su

ištaiga, bet šitą galėjai suvokti, tik priklausydamas jos artimųjų rateliui, nes kasdienis pono ir ponios Osmond gyvenimas nebuvo kuo nors ypatingas, kritikuotinas ar netgi kuo žavėtinas. Ralfas čia pažino šeimininko ranką, nes žinojo, kad Izabelė niekad iš anksto neapgalvodavo, kaip padaryti vienokį ar kitokį įspūdį. Jam krito į akis jos polinkis judėti, polėkis linksmintis, vėlai užsisėdėti, toli važinėti, nuilsti; troškimas, kad ją užimtų, sudomintų, gal net įgristų; noras pažinti naujų žmonių, ypač tuos, apie kuriuos visi kalba, ištyrinėti Romos apylinkes, užmegzti santykius su labiausiai suplėkusiomis jos senosios visuomenės atgyvenomis. Visos šios pramogos buvo anaiptol ne tokios išrankios negu jos buvęs visapusiško lavinimosi siekimas, į kurį Ralfas mėgdavo palaidyti sąmojį. Kai kurie jos polėkiai buvo pasidarę kone siautulingi, pramogos — beatodairės, ir tai jį stebino; jam atrodė, kad ji greičiau kalba, greičiau juda, greičiau alsuoja negu prieš vestuves. Ji aiškiai buvo įpratusi daug ką perdėti, ji, kuri taip mylėjo gryną tiesą; ir anksčiau taip mėgavusis geravališkais ginčais, intelekto žaismu (ji niekad nebuvo tokia žavi, kaip pačiame diskusijos įkarštyje, tiesiai į kaktą gavusi pribloškiantį smūgį ir jį atmušusi tarsi plunksnelę), dabar tarytum nematė, dėl ko būtų verta ginčytis ar kam pritarti. Pirma buvusi tokia žingeidi, dabar pasidarė abejinga, tačiau, nepaisant to abejingumo, veikli kaip niekada. Tokia pat liekna, net dar dailesnė, iš pažiūros ji neatrodė labiau subrendusi, tačiau apsitaisymo mastas ir prašmatnumas darė jos grožį kiek akiraižų. Vargšė jautriaširdė Izabelė, kas ją pakando? Lengvi jos žingsniai tempė sieksnius medžiagos klosčių, protinga galvutė laikė kupetą didingos šukuosenos.

Laisva guvi mergaitė tapo kitu žmogumi; Ralfas priešais save išvydo rafinuotą damą, kuri tarytum kažkam atstovavo. O kam tokiam ji atstovautų? — klausė savęs Ralfas, ir atsakymas buvo tik vienas — ji atstovauja Gilbertui Osmondui. „Dangau aukščiausias, tai bent pareiga!" — sušuko jis apgailėdamas. Ralfas negalėjo atsistebėti, koks tas pasaulis neperprantamas.

Kaip sakiau, jis pažino Osmondo ranką kiekviename žingsnyje. Matė, kaip jis įspraudė jų gyvenimą į tam tikrus rėmus ir, būdamas visko įkvėpėjas, jį derino ir tvarkė. Osmondui dabar buvo rojus: pagaliau jis turėjo medžiagos darbui. Jis išmanė, kaip padaryti efektą, ir kiekvienas jo efektas buvo smulkiai apskaičiuotas. Ir pasiekdavo jį anaiptol ne kokiomis prastomis priemonėmis — čia jo menas buvo didelis, tik tikslas menkas. Namai paversti pavydą keliančia šventove, visuomenė kankinama ir neįsileidžiama į vidų, žmonės įtikinti, kad

jį supa aplinka ne tokia kaip visų, pasauliui atgręžtas veidas kupinas šalto originalumo — štai kokios sumanios pastangos asmens, kuriame Izabelė įžiūrėjo aukščiausią moralę. „Savo veiklai jis turi neprilygstamos medžiagos,— pamanė Ralfas,— čia gausybės ragas, palyginus su ankstesniais jo ištekliais". Ralfas buvo protingas žmogus, bet dar niekada taip nesidžiaugė savo protu, kaip supratęs *in petto**, jog Osmondas tik dedasi vertinąs vien dvasinius turtus, o iš tikro gyvena grynai dėl visuomenės. Tik toli gražu ne kaip jos viešpats, kokiu tarėsi esąs, o tik kaip nuolankus tarnas, kuriam visuomenės dėmesio kiekis buvo vienintelis sėkmės matas. Visuomenės nuomonės jis nuo ryto ligi vakaro neišleisdavo iš akių, o visuomenė buvo tokia paika, jog nepermatė akių dūmimo. Kad ir ką Osmondas darė, buvo *pose*** — taip subtiliai apgalvota *pose*, kad neturėdamas akylumo tikrai ją palaikytum širdies balsu. Ralfas dar nebuvo sutikęs kito tokio žmogaus, kuris gyventų vien šalto proto valdose. Jo skonis, interesai, sugebėjimai, kolekcijos — viskas buvo ne šiaip sau. Jo užsisklendimas ant kalno viršaus Florencijoje,— tai metų metais apmąstyta poza. Vienatvė, nuobodulys, meilė dukrai, gražios manieros, prastos manieros buvo sudėtinės dalys susikurto vaizdinio, kurį kaip arogancijos ir apžavų modelį jis visada turėjo galvoje. Jo siekis buvo ne įtikti pasauliui, bet, sužadinus pasaulio smalsumą ir jo nepatenkinus, įtikti sau. Apdūmęs pasaulį, jis jautė savo didybę. Tiesiausiu būdu jis sau įtiko, vesdamas panelę Arčer, nors šiuo kartu lengvatikį pasaulį įkūnijo vargšė aklai pakerėta Izabelė. Ralfas, žinia, negalėjo būti nenuoseklus: jis turėjo tikėjimą, nuo jo nukentėjo, ir atsižadėti būtų buvę negarbinga. Čia aš trumpai išdėsčiau jo punktus, kokie jie tada buvo. Aišku, Ralfas su didele išmone pritaikė visus faktus prie savo teorijos, net ir šį, kad per tą mėnesį, kol jis buvo Romoje, jo mylimos moters vyras nelaikė jo savo priešininku.

Gilbertui Osmondui Ralfas kaip priešininkas dabar buvo nesvarbus. Kaip draugas irgi nebebuvo svarbus, žodžiu — tuščia vieta. Jis buvo Izabelės pusbrolis, sergąs gana nemalonia liga — taip į jį Osmondas ir žiūrėjo. Jis paklausdavo Ralfą deramų klausimų — pasiteiraudavo apie sveikatą, apie ponią Tačit, paklausdavo, kur jam geriau žiemoti, ar patogiai įsitaisė viešbutyje. Tomis retomis progomis, kai jie susitikdavo, Osmondas nepratardavo jam nė vieno atliekamo žo-

* Čia — mintyse (*ital.*).
** Poza (*pranc.*).

džio, bet elgdavosi itin mandagiai, kaip ir dera aiškiam nusisekėliui su aiškiu nevykėliu. Ir iš viso to Ralfas galiausiai suvokė, jog Osmondo žmona atsiima nuo vyro už nuolatinį svečią. Osmondas nepavydėjo — tokio pasiteisinimo jis neturėjo, Ralfas niekam negalėjo sukelti pavydo. Bet jis priversdavo Izabelę susimokėti už anų laikų gerumą, kurio dar tiek daug buvo likę; iš pradžių Ralfui net į galvą neatėjo ją taip brangiai mokant, bet kai įtarimas sutvirtėjo, jis pasišalino. Šitaip jis atėmė iš Izabelės labai malonų užsiėmimą: ji nuolatos spėliodavo, kas palaiko Ralfo gyvastį, ir nusprendė, jog pokalbių pomėgis; dabar jo kalbų negalėjai atsiklausyti. Jis nustojo vaikščiojęs — nebebuvo vaikščiojantis humoristas. Visą dieną prasėdėdavo kėdėje — bet kokia kėdė jam tiko,— ir taip priklausė vien nuo kito žmogaus paslaugų, kad jei jo šneka nebūtų buvusi tokia apmąstyta, būtum galėjęs jį palaikyti aklu. Skaitytojas apie Ralfą jau žino tiek, kiek Izabelė niekad nesužinos, todėl galima atverti šią paslaptį. Ralfui gyvastį palaikė tai, kad jis dar nebuvo atsižiūrėjęs į tą, kuri jam labiausiai rūpėjo šiame pasaulyje, dar nebuvo užganėdintas. Dar tiek visko turėjo būti — kaip nuo to atsisakysi. Jis norėjo pamatyti, ką ji padarys iš savo vyro arba ką jis iš jos padarys. Čia tik pirmas dramos veiksmas, jis išsėdės šį spektaklį ligi pabaigos. Jo pasiryžimas buvo tvirtas ir padėjo ištverti dar pusantrų metų ligi pat grįžimo į Romą su lordu Vorbertonu. Pažiūrėjus jis atrodė nusiteikęs amžinai gyventi, ir ponia Tačit, nors jos mintys apie keistą neatsilyginsiantį — ir neatlygintą — sūnų buvo labiau susinarpliojusios nei bet kada, kaip jau žinome, daug nesisielodama patraukė į tolimą šalį. Ralfui teikė jėgų nežinia; apimta beveik tokio pat jausmo — nežinios, kokioje būklėje jį ras,— ir Izabelė kilo laiptais į jo kambarį kitą dieną po to, kai lordas Vorbertonas pranešė apie pusbrolio atvykimą.

Ji prabuvo su juo valandą, tai buvo pirmasis iš keleto jos vizitų. Jį reguliariai lankė ir Gilbertas Osmondas, o kai atsiųsdavo karietą, ir Ralfas ne sykį svečiavosi pas juos. Taip prabėgus dviems savaitėms, Ralfas pareiškė lordui Vorbertonui apsigalvojęs ir į Siciliją nebevažiuosiąs. Abu vyrai pietavo kartu — jie nebuvo susitikę vieną dieną, kada lordas Vorbertonas keliavo po Kampaniją. Jiedu jau buvo pakilę nuo stalo, ir lordas Vorbertonas priešais židinį degėsi cigarą, bet iškart išsitraukė jį iš burnos.

— Nevažiuosi į Siciliją? O kur tuomet važiuosi?

— Kad, ko gero, niekur nevažiuosiu,— atsakė nuo sofos Ralfas nė nemirktelėjęs.

— Vadinasi, grįši į Angliją?

— Jokiu būdu, liksiu Romoje.

— Roma tau netinka. Čia šaltoka.

— Tiks. Aš prisitaikysiu. Matai, kokia čia gera mano savijauta.

Lordas Vorbertonas žiūrėjo į jį, papsėdamas cigarą, tarsi norėdamas tai pamatyti.

— Tiesa, tau dabar geriau negu kelionėje. Stebiuosi, kaip tokį kelią ir ištvėrei. Bet dėl tavo sveikatos man neaišku. Patarčiau pabandyti Sicilijos klimatą.

— Naujiems bandymams neturiu jėgų. Prisibandžiau. Toliau judintis nebegaliu. Net pagalvoti baisu apie tokią kelionę. Įsivaizduok mane tarp Scilės ir Charibdės! Nenoriu numirti Sicilijos lygumose kaip Prozerpina — juk kaip tik ten Plutonas ją nusinešė į požemį[89].

— Tai kokio velnio čia beldeis? — pasidomėjo jo šviesybė.

— Buvo apsėdusi tokia mintis. Jau matau, kad iš to nieko nebus. Dabar tas pats, ar aš čia, ar ten. Jau mano visokių vaistų išbandyta. Visokių orų prisikvėpuota. Kad jau esu čia, tai ir pasiliksiu. O Sicilijoje neturiu nei vieniausios pusseserės, tuo labiau ištekėjusios.

— Žinia, tavo pusseserė rimtas akstinas. O ką gydytojas sako?

— Man nusispjaut, ką jis sako, aš neklausiau. Jei aš čia numirsiu, ponia Osmond palaidos. Bet čia nemirsiu.

— Ir aš taip tikiuosi.— Lordas Vorbertonas toliau susimąstęs rūkė.— Na, aš pats turiu prisipažinti,— tęsė jis,— jog labai džiaugiuosi, kad tu neužsispyrei dėl Sicilijos. Ta kelionė man siaubą varė.

— A, bet tau dėl jos nebuvo ko jaudintis. Net minties tokios neturėjau temptis tave kartu.

— Bet aš nė nemaniau paleisti tavęs vieno.

— Brangusis mano Vorbertonai, aš nesitikėjau, kad tu toliau paskui mane važiuotum! — sušuko Ralfas.

— Būčiau kartu nuvažiavęs ir pasižiūrėjęs, kaip įsikursi,— atsakė lordas Vorbertonas.

— Tu labai geras krikščionis. Ir labai geras žmogus.

— O po to būčiau grįžęs čion.

— O iš čia — į Angliją?

— Ne ne, būčiau pasilikęs.

— Jeigu mums abiems viena rūpi,— tarė Ralfas,— nesuprantu, kam mums ta Sicilija?

Jo draugas nieko neatsakė — sėdėjo ir žiūrėjo į židinį. Pagaliau, pakeldamas akis, pratrūko:

— Nagi pasakyk štai ką — ar tu iš tikro ketinai siektis ligi Sicilijos, kai leidomės į kelionę?

— *Ah, vous m'en demandez trop!** Pirma leisk paklausti man. Ar važiavai su manimi grynai... platoniškai?

— Nežinau, ką turi galvoje. Aš norėjau pavažiuoti į užsienį.

— Man rodos, mes abu slapukavome.

— Kalbėk apie save. Aš neslėpiau, kad noriu čia pabūti.

— Taip, prisimenu, sakei, kad nori susitikti su užsienio reikalų ministru.

— Aš su juo jau tris kartus buvau susitikęs. Smagus žmogus.

— Maniau, pamiršai, ko atvykęs,— tarė Ralfas.

— Gal ir pamiršau,— gan rimtai atsakė jo draugas.

Šie du džentelmenai buvo iš tokių, kurie nepasižymi santūrumo stoka, bet drauge keliaudami iš Londono į Romą, nė puse lūpų neprasitarė, kas buvo jų galvoje. Ta tema jie kadaise pasišnekėdavo, bet dabar vis ją aplenkdavo ir netgi atvykę į Romą, kur daug kas siedavosi su ta tema, abu ir toliau ar iš pasitikėjimo, ar iš nepasitikėjimo tylėjo.

— Bet vis tiek patarčiau gauti gydytojo leidimą,— kiek palūkėjęs ūmai pasakė lordas Vorbertonas.

— Gydytojo leidimas tik viską sugadintų. Kur galima, stengsiuos išsiversti be gydytojo.

— O kokia ponios Osmond nuomonė? — pasidomėjo Ralfo draugas.

— Aš neklausiau. Tikriausiai atsakytų, kad Romoje man per šalta, ir netgi pasisiūlytų važiuoti su manimi į Kataniją. Iš jos ir šito galima tikėtis.

— Tavim dėtas būčiau patenkintas.

— Jos vyras nebūtų patenkintas.

— A, galima įsivaizduoti, nors, man regis, tu nelabai linkęs paisyti, patenkintas jis, ar ne. Tai jau jo reikalas.

— Nenoriu didinti jų nesantarvės,— tarė Ralfas.

— Ir taip ji nemaža?

— Bręsta. O jai išvažiavus su manimi, įvyktų sprogimas. Osmondas žmonos pusbrolio nemėgsta.

— Tuomet jis, aišku, pakeltų vėją. O ar nepakels vėjo, jei čia pasiliksi?

* Pernelyg daug klausinėjate! (*Pranc.*)

— Man kaip tik tai ir rūpi žinoti. Kai anąsyk buvau Romoje, pakėlė, todėl laikiau savo pareiga dingti iš čia. O dabar laikau savo pareiga pasilikti ir ją ginti.

— Mano brangusis Tačitai, tavo ginamosios pajėgos!..— pradėjo lordas Vorbertonas su šypsena, bet pažvelgęs į pašnekovo veidą nukando mintį ir šitaip užbaigė: — Na, čia gana painus klausimas, kokia tavo pareiga toje buveinėje.

Ralfas tylėjo.

— Tiesa, mano ginamosios pajėgos menkos,— atsakė po valandėlės,— bet kadangi puolamosios dar menkesnės, tad Osmondas gal nuspręs, jog aš nevertas jo parako. Vienaip ar kitaip,— pridūrė jis,— šį tą man dar smalsu išvysti.

— Negi dėl smalsumo aukosi savo sveikatą?

— Sveikata man jau nelabai rūpi, o ponia Osmond — labai.

— Ir man. Bet ne taip kaip anksčiau,— iškart primetė lordas Vorbertonas, pirmą kartą radęs progą užsiminti apie tai, ką ligi tol vis nutylėdavo.

— Kaip tau atrodo, ar ji laiminga? — paklausė Ralfas, padrąsintas tokio prisipažinimo.

— Nė nežinau, negalvojau apie tai. Aną vakarą ji sakėsi esanti laiminga.

— A, tau ką ji kito sakys! — sušuko šypsodamasis Ralfas.

— Kažin. Manyčiau, kad tokiam žmogui kaip aš ir būtų galima pasiskųsti.

— Pasiskųsti? Ji niekad nesiskųs. Kas padaryta, jos padaryta, ir dabar jai vienai žinoti. Kam kam, o tau tikrai niekad nesiskųs. Ji labai atsargi.

— Be reikalo. Nežadu jai vėl meilintis.

— Džiaugiuosi tai girdėdamas. Bent nelieka jokių abejonių dėl tavo pareigos.

— O taip,— rimtai atsakė Vorbertonas,— jokių!

— Leisk paklausti štai ko,— tęsė Ralfas,— ar norėdamas ją įtikinti, jog daugiau neketini jai meilintis, esi toks atidus tai jaunuolėlei?

Lordas Vorbertonas krūptelėjo; pakilęs atsistojo priešais židinį, įsmeigė į jį akis.

— O ar tau atrodo juokinga?

— Juokinga? Anaiptol, jei tik mergaitė tau prie širdies.

— Ji be galo miela. Neatsimenu, kad jos metų mergaitė man būtų taip kritusi į akį.

— Ji nuostabi būtybė. Ak, bent jau nuoširdi.

— Be abejo, tarp mūsų didelis amžiaus skirtumas — daugiau nei dvidešimt metų.

— Mano brangusis Vorbertonai,— tarė Ralfas,— negi tu rimtai?

— Rimtų rimčiausiai — kaip tik moku.

— Iš širdies džiaugiuosi. O dangau aukščiausias,— sušuko Ralfas,— kaip nušvis senis Osmondas!

Jo pašnekovas apsiniaukė.

— Ak, neiškreipk savaip. Jo dukteriai aš pasipirščiau ne jam norėdamas malonumą padaryti.

— Ir nenorėdamas jam padarysi malonumą.

— Ne tiek aš jam patinku,— atsakė jo šviesybė.

— Ne tiek? Brangusis mano Vorbertonai, čia tavo padėties blogumas: tu gali ir visai nepatikti, bet žmonės vis vien veršis prie tavęs. Kad man taip būtų, tai aš laimingas galėčiau patikėti, kad myli mane patį.

Lordas Vorbertonas, matyt, nebuvo nusiteikęs aiškintis bendrų tiesų, jam rūpėjo atskiras atvejis.

— O, tavo manymu, ar ji bus patenkinta?

— Pati mergaitė? Aišku, bus laiminga.

— Ne ne, aš turiu omeny ponią Osmond.

Ralfas įsmeigė į jį akis.

— Mielas brolau, kuo ji čia dėta?

— Daug kuo. Ji labai myli Penzę.

— Teisybė, tikra teisybė.— Ralfas pamažu atsistojo.— Čia įdomus klausimas, kaip toli ją nuves meilė Penzei.— Jis pastovėjo apsidrumstusiu veidu, rankas susikišęs į kišenes.— Manau, tu įsitikinai... tikrai įsitikinai... Po velnių! — nutilo jis.— Nemoku pasakyti.

— Puikiai moki. Nėra to, ko nemokėtum pasakyti.

— Kad kažkaip keblu. Tu, manau, įsitikinai, jog iš visų panelės Osmond dorybių jos buvimas... ee... taip arti savo pamotės nėra pagrindinė?

— Viešpatie, Tačitai! — piktai sušuko lordas Vorbertonas.— Kuo tu mane laikai?

XL SKYRIUS

Po vestuvių Izabelė beveik nesimatė su madam Merl, nes ši dama dažniausiai nebūdavo Romoje. Kartą ji visą pusmetį praleido Anglijoje, kitą — žiemojo Paryžiuje. Aplankė daug tolimų draugų ir davė suprasti, jog ateityje nebus tokia ištikima Romai kaip anksčiau. Praeityje ta ištikimybė reiškėsi tuo, kad ji pastoviai nuomojo butą viename iš labiausiai saulėtų Pinčo kampelių; beje, tas butas didesnę laiko dalį būdavo tuščias, ir piršosi mintis, kad ten jos beveik niekad negalėsi rasti — buvo metas, kai Izabelę dėl to imdavo apmaudas. Artimesnė pažintis kiek nublankino pirmąjį įspūdį, kurį jai padarė madam Merl, bet iš esmės jo nepakeitė. Izabelė vis dar su nuostaba ja žavėjosi. Madam Merl buvo apsiginklavusi nuo kojų ligi galvos, ir buvo malonu regėti asmenybę, taip puikiai pasirengusią aukštuomenės kovoms. Savo vėliavą ji nešė apdairiai, bet jos ginklai buvo nugludinto plieno, ir naudotis jais ji mokėjo taip meistriškai, kad Izabelė įtikėjo ją esant labai įgudusiu kariu. Ji niekad nepuldavo dvasia, nealpdavo iš pasibjaurėjimo ir niekad neparodydavo, kad jai reikia poilsio ar užuojautos. Turėjo savų įsitikinimų ir kadaise ne vieną jų patikėjo Izabelei, kuri patyrė, kad po nepaprasta savitvarda toji ištobulėjusi jos draugė slepia didelį jausmingumą. Bet jos gyvenimą valdė valia, ji riteriškai laikė iškeltą galvą. Atrodė, tarsi ji būtų įminusi paslaptį, tarsi gyvenimo menas būtų koks gudrus triukas, kurį ji perprato. Metams bėgant, Izabelė pažino ir atgrasumo, ir pasidygėjimų, kartais užeidavo tokių dienų, kai pasaulis atrodydavo juodas, ir ji gana negailestingai klausdavo savęs, vardan ko gyvenanti. Ligi tol ji buvo gyva entuziazmu, susižavėjimu ūmai atsiveriančiomis galimybėmis, naujais nuotykiais. Jaunesnę vienas polėkis nešė prie kito, mauduliui tarp jų nelikdavo vietos. O madam Merl buvo užgniaužusi visus dvasios pakilimus, nūnai niekuo nesusižavėdavo, klausė tik proto ir išminties balso. Izabelei dabar užslinkdavo tokios valandėlės, kai ji nieko nebūtų pagailėjusi už tokio meno pamokas ir, jei neprilygstamoji jos draugė būtų buvusi bent kiek arčiau, būtų jos šaukusis. Labiau negu pirma ji suvokė, koks privalumas tokiai būti — apsitraukti kietu kiautu, savotiškais sidabro šarvais.

Bet, kaip sakiau, tik tą žiemą, kai mes vėl neseniai atnaujinome pažintį su mūsų heroje, mūsų apšnekėtoji dama vėl ilgiau užsibuvo Romoje. Izabelė dabar dažniau negu prieš vestuves matydavosi su ja, tačiau per tą laiką jos poreikiai ir nuotaikos gerokai buvo pasikeitę.

Dabar ji jau nesikreipdavo į madam Merl pamokymų, ji prarado norą permanyti šios damos gudrųjį triuką. Jei ją užklups kokie negerumai, pasilaikys juos sau, o kai gyvenimas sunkus, prisipažinus kitam, kad neištveri, nepalengvės. Be abejo, madam Merl pati sau labai padeda ir ji bet kokiai draugijai — tikras papuošalas, bet ar yra, ar būtų iš jos kokios naudos kitam žmogui nerimasties valandą? Ar ne daugiausiai naudos būtų iš tos draugės — bent taip Izabelė visą laiką manė — jeigu imtum ją mėgdžioti ir pasidarytum tokia tvirta bei spinduliuojanti kaip ji. Ji nepripažino jokių nerimasčių, tad Izabelė šimtąjį kartą nusprendė numoti ranka į savąsias. Be to, atsinaujinus jų bendravimui, kuris po teisybei jau buvo nutrūkęs, Izabelei pasirodė, kad jos bičiulė pasidariusi kitokia, gal net tolimesnė — iš dirbtinokos baimės neįkyrėti priėjusi kraštutinumą. Ralfas Tačitas, kaip prisimename, buvo tos nuomonės, jog madam Merl yra linkusi daug ką perdėti, ar kaip žmonės sako, perlenkti lazdą. Izabelė niekad nepritarė tokiam priekaištui — iš tiesų niekad dorai jo nesuprato; jos galva, madam Merl elgesys visad buvo paženklintas geru skoniu, visad kupinas rimties. Bet šį kartą jaunajai mūsų moteriai pasirodė, kad jos draugė, taip bijodama brautis į šeimyninį Osmondų gyvenimą, iš tiesų kiek perlenkė. Čia jau atvirkščiai — ne geras skonis, o greičiau saiko neturėjimas. Ji pernelyg tankiai primindavo, kad Izabelė dabar ištekėjusi, kad jos dabar kiti interesai, kad nors ji ir labai gerai pažįstanti Gilbertą Osmondą ir Penzę, gal geriau negu bet kas kitas, vis dėlto nesanti jų šeimos narys. Madam Merl buvo budri, nepaklausta niekad neprašnekdavo apie jų reikalus, net prispirta, kai tiesiai buvo klausiama jos nuomonės, bijodama įsibrauti į jų šeimyninį gyvenimą, vengė atsakymo. Madam Merl, kaip žinome, buvo atvira ir vieną dieną savo būgštavimus atvirai išdėstė Izabelei.

— Aš privalau būti atsargi; juk galiu šiaip sau, net nenorėdama, jus užgauti. O užsigausite jūs visai teisėtai, nors mano ketinimai būtų kuo tyriausi. Aš privalau atminti, kad jūsų vyrą pažįstu daug seniau negu jūs, ir sergėtis, jog niekur neišsiduočiau. Jei būtumėte kvaila, gal net man pavyduliautumėte. Jūs ne kvaila, aš tą puikiai žinau. Bet ir aš ne iš kvailųjų, todėl tvirtai pasiryžau neprisišaukti bėdos. Suklupti bemat gali,— nespėsi apsižiūrėti, o jau būsi padaręs klaidą. Be abejonės, jei būčiau norėjusi su jūsų vyru pradėti romaną, turėjau gražaus laiko — dešimt metų, ir niekas tuomet nebūtų trukdęs, vadinasi, nepradėsiu jo šiandien, kai jau mano žavesys nublanko. Bet jei įsipyksiu jums lyg skverbdamasi į man nepriklausančią vietą, stačiai pasaky-

kite, kad aš užsimiršau. Esu pasiryžusi neužsimiršti. Žinia, geri draugai to nuolatos nelaiko galvoje, mes pasitikime savo draugų sąžiningumu. Ir jumis, brangioji, aš be krašto pasitikiu, bet nepasitikiu žmogaus prigimtimi. Nemanykite, kad man sunku; aš seku save ne visą laiką. Ir ši mano kalba su jumis — geriausias to įrodymas. Aš tik štai ką norėjau pasakyti: jei imtumėt pavyduliauti — tokiu pavidalu tai pasireikštų, aš manyčiau, jog čia esama mano kaltės. Jokiu būdu ne jūsų vyro.

Izabelė turėjo trejetą metų pamąstyti apie ponios Tačit versiją, kad madam Merl apvesdino Gilbertą Osmondą. Prisimename, kaip ji tat iš pradžių išklausė. Gal madam Merl ir galėjo apvesdinti Gilbertą Osmondą, bet Izabelės Arčer tai tikrai jau ne. Čia kažkokių jėgų — Izábelė nelabai žinojo kokių — darbas: lemties, apvaizdos, gamtos ar amžinosios paslapties. Tiesa, teta ne tiek piktinosi madam Merl veikla, kiek jos dviveidiškumu, kad pati viską užmaišė, o paskui išsigynė. Izabelės išmanymu, tai ne tokia didelė kaltė; negi čia koks nusikaltimas, kad per ją įsigijo artimiausią draugą gyvenime? Tokia mintis jai atėjo prieš pat vestuves, po pašnekesio su teta, tuo metu, kai dar buvo pajėgi plonokas savo jaunystės kronikas apmąstyti atitrauktai, kone su filosofijos istoriko nusiteikimu. Jei madam Merl kilo noras, kad ji pakeistų padėtį, Izabelė galėjo tik pasidžiaugti tokia idėja. Beje, madam Merl visad būdavo tiesi ir niekad neslėpė, kad yra labai geros nuomonės apie Gilbertą Osmondą. Po vedybų Izabelė pamatė, kad vyras ne itin simpatizuoja tai damai: jis retai tesustodavo prie šio apvaliausio ir glotniausio visuomenės rožančiaus karoliuko.

— Ar tau nepatinka madam Merl? — sykį paklausė jo Izabelė.— Ji labai tave vertina.

— Galiu tik tiek pasakyti,— atsakė jis.— Kadaise labiau patiko negu dabar. Man ji atsibodo, ir dėl to man šiek tiek gėda. Ji kone antgamtiškai gera! Aš džiaugiuosi, kad jos nėra Italijoje, galima atsipūsti, tarsi gavus dvasios *détente**. Nešnekėk apie ją per dažnai, kalbos tarsi vėl ją sugrąžina. Ji dar sugrįš ne kartą ir ne du.

Iš tikro madam Merl sugrįžo nepavėlavusi — turiu galvoje, nepavėlavusi atgauti to privalumo, kurį galėjo prarasti. Per tą laiką, kaip sakiau, ji buvo gerokai pasikeitusi, bet Izabelės jausmai irgi buvo nebe tie. Kas vyksta, ji suvokė taip pat gerai kaip anksčiau, tik ta nuovoka nebeteikė didelio džiaugsmo. O kai nėra džiaugsmo, priežasčių savo

---

* Atvanga (*pranc.*).

nepasitenkinimui žmogus toli neieško, jos veši kaip vėdrynai birželyje. Ji liovėsi svarsčiusi, ar madam Merl prikišo pirštus prie Gilberto Osmondo vedybų, tik gal jau metas parašyti, kad didelio dėkingumo už tai nejautė. O laikui bėgant to dėkingumo liko dar mažiau, ir kartą Izabelė pati sau tarė, kad jei ne madam Merl, visa tai nė nebūtų įvykę. Tokią mintį ji tuoj pat nuvijo pasibaisėjusi, kaip jai tatai galėjo į galvą šauti. „Kad ir kas manęs laukia, turiu būti teisinga,— pamanė ji,— savo naštą turiu pati nešti, o ne versti ją kitiems!" Šis Izabelės nusistatymas buvo galiausiai išbandytas madam Merl, kai ji dėl tuometinio savo elgesio pareiškė tokį išmoningą atsiprašymą, kurį čia bendrais bruožais pateikiau; dailūs jos apibūdinimai, aiškūs patikinimai savotiškai erzino, tiesiog atrodė kaip pasityčiojimas. Izabelė nebesusigaudė, jos širdis buvo pilna nenusakomų apgailestavimų ir baimių. Kai nusisuko nuo draugės, ką tik padariusios mano pacituotą pareiškimą, Izabelė pasijuto bejėgė: kaip madam Merl nenutuokia, kas darosi jos širdyje! Jai pavyduliauti? Pavyduliauti dėl Gilberto? Tokia mintis bent tuo metu nė iš tolo neatitiko tikrovės. Buvo kone gaila, kad pavydui Izabelė neturėjo jokio pamato; gal bent pavydas būtų kiek atgaivinęs. Ar tai ne savotiškas laimės simptomas? Tačiau madam Merl protinga, tokia protinga, kad galėjo tarti geriau pažįstanti Izabelę nei Izabelė pati save. Mūsų jaunajai herojei pasiryžimų niekada netrūko — diduma jų būdavo nuo žemės pakylėti, bet dar nebuvo tokio laiko, kad jų būtų (slaptame širdies kampelyje) tiek užderėję kiek dabar. Teisybė, visų jų būta iš to paties kamieno, ir juos būtų galima suvesti į vieną pasiryžimą — nekaltinti kitų, kai pati esi nelaiminga. Vargšė sparnuota josios dvasia, visad nusiteikusi aukštai sklandyti, dar nebuvo iš pašaknų pakąsta. Todėl Izabelė labiausiai ir paisė teisybės, nekibo į smulkų kerštą. Suversti kaltę dėl savo nusivylimo madam Merl būtų buvęs smulkus kerštas, tuo labiau kad save taip išteisinus, džiaugsmas nebūtų nuoširdus. Nuo to tik būtų daugiau peno kartėliui, o pančiai nepalaisvėtų. Apsimetinėti, kad tas žingsnis jos žengtas ne atviromis akimis, nebebuvo kaip — juk nerastum kitos merginos, kuri būtų turėjusi tiek laisvės kiek ji. Tiesa, įsimylėjusi mergina nėra laisva, tačiau jos klaidos šaltinis yra ji pati. Niekas neturėjo piktų kėslų, nespendė žabangų; pati žiūrėjo, nusprendė, išsirinko. Kai moteris padaro tokią klaidą, vienintelis kelias ją ištaisyti — besąlygiškai (o, su didžiausia didyste) su ja susitaikyti. Vienos paikystės gana, ypač jei ji padaryta visam gyvenimui; antrąja pirmosios nepataisysi. Toks užsisklendimo apžadas buvo gana taurus — tuo Izabelė

ir laikėsi, ir madam Merl buvo teisi, kai viską pasvėrus ėmėsi atsargumo.

Vieną dieną, koks mėnuo po Ralfo Tačito atvykimo į Romą, Izabelė grįžo pasivaikščiojusi su Penze. Ji dėkojo likimui už Penzę ne vien todėl, kad buvo pasiryžusi visur būti teisinga, bet ir dėl to, kad buvo jautri viskam, kas tyra ir silpna. Penzė jai buvo brangi — niekas dar nebuvo taip visa širdimi prie jos prisirišęs ir dėl nieko dar jai pačiai nebuvo taip maloniai aišku. Izabelei ji buvo lyg švelni esybė, tarsi švelni rankutė delne, o Penzė ją ir pamilo, ir iš visos širdies įtikėjo. Izabelei mergaitės atsidavimas teikė ne vien malonumo, ji stverdavosi šio argumento, kai visi kiti išsekdavo. Izabelė buvo sau pasakiusi, kad žmogus turi atlikti savo pareigą, kur tik ją radęs,ir visur jos ieškoti. Penzės palankumas buvo gyvas įspėjimas, tarsi sakyte sakantis, štai kur proga, gal ir neiškili, bet neabejotina. Nors kokia tai proga, Izabelė kažin ar būtų įvardijusi,— gal duoti mergaitei daugiau, negu mergaitė galėtų duoti pati sau. Izabelė būtų tik nusišypsojusi, jei tomis dienomis būtų prisiminusi, kaip kadaise buvo sudvejojusi dėl mažosios savo draugės, nes dabar suprato, jog tos dvejonės kilo vien dėl neįžvalgumo. Tuomet ji negalėjo patikėti, kad būtų įmanoma šitaip labai, tiesiog nežmoniškai norėti įtikti. Per tą laiką ji matė šį jautrų bruožą pasireiškiant kiekviename žingsnyje ir išmoko teisingai įvertinti. Tokia buvo Penzės prigimtis,— dangaus dovana. Penzė neturėjo didystės, galėjusios tą prigimties bruožą nustelbti, ir nors jos užkariautų širdžių skaičius vis augo, ji nė kiek tuo nesipuikavo. Juodvi abi visur būdavo kartu, retai galėjai išvysti ponią Osmond be podukros. Izabelei patiko būti su ja, jautėsi lyg laikydama vienodų gėlių puokštelę. Ir neapleisti Penzės, žūt būt jos neapleisti, Izabelei buvo šventas priesakas. Šalia nieko kito mergaitė taip nespindėjo kaip šalia Izabelės, išskyrus tik tėvą, kurį garbino beatodairiškai, gal ir todėl, kad tėvystė Gilbertui Osmondui buvo ypatingas malonumas ir su dukra jis būdavo be galo švelnus. Izabelė matė, kaip Penzė nori su ja būti ir iš visų jėgų stengiasi jai įtikti. Penzė nusprendė, kad geriausias būdas įtikti Izabelei — tai nesistengti įtikti, pakanka tik nedaryti jai nemalonumų; tas, žinoma, nelietė jau esančių nemalonumų. Taigi ji sąmoningai niekur nesikišdavo ir labai mokėdavo būti paklusni, sutikdama su bet kokiu Izabelės pasiūlymu, ji tramdė savo entuziazmą, kad nepasirodytų visai ko kita tikėjusis. Penzė niekad nepertraukdavo jos kalbos, niekad nesmalsaudavo ir, nors nuo pagyrų taip tirpdavo iš laimės, kad net išbaldavo, niekad atkišusi rankos jų nelaukdavo. Tik nutaisydavo ilge-

singą veidelį, o tuomet, kai jau ėmė bręsti, jos akys būdavo tokios gražios, kad gražesnių pasaulyje nerastum. Kai antrą žiemą jiems gyvenant Rokanero rūmuose ji ėmė lankytis baliuose, šokių vakarėliuose, tai per ilgai neužsibūdavo, kad ponia Osmond nepavargtų, ir visad pirmoji pasiūlydavo važiuoti namo. Izabelė vertino šią Penzės auką atsisakyti paskutinių šokių, nes matė, kad mergaitė baisiai mėgsta šokti — pagal muziką dėlioja žingsnelius kaip kokia stropi fėja. Aukštuomenės susibūrimuose Penzė nematė jokių trūkumų — jai teikė malonumo netgi atkočiausios jų pusės: salių tvankumas, nuobodulys per pietus, susigrūdimas prie durų, nesmagus laukimas karietos. Dienos metu važiuodama ta karieta ji sėdėdavo šalia pamotės net nekrutėdama, su dideliu palankumu, kiek palinkusi į priekį ir vos šypsodamasi, tarsi pirmą kartą būtų pakviesta pasivažinėti.

Tą dieną, apie kurią pasakoju, juodvi išvažiavo pro vienus miesto vartus, ir po pusvalandžio paliko karietą laukti prie kelio, kol jos pasivaikščios po neaukštą Kampanės žolę, netgi žiemos mėnesiais pamargintą švelniomis gėlėmis. Izabelei, mėgstančiai vaikščioti ir einančiai sparčiu žingsniu, nors gal nebe taip sparčiai, kaip pirmą kartą jai atvykus į Europą, tai tapo kone kasdieniu įpročiu. Penzei gal tai ir nebuvo maloniausias prasimankštinimas, bet vis tiek patiko, nes nebuvo kas jai nepatinka; ji ėjo gal kiek mažesniais žingsniais šalia tėvo žmonos, kuri paskui, grįžtant atgal į Romą, tenkindama Penzės pomėgį, apsukdavo ratą aplink Pinčo sodą ar Borgezės vilą. Saulėtoje dauboje toli už Romos sienų Izabelė buvo prisiskynusi puokštelę gėlių ir, grįžusi į Rokanero rūmus, nuėjo tiesiai į savo kambarį jų pamerkti. Ji pasuko į svetainę, kur pati daugiausia buvodavo, antrą iš eilės nuo didelio prieškambario, į kurį buvo užlipama laiptais ir kurio didingo plikumo nesugebėjo pridengti net įmantrus Gilberto Osmondo išradingumas. Vos peržengusi svetainės slenkstį, ji stabtelėjo, įspūdžio paveikta. Teisybę sakant, nieko netikėta nepastebėjo, tik išvydo vaizdą, kuris jai pasirodė naujas ir kurį spėjo įsidėmėti, nes tyliai įėjusi jo neišblaškė. Ten stovėjo madam Merl su skrybėlaite, o Gilbertas Osmondas kažką jai šnekėjo; valandėlę jie nejuto ją įėjus. Beje, Izabelė ne kartą matė juos šnekučiuojantis, bet nebuvo mačiusi ar bent nepastebėjo, kad per jų pokalbį būtų stojusi tokia intymi tyla, ir Izabelė iškart susiprotėjo, jog pertraukdama tą tylą juos išgąsdintų. Madam Merl stovėjo ant kilimėlio atokiau nuo židinio, Osmondas atsilošęs giliame krėsle žiūrėjo į ją. Jos galva kaip visad buvo iškelta, tik žvilgsnis į jį nuleistas. Pirmiausia Izabelei krito į akis, kad jis sėdi, o ji stovi;

toks nebūtas vaizdas ją ir prikaustė. Paskui ji susiprotėjo, kad jiedviejų pokalbis toliau nesirišo, ir įbedę vienas į kitą žvilgsnius jie nesivaržydami, kaip seni draugai, be žodžių daug išsakė. Rodėsi, tai neturėjo sukrėsti Izabelės, juk jiedu iš tiesų buvo seni draugai. Tas reginys buvo toks trumpas kaip liepsnos žybtelėjimas. Abiejų pozos, vienas į kitą įsmeigti žvilgsniai tarsi kažką Izabelei atskleidė. Bet, vos išvydus, visa tai dingo. Madam Merl pastebėjo Izabelę ir pasisveikino nė nekrusteldama, o vyras išsyk pašoko. Kažką sumurmėjęs, kad norįs pasivaikščioti, atsiprašė viešnios ir išėjo.

— Atvykau aplankyti jūsų, maniau būsit jau grįžus, bet neradusi lūkuriavau,— tarė madam Merl.

— Ar jis nepaprašė jūsų sėstis? — paklausė Izabelė su šypsena.

Madam Merl apsižvalgė.

— A, iš tiesų; aš jau žadėjau eiti.

— Tad dabar pabūkite.

— Žinoma. Aš ne šiaip atėjau, aš vis galvoju apie vieną ir tą patį.

— Aš gi jums sakiau,— pertarė Izabelė,— kad šiaip sau į šiuos namus nesilankote.

— O prisimenate, ką jums atsakiau? Ir tada, kai ateinu pas jus ar kai neateinu, priežastis yra viena — mano nuoširdumas jums.

— Taip, sakėte.

— Bent dabar atrodo, kad nelabai tuo tikite,— tarė madam Merl.

— O,— atsakė Izabelė,— aš nė kiek neabejoju, kad jūsų priežastys rimtos.

— Gal greičiau suabejojote mano nuoširdumu.

Izabelė liūdnai papurtė galvą.

— Aš žinau, kad man visada buvote gera.

— Kada tik neatmesdavote mano gerumo. Jūs ne visuomet jį priimate, o tuomet reikia trauktis nuo jūsų. Tačiau šiandien aš apsilankiau ne jums norėdama daryti gera; reikalas kitoks. Atėjau savo naštos pasilengvinti — užkrauti ją jums. Apie tai ir su jūsų vyru šnekėjausi.

— Stebiuosi, jam našta nepatinka.

— Ypač kitų našta, puikiai žinau. Turbūt ir jums nepatinka. Bet patinka ar nepatinka, turite man padėti. Dėl to vargšo pono Rozjė.

— A,— mąsliai atsakė Izabelė,— tai čia jo našta, ne jūsų.

— Jis sugebėjo ir mane į ją įkinkyti. Ateina pas mane dešimt kartų per savaitę apie Penzę pasikalbėti.

— Taip, jis nori ją vesti. Viską žinau.

Madam Merl susvyravo.

— Iš jūsų vyro supratau tarytum nežinotumėte.

— Iš kur jam žinoti, ką aš žinau. Apie tai niekad su manimi nesišnekėjo.

— Matyt, neranda, nuo kurio galo pradėti šneką.

— Paprastai tokie dalykai jam lengvai duodasi.

— Taip, paprastai apie viską jis turi savo nuomonę, o šį kartą — ne.

— O jūs neužvedėte jo ant kelio? — pasidomėjo Izabelė.

Madam Merl nušvito apgalvota šypsena.

— Man regis, jūs šaltoka.

— Taip, nieko nepaveiksi. Ponas Rozjė ir su manimi šnekėjosi.

— Ne be pagrindo. Esate su mergaite tokia artima.

— Bet,— tarė Izabelė,— nedaug jis iš manęs gavo paguodos. Jeigu jums atrodau šalta, kažin ką jis bemano.

— Tikriausiai mano, kad galite daugiau padaryti, negu padarėte.

— Aš nieko negaliu.

— Bent jau daugiau negu aš. Nesuprantu, kokį paslaptingą ryšį jis įžiūrėjo tarp manęs ir mergaitės: jis iš karto pas mane atėjo, tarsi jo laimė būtų mano rankose. Dabar ir vėl nuolatos vaikščioja manęs pabakštinti, iškvosti, kiek yra vilties, arba širdį išlieti.

— Jis labai įsimylėjęs,— tarė Izabelė.

— Kaip jis — labai.

— Kaip Penzę — irgi labai, galėtumėte dar pridėti.

Madam Merl nudūrė akis:

— Ar jums ji nežavi?

— Mieliausia pasaulyje mergytė, tik labai ribota.

— Tuo lengviau ponui Rozjė. Ponas Rozjė nėra neribotas.

— Taip taip,— pritarė Izabelė.— Jis išsitektų nosinėje, dailioje nosinaitėje su mezginėliais.— Jos humoras pastaruoju metu buvo atmieštas sarkazmo, bet ji tuoj susigėdo išliejusi jį ant tokio nekalto avinėlio kaip Penzės garbintojas.— Jis labai geras, labai padorus,— iškart pridūrė ji,— ir ne toks kvailas kaip atrodo.

— Jis mane tikina, esą ji įsimylėjusi be proto.

— Nežinau, aš jos neklausiau.

— Ar nebandėte iš tolo paklausinėti?

— Čia ne mano pareiga, o tėvo.

— Ak, kokia jūs skrupulinga.

— Elgiuosi pagal savo galvą.

Madam Merl vėl taip pat nusišypsojo.

— Nelengva jums padėti.

— Man padėti? — kuo rimčiausiai paklausė Izabelė.— Ką tuo norite pasakyti?

— Lengva jums neįtikti. Matote, ar neišmintingai elgiuosi, laikydamasi atsargumo! Šiaip ar taip, aš jums pranešu, kaip pranešiau ir Osmondui, jog dėl visų Penzės ir pono Edvardo Rozjė meilės reikalų aš nusiplaunu rankas. *Je n'y peux rien, moi!** Man nedera apie jį šnekėtis su Penze. Tuo labiau,— pridėjo madam Merl,— kad aš jo nelaikau vyro idealu.

Izabelė pagalvojo ir su šypsena atsakė:

— Vadinasi, jūs nenusiplaunate rankų! — Ir jau kitu balsu pridūrė: — Negalite nusiplauti, jums pernelyg rūpi.

Madam Merl iš lėto pakilo, prieš tai metusi į Izabelę tokį pat greitą žvilgsnį kaip tas intymumo vaizdinys, prieš valandėlę švystelėjęs mūsų herojei. Tik šį sykį pastaroji jame nieko neįžiūrėjo.

— Kitą kartą paklauskite jo ir įsitikinsite.

— Kaip aš jo paklausiu, kad jis nebesilanko mūsų namuose. Gilbertas davė jam suprasti, kad jis čia nepageidaujamas svečias.

— A, tiesa,— tarė madam Merl,— aš pamiršau, jis dabar verkšlena dėl ko kito. Esą Osmondas jį įžeidęs. Ir vis dėlto,— kalbėjo ji toliau,— Osmondas ne taip labai nemėgsta Rozjė, kaip tas įsikalė.— Ji atsistojo, tarsi baigusi pokalbį, bet dar delsė, dairėsi aplinkui, matyt, turėdama daugiau ką pasakyti. Izabelė tai pastebėjo ir netgi nujautė, apie ką būtų tolimesnė šneka, bet dėl savų priežasčių nedarė pradžios.

— Jei tai pasakėte, jam buvo malonu išgirsti,— atsakė ji šypsodamasi.

— Aišku, pasakiau ir šiaip stengiuosi jį padrąsinti. Patariu apsišarvuoti kantrybe, tikinu, kad jo atvejis nėra beviltiškas, jei tik laikys liežuvį už dantų ir ramiai lauks. Bet jam, kaip tyčia, mušė į galvą pavydas.

— Pavydas?

— Pavydas lordui Vorbertonui, kuris, anot jo, nuolatos čia sėdi.

Izabelė, pavargusi po pasivaikščiojimo, ligi tol sėdėjo, bet sulig tais žodžiais atsistojo:

---

* Čia aš bejėgė! (*Pranc.*)

— A! — šūktelėjo ir pamažu nuėjo prie židinio. Madam Merl stebėjo, kaip ji ėjo, sustojo prieš veidrodį virš židinio, pasitaisė išsitaršiusią plaukų sruogą.

— Vargšas Rozjė įrodinėja, kad visko galį būti, lordas Vorbertonas gali įsimylėti Penzę,— tęsė madam Merl.

Izabelė patylėjo, paskui atsisuko nuo veidrodžio ir pagaliau rimtai, tik gal kiek švelniau pasakė:

— Teisybė, visko gali būti.

— Tą turėjau pripažinti ponui Rozjė. Jūsų vyras irgi taip mano.

— Šito aš nežinau.

— Paklauskite jo ir pamatysite.

— Aš jo neklausiu,— atsakė Izabelė.

— Atleiskite, pamiršau, kad tai jau sakėte. Be abejo,— pridėjo madam Merl,— jūs turėjote kur kas daugiau progų negu aš stebėti lordo Vorbertono elgesį.

— Man nėra ko nuo jūsų slėpti, kad mano podukra jam labai patinka.

Madam Merl vėl dirstelėjo į ją tuo staigiu savo žvilgsniu.

— Turite galvoje, patinka taip, kaip kad ponas Rozjė turi galvoje?

— Nežinau, ką ponas Rozjė turi galvoje, bet lordas Vorbertonas leido man suprasti, kad Penzė jį sužavėjo.

— Ir jūs šito nepasakėte Osmondui? — Šis klausimas, toks ūmus ir tiesus, tarsi sprūste išsprūdo madam Merl.

Izabelė įsmeigė į ją žvilgsnį.

— Manau, ateis laikas, sužinos. Lordas Vorbertonas turi liežuvį ir pats moka kalbėti.

Madam Merl susigriebė išsišokusi su savo klausimu, ir nuo tos minties ją išmušė raudonis. Palūkėjusi, kol tas išdavikiškas impulsas atlėgo, ji lyg viską apmąsčiusi tarė:

— Taip būtų geriau, negu tekėti už vargšo pono Rozjė.

— Mano manymu, daug geriau.

— Būtų nuostabu, čia tai bent būtų vedybos. Iš tiesų, koks jis taurus!

— Taurus?

— Kad sulaikė akį ties paprasta mergaite.

— Aš taip nemanau.

— Jūs labai gera. Nors galų gale Penzė Osmond...

— Penzė Osmond galų gale yra žavingiausia būtybė, kokią man teko sutikti! — sušuko Izabelė.

Madam Merl spoksojo ne be priežasties sumišusi.

— Man ką tik pasirodė, kad jūs tarytum gana iš aukšto į ją žiūrit.

— Sakiau, kad ji ribota. Ji tokia ir yra. Ir lordas Vorbertonas toks.

— Taip kalbant, mes visi tokie. Jei Penzė šito verta, tuo geriau. Bet jei savo širdį ji atiduoda ponui Rozjė, aš atsisakau pripažinti, kad ji tik to verta. Būtų per didelė neteisybė.

— Ponas Rozjė tikras nuoboda! — kaip kirviu nukirto Izabelė.

— Visiškai su jumis sutinku ir džiaugiuosi, jog iš manęs nelaukiama, kad kurstyčiau jo aistrą. Kai ateityje pas mane apsilankys, ras duris užrakintas.— Susidariusi apsiausto klostes madam Merl jau pasišovė eiti. Tačiau netoli durų ją sustabdė netikėtas Izabelės prašymas:

— Vis vien būkite jam gera.

Madam Merl kilstelėjo pečius ir antakius ir įsistebeilijo į savo draugę.

— Jūsų prieštaringumai man neaiškūs! Jokiu būdu nebūsiu jam gera, nes tai būtų netikras gerumas. Aš noriu, kad ji būtų lordo Vorbertono žmona.

— Pirma tas turi pasipiršti.

— Jeigu iš tiesų taip yra, kaip sakote, pasipirš. Ypač,— tarė po pauzės,— jei jį paveiksite.

— Paveiksiu aš?

— Tą jūs lengvai galite. Turite jam didelę įtaką.

Izabelė prisimerkė:

— Iš kur tokios žinios?

— Ponia Tačit man sakė. Ne jūs — kur jau! — madam Merl atsakė šypsodamasi.

— Iš tiesų nieko apie tai nesu jums pasakojusi.

— O galėjote ir pasipasakoti, progų netrūko, kai buvome viena kitai atviresnės. Bet jūs mažai atsiverdavote; dažnai apie tai paskui galvodavau.

Izabelė irgi apie tai pagalvodavo, ir dažnai ne be pasitenkinimo. Bet dabar šito ji neprisipažino, gal nenorėjo išsiduoti, kaip tuo džiaugiasi.

— Pasirodo, teta jus gerai apšvietė,— atsakė paprastai.

— Ji man pasakė, kad atstūmėte lordą Vorbertoną, nes ji labai dėl to krimtosi ir turėjo kam nors išlieti širdį. Aš, tarkime, esu tos nuomonės, kad jūsų pasirinkimas geresnis. Tačiau jei pati nepanorote eiti už lordo Vorbertono, išpirkite klaidą, padėdama jam vesti kitą.

Izabelės veide, klausantis madam Merl, nė kiek neatsispindėjo tosios šviečiantis džiaugsmas. Bet po valandėlės ji tarė apgalvotai ir gana maloniai:

— Aš iš tikro labai džiaugčiausi, jei Penzei tai pavyktų.

Šiuos žodžius, matyt, palaikiusi geru ženklu, jos pašnekovė apkabino ją, kur kas švelniau negu būtum tikėjęsis, ir kaip laimėtoja išėjo.

XLI SKYRIUS

Tą vakarą Osmondas pirmą kartą prakalbo apie šį dalyką, gana vėlai įėjęs į svetainę, kur Izabelė sėdėjo viena. Jie visą vakarą išbuvo namie, Penzė jau buvo atsigulusi, pats jis po pietų prasėdėjo nedideliame kambaryje, kur buvo susidėstęs knygas ir kurį vadino savo kabinetu. Dešimtą valandą pas juos buvo atėjęs lordas Vorbertonas, jis visada apsilankydavo, kai tik iš Izabelės susižinodavo, kad ji bus namie: jis ketino dar kur kitur vykti ir pabuvo tik pusvalandį. Izabelė, pasiteiravusi apie Ralfą, tyčia nesiterpė į pokalbį, kad jis daugiau pasišnekėtų su jos podukra. Apsimetė skaitanti, paskui netgi prisėdo prie pianino, vis klausdama savęs, ar neišėjus jai visai iš kambario. Pamažėle ji vis palankiau ėmė žiūrėti į Penzės vedybas su gražiuoju Loklio šeimininku, nors iš pirmo toji mintis jai nesukėlė entuziazmo. Tą popietę madam Merl prikišo degtuką prie susikaupusių degių medžiagų. Jausdamasi nelaiminga Izabelė visados dairydavosi — gal instinktyviai, gal iš įsitikinimo — kokios teigiamos veiklos. Ji buvo įsikalusi į galvą, kad nelaimingas žmogus yra savotiškas ligonis, o kančios yra veiklos priešingybė. „Daryti“, nesvarbu ką, jau yra išsigelbėjimas, o gal beveik vaistas. Be to, stengėsi sau įteigti, kad daro viską, ką įmanydama, dėl savo vyro; nenorėjo paskui visą gyvenimą graužtis, kad nepadėjo vyrui, kai jis prašė. Juk matyti Penzę kaip anglų didiko žmoną jam būtų

didžiausias pasitenkinimas, teisėtas pasitenkinimas, nes šis kilnus didikas — taip pat ir didi asmenybė. Izabelei atrodė, jog laikydama pareiga prisidėti prie šio įvykio, ji pasielgtų kaip gera žmona. O tokia norėjo būti, norėjo nuoširdžiai, su pagrindu tikėti, kad ji tokia. Be viso to, turėjo ir kitų paskatų. Atsiras veiklos, o ji taip jos troško. Gal tai ją net prablaškys, o jei ji galėtų prasiblaškyti, būtų išsigelbėjimas. Galų gale tai būtų paslauga ir lordui Vorbertonui, kuriam, kaip matyti, labai krito į akį ši žavioji mergaitė. Kad taip atsitiko jam, lyg ir keista, bet širdžiai nepaliepsi. Penzė galėjo bet ką patraukti, taip, bet ką, tik ne lordą Vorbertoną. Izabelės akimis žiūrint, jam Penzė per smulki, per menka ir gal net per daug dirbtinė. Juk ji kaip lėlė, o jis tarytum ko kito ieško. Bet kas pasakys, ko tie vyrai ieško? Ką randa, to ir ieško; tik pamatę jie supranta, kas jiems patinka. Jokios teorijos čia nepritaikysi, nieko nėra mįslingiau, kaip nieko nėra ir natūraliau. Jeigu jis mylėjo ją, keista, kaip galėjo pamilti Penzę, kuri visai kitokia, bet gal ne taip labai ir mylėjo, kaip kad manė. O jei ir mylėjo, ta meilė visiškai praėjo, tad kas čia tokio, kad aną kartą nepasisekus tikisi laimės, šį sykį rinkdamasis nepanašią į ją. Kaip sakiau, entuziazmas Izabelę ne iš karto pagavo, o tik šiandieną, ir tada ji pasijuto kone laiminga. Net stebėtina, kiek jai laimės teikė sumanymas padaryti vyrui malonumą. Tik gaila, kad jiems ant kelio buvo pasimaišęs Edvardas Rozjė.

Vien pagalvojus apie jį, šviesa, blykstelėjusi ant to kelio, prigeso. Mat Izabelė buvo įsitikinusi, jog Penzei už poną Rozjė nėra mielesnių, įsitikinusi taip tvirtai, tarsi Penzė pati būtų jai pasisakiusi. Dėl to tikrumo jai buvo labai apmaudu — juk jos taip stengtasi atsitverti nuo bet kokio žinojimo, beveik taip pat apmaudu, kaip dėl to, kad tas vargšelis Rozjė įsikalė tai į galvą. Aišku, lordas Vorbertonas už jį daug pranokesnis. Ne tiek turtu, o kaip žmogus; jaunasis amerikietis iš tikrųjų toks besvoris. Jis kur kas panašesnis į dykinėjantį dailų aristokratą negu šis anglų didikas. Žinia, nėra ypatingų priežasčių, kad Penzė būtinai tekėtų už valstybės vyro, bet jeigu valstybės vyras ja susižavėjo, čia jo reikalas, o iš jos išeitų ne šiaip ledi, o tikras perliukas.

Skaitytojui gali pasirodyti, kad ponia Osmond staiga pasidarė keistai ciniška, nes apmąstymus užbaigė tardama, kad su šiuo sunkumu galima susidoroti. Kliuvinys vargšo Rozjė pavidalu ne toks grėsmingas, visada kaip nors galima įveikti antraeilius trukdymus.

Izabelė puikiai žinojo, kad Penzės atkaklumas dar neišmatuotas, jis gali būti neparankiai tvirtas, nors ji buvo linkusi manyti, jog Penzė duosis įkalbama, o uždraudus nesispyrios, nes jos nuolaidumas kur kas labiau išsivystęs negu priešgynystė. Tiesa, prie ko nors glaustis Penzei reikia, bet ne tiek jau svarbu prie ko. Prie lordo Vorbertono nė kiek ne blogiau negu prie pono Rozjė — tuo labiau kad jai jis patinka, pati prisipažino Izabelei nė kiek nesivaržydama; sakė, pokalbis su juo esąs reto įdomumo,— jis viską jai papasakojęs apie Indiją. Lordas Vorbertonas rado į ją teisingiausią, paprasčiausią kelią, tai Izabelei krito į akis stebint, kaip jis kalbasi su ja be jokių nuolaidų jos jaunystei ar primityvumui, lyg ji būtų išmaniusi tas temas kaip madingų operų libretus. O tie dažnai sudomina labiau nei muzika ar baritonas. Jis tik stengėsi būti su ja labai geras — toks pat geras kaip ir anam jaunam besiskleidžiančiam pumpurėliui Gardenkorte. O tai jaudina mergaitę, pati prisimena, kaip buvo sujaudinta, ir suprato: jeigu būtų buvusi tokia naivuolė kaip Penzė, įspūdis būtų buvęs kur kas didesnis. Ji nebuvo naivi, atstumdama lordo ranką, visą tą padaryti buvo taip pat sudėtinga, kaip ir vėliau duoti sutikimą Osmondui. O Penzė, kad ir kaip naivi, puikiai susigaudo ir džiaugiasi, jog lordas Vorbertonas šnekasi su ja ne apie jos šokėjus ar gėlių puokštes, o apie padėtį Italijoje, valstietijos sąlygas, pagarsėjusį grūdų mokestį, pelagrą, savo įspūdžius apie Romos visuomenę. Traukdama adatą iš savo siuvinio Penzė žvelgė į jį meiliomis paklusniomis akimis, o kai jas nuleisdavo, iš patyliukų dirsčiojo į jo rankas, kojas, drabužius, tarsi jį vertindama. Netgi išvaizdos jis gražesnės negu ponas Rozjė, galėjo jai pasakyti Izabelė. Bet tokiomis valandėlėmis Izabelė tik susimąstydavo nustebusi, kur tas džentelmenas pradingo, nes į Rokanero rūmus jis daugiau nebesilankė. Stebėtina, kaip sakiau, jog ją užvaldė toks noras padėti vyrui, kad tik jis būtų patenkintas.

Stebėtina dėl kelių priežasčių, kurias netrukus paliesiu. Tą vakarą, apie kurį čia kalbama, kai pas juos svečiavosi lordas Vorbertonas, Izabelė buvo pasinešusi padaryti reikšmingą žingsnį — išeiti iš kambario ir palikti jį su Penze vienu du. Vadinu tai reikšmingu žingsniu, nes tokiu jį būtų palaikęs Gilbertas Osmondas, o Izabelė dabar stengėsi vadovautis vyro požiūriu. Jai iš dalies sekėsi, bet minėtojo žingsnio ji nežengė. Pritrūkusi ryžto ji taip ir nepakilo, lyg kažkas būtų ją sulaikęs ir neleidęs save įveikti. Ne todėl, kad toks

žingsnis jai būtų atrodęs žemas ar veidmainingas; moterys paprastai su ramutėle sąžine griebiasi tokių manevrų, ir Izabelei moteriškumo dvasia buvo greičiau artima nei svetima. Tik įsiterpė neaiški dvejonė, nuojauta, kad nėra tikrumo. Todėl ji ir liko sėdėti svetainėje, o lordas Vorbertonas greit atsisveikino ir išėjo į kažkokį pobūvį, pažadėjęs Penzei kitą dieną smulkiai apie jį papasakoti.

Lordui išėjus, Izabelė kvotė save, ar nesutrukdė tam, kas būtų įvykę, jei penkiolikai minučių ji būtų pasitraukusi, bet paskui sau tarė — vis mintyse, kad jei garbingasis svečias būtų norėjęs likti vienas su Penze, labai nesunkiai būtų radęs, kaip leisti jai tai suprasti. Penzė, jam išėjus, nė žodelio apie jį netarstelėjo, Izabelė irgi uoliai tylėjo, nes buvo sau prisiekusi tol neprasižioti, kol jis pats nebus atvėręs širdies. Lordas Vorbertonas ilgokai uždelsė, bent jau lyginant su tuo, kaip tada išsakė savo jausmus Izabelei. Penzė nuėjo miegoti, ir Izabelė turėjo prisipažinti sau, kad dabar nebepajėgia įminti, ką jos podukra galvoja. Tokia perregima mažoji jos draugė šį kartą pasidarė neįžvelgiama.

Izabelė liko viena, užsižiūrėjusi į židinį, kol po gero pusvalandžio atėjo vyras. Jis pavaikštinėjo po kambarį tylėdamas, paskui atsisėdo ir taip pat įsmeigė žvilgsnį į židinį. O ji perkėlė žvilgsnį nuo kibirkščiuojančios liepsnos į Osmondo veidą ir nenuleido, kol tas tylėjo. Ji buvo įpratusi patykomis stebėti vyrą, ir neperdėsime tvirtindami, kad tas instinktas, prabudęs iš savigynos, virto įpročiu. Jai rūpėjo pramatyti jo mintis, iš anksto nuspėti, ką jis pasakys, kad žinotų, kaip atsikirsti. Mokėjimas atsikirsti nuo seno nebuvo jos stiprybė, retai kada ji galėjo pasigirti kitokiais laimėjimais kaip po laiko sugalvotu gudriu atsakymu. Tik ji pramoko atsargumo, o geriausias mokytojas buvo vyro veidas. Tas pats veidas, į kurį su tokiu rimtumu, tik gal ne su tokiu skvarbumu ji žvelgė ir Florencijos vilos terasoje,— skirtumas tik tas, kad Osmondas po vestuvių buvo kiek papilnėjęs. Bet ir dabar jo išvaizda buvo puiki.

— Ar lordas Vorbertonas buvo atėjęs? — neilgai laukęs paklausė jis.

— Taip, pabuvo pusvalandį.

— Ar Penzę matė?

— Taip, sėdėjo šalia jos ant sofos.

— Ar ją daug šnekino?

— Beveik ją vieną ir tešnekino.

— Jis domisi ja. O kaip tu tai pavadintum?

— Niekaip nepavadinčiau,— atsakė Izabelė.— Laukiu, kol pavadinsi tu.

— Tokį atidumą man nedažnai parodai,— atsakė Osmondas.

— Šį sykį nutariau pasistengti elgtis taip, kad tau įtikčiau. Man retai tai pavyksta.

Osmondas neskubom atsisuko į ją ir pasižiūrėjo.

— Ieškai kliaučių?

— Ne, ieškau ramybės.

— Nieko nėra lengvesnio, juk žinai, kad aš niekad nesivaidiju.

— O kaip tuomet pavadinti tavo pastangas išvesti mane iš pusiausvyros?

— Aš tokių pastangų niekad nededu, o jeigu kartais taip pasitaiko, tai nevalingai. Tuo labiau šiuo metu nesistengiu išvesti tavęs iš pusiausvyros.

Izabelė nusišypsojo.

— Tiek to. Aš nusistačiau niekad daugiau nepamesti pusiausvyros.

— Gražus nusistatymas. Tu nelengvo būdo.

— Taip, nelengvo.— Ji atidėjo į šalį knygą, kurią prieš tai skaitė, ir paėmė ant stalo paliktą Penzės rankdarbį.

— Iš dalies todėl aš ir nešnekėjau su tavim apie savo dukters reikalus,— tarė Osmondas, retai kada tokiu žodžiu vardydamas Penzę.— Bijojau, kad imsi prieštarauti — turėsi savo nuomonę. Mieląjį Rozjė aš išprašiau.

— Bijojai, kad neužsistočiau pono Rozjė? Ar nepastebėjai, kad apie jį nė karto neužsiminiau?

— Nedaviau progos. Paskutiniu metu mudu nedaug šnekamės. Aš žinau, kad jis senas tavo draugas.

— Taip, jis mano senas draugas.— Rozjė Izabelę maža ką daugiau tedomino negu rankose laikomas rankdarbis; tiesa, jis irgi senas draugas, o prieš vyrą ji nenorėjo numenkinti senų savo ryšių. Jis visada rasdavo, kaip išreikšti jiems panieką, šitaip kas sykį tik sutvirtindamas jos ištikimybę jiems, nors patys savaime jie nebūdavo jai reikšmingi. Ji kartais pajusdavo švelnumą aniems prisiminimams, kurių vienintelis privalumas gal tebuvo tas, kad jie buvo iš nevedybinio jos gyvenimo.— Dėl Penzės,— pridūrė ji po valandėlės,— aš jo nė kiek nepadrąsinau.

— Visa laimė,— atsakė Osmondas.

— Turbūt norėjai pasakyti — mano laimė. O jam gi vis viena.

— Nėra ko apie jį kalbėti,— tarė Osmondas.— Kaip sakiau, aš jam duris parodžiau.

— Taip, bet kas myli, myli ir anoj pusėj durų. Gal net stipriau. Ponas Rozjė dar nepameta vilties.

— Tegu viliasi į sveikatą! Mano duktė turi ramiai sėdėti ir laukti, kol taps ledi Vorberton.

— Tu to norėtum? — paklausė Izabelė su naivumu, kuris toli gražu nebuvo toks apsimestinis, kaip kad galėjo pasirodyti. Ji buvo nusprendusi nedaryti jokių prielaidų, nes Osmondas jos prielaidas mokėdavo nelauktai nukreipti prieš ją pačią. Visos Izabelės mintys sukosi apie begalinį jo norą, kad duktė taptų ledi Vorberton. Bėt ji tų minčių niekam nesakė; kol Osmondas pats nepatvirtins, ji nesiryš patikėti jį manant, kad toks laimikis kaip lordas Vorbertonas vertas pastangų, neįprastų Osmondų giminėje. Gilbertas Osmondas nuolatos teigdavo nematąs, kas gyvenime būtų verta pastangų, ir kad su visomis pasaulio garsenybėmis jis elgiasi kaip lygus su lygiais, o jo dukteriai užtektų tik apsidairyti, ir prie jos kojų jau klūpotų princas. Užtat jam būtų nepigu parodyti nenuoseklumą ir tiesiai prisipažinti, kaip labai geidžia lordo Vorbertono, o šiam didikui išslydus iš rankų, vargu ar atsirastų kitas jam prilygstantis, juo labiau kad jis mėgo teigti niekuomet nebūnąs nenuoseklus. Jam būtų patikę, jei žmona būtų nutylėjusi šį klausimą. Ir gana keista, kad Izabelė, vos prieš valandą net sugalvojusi planą, kaip Osmondui įtikti, dabar, likusi su juo akis į akį, nebenorėjo nuolaidžiauti ar ką nutylėti. Ji puikiai žinojo, ką toks klausimas jam reiškė — reiškė pažeminimą. Nieko tokio, ją žeminti jis šėtoniškai gabus — juolab kad visada sulaukia geros progos, menkesnę dažnai praleisdamas su nepaaiškinamu abejingumu. Izabelė, matyt, todėl ir griebėsi menkos progos, kad didesnės negalės išnaudoti.

Šį kartą Osmondas garbingai atsipirko.

— Nepaprastai šito norėčiau, tai būtų nuostabios vedybos. Be to, lordas Vorbertonas turi vieną privalumą — jis senas tavo draugas. Jam būtų malonu įeiti į mūsų šeimą. Kaip keista, kad visi Penzės gerbėjai yra seni tavo draugai.

— Visai nekeista — jie ateina pasimatyti su manimi, o atėję pamato Penzę. Ir visai nekeista, kad pamatę Penzę, ją įsimyli.

— Aš irgi taip manau. Bet tu gali ir kitaip manyti.

— Aš labai džiaugčiausi, jei Penzė ištekėtų už lordo Vorber-

tono,— atvirai tarė Izabelė.— Jis puikus žmogus. Tu, beje, sakai, kad ji turinti tik ramiai sėdėti. O gal ji ramiai nesėdės. Netekusi pono Rozjė, ji gali pakelti galvą.

Osmondas toliau spygsojo į židinį, tarytum negirdėdamas jos žodžių.

— Penzei patiktų būti didele dama,— tarė jis vėlėliau labai švelniu balsu ir dar pridūrė: — Visų pirma ji trokšta įtikti.

— Turbūt įtikti ponui Rozjė.

— Ne, man įtikti.

— Sakyčiau, šiek tiek ir man.

— Taip, apie tave ji labai gražiai galvoja. Bet darys tai, ko aš norėsiu.

— Labai puiku, jei esi tuo tikras,— atsakė Izabelė.

— Beje, garbingam mūsų svečiui jau būtų metas apie tai prabilti,— tarė Osmondas.

— Su manim jis jau šnekėjosi. Man sakė, jog būtų laimingas, jei turėtų vilties į jos meilę.

Osmondas iškart atsigręžė, bet nė žodžio netarė. Tik vėliau aštriai paklausė:

— Kodėl man nepasakei?

— Nebuvo progos. Pats žinai, kaip mudu gyvename. Naudojuosi pirma pasitaikiusia galimybe.

— O apie Rozjė su juo kalbėjote?

— O taip, šiek tiek.

— Be reikalo.

— Manau, geriau, jei jis žinos, tuomet... tuomet...— Izabelė nutilo.

— Kas tuomet?

— Tuomet ir elgsis atitinkamai.

— Tuomet ims trauktis, ar tą turi galvoje?

— Ne, tuomet ryžtingiau veiks, kol nevėlu.

— Matyt, tai padarė atvirkštinį poveikį.

— Reikia kantrybės,— įterpė Izabelė.— Anglai drovūs.

— Tik ne šis. Kai tau meilinosi, nebuvo drovus.

Ji bijojo, kad Osmondas apie tai prabils; jai buvo nemalonu.

— Atleisk, jis buvo be galo drovus,— atkirto ji.

Jis nieko neatsakė; pasiėmė knygą ir sklaidė puslapius; ji irgi tylėjo, siuvinėdama Penzės rankdarbį.

— Tu gali turėti jam daug įtakos,— pagaliau vėl prašneko Osmondas.— Rimtai panorėjusi galėtum jį palenkti.

Tie žodžiai buvo dar užgaulesni, nors visai suprantama, kodėl juos pasakė,— galų gale ką tik ir pati taip galvojo.

— Iš kur ta įtaka? — paklausė ji.— Aš nieko nepadariau, už ką jis man turėtų jaustis skolingas.

— Atsisakei už jo tekėti,— tarė Osmondas, nepakeldamas akių nuo knygos.

— Tuo aš negaliu piktnaudžiauti,— teatsakė ji.

Osmondas nusviedė knygą, pakilo ir atsistojo priešais židinį, susidėjęs užpakaly rankas.

— Na, aš įsitikinęs, kad viskas tavo galioje. Atiduodu į tavo rankas. Turėdama bent kiek geros valios, viską sutvarkytum. Pagalvok ir nepamiršk, kad aš tavimi pasikliauju.

Jis palūkėjo, ką ji atsakys, bet ji tylėjo, ir jis išžingsniavo iš kambario.

XLII SKYRIUS

Ji nieko neatsakė, nes jo žodžiai atvėrė jai esančią padėtį ir paglemžė visas jos mintis. Jo žodžiai nuskambėjo taip, kad suvirpino ją iš gilumos, ji net bijojo prabilti. Likusi viena, atsilošė kėdėje ir užsimerkė; ilgai sėdėjo svetainėje mąstydama — ligi vidurnakčio ir dar gerokai po vidurnakčio. Įėjo tarnas pakurstyti židinio, ji paliepė atnešti naujų žvakių ir paleido jį miegoti. Osmondas prašė pagalvoti apie tai, ką jis pasakė, tad ji ir galvojo, ir ne vien apie tai, bet dar apie daug visokių kitų dalykų. Iš šalies išgirsta nuomonė, kad ji turi įtakos lordui Vorbertonui, davė pradžią, būtiną nelauktam praregėjimui. Negi iš tiesų tarp jų dar kažkas yra, kuo būtų galima pasinaudoti, kad jis prisipažintų Penzei,— gal jautrumas jos nuomonei, troškimas jos pritarimo? Ligi tol Izabelė sau tokio klausimo nebuvo davusi, nes niekas to nereikalavo, bet dabar, kai buvo tiesiai klausiama, ji žinojo ir atsakymą, ir tas atsakymas ją gąsdino. Taip, dar kažko esama, lordui Vorbertonui dar ne viskas praėjo. Kai jis atvyko į Romą, iš pradžių jai pasirodė, kad juos jungęs ryšys galutinai nutrūkęs, tačiau ilgainiui ji pajuto, kad jis dar gyvas, dar užčiuopiamas. Tas ryšys tebuvo plonytis kaip plaukas, bet protarpiais ji pajusdavo jį suvirpant. Jai viskas liko kaip buvę, kokią nuomonę apie lordą Vorbertoną turėjo tada, tokia

pat ji buvo ir dabar, kodėl jos santykiai turėtų keistis, lyg reikėtų kokio geresnio. O jis? Negi dar mano, kad ji jam kitokia negu kitos moterys? Negi jis dar nori pasinaudoti prisiminimais apie tą keletą kažkada jų turėtų artumo akimirkų? Tokio jo nusiteikimo ženklų Izabelė buvo įžvelgusi. Betgi kokios jo viltys, siekiai, ir kaip jie telpa šalia aiškiai tyro susižavėjimo vargšele Penze? Negi jis dar myli Gilberto Osmondo žmoną, o jeigu taip, ko iš to tikisi? Jei pamilo Penzę, tai nebemyli pamotės, o jei myli pamotę, nemyli Penzės. Ar turėtų ji piktnaudžiauti jo palankumu ir pasiūmėti jį paprašyti Penzės rankos numanydama, kad jis taip padarytų vardan jos, o ne vardan tos gležnos būtybės,— ar tokios paslaugos prašo jos vyras? Bent jau ji taip suprato jai uždėtą pareigą... nuo tos valandėlės, kai prisipažino sau, jog senam jos draugui palinkimas į jos draugiją dar neišrautas. Užduotis nebuvo maloni, tiesą sakant, netgi atkari. Nusiminusi ji savęs klausė, gal lordas Vorbertonas tik dedasi įsimylėjęs Penzę, vildamasis gauti kitų džiaugsmų, kitaip sakant, geresnių progų. Tačiau tokį kaltinimą rafinuotu dviveidiškumu atmetė iš karto — geriau norėjo tikėti jo nuoširdumu. Bet jeigu susižavėjimas Penze yra tik saviapgaulė, o ne apsimetimas — tai irgi tas pats galas. Izabelė klaidžiojo tarp šių bjaurių prielaidų, kol visai pasiklydo; kai kurios, staiga šovusios į galvą, atrodydavo ir gana bjaurios. Galų gale ji išsiveržė iš to labirinto, pasitrynė akis ir tarė sau, kad jos vaizduotė nedaro jai garbės, o vyrui jo vaizduotė — nė tiek to. Lordas Vorbertonas yra tiek jai abejingas, kiek ir dera, ir ji jam reiškia tiek, kiek jai ir dera norėti. Ties tuo ji ir apsistos, kol nebus priešingų įrodymų — įrodymų, patikimesnių negu ciniškos Osmondo užuominos.

Tačiau tokia nutartis tą vakarą nedaug ramybės atnešė Izabelės sielai, nes pagavo siaubai, kurie po tokių minčių susispietė širdyje, vos tik atsirado jiems vietos. Kas ten juos taip sujudino, ji ir pati nenutuokė, nebent tas keistas įspūdis, išvydus vyrą bendraujant su madam Merl intymiau, negu ji manė. Tas vaizdas grįždavo ir grįždavo, ir dabar ji stebėjosi, kaip anksčiau jai nekrito į akis. Be to, trumpas pokalbis su Osmondu prieš pusvalandį buvo puikus pavyzdys jo savybės pažeisti viską, prie ko prisiliečia, sugadinti viską, į ką pasižiūri. Taip, ji norėjo įrodyti, jog yra jam atsidavusi, bet sužinojus, kad jis šito iš jos laukia, širdyje sukilo priešingumas. Tarytum jo būtų bloga akis, tarytum jo prisiartinimas lemtų graužatį, palankumas — nelaimę. Ar čia jo kaltė, ar kaltas jos

gilus nepasitikėjimas? Tas nepasitikėjimas buvo aiškiausia trumpo jų vedybinio gyvenimo išdava; tarp jų buvo atsivėrusi pragarmė, virš kurios jiedu smaigstė vienas kitą žvilgsniais, skelbiančiais patirtą apgaulę. Keistas buvo jų priešiškumas, apie tokį ji net nesapnavo — toks priešiškumas, kai vienas negali gyventi neniekindamas kito. Ji dėl to nekalta — ji niekad nesigriebė jokios apgaulės, o tik žavėjosi ir tikėjo. Pirmuosius žingsnius ji žengė su tyriausiu pasitikėjimu, o paskui staiga išvydo, jog daugialypio jų gyvenimo perspektyva — tai tik tamsus siauras koridorius su aklina siena gale. Užuot nuvedęs į laimės aukštybes, nuo kurių pasaulis atrodytų žemai ir žvelgdamas į jį iš viršaus nesitvertum džiaugsmu dėl savo pranašumo, teistum, darytum atranką, gailėtum, jis nuvedė žemyn, prie žemės, į apribotą, prislėgtą viešpatystę, kur lengvesnių, laisvesnių gyvenimų aidas girdėti tarsi toli virš tavęs, nuo jo tik pasijunti dar nelaimingesnis. Beribis nepasitikėjimas vyru — štai kas jai užtemdė pasaulį. Šis jausmas, kurį lengva pavadinti, bet nelengva paaiškinti, buvo toks sudėtingas, kad prireikė daug laiko ir dar daugiau kančios, kol pasidarė toks stiprus kaip dabar. Kančia Izabelei buvo veiklos būsena — ne koks sustirimas, sustingimas ar neviltis, o audringos mintys, apmąstymai, reagavimas į bet kokią prievartą. Ji manė, jog šlyjantį tikėjimą mokanti nuslėpti, ir niekas, be Osmondo, to neįtaria. O jis puikiai suprato, ir tarpais Izabelei dingojosi, kad tuo mėgaujasi. Tai įvyko ne iš karto; tik pirmiesiems jų gyvenimo metams besibaigiant — po tokio nuostabaus artumo pradžioje — ją suėmė nerimas. Vėliau ėmė kauptis šešėliai, Osmondas sakytum tyčia, kone piktavališkai ėmė gesinti žvakes vieną po kitos. Sutemos iš pradžių buvo retos, perregimos, ji dar įžiūrėjo savo kelią. Bet jos vis tirštėjo, o jei dabar kada ne kada prasisklaidydavo, Izabelės horizonte nemaža kerčių buvo visiškai juodos. Tie šešėliai buvo ne jos vaizduotės prišaukti, tą ji tikrai žinojo,— ji iš visų jėgų stengėsi būti bešališka, santūri, neprasilenkti su teisybe. Jie buvo jos vyro dalis, vien jo buvimo tvariniai ir pasekmės. Tai nebuvo jo piktadarybės ar niekšystės — ji niekuo jo nekaltino, išskyrus vieną dalyką, kuris visai ne nusikaltimas. Ji nežinojo, kad jis būtų ką bloga padaręs, jis nesmurtavo, nebuvo nuožmus, tik ji paprasčiausiai tikėjo, kad jis jos neapkenčia. Tik tuo jį kaltino, ir skaudžiausia, kad tai nebuvo nusikaltimas, nes prieš nusikaltimą ji būtų radusi kaip apsigina. Jis apsižiūrėjo, kad ji visai kitokia, ne tokia, kokią tikėjo ją būsiant. Iš pradžių vylėsi ją pakeisti,

ir ji visaip stengėsi būti tokia, kad jam patiktų. Bet stenkis nesistenk — kitokia nebūsi, negu esi, todėl dabar jai nebebuvo ko apsimetinėti, slapstytis po kokia kauke ar suknele, nes jis ją pažino ir susidarė savą nuomonę. Ji jo nebijojo, nebūgštavo dėl kokių išpuolių, nes jo nepalankumas visai kitoks. Kiek įmanydamas jis stengsis niekur neprasižengti, kad ji neturėtų ko prikibti. Žvelgdama į ateitį blaiviomis įdėmiomis akimis, Izabelė suprato, kad visad bus jo viršus. Ji suteiks jam dingsčių, tankiai klys. Protarpiais jai kone būdavo jo gaila, juk taip labai jį apgavo, apgavo nenorėdama. Jų pažinties pradžioje ji susimenkino, susimažino, lyg jos iš tiesų tiek ir būta. Tai vis todėl, kad pasidavė nepaprastiems jo kerams, kuriuos paleisti jis nepagailėjo pastangų. Jis nepasikeitė; tais metais, kai ją mergino, jis nesistengė pasirodyti kitoks, bent ne daugiau negu ji. Tik tuomet ji tematė vieną jo prigimties pusę, kaip matome pusę mėnulio, jį iš dalies pridengiant žemės šešėliui. O dabar pamatė visą mėnulį — visą žmogų. Ji per tą laiką buvo pritilusi, kad jam reikštis būtų daugiau erdvės, bet, nepaisant to, dalį vis tiek palaikė visuma.

Ak, kaip ji tada buvo pakerėta! Ir dar ligi šiol tie kerai jai neišsisklaidė, dar turi galios; ji puikiai žino, koks Osmondas būna žavingas, kai to užsigeidžia. Jai meilindamasis jis to norėjo, o kadangi ji troško būti pakerėta, tai nėra ko stebėtis, kad jam pasisekė. Jam pasisekė dar ir todėl, kad jis buvo nuoširdus, jai nieku gyvu nė į galvą neateitų šitai neigti ir dabar. Jis buvo ja susižavėjęs ir pasakė kodėl: jos vaizduotė bekraštė, tokios moters jis dar niekada nematęs. Ko gero, teisybė, nes tais mėnesiais ji įsivaizduodavo pasaulį tokį, kokio iš tikrųjų nebuvo. Įsisiūbavusi vaizduotė per apžavėtus pojūčius piešė ak, kokį stebuklingą jo reginį, ir ji nepamatė, koks jis iš tiesų.

Tam tikras jo bruožų derinys palietė jos širdį, ir ji išvydo nepaprastą asmenybę. Jis buvo neturtingas, vienišas ir vis dėlto toks taurus — štai kas ją patraukė ir tarsi parodė, kad čia jos kelias. Jo padėtis, protas, veidas buvo gaubiami neįvardijamo grožio. Tuo pačiu metu ji jautė jį esant bejėgį, neveiklų, bet ir tas jausmas pabudino švelnumą, apvainikavusį jos pagarbą. Jis buvo lyg nepatiklus laivininkas, kuris vaikštinėjo pakrante, laukdamas potvynio, žiūrėjo į jūrą, bet plaukti neketino. Štai kur ji rado savo pašaukimą. Jinai paleis jam laivą, bus jo apvaizda; kaip būtų gera jį pamilti! Ir ji pamilo, uoliai karštai atiduodama jam visą save — už tai,

ką jame rado, bet daugiau už tai, ką jam suteikė, kas praturtino jos atsidavimą. Žvelgdama atgal į tų savaičių pilnatvę, ji išgirdo lyg kokią motinišką gaidą: laimę moters, galinčios apdovanoti, ateiti ne tuščiomis rankomis. Tačiau dabar ji suvokė, kad jei ne jos pinigai, viso to nebūtų įvykę. Tada jos mintis nuklydo prie besiilsinčio Anglijoj po velėna vargšo pono Tačito, jos geradario ir nesibaigiančios širdgėlos kaltininko. Nes tai — neįtikimiausia tiesa. Jos pinigai iš esmės buvo jai našta, užgulusi sielą, kuri troško perkelti tą visą sunkumą ant kieno kito brandesnės sąžinės. O ar ne labiausiai galėjo palengvinti savo sąžinę, perkeldama tuos pinigus žmogui su neprilygtu pasaulyje skoniu? Nebent būtų juos paaukojusi ligoninei — geriau nieko nesugalvosi, bet nė vienas labdaros institutas jos taip nedomino kaip Gilbertas Osmondas. Jis turėjo tinkamai panaudoti jos turtą ir tuo apvalyti nuo savotiško nepadorumo, kuriuo tarsi paženklintas netikėtai gautas didžiulis palikimas. Nieko labai subtilaus nėra paveldėti septyniasdešimt tūkstančių svarų; visas subtilumas, kad ponas Tačitas juos jai paliko. Tačiau ištekėti už Gilberto Osmondo ir atiduoti jam tokią dalią — čia jau buvo ir jos subtilumas. Beje, Osmondo subtilumo čia buvo mažiau, bet tai jo reikalas — jeigu ją myli, neprieštaraus prieš jos turtą. Argi jam nepakako drąsos tiesiai pasakyti, jog džiaugiasi, kad ji turtinga?

Izabelei degė veidai, kai ji pati save kvotė, negi ištekėjusi dėl įsišnekėtų tikslų,— tam, kad savo pinigus pagirtinai panaudotų. Bet tuoj pat atsakė, kad čia tik pusė teisybės. Tekėjo dar ir todėl, jog buvo apakusi nuo įtikėjimo jo jausmų rimtumu ir susižavėjimo jo asmenybe. Jis buvo geresnis negu visi kiti. Mėnesių mėnesiais ji gyveno tuo neprilygstamu įsitikinimu, net ir dabar jo užteko, bent kad sau įrodytų, jog kitaip pasielgti negalėjusi. Tobuliausias — subtilumo prasme — vyras iš visų, kokius tik pažinojo, tapo jos nuosavybe, ir galvojimas, jog vos ištiesusi ranką gali jį pasiimti, jai buvo lyg koks šventas aktas. Dėl jo proto pajėgų nesuklydo — šį įstabų jo organą dabar ji puikiai pažinojo. Ji su juo susigyveno, gal net jame gyveno — lyg jis būtų virtęs jos buveine. Jei sakysim, kad ji buvo pagauta, tai jai sugriebti reikėjo tvirtos rankos; ta mintis, ko gero, šį tą reiškė. Tokio išradingo, tokio lankstaus, tokio išlavėjusio proto ir taip pasirengusio šaunioms pratyboms ji dar nebuvo sutikusi; ir štai dabar jai tenka susiimti su šitokiu įmantriu instrumentu. Pagalvojus, kaip jis nedovanotinai apsigavo, ją suėmė neišbrendamas liūdnumas. Šiuo požiūriu netgi stebėtina, kad jo

neapykanta nėra dar didesnė. Ji puikiai prisimena pirmuosius jos ženklus — tai buvo lyg trečias skambutis prieš pakeliant uždangą ir prasidedant tikrajai jų gyvenimo dramai. Vieną dieną jis jai pareiškė, kad ji turinti baisybę idėjų, kurių reikią atsikratyti. Tą jis buvo sakęs ir prieš vestuves, bet tuomet ji neatkreipė dėmesio ir tik vėliau tuos žodžius prisiminė. Šį kartą ji nebegalėjo jų nepastebėti, nes jis pasakė visai rimtai. Tie žodžiai buvo lyg šiaip mesti, bet kai ji pažvelgė į juos iš besikaupiančios patirties taško, jie pasirodė grėsmingi. Jis išties taip galvojo — norėjo, kad ji nieko saviško neturėtų, tik gražią išvaizdą. Ji žinojo, kad turi baisybę idėjų, netgi daugiau, negu jis manė, daug daugiau, negu jam išsakė, kai jis paprašė jos rankos. Vadinasi, ji tikrai veidmainiavo,— jis jai taip patiko. Taip, jai vienai tų idėjų buvo perpilniui, bet juk tam žmonės ir tuokiasi, kad turėtų su kuo jomis pasidalinti. Jų neišravėsi, nors, žinia, gali užgniaužti ir saugotis, kad jos neprasikaltų. Tačiau bėda ne čia, kad jis būtų nesutikęs su vienokia ar kitokia jos nuomone,— tai būtų niekai. Neturėjo ji tokios nuomonės, kurios nebūtų paaukojusi vardan laimės būti mylimai. Jis turėjo galvoje visą visumą — jos būdą, jauseną, mąstyseną. Štai ką ji laikė užslėpusi, štai ko jis nepažino, kol, vaizdžiai tariant, nesusidūrė kaktomušom, kai durys už jo užsitrenkė. Jos turėta saviškų pažiūrų į gyvenimą, o jis tai priėmė kaip asmeninį įžeidimą. Viešpats mato, kad tos pažiūros, bent dabar, buvo labai nuolankios ir nekategoriškos. Visų keisčiausia, kad ji iš pradžių nepastebėjo jo pažiūras esant visai kitoniškas. Manė, kad jos plačios, šviesios, tokios tobulos kaip doro žmogaus ir džentelmeno. Negi jis netvirtino jai neturįs nei išankstinio nusistatymo, nei lėkšto ribotumo, nei praradusių gaivumą prietarų? Negi visa jo išvaizda nerodė jį gyvenant atvira širdimi, esant abejingą menkiems išskaičiavimams, ieškant tik tiesos, žinių ir tikint, jog du mąstantys žmonės turi to ieškoti drauge, ir nesvarbu, ar ras, ar ne, pats ieškojimas bus laimė? Jis sakė mylįs visa, kas yra senų tradicijų, bet toks pareiškimas turėjo taurios prasmės. Dėl tos prasmės, tai yra meilės darnai, tvarkai, padorumui, didiems gyvenimo dėsniams, ji mielai nuėjo su juo; tas jo įspėjimas nepranašavo nieko blogo. Bet kai laikui bėgant ji nužengė su juo daug toliau ir jis atsivedė ją į savo būties rūmą, tuomet, tik tuomet ji atsipeikėjo, kur esanti.

Ji dabar vėl iš naujo patyrė tą nepatiklų siaubą, su kuriuo tada apžiūrinėjo savo būstą. Tarp tų keturių sienų ji tebegyvena, dabar

jos sups ją iki gyvenimo pabaigos. Tai tamsos namai, bežadžiai ir smaugiantys namai. Įstabusis Osmondo protas nedavė jiems nei šviesos, nei oro, įstabusis Osmondo protas tarsi dėbčiojo iš aukštai pro mažą langelį ir iš jos šaipėsi. Žinia, jos kančios ne fizinės, nuo fizinių kančių rastum vaistą. Ji galėjo išeiti ir pareiti, turėjo laisvę, jos vyras buvo nepriekaištingai mandagus. Ir laikė save tokiu reikšmingu, net pagaugai ėjo. Po visa jo kultūra, protu, gražiu elgesiu, išsiauklėjimu, po jo geraširdiškumu, malonia elgsena, po gyvenimo pažinimu slėpėsi egotizmas kaip gyvatė gėlėtame šlaite. Ji irgi laikė jį reikšmingu, bet, matyt, ne tiek. Ir kaip būtų galėjusi, ypač po to, kai geriau jį pažino? Jai priderėjo taip apie jį galvoti, kaip jis pats apie save galvojo: kad jis — pirmasis džentelmenas Europoje. Taip iš pradžių ji ir galvojo, iš tiesų dėl tos priežasties ir ištekėjo už jo. Bet kai jai akys atsivėrė ir pamatė, kas giliau slypi, ji ėmė trauktis atatupsta — čia jau buvo ne tai, po kuo jos ketinta dėti savo parašą. O giliau slypėjo išdidi panieka visiems, išskyrus tris ar keturis laiminguosius, kuriems jis pavydėjo, ir viskam pasaulyje, išskyrus pustuzinį jo paties įsitikinimų. Čia dar nieko, ji būtų ta linkme toli drauge nuėjusi, nes jis vis jai rodė gyvenimo ydas ir menkystę ir taip plačiai atvėrė akis į žmonijos beprotystę, ištvirkimą, tamsumą, jog įteigė, kad aplinkui viskas niekinga ir kad svarbu saugotis pačiam nesusitepti. Bet paaiškėjo, jog galų gale dėl to ydingo, žemo pasaulio reikia gyventi ir niekad neišleisti jo iš akių — ne tam, kad jį apšviestum, atpirktum, išgelbėtum, bet kad jis pripažintų tavo paties pranašumą. Tegu tas pasaulis smerktinas, bet, antra vertus, jis yra visko matas. Osmondas daug šnekėjo Izabelei, koks jis atsiskyrėlis, daug kam abejingas, lengva ranka atsisakęs įprastų kelių į sėkmę; visa tai jai kėlė susižavėjimą. Toks abejingumas atrodė taurus, nepriklausomybė didinga. Bet to abejingumo jis nė lašo neturėjo, ji nebuvo mačiusi kito tokio žmogaus, kuriam taip knietėtų, kas apie jį manoma. Pati ji niekad neslėpė, jog pasaulis pastoviai ją traukia, o artimųjų pažinimas yra jos neslopstanti aistra. Tačiau ji būtų išsižadėjusi savo smalsumo ir polinkių vardan asmeninio gyvenimo, jei tas asmuo, su kuriuo susirišo, būtų įrodęs, jog jis to vertas. Taip bent ji buvo įsitikinusi dabar, ir tikrai būtų buvę kur kas lengviau viso to atsižadėti, negu taip paisyti visuomenės kaip Osmondas.

Jis nepajėgė be visuomenės gyventi, ir Izabelė suprato, kad kitaip niekad nebuvo gyvenęs — žiūrėjo į ją pro langą net tada,

kai atrodė labiausiai nuo jos nutolęs. Jis turėjo savo idealą, kaip kad ir ji stengėsi turėti savo, tik keista, jog žmonės taip linksta į priešingus polius. Jo idealas — tai didelė gerovė ir turtas, tai aristokratiškas gyvenimas, toks, kokį jis tarėsi visą laiką gyvenęs. Nė valandą jis nebuvo pasukęs iš šio kelio; tokios gėdos nebūtų sau dovanojęs. Ir čia dar viskas gerai, dėl to ji irgi būtų sutarusi, bet tas pačias formuluotes jie saistė su skirtingomis sąvokomis, skirtingomis asociacijomis, skirtingais troškimais. Jos supratimu, aristokratiškas gyvenimas — tai sąjunga didelės išminties su didele laisve; išmintis moko pareigos, laisvė teikia džiaugsmo. Osmondui aristokratiškumas — tai tik išviršinis apvalkalas, sąmoningas, apsvarstytas elgesys. Jis mėgsta visa, kas sena, pašventinta laiko, paveldėta; ji irgi mėgsta, tačiau geidauja pati viską pasirinkti. Osmondas didžiai garbina tradicijas; kartą jai pasakė, kad turėti tradicijas — puikiausias pasaulyje dalykas, o kas toks bedalis ir jų neturi, privalo nedelsdamas imti jas kurti. Ji žinojo tuo jį pasakant, kad ji neturi tradicijų, todėl jis pranokesnis, nors iš kokių šaltinių pats jų sėmėsi, jai taip ir liko neaišku. O jis jų turėjo didelį rinkinį, dėl to nebuvo jokios abejonės, ir gana greitai ji tai pamatė. Svarbiausia, kad kiekvienas žingsnis būtų prie tų tradicijų priderintas, ne tik jo, bet ir jos žingsnis. Izabelė beveik buvo įsitikinusi, kad tik visų didžiausios tradicijos vertos laikymosi, bet vis dėlto nusileido vyro pasiūlymui oriai žygiuoti pagal ceremoningą muziką, atplaukiančią nežinia iš kokių vyro praeities laikų,— ji, kuri jau seniai neskaičiavo žingsnių, nespraudė savęs į nustatytas vėžes, nebijojo išklysti iš praminto tako ir buvo taip toli nuo surambėjusių formų. Privalu daryti tam tikrus dalykus, privalu laikytis tam tikros pozos, privalu su tam tikrais žmonėmis pasižinti ar nepasižinti. Kai aplink save pamatė tokią griežtą sistemą, tegu ir apkabinėtą gražiomis draperijomis, ji vėl pajuto tą pačią tamsą, tą smaugimą, apie kurį anksčiau kalbėjau, ji pasijuto lyg uždaryta puvenų ir pelėsių pritvinkusioje patalpoje. Žinia, ji pasipriešino: pirmiausia juokaudama, pasišaipydama, neaštriai, o padėčiai rimtėjant — nekantriai, karštai, gindamasi. Ji gynė teisę į laisvę, teisę elgtis pagal savo norą, nesirūpinant, kaip atrodo jų gyvenimas iš šalies ir kaip jis vertinamas, gynė kitokius impulsus ir paskatas, visai kitokius idealus.

Ir štai tuomet jos vyro kaip niekada užgauta asmenybė žengė į priekį ir atsitiesė. Kad ir ką žmona sakydavo, atsakymas buvo vienas — panieka, ir jai buvo akivaizdu, kaip neišsakomai jis jos

gėdisi. Ką jis apie ją galvoja? Kad ji niekinga, grubi, prasta? Dabar bent žinojo ją neturint tradicijų. Iš anksto jis nebuvo numatęs, jog atsiskleis šitoks jos lėkštumas; jos mąstysena nelyginant kokio radikalų laikraštpalaikio ar unitų[90] kunigo. O tikrasis jam įžeidimas, kaip ji galiausiai susivokė, buvo tas, kad ji turi savo protą. Jos protas turėjo šlietis prie jo kaip kelios darželio lysvės prie elnių parko. Jis gražiai jas nugrėbstytų ir gėles palaistytų, išravėtų piktžoles ir retkarčiais nusiskintų puokštelę. Tai būtų buvęs neblogas sklypas jau ir šiaip stambaus masto savininkui. Jis nenorėjo, kad ji būtų kvaiša. Atvirkščiai, ji todėl jam ir patiko, kad buvo protinga. Tačiau jis vylėsi, kad jos intelektas veiks vien jo naudai, ir jos protas, kuris turįs būti anaiptol nemenkas, bus labai imlus. Tikėjosi žmoną jausiant kartu su juo ir už jį, pritarsiant jo nuomonei, siekiams, polinkiams: ir Izabelė turėjo prisipažinti, kad tai nedidelis įžūlumas, kai to reikalauja toks tobulas žmogus, o tuo labiau toks švelnus vyras. Bet su kai kuriais dalykais ji niekaip negalėjo sutikti. Visų pirma, jie buvo pasibjaurėtinai netyri. Ji ne puritonų duktė, bet vis dėlto tikėjo, jog yra tokie dalykai, kaip moralė ar bent padorumas. Osmondas toli gražu viso to neišpažino, o tarp jo įsitikinimų buvo ir tokių, kad ji tik norėjo, viską susigriebus, lėkti šalin. Negi visos moterys turi meilužius? Negi visos meluoja ir netgi geriausios yra perkamos? Negi tik trys keturios neapgaudinėja savo vyrų? Girdėdama tokius dalykus, Izabelė juto jiems didesnę panieką negu kūmučių apkalboms — panieką, kuri troškiame ore buvo gaivi. Tame troškume buvo justi jos svainės kvapas — negi Osmondas apie viską sprendžia pagal grafienę Džemini? Ši dama dažnai meluoja, o savo vyrą apgaudinėja ne vien žodžiais. Gana, kad tokių dalykų esama tarp įsivaizduojamų Osmondo tradicijų, gana, ir nebereikia jų priskirti visiems kitiems. Dėl šitos jos paniekos jo įsivaizduojamoms tradicijoms jis ir stojo prieš ją. Jis į visus žiūrėjo iš aukšto, vadinasi, kitus žeminti turėjo ir žmona, bet kad ji atkreiptų savo paniekos ugnį į jo gyvenimo sampratą — tokio pavojaus jis negalėjo leisti. Jis vylėsi surikiuoti jos jausmus iš anksto, ir Izabelė puikiai įsivaizdavo, kaip jam svilo ausys apsižiūrėjus, jog pernelyg savimi pasitikėjo. Jeigu vyras per žmoną turi šitaip jaustis, nieko daugiau jam nebelieka kaip tik jos nekęsti.

Izabelė širdy tikrai žinojo, jog ta neapykanta, iš pradžių buvusi tik priebėga ir atgaiva, virto gyvenimo tikslu ir paguoda. Šis jaus-

mas buvo stiprus, nes nuoširdus; Osmondui atėjo į galvą, kad ji gali jo nebepaisyti. Jeigu jau ji krūptelėjo nuo tokios minties, kuri iš pirmo prilygo išdavystei, kažko išniekinimui, tai net sunku įspėti, kaip galėjo būti paveiktas jis. Labai paprastai; jis ėmė jos nekęsti,— juk ji be tradicijų, o jos moralinis akiplotis kaip unitų kunigo. Vargšė Izabelė, ji niekad nesuprato unitarizmo! Štai kokioje tikrovėje ji gyveno jau seniai, net liovėsi laiką skaičiavusi. O kas toliau — kas dar prieš akis? Ji be perstojo savęs to klausė. Ką jis darys — ir ką turėtų daryti ji? Kur nueinama, kai vyras ima neapkęsti žmonos? Ji tikrai nejautė jam neapykantos, protarpiais ją pagaudavo karštas noras maloniai jį nustebinti. Bet dažniau persmelkdavo baimė ir, kaip jau užsiminiau, suvokimas, jog iš pradžių jį buvo apgavusi. Jiedu ne tokia pora kaip visi, ir jų gyvenimas baisus. Ligi to ryto per visą savaitę jis nė žodžio jai nepasakė, buvo šaltas kaip užgesęs židinys. Ji žinojo, kad tam jis turėjo ypatingą priežastį — buvo nepatenkintas, kam Ralfas Tačitas užsibuvo Romoje. Jo nuomone, žmona per dažnai matosi su pusbroliu; prieš savaitę tiesiai išrėžė, kad nepadoru jai lankytis pas jį viešbutyje. Būtų ir daugiau prišnekėjęs, tik pasmerkti jau visai pasiligojusį Ralfą būtų perneivg storžieviška, o būtinybė tvardytis tik kiršino jo pasipiktinimą. Izabelė tai matė aiškiai kaip valandas ciferblate; ji puikiai suvokė, kad jos atida pusbroliui kursto vyro įsiūtį, suvokė taip puikiai, kaip kad būtų suvokusi, jog yra Osmondo užrakinta savo kambaryje, o tą jis, aišku, būtų mielai padaręs. Ji nuoširdžiai tikėjo, kad jos elgesys nėra įžūlus, juk tikrai negalėjo dėtis abejinga Ralfui. Ji manė, kad Ralfui atėjo baigtinoji, kad daugiau jo nebematys, todėl jai radosi tiek daug niekad ligi tol nepatirto švelnumo. Dabar jai niekas neteikė džiaugsmo; iš kur bus džiaugsmo moteriai, supratusiai, kad pražudė savo gyvenimą? Širdį slėgė amžinas sunkumas — visur, kur pažvelgsi, vien mirtina šviesa. Trumpi Ralfo aplankymai buvo kaip žiburys tamsoje; tą trumpą valandėlę, kai sėdėdavo su juo, skausmas dėl savęs virsdavo skausmu dėl jo. Dabar jis jai buvo kaip brolis. Ji neturėjo brolio, bet jei turėtų ir atsidurtų bėdoje, ir tuo metu jis būtų mirties patale, jis būtų toks pat brangus kaip Ralfas. O taip, Gilbertas, ko gero, turėjo pamatą pavyduliauti — jai pasėdėjus pusvalandį su Ralfu, Gilbertas jos akyse nepakildavo. Ne todėl, kad jiedu būtų šnekėję apie jį ar ji būtų skundusis. Gilberto vardas nė karto nebuvo ištartas. Tiesiog Ralfas buvo taurus, o jos vyras — ne. Vien dėl Ralfo kalbos, šypsenos, vien tai, kad

jis Romoje, tas nelemtas ratas, kuriame ji sukosi, įgaudavo daugiau erdvės. Jis grąžindavo jai tikėjimą gėriu, tikėjimą, kad viskas galėtų kitaip būti. Galiausiai ir protu jis nenusileido Osmondui, be to, buvo geresnis. Ir iš kažkokio atsidavimo jam Izabelei atrodė, jog turi slėpti savo kančias. Slėpė išmaningai: kai su juo kalbėdavosi, visada tartum užtraukdavo užuolaidas, užstatydavo širmas. Jai akyse vėl atgijo — niekada ir nebuvo užmarštin nuėjęs — tas rytas Florencijos sode, kai jis įspėjo ją dėl Osmondo. Vos užsimerkusi, ji regėjo tą vietą, girdėjo jo balsą, juto švelnų, gaivų orą. Iš kur jis žinojo? Tikra paslaptis, tikras išminties stebuklas! Protu prilygsta Gilbertui? Kur kas jį pranoksta — Gilbertas niekad nebūtų šitiek numatęs: jam stinga giliamintiškumo ir teisingumo. Tąsyk ji prisižadėjo, jog bent iš jos Ralfas niekad nesužinos klydęs jis ar ne, tad dabar ji ir saugojosi. Buvo nelengva: ji savo pažadą vykdė aistringai, uoliai, kaip pareigą Dievui. Moterims dažnai religiją atstoja savotiškos apeigos, ir Izabelė, šiuo metu vaidindama prieš pusbrolį, tarėsi atliekanti gerą darbą. Gal taip ir būtų buvę, jei nors akimirką jis būtų davęsis apmulkinamas. O dabar visą geraširdystę sudarė jos bandymas įtikinti jį, jog kadaise jis skaudžiai ją užgavęs ir, kaip toliau paaiškėjo, tuo tik apsigėdinęs, bet ji labai atlaidi, tuo labiau ligoniui, tai nuoskaudos nejaučia ir iš jautrumo netgi nebado jam akių savo laime. Ralfas, gulėdamas ant sofos, šypsojosi iš taip nepaprastai reiškiamo jautrumo, bet atleido jai, nes ji jam atleido. Ji neskaudino jo — nesisakė, kokia yra nelaiminga; tai svarbiausia, o kad pasisakydama jį išteisintų nebe taip svarbu.

Ji dar ilgai sėdėjo nuščiuvusiame salone, nors židinys jau buvo užgesęs. Šaltis jai nebuvo baisus, ji degė kaip nuo karštinės. Po pusiaunakčio laikrodis mušdamas vis pridėdavo po valandą, bet per savo būdravimą ji nepaisė, kad laikas bėga. Jos protas, užplūstas vaizdų, buvo nepaprastai sujaudintas, bet tegul tie vaizdai siaučia šičionai, kur ji dėl to ir sėdi, negu ant pagalvės, kur būtų ne poilsis, o pasityčiojimas. Kaip sakiau, ji savęs nelaikė įžūlia žmona — ar dar reikia tam geresnio įrodymo, jei pusę nakties nemiega, stengdamasi įsikalbėti, kad Penzę galima imti ir nuduoti už vyro kaip kad laišką į pašto dėžutę įmesti. Kai laikrodis išmušė keturias, ji pakilo — galų gale eis gulti, nes lempa seniai užgeso, o žvakės sudegė ligi pat galo. Tačiau kambario vidury stabtelėjo ir susigrąžino regėtą vaizdą, kad jos vyras ir madam Merl savaime vienas kitam artimi.

XLIII SKYRIUS

Po trijų dienų ji viena nuvežė Penzę į didelį pokylį, nes Osmondas, niekad nesilankantis šokių vakaruose, jų nelydėjo. Penzė šokti norėjo kaip norėjusi, ji nebuvo iš tų, kurios viską apibendrina, ir draudimo, uždėto meilei, neperkėlė kitiems malonumams. Jei ji bandė išlaukti ar užliūliuoti tėvą, vadinasi, tikėjosi sėkmės. Nors Izabelė taip nemanė,— veikiau Penzė tiesiog nutarė būti gera mergaitė. Tokios progos Penzė dar nebuvo turėjusi, o ji mokėjo teisingai įvertinti progą. Ji buvo ne mažiau atidi kaip kitais kartais ir rūpestinga akimi saugojo besvorius savo sijonėlius, tvirtai laikė suspaudusi gėlių puokštę, gal dvidešimtą kartą perskaičiavo žiedus. Izabelė šalia jos pasijuto sena, ji net nebeprisiminė, kada per pokylį jai būtų suvirpėjusi širdis.

Penzė visiems labai patiko ir šokiuose buvo graibstyte graibstoma, tai ir dabar vos atėjus padavė nešokančiai Izabelei palaikyti savo gėles. Vos apsiėmusi vykdyti šią paslaugą, Izabelė greta išvydo Edvardą Rozjė. Jis stovėjo priešpriešiais, kupinas karingo ryžto — malonios jo šypsenos nebuvo nė aido. Izabelė būtų šyptelėjusi dėl šitokio pasikeitimo, jei nebūtų pajutusi, kad jo atvejis iš pagrindų sunkus; šiaip nuo jo kur kas labiau dvelkė parfumerija negu paraku. Trumpą valandėlę jis žvelgė į ją aršiai, lyg pranešdamas, koks yra pavojingas, po to nuleido akis į puokštę. Įbestas į gėles žvilgsnis sušvelnėjo, ir jis burbtelėjo:

— Čia vien našlaitės; tikriausiai jos!

Izabelė maloniai nusišypsojo:

— Taip, ji man davė palaikyti.

— Leiskite man jas palaikyti truputėlį, ponia Osmond,— paprašė vargšas jaunikaitis.

— Ne, jumis nepasitikiu, dar negrąžinsite.

— Už save nelaiduoju, galiu iškart su jomis pabėgti. Tuomet gal bent vieną gėlelę duotumėte?

Izabelė pasvyravusi su ta pačia šypsena atkišo puokštę.

— Pats išsirinkite. Baisu pagalvoti, ką aš dėl jūsų darau.

— A, jūs tik šitiek dėl manęs darote! — sušuko Rozjė, su monokliu akyje atidžiai rinkdamasis gėlę.

— Dėl Dievo, tik neįsikiškite jos į švarko atlapą! — tarė ji.

— Norėčiau, kad ji pamatytų. Ji man atsakė šokį, bet noriu parodyti, jog vis vien ja tikiu.

— Jai gal ir nieko tokio, bet kitiems tai rodyti nedera. Tėvas jai liepė su jumis nešokti.

— Tik šitiek dėl manęs galite padaryti? Iš jūsų daugiau vyliausi, ponia Osmond,— tarė jaunikaitis, lyg apie kažką kitą kalbėdamas.— Prisiminkite, kaip mes seniai pažįstami — kone nuo pat tyros mūsų vaikystės.

— Nenusendinkite šitaip manęs,— kantriai pertarė Izabelė.— Jūs apsisukęs vėl prie to paties grįžtate, nors aš nesiginu. Turiu pasakyti, nors mes ir seni draugai, jei man būtumėte suteikęs tą garbę ir pasipiršęs, aš būčiau atsisakiusi nė nemirktelėjusi.

— A, vadinasi, jūs manęs nevertinate. Tiesiai rėžkite, kad aš jūsų akyse grynas Paryžiaus smulkmė.

— Aš jus labai vertinu, bet jūsų nemyliu. Tuo, žinoma, noriu pasakyti, kad nemyliu kaip Penzės jaunikio.

— Puiku, aišku. Jūs manęs gailitės, ir tiek.— Ir Edvardas Rozjė nei iš šio, nei iš to apsidairė su savo monokliu. Jam buvo nauja, jog nėra pageidaujamas, tačiau bent iš savigarbos neišsidavė, kad jam toks sumenkinimas pasirodė apibendrinantis.

Izabelė patylėjo. Jo laikysenoje, išvaizdoje nebuvo tragiškos didybės, kad ir tas monoklis tai liudijo. Bet staiga Izabelei persmelkė širdį — juk jos pačios nelaimingas gyvenimas turėjo kažką bendro su jo, ir ji suvokė — aiškiau negu bet kada — jog čia, tegul ir ne itin romantišku, bet atpažįstamu pavidalu yra jautriausias dalykas šioje žemėje: jaunos meilės kova su nepalankumu.

— Jūs iš tikro būtumėte jai labai geras? — galiausiai paklausė ji tyliai.

Jis nuolankiai nuleido akis ir pakėlė prie lūpų rankoje laikomą gėlę. Po to pažvelgė į Izabelę.

— Jums manęs gaila, o jos nė kiek negaila?

— Pati nežinau. Ji visad mokės džiaugtis gyvenimu.

— Nežinia, ką jūs vadinate gyvenimu! — tarė reikšmingai ponas Rozjė.— Kankinama ji nesidžiaugs.

— Ne, šito nebus.

— Nors tiek paguodėte. Ji žino, ko nori. Dar pamatysite.

— Ir aš manau, kad žino, bet ji niekad nestos prieš tėvą. Štai ir ji grįžta,— pridėjo Izabelė,— labai prašau, eikite toliau nuo mūsų.

Rozjė gaišavo, kol pasirodė Penzė, įsikibusi savo partneriui į parankę. Rozjė pastovėjo tik tol, kol pažvelgė jai į veidą, paskui

iškėlęs galvą nuėjo; pamačiusi, su kokiomis pastangomis jis pakluso protui, Izabelė įsitikino, kad jis labai įsimylėjęs.

Penzė, kuri šokdama nenuilsdavo ir po tokios mankštos grįždavo nesukaitusi ir gaivi, palūkėjusi atsiėmė puokštę. Izabelė stebėjo ją; pamačiusi, kad ji skaičiuoja gėles, tarė sau, jog čia neabejotinai sujudintos gilesnės jėgos, negu ji manė. Penzė matė Rozjė nueinant, bet Izabelei apie jį nė neprasitarė, o čiauškėjo apie savo partnerį, tam nusilenkus ir pasišalinus, apie muziką, apie parketą, apie tai, kokia jai nelaimė — perplėšė suknelę. Tačiau Izabelė buvo tikra, jog Penzė pastebėjo, kad jos mylimasis išsitraukė vieną gėlę, nors ne todėl buvo deramai maloni kitam ją pakvietusiam šokėjui. Mokėjimas išlaikyti nepriekaištingą mandagumą, nors širdis plyštų, įėjo į jos lavinimo sistemą. Šįkart Penzę nusivedė išraudęs jaunuolis, ir ji nebeatidavė palaikyti puokštės. Neilgai trukus Izabelė pastebėjo pro žmones ateinant lordą Vorbertoną. Atsidūręs šalia, jis pasilabino; nuo užvakar nebuvo jo mačiusi.

Apsidairęs jis paklausė:

— O kur mergelė?

Šitaip nekaltai jis buvo įpratęs vadinti panelę Osmond.

— Šoka,— atsakė Izabelė.— Čia kažkur turėtų būti.

Pasidairęs tarp šokėjų, jis sugavo Penzės žvilgsnį.

— Pastebėjo mane, bet nežiūri,— tarė jis.— O jūs nešokate.

— Kaip matote, ramstau sienas.

— O su manim ar nepašoktumėte?

— Ačiū, man būtų smagiau, kad jūs mergelę pakviestumėte.

— Galiu ir jus, ir ją, tuo labiau kad ji jau pakviesta.

— Ji pakviesta ne visam vakarui, galite iš anksto užsiprašyti šokį. Ji nepailstanti šokėja, tad tausokite jėgas.

— Ji labai gražiai šoka,— tarė lordas Vorbertonas, sekdamas Penzę akimis.— O, pagaliau ji man nusišypsojo.— Jis stovėjo gražiu, nesivaržančiu, prasmingu veidu, ir Izabelė ne pirmą kartą nusistebėjo, kaip tokių pajėgų vyriškis galėjo susidomėti šia mergele. Neatitikimas buvo pernelyg didelis, nepaaiškinamas nei Penzės naiviu neįmantriu žavesiu, nei jo širdies ar būdo gerumu ar netgi nepasotinamu alkiu pramogoms.

— Aš norėčiau su jumis pašokti,— vėl pasakė jis atsisukdamas į Izabelę,— bet, ko gero, pasišnekėti — dar labiau.

— Taip geriau, ir jūsų orumo nežemins. Valstybės vyrams nedera valso sūkuriai.

— Nebūkite tokia žiauri. Tad ko mane kalbinate šokti su panele Osmond?

— O, čia kas kita. Jeigu su ja šoktumėte, atrodytų, jog iš geros širdies — lyg jai smagumą darytumėte. O jei šoksite su manimi, atrodys, jog pats smaginatės.

— Atleiskite, ar aš neturiu teisės pasismaginti?

— Ne, jei jūsų rankoms patikėti britų imperijos reikalai.

— Po paraliais britų imperiją! Jūs nuolatos šaipotės iš manęs.

— Smaginkitės su manimi šnekėdamas,— tarė Izabelė.

— Vargu ar čia tikras prasiblaškymas. Jūs labai dygi. Aš nuolatos turiu gintis. O šįvakar, sakyčiau, esate pavojingesnė nei bet kada. Ar galutinai atsisakote šokti?

— Negaliu iš tos vietos nueiti. Penzė manęs neras.

Jis patylėjo valandėlę, po to ūmai tarė:

— Jūs be galo jai gera.

Izabelė nustebo ir atsakė su šypsena:

— O manote, kad su ja galima būti kitokiam?

— Ne, nemanau. Aš žinau, kad jai sunku atsispirti. Bet jūs jai daug gero padariusi.

— Aš visur ją vežuosi drauge,— vis dar šypsodamasi kalbėjo Izabelė,— ir žiūriu, kad turėtų kuo padoriai apsirengti.

— Jai daug naudos iš bendravimo su jumis. Jūs su ja kalbatės, patariate jai, padedate lavėti.

— O taip, gal ji ir ne rožė, bet netoli jos augo.

Ji nusijuokė, nusijuokė ir jos pašnekovas, tik jo veide kažkoks nerimas temdė tikrą linksmumą.

— Mes visi kaip kas galėdami stengiamės būti arčiau rožės,— tarė jis, pasvyravęs valandėlę.

Izabelė nusigręžė; jau tuoj turėjo būti grąžinta Penzė, ir ji laukė, kad kas nutrauktų tą kalbą. Mes žinome, kaip labai jai patiko lordas Vorbertonas, patiko kur kas labiau negu būtų galėję pateisinti sudėtos visos jo dorybės; jo draugystė buvo lyg koks išteklius nenumatytai būtinybei prispyrus, tarsi didelė sąskaita banke. Jai buvo lengviau gyventi, kai jis būdavo tame pačiame kambaryje, kai jis prisiartindavo, ji atgaudavo pasitikėjimą, jo balso skambesys buvo palaimingas kaip pati gamta. Nepaisant viso to, per didelis jo artumas ar pasikliovimas jos geranoriškumu jai buvo nepriimtinas. Ji baidėsi to, stengėsi išvengti, troško, kad jis susitvardytų. Izabelė jautė, kad jeigu jis, taip sakant, per daug priartėtų, ji gali užsitvieskus paprašyti jį laikytis atstu. Penzė

grįžo su dar vienu suknelės įplėšimu, kaip neišvengiama pasekme pirmojo, ir kuo rimčiausiai aprodė Izabelei. Tarp svečių esą tiek kariškių, o jie visi su tais bjauriais pentinais, pražūtingais jaunų mergelių suknelėms. Ir čia paaiškėjo, jog moterų atsargos neišsemiamos. Izabelė ėmėsi tvarkyti suniokotus Penzės padurkus: paieškojusi rado segtuką ir, su šypsena klausydama podukros pasakojimo apie jos nuotykius, pataisė padarytą žalą. Izabelės dėmesys, atjautimas buvo greitas ir veiklus, tiesiogiai proporcingas lyg ir niekuo čia dėtoms mintims — guviems spėliojimams, ar lordas Vorbertonas vėl nepradės jai meilintis. Ir ne dėl jo žodžių, pasakytų dabar, bet ir dėl kitų, taip pat dėl nuolatinio jo nusiteikimo. Štai apie ką ji galvojo sagstydama Penzei suknelę. Jei iš tikro taip, kaip ji baiminasi, toks elgesys, žinoma, be jo valios. Bet nuo to nė kiek ne lengviau, padėtis vis vien neįmanoma. Kuo greičiau jis blaiviai susiprastų, kur esąs, tuo geriau. Jis kaipmat ėmė šnekinti Penzę, ir — nors tai labai mįslinga — šypsojosi jai su tyriausiu atsidavimu. Penzė atsakinėjo kaip visad mielai ir uoliai, jis kalbėdamas su mergaite turėjo gerokai pasilenkti, ir jos akys kaip visad bėgiojo nuo galvos ligi kojų per tvirtą jo stotą, tarsi išstatytą jai parodai. Ji paprastai atrodydavo šiek tiek išsigandusi, tik tas išgąstis nebuvo iš bodėjimosi, kaustantis. priešingai, buvo matyti, kad ji žino jį žinant, jog patinka jai. Izabelė trumpam paliko juodu vienu du; pamačiusi netoliese draugę, nuklydo prie jos ir pasišnekučiavo, kol užgrojo muzika kitam šokiui, kurį Penzė jau buvo kažkam pažadėjusi. Mergaitė tuoj priėjo prie jos, kiek susijaudinusi bei paraudusi, ir Izabelė, kuri nenukrypdama vykdė Osmondo valią, kad jo duktė turi būti beatodairiškai priklausoma, kaip brangų trumpalaikį turtą patikėjo ją paskirtajam partneriui. Apie visa tai Izabelė mąstė kitaip, su savomis išlygomis, ir būdavo tokių akimirksnių, kai dėl Penzės begalinio paklusnumo juodvi abi, jos supratimu, atrodydavo kvailai. Tačiau Osmondas buvo sudaręs tarsi pareigų lentelę, nurodančią jai, kaip dukters duenjai, kiek dera atleisti vadžias ir kiek priveržti: kai kurių nuorodų Izabelė manė prisilaikanti paraidžiui. Gal iš dalies nuo šitokio stropumo jos kai kada priartėdavo prie absurdo.

Kai Penzę nusivedė kavalierius, Izabelė pamatė lordą Vorbertoną vėl prie jos gretinantis. Ji įdėmiai į jį pasižiūrėjo, tarsi norėdama išskaityti jo mintis. Bet jis nė kiek nebuvo suglumęs.

— Ji prižadėjo su manimi vėliau pašokti,— tarė jis.

— Džiaugiuosi. Tikriausiai užsiprašėte kotiljoną.

Dabar jis kiek sumizgo:

— Ne, neužsiprašiau. Aš ją pakviečiau kadriliui.

— O, koks jūs negudrus! — kone papyko Izabelė.— Aš jai liepiau pasaugoti kotiljoną, jei jūs kartais pakviestumėte.

— Vaje, vargšė mergelė! — Lordas Vorbertonas nuoširdžiai nusijuokė.— Žinoma, pakviesiu, jeigu tik jūs norite.

— Jei aš noriu? Jeigu šoksite su ja vien todėl, kad aš noriu!..

— Bijau, kad jai nusibosiu. Jos jaunikaičių ilgas sąrašas.

Izabelė nuleido akis, skubotai mąstydama; lordas Vorbertonas stovėjo, įsistebeilijęs jai į veidą, ir ji jautė jo žvilgsnį. Jai taip ir knietėjo paprašyti, kad jis atitrauktų žvilgsnį, bet, žinoma, nepaprašė, tik po valandėlės, pati pakėlusi akis, tarė:

— Malonėkite man paaiškinti.

— Ką paaiškinti?

— Prieš dešimt dienų sakėte, jog norėtumėte vesti mano podukrą. Ar nepamiršote?!

— Ar nepamiršau? Aš šįryt apie tai parašiau ponui Osmondui.

— O,— tarė Izabelė,— jis man neminėjo, kad iš jūsų gavo žinią.

Lordas Vorbertonas sumikčiojo:

— Kad... kad aš to laiško neišsiunčiau.

— Matyt, pamiršote.

— Ne, buvau juo nepatenkintas. Žinote, keblu tokius laiškus rašyti. Bet dar šįvakar išsiųsiu.

— Trečią valandą nakties?

— Aš turiu galvoje vėliau, dieną.

— Nuostabu. Vadinasi, dar norite ją vesti?

— Iš ties labai noriu.

— Ir nebijote, kad jai nusibosite?

Kai šitaip paklaustas jos pašnekovas išpūtė akis, Izabelė pridėjo:

— Jei ji negali su jumis pusvalandį pašokti, kaip jai nenusibos visą gyvenimą su jumis šokti?

— A! — neieškodamas žodžio atsakė Vorbertonas.— Aš jai leisiu su kitais šokti. O dėl kotiljono, teisybę sakant, maniau, kad su jumis... kad jūs...

— Kad aš su jumis šoksiu? Jau sakiau, kad ne.

— Labai gerai, tad kol jį gros, galėčiau surasti kokį ramų kampelį, kur prisėstume ir pasišnekėtume.

— O,— rimtai tarė Izabelė,— jūs per daug manimi rūpinatės.

Kai atėjo kotiljonui eilė, pasirodė, jog Penzė, iš gryno kuklumo galvodama, kad lordas Vorbertonas neketina su ja šokti, buvo paža-

dėjusi kitam. Izabelė patarė jam pasiieškoti kitos šokėjos, bet jis užtikrino, jog su nieku daugiau nešoks, tik su ja. O kadangi, nepaisydama šeimininkės įkalbinėjimų, Izabelė nepriėmė nė vieno pakvietimo ir teisinosi iš viso nešokanti, dabar padaryti išimtį lordui Vorbertonui jau nebuvo kaip.

— Teisybę sakant, aš nelabai mėgstu šokti,— prisipažino jis,— tai barbarų pramoga. Man geriau pašnekėti.

Jis užsiminė, kad rado tokį kampelį, kokio ieškojo — ramų prieglobstį viename iš mažesnių kambarių, kur muzika atsklis iš toli ir netrukdys pokalbiui. Izabelė nusprendė jam nekliudyti įgyvendinti šį sumanymą: norėjo ir pati galutinai įsitikinti. Ji patraukė su juo iš pokylių salės, nors ir žinojo vyro norą neišleisti jo dukters iš akių. Bet kadangi čia *prétendant* į Penzės ranką, prieš Osmondą bus geras pasiteisinimas. Išeidama iš salės, ji susidūrė su Edvardu Rozjė, stovinčiu tarpduryje sukryžiuotomis rankomis ir praradusio iliuzijas žmogaus žvilgsniu žiūrintį į šokėjus. Ji stabtelėjo ir paklausė, kodėl jis nešoka.

— Jei su ja negaliu, man nėra ko šokti! — atsakė jis.

— Tuomet geriau eitumėte iš čia,— protingai patarė Izabelė.

— Kol ji čia, aš niekur neisiu.— Ir jis praleido lordą Vorbertoną pro šalį nė nežvilgtelėjęs.

Tačiau šis aristokratas atkreipė dėmesį į svajingą jaunuolį ir pasiteiravo Izabelės, kas tas nusiminęs jos pažįstamas, beje, jam kažkur matytas.

— Čia tas jaunuolis, apie kurį jums pasakojau, įsimylėjęs Penzę.

— A, taip, prisimenu. Nekaip atrodo.

— Iš kur jam gerai atrodyti. Mano vyras jo nė klausyti nenori.

— Dėl ko? — pasidomėjo lordas Vorbertonas.— Jis lyg ir neblogas vyrukas.

— Nelabai turtingas ir nelabai protingas.

Lordas Vorbertonas įdėmiai klausėsi; jį toks atsakymas gerokai nustebino.

— Viešpatie, man jis daro įspūdį visai pasiturinčio.

— Taip ir yra, bet mano vyro ypatingi reikalavimai.

— Ak taip.— Lordas Vorbertonas trumpam nutilo.— O kiek jis turi? — išdrįso paklausti.

— Kokius keturiasdešimt tūkstančių frankų per metus.

— Šešiolika šimtų svarų? O, gana nemažai.

— Ir aš taip manau. Tačiau mano vyro didesni užmojai.

— Taip, ir man krito į akis, kad jūsų vyro labai dideli užmojai. Ar tas vyrukas iš tiesų bukagalvis?

— Bukagalvis? Jokiu būdu, jis žavus. Kai jam buvo dvylika metų, aš pati buvau jį įsimylėjusi.

— Ir šiandien jam ne ką daugiau kaip dvylika duotum,— atsakė lyg tarp kitko lordas Vorbertonas, dairydamasis aplinkui. Po to jau gyviau paklausė: — Jeigu jums patinka, gal čia pasėdėsim?

— Kaip norite.

Tas kambarys buvo savotiškas buduaras, kuriame viskas buvo dulsvos rožinės spalvos; mūsų draugams įėjus, kažkokia dama su džentelmenu pasišalino.

— Jūs labai geras, kad taip susidomėjote ponu Rozjė,— tarė Izabelė.

— Man toks įspūdis, kad su juo negražiai pasielgta. Jo veidas per sieksnį ištįsęs. Aš ir susimąsčiau, ko jis taip prislėgtas.

— Jūs teisingas žmogus. Net varžovui randate užuojautos.

Sulig tais žodžiais lordas Vorbertonas staigiai atsigręžė ir įsmeigė į ją akis.

— Varžovas! Jūsų manymu, jis man varžovas?

— O kaipgi, jei abu taikotės vesti tą pačią merginą.

— Taip, bet juk jam nėra vilties?!

— Galbūt, tačiau jūs man vis vien patinkate, kad mokate jo kaily pabūti. Vadinasi, turite vaizduotę.

— Ar už tai patinku? — Lordas Vorbertonas dirstelėjo į ją nelabai tikėdamas.— Maniau, pasakysite, kad aš juokingas.

— Taip, šiek tiek juokingas. Bet man užtat ir patinkate, kad bent kiek esate juokingas.

— O, tada norėčiau geriau į jo kailį įsijausti. Kaip, jūsų nuomone, jam būtų galima padėti?

— Kadangi giriu jūsų vaizduotę, jums pačiam ir palieku ką nors sugalvoti,— atsakė Izabelė.— Penzei jūs už tai irgi patiktumėte.

— Panelei Osmond? A, jai viliuosi ir taip patinkantis.

— Manyčiau, net labai.

Jis patylėjo, stengdamasis išskaityti jos veidą.

— Taip tai taip, bet tuomet aš nebesusigaudau. Negi turite galvoje, kad ji jam neabejinga?

— Kalbų nėra, aš jums jau sakiau, kad, mano manymu, neabejinga.

Jis iškart paraudo.

— Man sakėte, kad tėvo noras jai — viskas, o kiek suprantu, tėvas man palankus!..— Jis nutilo, po to raudonuodamas paklausė: — Argi ne taip?

— Taip. Aš jums sakiau, kad jai svarbiausia įtikti tėvui, ir dėl to kažin ką gali padaryti.

— Man regis, tai labai gražus jausmas,— tarė lordas Vorbertonas.

— Žinoma, tai labai gražus jausmas.— Izabelė nutilo; kambaryje kaip ir pirma jie buvo vienu du, muzika ligi jų per kelis kambarius nuo salės atsklido prislopinta. Pagaliau ji prabilo: — Nemanau, ar vyrui didelis džiaugsmas žinant, kad tokio jausmo vedama žmona už jo išėjo.

— Kažin, jei žmona gera, tai jam visi jos jausmai geri.

— Aišku, ką kito jums galvoti.

— Taip, toks mano galvojimas. Jūs tikriausiai pasakytumėte, kad grynai angliškas.

— Ne, nepasakyčiau. Aš manau, kad Penzei būtų didelė laimė ištekėti už jūsų, ir kas kas, o jūs žinote, ką galvoti. Bet jūs neįsimylėjęs.

— O taip, įsimylėjęs, ponia Osmond!

Izabelė papurtė galvą.

— Jūs taip linkęs manyti, kol sėdite čia su manimi. Bet man tokio įspūdžio nedarote.

— Ne taip kaip tas jaunikaitis tarpduryje. Su tuo sutinku. Bet kas gi čia stebėtino? Ar rasi pasaulyje ką mielesnio kaip panelė Osmond?

— Ne, tikrai nerasi. Bet meilei argumentų nereikia.

— Nesutinku su jumis. Aš labai džiaugiuosi, turėdamas rimtų argumentų.

— Be abejo. Bet jei tikrai mylėtumėte, argumentai būtų ne galvoje.

— Ak, tikrai mylėčiau, tikrai mylėčiau! — sušuko lordas Vorbertonas, sukryžiuodamas ant krūtinės rankas, atlošdamas galvą ir kiek pasitempdamas.— Nepamirškite, kad man jau keturiasdešimt dveji. Ir aš neapsimetinėju, jog myliu taip, kaip kadaise mylėjau.

— Ką gi, jei esate tikras,— pasakė Izabelė,— tuomet gerai.

Jis nieko neatsakė, sėdėjo kaip sėdėjęs, atlošęs galvą, akis priešais įbedęs. Tačiau ūmai pakeitė pozą, staiga atsigręžė į savo draugę.

— Ko jūs tokia negeranoriška, ko tokia skeptiška?

Jiedu susitiko žvilgsniais ir valandėlę nenuleido akių vienas nuo kito. Jei ji troško kuo nors įsitikinti, tai įsitikino: jo žvilgsnyje pamatė švystelint mintį, kad jai pačiai kažko neramu dėl savęs, gal net baisu. Pamatė greičiau įtarimą negu viltį. Šiaip ar taip, jai paaiškėjo tai, ka ji norėjo sužinoti. Nieku gyvu lordas Vorbertonas neturi įtarti, nei kad jo ketinime vesti podukrą ji įžiūrėjo slaptą jo viltį būti arčiau jos pačios, nei kaip tuo pasibaisėjo. Tie trumpam susitikę jų žvilgsniai išsakė kur kas prasmingesnius dalykus, negu patys tuo momentu suvokė.

— Mielas lorde Vorbertonai,— tarė ji šypsodamasi,— dėl manęs galite daryti ką norite.

Su tais žodžiais ji atsistojo ir išėjo, bet gretimame kambaryje, dar matant jos pašnekovui, ją užkalbino du džentelmenai, garsūs Romos aukštuomenės atstovai, kreipdamiesi taip, tarsi jos būtų ieškoję. Kalbėdamasi su jais ji ėmė gailėtis išėjusi — atrodė tarsi būtų pabėgusi, tuo labiau kad lordas Vorbertonas nepasekė iš paskos. Ir visgi ji džiaugėsi, šiaip ar taip, buvo patenkinta. Tokia patenkinta, kad, eidama į salę pro vis dar priaugusį tarpduryje Edvardą Rozjė, stabtelėjo ir vėl jį prakalbino:

— Gerai, kad neišėjote. Galiu jus šiek tiek paguosti.

— Aš reikalingas paguodos,— atsakė jis gailiai,— kai matau jus taip susinešusią su juo!

— Apie jį nekalbėkite; aš dėl jūsų padarysiu viską, ką galėdama.

Jis niūriai ją pašnairavo.

— Iš kur toks staigus posūkis?

— Iš nujautimo, kad jūs visiems kliūnate tarpduryje,— atsakė ji su šypsena ir patraukė toliau.

Po pusvalandžio juodvi su Penze išsiruošė namo, ir apačioje laiptų drauge su kitais svečiais šios dvi damos laukė savo karietos. Vos jai privažiavus, išėjo lordas Vorbertonas ir padėjo juodviem įlipti. Prie karietos durų stabtelėjęs, paklausė Penzės, ar gerai pasišoko; atsakiusi jam, ji atsilošė kiek nuvargusi. Tuomet Izabelė pirštu pamojo jam pro langą ir tyliai sušnibždėjo:

— Nepamirškite išsiųsti laiško jos tėvui!

XLIV SKYRIUS

Grafienė Džemini dažnai sirgo nuobodžiu, jos žodžiais tariant, mirtinai sirgo. Bet ji nemirė, o narsiai kovojo su savo likimu, lėmusiu jai ištekėti už nesukalbamo florentiečio, užsispyrusio gyventi gimtame mieste, kur jis pelnė tokią pagarbą, kokios gali nusipelnyti džentelmenas, kurio talentas pralošti kortomis gali būti paaiškinamas bet kuo, tik ne nuolaidžiu jo būdu. Grafo Džemini nemėgo net tie, kam jis pralošdavo, o jo vardas, turintis tam tikrą vertę Florencijoje, panašiai kaip senų Italijos miestų vietinė moneta kitose pusiasalio vietose buvo bevertė. Romoje jis buvo niekas kitas kaip bukagalvis florentietis, ir nenuostabu, kad jo netraukė ten dažnai lankytis, kur negalėjo gerai jaustis, savo bukumui neturėdamas rimtesnių pasiteisinimų. Grafienė gyveno, nukreipusi akis į Romą, ir didžiausia jos širdperša buvo, kad neturi ten namų. Jai buvo gėda žmogui pasakyti, kaip retai jai tame mieste leidžiama lankytis, o nuo to, kad kai kurie Florencijos aristokratai nė sykio nebuvo Romos matę, jai buvo nė kiek ne lengviau. Ji ten važiuodavo, kada tik pasitaikydavo proga — tik tiek galėjo pasakyti. O gal ir ne tik tiek, bet tiek galėjo viešai pasakyti. Iš tiesų ji daug ką būtų turėjusi pasakyti ir neretai išskaičiuodavo priežastis, kodėl nekenčianti Florencijos ir norėtų baigti savo dienas Švento Petro bazilikos šešėlyje. Tačiau tos priežastys tiesiogiai mūsų neliečia, ir jos dažniausiai būdavo apibendrinamos pareiškimu, jog Roma yra Amžinas miestas, o Florencija — tik šiaip gražus miestelis kaip daug kitų. Matyt, grafienei jos pramogos buvo sietinos su amžinybės idėja. Ji buvo įsitikinusi, kad aukštuomenė Romoje kur kas įdomesnė, ten per visą žiemą vakaro pokyliuose galėjai sutikti garsenybių. O Florencijoje nebuvo jokių garsenybių, bent tokių, apie kurias kalbama. Po brolio vestuvių ji dar labiau nesitvėrė kailyje, nes tikėjo, kad brolienės kur kas šaunesnis gyvenimas negu jos. Ji nebuvo tokia protinga kaip Izabelė, bet Romai įvertinti proto užteko — ne dėl griuvėsių, katakombų, gal net ne dėl istorinių paminklų bei muziejų, bažnytinių apeigų ar peizažo, bet dėl viso kito. Ji daug girdėjo apie savo brolienę ir puikiai žinojo, kad Izabelė nenuobodžiauja. Ji ir pati matė tą vienintelį kartą, viešėdama Rokanero rūmuose. Ten praleido savaitę pirmąją žiemą po brolio vestuvių, bet vėl atnaujinti šitą malonumą nebuvo paraginta. Osmondas ja bodisi — šito jai nė sakyti nereikėjo, bet ji vis vien būtų važiavusi, nes galų gale tas Osmondas jai nė motais. Tik vyras neleido, ir visada turėjo keblumų dėl pinigų. Izabelė jai

buvo labai maloni; brolienė iš pat karto patiko grafienei, kurios neapakino pavydas dėl Izabelės pranašumo. Ji ne sykį pastebėjo daug geriau sutarianti su protingomis moterimis negu su kvailomis kaip ji pati; kvailosios niekaip nemokėjo perprasti jos išminties, o protingosios — tos tikrai protingosios — visada perprasdavo jos paikumą. Jai atrodė, kad nors ir labai juodvi su Izabele skiriasi išvaizda ir bendra sankloda, abi turi lopinėlį bendros dirvos, ant kurio kada nors ir pastatys koją. Tegul tas lopinėlis nedidelis, bet tvirtas, ir vos tik jos abi ant jo atsistos, tuojau tai pajus. Be to, Izabelė ją maloniai stebino: ji nuolat laukė Izabelę imsiant į ją žiūrėti „iš viršaus" ir nuolat matė to neįvykstant. Ji klausė save, kada tai prasidės — kaip fejerverkas, gavėnia ar operos sezonas, ir ne todėl, kad jai tai būtų buvę labai svarbu, bet glumino nežinia. Brolienė su ja buvo lygi, nerodė vargšei grafienei nei paniekos, nei susižavėjimo. Teisybę sakant, Izabelei net į galvą nebūtų atėję ją smerkti — negi žiogą imsi smerkti iš dorovinių pozicijų. Tačiau abejinga mošai ji nebuvo — greičiau jos prisibijojo. Ir neatsistebėjo, nes grafienė buvo ne tokia kaip visi. Izabelei atrodė, kad grafienė neturėjo sielos — ji buvo nelyginant ryški reta kriauklė nublizgintu paviršiumi, itin rožiniais kraštais, kuri pakratyta barška. Tas barškesys, matyt, ir buvo grafienės dvasinė nuostata kaip koks palaidas riešutėlis, dardenantis viduje. Tokią keistenybę nėra nei kaip niekinti, nei su kuo palyginti. Izabelė būtų ją vėl pasikvietusi (apie grafą nebuvo nė kalbos), bet Osmondas po vestuvių nesivaržydamas atvirai išrėžė, jog Emė prasčiausios atmainos kvailė, kurios beprotystė nepažabojama nelyginant genialumas. Kitu kartu jis apkaltino ją neturint širdies ir netrukus pridūrė, jog visą savo širdį ji išdalino — po kąsnelį kaip vestuvių pyragą su glajumi. Aišku, dar viena kliūtis grafienei atvykti į Romą buvo ta, kad jos niekas nekvietė, bet tuo laiku, apie kurį dabar kalba mūsų istorija, ji gavo kvietimą porą savaičių paviešėti Rokanero rūmuose. Laiškas buvo paties Osmondo, kuriame jis rašė, kad sesuo turėsianti pritilti. Ar grafienė įsisąmonino visą prasmę, jo įdėtą į šį žodį, negaliu pasakyti, bet ji būtų priėmusi kvietimą bet kokiomis sąlygomis. Tuo labiau kad smalsa nedavė ramybės. Iš pirmojo apsilankymo ji gavo įspūdį, jog brolis rado sau tinkamą porą. Prieš vestuves ji gailėjo Izabelės, taip gailėjo, kad jau buvo rimtai sugalvojusi — jei tik grafienė galėjo ką rimtai sugalvoti — ją įspėti. Bet taip nepadarė ir greit nusiramino. Osmondas laikėsi iš didžio kaip visad, tačiau jo žmona irgi nebuvo lengva auka. Grafienė nemokėdavo tiksliai aps-

kaičiuoti, tačiau jai atrodė, kad jei Izabelė atsitiestų, tai savo dvasia vyrą praneštų. Dabar jai ir rūpėjo įsitikinti, ar Izabelė atsitiesė,— būtų didžiulis malonumas pamatyti Osmondą nustelbtą.

Kelios dienos prieš jos kelionę į Romą tarnas jai atnešė vizitinę kortelę — kortelę su paprastu įrašu „Henrieta Stekpoul". Grafienė prisidėjo pirštų galus prie kaktos — ji niekaip negalėjo prisiminti pažįstanti kokią Henrietą. Tarnas dar pridūrė, kad toji dama liepė pasakyti, jei iš pavardės jos neatpažins, atpažins išvydusi... Tuo laiku, kai išėjo viešnios pasitikti, jau buvo atsiminusi, kad kažkada pas ponią Tačit buvojo literatė, vienintelė jos sutikta rašytoja, tai yra vienintelė iš gyvųjų tarpo, nes poetė buvo ir jos velionė motina. Ji iškart atpažino panelę Stekpoul, ypač kad panelė Stekpoul nė kiek nebuvo pasikeitusi, ir geraširdė grafienė netgi pasijuto pašlovinta, kad ją aplankė šitaip pasižymėjusi asmenybė. Ji ėmė spėlioti, ar ne dėlei jos motinos ji čia — gal buvo girdėjusi apie Amerikos Koriną. Jos motina toli gražu nepanėšėjo į Izabelės draugę; iš pirmo žvilgsnio grafienė pamatė, kad ši dama kur kas labiau šiuolaikinė, ir nusprendė, kad tolimuose kraštuose plunksnos damų išvaizda (profesinė išvaizda) pasikeitė į gera. Jos motina visada vilkėdavo aptemptą aksomo suknelę (ak, tie senoviški drabužiai), droviai apnuogintus pečius užsidengusi romietišku šaliu, ant žvilgančių garbanų garbanėlių užsidėjusi auksinių lauro lapų vainikėlį. Kalbėdavo švelniai ir miglotai su protėvių kreolų akcentu, kaip pati prisipažindavo, daug dūsaudavo ir neturėjo jokios iniciatyvos. O Henrietos ir apsirengimas buvo valyvas, ir šukuosena, visa jos išvaizda buvo žvali, dalykiška, elgesys ne šiaip sau draugiškas, bet ir apgalvotai paprastas. Įsivaizduoti ją nežinia ko dūsaujant buvo taip pat neįmanoma, kaip paštu gauti laišką be adreso. Grafienei iškart buvo matyti, jog „Intervjuerio" korespondentė kur kas veiklesnė negu Amerikos Korina. Henrieta paaiškino grafienei, kodėl pas ją atėjusi — nieko daugiau Florencijoje nepažįstanti, o apsilankiusi svetimame mieste nesitenkinanti tuo, kuo paviršutiniški turistai. Ji pažįsta ponią Tačit, bet ponia Tačit Amerikoje; netgi jei ta ir būtų buvusi Florencijoje, Henrieta dėl jos nebūtų iš kelio sukusi, nes ponia Tačit jai nekelianti susižavėjimo.

— Ar tai reiškia, kad aš keliu? — maloniai paklausė grafienė.

— Na, jūs man labiau patinkate negu ji,— atsakė panelė Stekpoul.— Prisimenu, kai anąkart jus mačiau, man pasirodėte labai

įdomi. Nežinau, ar tai buvo išimtinis kartas, ar toks jūsų įprastinis stilius. Bent jau tai, ką sakėte, mane pribloškė. Paskui aš jūsų kalbą panaudojau savo straipsnyje.

— Viešpatie! — sušuko grafienė nustebinta ir kiek išgąsdinta.— Net tokios minties neturėjau pasakyti ką nors ypatingo. Gaila, kad tuokart apie tai nežinojau.

— Jūs kalbėjote apie moterų padėtį šiame mieste,— priminė panelė Stekpoul.— Man gerokai nušvietėte šį klausimą.

— Moterų padėtis čia nepavydėtina. Ar tai turite galvoje? Taip ir parašėte, ir net atspausdinote? — nerimo grafienė.— O, būtinai man parodykite!

— Jei norite, parašysiu, kad jums atsiųstų tą numerį,— prižadėjo Henrieta.— Jūsų pavardės neminėjau, tik parašiau, kad tai vienos tituluotos damos pažiūros. Ir pacitavau.

Grafienė atsilošė, suplodama rankomis.

— Žinote, aš gailiuosi, kad nepaminėjote mano pavardės. Man būtų smagu rasti savo vardą laikraštyje. Pamiršau, kokias pažiūras tada dėsčiau, aš tų pažiūrų turiu gyvą galą! Bet jų nesigėdiju. Aš ne tokia kaip mano brolis — tikriausiai mano brolį pažįstate? Jis mano, jog patekti į laikraščius yra pažeminimas; jis niekuomet jums neatleistų, jei jį pacituotumėte.

— Tegul nesibaimina, jo žodžiais aš niekada nesiremsiu,— mandagiai ir šaltai atsakė panelė Stekpoul.— Ir dėl ko kito norėjau pasimatyti su jumis,— pridėjo ji.— Kaip žinote, ponas Osmondas vedė artimiausią mano draugę.

— A, taip, jūs Izabelės draugė. Aš vis suku galvą, iš kur jus pažįstu.

— Malonu, kad mane pažįstate per Izabelę. Tačiau jūsų brolis nenori manęs pažinti. Jis bandė išardyti mūsų draugystę.

— Nepasiduokite,— tarė grafienė.

— Apie tai su jumis ir norėjau pasišnekėti. Aš važiuoju į Romą.

— Ir aš! — sušuko grafienė.— Važiuokime drauge.

— Su didžiausiu malonumu. O kai aprašysiu savo kelionę, jūsų pavardę paminėsiu kaip savo bendrakeleivės.

Grafienė pašoko nuo kėdės ir prisėdo ant sofos šalia viešnios.

— O, tik būtinai tą laikraštį atsiųskite! Mano vyrui gal ir nepatiks, bet aš jam nerodysiu. Be to, jis nemoka skaityti.

Henrietos ir taip didelės akys vos ant kaktos neišlipo.

— Nemoka skaityti? Ar apie tai galiu užsiminti savo laiške?

— Kokiame laiške?

— „Intervjueriui". Aš šiame laikraštyje dirbu.

— O taip, prašom, su jo pavarde. Ar jūs žadate pas Izabelę apsistoti?

Henrieta pakėlė galvą ir tylėdama pažiūrėjo į šeimininkę.

— Ji manęs nekvietė. Aš jai parašiau, kad atvažiuoju, bet ji atsakė, jog nusamdys man kambarį pensione. Ir nieko nepaaiškino.

Grafienė klausėsi net žadą užkandusi.

— Paaiškinimas čia vienas — Osmondas,— reikšmingai pareiškė ji.

— Izabelė turėtų pasipriešinti,— tarė panelė Stekpoul.— Ji turbūt labai pasikeitė. Aš jai sakiau, kad pasikeis.

— Gailiuosi, jeigu taip; tikėjausi, jog ji daugiau savo valios reikš. O kodėl mano brolis jūsų nemėgsta? — tiesiai paklausė grafienė.

— Nežinau, ir man nerūpi. Tegul nemėgsta į sveikatą, aš nesistengiu visiems patikti; jei taip būtų, krisčiau savo akyse. Žurnalistui neužsitraukus neapykantos nėra vilties padaryti ką nors gero; jis žino, kad kitaip nieko nepadarys. Tas pats ir moteriai. Bet iš Izabelės aš šito nesitikėjau.

— Turite galvoje, kad ji jūsų nemėgsta? — pasmalsavo grafienė.

— Nežinau, noriu įsitikinti. Todėl ir važiuoju į Romą.

— Viešpatie, kokia kebli užduotis! — sušuko grafienė.

— Jos laiškai dabar visai kitokie; pasikeitimas akivaizdus. Jei jums kas nors žinoma,— kalbėjo toliau panelė Stekpoul,— norėčiau išgirsti iš anksto, kad atitinkamai nusiteikčiau.

Grafienė atkišo apatinę lūpą ir lėtai patraukė pečiais.

— Man menkai žinoma; iš Osmondo dažniausiai jokio garso. Mane jis ne ką labiau mėgsta negu jus.

— Jus gi ne korespondentė,— susimąsčiusi tarė Henrieta.

— O, priežasčių jam nestinga. Vis dėlto jie mane pasikvietė, ir aš pas juos gyvensiu! — Grafienė šypsojosi kone įnirtingai, jos džiugesio nė kiek netemdė panelės Stekpoul nusivylimas.

Tačiau ši dama išklausė tą žinią visai ramiai.

— Aš nebūčiau pas juos apsistojusi, net jei ji būtų paprašius. Bent aš taip manau ir džiaugiuosi, kad man neteks rinktis. Būtų

gana keblu. Būtų labai nesmagu atmesti jos kvietimą. *Pension* man geriausia išeitis. Bet čia dar ne viskas.

— Šiuo metu Romoje pats tas,— kalbėjo grafienė.— Galima sutikti šauniausių žmonių. Ar jūs kada girdėjote apie lordą Vorbertoną?

— Ar girdėjau? Aš jį puikiai pažįstu. Jūs laikote jį dideliu šaunuoliu? — pasidomėjo Henrieta.

— Aš jo nepažįstu, bet sako, kad jis tikras *grand seigneur**. Jis sukasi apie Izabelę.

— Sukasi?

— Taip sako, smulkmenų nežinau,— lyg tarp kitko tarė grafienė.— Bet Izabelei nėra jokio pavojaus.

Henrieta įdėmiai žiūrėjo į savo pašnekovę ir valandėlę nieko nesakė.

— Kada jūs vykstate į Romą? — paklausė ūmai.

— Turbūt ne anksčiau kaip po savaitės.

— Aš vykstu rytoj,— atsakė Henrieta.— Man nėra ko delsti.

— Oi, kaip gaila. Aš dar siūdinuosi kelias sukneles. Sako, pas ją dažnai renkasi svečių. Bet mudvi pasimatysime, aš aplankysiu jus pensione.— Henrieta sėdėjo susimąsčiusi kaip sėdėjusi; staiga grafienė sušuko: — Ak, bet jeigu jūs važiuosite ne su manimi, negalėsite aprašyti mūsų kelionės!

Panelė Stekpoul šią aplinkybę nuleido negirdom, jos mintys buvo apie kažką kita, ir ji netrukus jas išreiškė:

— Kad aš nelabai supratau, ką jūs norėjote pasakyti dėl lordo Vorbertono.

— Nesupratote? Norėjau pasakyti, kad jis puikus, ir tiek.

— Kas čia puikaus — suktis apie ištekėjusią moterį? — Henrieta paklausė pabrėžtinai, kaip niekad ligi tolei.

Grafienė išpūtė akis ir nusijuokė kiek prisiverstinai.

— Visi puikūs vyrai taip daro. Ištekėkite ir įsitikinsite! — prilipino.

— Vien tokia mintis gali sustabdyti,— tarė panelė Stekpoul.— Kam man svetimi vyrai, aš noriu savo nuosavo. Ar turite galvoje, kad Izabelė prasikalto... prasikalto?..— ji nutilo rinkdama žodį.

— Prasikalto? Viešpatie, ne, tikiuosi, dar ne. Aš tik norėjau pasakyti, kad Osmondas tikras rukna, o lordas Vorbertonas, kaip

---

* Didikas (*ital.*).

girdėjau, pas juos nuolatinis svečias. Matau, aš jums baimės įvariau.

— Ne, aš tik susirūpinau,— atsakė Henrieta.

— A, Izabelei čia menkas komplimentas. Jūs daugiau ja pasitikėkite. Štai ką,— primetė ji,— kad jus nuraminčiau, pasistengsiu jį atvilioti.

Panelė Stekpoul atsakė dar rimtesniu žvilgsniu ir po ilgokos tylos tarė:

— Jūs manęs nesupratote. Aš ne tą turiu galvoje ką jūs. Dėl Izabelės aš nesibaiminu — šita prasme. Aš baiminuosi, kad ji nelaiminga — štai kas man svarbu išsiaiškinti.

Grafienė kraipė galvą ir šen, ir ten; ji atrodė nekantri bei ironiška.

— Visko gali būti, mane, pavyzdžiui, domintų, ar Osmondas laimingas.

Panelė Stekpoul jai jau truputį atsibodo.

— Jeigu ji iš tiesų pasikeitusi, čia ir gali būti visa priežastis,— toliau samprotavo Henrieta.

— Išsiaiškinsite, ji jums pasakys,— tarė grafienė.

— A, ji man gali nesakyti — štai ko aš bijau!

— Na, jei Osmondas nesismagina pagal seną savo madą, manau, jog aš tai sužinosiu.

— Man Osmondas nė kiek nerūpi,— atsakė Henrieta.

— O man be galo rūpi! Jei Izabelė nelaiminga, labai jos gaila, bet aš niekuo negaliu padėti. Galėčiau jai šį tą pasakyti, bet nuo to jai būtų dar sunkiau, o palengvinti niekuo negaliu. O ko ji už jo ėjo? Būtų manęs klausiusi, būtų jį pavijusi. Tačiau atleisiu jai, jeigu pamatysiu, kad ji surietė Osmondą į ožio ragą! O jei ji duodasi jo trypiama, kažin, ar manyje rasis jai gailesčio. Bet nepanašu, jog taip būtų. Jeigu jau kenčia, tai bent, tikiuosi, ir jį pakankina.

Henrieta atsistojo, grafienės lūkesčiai jai kėlė pasibaisėjimą. Ji nuoširdžiai tikėjo net nenorinti, kad Osmondas būtų nelaimingas, ir apskritai jos vaizduotėje jam nebuvo vietos. Ji gerokai nusivylė grafiene, kurios protas buvo kur kas ribotesnis, negu ji manė, ir gana grubus.

— Geriau jie vienas kitą mylėtų,— tarė Henrieta pamokomai.

— Kaip jie mylės. Jis nemoka mylėti.

— Aš taip ir nujaučiau. Ne veltui man baugu dėl Izabelės. Rytoj pat važiuoju.

— Izabelė apsupta ištikimų draugų,— tarė grafienė su šviečiančia šypsena.— Tiesiai sakau, man jos nė kiek negaila.

— Ko gero, ir aš jai negalėsiu padėti,— tęsė panelė Stekpoul, lyg norėdama apsidrausti nuo bet kokių iliuzijų.

— Šiaip ar taip, bent tokį norą būsite turėjusi; turbūt vien todėl ir iš Amerikos atvažiavote? — staiga pridėjo grafienė.

— Taip, norėjau ją pasergėti,— atsakė nuoširdžiai Henrieta.

Šeimininkė su mažomis žibančiomis akutėmis bei smaila nosimi stovėjo ir šypsojosi, jos žandai buvo įraudę.

— Ak, kaip gražu — *c'est bien gentil**! Juk ar ne tai vadinama tikra draugyste?

— Nežinau, kaip vadinama. Maniau, jog dera nuvažiuoti.

— Jai sekasi, ji labai dalinga,— toliau kalbėjo grafienė.— Ji dar ir kitų draugų turi.— Ir čia grafienė pratrūko: — Ji kur kas dalingesnė už mane. Aš tokia pat nelaiminga kaip ji — mano vyras labai blogas. Jis daug blogesnis už Osmondą. O aš neturiu jokių draugų. Maniau turinti. Bet jie visi prapuolė. Niekas — nei vienas vyras, nei viena moteris — dėl manęs to nepadarytų, ką jūs dėl jos.

Henrieta susijaudino: šis kartus išsiliejimas buvo iš širdies. Pažvelgusi į grafienę, ji tarė:

— Klausykit, grafiene, aš viską padarysiu dėl jūsų, ką norite. Aš palauksiu, ir važiuosime drauge.

— Nieko tokio,— atsakė grafienė iškart pasikeitusiu balsu,— tik aprašykite mane laikraštyje.

Tačiau Henrieta prieš išeidama turėjo duoti jai suprasti, kad ji negali siųsti savo laikraščiui išgalvoto jų kelionės į Romą aprašymo. Panelės Stekpoul reportažai niekada nenukrypdavo nuo tikrovės. Atsisveikinusi su grafiene, ji pasuko link Lung Arno, saulėtos krantinės šalia rusvos upės, kur svetingais fasadais buvo išsirikiavę viešbučiai, gerai pažįstami turistams. Henrieta jau prieš tai buvo išmokusi susigaudyti Florencijos gatvelėse (ji buvo itin gabi tokiems dalykams), todėl dabar labai ryžtingai pasuko iš nedidelio skvero, esančio priešais Šventos Trejybės tiltą. Ji paėjo į kairę link Ponte Vekjo[91] ir stabtelėjo prie vieno iš viešbučių, atgręžto į šį gražųjį statinį. Čia išsitraukė užrašų knygelę, išsiėmė iš jos vizitinę kortelę, pagalvojo valandėlę ir brūkštelėjo kelis žodžius. Mums leista žvilgterėti per petį, ir pasinaudodami savo teise perskaitysime trumpą laiškelį: „Ar

---

* Kaip gražu (*pranc.*).

galėčiau šį vakarą pasimatyti valandėlę su jumis labai svarbiu reikalu?" Henrieta dar pridėjo, kad kitą rytą ji išvykstanti į Romą. Apsiginklavusi tokiu dokumentu ji žengė prie portjė, jau spėjusio užimti savo vietą tarpduryje, ir paklausė, ar yra ponas Gudvudas. Portjė atsakė taip, kaip visur visada portjė atsako, kad tas ponas išėjęs prieš dvidešimt minučių, tuomet Henrieta įteikė jam savo vizitinę kortelę ir paprašė paduoti ponui Gudvudui, kai sugrįš. Iš viešbučio ji patraukė toliau krantine ligi griežto Uficių portiko, o įėjusi pro jį atsidūrė prie garsiosios paveikslų galerijos durų. Įžengusi vidun, ji pakilo aukštais laiptais į viršutines sales. Į jas pateko ilgu koridoriumi, papuoštu antikiniais biustais bei viena įstiklinta siena, sudarančia tuščią perspektyvą, apšviestą skaisčios žiemos saulės, kuri atsispindėjo ir nuo marmurinių grindų. Galerijoje buvo šalta ir viduržiemio savaitėmis nedaug lankytojų. Gal panelės Stekpoul aistra meno grožybėms pasirodys nelaukta, bet galų gale ir ji turėjo savo aistrų ir silpnybių. Tarp jų buvo nedidelis Koredžas, kabantis Tribūno salėje[92]: Nekaltoji mergelė klūpo prie dieviškojo kūdikėlio, gulinčio ant šiaudų pakraito, ploja katučių, o jis juokiasi ir krykščia iš džiaugsmo. Henrietai ši jauki scenelė kėlė ypatingą pasigėrėjimą — šis paveikslas jai buvo visų gražiausias pasaulyje, ir dabar, vykdama iš Niujorko į Romą, ji tik trim dienom sustojo Florencijoje, bet vis dėlto nusprendė, kad negali dar kartą neaplankyti savo numylėto meno kūrinio. Ji buvo jautri bet kur pasireiškiančiam grožiui, ir todėl turėjo sau daug intelektualinių įsipareigojimų. Ji jau buvo bežengianti į Tribūno salę, bet iš jos išėjo džentelmenas, ir ji net aiktelėjo — priešais stovėjo Kasparas Gudvudas.

— Aš ką tik iš jūsų viešbučio,— tarė ji.— Palikau jums savo vizitinę kortelę.

— Man didelė garbė,— atsakė Kasparas Gudvudas, lyg iš tikrųjų taip galvodamas.

— Ne jums garbės pareikšti buvau; aš ir pirma buvau užsukusi, nors žinojau, kad jums nepatinka. Aš noriu su jumis apie vieną dalyką pasišnekėti.

Jis pasižiūrėjo į sagelę, puošiančią jos skrybėlaitę.

— Aš su džiaugsmu išklausysiu, ką man norite pasakyti.

— Jums nepatinka su manimi šnekėtis,— tarė Henrieta.— Bet aš neimu į galvą. Ne dėl jūsų malonumo šneku. Palikau jums raštelį, prašydama apsilankyti pas mane, bet jei jau susitikome, galime čia pasišnekėti.

— Aš jau ėjau iš čia,— pareiškė Gudvudas,— bet, žinoma, dar pabūsiu.— Jis buvo mandagus, bet šaltas.

Henrieta, beje, didelio entuziazmo ir nesitikėjo, ji buvo tokia susirūpinusi, jog džiaugėsi, kad tik ją išklausys. Vis dėlto pirmiausia ji pasidomėjo, ar jis visus paveikslus apžiūrėjęs.

— Visus man patinkančius. Išbuvau čia valandą.

— Kažin, ar matėte manąjį Koredžą? Aš vien jo pasižiūrėti atėjau.— Ji nuėjo į Tribūno salę, o jis iš lėto nusekė iš paskos.

— Tikriausiai mačiau, tik nežinojau, kad jis jūsų. Man paveikslai neįstringa atmintyje, ypač tokie.

Ji parodė jam mylimiausią savo kūrinį, ir jis pasiteiravo, ar apie Koredžą ji žadanti su juo šnekėtis.

— Ne,— atsakė Henrieta,— ne apie tokią darną! — Jie buvo vienu du mažoje nuostabioje salėje, tikrame meno lobyne, tik prie Medičių Veneros sukinėjosi prižiūrėtojas.— Norėčiau paprašyti jūsų paslaugos,— tęsė mintį panelė Stekpoul.

Kasparas Gudvudas truputį susiraukė, bet nė kiek nesutriko, kad nerodo didelio uolumo. Iš veido jis buvo daug vyresnis negu ankstesnis mūsų draugas.

— Esu tikras, kad ji man nebus labai maloni,— pasakė jis gana garsiai.

— Gal ir nebus. Kokia čia paslauga, jei maloni.

— Gerai, aš klausau,— paragino jis balsu žmogaus, žinančio, kad jam užteks kantrybės.

— Jūs galite paklausti, dėl ko turėtumėt man daryti paslaugą. Manyčiau, yra viena priežastis,— tokia: jei manęs ko paprašytumėte, dėl jūsų ką galėdama mielai viską padaryčiau.— Ji kalbėjo švelniai, tiksliai, nepabrėžtinai, taip nuoširdžiai, kad jos pašnekovas, nors iš paviršiaus nepalenkiamas, buvo sujaudintas. O susijaudinęs jis neišsiduodavo įprastiniais būdais: nei rausdavo, nei akių į šalį kreipdavo, nei suglumdavo. Tik labiau sutelkdavo dėmesį ir tarsi dar labiau susimąstydavo. Todėl Henrieta toliau šnekėjo lyg sau, nesitikėdama sėkmės.— Dabar galiu jums tiesiai pasakyti — pats laikas: jei kada ir turėjote per mane nesmagumo (tikrai taip buvo), tai todėl, kad pati dėl jūsų nesibaidyčiau jokių nesmagumų. Esu suteikusi jums rūpesčių, nesiginu. Bet ir dėl jūsų galiu bet kokių rūpesčių imtis.

Gudvudas kiek padelsęs atsakė:

— Tą ir darote.

— Taip, iš dalies. Norėčiau, kad pagalvotumėte, ar verta jums važiuoti į Romą.

— Taip ir laukiau iš jūsų tokių žodžių! — atsakė jis stačiai.

— Vadinasi, jau galvojote.

— O kaipgi, ir labai nuodugniai. Pasvėriau iš visų pusių. Antraip nebūčiau šitokį kelią koręs. Tam ir užtrukau Paryžiuje du mėnesius. Vis galvojau.

— Ir, ko gero, nusprendėte kaip širdis linko. Nutarėte, jog bus geriausia važiuoti, nes jus labai traukia.

— Kam geriausia? — pasitikslino Gudvudas.

— Tarkime, jums. Be to, poniai Osmond.

— O, *jai* iš to nieko gero! Aš neapsigaudinėju.

— O ar jai nebus blogiau — štai kas svarbu.

— Mano manymu, jai vis vien. Poniai Osmond aš niekas. Bet jei jums įdomu — man labai knieti ją pamatyti.

— Taip, todėl ir važiuojate.

— Aišku. Ar gali būti rimtesnių priežasčių?

— Ar nuo to jums bus geriau? Va kas man įdomu,— tarė panelė Stekpoul.

— Nežinau, ką jums atsakyti. Apie tai ir mąsčiau Paryžiuje.

— Jums bus dar apmaudžiau.

— Kodėl „dar"? — gana griežtai paklausė Gudvudas.— Kodėl manote, kad man ir šiaip apmaudu?

— Mat jūsų,— tarė padvejojusi Henrieta,— po to tarytum daugiau nė viena nepatraukė.

— Iš kur jūs žinote, kas mane traukia! — sušuko jis, net visas nurausdamas.— Dabar mane labai traukia Roma.

Henrieta pažvelgė į jį tylomis, liūdnu, bet iškalbiu veidu.

— Mat,— prabilo ji pagaliau,— aš tik norėjau jums pasakyti, ką galvoju; aš neatsiginu šitų minčių. Be abejo, jūs manote, jog čia ne mano reikalas. Bet šitaip žiūrint, viskas ne mūsų reikalas.

— Jūs labai man draugiška, ir aš jums didžiai dėkingas už rūpestį,— tarė Kasparas Gudvudas.— Aš važiuosiu į Romą ir poniai Osmond nepakenksiu.

— Gal ir nepakenksite. Bet ar padėsite — štai kas svarbiausia.

— O ar ji reikalinga pagalbos? — neskubiai paklausė jis, skvarbiai pasižiūrėdamas.

— Daugis moterų visada reikalingos,— išsisuko Henrieta nuo tiesaus atsakymo, apibendrindama ne taip optimistiškai kaip visa-

da.— Jei vykstate į Romą,— pridėjo,— tikiuosi, būsite tikras draugas, o ne egoistas! — Ji nusigręžė ir vėl ėmė apžiūrinėti paveikslus.

Kasparas Gudvudas liko stovėti ir lydėjo ją žvilgsniu, kol ji vaikštinėjo po salę, bet po valandėlės priėjo prie jos.

— Jūs kažką čia apie ją išgirdote,— atnaujino jis tą pačią kalbą.— Norėčiau žinoti ką.

Henrieta nė karto gyvenime neprasižengė teisybei ir, nors šį kartą melas būtų buvęs atleistinas, trumpai pagalvojusi nutarė nedaryti lengvabūdiškos išimties.

— Taip, išgirdau,— atsakė ji,— bet nenoriu, kad važiuotumėte į Romą, todėl nesakysiu.

— Darykite kaip tinkama. Pats pamatysiu.— Paskui nuosekliai, nors jam tai nebūdinga, pridūrė: — Išgirdote, kad ji nelaiminga!

— O, šito nepamatysite! — sušuko Henrieta.

— Turbūt. Kada išvykstate?

— Ryt vakariniu traukiniu. O jūs?

Gudvudas susvyravo: jo neviliojo kelionė į Romą su panele Stekpoul. Jis nelinko į jos draugiją kaip ir Gilbertas Osmondas, tik dėl kitų priežasčių.

Gal greičiau iš pripažinimo panelės Stekpoul dorybių, o ne iš dygėjimosi jos ydomis. Jis laikė ją neeiline, labai šaunia ir nebuvo nusiteikęs prieš plunksnos bendriją, kuriai ji priklausė. Pažangioje šalyje moterys korespondentės jam atrodė savaime suprantamas reiškinys, ir nors jis niekad neskaitė jų korespondencijų, tikėjosi jas prisidedant prie socialinės gerovės. Kaip tik dėl tokios išskirtinės jų padėties jis ir norėjo, kad panelė Stekpoul nebūtų tokia dėl visko tikra. O ji buvo tikra, kad jis visą laiką nori kalbėti apie ponią Osmond; taip buvo, kai jiedu susitiko Paryžiuje šešios savaitės po jo atvykimo į Europą, ir taip daro kiekviena proga. O jis anaiptol nenorėjo kalbėtis apie ponią Osmond ir tvirtai žinojo ne visada apie ją galvojąs. Jis buvo labai uždaras, labai nešnekus žmogus, o ši smalsi literatė vis suko savo žibinto šviesą į tylią jo sielos tamsą. Jis troško, kad ji tiek nesirūpintų, ir netgi troško — nors tai gali pasirodyti atžaru,— kad ji atstotų nuo jo. Tačiau nepaisant viso to, jo mintys dabar kitaip pakrypo, ir iš to matyti, kaip jo blogas ūpas skiriasi nuo Gilberto Osmondo. Jis iškart panoro važiuoti į Romą, bet važiuoti vienas, naktiniu traukiniu. Jis nepakentė europietiškų vagonų, kur valandų valandas reikėjo išsėdėti

kaip gniaužtuose, susibedus keliais ir nosimis su kokiu svetimšaliu, kuriam iškart užsiižiebiantis nepalankumas dar labiau sustiprėja nuo tavo noro atidaryti langą; naktį gal tuose vagonuose dar bjauriau negu dieną, bet naktį bent gali miegoti ir sapnuoti apie amerikietišką vagoną-saloną. Bet nebuvo kaip važiuoti naktiniu traukiniu, kai panelė Stekpoul vyksta rytą; taip įžeistum niekieno neglobojamą moterį. O leisti ją pirmą išvykti irgi negalėjo, nes jam nebūtų užtekę kantrybės laukti,— juk važiuoti tą pačią dieną paskui ją nebuvo kaip. Ji slėgė jį, kamavo, ir perspektyva išbūti su ja visą dieną europietiško vagono kupė jam reiškė vien susierzinimą. Ir vis dėlto ši dama keliauja viena, todėl jo pareiga — ištiesti jai ranką. Kitokio atsakymo negali būti, čia neišvengiama būtinybė. Jis atrodė labai nusiminęs, bet po valandėlės tarė be galo rimtai, be jokios galantiškumo gaidelės:

— Jeigu jūs važiuojate rytoj, aš irgi kartu važiuoju, jums gali prireikti mano pagalbos.

— Aš, ponas Gudvudai, taip ir manau! — atsakė Henrieta kaip niekur nieko.

XLV SKYRIUS

Aš jau turėjau progos užsiminti Izabelę žinant, kad jos vyras buvo nepatenkintas užsitęsusia Ralfo viešnage Romoje. Ir ta mintis nėjo jai iš galvos, vykstant pas pusbrolį į viešbutį kitą dieną po to, kai ji paprašė lordą Vorbertoną duoti apčiuopiamų jo nuoširdumo įrodymų. Šiuo kartu, kaip ir kitais, ji aiškiai jautė, iš kur Osmondo priešiškumas. Jis norėjo užgniaužti vidinę jos laisvę ir puikiai nutuokė, kad Ralfas — laisvės apaštalas. Vien dėl to, kad jis toks, tarė Izabelė, jį lankyti — tikra atgaiva. Dera pažymėti, kad ji mėgavosi šia atgaiva, kuri vyrui buvo atgrasi, bet mėgavosi, kaip pati manė, su saiku. Ligi tol ji Osmondo norams dar atvirai nesipriešino; jis buvo teisėtas jos viešpats. Protarpiais ji žvelgė į šią aplinkybę nepatikliai ir nesusivokdama, bet vis dėlto tai slėgė jos vaizduotę. Tradicinė vedybų šventenybė ir padorumas niekad nėjo jai iš galvos. Ir nuo minties, kad galėtų tuos dalykus pažeisti, ją užplūsdavo gėda ir siaubas, nes eidama už vyro apie tokį dalyką nė nepagalvojo — aklai buvo įtikėjus, kad Osmondo keti-

nimai tokie pat taurūs kaip ir jos. O dabar praregėjo, kad greit artėja ta diena, kai ji turės atsiimti tai, ką iškilmingai buvo dovanojusi. Ši procedūra jai atrodė pasibaisėtina bei neištveriama, todėl kol kas ji stengėsi to nematyti. Osmondas niekuo nepadės — pradžios nepadarys ir galiausiai visą sunkumą jai užkraus. Tiesiai jis dar nebuvo užgynęs lankyti Ralfą, bet ji aiškiai jautė, kad toks draudimas neišvengiamas, jei tik Ralfas greitai neišvažiuos. O kaip jis vargšas važiuos? Tokiu oru jam apie kelionę nė minties negali būti. Izabelė puikiai suprato vyrą laukiant tos valandėlės, teisybę sakant, juk buvo aišku, kad jam negalėjo patikti jos pasimatymai su pusbroliu. Ralfas nė vieno žodžio nebuvo pasakęs prieš Osmondą, ir vis dėlto gaižus, nebylus Osmondo protestas — pamatuotas. Jeigu jis tiesiai ims kištis ir rodyti šeimos galvos valdžią, jai teks rinktis, ir pasirinkimas bus ne iš lengvųjų. Dėl šitokios artimos ateities jai, kaip sakiau, iš anksto širdis daužėsi, veidai degė; netgi buvo tokių akimirkų, kai iš noro išvengti atviro skilimo ji net troško, kad Ralfas išvažiuotų, tegul ir statydamas save į pavojų. Kas iš to, kad paskui susigriebusi ji vadino save menkadvase ir baile? Juk mylėjo ji Ralfą nė kiek ne mažiau kaip iki tolei, bet su viskuo būtų sutikusi, kad tik netektų atšaukti rimčiausio savo žingsnio — vienintelio švento žingsnio gyvenime. Visa ateitis po to jai atrodė baisi. Kartą susikirtus su Osmondu, susikirstum visam; atvirai pripažinus, kad jų dvasios poreikiai nesuderinami, bendros jų pastangos būtų pasmerktos kaip nepavykusios. Jiems jau nebūtų nei kelio atgal, nei kompromisų, nei lengvos užmaršties, nei išviršinio susitaikymo. Jų stengtasi pasiekti vieno dalyko, bet paties nuostabiausio. O jei nepasiekė, nieko nebepadarysi, jokio kito pakaitalo laimei nerasi. O tuo tarpu Izabelė lankėsi *Hôtel de Paris* tiek, kiek manė priderant; padorumas buvo seikėjamas takto matu — ar dar reikėjo geresnio įrodymo, kad moralė buvo, taip sakant, rimto svarstymo išdava. Tos dienos apsilankymą ji atseikėjo dosnia ranka, nes šalia tos akivaizdžios tiesos, kad negalima Ralfo palikti vieno numirti, ji dar turėjo paklausti jį svarbaus dalyko. Rūpimo ne tiek jai, kiek Osmondui.

Be aplinkinių kelių ji apie tai ir prašneko:

— Noriu, kad atsakytum į vieną klausimą. Dėl lordo Vorbertono.

— Ko gero, aš jau atspėjau tavo klausimą,— atsiliepė Ralfas krėsle, iš kurio plonos jo kojos buvo išsikišusios toliau negu bet kada.

— Labai galimas daiktas. Tad prašom atsakyti.

— O, aš nesakau, kad į jį žinau atsakymą.

— Judu artimi draugai, ir dabar turėjai progos jį stebėti.

— Teisybė. Bet nepamiršk, kaip jam reikia apsimetinėti!

— O kam jam apsimetinėti? Tai prieš jo prigimtį.

— A, bet atmink, kad jo aplinkybės ypatingos,— tarė Ralfas, tarsi širdyje ko džiūgaudamas.

— Tam tikru mastu — taip. Bet ar jis iš tiesų įsimylėjęs?

— Manau, kad labai. Tai ir man matyti.

— A! — tarė šaltoku balsu Izabelė.

Ralfas pažvelgė į ją taip, tarytum jo nekaltas linksmumas būtų suklaidintas.

— Ištarei taip, lyg būtum nusivylus.

Izabelė atsistojo, lygindama pirštinaites, susimąsčiusi žiūrėdama į jas.

— Galiausiai čia ne mano reikalas.

— Tavo filosofiškas požiūris,— tarė pusbrolis. O po valandėlės paklausė: — Ar galėčiau pasmalsauti, apie ką tu kalbi?

Izabelė išplėtė akis.

— Maniau, tu žinai. Lordas Vorbertonas man prisipažino, kad labiau už viską pasaulyje norėtų vesti Penzę. Aš jau anksčiau tau buvau sakius, bet neišgavau iš tavęs nė žodžio. Galbūt šį rytą tarsi. Ar, tavo manymu, jis tikrai ją myli?

— Ką — Penzę? Ne! — sušuko tvirtai įsitikinęs Ralfas.

— Betgi ką tik sakei, kad jis įsimylėjęs.

Ralfas padelsęs atsakė:

— Jis įsimylėjęs tave — ponią Osmond.

Izabelė su rimtimi veide papurtė galvą.

— Bet juk tai paika.

— Be abejo, paika. Bet čia Vorbertono paikumas, ne mano.

— Juk tai tik apsunkinimas,— pasakė Izabelė, jos įsitikinimu, labai supratingai.

— Bet turiu pasakyti,— tęsė Ralfas,— kad man jis tai paneigė.

— Be galo malonu, kad judu apie tai šnekatės. O ar jis neprisipažino mylįs Penzę?

— Jis labai gražiai apie ją kalbėjo, labai teigiamai. Ir, aišku, davė suprasti manąs, kad Loklyje ji labai pritiktų.

— Iš tiesų jis taip mano?

— Ak, žinok, žmogau, ką tas Vorbertonas mano!..— tepasakė Ralfas.

Izabelė vėl įniko lyginti pirštinaites, o tos buvo ilgos ir dukslios, tad buvo kuo užsiima. Bet greit ji pakėlė galvą ir staiga karštai sušuko:

— Ak Ralfai, iš tavęs aš nesulaukiu jokios pagalbos!

Pirmą kartą ji prabilo esanti reikalinga pagalbos, ir tie žodžiai, tas atvirumas sukrėtė pusbrolį. Jis pratisai suvogravo iš palengvėjimo, gailesčio, švelnumo; jam pasirodė, kad per prarają tarp jųdviejų nusitiesė tiltas. Todėl akimoju suriko:

— Kokia tu, matyt, nelaiminga!

Sulig jo žodžiais ji atgavo savitvardą, padėjusią apsimesti, kad jo neišgirdo.

— Kokius čia niekus paistau apie tavo pagalbą,— atsakė ji skubiai šypteldama.— Ir kas man šovė į galvą tave varginti savo šeimyniniais nesklandumais! Reikalas labai paprastas, lordas Vorbertonas pats jį sutvarkys. Aš neįsipareigojau jam padėti.

— Jam turėtų lengvai pasisekti.

— Taip, bet jam ne visada gerai sekėsi,— atrėmė Izabelė.

— Tikra teisybė. Ir tu žinai, kad aš tuo negaliu atsistebėti. O ar panelė Osmond mus irgi gali kuo nustebinti?

— Veikiau jis, o ne ji. Man nujautimas sako, kad jis taip viską ir nuleis.

— Jis nepadarys nieko negarbingo.

— Tuo aš neabejoju. Jam garbingiausia būtų duoti vargšei mergaitei ramybę. Ji myli kitą, ir žiauru nuo jo atmušti, paperkant galvą apsukančiais pasiūlymais.

— Žiauru gal ano žmogaus, kurį ji myli, atžvilgiu. Bet Vorbertonui neprivalu to paisyti.

— Ne, žiauru jos atžvilgiu,— pasakė Izabelė.— Ji bus nelaiminga, jei duosis įkalbama atstumti vargšą Rozję. Tau atrodo juokinga — be abejo, tu gi nemyli jo. Tačiau Penzės akyse jis turi didelį nuopelną — jis ją myli. O ji puikiai supranta, jog lordas Vorbertonas nemyli.

— Jis būtų jai labai geras,— įterpė Ralfas.

— Jis jau ir dabar jai geras. Dar laimė, kad nors žodžiu nedrumstė jos ramybės. Rytoj pat jis gali ateiti ir atsisveikinti su ja, nė kiek nenusidėdamas padorumui.

— O ar tavo vyrui tai patiktų?

— Labai nepatiktų, ir gal ne be pagrindo. Tik tegu pats siekia savo tikslų.

— O jis įgaliojo tave jų siekti? — išdrįso paklausti Ralfas.

— Čia nieko tokio, kad aš kaip sena lordo Vorbertono draugė, kitaip sakant, senesnė negu Gilbertas, pasidomėčiau jo ketinimais.

— Pasidomėtum, ar jis nemano tų savo ketinimų atsižadėti,— tą turi omeny?

Izabelė suraukusi kaktą patylėjo.

— Pala, aš noriu susigaudyti. Ar tu jį palaikai?

— Jokiu būdu. Aš labai norėčiau, kad jis netaptų tavo podukros vyru. Būtų nei šiokie, nei tokie giminystės saitai,— tarė su šypsena Ralfas.— Tik man neramu, kad tavo vyras nepagalvotų, jog per menkai jį paspaudei.

Izabelė taip pat pajėgė nusišypsoti.

— Jis mane gerai pažįsta ir nesitiki, kad aš spausčiau. Manyčiau, kad ir jis pats nelinkęs spausti. Nebijau, kad prieš jį negalėsiu pasiteisinti! — atsakė lengva širdimi Izabelė.

Vienu akimoju jos kaukė buvo nukritusi, ir Ralfas labai nusivylė, kai ji vėl ją užsidėjo. Prieš jį švystelėjo tikrasis jos veidas, ir jis baisiai norėjo įsižiūrėti į jį. Jis nežmoniškai troško išgirsti ją skundžiantis vyru — išgirsti iš jos lūpų, kad tik dėl jos lordas Vorbertonas traukiasi. Ralfas buvo įsitikinęs, kad ten susiklostė šitokia padėtis, ir iš anksto nujautė, kokiu pavidalu pasireikš Osmondo nepasitenkinimas. Tik žemiausiu ir nuožmiausiu pavidalu. Jam knietėjo įspėti Izabelę ar bent duoti suprasti, kad jis teisingai nuspėja ir viską žino. Na ir kas, kad ji pati dar geriau žino,— juk jis greičiau ne dėl jos, o dėl savo paties pasitenkinimo geidė įrodyti jai neapsigavęs. Jis ir vienaip, ir antraip, ir trečiaip bandė ją priversti išduoti Osmondą, pats susivokdamas, jog elgiasi beširdiškai, negailestingai, netgi negarbingai. Bet niekas nepadėjo, jam vis vien nepavyko. Tad ko tuomet ji atėjo ir ko tarsi sudarė progą pralaužti jų nebylų susitarimą? Ko klausia jo patarimo, jei neduoda teisės atsakyti? Kokia bus jų šneka apie šeimyninius jos nesklandumus, kaip ji teikėsi su jumoru juos pavadinti, jei negalima nė paminėti pagrindinės jų priežasties? Jau patys tie prieštaravimai buvo rodiklis, kaip jai sunku, bet jis buvo linkęs imti domėn vienintelį dalyką — ką tik jos ištartą pagalbos šauksmą.

— Judu vis vien vaidų neišvengsite,— tarė jis po valandėlės. Jai nieko neatsakius, o tik nudelbus akis tarsi nelabai susigaudant, jis tęsė: — Pamatysi, kad kiekvieno kitokia mąstysena.

— Taip dažnai būna net sutartiniausioms poroms! — Izabelė pasiėmė lietsargį; jis matė, jog ji kaip nesava, bijo, kad jis dar ko nepasakytų.— O apie šį reikalą ginčų negali būti,— pridėjo ji,— juk jis liečia grynai jo interesus. Ir nieko ypatingo. Galiausiai Penzė yra jo duktė, ne mano.— Ir ji atsisveikindama ištiesė jam ranką. Ralfas pasiryžo neišleisti Izabelės, nedavęs suprasti, kad jis viską žino; tokia proga daugiau gali nepasitaikyti.

— O ar nutuoki, ką jis gali pasakyti vardan savo interesų? — paklausė jis, imdamas jos ranką. Ji gana šaltai papurtė galvą, bet neprieštaraudama, ir jis kalbėjo toliau: — Vardan jų jis pasakys, kad tu nepasistengei iš pavydo.— Jis nutilo, išgąsdintas jos veido.

— Pavydo?

— Iš pavydo jo dukteriai.

Ji paraudonavo ir atlošė galvą.

— Koks tu negeras,— pasakė tokiu balsu, kokio jis dar nebuvo girdėjęs.

— Būk atvira su manimi ir įsitikinsi,— atsakė jis.

Bet ji netarė daugiau nė žodžio, tik ištraukė ranką iš jo, nors jis dar bandė sulaikyti, ir greitu žingsniu išėjo. Ji nutarė pasišnekėti su Penze ir tą pačią dieną prieš pietus nutaikė progą užsukti į merginos kambarį. Penzė jau buvo apsirengusi pietums; ji visur iš anksto susiruošdavo — tai rodė, su kokia miela kantrybe ir grakščiu ramumu ji galėdavo sėdėti ir laukti. Šiuo metu su šviežutėliu aptaisu ji sėdėjo priešais miegamojo židinį; baigusi tualetą, iš įpročio taupyti — pagal kurį buvo auklėjama ir kurio dabar prisilaikė labiau negu bet kada anksčiau,— ji užgesino žvakes, ir kambarį dabar apšvietė tik kelios malkos. Kambariai Rokanero rūmuose buvo tiek erdvūs, kiek skaitlingi, ir Penzės mergiškas buduaras buvo kaip salė, per kurios lubas ėjo tamsios sunkios sijos. Smulkutė šeimininkė jame atrodė kaip gyva kruopelė, ir kai ji su uolia pagarba atsistojo pasisveikinti, Izabelė buvo kaip niekad sujaudinta drovaus jos nuoširdumo. Izabelė ėmėsi sunkaus uždavinio, ir vienintelė išeitis buvo atlikti jį kuo paprasčiausiai. Buvo pikta ir sugižus, bet nusistatė sutvardyti savo įkarštį. Ji netgi saugojosi, kad per rimta ar bent per griežta nepasirodytų,— bijojo pasėti nerimo. Bet Penzė, matyt, nuspėjo, kad Izabelė atėjo daugmaž išklausyti išpažinties, nes savo kėdę patraukė artėliau židinio atsisėsti Izabelei, o pati atsiklaupė ant pagalvėlės priešais ir pasidėjo sugniaužtas rankas pamotei ant skreito. Izabelė norėjo tik vieno — išgirsti iš

pačios Penzės lūpų, kad lordas Vorbertonas jai ne galvoje, bet trokšdama tikrumo ji nesijautė turinti teisę provokuoti. Mergaitės tėvas būtų tai palaikęs bjauria išdavyste, ir tikrai, Izabelė suprato, kad jei Penzė bent kiek palinks prie lordo Vorbertono, jos pareiga bus prikąsti liežuvį. Sunku klausinėjant nepapiršti savo nuomonės; dėl Penzės begalinio naivumo, didesnio negu Izabelė manė, netgi atsargiausias pasidomėjimas galėjo prilygti įkalbinėjimui. Klūpanti blėstančioje atokaitoje, jos gražiai suknelei blankiai šviečiant, sudėjusi rankas lyg su prašymu, lyg su nuolankumu, pakėlusi švelnias įdėmias akis, suprantančias visą padėties rimtumą, Izabelei ji atrodė nelygu jaunutė kankinė, parengta aukojimui ir net nedrįstanti tikėtis, jog lemtinga valanda bus atšaukta. Kai Izabelė pasakė, kad dar nė karto jos nepašnekinusi vedybų tema ir kad tylėjo ne iš abejingumo ar nesusigaudymo, o tik iš nenoro varžyti jos laisvę, Penzė pasilenkė į priekį, veidu prisikišdama vis arčiau ir arčiau, ir tylomis, matyt, iš didelio lūkesčio, sukuždėjo, jog labai norinti pasikalbėti ir dabar prašanti patarimo.

— Man sunku tau ką nors patarti,— tarė Izabelė.— Aš negaliu šito apsiimti. Čia tėvo pareiga — klausk jo ir elkis tik jo patariama.

Penzė nuleido akis ir tylėjo.

— Kad man jūsų patarimas būtų artimesnis,— neilgai trukus atsakė.

— Taip neturėtų būti,— tarė šaltai Izabelė.— Aš tave labai myliu, bet tėvas dar labiau.

— Ne dėl jūsų meilės, bet todėl, kad jūs moteris,— atsakė Penzė lyg ištardama didelę išmintį.— Moteris jaunai merginai gali patarti geriau negu vyras.

— Tuomet aš tau patariu imti didžiausion domėn tėvo norus.

— O taip,— atsakė uoliai mergaitė.— Čia mano prievolė.

— Bet dabar aš noriu pasišnekėti apie tavo vedybas ne tiek tavo, kiek savo pačios dėlei,— kalbėjo toliau Izabelė.— Ir iš tavęs bandau sužinoti, ko tu viliesi, ko trokšti, tik todėl, kad galėčiau atitinkamai pasielgti.

Penzei akys išsiplėtė, ir ji iškart paklausė:

— Ar jūs viską darysite taip, kaip aš noriu?

— Prieš sutikdama turiu išgirsti, ko tu nori.

Penzė iš karto pasakė, kad vienintelis jos troškimas gyvenime —

ištekėti už pono Rozjė. Jis jai pasipiršo, ir ji atsakiusi, kad eitų už jo, jei tik tėtis nedraustų. O tėtis draudžiąs.

— Ką gi, vadinasi, negalima,— tarė Izabelė.

— Taip, negalima,— pakartojo Penzė be jokio atodūsio, tik su tokiu pat be galo susikaupusiu veideliu.

— Tuomet reikia apie ką nors kitą galvoti,— tęsė Izabelė, o Penzė, šįsyk atsidususi, prisipažino, kad jos visos pastangos ką kita galvoti nueinančios niekais.

— Žmogus galvoji apie tuos, kurie apie tave galvoja,— atsakė ji vos šypteldama.— O ponas Rozjė tikrai apie mane galvoja.

— Verčiau negalvotų,— iš aukšto pareiškė Izabelė.— Tavo tėvas jam trumpai ir aiškiai pasakė, kad tokias mintis išmestų iš galvos.

— Čia ne jo valioje, nes jis žino, kad aš apie jį galvoju.

— Verčiau liaukis apie jį galvojusi. Jį gal dar galima šiek tiek pateisinti, bet tavęs — nė kiek.

— O, kad jūs ir man rastumėte kokį pateisinimą,— melste meldė mergaitė nelyginant Dievo motinos.

— Net tokios minties baidausi,— atsakė toji Dievo motina kaip niekad šaltai.— O jei žinotum, kad kas kitas apie tave galvoja, ar susimąstytum apie jį?

— Taip kaip ponas Rozjė niekas negali apie mane galvoti; niekas neturi teisės.

— O, bet aš tokios teisės ponui Rozjė nepripažįstu! — sušuko veidmainiškai Izabelė.

Penzė, matyt, gerokai sugluminta tik spoksojo į ją, ir Izabelė tuo pasinaudodama ėmė dėstyti, kokios būtų liūdnos išdavos, jei ji nepaklausytų tėvo. Penzė tuoj ją nutraukė, užtikrindama, kad taip niekad nebus, ji niekad netekės be tėvo sutikimo. Ir giedriausiu, ramiausiu balsu pasakė, kad nors ir negalėsianti ištekėti už pono Rozjė, apie jį galvoti niekad nenustosianti. Ji tarytum buvo susitaikiusi su būsima amžina savo vienatve, bet Izabelė, žinoma, pati sau manė, kad mergaitė nesuvokia, kas tai yra. Penzė kalbėjo nuoširdžiai ir iš tikro buvo pasiryžusi atsisakyti mylimojo. Ir čia jau būtų svarbus žingsnis, po to galima sukti į kitą pusę, bet Penzei tas žingsnis viską užbaigė. Ji nejautė tėvui jokio kartėlio, jos širdyje nebuvo kartėlio, o tik alpi ištikimybė Edvardui Rozjė ir ypatinga vidinė nuostata, jog duodama vienatvės apžadus netgi geriau įrodytų mylimajam savo ištikimybę, negu ištekėdama už jo.

— Tavo tėvas tau linkėtų geresnio jaunikio. Pono Rozjė turtas nedidelis.

— Kokio dar geresnio — lyg jis būtų per prastas. Mano irgi nedideli pinigai, tai ko turėčiau vaikytis turto?

— Todėl kad pačios nedideli pinigai, reikia dairytis, kieno didesni,— ištarė Izabelė, dėkodama Dievui, jog kambaryje prietema, nes buvo tikra, kad jos veide atsispindi tas koktus nenuoširdumas. Štai ką ji daro dėl Osmondo; štai ką dėl Osmondo tenka daryti! Rimtos Penzės akys, įdurtos į josios, ją glumino ir jai buvo gėda, kad lengva ranka rikiuoja mergaitės širdies palinkimus.

— O kaip, jūsų manymu, aš turėčiau pasielgti? — pasiteiravo švelniai jos pašnekovė.

Klausimas buvo baisus, ir Izabelė suvirpėjusi išsisuko nuo tiesaus atsakymo:

— Prisiminti, kokį išgalėtum suteikti džiaugsmą tėvui.

— Žodžiu, ištekėti už kito, jei tik jis man pasipirštų, ar ne taip?

Valandėlę reikėjo laukti Izabelės atsakymo, ir tyloje, net spengiančioje nuo Penzės susitelkimo, ji išgirdo save tariant:

— Taip, ištekėti už kito!

Mergaitė pažiūrėjo į ją dar skvarbiau; Izabelė pamanė, kad ji suabejojo jos nuoširdumu, ir tas įspūdis sustiprėjo, mergaitei pamažu pakilus nuo pagalvėlės. Ji pastovėjo tebelaikydama sudėjus smulkias rankutes ir trūkčiojančiu balsu tarė:

— Lieka viltis, kad manęs niekas kitas neprašys rankos!

— Apie tai jau buvo kalba. Kažkas kitas jau buvo pasiryžęs prašyti tavo rankos.

— Kažin, ar buvo pasiryžęs,— atsakė Penzė.

— Matyt, kad taip, jei buvo tikras savo sėkme.

— Tikrai? Vadinasi, dar nebuvo pasiryžęs!

Izabelei tokia išvada pasirodė labai įžvalgi; ji irgi pakilo ir stovėjo žiūrėdama į židinį.

— Lordas Vorbertonas tau rodo didelį dėmesį,— vėl ji grįžo prie tos pačios šnekos,— tu, be abejonės, nujauti, kad aš apie jį kalbu.— Pačiai sau netikėtai, ji ėmė tarsi teisintis ir prašneko apie šį didiką kur kas stačiau negu ketino.

— Jis man labai geras ir labai patinka. Bet jei manote, kad jis man pasipirš, turbūt klystate.

— Gal ir taip. Bet tavo tėvas be krašto apsidžiaugtų.

— Lordas Vorbertonas nesipirš vien todėl, kad pradžiugintų tėtę.

— Tavo tėvas pageidautų, kad tu jį paskatintum,— Izabelė lyg atbarškino žodžius.

— O kaip aš jį galėčiau paskatinti?

— Neišmanau. Šito klausk tėvą.

Tuo kartu Penzė nieko nesakė, tik toliau šypsojosi, tarytum pagauta džiaugsmingo tikrumo.

— Čia man nėra jokio pavojaus — jokio! — pareiškė ji pagaliau.

Penzė pasakė šiuos žodžius su tokiu įsitikinimu, tokia laiminga, kad Izabelei pasidarė nesmagu. Ji pasijuto apkaltinta nesąžiningumu, o vien tokia mintis buvo nepakenčiama. Kad atgautų savigarbą, ji jau buvo besižiojanti sakyti, jog lordas Vorbertonas pats jai išsidavė, jog tokio pavojaus esama. Bet susilaikė ir iš to didelio sumišimo visai be reikalo tepasakė, kad jis išties kuo geriausias, kuo draugiškiausias.

— Taip, jis labai geras,— pritarė Penzė.— Todėl man ir patinka.

— Tai kokia dar kliūtis?

— Aš iš pat pradžių pajutau, kad jis žino mane nenorint — kaip jūs ten sakėte? — jo skatinti. Žino, kad aš nenoriu už jo tekėti, ir todėl nelyginant užtikrino, jog nedrums man ramybės. Čia ir yra jo gerumas. Tarytum jis man būtų ištaręs: „Man jūs labai patinkate, bet jei jūsų širdis nelinksta, daugiau aš to nekartosiu". Va čia tikras gerumas, tikras taurumas.— Penzė kalbėjo vis su didesniu įsitikinimu.— Tiek mes vienas kitam tepasakėme. Jis irgi manęs nemyli. O ne, iš čia nėra pavojaus.

Izabelė negalėjo atsistebėti, kad ši nuolanki mergaitė tokia numani, ją net gąsdino Penzės išmintingumas — ji kone ėmė prieš jį trauktis.

— Pasakyk apie tai tėvui,— santūriai tarė ji.

— Aš manau, kad verčiau nesakyti,— nesantūriai atsakė Penzė.

— Tegul jis nepuoselėja apgaulingų vilčių.

— Gal ir taip, bet man geriau, jei jis puoselės. Kol tėtis tiki, kad lordas Vorbertonas turi tokių ketinimų, kaip kad jūs sakėte, jis nepirš nieko kito. O man jau tai į naudą,— tarė labai nuovokiai mergaitė.

Penzės nuovokumas buvo stulbinantis, ir jos pašnekovė giliai atsiduso. Nuo jos nukrito sunki atsakomybė. Penzės pačios galva šviesi, o Izabelė dabar visai neturėjo iš ko duoti kitam šviesos. Ir vis vien neatstojo mintis, kad turi palaikyti Osmondą ir garbingai vykdyti dėl jo dukters prisiimtus pasižadėjimus. Ir šitokių jausmų stumiama prieš išeidama ji dar metė vieną sakinį, po kurio tarėsi jau galėsianti pasakyti, kad padarė viską.

— Tavo tėvas neabejoja, kad tu bent ištekėsi už aristokrato.

Penzė stovėjo tarpduryje, laikydama portjeras, kol Izabelė išeis.

— O kuo ponas Rozjė ne aristokratas! — tarė Penzė rimtų rimčiausiai.

XLVI SKYRIUS

Lordas Vorbertonas ponios Osmond svetainėje nepasirodė kelias dienas, ir Izabelei negalėjo nekristi į akis, jog vyras neprasitaria, ar gavęs laišką. Negalėjo nekristi į akis ir tai, kad Osmondas įsitempęs laukia ir nors jam nemalonu išsiduoti, mano, jog garbusis jų svečias pernelyg ilgai bando jo kantrybę. Į ketvirtos dienos vakarą jis prašneko apie to nesilankymą.

— Kur lordas Vorbertonas prapuolė? Vengia rodytis kaip įsiskolinęs pirkėjas krautuvininkui.

— Aš nieko apie jį negirdėjau,— atsakė Izabelė.— Paskutinį kartą mačiau aną penktadienį vokiškame vakare. Tada man sakė žadąs parašyti tau laišką.

— Aš jokio laiško negavau.

— Taip ir pamaniau, nes nieko nesakai.

— Jis keistuolis,— tarė svariai Osmondas. Izabelei nieko neatsakius, pasiteiravo, ar jo šviesybė penkias dienas laišką rašo.— Negi jis taip sunkiai savo mintis dėsto?

— Nežinau,— teatsakė Izabelė.— Nesu iš jo gavusi laiškų.

— Nesi gavusi? Man toks įspūdis, jog kažkada judu artimai susirašinėjote.

Ji atsakė, kad taip nebuvę, ir baigė kalbą. Tačiau kitos dienos vėlyvą popietę, užsukęs į svetainę, jis atnaujino tą kalbą.

— Kai lordas Vorbertonas tau prasitarė žadąs parašyti, ką jam atsakei? — paklausė jis.

Ji susvyravo.

— Turbūt persergėjau, kad nepamirštų.

— Pamanei, jog tokio pavojaus esama?

— Kaip pats pavadinai — jis keistuolis.

— Matyt, pamiršo,— tarė Osmondas.— Būk gera ir primink jam.

— Nori, kad jam parašyčiau? — paklausė Izabelė.

— Nė kiek tam neprieštaraučiau.

— Tu per daug iš manęs viliesi.

— O taip, viliuosi daug iš tavęs.

— Aš, ko gero, nuvilsiu.

— Esu atlaikęs daug nusivylimų.

— Puikiai žinau. O pagalvok, kaip aš pati savimi nusivyliau! Jei iš tikro nori nepaleisti iš rankų lordo Vorbertono, savo rankomis ir sulaikyk.

Valandėlę Osmondas patylėjo, po to ištarė:

— Man bus nelengva, kai tu veiki prieš mane.

Izabelė krūptelėjo; ją ėmė krėsti drebulys. Jis buvo įpratęs žiūrėti į ją primerktomis akimis taip, kad atrodė, jog galvoja apie ją, bet matyti nemato, ir jai dingodavos, kad tai piktų kėslų ženklas. Lyg jis pasiduotų apmaudžiai būtinybei galvoti apie ją, bet tuo metu nepripažintų jos buvimo. O šį kartą tai ypač buvo ryšku.

— Turbūt tu mane kaltini kokia nors baisia niekšybe,— pasakė ji.

— Kaltinu tave nepateisinus pasitikėjimo. Jeigu jis sustos pusiaukely, tai tik todėl, kad tu būsi jį sulaikiusi, numušusi jam ryžtą. Nežinau, ar tai niekšiška,— moterys visad tariasi galinčios krėsti tokius dalykus. Nė kiek neabejoju, kad pati manai atliekanti kilniausią misiją.

— Sakiau tau, kad padarysiu viską, kas mano galioje,— toliau kalbėjo ji.

— Taip, kad išloštum laiko.

Išgirdus tokį tvirtinimą, jai dingtelėjo, kad kadaise Osmondas jai atrodė įstabus.

— Koks didelis tavo noras jį užsitikrinti! — nejučia sušuko ji.

Tik ištarusi šiuos žodžius, suvokė visą jų prasmę. Jie tarsi palygino Osmondą su ja, priminė, kad buvo metas, kai ji laikė šią jo geidžiamą brangenybę rankose, bet jautėsi tokia turtinga, kad paleido ją. Ją pagavo ekstazė, klaikus džiugesys jį sužeidus, nes iš

jo veido buvo matyti, jog jis suvokė visą jos šūksnio jėgą. Beje, jis nė nebandė gintis, tik greitomis tarė:

— Taip, mano noras nepaprastai didelis.

Tuo kartu įėjo tarnas pranešti apie svečio atvykimą, o paskui jį pasirodė ir lordas Vorbertonas, kuris stabtelėjo, išvydęs Osmondą. Jis perbėgo žvilgsniu nuo namų šeimininko ligi šeimininkės, lyg pasitikrindamas, ar jų nepertraukė, o gal net pajutęs, kad čia oras pritvinkęs grėsmės. Tada žengė pasisveikinti pagal anglišką paprotį su vos pagaunamu drovumu, kuris buvo tarsi sudėtinė gero išsiauklėjimo dalis ir turėjo tik tą trūkumą, kad apsunkino tolimesnį bendravimą. Osmondas buvo sumišęs ir nerado, ką pasakyti; Izabelė greit atsitokėjo ir tarė, jog jiedu kaip sykis apie jį šnekėjęsi. Čia dar vyras pridėjo, kad jie spėliojo, kur jis prapuolė — pamanė, ar neišvykęs.

— Ne,— paaiškino lordas Vorbertonas šypsodamasis ir žvelgdamas į Osmondą.— Dar tik išvykstu.— Ir pranešė, jog staiga jį atšaukė į Angliją: išvažiuojąs rytoj ar poryt.— Baisiai apgailestauju, palikdamas vargšą Tačitą! — užbaigė jis.

Valandėlę jo pašnekovai tylėjo; Osmondas klausydamasis atsilošė kėdėje. Izabelė nežiūrėjo į jį, bet įsivaizdavo, kokia jo veido išraiška. Ji akis buvo įbedusi į svečią, ir niekas jos netrikdė, nes jo šviesybė rūpestingai kreipė savąsias į šalį. Ir visgi Izabelė buvo tikra, jog susitikusi su juo žvilgsniu daug ką būtų išskaičiusi.

— Jūs galėtumėt pasiimti vargšą Tačitą drauge,— netrukus ji išgirdo vyrą gana žvaliai sakant.

— Jis turi palaukti, kol atšils,— atsakė lordas Vorbertonas.— Dabar jam nepatarčiau leistis į kelionę.

Jis pasėdėjo kokį ketvirtį valandos, šnekėdamas taip, lyg nemanydamas greit su jais pasimatyti, nebent jiedu atvyktų į Angliją — toks jo būtų primygtinas patarimas. Ko jiems rudenį neatvažiavus į Angliją? — jam čia pasirodė labai gera mintis. Jam būtų vienas malonumas pasikviesti juos pas save — pasikviesti, kad jie pasisvečiuotų pas jį kokį mėnesį. Juk Osmondas, kaip prisipažino, buvęs Anglijoje tik kartą, jo išsilavinimo žmogui, turinčiam tiek laiko, tai nedovanotina. Ši šalis tarsi jam sutverta — be jokių kalbų, jam ten būtų gera. Ir čia lordas Vorbertonas paklausė Izabelės, ar ji prisimenanti, koks smagus gyvenimas jai buvo Gardenkorte, ir ar nenorinti dar kartą to patirti. Gardenkortas išties puikus. Gal Tačitas ir netinkamai juo rūpinasi, bet tai tokia vieta, kurios ir nesi-

rūpindamas nepagadinsi. Ko jie neaplanko ten Tačito? Jis tikriausiai juos kvietė. Nekvietė? Koks neišauklėtas begėdis! — lordas Vorbertonas pažadėjo duoti už tai Gardenkorto šeimininkui velnių. Tai, žinoma, grynas nesusipratimas — Tačitas labai džiaugtųsi jų sulaukęs. Mėnesį paviešėtų pas Tačitą, mėnesį pas jį, ir susitikdami su visais, ką verta pažinti, jie gal atsigintų nuobodulio. Lordas Vorbertonas pridėjo, kad būtų pramoga ir panelei Osmond, kuri jam prisipažino niekad nebuvusi Anglijoje, ir jis užtikrino ją, jog šią šalį verta pamatyti. Beje, ne dėl to jai reikia į Angliją važiuoti, kad būtų ja žavimasi, jai dangaus duota visur kelti pasigėrėjimą, bet ten ji turėtų didžiulį pasisekimą — gal čia bus šioks toks pamasinimas. Jis pasiteiravo, ar ji namuose, ar galėtų su ja atsisveikinti? Ne iš pomėgio atsisveikinimams — kur galėdamas jų vengia. Šįkart išvažiavo iš Anglijos nepasakęs sudie nė vienai dvikojei būtybei. Jau linko ir Romą palikti, nevargindamas ponios Osmond atsisveikinimo vizitu. Kas gali būti grasiau kaip atsisveikinimo vizitai? Niekad nepasakai, ką žadėjai,— tai prisimeni tik po valandos. Antra vertus, prišneki ko nereikia — vien iš numanumo, jog privalu kažką pasakyti. Toks numanumas išmuša iš vėžių, sumaišo galvą. Kaip kad ir dabar, štai kas iš to išėjo. Jei ponia Osmond mano, kad jis ne tą šneka, tegul pateisina jo susijaudinimu; ne juokai atsisveikinti su ponia Osmond. Jam iš tikro labai gaila išvažiuoti. Jis buvo sumanęs, užuot apsilankęs, jai parašyti, bet ir šiaip jai parašys apie daugybę dalykų, kurie neabejotinai nutiks, jam palikus šiuos namus. O apie atvažiavimą į Loklį jie turį rimtai pagalvoti.

Gal ir buvo kokių keblumų tose aplinkybėse, kuriomis jis turėjo apsilankyti ir pranešti apie savo išvykimą, bet į paviršių jie neišėjo. Lordas Vorbertonas kalbėjo apie savo jaudinimąsi, bet niekaip kitaip jo neparodė, ir Izabelė pamatė, kad jeigu nusprendė trauktis, jis sugebėjo pasitraukti šauniai. Ji džiaugėsi už jį ir iš palankumo linkėjo, kad jis išeitų pakelta galva. Jis taip ir padarys — ne iš įžūlumo, o iš įpročiu tapusios sėkmės; ir Izabelė jautė, kad jos vyras bejėgis jį įveikti. Jai sėdint čia, jos protas buvo įtemptas: visų pirma, ji klausėsi svečio, atsakinėjo, kas dera, daugmaž skaitė, kas jo kalboje liko tarp eilučių, ir spėliojo, ką jis būtų kalbėjęs, jei būtų radęs ją vieną. Antra, ji puikiai suvokė, kas dedasi Osmondo dvasioje. Jai bemaž buvo gaila vyro: pasmerktas tverti praradimo gėlą, net keiksmais negalėjo sau širdies palengvinti. Puoselėjo tokio užmojo viltį, o dabar matydamas, kad ji sklaidosi lyg dūmas, turėjo sėdėti, šypsotis ir sukti nykščius. Jis nesi-

vargino šypsotis labai akinamai, bendravo su jų draugu bereikšmiu veidu, kokį moka nutaisyti tik toks gudrus žmogus. Iš dalies Osmondo gudrumas ir buvo tas, kad jis mokėjo atrodyti nesudrumsčiamas. Ir dabar išvaizda nė kiek neišsidavė nusivylęs — kaip paprastai, jis dėjosi tuo abejingesnis, kuo karščiau ko troško. Jo trokšta šio laimėjimo iš pat karto, bet visados jis susitramdydavo, kad iš tobulo jo veido nespinduliuotų įkarštis. Jis elgėsi su galimu savo žentu kaip su visais, tarytum būtų juo domėjęsis vien dėl jo paties, o ne dėl savo naudos — kokios naudos dar begali reikėti žmogui, kuriam gulbės pieno tetrūksta kaip kad Gilbertui Osmondui? Ir dabar, kai viduje visas virė nuo įniršio, išslydus iš rankų tokiam laimikiui, jis nieku būdu neišsiduos nė raumenėlio krustelėjimu. Izabelė tuo galėjo neabejoti, jei tik iš to jai buvo kokio pasitenkinimo. Kad ir keista, labai keista, pasitenkinimo buvo, bet nors ji trokšo, jog lordas Vorbertonas triumfuotų prieš jos vyrą, tuo pat metu trošo, kad vyras nė kiek nesmuktų lordo Vorbertono akyse. Osmondas savaip buvo žavingas,— kaip ir jų svečiui, jam pasitarnavo įsigytas įprotis. Tegu tai ne sėkmės įprotis, bet kone prilygstantis jam įprotis nerodyti pastangų. Ir dabar, kai atsilošęs kėdėje atsainiai klausėsi draugiškų lordo Vorbertono pasiūlymų ir santūrių pasiaiškinimų, tarsi jie būtų daugiau skirti žmonai, jis bent galėjo pasiguosti (daugiau nieko neliko), kad pats puikiai išliko nuošalyje ir kad ta abejinga išraiška, kurią mokėjo nutaisyti, pagražino jo nuoseklumą. Ir štai todėl jis gali lyg iš pašalies stebėti atsisveikinant lordą Vorbertoną. Beje, svečias savo vaidmenį atliko labai gerai, tačiau Osmondo vaidyba iš esmės buvo tobulesnė. Galiausiai lordo Vorbertono padėtis gana nesudėtinga — ko jam, teisybę sakant, neišvažiavus iš Romos. Jis turėjo palankių ketinimų, bet jie vaisiaus nesubrandino; jis niekuo neįsipareigojo, ir jo garbė liko išsaugota. Osmondas atrodė ne itin susidomėjęs jo kvietimu atvykti pas jį paviešėti bei užuomina, jog Penzė ten svečiuodamasi susilauktų didelio pasisekimo. Jis sumarmėjo kažką dėkodamas ir leido Izabelei paaiškinti, jog tokį klausimą reikia rimtai apsvarstyti. Bet jau tardama tuos žodžius ji suvokė, kokia prieš jos vyro akis atsivėrė plati perspektyva, kurios viduryje žengia smulkutė Penzės figūrėlė.

Lordas Vorbertonas pasiteiravo, ar negalėtų tarti sudie Penzei, bet nei Izabelė, nei Osmondas nesiskubino jos pakviesti. Svečias viskuo davė suprasti užsukęs trumpam: prisėdo ant mažos kėdės, lyg valandėlei, iš rankų nepaleido skrybėlės. Tačiau vis nėjo ir nėjo, ir Izabelė stebėjosi, ko jis lūkuriuoja. Ji nemanė, jog Penzės,— jai

atrodė, kad buvo linkęs su ja nebesusitikti. Vadinasi, nori pabūti vienas su ja — turi jai kažką pasakyti. Izabelė ne per labiausiai norėjo tai išklausyti, nes bijojo, kad išgirs pasiaiškinimą, o jai tų pasiaiškinimų nė kiek nereikia. Tačiau Osmondas netrukus atsistojo kaip taktiškas žmogus, kuriam toptelėjo, kad gal taip ilgai nekylantis svečias nori paskutinį žodelį tarti vienoms damoms.

— Prašau man atleisti,— tarė jis,— bet ligi pietų dar turiu parašyti laišką. Pasižiūrėsiu, ar dukra neužsiėmusi, ir jeigu ne, pranešiu, kad jūs čia. Savaime aišku, kad kai vėl būsite Romoje, labai prašom pas mus. Apie kelionę į Angliją ponia Osmond su jumis pasikalbės — ji sprendžia tokius dalykus.

Linktelėjimas, o ne rankos paspaudimas, kuriuo tą kalbelę užbaigė, buvo gana sausokas atsisveikinimas, bet šiaip tai progai gal ir tiko. Izabelei dingtelėjo, kad Osmondui išėjus, lordui Vorbertonui jau nebus kaip pasako: „Jūsų vyras labai pyksta“; tai jai būtų ypač nemalonu. O jei ir pasakytų, ji galėtų atsakyti: „O, nesijaudinkite. Jis ne jūsų neapkenčia, o manęs!“

Ir tik jiedviem likus vieniems, jos draugas kažko ėmė varžytis — persėdo ant kitos kėdės, pačiupinėjo po ranka buvusius kelis niekniekius ir vėl padėjo į vietą.

— Tikiuosi, jis atsiųs čion panelę Osmond,— tarė padelsęs.— Labai norėčiau ją pamatyti.

— Džiaugiuosi, kad paskutinį kartą.

— Ir aš. Ji man abejinga.

— Taip, jums ji abejinga.

— Nieko nuostabaus,— atsakė jis ir be jokio nuoseklumo pridūrė: — Tai atvažiuosite į Angliją?

— Manau, jog mums verčiau nevažiuoti.

— O, jūs man likote skolinga vizitą. Pamenate, kažkada buvome sutarę, kad apsilankysite Loklyje, bet taip jūsų ir nesulaukiau?

— Nuo to laiko viskas pasikeitė,— atsakė Izabelė.

— Bet ne į blogąją pusę — bent mudviem. O sulaukti jūsų po savo stogu,— ir jis užsikirto, bet labai trumpam,— būtų didelis malonumas.

Ji baidėsi pasiaiškinimo, bet jis tebuvo toks. Jiedu dar kiek pasišnekėjo apie Ralfą, ir tuoj įėjo Penzė, jau apsirengusi pietums, paraudusiais skruostais. Ji padavė ranką lordui Vorbertonui ir sustojo, pakėlusi į jį akis, sustingusia šypsena, ir Izabelė žinojo, kad ji taip šypsosi — nors jo šviesybė gal nė neįtarė,— kai yra labai arti ašarų.

— Aš išvykstu,— prabilo lordas Vorbertonas,— ir noriu tarti jums sudie.

— Sudie, lorde Vorbertonai,— atsakė Penzė. Jos balsas vos virptelėjo.

— Ir dar norėčiau pasakyti, kad iš visos širdies linkiu jums laimės.

— Ačiū, lorde Vorbertonai,— atsakė Penzė.

Jis padelsė valandėlę, paskui žvilgterėjo į Izabelę.

— Jums visada turi šypsotis laimė, globojamai tokio angelo sargo.

— Aš tikra, kad būsiu laiminga,— atsakė Penzė kaip žmogus, niekad neabejojantis šviesia savo ateitimi.

— Toks įsitikinimas — sėkmės laidas. Bet jei kada nuo jūsų ji nusisuks, prisiminkite... prisiminkite...— Jos pašnekovas užsikirto.— Taigi pagalvokite kada ir apie mane! — ištarė nei šiaip, nei taip susijuokęs. Paskui tylėdamas paspaudė ranką Izabelei ir iškart išėjo.

Izabelė tikėjosi, kad podukra, joms likus vienom dviem, apsipils ašaromis, bet Penzė jai pateikė netikėtumą.

— Jūs mano tikras angelas sargas! — sušuko ji labai švelniai.

Izabelė papurtė galvą.

— Aš nesu angelas. Daugių daugiausia — tavo geras draugas.

— Tuomet labai geras draugas, kad paprašėte tėtį nebūti su manimi tokiam griežtam.

— Aš nieko neprašiau tavo tėvo,— atsakė nesusigaudydama Izabelė.

— Jis ką tik man liepė eiti į svetainę ir labai meiliai pabučiavo.

— A,— tarė Izabelė,— jis pats taip sumanė.

Ji puikiai permatė tą sumanymą, jis buvo gana būdingas Osmondui ir dar anaiptol ne visas. Netgi prieš Penzę jis turi atrodyti teisuolis. Tą dieną jie buvo kviesti pietų, o po pietų važiavo dar į vienus svečius, tik vėlų vakarą Izabelė liko su juo viena. Penzei bučiuojant Osmondą labos nakties, jis ją apkabino kur kas meiliau nei visada, ir Izabelė pagalvojo, ar tik nenori tuo parodyti, kad jo dukterį nuskriaudė pamotė savo intrigomis. Šiaip ar taip, tuo išreiškė, kad čia dar ne viskas, ko jis gali tikėtis iš žmonos. Izabelė norėjo išeiti paskui Penzę, bet jis paprašė ją pasilikti: turįs pasikalbėti. Jis kiek pažingsniavo po svetainę, jai taip ir stovint su apsiaustu.

— Nesuprantu, ką tu ketini daryti,— prabilo jis po valandėlės.— Pageidaučiau žinoti, kad žinočiau, kaip elgtis.

— Šiuo metu ketinu eiti miegoti. Labai pavargau.

— Sėsk ir pailsėk, ilgai neužlaikysiu. Ne, ne čia,— patogiau

įsitaisyk.— Ir jis sudėliojo daugybę pagalvėlių, tapybiškai išmėtytų po plačią sofą. Tačiau ji atsisėdo ne ten, o ant artimiausios kėdės. Židinys buvo užgesęs, žvakių dideliame kambaryje degė vos kelios. Izabelė geriau susisupo apsiaustu. Jai buvo mirtinai šalta.

— Mano manymu, tu stengies mane pažeminti,— tęsė savo kalbą Osmondas.— Tai labai neprotinga užmačia.

— Aš nė iš tolo nenumanau, apie ką čia šneki,— atkirto ji.

— Tu žaidei labai rizgų žaidimą ir puikiai susidorojai.

— Su kuo puikiai susidorojau?

— Nors dar neužtvėrei kelio: mes dar su juo susitiksime.— Ir jis stabtelėjo priešais, susibrukęs rankas į kišenes, žvelgdamas į ją susimąstęs, kaip paprastai, nelyginant duodamas jai suprasti, kad jo mintys ties ja neapsistoja, o tik nemaloniai už jos užkliūva.

— Jei turi galvoje, kad lordas Vorbertonas įsipareigojęs sugrįžti, labai klysti,— pasakė Izabelė.— Jis niekuo neįsipareigojęs.

— Dėl to ir mano pretenzijos. Tačiau tvirtindamas, kad jis grįš, neturiu galvoje, jog grįš iš pareigos.

— Daugiau jis neturi dėl ko grįžta. Manau, kad Romoje jam nebėra kas veikti.

— O ne, čia lėkštas sprendimas. Romoje visad yra kas veikti.— Ir vėl Osmondas ėmė žingsniuoti po kambarį.— Bet dar dėl to nėra skubos,— prilipino jis.— O jo nebloga mintis, kad mes nukeliautume į Angliją. Jei nesibaiminčiau ten susitikti tavo pusbrolio, ko gero, bandyčiau tave prikalbinti.

— Galimas daiktas, kad ir nesusitiktum,— tarė Izabelė.

— Norėčiau būti užsitikrinęs. Aišku, aš kiek įmanoma ir užsitikrinčiau. Ir tuo pačiu norėčiau pamatyti jo namą, kažkada man tiek apie jį pasakojai... kaip jis vadinasi? — Gardenkortas. Turbūt ten žavingas statinys. Be to, matai, aš gerbiu tavo dėdės atminimą, tu labai mane prie jo palenkei. Man būtų įdomu išvysti, kur jis gyveno ir mirė. Žinia, tai tarp kitko. Tavo draugas teisybę sako. Penzei vertėtų pamatyti Angliją.

— Neabejoju, kad jai ten patiktų,— pasakė Izabelė.

— Bet ligi tol dar ilgas laikas — kitas ruduo toli,— tęsė Osmondas,— o tuo tarpu mane labiau domina kiti dalykai. Ar tu mane laikai labai išdidžiu? — ūmai paklausė jis.

— Laikau labai keistu.

— Tu manęs nesupranti.

— Ne, net tada, kai mane įžeidinėji.

— Aš neįžeidinėju, nesugebu. Kalbu grynai apie tam tikrus faktus, o jei jų priminimas tave užgauna, aš niekuo dėtas. Juk tai tikras faktas, kad visą šį reikalą tu buvai paėmusi į savo rankas.

— Ar vėl grįžti prie lordo Vorbertono? — paklausė Izabelė.— Jau vien nuo šito vardo aš pavargau.

— Kol viso to nebaigsim, dar jį išgirsi.

Ji prakalbo apie įžeidinėjimus, bet staiga jie nustojo ją skaudinti. Osmondas jos akyse puolė vis žemyn, ir nuo to kritimo jai net galva ėmė svaigti — tik tiek jai ir beskaudėjo. Osmondas pasidarė toks tolimas, toks svetimas, ir daugiau jie nebesilietė. Ir vis dėlto tas jo neatslūgstantis liguistas įtarumas buvo neregėtas, ir jai net smalsu pasidarė, kokia šviesa apšviesdamas save pasiteisina.

— Galėčiau atrėžti, kad tu neturi ko pasakyti, ką man būtų verta išklausyti,— atkirto ji po valandėlės.— Bet tikriausiai šitaip teigdama klysčiau. Vieną dalyką man dar verta išgirsti — pasakyk stačiai, kuo mane kaltini.

— Sutrukdžius Penzės vedybas su lordu Vorbertonu. Ar dar reikia stačiau pasakyti?

— Priešingai, man jos labai rūpėjo, aš gi tau sakiau, o kai prisipažinai pasikliaunąs manimi — berods tokie buvo tavo žodžiai,— aš ėmiausi šios pareigos. Tikra kvailystė, bet ėmiausi.

— Apsimetei, kad imies, netgi apsimetei, jog nenoriai imies, kad aš įgyčiau didesnį pasitikėjimą. O paskui, pasitelkusi visą savo išradingumą, pasistengei pašalinti Vorbertoną iš kelio.

— Jau suprantu, kur lenki,— tarė Izabelė.

— O kur tas laiškas, kurį sakei jį man parašius? — primygo vyras.

— Nė nenumanau, aš jo neklausiau.

— Tu sulaikei jį pusiaukelėje,— atsakė Osmondas.

Izabelė pamažu pakilo; nuo galvos ligi kojų apsigaubusią baltu apsiaustu ją būtum palaikęs paniekos angelu, artimu gailesčio giminaičiu.

— Ak Gilbertai, buvai toks subtilus!..— prasiveržė iš jos pratisas šauksmas.

— Ligi tavo subtilybių man toli. Laimėjai visa, ko siekei. Pašalinai jį nuo kelio kuo nekalčiausiai, o man davei tokį vaidmenį, kokiame norėjai mane matyti — žmogaus, bandžiusio ištekinti dukterį už lordo ir pajuokai pralaimėjusio.

— Penzė jam abejinga. Ir labai džiaugiasi, kad jis išvažiavo,— tarė Izabelė.

— Tai nieko bendro neturi.

— Ir jis abejingas Penzei.

— Pala pala, pati sakei, kad neabejingas. Nesuprantu, kodėl būtent šitaip sumanei su manimi atsiteisti,— kalbėjo toliau Osmondas.— Galėjai sugalvoti ką kita. Nesakyčiau, kad aš pernelyg pasitikėjau savimi, per daug ko siekiau. Aš buvau itin kuklus, itin romus. Pati ta mintis ne mano. Jis ėmė jai rodyti dėmesį, ir tada man tik atėjo į galvą. Ir aš viską atidaviau į tavo rankas.

— Taip, su dideliu džiaugsmu užkrovei man. O toliau tokius dalykus imkis pats į savo rankas.

Jis pažiūrėjo į ją, o paskui nusisuko.

— Maniau, kad myli mano dukterį.

— Šiandien labiau nei anksčiau.

— Tavo meilė labai ribota. Tačiau ko ir norėti.

— Ar tiek man ketinai pasakyti? — paklausė Izabelė, imdama žvakę nuo stalo.

— Tu patenkinta? Aš ganėtinai nusivylęs?

— Nemanau, kad tu bent kiek nusivylęs. Tik turėjai dar vieną progą išmušti mane iš vėžių.

— Nieko panašaus. Tai tik buvo įrodymas, kad Penzė gali aukštai taikyti.

— Vargšelė Penzė! — tarė Izabelė nueidama su žvake.

XLVII SKYRIUS

Kad Kasparas Gudvudas atvažiavo į Romą, ji sužinojo iš Henrietos Stekpoul trečią dieną po lordo Vorbertono išvykimo. Prieš tai dar buvo vienas reikšmingas Izabelei įvykis — madam Merl ir vėl laikinai pasišalino iš Romos, išvažiavo pasisvečiuoti į Neapolį pas draugę, laimingą vilos Pozilipoje savininkę. Madam Merl nebebuvo jos laimės dalyvė, ir Izabelei krebždėjo mintis, ar visų taktingiausia moteris sykiais nėra visų pavojingiausia. Būdavo tokių naktų, kai Izabelei akyse stojosi vyras su jos drauge — jo drauge — kažkaip miglotai neaiškiai susieti. Ir jai dėjosi, kad dar čia ne galas, dar ta dama kažką turi atsargoj. Izabelė savo vaizduote kibo į šią neįmenamą mįslę, bet vis ją sustabdydavo kažkokia bevardė baimė, ir tą laiką, kol šios žavios

moters nebuvo Romoje, ji pripažino kaip atokvėpį. Ji jau žinojo iš panelės Stekpoul, kad Kasparas Gudvudas Europoje,— Henrieta, sutikusi jį Paryžiuje, iškart parašė. Jis pats neatsiuntė nė vieno laiško ir nors buvo Europoje, Izabelė manė, kad gali ir nepanorėti pasimatyti su ja. Paskutinis jų pokalbis prieš jos vestuves buvo ne kas kitas kaip galutinis išsiskyrimas; jei ji gerai prisimena jo žodžius — jis atėjęs paskutinį kartą pažvelgti į ją. Ir nuo tol šis atsiminimas jai liko nedarniausias iš anų laikų — teisybę sakant, vienintelis, kassyk skaudžiai nudiegiantis. Kai tą rytą jis išėjo, ji negalėjo atsigauti nuo smūgio, kuris buvo toks išvengtinas, kaip dviejų laivų susidūrimas dienos akyje. Nebuvo nei rūko, nei povandeninių srovių, kuo galėtum pasiteisinti, ir ji tetroško plaukti į plačius vandenis. Jis atsitrenkė į lengvą jos valtį, nors ji ir laikė rankoj vairalazdę, ir nuo to dūžio — plėtojant tą pačią metaforą — jos valtelė kada ne kada ligi šiol pagirgždėdavo. Ir buvo nuogąstu Gudvudą vėl išvysti, nes jis įkūnijo vienintelę blogybę, jos padarytą šioje žemėje (taip ji manė); jis — vienintelis žmogus, turintis į ją pagrįstų pretenzijų. Nenorom padarė jį nelaimingą, o kad jis nelaimingas — rūsti tikrovė. Jam tuomet išėjus, ji raudojo ir niršo dėl... nežinia ko, nors ir bandė įtikinti save, kad dėl jo nedelikatumo. Jis atėjo su savo nelaime tuo metu, kai jos palaima buvo be debesėlio, ir pasistengė aptemdyti tuos skaisčius spindulius. Jis netūžo, bet jai liko įtūžio įspūdis. Šiaip ar taip, įtūžio būta — gal jos pačios raudojime, o gal tose nuosėdose, kurios neišsisklaidė kelias dienas.

Tas atsisveikinimo poveikis greitai nublanko, ir per pirmuosius jos vedybinio gyvenimo metus Gudvudas buvo išbrauktas iš jos sąskaitų knygos. Nemalonu grįžti prie tokios nedėkingos temos: galvoti apie žmogų, kuriam per tave apmaudu ir skauda širdį, o jam palengvinti negali. Būtų buvę kitaip, jei ji būtų galėjusi — bent truputį — suabejoti, ar jis toks nesusitaikantis, kaip kad suabejojo dėl lordo Vorbertono; deja, dėl jo nesusitaikymo abejonei jau vietos nebuvo, ir tas nesusitaikymas buvo nenuolaidus ir todėl tik dar labiau atstumiantis. Ji niekaip negalėjo sau tarti, kad štai žmogus kenčia, bet turi kuo nusiramina, kaip kad apie savo garbintoją anglą. Ji netikėjo pono Gudvudo nusiraminimais, kurie buvo jos akyse beverčiai. Koks gi yra nusiraminimas medvilnės fabrikas — ypač po to, kai jį atstūmė Izabelė Arčer? O ką daugiau jis be to turi — nebent vidinę stiprybę. O, vidinės stiprybės jam nestinga, jis niekad nesidairys dirbtinės paramos iš šalies. Jei jis plėstų savo įmonę — tai vienintelis, jos įsitikinimu, dalykas, kam jis galėtų atsidėti visomis jėgomis, bet tą darytų tik to-

dėl, kad tai būtų į naudą jo verslui, ir jokiais būdais ne todėl, kad šitaip viltųsi palaidoti praeitį. Tai jo asmeniui teikė savotiško gūdumo ir beviltiškumo, todėl, susidūrusi su juo atminty ar nuojautoje, ji pajusdavo smūgį — Kasparas Gudvudas nesidangstė jokiomis visuomenės skraistėmis, nuo kurių pernelyg civilizuotame mūsų amžiuje žmonių santykių aštrumas ne toks duriantis. Ta jo kapų tyla — ne tik iš jo nieko nebuvo girdėti, bet maža ir apie jį,— dar stiprino įspūdį apie jo vienišumą. Ji kartkartėmis pasiteiraudavo Lilės kokių nors žinių apie jį, bet Lilė apie Bostoną nieko nežinojo — jos interesai rytuose baigėsi sulig Medisono aveniu. Ilgainiui Izabelė vis dažniau susimąstydavo apie Kasparą Gudvudą ir vis mažiau varžydamasi, ne sykį ir ne du jai net buvo šovę į galvą jam parašyti laišką. Vyrui apie jį Izabelė nieko nebuvo pasakojusi, nepasisakė ir kad jis lankėsi pas ją Florencijoje — anuo laiku tokį santūrumą padiktavo ne pasitikėjimo Osmondu stoka, o mintis, kad jaunuolio nusivylimas yra ne jos, o ano paslaptis. Ir būtų negražu, jos manymu, išduoti tą paslaptį kitam; galiausiai pono Gudvudo reikalai Gilbertui nė motais. Bet kai jau reikėdavo sėsti ir rašyti, ji taip ir neprisiversdavo, jai dėjosi, kad turint galvoje jos padarytą skriaudą, geriausia būtų nedrumsti jam ramybės. Ir vis dėlto jai magėjo būti kaip nors arčiau jo. Tai nereiškė, kad būtų gailėjusis, kam už jo neištekėjo; net kai jos pačios jungtuvių pasekmės pasidarė akivaizdžios, šita mintis — nors Izabelė visko prisigalvodavo — neatėjo jai į galvą. Bet dabar, prilenkta gyvenimo, Kasparą Gudvudą ji priskyrė tam būreliui, prieš kurį norėjo būti teisi. Aš jau minėjau, kaip karštai ji troško tikėti, kad yra nelaiminga ne per savo pačios kaltę. Ir nors dar toli gražu negalvojo apie mirtį, norėjo susitaikyti su šiuo pasauliu — sutvarkyti savo dvasios reikalus. Retsykiais ji prisimindavo dar neapmokėjusi Kasparui sąskaitos ir dabar buvo pasiryžusi apmokėti kur kas palankesnėmis jam sąlygomis. O vis dėlto, kai išgirdo jį atvažiuojant į Romą, išsigando; jam bus sunkiau negu bet kam kitam pamačius — o jis pamatys nelyginant suklastotą balanso ataskaitą ar ką nors panašaus,— kaip pairo jos gyvenimas. Giliai širdy ji jautė, kad jis į ją investavo visą savo laimę, tuo tarpu kiti — tik dalį. Jis dar vienas iš tų, nuo kurių turės slėpti savo gėlą. Tačiau kai jis atvažiavo į Romą, ji aprimo, nes praėjo kelios dienos, o jis dar nebuvo jos aplankęs.

Henrietos Stekpoul, kaip galima nesunkiai nuspėti, nereikėjo ilgai laukti, ir ji gausiai apdovanojo Izabelę savo draugyste. Izabelė mielai leidosi į ją, nes dabar, kai pasiryžo gyventi gryna sąžine, čia buvo

gera proga sau pačiai įrodyti, jog toks pasiryžimas ne paviršutiniškas, tuo labiau kad pralėkę metai buvo ne nususinę, o praturtinę Henrietos keistenybes, iš kurių mėgdavo pasišaipyti žmonės, tolimesni negu Izabelė, ir kurios dabar dar buvo tokios ryškios, kad ištikimybė sau įgijo didvyriškumo atspalvį. Henrieta buvo tokia pat pagauni, guvi, gaivi kaip ir anksčiau, tokia pat apdairi, šauni ir tiesi. Jos nepaprastai išplėstos akys švietė nelyginant stambios geležinkelio stotys dideliais langais, neuždengtais langinėmis, drabužiai čežėjo kaip čežėję, o nuomonės atspindėjo kaip atspindėjusios amerikietišką mąstyseną. Tačiau ji anaiptol nebuvo nepasikeitusi: Izabelei krito į akis, kad ji atsainesnė. Seniau ji niekados nebūdavo atsaini, nors iš karto imdavosi daugelio dalykų, visus sugebėdavo išgvildenti ligi panagių. Pirmiau jei ko imdavosi, vadinasi, turėjo tam priežastį — dingsčių jai per kraštus liejosi. Aną kartą atvažiavo į Europą todėl, kad norėjo ją pamatyti, o šį sykį jau tokio pasiteisinimo neturėjo. Ji ir neapsimetinėjo, kad pūvančios civilizacijos nagrinėjimas ką nors turi bendro su šiuo jos vizitu; jos kelionė greičiau liudijo jos nepriklausomybę nuo senojo pasaulio negu tolimesnius jam įsipareigojimus. „Didelio čia daikto atvažiuoti į Europą — man regis, tam nereikia jokių priežasčių,— tarė ji Izabelei.— Namuose būti — kas kita, tai kur kas svarbiau". Ir todėl nemanydama, kad daro ką svarbaus, ji leidosi kelionėn į Romą. Tą miestą jau buvo mačiusi ir nuodugniai apžiūrėjusi; šis apsilankymas buvo išreiškimas jos pažinties su miestu, jos žinių apie jį, jos teisės kaip ir kiekvieno kito pabuvoti jame. Taip tai taip, bet Henrietą ėmė nerimas, ir gerai pagalvojus, tas nerimas buvo pagrįstas. Galų gale, tegul Roma jai ir nerūpėjo, bet čia atvažiuoti ji turėjo rimtą priežastį. Jos draugė lengvai ją įžvelgė ir įvertino jos ištikimybę. Ji viduržiemyje perkirto audringą vandenyną, nes nujautė, kad Izabelei nesaldu. Henrieta daug ką nuspėdavo, bet niekad taip taikliai kaip šį sykį. Šiuo metu Izabelė turėjo maža džiaugsmo, bet jei būtų turėjusi ir daugiau, ypatingo pasitenkinimo būtų teikusi mintis, kad jos gera nuomonė apie Henrietą pasiteisino. Ji darė jai didelių nuolaidų ir visados, nepaisydama jokių išlygų, tvirtino, kad ji brangus žmogus. Tačiau svarbu ne tai, kad jos teisybė nugalėjo,— tiesiog atsirado, kas išklauso jos išpažintį, pirmas žmogus, kuriam ji prisipažino, jog jai gyventi nemiela. Henrieta nė kiek negaišuodama pati palietė šį klausimą ir tiesiai į akis pasakė, kad Izabelė sugniužusi. Henrieta — moteris, sesuo, tai ne Ralfas, ne lordas Vorbertonas, ne Kasparas Gudvudas, ir Izabelė prašneko.

— Taip, aš nelaiminga,— pasakė ji romiai. Jai buvo neištveriama išgirsti save šiuos žodžius tariant, todėl stengėsi juos pasakyti kuo bešališkiau.

— Ką jis tau daro? — Henrieta paklausė susiraukdama, lyg teiraudamasi apie šundaktario veiksmus.

— Nieko nedaro. Aš jam nepatinku.

— Jam sunku įtikti! — suriko panelė Stekpoul.— Ko jo nemeti?

— Aš negaliu pasikeisti,— atsakė Izabelė.

— Įdomu kodėl gi? Nenori prisipažinti padariusi klaidą. Esi per daug išdidi.

— Kažin, ar aš tokia išdidi. Bet savo klaidos negaliu apgarsinti. Man dedasi, taip nepadoru. Jau geriau mirti.

— Ne visada taip galvosi.

— Neišmanau, kokios nelaimės mane turi užgriūti, kad pasikeisčiau, bet man turbūt visada bus gėda. Žmogus turi atsakyti už savo veiksmus. Išėjau už jo viso pasaulio akivaizdoje, niekieno nevaroma, pagal savo valią, kuo rimčiausiai apsigalvojusi. Savęs neįmanoma pakeisti.

— Tu jau pasikeitei, nors ir neįmanoma. Tikiuosi, nenori pasakyti, kad jis dar tau mielas?

Izabelė padelsusi atsakė:

— Ne, nemielas. Tau galiu pasakyti, nes nebeištveriu niekam neatsiverdama. Bet tik tau, ir daugiau niekam — neimsiu gi skelbti ant stogų.

Henrieta susijuokė.

— Ar nemanai, kad esi per daug atžvalgi.

— Mano atžvalga ne jam, o sau! — atsakė Izabelė.

Nieko nuostabaus, kad Gilbertui Osmondui panelė Stekpoul buvo kaip rakštis; jis instinktyviai ėjo prieš šią jauną damą, galėjusią patarti jo žmonai palikti šeimos židinį. Jai atvykus į Romą, jis pareiškė Izabelei turįs vilties, kad ji neprasidės su savo drauge korespondente; Izabelė atsakė, jog bent jam nėra ko jos baimintis. Izabelė Henrietai pasakė negalinti jos kviestis pietų, nes toji yra Osmondo nemalonėje, bet šiaip jos galėsiančios susitikinėti. Izabelė nesivaržydama kvietėsi panelę Stekpoul į savo svetainę, ir ne kartą ėmė ją drauge pasivažinėti; karietoje Henrieta sėdėjo priešais Penzę, kuri net palinkusi spoksojo į garsiąją literatę su pagarbiu dėmesiu, tarpais netgi dirginančiu. Sykį ji pasiskundė Izabelei, jog panelė Osmond tokiu žvilgsneliu žiūrinti, lyg viską, ką žmogus sakai, dėtųsi į galvą. „Aš nenoriu, kad kiek-

vieną mano žodį kas dėtųsi į galvą. Manyčiau, kad mano kalba tik tam kartui, kaip rytiniai laikraščiai. O tavo podukra čia sėdėdama žiūri tokiu žvilgsniu, lyg krautųsi visus numerius ir vieną gražią dieną prieš mane juos panaudotų". Ji niekaip neprisivertė palankiai galvoti apie Penzę, kurios neveiklumas, nešnekumas, nereiklumas, jos nuomone, dvidešimtmetei merginai buvo nenatūralus ir netgi priešgamtinis. Izabelė netruko įsitikinti, jog Osmondas būtų norėjęs, kad ji imtų ginti savo draugę, prašyti sutikimo pakviesti ją pietų ir taip duotų jam progos vestis gražių savo manierų kankiniu. O ji iškart nusileido jo priešiškumui, ir jis pralaimėjo — neparanku rodyti panieką, jei tuo pačiu metu nepelnai garbės, rodydamas atlaidumą. Osmondas negalėjo išsižadėti garbės ir negalėjo išsižadėti priešiškumo, o tuos norus buvo sunku suderinti. Geriausiai būtų buvę, jei panelė Stekpoul kokį sykį, kitą būtų atėjusi papietauti į Rokanero rūmus ir pati būtų patyrusi, koks jam iš to menkas malonumas (nepaisant išviršinio visada nepriekaištingo jo paslaugumo). Tačiau abi damos buvo tokios nesukalbamos, kad Osmondui daugiau neliko kas veikti, kaip linkėti, kad niujorkietė kuo greičiau dingtų. Tiesiog stebėtina, kaip jam maža džiaugsmo iš žmonos bičiulių, ir jis nepraleido progos atkreipti į tai Izabelės dėmesį.

— Tu, be abejo, neturi draugams laimės, linkėčiau naujų susirasti,— tarė jis vieną rytą lyg ir be aiškios dingsties, bet tokiu balsu, tarytum būtų seniai subrandinęs šią mintį, o ne šiaip staiga pagalvojęs.— Atrodo, kad tyčia pasistengei surankioti iš viso pasaulio žmones, su kuriais aš neturiu nieko bendro. Tavo pusbrolis nuo pat pradžių man pasirodė savimyla asilas — beje, šitokio atkaraus padaro dar nesu sutikęs. Ir sunkiausia, kad negalima jam šito į akis išdrožti — turi atsižvelgti į jo sveikatą. Jam ta liga kaip Dievo siųsta — duoda daug pranašumo. Jeigu jis beviltiškai serga, yra tik vienas kelias tam įrodyti, bet jis, matyt, nelinkęs jo rinktis. Didysis Vorbertonas ne ką geresnis. Galvoje netelpa, su kokiu nepaprastu šaltu akiplėšiškumu jis čia pasišvaistė. Ateina pas žmogų ir vėpso į jo dukterį nelyginant rinktųsi išsinuomoti butą: pabando durų rankenas, pasižiūri, koks vaizdas pro langus, pabarškina į sienas ir jau žada čia apsistoti. Gal teiktumėtės sudaryti nuomos sutartį? Paskui apsidairo, kad kambariai mažoki, vargu ar jam patiksią trečiame aukšte — gal jis pasiieškos *piano nobile**. Ir iškeliauja sau, tame vargingame butelyje veltui pragyvenęs

* Pirmo aukšto (*ital.*).

mėnesį. O panelė Stekpoul — nepralenktas radinys. Ji man tikra pabaisa. Visame kūne nėra tokio nervo, kuris nuo jos nekirbėtų. Juk žinai, kad aš jos niekad nelaikiau moterimi. Žinai, ką ji man primena? Naują plieno plunksną — kokčiausią daiktą gamtoje. Ji taip kalba, kaip ta plunksna rašo,— beje, ar jos laiškai ne ant suliniuoto popieriaus? Jos mąstysena, judesiai, eisena lygiai tokie kaip ir kalbėsena. Paprieštarausi, kad ji manęs negalinti dirginti, nes aš jos nematau. Nematau, o girdžiu, aš ją girdžiu kiaurą dieną. Jos balsas skamba man ausyse, ir negaliu nuo jo pabėgti. Girdžiu žodis žodin, ką ji sako, kiekvieną intonaciją, kaip ji taria. Apie mane ji prišneka nuostabiausių dalykų, ir tu tirpte tirpsti. Man vien mintis, kad ji apie mane šneka, yra nepakenčiama — jaučiuosi taip, kaip jausčiausi sužinojęs, kad mano skrybėles dėvi liokajus.

Henrieta, kaip patikino jį žmona, apie Gilbertą Osmondą kalbėjo kur kas mažiau, negu jis manė. Jai buvo daugybė kitų temų, ypač dvi jų turėtų sudominti skaitytoją. Ji pasakė draugei, jog Kasparas Gudvudas pats suprato, kad Izabelė nelaiminga, tačiau kokio nuraminimo jis manęs suteikti atvykdamas į Romą, bet jos neaplankydamas, jos galva neišnešanti. Jos du kartus matė jį gatvėje, bet jis jų nepastebėjo: jos buvo važiuotos, o jis ėjo kaip paprastai žiūrėdamas nosies tiesumu, tarytum daugiau kaip vieno daikto į savo regos lauką neįsileisdamas. Izabelei atrodė, lyg būtų išsiskyrusi su juo vakar: tokiu pat žingsniu ir tokia pačia veido išraiška jis išėjo pro ponios Tačit duris po paskutinio jų pokalbio. Apsirengęs buvo lygiai kaip tą dieną; Izabelė įsiminė kaklaraiščio spalvą, ir vis dėlto, nors iš išvaizdos atrodė toks pat, kažkuo nuo jo padvelkė kitu, ir vėl ją iš naujo suėmė baimė, kam jis atvyko į Romą. Jis atrodė dar aukštesnis, labiau iškilęs virš visų galvų nei anksčiau, nors ir tada buvo augalotas. Jai krito į akis, kad praeiviai atsigręžia jam įkandin, bet jis ėjo tiesiai pirmyn, ir jo veidas buvo aukštai virš jų kaip vasario dangus.

Antroji panelės Stekpoul tema buvo visiškai kitokia: ji paporino Izabelei visas paskutines naujienas apie poną Bentlingą. Prieš metus jis buvo atvažiavęs į Jungtines Valstijas, ir ji labai džiaugiasi galėjusi jam parodyti reikiamo dėmesio. Ji nesiimanti spręsti, ar kelionė jam buvo maloni, bet kad išėjo jam į naudą, drąsiai galinti teigti: jis išvažiavo kitas žmogus, negu atvažiavo. Jam akys atsivėrė,— pamatė, jog Anglija — dar ne visas pasaulis. Kur jis būdavo, visiems labai patikdavo — patraukė savo paprastumu; niekas nesitikėjo, kad anglas gali būti toks paprastas. Buvo ir tokių, kurie manė jį apsimetinėjant,

ko gero, jie laikė jo paprastumą apsimestu. Tiesa, kai kurie jo klausimai ją stačiai priblokšdavo: jam visos kambarinės rodėsi esančios fermerių dukterys ar visos fermerių dukterys — kambarinės, ji gerai nebeprisiminė. Ir jis niekaip nesuvokė mokyklų sistemos masto — nepajėgė aprėpti. Ir apskritai jis taip elgėsi, lyg visur nebūtų pajėgęs aprėpti visumos, o tik mažą dalį. Todėl jis apsiribojo viešbučių sistema ir upių laivininkyste. Viešbučiais jis buvo sužavėtas: kiekvieno, kuriame buvo apsistojęs, išsivežė po nuotrauką. Bet jo didžiausia silpnybė buvo upių garlaiviai — nieko daugiau nenorėjo, tik plaukioti dideliais laivais. Jiedu drauge nukeliavo iš Niujorko ligi Milvokio, pakeliui sustodami įdomiausiuose miestuose, ir kai tik jie pasikeldavo kur važiuoti, jam pirmiausiai rūpėjo, ar ten negalima nuplaukti garlaiviu. Apie geografiją jis neturėjo jokio supratimo — Baltimorę įsivaizdavo kaip vakarų miestą ir kiekvieną sykį tikėjosi atsirasiąs prie Misisipės. Daugiau nebuvo girdėjęs nė apie jokią kitą Amerikos upę kaip Misisipė ir labai stebėjosi, kad dar yra Hudzonas, nors galų gale pripažino, jog tas nenusileidžiąs Reinui. Ne vieną malonią valandą jiedu praleido vagone-salone, ir kiekvieną kartą jis siųsdavo spalvotąjį vagono palydovą ledų. Niekaip negalėjo apsiprasti, kad traukinyje galima gauti ledų. Anglijos traukiniuose apie ledus, saldainius, ventiliatorius nė nesvajok! Karštis Amerikoje jam pasirodė neištveriamas, ji taip jam ir pasakiusi, kad, matyt, didesnių karščių jis nebuvo matęs. Dabar jis Anglijoje medžioja — Henrieta tai pavadino „medžioklės turnyru". Tai Amerikos raudonodžių pramoga· mes jau seniai išaugome iš medžioklės žaidimų. Matyt, Anglijoje taip manoma, jog mes dar vaikštome su tomahaukais, apsikaišę plunksnomis, bet toks aptaisas greičiau atitiktų anglų tradicijas. Ponas Bentlingas Italijoje jau nespės prie jos prisijungti, bet kai ji vėl grįš į Paryžių, jis tikisi su ja ten susitikti. Dar kartą labai nori išvysti Versalį, nes jam labai patinka senasis *regime**. Dėl šito jie nesutaria: Versalis jai patinka todėl, kad čia akivaizdu, jog tas *regime* nušluotas. Neliko nei grafų, nei markizių; anąkart jai įsiminė, kaip ten vaikštinėjo vien penkios amerikiečių šeimos. Ponui Bentlingui labai knieti, kad ji vėl imtųsi Anglijos temos, jo manymu, dabar jai geriau eitųsi; Anglija per tuos dvejus trejus metus gerokai pasikeitė. Jei ji atvažiuotų, jis tuoj pat vyktų pas seserį ledi Penzl, ir šį sykį pakvietimas tuoj pat ateitų. Kur anas prapuolė, taip ir liko paslaptis.

* Režimas (*pranc.*).

Pagaliau Kasparas Gudvudas pasirodė Rokanero rūmuose, prieš tai parašęs Izabelei laiškelį ir paprašęs leidimo ateiti. Leidimas kaipmat buvo duotas — tą vakarą nuo šeštos valandos ji būsianti namuose. Visą dieną ji galvojo, ko jis atvažiavo, ko tikisi. Ligi tol jis nemokėjo leistis į kompromisus — arba ima ko prašąs, arba nieko. Izabelės svetingumas buvo nuoširdus, ir jai visai nebuvo sunku dėtis laimingai ir jį apgauti. Bent jau ji pati manė, kad jį apgavo ir kad jis turės prisipažinti buvęs suklaidintas. Tačiau ji matė, kad jis anaiptol nenusivylęs, kaip, jos galva, būtų nusivylęs kiekvienas kitas vyras; jis atvažiavo į Romą ne ieškodamas progos. O ko atvažiavo, ji taip ir neperprato — jis nesiaiškino, nors paaiškinimas būtų buvęs labai paprastas: norėjo ją pamatyti. Žodžiu, atvažiavo dėl pramogos. Izabelė gana karštai nusitvėrė šios minties ir džiaugėsi radusi pavadinimą, po kuriuo galima pakišti senos šio džentelmeno skriaudos šmėklą. Jei jis atvažiavo į Romą dėl pramogos, geriau nė nereikia — jei jam rūpi pramogos, vadinasi, širdies nebeskauda. O jeigu jam širdies jau neskauda, nuo jos nukrinta visa atsakomybė. Tiesa, jis smaginosi lyg atbulas, betgi jis niekados neužsimiršdavo, neatsipalaiduodavo, ir Izabelė visai pamatuotai tikėjo, kad jis patenkintas tuo, ką išvydo. Henrieta nebuvo jo patikėtinė, nors jis jos buvo, todėl Izabelei niekas iš šalies negalėjo pakuždėti, kas jo sieloje dedasi. Į pokalbį jis įsitraukdavo tik bendromis temomis, ir jai dabar toptelėjo jos pačios prieš daug metų pasakyti apie jį žodžiai: „Ponas Gudvudas daug pasako, tik mažai kalba“. Jis ir dabar daug pasakydavo, nors buvo nekalbus, o Romoje yra apie ką pakalbėti. Izabelė neturėjo vilčių, kad jo atvykimas palengvintų jos santykius su vyru: jei ponas Osmondas nepalankiai nusiteikęs jos draugams, tai ponas Gudvudas niekuo negalėjo palenkti jo į save, nebent tuo, kad buvo vienas iš pirmųjų. Daugiau ji nebūtų ką turėjusi apie jį pridėti, tik tiek, kad jis seniausias jos draugas — apibendrinimas glaustas, bet išsamus. Jai teko jį pristatyti Gilbertui, ir nebuvo kaip nepakviečia pietų ir į josios ketvirtadienius, gana jai įsiėdusius, bet labai norimus jos vyro ir ne dėl to, kad į juos galėjo kai ką pasikviesti, bet todėl, kad galėjo kai ko nekviesti.

Ketvirtadieniais ponas Gudvudas ateidavo reguliariai, iškilmingu ūpu, gana anksti, matyt, labai rimtai į juos žiūrėjo. Izabelę kartkartėmis paimdavo siutas, ko jis toks pedantiškas, galėtų nujausti, kad ji neturi ką su juo veikti. Bet paiku jo negalėjo apšaukti, jis nė iš tolo ne toks, o tik nepaprastai doras. Šitoks doras žmogus norom nenorom išsiskiria iš kitų, su juo ir tu turi būti doras. Ji padarė tokią išvadą

tuo metu, kai tarėsi įtikinusi jį, kad gyvena be jokio rūpestėlio. Jis dėl to neišreiškė nė menkiausios abejonės, nė vienu klausimėliu nesibrovė į jos vidų. Su Osmondu Gudvudas sutarė kur kas geriau, negu buvo galima numatyti. Osmondas negalėjo pakęsti, jei iš jo buvo ko tikimasi, tokiais atvejais jį nelyginant kas spirte spyrė jus nuvilti. Šito dėsnio veikiamas jis suteikė sau malonumo palankiai sutikdamas šį statmeną bostonietį, nors šiaip nuo jo turėjo padvelkti šalčiu. Jis paklausė Izabelės, ar ir ponas Gudvudas jai piršosi, ir labai nustebo, kad ir jam buvo atsakyta. Būtų buvę nuostabu — gyventum kaip šalia varpinės, kuri muštų valandas ir ten, viršuj, savotiškai virpintų orą. Osmondas teigė, kad jam patinka pasišnekėti su dičkiu Gudvudu; iš pradžių nelengva, turi kartis stačiais begaliniais laiptais ligi pat viršaus, bet ten užkopus atsiveria platus vaizdas ir padvelkia gaivūs vėjai. Kaip žinome, Osmondas turėjo žavėtinų savybių, ir Kasparas Gudvudas buvo visomis jomis apžertas. Izabelė matė, kad ponas Gudvudas apie jos vyrą geriau galvoja, negu būtų norėjęs, o aną rytą Florencijoje jai buvo susidaręs įspūdis, kad jis gerų įspūdžių neįsileidžia. Gilbertas pakartotinai jį pakvietė pietų, ir ponas Gudvudas po pietų surūkė su juo po cigarą ir netgi parodė noro apžiūrėti jo kolekcijas. Gilbertas pasakė Izabelei, kad jos draugas labai savitas; jis toks tvirtas ir tokios geros kokybės kaip angliškas lagaminas — su šitiek nesudėvimų diržų, sagčių ir puikiu garantiniu užraktu. Kasparas pamėgo jodinėti po Kampaniją ir šiam sportui skyrė daug laiko, todėl Izabelė išvysdavo jį tik vakare. Vieną vakarą jai atėjo į galvą paklausti, ar jis neatsisakytų padaryti jai paslaugos. O po to pridūrė su šypsena:

— Tačiau vargu ar turiu teisę jūsų prašyti paslaugos.

— Niekas kitas neturi tokios teisės kaip jūs,— atsakė jis.

O paslauga buvo ta, kad jis aplankytų jos pusbrolį Ralfą, ligos prikaustytą *Hôtel de Paris*, ir bent kiek parodytų jam širdies. Ponas Gudvudas jo niekada nematęs, bet jis žino, kas tas vargšas žmogus; jei ji neklysta, Ralfas jį kartą kvietęs į Gardenkortą. Kasparas puikiai prisiminė tą kvietimą, ir nors buvo manoma, kad jam stinga vaizduotės, įsivaizdavo, ką jaustų, jei būtų dėtas tuo vargšu džentelmenu, skaičiuojančiu Romos viešbutyje paskutines valandas. Jis nuėjo į *Hôtel de Paris* ir palydėtas pas Gardenkorto šeimininką ten rado panelę Stekpoul prie jo sofos. Šios damos santykiuose su Ralfu Tačitu buvo įvykęs keistas lūžis. Ji nebuvo Izabelės paprašyta jo aplankyti, bet išgirdusi, kad jis iš lovos nesikelia, nuėjo pas jį savo

iniciatyva. O po to kasdien jį lankė — vis pabrėždama, kad jiedu dideli priešai. „O taip, mudu artimi priešai“,— pritardavo Ralfas ir kaltindavo ją be gailesčio — žinoma, neperžengdamas humoro ribų,— kad ji ateinanti mirtinai jo nukamuoti. Iš tiesų jiedu tapo geri draugai. Henrieta pati stebėjosi, ko ji anksčiau prie jo kibo. Ralfui ji patiko kaip patikusi, jis niekad nesuabejojo, kad ji puikus bičiulis. Jiedu šnekėdavo apie viską ir niekada nesutardavo, apie viską, aplenkdami tik Izabelę — kai ši tema iškildavo, prie Ralfo lūpų visad buvo pridėtas sulysęs pirštas. Užtat ponas Bentlingas buvo nesenkantis pokalbių šaltinis; dėl pono Bentlingo jiedu su Henrieta galėdavo ginčytis valandų valandas. Ginčus skatindavo jiedviejų nesutaikstomi požiūriai, mat Ralfas dėl smagumo tvirtindavo, kad mielasis eksgvardietis — tai tikras Makiavelis. Kasparas Gudvudas negalėjo įsiterpti į jų disputą, bet likęs vienas su šeimininku rado daug kitos kalbos. Reikia pasakyti, kad apie išėjusiąją damą nebuvo kalbama; Kasparas iš anksto pripažino visus jos nuopelnus ir pridurti neturėjo ko. Ir apie ponią Osmond tik iš karto užsiminė, o daugiau nė neprasitarė — ši tema buvo pernelyg klampi tiek Kasparui, tiek Ralfui. Kasparui buvo labai gaila šios neeilinės asmenybės ir labai sunku, kad tokiam maloniam žmogui, maloniam, nepaisant visų jo keistenybių, nieko nebegalima padaryti. Bet jis visad rasdavo, ką dar galima padaryti, šiuo atveju ėmė lankyti ligonį *Hôtel de Paris*. Izabelė tarėsi labai gerai sugalvojusi: apsukriai išsivadavo nuo varžančio svečio ir rado kuo jį užima — pavertė Ralfo slaugu. Ji jau kūrė planus, kad jis su pusbroliu vos kiek atšilus patrauktų į šiaurę. Lordas Vorbertonas atvežė Ralfą į Romą, o ponas Gudvudas išveš. Išeitų puiki simetrija, ir ji dabar ėmė nekantriai laukti, kad Ralfas išvažiuotų. Ją kankino baimė, kad jis neužgestų jai akyse, ir ėmė siaubas, jog mirtis jo neištiktų viešbutyje, po pat jos durimis, pro kurias taip retai įžengdavo. Paskutinė valanda Ralfui turi išmušti jo paties mieluose namuose, viename iš skendinčių prieblandoje Gardenkorto kambarių, kurių spingsinčius langus tankiai apsiviję tamsūs vijokliai. Viskas, kas susiję su Gardenkortu, tomis dienomis jai buvo šventa, nei vienas jos praeities skirsnis nebuvo toks nesugrąžinamas. Pagalvojus apie ten praleistus mėnesius, jai ašaros veržėsi iš akių. Kaip sakiau, ji puikavosi savo sumanumu, bet jo dabar buvo kaip niekad reikalinga, nes vienu metu ją užgriuvo keli įvykiai, tarytum mesdami iššūkį. Iš Florencijos atvažiavo grafienė su lagaminų lagaminėliais,

suknelėmis, šnekomis, melais, lengvabūdiškumu bei neįtikėtinomis nuodėmingomis legendomis apie begalę savo meilužių. Edvardas Rozjė, kuris buvo kažkur dingęs ir niekas, net Penzė nežinojo kur, vėl pasirodė Romoje ir užvertė ją ilgais laiškais, į kuriuos ji neatsakydavo. Madam Merl grįžo iš Neapolio ir tarė jai su ta keista šypsena: „Kur po galais lordas Vorbertonas?“ Tarytum čia būtų jos reikalas!

XLVIII SKYRIUS

Vieną dieną vasario pabaigoje Ralfas Tačitas nutarė grįžti į Angliją. Dėl savų priežasčių, kurių niekam nebuvo linkęs atskleisti. Henrieta Stekpoul, kuriai jis užsiminė apie savo ketinimus, manėsi juos įspėjusi. Tačiau ji susilaikė ir jų nepabalsino, tik po valandėlės, sėdėdama šalia ant sofos, tarė:

— Jūs turbūt suprantate, kad vienas negalite leistis į kelią?

— Tokios net minties neturiu,— atsakė Ralfas.— Su manim bus žmonių.

— Kokius žmones turite galvoje? Tarnus, kuriems mokate?

— A,— juokais atsakė Ralfas,— šiaip ar taip, jie irgi žmonių giminės.

— O tarp jų ar yra moterų? — neatlyžo panelė Stekpoul.

— Jūs taip šnekate, lyg turėčiau jų visą tuziną! Ne, prisipažįstu, jog subretės nelaikau.

— Ką gi,— ramiai pasakė Henrieta.— Šitaip į Angliją negalite keliauti. Jums būtina moters globa.

— Šias dvi savaites tiek iš jūsų sulaukiau globos, kad man ilgam tesės.

— Bet jos dar negana. Turbūt aš važiuosiu drauge su jumis,— tarė Henrieta.

— Važiuosite su manimi? — Ralfas pamažėle pasikėlė nuo sofos.

— Taip, aš žinau, kad jums nepatinku, bet vis vien važiuosiu. Dabar jums geriau būtų atsigulti.

Ralfas dar pažiūrėjo į ją ir vėl iš palengvo atsigulė.

— Jūs man labai patinkate,— tarė po valandėlės.

Ir tai buvo retas kartas, kai panelė Stekpoul nusijuokė.

— Nemanykite, kad tokiais gražiais žodžiais nuo manęs atsipirksite. Aš vyksiu su jumis, maža to, aš jus globosiu.

— Jūs labai gera,— tarė Ralfas.

— Iš anksto taip nesakykite, palaukite, kol namo laimingai parvešiu. Bus nelengva. Bet vis tiek jums reikia važiuoti.

Prieš jai išeinant, Ralfas paklausė:

— Ar jūs iš tikro žadate manimi rūpintis?

— Žadu pabandyti.

— Tuomet pareiškiu, kad jums atsiduodu. O, aš atsiduodu!

Ir, matyt, tai buvo atsidavimo ženklas, kad po kelių minučių likęs vienas jis prapliupo kvatoti. Jam pasirodė, kad keliauti per Europą globojamam panelės Stekpoul — nei šis, nei tas, čia galutinis įrodymas, kad jis jau atsižada bet kokių pareigų, nusikrato bet kokios veiklos. Ir visų keisčiausia, kad tokia perspektyva jį viliojo, jam dabar neveiklumas buvo kaip malonė, kaip prabanga. Jis netgi nekantravo greičiau leistis į kelią, jam buvo baisiai ilgu savų namų. Viskam galas buvo čia pat, rodėsi — tik ištiesk ranką ir prisiliesi baigtinosios. Bet jis troško numirti namie, vienintelis jo likęs troškimas — išsitiesti dideliame tyliame kambaryje, kur paskutinį kartą matė gulint tėvą, ir vasarą, auštant dienai, užmerkti akis.

Tą pačią dieną jį aplankė Kasparas Gudvudas, ir Ralfas pasakė svečiui, jog panelė Stekpoul po savo sparnu žada jį pargabenti Anglijon.

— A, tuosyk,— tarė Kasparas,— aš būsiu vežimui penktas ratas. Ponia Osmond mane prisaikdino, kad vykčiau su jumis.

— Viešpatie aukščiausias — tikras aukso amžius! Jūs visi tokie geri žmonės.

— Mano gerumas greičiau jai negu jums.

— Kad ir taip, vadinasi, ji gera,— nusišypsojo Ralfas.

— Kad kitus siunčia su jumis? Taip, čia savotiškas gerumas,— atsakė Gudvudas, nesileisdamas į juokus.— Tik aš, pavyzdžiui,— pridėjo jis,— atvirai sakau, kad mieliau važiuočiau su jumis ir panele Stekpoul negu su panele Stekpoul viena.

— O dar mieliau pasiliktumėte čia,— tarė Ralfas.— Jums iš tiesų nėra ko važiuoti. Henrieta galima visiškai pasikliauti.

— Aš tuo neabejoju. Bet daviau žodį poniai Osmond.

— O ji lengvai jums atleis tą žodį.

— Nieku gyvu man neatleis. Nori, kad jus prižiūrėčiau, bet ne čia esmė. Ji nori, kad išvažiuočiau iš Romos.

— A, jūs įsišnekėjote,— tarė Ralfas.

— Aš jai įgrisau,— toliau kalbėjo Gudvudas,— ji man neturi ką pasakyti, štai ir sugalvojo išeitį.

— O, jeigu jai taip parankiau, būtinai jus pasiimsiu drauge. Nors ir nesuprantu, kodėl jai taip parankiau,— pridūrė po valandėlės Ralfas.

— Mat ji mano,— tiesiai pasakė Kasparas Gudvudas,— jog aš ją stebiu.

— Stebite?

— Bandau įžiūrėti, ar ji laiminga.

— Čia nėra ko daug žiūrėti,— tarė Ralfas.— Iš pažiūros ji visų laimingiausia moteris.

— Gerai sakote. Ir aš taip įsitikinęs,— atsakė santūriai Gudvudas. Ir nepaisant viso santūrumo, jis turėjo šį tą dar pasakyti.— Aš stebiu ją. Esu senas jos draugas ir, man regis, turiu tokią teisę. Ji dedasi laiminga — taip užsibrėžė, ir aš nusprendžiau pats pamatyti, kokia ta jos laimė. Ir pamačiau,— kalbėjo jis su šaižumu balse,— daugiau nebenoriu. Dabar galiu važiuoti.

— O žinot, ir man atrodo, kad jau laikas,— pritarė Ralfas.

Tokia buvo vienintelė tų dviejų džentelmenų kalba apie ponią Osmond.

Henrieta ruošėsi išvažiavimui, bet manė derant valandėlę skirti ir grafienei Džemini, kuri atsilygindama jai už vizitą Florencijoje apsilankė pas ją pensione.

— Dėl lordo Vorbertono jūs labai klydote,— pareiškė ji grafienei.— Noriu, kad žinotumėte teisybę.

— Kad jis meilinosi Izabelei? Brangute, jis jų namuose lankydavosi po tris kartus per dieną. Ligi šiol ten jo pėdsakai neišnyko! — sušuko grafienė.

— Jis norėjo vesti jūsų dukterėčią, dėl to jų namuose ir lankydavosi.

Grafienė išplėtė akis, paskui juokdamasi, nors nebuvo iš ko, pasakė:

— Ar tokią pasaką seka Izabelė? Neblogai sugalvota. Jei jis nori vesti mano dukterėčią, teikitės pasakyti, kas jam trukdo? O gal jis išvyko pirkti vestuvinio žiedo ir kitą mėnesį su juo grįš, kai jau manęs čia nebus?

— Ne, negrįš. Panelė Osmond nenorėjo už jo tekėti.

— Kokia ji nuolaidi! Žinojau, jog Penzė labai atsidavusi Izabelei, bet kad šitaip — nemaniau.

— Nesuprantu jūsų,— šaltai tarė Henrieta pagalvojusi, kaip nemaloniai grafienė priešgyniauja.— Aš laikausi savo nuomonės — Izabelė niekada nekurstė lordo Vorbertono simpatijų.

— Mano mieloji, ką mudvi apie tai žinome? Tik tiek, jog iš mano brolio visko galima laukti.

— Aš nežinau, ko galima laukti iš jūsų brolio,— atsakė oriai Henrieta.

— Aš nepatenkinta ne dėl to, kad ji kurstė lordą Vorbertoną, o todėl, kad jį išvarė iš Romos. Nesitveriu, kaip noriu jį pamatyti. O gal ji pabūgo, kad aš jo nenuviliočiau? — akiplėšiškai varė grafienė.— Tačiau iš visko junti, kad ji tik laikinai jį atitolino. Namai dar tarytum juo alsuoja. O taip, jo pėdsakai neišnyko, aš dar tikrai su juo pasimatysiu.

— Ką gi,— atsakė Henrieta, pagauta įkvėpimo, laidavusio jos laiškų „Intervjueriui" sėkmę,— gal su jumis jam geriau seksis negu su Izabele!

Kai Henrieta apie savo pasiūlymą Ralfui papasakojo Izabelei, toji pasakė, kad jai didesnės paslaugos nė negalinti padaryti. Ji visą laiką tikėjo, kad jiedu su Ralfu turį sutarti.

— O man ne galvoj, ar jis sutars su manimi,— pareiškė Henrieta.— Svarbiausia, kad jis nenumirtų traukinyje.

— Ne, šito nebus,— atsakė Izabelė, purtydama galvą su perdėtu pasitikėjimu.

— Stengsiuosi, kad nebūtų. Kaip matyti, tu tik lauki, kad mes visi išsidangintume. Neišmanau, ką nori veikti.

— Noriu būti viena,— atsakė Izabelė.

— Neteks, tavo namuose didelė draugija.

— A, jie tos pačios komedijos dalyviai. O jūs — žiūrovai.

— Ar tu, Izabele Arčer, vadini tai komedija? — niūrokai paklausė Henrieta.

— Tegu būna tragedija, jei jums taip geriau patinka. Jūs visi į mane akis įsmeigę, ir man nesmagu.

Henrieta irgi įsmeigė į ją akis.

— Tu kaip pašauta stirna ieškai tamsesnio pavėnio. Ak, koks bejėgiškumas! — išsprūdo jai.

— Aš nesu bejėgė. Aš daug ko žadu imtis.

— Ne apie tave kalbu, o apie save. Atsibeldusi, kad tau padėčiau, palieku, kokią ir radau.

— Ne, ne tokią, tu mane smarkiai atgaivinai,— tarė Izabelė.

— Atgaivinau kaip rūgtelėjusiu limonadu! Noriu, kad tu man duotum vieną pažadą.

— Ne. Daugiau jokių pažadų neduosiu. Prieš ketverius metus daviau iškilmingą pažadą, o jo tesėti nepajėgiu.

— Niekas tavęs neparėmė. O šiuo kartu iš manęs sulauksi didelės paramos. Palik vyrą, kol dar ne visų blogiausia, — štai ko noriu, kad man pažadėtum.

— Ne blogiausia, o kas yra blogiausia?

— Kol dar nesubjurai.

— Kol dar būdas nesugedo? Nesuges,— atsakė šypsodamasi Izabelė.— Aš labai saugausi,— pridūrė nusigręždama.— Man žadą gniaužia, kokia lengva ranka tu patari mesti vyrą. Iškart matyti, jog nebuvai ištekėjusi.

— Matai,— tarė Henrieta, lyg kažką norėdama įrodyti,— mūsų vakariniuose miestuose tai seniai įprasta, o šiaip ar taip, ateityje į juos teks lygiuotis.

Tačiau jos įrodinėjimai nelietė šios istorijos, kurioje dar reikėjo tiek galų atmazgyti. Ji pranešė Ralfui Tačitui, kad jau susiruošė vykti iš Romos bet kuriuo traukiniu, kokį tik jis pasirinks, ir Ralfas bemat susikaupė kelionei. Izabelė aplankė jį paskutinį kartą, ir jis pasakė visai tą pat, ką ir Henrieta: esą akivaizdu, jog Izabelė be galo patenkinta, kad jie išsidangina.

Užuot atsakiusi, Izabelė švelniai uždėjo ranką ant jo rankos ir šyptelėjusi tyliai tarė:

— Mielas mano Ralfai!..

Jam šitokio atsakymo užteko, jis buvo užganėdintas. Bet ir toliau kalbėjo taip pat juokaudamas, nuoširdžiai:

— Aš ne taip dažnai tave matydavau kaip norėjau, bet visgi geriau negu nieko. Užtat daug apie tave prisiklausiau.

— Nežinau, iš ko galėjai apie mane girdėti šitaip gyvendamas.

— Iš balsų ore. Iš ko gi kito; aš niekam neleisdavau prie manęs apie tave kalbėti. Jie visi vienan balsan kartoja, kad tu žavinga, o juk tai šitaip lėkšta.

— Žinia, galėjau su tavim dažniau matytis,— tarė Izabelė,— bet vedybinis gyvenimas atima daug laiko.

— Visa laimė, kad aš nevedęs. Kai atvažiuosi pas mane pasis-

večiuoti į Angliją, aš kaip nevaržomas viengungis skirsiu tau visą savo laiką.— Jis taip šnekėjo lyg jiedu būtinai dar susitiks, ir tokia prielaida net pasirodė visai reali. Jis nė karto neprasitarė, kad jo valandos jau suskaičiuotos ir kad kažin ar dar pratrauks vasarą. Jei jam taip geriau, Izabelė mielai pritarė; tikrovė buvo tokia apibrėžta, kad pokalbyje buvo galima apsieiti ir nerodant į ją pirštu. Anksčiau buvo kas kita, nors Ralfas tiek šiuo, tiek kitais savo reikalais buvo visiškai neegocentriškas. Izabelė kalbėjo apie jo kelionę, kokiais etapais ją reikėtų suskirstyti, kaip jis turėtų sergėtis.

— Henrieta geriausias mano pasergėjimas. Šitos moters sąžinė — dieviška.

— Žinoma, ji bus labai sąžininga.

— Bus? Ji buvo ir yra! Vien iš pareigos ji pasikėlė mane lydėti. Štai kur pareigos pavyzdys!

— Taip, ji kilni,— tarė Izabelė,— ir man labai gėda. Juk aš turėčiau su tavim važiuoti.

— Tavo vyrui tai nepatiktų.

— Taip, nepatiktų. Ir vis dėlto galėčiau važiuoti.

— Tavo vaizduotės drąsa mane stulbina. To tik trūko, kad aš tapčiau nesutarimų tarp vyro ir žmonos priežastimi.

— Todėl ir nevažiuoju,— atsakė Izabelė tiesiai, bet nelabai aiškiai.

Tačiau Ralfas kuo puikiausiai suprato.

— Be abejo, tuo labiau kad ir laiko nėra.

— Ne todėl. Aš bijau,— pasisakė Izabelė. Patylėjusi ji vėl pakartojo, greičiau sau negu jam: — Aš bijau.

Iš jos balso, kuris buvo apgalvotai nutaisytas, be jokio jausmo, Ralfas nemokėjo įspėti šių žodžių prasmės. Ar ji nori garsiai atgailauti už kaltę, kurios jai niekas neprimeta? O gal tie žodžiai buvo bandymas geriau pačiai susigaudyti? Vienaip ar kitaip, bet Ralfas neatsispyrė tokiai gerai progai:

— Bijai vyro?

— Pati savęs bijau! — atsakė ji stodamasi. Pastovėjusi pridūrė: — Bijoti vyro mano prievolė. Taip visoms žmonoms prisakyta.

— A, teisybė,— nusijuokė Ralfas,— bet atasvarai visada atsiranda vyrų, kurie kaip ugnies bijo moterų!

Ji nuleido negirdom šį pašmaikštavimą ir staiga kitur pakreipė kalbą.

— Jei Henrieta bus jūsų būrelio vadas,— šūktelėjo ji ūmai,— ponui Gudvudui nebeliks kas veikti!

— Ak, mano miela Izabele,— atsakė Ralfas,— jis prie to pripratęs, kad jam nieko nebelieka.

Ji nuraudo ir tuoj tarė, kad jau metas eiti. Jiedu dar taip pastovėjo — jis suėmęs abi jos rankas.

— Tu mano geriausias draugas,— pasakė ji.

— Vien dėl tavęs aš dar norėjau... norėjau pagyventi. Bet tau iš manęs jokios naudos.

Tuomet ją nusmelkė skaudi mintis, kad gal daugiau jo nepamatys. Jai buvo sunku su tuo susitaikyti, šitaip ji negalėjo išsiskirti.

— Jei tu mane pakviesi, aš atvažiuosiu,— ištarė ji pagaliau.

— Vyras neleis.

— Leis, aš susitvarkysiu.

— Tokį malonumą pasaugosiu pačiam galui.

Atsakydama ji tik pabučiavo jį. Buvo ketvirtadienis, ir tą vakarą Kasparas Gudvudas apsilankė Rokanero rūmuose. Jis buvo vienas pirmųjų svečių ir kiek laiko pasišnekučiavo su Gilbertu Osmondu, kuris beveik visad dalyvaudavo, kai rinkdavosi žmonos svečiai. Jiedu susėdo; Osmondas, šnekus, draugingas, geranoriškas, buvo tarsi pagautas proto linksmybės. Atsilošęs kėdėje, sukryžiavęs kojas jis kalbėjo neužsičiaupdamas, tuo tarpu Gudvudas, daugiau sunerimęs negu žvalus, sukiojo rankose skrybėlę ir nenustygo ant nedidelės girgždančios sofutės. Osmondo šypsena buvo kandi ir agresyvi, kaip žmogaus, kurio jausmai įjaudrinti geros žinios. Jis pasakė Gudvudui, kad jie labai apgailestaują jo netekdami, ypač jis pats jo pasigesiąs. Taip maža protingų žmonių — nors ir keista, bet Romoje jie retenybė. Gudvudas būtinai turįs dar atvažiuoti, nes jam, užkietėjusiam Italijos gyventojui, pašnekesys su tikru svetimšaliu — kaip gaivus vėjas.

— Žinot, aš labai myliu Romą,— kalbėjo Osmondas,— bet daug labiau man patinka bendrauti su žmonėmis, kurie šio prietaro neturi. Šiuolaikinis pasaulis vis dėlto yra nuostabus. Štai kad ir jūs: grynai šiuolaikiškas, o jokiais būdais nesate pilkas. Mes tiek prisižiūrime šiuolaikinių menkystų. Ir jeigu jie — ateities vaikai, verčiau numirti dar nepasenus. Beje, senieji dažnusyk irgi nuobodybės. Mano žmona ir aš mėgstame viską, kas iš tikro nauja, o ne apsimesta. Deja, neišmanymas ir bukumas — ne nauja. Mums jie brukasi į akis kaip pažangos, šviesos pasireiškimas. Prastumo pasireiškimas.

Mano manymu, dabar atsirado išties kažkokio naujo prastumo; nieko panašaus anksčiau nebuvo. Tikrai, ligi mūsų amžiaus tokio prastumo nė būti nebuvo. Aname šimtmetyje tai šen, tai ten jo gal ir buvo šiokios tokios užuomazgos, bet šiandien oras juo taip prisisodrino, kad tai, kas subtilu, tiesiog nepripažįstama. Taigi jūs mums patinkate!..— Po šių žodžių kiek padelsęs jis švelniai uždėjo ranką Gudvudui ant kelio, šypsodamasis iš pasitikėjimo ir sumišimo.

— Gal tolimesni mano žodžiai bus itin įžeidūs ir globėjiški, bet neatimkite iš manęs šito malonumo. Jūs todėl mums patinkate, kad nuraminote dėl ateities. Jei atsiras daugokai tokių žmonių kaip jūs — *a la bonne heure**! Aš, žinokit, kalbu tiek žmonos, tiek savo vardu. Ji, mano žmona, dažnai kalba mano vardu, tad kodėl negalėčiau kalbėti jos vardu? Suprantate, mes jau neatskiriami kaip žvakidė ir žvakė. Gal aš ir per greitas išvadas padariau, bet, kaip supratau iš jūsų kalbos, jūs užsiimate... komercija? Toks užsiėmimas turi daug pavojų, ir mes neatsistebime, kaip jų visų išvengėte. Atleiskite, jei mano komplimentas pasirodys nekokio skonio; visa laimė, žmona negirdi. Aš turiu galvoje, kad jūs galėjote tapti... ė... ė — tuo, apie ką čia šnekėjau. Visas Amerikos gyvenimas kaip susitaręs tam stumia. Bet jūs atsispyrėte, turite kažką, kas jus nuo to apsaugojo. Ir tuo pačiu jūs toks šiuolaikiškas, toks šiuolaikiškas — šiuolaikiškesnio žmogaus mes nepažįstame! Mums visada bus džiugu jus susitikti.

Kaip sakiau, Osmondas buvo gerai nusiteikęs, ir čia pateikta kalba geriausiai tai liudija. Paprastai jis niekad šitaip nesibraudavo į kito asmeninį gyvenimą, ir jei Kasparas Gudvudas būtų atidžiai jo klausęsis, būtų pamanęs, kad subtilumo gynyba keistokose rankose. Tačiau galime būti tikri, jog Osmondas puikiai žinojo, ką darąs, ir jei pasirinko globėjišką toną, peržengdamas visas sau leidžiamas ribas, būta rimtų priežasčių tokiai neatodairai. Gudvudas tik iš tolo nujautė, kad tas smarkiai perlenkia, bet vargu ar suprato, kur šuo pakastas. Vargu ar jis suprato, apie ką Osmondas šneka; jam tik rūpėjo pabūti vienam su Izabele, ir ta mintis gožė puikiai moduliuojamą jos vyro balsą. Jis akimis sekė ją kalbantis su kitais žmonėmis ir vis galvojo, kada ji bus laisva ir ar tinka paprašyti, kad nueitų su juo į atkampesnį kambarį. Jo ūpas nebuvo toks geras kaip Osmondo; viskas aplinkui žadino nebylų nirtulį. Ligi to va-

---

* Gero kelio (*pranc.*).

karo jis nejuto Osmondui jokio neprielankumo, laikė jį apsišvietusiu, draugišku ir kur kas panašesniu, negu jis buvo manęs, į žmogų, už kurio ir galėjo ištekėti Izabelė Arčer. Namų šeimininkas atvirose kautynėse buvo jį nugalėjęs, ir Gudvudas, pripažįstantis tik teisingą žaidimą, vien todėl negalėjo jo nuvertinti. Bet jis nesistengė ir vien gerai apie Osmondą galvoti: tokiam geraširdiškumui Gudvudas buvo nepajėgus net tomis dienomis, kai buvo kone susitaikęs su tuo, kas atsitiko. Osmondas, jo akimis žiūrint, buvo ryški diletantiška asmenybė, kenčianti nuo laisvalaikio pertekliaus ir prasiblaškanti gražbylystėmis. Gudvudas ne itin juo pasitikėjo: niekaip nepermanė, kokio velnio tas rodo savo gražbylystes jam. Jis ėmė įtarti, kad Osmondas, matyt, iš to turi slapto pasitenkinimo, ir jam vis stiprėjo įspūdis, kad pergalingo jo varžovo prigimtyje esama liguistumo. Jis puikiai žinojo, kad Osmondas neturi jokio pamato linkėti jam blogo, todėl neturi ko jo baimintis. Pats jį nurungęs dabar visko netekusiam žmogui gali rodyti gerumą. Tiesa, būdavo tokių valandėlių, kai Gudvudas trokšdavo jo mirties ir mielai būtų jį nudobęs, bet iš kur Osmondui apie tai žinoti, nes patirtis buvo išmokiusi jaunesnįjį vyrą meno neišsiduoti turint nesutramdomų jausmų. Jis tobulino šį meną, norėdamas pats apsigauti, bet visų pirma apgaudavo kitus. Deja, šis menas jam menkai padėdavo — ar to nepaliudijo gilus, nebylus nirtulys, apvaldęs jo sielą, išgirdus Osmondą taip kalbant apie žmonos jausmus, lyg būtų įgaliotas už juos laiduoti.

Tik šitiek jis pajėgė išgirsti iš visko, ką šeimininkas jam tą vakarą prišnekėjo; jis pajuto, jog Osmondas šį sykį labiau nei bet kada pabrėžė vedybinę darną, viešpataujančią Rokanero rūmuose. Jis taip nudėstė, lyg visur su žmona eina išvien, kuo meiliausiai, ir jiedviem taip pat natūralu sakyti „mes“ kaip ir „aš“. Tas parodytinumas glumino ir siutino vargšą mūsų bostonietį, kuris tik galėjo pasiguosti, kad ponios Osmond santykiai su vyru — ne jo reikalas. Jokių įrodymų, kad vyras neteisingai juos nušviečia, jis neturėjo, ir sprendžiant paviršėmis būtų tekę pripažinti, kad ji savo gyvenimu patenkinta. Ji niekuo neparodė jokio nepasitenkinimo. Panelė Stekpoul jam sakė, kad Izabelė prarado visas iliuzijas, bet rašinėdama laikraščiams panelė Stekpoul buvo įpratus iš degtuko priskaldyti vežimą, be to, mėgo naujienoms užbėgti už akių. Tačiau po atvažiavimo į Romą ji pasidarė labai atsargi, nustojo švysčiojusi prieš jį savo žibintą. Tiek galima pasakyti jos naudai, nors tai tarsi

ėjo prieš jos įsitikinimus. Pamačiusi, kokia tikroji Izabelės padėtis, ji pasidarė santūri. Gal čia ir buvo galima kuo padėti, bet įkaitinti buvusius Izabelės gerbėjus jos nesėkmėmis nebūtų buvus sveikiausia pagalba. Kaip ir seniau panelė Stekpoul domėjosi pono Gudvudo širdies dalykais, bet šiuo metu tą dėmesį reiškė siųsdama jam parinktas humoristines ir kitokias iškarpas iš amerikietiškų žurnalų, kurių su kiekviena siunta gaudavo po kelis ir kuriuos visada peržvelgdavo su žirklėmis rankose. Iškirptus straipsnius ji įdėdavo į voką, užadresuotą ponui Gudvudui, ir pati palikdavo jo viešbutyje. Jis nė vieno klausimo nepaklausė apie Izabelę — argi ne tam sukorė penkis tūkstančius mylių, kad savo akimis pamatytų? Taigi jis neturėjo jokių argumentų nuomonei, kad ponia Osmond nelaiminga, bet tas neturėjimas argumentų jį tik erzino ir jis, nepaisant savo teorijos, atseit jam ji neberūpi, su piktumu prisipažino, kad dėl Izabelės jam nebėra ko tikėtis. Jam nebuvo leista net sužinoti teisybės — matyt, nepasikliauta, ar jis gerbtų ją, jei ji *būtų* nelaiminga. Jis beviltiškas, bejėgis, nereikalingas. Į pastarąją savybę ji atkreipė jo dėmesį, sugalvojusi gudrų planą išguiti jį iš Romos. Jis mielai sutiktų kuo sugebėdamas padėti jos pusbroliui, bet nuo minties, kad iš visų paslaugų, kurių galėjo jo paprašyti, ji pasirinko šitą, jis imdavo griežti dantimis. Negrėsė pavojus, kad ji paprašytų paslaugos, pratęsiančios jo buvimą Romoje.

Tą vakarą jis daugiausia galvojo vien apie tai, kad rytoj su ja išsiskirs ir kad čia atvažiavęs nieko nelaimėjo, nebent sužinojo, kad yra jos toks pat negeidaujamas kaip ir anksčiau. O apie ją nė tiek nesužinojo: ji buvo nesudrumsčiama, neįžvelgiama, nepermanoma. Jis juto, kaip senas kartėlis, kurį taip stengėsi nuryti, vėl kyla gerklėje, ir suprato, jog esama tokio nusivylimo, kuris nepraeina visą gyvenimą. Osmondas vis kalbėjo, Gudvudas nujautė, kad tas vėl dėsto apie puikų sutarimą su žmona. Gudvudui dingtelėjo, kad to žmogaus demoniška vaizduotė — neįtikėtina, kad jis be piktos valios būtų pasirinkęs pokalbiui tokią neįprastą temą. Nors galų gale vienas ir tas pats, ar jis demoniškas, ar ne, ar ji myli vyrą, ar nekenčia. Kad ji ir mirtinai jo neapkęstų, jam nuo to būtų nė kiek ne geriau.

— Beje, jūs išvykstate drauge su Ralfu Tačitu,— pasakė Osmondas.— Tokiu atveju, kelionė bus lėta.

— Nežinau. Bus, kaip jis pageidaus.

— Jūs labai paslaugus. Mes be galo jums dėkingi, neužgin-

kite man to pasakyti. Mano žmona tikriausiai išreiškė jums mūsų padėką. Visą šią žiemą mus slėgė rūpestis dėl Tačito, ne kartą jau atrodė, jog jis niekad nebeišvažiuos iš Romos. Jam nevertėjo čion važiuoti, tokioje būklėje keliauti ne tik neišmintinga, bet netgi netaktiška. Nė už ką nenorėčiau būti taip skolingas Tačitui, kaip kad jis mano žmonai ir man. Neišvengiamai jį turi prižiūrėti kiti žmonės, o ne visi tokie taurūs kaip jūs.

— Man nėra ką daugiau veikti,— atsakė sausai Kasparas.

Osmondas pašnairavo į jį.

— Veskite, tiek ir tiek bus ką veikti! Tiesa, vedęs neturėtumėte laiko gailestingiems darbams.

— Jūsų nuomone, vedybinis gyvenimas atima iš jūsų daug laiko? — nieko negalvodamas paklausė jaunasis džentelmenas.

— A, matote, vedybinis gyvenimas jau savaime užsiėmimas. Ne visuomet veiklus, dažnai neveiklus, bet reikalaujantis nė kiek ne mažiau dėmesio. Be to, mudu su žmona tiek bendrų interesų turime. Mudu skaitome, giliname žinias, muzikuojame, vaikštome, važinėjamės — netgi tiek kalbos turime, lyg ką tik būtume susipažinę. Aš po šiai dienai neatsidžiaugiu pokalbiais su žmona. Jei jums kada viskas įsiės, paklausykite mano patarimo ir veskite. Aišku, gali ir žmona atsibosti, bet jums pačiam niekad nebus nuobodu. Visada rasite, ką sau pasakyti, ir visados — apie ką pamąstyti.

— Man nenuobodu,— atsakė Gudvudas.— Man tiek ir tiek yra apie ką mąstyti ir ką sau pasakyti.

— Daugiau nei kitiems! — šūktelėjo Osmondas susijuokęs.— O kur paskui patrauksite? Na, atidavęs Tačitą į to rankas, kieno priedermė juo rūpintis,— tikiuosi, jo motina galų gale parvažiuos jo slaugyti. Ta damutė nepranokstama, nuo savo pareigos išsisuka kaip gali!.. Gal vasarosite Anglijoje?

— Nežinau. Neturiu jokių planų.

— Laimingas žmogus! Gal taip truputį ir gūdu, bet kiek laisvės.

— O taip, aš laisvas kaip paukštis.

— Tikiuosi, laisvas ir į Romą sugrįžti,— tarė Osmondas, tarpduryje pamatęs naują būrelį svečių.— Neužmirškite, jog mes jūsų laukiame, kada tik atvyktumėte!

Gudvudas buvo žadėjęs anksti išeiti, bet vakaras prabėgo, taip ir neradus progos vienu dviem pasišnekėti su Izabele be ją supančių pašnekovų. Ji su kažkokiu kietaširdišku užsispyrimu jo vengė, ir iš nenumaldomo apmaudo jis įžiūrėjo piktą valią ten, kur jos nė

būti nebuvo. Iš tikrųjų nebuvo. Susitikusi su juo akimis, ji giedrai, svetingai nusišypsodavo, nelyginant prašydama padėti jai linksminti svečius. Tačiau į tokius žvilgsnius jis atsakydavo tik atkakliu nekantrumu. Jis klajojo po kambarius ir laukė, šnektelėjo su keliais iš nedaugelio pažįstamų, kurie pirmą kartą pamatė jį patį sau prieštaraujant. Kasparui Gudvudui tai buvo retas dalykas, dažniau jis kitiems prieštaraudavo. Rokanero rūmuose beveik visada būdavo labai gera muzika. Tik jos dėka jis šiaip taip tvardėsi, bet į galą, kai pamatė svečius skirstantis, priėjo prie pat Izabelės ir tylomis paklausė, ar negalėtų su ja pasikalbėti kuriame kitame kambaryje — jis ką tik buvo apžiūrėjęs, kur nieko nėra. Ji nusišypsojo jam taip, lyg būtų norėjusi padaryti malonę, bet neturėjusi jokios galimybės.

— Kad turbūt neįmanoma. Visi dabar atsisveikina, ir aš turiu būti matomoje vietoje.

— Aš palauksiu, kol visi išsivaikščios.

Padelsusi ji šūktelėjo:

— Būtų nuostabu!

Ir jis laukė, nors laukti teko dar ilgai. Paskutiniai keli svečiai tarsi prišalo prie kilimo. Grafienė Džemini, anot jos pačios, įsilinguojanti tik apie vidurnaktį, tarytum nepastebėjo, kad vakaras jau baigėsi, ji vis dar sėdėjo priešais židinį, apsupta ratelio džentelmenų, kurie tarpas nuo tarpo vienan balsan nusijuokdavo. Osmondas jau buvo dingęs, jis niekados su svečiais neatsisveikindavo, o kadangi grafienė pagal savo paprotį tokiu paros metu pokalbių nebeatsijodavo, tai Izabelė liepė ir Penzei eiti miegoti. Pati Izabelė sėdėjo atokiau ir, matyt, būtų pageidavusi, kad moša nutiltų ir leistų paskutiniams užsibuvėliams ramiai išsiskirstyti.

— Ar dabar negalėčiau jums tarti žodelį? — Gudvudas negaišuodamas paklausė.

Ji iškart su šypsena atsistojo.

— Žinoma, eikime kur kitur, jei jums taip tinka.

Jiedu paliko grafienę tame jos ratelyje ir dar valandėlę, peržengę kito kambario slenkstį, tylėjo. Izabelė nesisėdo, pamažėle vėduodamasi stovėjo viduryje kambario ir buvo jam taip pažįstamai žavi. Ji tarytum laukė jo prabylant. Dabar, atsidūrus vienam šalia jos, visa taip ir nenumalšinta aistra siūbtelėjo per jį: jam ėmė mainytis akyse, svaigti galva. Tuščias šviesus kambarys susiliejo, aptemo, ir tarsi pro tvyrantį rūką jam buvo matyti tik žiban-

čios jos akys ir pravertos lūpos. Jei jo regėjimas būtų buvęs šviesesnis, jis būtų įžiūrėjęs, kad jos šypsena sustingusi ir kiek prisiversitinė, kad ji išsigandusi to, ką išvydo jo veide.

— Jūs tikriausiai norite man pasakyti sudie? — tarė ji.

— Taip, bet prieš savo norą. Aš važiuoju iš Romos visai nenorėdamas,— atsakė jis kone su graudžiu tiesumu.

— Įsivaizduoju. Jūs nepaprastai geras. Man trūksta žodžių kaip aš apie jus gražiai galvoju.

Valandėlę jis patylėjo.

— Ir tik šitiek man turite atsisveikindama pasakyti.

— Kada nors dar būtinai atvažiuokite,— pridūrė ji smagiai.

— Kada nors. Norite pasakyti: kada nors labai negreit.

— O ne, visai ne tą turiu galvoje.

— O ką turite galvoje? Nesuprantu! Bet pasakiau, kad važiuosiu, tai ir važiuoju,— pridūrė Gudvudas.

— Atvažiuokite kada tinkamas,— tarė Izabelė su netikru žvalumu.

— Dėl jūsų pusbrolio man nei šilta, nei šalta! — išsprūdo Kasparui.

— Ar tai norėjote man pasakyti?

— Ne ne, nieko nenorėjau pasakyti, o tik paklausti...— jis patylėjo, o paskui tykiu balsu greitomis pasakė: — kas išėjo iš jūsų gyvenimo? — Jis vėl nutilo, lyg laukdamas atsakymo, bet ji tylėjo, ir jis tęsė: — Aš nesuprantu, neįžvelgiu jūsų! Kuo man tikėti, ką norėtumėte, kad galvočiau? — Ji vis dar tylėjo, tik stovėjo, įbedusi į jį žvilgsnį jau be jokio apsimesto smagumo.— Sakė, jog jūs nelaiminga, jei tiesa — pageidaučiau žinoti. Man tai jau būtų šis tas. Bet pati sakotės esanti laiminga, ir jūs tokia tyli, vienoda, tvirta. Esate suvis nebe ta. Viską slepiate, aš nė artyn prie jūsų neprieinu.

— Labai arti priėjote,— tarė Izabelė švelniai, bet įspėjamai.

— Ir vis dėlto prie jūsų neprisiliečiu! Aš noriu žinoti teisybę. Ar jums gera?

— Daug norite.

— Taip, visados daug noriu. Žinoma, nepasakysite. Ir jei tai bus jūsų valioje, aš niekad nesužinosiu. Be to, kišuosi kur man nedera.— Jis kalbėjo su pastebima pastanga įsprausti nesutramdomą savo būseną į sutramdytą formą. Bet mintis, kad čia paskutinė jo proga, kad jis ją mylėjo, jos neteko ir vis vien liks kvailiu jos akyse,

kad ir ką pasakytų, jam buvo kaip rimbo kirtis, ir tykus jo balsas suvirpėjo.— Jūs nepermanoma, todėl man ir kyla mintis, jog kažką slepiate. Sakau, kad dėl jūsų pusbrolio man nei šilta, nei šalta, bet nesakau, kad jis man nepatinka. Bet vykstu su juo ne todėl, kad jis man patinka. Jūsų paprašytas vykčiau su juo, net jei jis būtų paskutinis asilas. Jūsų paprašytas važiuočiau kad ir į Sibirą. Kodėl norite išvaryti mane iš čia? Turi būti kokia nors priežastis; jei būtumėte tokia laiminga, kaip dedatės, jums tai nerūpėtų. Verčiau žinoti apie jus teisybę, kad ir kokią nelemtą, nei žinoti veltui čia atkeliavus. Ne todėl čion keliavau. Maniau, man bus visai tas pats. Atvažiavau, kad įsitikinčiau, jog turiu išmesti jus iš galvos. Man galvoje tik jūs, ir gerai darote, stengdamasi, kad kuo greičiau išvažiuočiau. Bet jei jau išvažiuoju, nieko blogo, jei valandėlę atversiu širdį, argi ne taip? Jei jums išties skaudu — jei jis jus skaudina,— mano žodžiai nebus skaudūs. O jei sakau, kad jus myliu,— tai tik dėl to ir atvažiavau. Maniau dėl ko kito; tik dėl to. Nesakyčiau, jei turėčiau vilties kada nors dar jus pamatyti. Čia paskutinis kartas — leiskite nusiskinti bent vieną gėlelę! Žinau neturįs tam jokios teisės, ir jūs neturite teisės išklausyti. Bet jūs ir neklausote, niekad neklausote, vis sau kažką galvojate. Po to, žinoma, turėsiu išvažiuoti — tai bent bus kokia priežastis. Kad jūs manęs prašote,— dar ne priežastis, ne tikroji priežastis. Jūsų vyro aš nesupaisau,— kalbėjo jis toliau priešokiais, netgi sunku buvo sekti.— Aš jo neperprantu; jis man sako, kad jūs vienas kitą dievinate. Kodėl jis man tai sako? Kuo čia aš dėtas? Kai jums tai sakau — jūs atrodote keista. Bet jūs visada atrodote keista. Taip, jūs kažką slepiate. Tikra teisybė — aš čia niekuo dėtas. Bet aš jus myliu,— tarė Kasparas Gudvudas.

Ji iš tiesų atrodė keista. Nukreipė akis į duris, pro kurias atėjo, ir lyg įspėdama pakėlė vėduoklę.

— Jūs taip šauniai laikėtės, nesugadinkite įspūdžio,— ištarė ji švelniai.

— Niekas manęs negirdi. Tiesiog stebėtina, kad bandote taip manim atsikratyti. Aš jus myliu kaip dar niekad nemylėjau.

— Žinau. Kai tik jūs sutikote važiuoti, iškart supratau.

— Jūs nieko negalite padėti — kuo čia padėsite. Padėtumėte, jei galėtumėte, bet visa nelaimė, kad negalite. Visa nelaimė — man. Aš nieko neprašau... nieko, kas man nedera. Prašau vienut vienutėlės malonės... kad man pasakytumėte... pasakytumėte!..

— Ką pasakyčiau?

— Ar man jūsų gailėtis?

— O jums tai patiktų? — pasidomėjo Izabelė vėl su pastanga šyptelėjusi.

— Gailėtis jūsų? Be jokios abejonės! Tai būtų bent šioks toks veikimas. Tam gyvenimą paaukočiau.

Ji pakėlė vėduoklę ir užsidengė veidą, liko matyti vien akys.

— Gyvenimo neaukokite, tačiau kada ne kada susimąstykite apie mane.

Tai tarusi ji grįžo prie grafienės Džemini.

XLIX SKYRIUS

Madam Merl tą ketvirtadienio vakarą, kai atsitiko keli mano papasakotieji įvykiai, nepasirodė Rokanero rūmuose, ir Izabelė, nors ir pastebėjo, kad jos nėra, nė kiek nenustebo. Tarp jų buvo nutikę tokių dalykų, kurie nėmaž nekurstė draugiškumo; norėdami juos suprasti, grįžtelėkime atgal. Jau buvo sakyta, kad madam Merl parvažiavo iš Neapolio netrukus po lordo Vorbertono išvykimo iš Romos ir kad per pirmąjį apsilankymą (vardan teisybės reikia pasakyti, kad ji apsilankė iškart) pirmiausia pasiteiravo Izabelės, kur tas aristokratas, už kurį, jos manymu, brangioji draugė turėjo būti atsakinga.

— Prašom apie jį nekalbėti,— tepasakė Izabelė,— pastaruoju metu mes tiek apie jį prisiklausėme.

Madam Merl prieštaraudama kiek pakreipė galvą ir šyptelėjo kairiuoju lūpų kampučiu.

— Jūs — taip, prisiklausėte. Tačiau atminkite, kad aš Neapolyje apie jį nieko negirdėjau. Tikėjausi išvysianti jį čia ir galėsianti pasveikinti Penzę.

— Jūs ir taip galite pasveikinti Penzę, bet ne dėl vedybų su lordu Vorbertonu.

— Ką jūs šnekate! Ar žinote, kaip man tos vedybos buvo į širdį įkritusios? — paklausė madam Merl karštai, vis dar su tokia pat gera nuotaika.

Izabelė sutriko, bet irgi pasiryžo gerą nuotaiką išsaugoti.

— Tuomet nereikėjo važiuoti į Neapolį. Būtumėte savo akimis mačiusi, kas vyksta.

— Pernelyg jumis pasiklioviau. Ar iš tiesų manote, jog jau po laiko?

— Geriau paklauskite Penzę.

— Aš paklausiu, ką jūs jai sakėte.

Šie žodžiai tarsi pateisino intuityviai sukilusią Izabelės savigyną suvokus, jog viešnia linkusi ją kritikuoti. Kaip žinome, ligi tol madam Merl buvo labai apdairi: niekad nekritikuodavo, pabrėžtinai niekur nesikišdavo. Bet turbūt ji tik telkėsi šiai progai, nes dabar jos akys pavojingai žaižaravo, visa atrodė susierzinusi, ir net žavus betarpiškumas nepajėgė to prislopinti. Ji patyrė nusivylimą, nustebinusį Izabelę — mūsų herojė nė neįtarė, kad madam Merl taip labai rūpėjo Penzės vedybos,— ir išsidavė tokiu būdu, nuo kurio ponios Osmond nerimas sustiprėjo. Aiškiai kaip niekad Izabelė nežinia iš kur, iš kažkokios ūkanotos ją supančios aplinkos išgirdo šaltą pasityčiojantį balsą, skelbiantį, jog ši šauni, stipri, ryžtinga ir žemiška moteris, šis įsikūnijimas blaivaus, savęsp nukreipto veiklumo buvo galingas jos lemties stūmoklis. Madam Merl buvo priartėjusi prie jos daug labiau nei Izabelė numanė, ir tas artumas nebuvo, kaip ji galvojo, žavus atsitiktinumas. Tiesa, tą dieną, kai ją sukrėtė tos nuostabios damos ir jos vyro laikysena, jiems būnant vieniem dviem, atsitiktinumo galimybė jai atkrito. Į jos vietą dar nestojo konkretus įtarimas, tačiau ir to jau pakako, kad ji į savo draugę pasižiūrėtų kitomis akimis, susimąstytų, jog tosios ankstesniame elgesyje būta daugiau tikslų nei jai tuokart atėjo į galvą. O taip, tikslų būta, tikslų būta,— tarė sau Izabelė, tarsi pabudusi iš ilgo pragaištingo miego. Kas jai pakišo mintį, jog madam Merl tikslų būta piktų? Niekas, tik nepasitikėjimas, dabar įgavęs apybraižas ir susijungęs su vaisingu nustebimu, kilusiu, kai jos viešnia šoko ginti vargšės Penzės. Tas gynimas iš pat pradžių buvo kažkoks iššaukiantis, nenusakomai gajus, ligi tolei, kiek ji matė, svetimas jos draugei, išpažįstančiai taktą ir atsargumą. Be abejo, madam Merl nenorėjo kištis, bet tik tol, kol nebuvo vardan ko kišasi. Gal skaitytojui pasirodys, jog Izabelė, remdamasi vien įtarimu, paskubėjo sudvejoti nuoširdumu, per kelerius metus įrodytu gerais norais. Iš tikro ji nedelsė, ir ne be priežasties, nes keista tiesa sunkėsi jai į sielą. Madam Merl ir Osmondo interesai sutampa; to jau gana.

— Manau, iš Penzės neišgirsite nieko tokio, kas jus dar la-

biau galėtų įpykinti,— buvo jos atsakas į pašnekovės paskutinius žodžius.

— Aš nė kiek nepykstu. Tik labai noriu atitaisyti padėtį. Ar, jūsų manymu, lordas Vorbertonas mus visam paliko?

— Iš kur man žinoti. Aš jūsų nesuprantu. Viskas baigta, palikite tai ramybėje. Osmondas tiek man dėl to prišnekėjo, kad aš daugiau nepajėgiu nei ką pasakyti, nei klausytis. Esu tikra,— pridūrė Izabelė,— kad jis bus laimingas galėdamas visa tai su jumis aptarti.

— Jo nuomonę jau žinau; vakar vakare jis buvo pas mane.

— Vos jums pargrįžus? Vadinasi, jau viską žinojote ir nebuvo ko į mane kreiptis naujienų.

— Aš esu reikalinga ne naujienų, o užuojautos. Aš visa širdimi buvau už šias vedybas. Mažai kas mane taip įkvepia.

— Jus įkvepia, bet neįkvėpė to, kas su jomis susijęs.

— Jūs, aišku, norite pasakyti, jog aš nesusijusi. Tiesiogiai, be abejo, ne. Bet tokį seną draugą kaip mane nenorom paliečia. Atminkite, kaip seniai aš pažįstu Penzę. Jūs, aišku, turite galvoje,— pridėjo madam Merl,— kad ir pati čia niekuo dėta.

— Ne, aš nieko panašaus neturiu galvoje. Man visa tai jau įgriso.

Madam Merl padelsusi tarė:

— O taip, jūs jau savo padarėte.

— Seikėkite savo žodžius,— atsakė rimtai Izabelė.

— O, aš seikėju savo žodžius, gal tada, kai nepanašu,— dar labiau. Jūsų vyro nuomonė apie jus negailestinga.

Izabelė nieko neatsakė, jai gerklę užgniaužė apmaudas. Ir ne madam Merl įžeidimas pranešant, kad Osmondas ją pasirinko savo patikėtine prieš žmoną, labiausiai ją pribloškė; ji nenorėjo taip greit patikėti, jog tai įžeidimas. Madam Merl retai kada ką įžeisdavo, ir tai tik tada, kai priderėdavo. Dabar nė kiek nepriderėjo, bent dar nepriderėjo. Bet Izabelę skaudžiai užgavo, lyg ant žaizdos rūgšties užlašino žinia, jog Osmondas ją šmeižia ne tik mintyse, bet ir kalbomis.

— Gal jums įdomu, kokia mano nuomonė apie jį? — ištarė ji pagaliau.

— Ne, nes jūs man jos niekada nepasakysite. Ir man būtų skaudu išgirdus.

Stojo tyla, ir pirmą kartą per visą jų pažintį Izabelė ėmė bodėtis madam Merl. Laukė, kad tik ta greičiau išeitų.

— Atminkite, kokia patraukli Penzė, ir nepulkite į neviltį,— ūmai tarė ji, trokšdama užbaigti pokalbį.

Bet madam Merl, nusiteikusi šnekoms, nė nemanė trauktis. Ji tik susidarė savo apsiaustą, ore paskleisdama vos pagaunamą malonų kvapą.

— Aš nepuolu į neviltį, o jaučiuosi padrąsinta. Aš atėjau čia ne jūsų plūsti, o sužinoti teisybę. Žinau, kad mano paprašyta jūs pasakysite. Dievo palaima, kad jumis galima pasitikėti. Jūs net neįsivaizduojate, kiek man iš to paguodos.

— Apie kokią teisybę jūs šnekate? — paklausė nesusivokdama Izabelė.

— Štai tokią: ar lordas Vorbertonas savo planus pakeitė grynai iš savo įsitikinimų, ar klausydamas jūsų? Žodžiu, ar kad taip geriau jam, ar kad taip geriau jums? Tik pagalvokite, koks dar didelis mano pasitikėjimas jumis, nors jis kiek ir apmažėjo,— madam Merl toliau kalbėjo su šypsena,— jei klausiu šitokio dalyko! — Ji sėdėjo, žiūrėdama į draugę, kad matytų, kokį poveikį turi jos žodžiai, ir kalbėjo: — Tik nesidėkite didvyre, nepameskite blaivaus proto ir neįsižeiskite. Man regis, jums garbė, kad šitaip su jumis šneku. Nėra kitos moters, su kuria galėčiau šitaip elgtis. Nė iš tolo nesitikėčiau, kad kokia kita moteris pasakytų teisybę. Ir ar jums neaišku, kaip svarbu jūsų vyrui ją žinoti? Galimas daiktas, jis pritrūko takto, stengdamasis ją išgauti — pasinėrė į nepagrįstus spėliojimus. Kaip ten buvo, taip, bet tik aiškiai žinodamas, kas iš tiesų nutiko, jis galės gerai įvertinti dukters galimybes. Jei lordui Vorbertonui atsibodo šis vargšas vaikas, gaila, bet tai viena. O jei jis pasitraukė nuo jos, kad jums įsiteiktų,— tai kita. Irgi gaila, bet jau kitaip. Tokiu atveju gal jūs teiktumėtės nežiūrėti savo gero ir pasirūpintumėte ištekint podukrą. Paleiskite jį — atiduokite mums!

Madam Merl labai apgalvotai dėstė savo mintį, nenuleisdama žvilgsnio nuo pašnekovės ir, matyt, vildamasi, jog ramiai gali ją tęsti. Bet jai šnekant Izabelė išbalo ir vis stipriau gniaužė rankas ant kelių. Ir ne todėl, kad viešnia būtų nutarusi, jog jau laikas įžeidinėti — ne, ne tai dabar buvo akivaizdžiausia. Buvo daug baisiau.

— Kas jūs!.. Kas jūs tokia? — pralemeno Izabelė.— Ką bendro turite su mano vyru? — Keista, bet tuosyk ji pasijuto tokia artima vyrui, lyg būtų jį mylėjusi.

— Ak, vis dėlto dedatės didvyre! Labai gaila! Tačiau nemanykite, kad ir aš tokia dėsiuos.

— Ką jūs bendro turite su manimi? — neatlyžo Izabelė.

Madam Merl pamažu atsistojo, glostydama savo movą, bet neatitraukdama žvilgsnio nuo Izabelės veido, ir atsakė:

— Viską!

Izabelė nepakilo, sėdėjo žiūrėdama į ją, veidu tarsi melste meldžianti apšvietimo. Tačiau iš madam Merl akių sklido vien tamsa.

— O Dieve! — galiausiai sukuždėjo Izabelė, atsilošė ir užsidengė rankomis veidą. Per ją tarsi plūstelėjo didelė banga, ji suprato, jog ponios Tačit teisybė. Madam Merl ją apvesdino. Kai atsidengė veidą, tos jau nebuvo.

Tądien Izabelė išvažiavo viena; norėjo būti toli, kur išlipus iš karietos jai būtų tik aukštai dangus, o po kojomis saulutės. Jai jau seniai Roma tapo geriausia patikėtine, nes griuvėsių pasaulyje jos pačios sugriuvusi laimė atrodė ne tokia antgamtiška katastrofa. Ji ieškojo atilsio šitose nuolaužose, kurios niokojamos amžių dar vis laikėsi; nuošalioje tyloje ji išliedavo savo liūdesį, ir tas netekdavo šiuolaikiškumo, nutoldavo tiek, jog sėdėdama kokiame kampelyje priešais saulę ar stovėdama dūlančioje, niekieno nebelankomoje bažnyčioje ji netgi galėdavo šypsotis ir galvoti, kad tai — niekniekis. Dideliame Romos metraštyje tas liūdesys tikrai buvo niekai, ir Izabelė, visą laiką jausdama, kokia nenutraukiama yra žmonių likimų tąsa, lengvai persikeldavo nuo mažesnių dalykų prie didelių. Ji buvo giliai, švelniai prisirišusi prie Romos, kuri atmiešdavo jos aistras ir atvėsindavo. Tačiau apie šį miestą kitaip jau negalvojo, tik kaip apie vietą, kur žmonės kenčia. Šitoks jausmas ją apimdavo apleistose bažnyčiose, kur perkeltos iš pagoniškų griuvėsių kolonos tarytum siūlė iš jų semtis ištvermės, o sudusęs smilkalų kvapas įėjo į seniai neišklausytų maldų dalį. Romesnio ir nenuoseklesnio eretiko kaip Izabelė nebūtum radęs; tvirčiausias Dievo išpažintojas, žiūrėdamas į patamsėjusius altorių paveikslus ar žvakių sietynus, nebūtų labiau persiėmęs jų įtaiga ir labiau tokiomis valandėlėmis pribrendęs dvasios apsireiškimui. Kaip žinome, su ja beveik visada važiuodavo Penzė, o paskutiniu metu ir grafienė Džemini, kuri linguodama rožiniu skėčiu virš galvos jų ekipažui suteikdavo spindesio, bet vis dėlto Izabelė kada ne kada ištrūkdavo pabūti viena ten, kur vieta atitikdavo jos nuotaiką. Tokiems atvejams ji turėjo kelias prieglobstis; parankiausia, ko gero, buvo vieta prie žemo parapeto, aprėminančio plačią, žole apžėlusią erdvę priešais aukštą šaltą San Džiovani Laterano baž-

nyčios fasadą, iš kur žvelgiant virš Kampanės tolumoje matyti Albano kalno kontūrai, o tarpe — pats didžiulis slėnis, ligi šiolei neišbarstęs savo didybės. Pusbroliui ir jo palydovams išvykus, ji klajodavo dažniau nei ligi tolei, nešdama savo puolusią dvasią iš vienos jai artimos šventovės į kitą. Net būnant drauge su Penze ir grafiene ji jausdavo išnykusį pasaulį esant šalia. Užpakalyje palikusi Romos sienas, karieta riedėdavo siaurais keliukais, kur laukiniai sausmedžiai raizgydavosi gyvatvorėmis, ar laukdavo kokioje ramioje vietoje netoli laukų, o Izabelė eidavo vis tolyn ir tolyn žiedų išmarginta pieva ar sėdėdavo ant kam nors tarnavusio akmens ir per savo pačios liūdesio miglą žvelgdavo į didingą gamtovaizdžio liūdesį — į sodrią šiltą šviesą, tolių atspalvius ir švelniai sumišusias spalvas, sustingusius vienatvės pozomis piemenis, kalvas, ant kurių krito lengvi kaip skruostų paraudimas debesų šešėliai.

Tą dieną, apie kurią dabar pasakoju, ji nutarė negalvoti apie madam Merl, bet ta nutartis pasirodė tuščia — tos damos vaidinys nuo jos neatstojo. Izabelė pati savęs klausė su vaikiška tokios prielaidos baime, ar artimiausiai per tuos kelerius metus draugei taikytinas žymusis istorinis epitetas „piktavalis". Šią sąvoką ji žinojo tik iš Biblijos ir kitų literatūros kūrinių; pati šventai tikėjo, kad asmeniškai su piktavališkumu nebuvo susidūrusi. Nors ji troško nuodugniai pažinti žmonių gyvenimą ir nors tarėsi tuo keliu sėkmingai žengianti, šios elementarios privilegijos jai nebuvo duota. Gal — pagal senovinę sampratą — piktavaliu nelaikomas net labai klastingas žmogus, o juk madam Merl tokia — labai labai labai klastinga. Šį atradimą Izabelės teta Lidija buvo seniai padariusi ir atkreipusi į tai dukterėčios dėmesį, bet tuo metu Izabelė su pasipuikavimu galvojo, kad jos pažiūros į viską, ypač į savo pačios savaiminę lemtį daug platesnės ir kad jos sprendimai daug tauresni negu vargšės surambėjusio proto ponios Tačit. Madam Merl savo padarė: apvesdino du savo draugus, ir norom nenorom piršosi klausimas, kodėl šios sąjungos ji taip troško. Yra žmonių, piršliaujančių iš pašaukimo lygu meno tarnai, bet madam Merl, nors ir didelė menininkė, vargu ar iš jų tarpo. Ji labai nekokios nuomonės apie vedybas, netgi nekokios nuomonės apie gyvenimą; jai rūpėjo tik šios vedybos, ir ne jokios kitos. Vadinasi, numatė kažką iš jų išlošianti, ir Izabelė vis klausė savęs, ką ji laimėjo. Jai prašviesėjo tik po gana ilgo laiko, ir tai tik iš dalies. Dabar Izabelė prisiminė, jog nors madam Merl iš pat pirmo susitikimo Garden-

korte rodė jai simpatijų, po pono Tačito mirties, kai tik sužinojo, kad jos draugė tapo gerojo senuko labdaros objektu, pasidarė dvigubai širdingesnė. Ji išlošė ne akirėžiškai, kaip kad skolindamasi pinigų, bet kur kas subtiliau — atkreipdama vieno iš savo artimųjų dėmesį į jauną atlapaširdę ką tik įgyto turto savininkę. Savaime aišku, ji pasirinko visų artimiausiąjį, o kad tai Gilbertas, Izabelei buvo gana akivaizdu. Taigi jai teko įsitikinti, jog tas, kurį ji laikė tyriausiu žmogumi, vedė ją dėl pinigų kaip žemas avantiūristas. Keista, bet tokia mintis jai niekad anksčiau nesmilktelėdavo; kad ir ką galvodama apie Osmondą, šitaip niekados nenužemindavo. Blogiau ji nieko nebūtų sugalvojusi, bet vis kartojo sau, kad blogiausia dar prieš akis. Vyras gali vesti moterį dėl pinigų — taip dažnai būna. Tačiau bent būtų taip ir pasakęs. Ji suko galvą, gal jis, kuris troško jos pinigų, dabar jais užsiganėdintų. Ar pasiėmęs pinigus, sutiktų ją paleisti? Ak, jei pono Tačito dosnioji dovana dabar jai pagelbėtų, ji būtų išties Dievo siųsta! Ir tuoj pat jai toptelėjo, kad jei madam Merl norėjo padaryti Gilbertui paslaugą, jo dėkingumas už tokią malonę jau buvo atšalęs. Kažin kokie šiandien jo jausmai tai pernelyg uoliai savo geradarei ir kokią jiems išraišką suteikia tas ironijos meistras? Gal ir neįtikėtina, bet būdinga detalė, kad per visą savo tyliąją išvyką Izabelė tik kartą nutraukė tylą, pašnibždom sušukusi: „Vargšė, vargšė madam Merl!“

Jos užuojauta, ko gero, būtų buvusi pateisinta, jei tą pačią pavakarę ji būtų pasislėpusi už kurios labai vertingos, laiko padulksvintos damasto užuolaidos, kabančios mažame įdomiame salone tos damos, kuriai ši užuojauta buvo skirta, toje sumaniai apstatytoje svetainėje, kur mes jau sykį lankėmės drauge su taktinguoju mesjė Rozjė. Apie šeštą valandą joje sėdėjo Gilbertas Osmondas, o šeimininkė stovėjo priešais jį taip, kaip juos išvydo Izabelė tą kartą, kuris šioje istorijoje prisimenamas ne dėl regimosios, o dėl tikrosios jo reikšmės.

— Nemanau, kad tu nelaimingas; manau, tau tai patinka,— tarė madam Merl.

— Ar aš sakau, kad nelaimingas? — paklausė Osmondas tokiu rimtu veidu, kad iš jo būtum pamanęs, jog taip ir yra.

— Ne, bet ir priešingai netvirtini, nors derėtų bent iš dėkingumo.

— Nešnekėki apie dėkingumą,— atkirto jis sausai.— Ir nesmukdyk man ūpo,— pridūrė po valandėlės.

Madam Merl lėtai atsisėdo ir susidėjo baltutėles rankas: viena pasitarnavo kaip ramstis kitai, o antroji kaip pirmosios papuošalas. Madam Merl buvo ypatingai rami, bet neslepiamai liūdna.

— O tu savo ruožtu nesistenk manęs įbauginti. Kažin, ar tu nuspėji mano mintis.

— Kiek išvengiu, dėl jų nekvaršinu galvos. Man gana savo minčių.

— Todėl, kad jos tokios įstabios.

Osmondas atlošė galvą ant kėdės ir pažiūrėjo į savo pašnekovę su cinišku tiesumu, kuris iš dalies gal buvo ir nuovargio pasireiškimas.

— Tu tikrai man smukdai ūpą,— tarė patylėjęs.— Aš labai pavargęs.

— *Eh moi donc!** — užriko madam Merl.

— Tu tai pati save nuvarginai. O aš ne per savo kaltę.

— Aš save varginu vardan tavęs. Aš daviau tau kuo užsiimti. Tai didelė dovana.

— Vadini tai užsiėmimu? — lyg tarp kitko tarė Osmondas.

— Žinoma, jei padeda leisti laiką.

— Laikas man dar niekad taip nebuvo prailgęs kaip šią žiemą.

— Dar niekad tu taip gražiai neatrodei, nebuvai toks malonus, toks šaunus.

— Velniop tą mano šaunumą! — susimąstęs sunarnėjo jis.— Visgi kaip menkai tu mane pažįsti!

— Jei aš menkai tave pažįstu, vadinasi, nieko nepažįstu,— nusišypsojo madam Merl.— Dabar jautiesi pasiekęs visokeriopą sėkmę.

— Ne, tol nesijausiu, kol liausies mane teisusi.

— Aš seniai lioviausi. Kalbu tik iš įpratimo. Bet tu irgi pasidarei iškalbesnis.

Osmondas į ilgas šnekas nesileido.

— Pageidaučiau, kad tu būtum mažiau iškalbi.

— Norėtum pasmerkti mane tylai? Prisimink, aš niekad nebuvau plepi. Šiaip ar taip, aš norėčiau tau pasakyti keletą dalykų. Tavo žmona nežino, kur jai dėtis,— toliau ji kalbėjo kitokiu balsu.

— Atleisk, ji puikiai žino. Turi tikslų veikimo planą. Ji nusiteikusi įvykdyti savo sumanymus.

---

* Aš irgi (*pranc.*).

— Dabar jie turbūt nepaprasti.

— Be abejo. Ir jų daugiau nei bet kada anksčiau.

— Šįryt jų nebuvo matyti nė pėdsako,— atsakė madam Merl.— Jos galvosena buvo naivi, netgi paika. Ji visiškai nieko nesusigaudė.

— Geriau stačiai sakyk, kad buvo verta pasigailėjimo.

— O ne, aš nenoriu per daug tavęs nudžiuginti.

Jis dar vis galvą buvo atlošęs ant kėdės atkaltės. Vienos kojos čiurną buvo užsikėlęs ant kitos kelio. Taip kurį laiką sėdėjo ir tylėjo.

— Įdomu, kas tau yra,— pagaliau tarė.

— Kas yra... kas yra...— Madam Merl nutilo. O paskui pratrūko kaip perkūnas iš giedro dangaus: — Aš atiduočiau dešinę ranką, kad galėčiau išsiverkti, bet negaliu — štai kas yra!

— O kas iš to verkimo?

— Pasijusčiau tokia, kokia buvau, kai dar tavęs nepažinojau.

— Jei aš išdžiovinau tau ašaras, čia jau šis tas. Bet esu matęs jas liejant.

— O, tikiu, tu dar mane pravirkdysi. Dar nuo tavęs staugsiu kaip vilkas. Aš turiu tokią viltį, man labai to reikia. Šįryt aš buvau niekinga, buvau baisi.

— Jei, kaip sakai, Izabelė atrodė paika, tai turbūt šito nesuprato,— atsakė Osmondas.

— Bet mano šėtoniškumas ją ir išmušė iš vėžių. Aš buvau pati ne savo valioje. Kažko negero apvaldyta. O gal gero, pati neišmanau. Tu ne tik išdžiovinai man ašaras — mano sielą išdžiovinai.

— Vadinasi, ne mano kaltė dėl tokio žmonos stovio,— tarė Osmondas.— Malonu nuo minties, kad tavo poveikio vaisiai man kris. Argi nežinai, kad siela — nemirtinga? Kaip ji galėtų patirti pokyčius?

— Netikiu jos nemirtingumu. Tikiu, kad ją galima visiškai sunaikinti. Taip ir atsitiko mano sielai, kuri pradžioje buvo oho, duok Dieve; o už tai turiu tau dėkoti. Tu esi labai blogas,— pridūrė ji rimtai pabrėždama.

— Tai mudu šitaip išsiskirsime? — paklausė Osmondas su tyčiniu šaltumu.

— Net nežinau, kaip mudu turėtume išsiskirti. O, kad žinočiau! Kaip skiriasi blogi žmonės, surišti bendro nusikaltimo? Per tave aš dabar tokia pat bloga kaip ir tu.

— Nesuprantu. Mano požiūriu, tu gana gera,— tarė Osmondas, ir apsimestas abejingumas darė jo žodžius itin paveikius.

O madam Merl savitvarda blėso ir dar jokia kita proga, kuria mes turėjome malonumo su ja susitikti, ji nebuvo taip susilpnėjusi kaip dabar. Akių blizgesys užgeso, šypsena rodė skausmingas pastangas.

— Gana gera, jei štai ką iš savęs padariau? Matyt, tai turi galvoje?

— Gana gera, jei visada esi žavi,— sušuko Osmondas irgi šypsodamasis.

— O Viešpatie! — sušvabždėjo jo pašnekovė ir, nepaisant viso brandaus jos gaivumo, pakartojo tokį pat judesį, kokio rytą per ją griebėsi Izabelė: nulenkė galvą ir užsidengė rankomis veidą.

— Visgi žadi apsiverkti? — paklausė Osmondas; jai nė nepakrutėjus primetė: — Ar aš kada tau esu skundęsis?

Ji iškart nuleido rankas.

— Ne, tu kitaip atsikeršiji — *jai* viską iškrauni.

Osmondas dar labiau atkorė galvą ir spoksojo į lubas,— būtum pamanęs, kad šitaip, gal kiek familiariai, kreipiasi į dangaus jėgas.

— Ak, ta moterų vaizduotė! Iš pamatų subjaurota. Kalbi apie kerštą kaip trečiaeilis romanistas.

— Žinoma, ko tau skųstis. Neatsidžiaugi savo pergale.

— Būtų smalsu, ką tu vadini mano pergale?

— Įbauginai savo žmoną.

Osmondas pakeitė pozą: pasilenkė į priekį, pasidėjo rankas ant kelių ir įsispitrijo į gražų seną persišką kilimą po kojomis. Jo povyza bylojo jį nesitaikstant su niekieno nuomone, viskam, net laikui, turint savą matą; dėl šios savybės jis kartais būdavo labai sunkus pašnekovas.

— Izabelė manęs nebijo, ir aš šito nenorėčiau,— tarė jis galų gale.— Kam mane kurstai, sakydama tokius dalykus?

— Aš apmąsčiau, kaip tu gali man pakenkti,— atsakė madam Merl.— Šįryt pamačiau, kad tavo žmona manęs bijo, bet ji bijo ne manęs, o tavęs manyje.

— Matyt, jai prikalbėjai labai netinkamų dalykų, ir aš čia niekuo dėtas. Man neaišku, ko apskritai pas ją reikėjo eiti. Ir be jos tu sugebi veikti. Tavęs aš tikrai nesu įbauginęs, man tai aišku,— kalbėjo jis toliau,— tad kaip būčiau įbauginęs ją? Judvi vienodo narsumo. Neišmanau, iš kur prisilasiojai šitokių niekų? Turėtum

jau mane pažinti.— Sulig tais žodžiais jis atsistojo, priėjo prie židinio ir įsmeigė akis į dailius reto porceliano puošmenų pavyzdžius, išdėliotus ant atbrailos, tarsi pirmą kartą juos matydamas. Paėmęs mažą puodelį laikė rankoje ir ta pačia ranka atsirėmęs į atbrailą dėstė toliau: — Visur tu įžiūri ko nėra, viską perdedi, o kas yra — pražiūri. Aš ne toks sudėtingas, kaip manai.

— Aš ir manau, kad tu labai nesudėtingas.— Ir madam Merl įbedė žvilgsnį į savo puoduką.— Ilgainiui priėjau prie tokios išvados. Kaip sakau, turiu apie tave savo nuomonę nuo seno, bet tik po jūsų vestuvių kaip reikiant tave perpratau. Pamačiau, koks esi savo žmonai, geriau, negu koks buvai man. Prašau būti atsargesniam su šiuo brangiu daiktu.

— Jis jau šiek tiek įskilęs,— atsakė šaltai Osmondas, padėdamas puoduką atgal.— Jei manęs nesupratai prieš mano vedybas, buvai labai negalvota ir negailestinga, kad užspendei mane į kampą. Tačiau man pačiam tas kampas patiko, maniau, jame bus jauku. Aš tenorėjau labai nedaug — norėjau tik jos meilės.

— Bekraštės meilės!

— Taip, kas gi tokiais atvejais tenkinasi mažu. Taip sakant, kad mane garbintų. O, taip, šito aš norėjau.

— Aš tavęs niekad negarbinau,— tarė madam Merl.

— A, bet dėjais garbinanti!

— Tiesa, man niekad neprikišai, kad aš — jaukus kampelis,— nesiliovė madam Merl.

— Mano žmona atsisakė — nuo viso to atsisakė,— tarė Osmondas.— Jei pasišovei iš to daryti tragediją... kažin, ar čia jai tragedija.

— Tragedija man,— suriko madam Merl ir atsistojo, giliai atsidusdama, bet drauge nužvelgdama židinio atbrailos papuošalus.— Matyt, būsiu skaudžiai pamokyta, kokia nepalanki yra melaginga padėtis.

— Kalbi sentencijomis kaip iš knygos. Reikia ieškoti nusiraminimo ten, kur jo galima rasti. Žmona manęs nemyli, bent myli duktė. Penzė bus man atpildas. Laimė, kad jai neturiu jokių priekaištų.

— A,— tarė ji švelniai,— jei turėčiau dukterį...

Osmondas palūkėjęs kiek oficialiai pareiškė:

— Ir kitų vaikais galima labai domėtis!

— Tu dar panašesnis į sentencijų knygą negu aš. Visgi mus kažkas riša.

— Gal mintis, kiek blogo galiu tau padaryti? — paklausė Osmondas.

— Ne, mintis, kiek galiu padaryti tau gero. Štai to,— kalbėjo toliau madam Merl,— aš taip pavydėjau Izabelei. Norėjau, kad čia būtų mano darbas,— pridėjo ji, ir jos veidas, kuris buvo pasidaręs atšiaurus ir piktas, vėl tapo ramus kaip visada.

Jos draugas pasiėmė skėtį ir skrybėlę, porą kartų perbraukė per skrybėlę palto rankogaliu ir tarė:

— Apskritai, man regis, būtų geriausia, jei pasikliautumei manimi.

Jam išėjus ji pirmiausia nuėjo prie židinio ir paėmė nuo atbrailos tą suniekintą, anot jo, skilusį puodelį, bet žiūrėjo į jį nematydama.

— Negi aš taip žemai puoliau tuščiai? — sudejavo ji nežinia kam.

L SKYRIUS

Grafienė Džemini nebuvo susipažinusi su senovės paminklais, todėl Izabelė kartas nuo karto pasisiūlydavo parodyti šias įdomias relikvijas ir paskirti jų popietinius pasivažinėjimus istoriniams tikslams. Grafienė, apskelbusi savo brolienę išsimokslinimo stebuklu, niekad neprieštaravo ir apžiūrinėdavo romėnų plytų mūrinius kantriai nelyginant šiuolaikinių audinių pavyzdžius. Istorijos žinių ji neturėjo, nebent tam tikro anekdotinio pobūdžio, ir sau tuo atžvilgiu buvo atlaidi, tačiau ji taip džiaugėsi būdama Romoje, kad tetroško plaukti pasroviui. Ji kasdien būtų mielai praleidusi po valandą tamsioje Tito pirčių[93] drėgmėje, kad tik už tai būtų galėjusi ilgiau paviešėti Rokanero rūmuose. O Izabelė nebuvo griežta čičeronė; ji lankydavosi griuvėsiuose daugiau todėl, kad čia buvo galima kalbėtis kitomis temomis nei Florencijos damų meilės romanai, apie kuriuos grafienė porindavo nepailsdama. Tenka pridurti, jog per tokias išvykas grafienė atsisakydavo aktyvaus domėjimosi, geriau sėdėdavo karietoje ir aikčiodavo, kaip viskas esą įdomu. Šitokiu būdu ji apžiūrėjo ir Koliziejų, be galo nuvildama savo dukterėčią, kuri, nepaisant visos pagarbos tetai, niekaip negalėjo suprasti, ko ta neišlipa iš karietos ir neapžiūri

statinio iš vidaus. Penzė retai kada gaudavo paklaidžioti, todėl jos požiūris nebuvo visiškai nesavanaudiškas; galima spėti, kad jos turėta slaptos vilties, jog sykį įžengusi į vidų, tėvų viešnia susigundys užlipti ir ligi viršutinių eilių. Vieną malonią dieną, kai vėjuotas kovas aprimo ir padvelkė pavasariu, grafienė pareiškė norą atlikti tokį žygį. Visos trys damos kartu nuėjo į Koliziejų, ir Izabelė paleido jas paklajoti. Ji dažnai užlipdavo ant tų apleistų laiptų, nuo kurių romėnų minia kadaise riaumodama reikšdavo pritarimą ir kur dabar giliuose plyšiuose žydėjo (jei joms leisdavo) laukinės gėlės; šiandien ji jautėsi pavargusi ir linko pasėdėti sunykusioje arenoje. Be to, norėjo atvangos nuo grafienės, dažnai reikalaujančios iš kito daugiau dėmesio, nei pati rodė; Izabelė vylėsi, jog būdama viena su dukterėčia, grafienė leis dulkėms nusėsti ant senųjų Arnidos skandalų. Todėl ji pasiliko apačioje, o Penzė nusivedė neišrankiąją tetą stačiais plytų laiptais, kurių papėdėje sargas atrakina aukštus medinius vartus. Pusė didelio aprėminto ploto skendo šešėlyje; vakarinė saulė buvo atgaivinusi rausvą didžiųjų travertinos luitų atspalvį — tą spalvą, kuri vienintelė tėra gyva šiuose milžiniškuose griuvėsiuose. Šen bei ten praeidavo koks kaimietis ar turistas, įsmeigęs akis į dangų, kur suko ratus ir nardė būriai kregždžių. Netrukus Izabelė pajuto, kad vienas iš lankytojų, taip pat esantis viduryje arenos, atkreipė į ją dėmesį ir žiūri palenkęs galvą tokia poza, kuri jai prieš kelias savaites įstrigo atmintyje kaip žlugdomo, bet neįveikiamo ryžto poza. Šitaip dabar žiūrėti galėjo tik ponas Edvardas Rozjė; ir iš tiesų šis džentelmenas dabar svarstė — prašnekinti ją ar ne. Įsitikinęs, kad ji čia be palydovų, priėjo arčiau ir tarė, jog nors ji neatsako į jo laiškus, gal neužsikimš ausų, kai jis kalbės. Ji atsakė, kad jos podukra čia pat ir kad skirsianti jam tik penkias minutes; jis tuoj pat išsitraukė laikrodį ir prisėdo ant aptrupėjusio luito.

— Trumpai šnekant,— prabilo Edvardas Rozjė,— aš pardaviau visus savo dailės mažmožius! — Izabelė nenoromis iš siaubo suriko, tarsi jis būtų jai prisipažinęs, kad jam ištraukė visus dantis.— Pardaviau aukcione *Hôtel Drouot*,— pasakojosi jis.— Tai įvyko prieš tris dienas, ir man telegrafu pranešė apie rezultatus. Puikūs.

— Džiugu girdėti, bet verčiau būtumėte savo grožybių nepardavęs.

— Užtat turiu pinigų — penkiasdešimt tūkstančių dolerių. Ar dabar ponui Osmondui būsiu turtingas?

— Vien dėl to juos pardavėte? — paklausė jautriai Izabelė.

— O dėl ko gi kito? Aš vien apie tai galvoju. Nuvažiavau į Paryžių ir viską sutvarkiau. Aukcione nepajėgiau dalyvauti, būtų buvę per sunku akyse jų netekti, būčiau neišlaikęs. Patikėjau juos geroms rankoms ir gavau geras kainas. Beje, emalius pasilikau. Dabar pinigai kišenėje, ir jis nesakys, kad aš neturtingas! — sušuko narsiai vaikinas.

— Dabar jis sakys, kad jūs neprotingas,— tarė Izabelė, lyg Gilbertas Osmondas šito anksčiau nebūtų sakęs.

Rozjė pašnairavo į ją.

— Ar manote, kad be savo mažmožių aš — niekas? Ar manote, kad jie geriausia, ką turiu? Taip jie man sakė ir Paryžiuje; o, jie išklojo viską atvirai. Bet jie nėra matę jos!

— Mielas mano drauge, jūs vertas laimės,— tarė iš širdies Izabelė.

— Jūsų balsas toks liūdnas, nelyginant sakytumėte, jog man nieko neišeis.— Ir jis su neslepiamu nerimu stengėsi ką nors išskaityti iš jos akių. Jo laikysena buvo kaip žmogaus, kuris buvo paūgėjęs puse galvos nuo to, kad savaitę apie jį kalbėjo visas Paryžius, bet kurį graužia nuojauta, jog, nepaisant iškilusios jo padėties, dar vienas kitas iš užsispyrimo jį laiko menku.— Žinau, kas čia įvyko, kol manęs nebuvo,— toliau kalbėjo jis.— Ko dar tikisi ponas Osmondas, kai ji atstūmė lordą Vorbertoną?

— Kad ji ištekės už kito didiko,— atsakė pagalvojusi Izabelė.

— Už kokio didiko?

— Tokio, kurį jis išrinks.

Rozjė pamažu atsistojo, kišdamasis laikrodį į liemenės kišenėlę.

— Jūs iš kažko juokiatės, bet šį kartą, manau, ne iš manęs.

— Net tokios minties neturėjau. Aš retai kada juokiuosi. O dabar jau eikite.

— Man nėra ko bijoti,— pareiškė Rozjė nė nejudėdamas iš vietos.

Gal jis ir teisybę sakė, bet, matyt, drąsesnis jautėsi, tokį pareiškimą darydamas pagarsintu balsu, kiek savimeiliškai pasisupdamas ant pirštų galų ir apžvelgdamas Koliziejų, tartum tas būtų pilnas publikos. Staiga Izabelė pamatė jo veido spalvą keičiantis,— publikos čia būta daugiau nei jis manė. Atsigręžusi ji pamatė iš trumpos ekskursijos sugrįžtant abi savo drauges.

— Tikrai jau eikite,— skubiai pasakė ji.

— Ak, brangioji ponia, pasigailėkite manęs! — pralemeno Edvardas Rozjė balsu, keistai nesiderinančiu su ką tik čia pacituotu pareiškimu. Ir karštai, tarsi prispaustam bėdų žmogui būtų šovusi išganinga mintis, pridūrė: — Ar ta dama — grafienė Džemini? Labai norėčiau būti su ja supažindintas.

Izabelė pasižiūrėjo į jį.

— Ji broliui neturi jokios įtakos.

— Ak, kokį pabaisą iš jo darote! — Jis atsisuko į grafienę, kuri aplenkė Penzę, paspartino žingsnį, pažvalėjusi, matyt, kad pamatė brolienę šnekučiuojantis su labai dailiu vyriškiu.

— Džiaugiuosi, kad bent emalius pasilikote! — šūktelėjo Izabelė, pasitraukdama nuo jo.— Ji nuėjo tiesiai prie Penzės, kuri, išvydusi Edvardą Rozjė, stabtelėjo, nudelbusi akis.— Grįžkime į karietą,— tarė jai švelniai.

— Taip, jau laikas,— dar švelniau atsakė Penzė. Ir nuėjo daugiau nieko nė netarstelėjusi, nestabtelėjusi ir negrįžtelėjusi.

Tačiau Izabelė nesivaržydama atsigrįžo ir pamatė, jog grafienė tuoj susitiko su ponu Rozjė. Tas nusiėmęs skrybėlę šypsodamasis jai lenkėsi, tikriausiai sakėsi vardą, pavardę, o palinkusi iškalbi grafienės nugara rodė palankumą. Tačiau tas vaizdas greitai dingo iš akių, nes Izabelė su Penze tuoj sulipo į karietą. Penzė sėdėjo priešais pamotę, iš pradžių nuleidusi akis, paskui jas pakėlė ir įsmeigė į Izabelę. Iš jų švietė gailus spindulys — drovios aistros kibirkštis — ir palietė Izabelės širdį. Ir tuo metu, palyginus nerimastingą mergaitės ilgesį, apibrėžtą idealą, su savo pačios džiovinančia neviltimi, per ją plūstelėjo pavydo banga.

— Vargšelė Penzė! — jautriai tarė ji.

— Nieko tokio! — skubiai atsakė Penzė tarsi atsiprašydama.

Tuomet stojo tyla; grafienė nesiskubino.

— Ar tetai viską aprodei, ar jai patiko? — galiausiai prabilo Izabelė.

— Taip, viską aprodžiau, ir, manyčiau, ji buvo labai patenkinta.

— Turbūt nepavargai?

— O ne, ačiū, nepavargau.

Grafienė vis dar nesirodė, ir Izabelė liepė liokajui nueiti į Koliziejų ir priminti, kad jos laukia. Jis netrukus grįžo ir pranešė, jog sinjora grafienė prašiusi nelaukti — ji parvažiuosianti pasisamdžiusi vežiką.

Praėjus maždaug savaitei po to, kai Rozjė taip greit įgijo šios damos prielankumą, Izabelė, vėlokai įėjusi į savo kambarį apsirengti pietums, rado ten Penzę. Mergaitė, matyt, jos laukė; ji atsistojo nuo žemos kėdės ir tarė tyliu balsu:

— Atleiskite už tokį savavaliavimą. Bet čia paskutinis kartas — bent artimiausiu metu.

Jos balsas buvo kaip nesavas, akys išplėstos, visa kažkokia išsigandusi, susijaudinusi.

— Negi tu kur išvažiuoji?! — sušuko Izabelė.

— Išvažiuoju į vienuolyną.

— Į vienuolyną?

Penzė pasiekusi apsikabino Izabelę ir padėjo galvą jai ant peties. Šitaip ji stovėjo kaip sustingusi, ir Izabelė pajuto ją virpant. Tas drebulys išsakė viską, ko ji nepajėgė žodžiais pasakyti. Izabelė ją prisispaudė.

— Kodėl tu važiuoji į vienuolyną?

— Nes tėtis mano, kad taip bus geriau. Jis sako, kad jaunai merginai gerai protarpiais atsitolinti. Sako, jog nuolat ir nuolat žmonėtis merginai negerai. O ten bus proga bent kiek atsiskirti, bent kiek pamąstyti.— Penzė kalbėjo trumpais atsainiais sakiniais, lyg pati savimi nepasitikėdama; galiausiai su nepralenkiama savitvarda pridūrė: — Taip, tėtis teisus. Aš šią žiemą tiek žmonėjausi.

Tokia žinia padarė Izabelei keistą įspūdį, tarsi būtų turėjusi didesnę reikšmę, nei mergaitė numanė.

— Kada tai buvo nutarta? — paklausė ji.— Aš apie tai nieko negirdėjau.

— Tėtis man pranešė prieš pusvalandį; manė, kad nėra ko iš anksto apie tai daug šnekėti. Madam Katrina atvyks manęs be penkiolikos septynios, o aš pasiimsiu tik dvi sukneles. Aš ten pabūsiu tik kelias savaites; man ten tikrai bus labai gera. Vėl pasimatysiu su visomis poniomis, kurios man buvo tokios geros, susitiksiu su mažomis mergytėmis, kurios ten mokosi. Aš myliu mažas mergytes,— pasakė Penzė su miniatiūriniu didingumu.— Ir motinėlę Katriną myliu. Pagyvensiu tykiai, daug galvosiu.

Izabelė klausėsi, užspaudusi kvapą; ji buvo amo netekusi.

— Kai kada pagalvok ir apie mane.

— O, kuo greičiau atvažiuokite manęs aplankyti! — sušuko Penzė; jos šauksmas buvo visai kitoks negu ką tik išdėstytos didvyriškos mintys.

Izabelė nepajėgė nė žodžio ištarti, ji nieko nesusigaudė, tik pajuto, kaip menkai tepažįsta savo vyrą. Jos atsakymas jo dukteriai buvo ilgas švelnus pabučiavimas.

Po pusvalandžio ji išgirdo iš savo kambarinės, kad su vežiku atvažiavusi madam Katrina išsivežė sinjoriną. Prieš pietus įėjusi į svetainę rado ten grafienę Džemini vieną, kuri saviškai krestelėjusi galvą taip apibūdino šį įvykį: *„En voilà, ma chère, une pose!“* *

Bet jeigu tai apsimetimas, Izabelė nesusigaudė, kuo jos vyras apsimeta. Tik miglotai nujautė, kad jis turi kur kas daugiau principų, nei ji manė. Jai jau buvo tapę įpročiu sverti kiekvieną jam sakomą žodį, ir nors gal keista, vyrui įėjus, valandėlę ji neužsiminė apie tokį ūmų jo dukters išvykimą; prašneko apie tai tik susėdus už stalo. Tačiau ji buvo užgynusi sau ko nors klausinėti Osmondą. Nebent galėjo pati ką išsakyti, ir šį kartą jai savaime išsiveržė:

— Aš labai pasigesiu Penzės.

Pakreipęs galvą, jis kurį laiką žiūrėjo į gėlių krepšelį viduryje stalo.

— A taip,— prabilo pagaliau,— aš apie tai pagalvojau. Tu galėsi ją lankyti, tik ne per dažnai. Manau, tau įdomu, kodėl ją išsiunčiau pas pamaldžiąsias seseris, bet vargu ar pajėgtum suprasti. Tiek to, nesivargink. Todėl apie tai nieko ir nešnekėjau. Nesitikėjau supratimo. Toks mano įsitikinimas, kad tai įeina į dukters auklėjimą. Duktė turi būti gaivi ir daili, tyra ir švelni. Šiuolaikinės moralės supama ji gali apsivelti, apsiglamžyti. Ir dabar Penzė jau kiek apsivėlusi, apsipešiojusi — per daug pasitrankė. Kartkartėmis nuo viso to bruzdesio, blaškymosi, maišaties — vadinamojo aukštuomenės gyvenimo — ją reikia atitraukti. Vienuolynuose labai ramu, labai patogu, labai išganinga. Man gera nuo minties, kad ji ten, sename sode, po arkada, tarp tykių dorovingų moterų. Daugis jų kilimo iš aukštuomenės. Ten ji gali skaityti, piešti, skambinti pianinu. Aš susitariau, kad ji kuo mažiausiai būtų varžoma. Ten ji nepatirs jokio asketizmo, tik šiokį tokį atsiskyrėliškumą. Turės kada pamąstyti, o aš noriu, kad dėl kai ko susimąstytų.— Osmondas kalbėjo iš reto, apgalvotai, vis dar pakreipęs galvą ir vis dar žvelgdamas į gėlių krepšelį. Tačiau intonacija rodė jį ne tiek stengiantis paaiškinti, kiek viską pavaizduoti žodžiais — ar net

* Štai, brangioji, kokia poza! (*Pranc.*)

vaizdais — kad pats galėtų pasižiūrėti, kaip atrodo. Kiek pasvarstė, koks išėjo paveikslas, ir, matyt, liko labai patenkintas. Po to toliau kalbėjo: — Visgi katalikai išmintingi. Vienuolynas — didis institutas, mes be jo niekaip neapsieitume: jis atitinka svarbiausias šeimos ir visuomenės reikmes. Tai gražaus išsiauklėjimo mokykla, vidinės ramybės mokykla. O ne, aš nenoriu atskirti savo dukters nuo šio pasaulio,— pridūrė jis,— nenoriu, kad ji visas mintis kreiptų į aną pasaulį. Ir šis pasaulis jai bus labai geras, ir ji gali apie jį galvoti kiek tinkama, bet privalo teisingai galvoti.

Izabelė su ypatingu dėmesiu sekė jo apmetamą vaidinį; jis buvo nepaprastai įdomus. Tarsi parodė, ko gali griebtis jos vyras, norėdamas pasiekti, ką sumanęs,— netgi gležnai dukteriai gali taikyti teorijas. Izabelė nesuprato, koks jo tikslas, veikiau, suprato ne visai, bet kur kas geriau, nei jis tikėjosi ar troško, nes buvo tikra, kad visas jo sumanymas — įmantri mistifikacija, skirta jai ir nukreipta į jos vaizduotę. Jo norėta griebtis kažko staigaus, savavališko, kažko nelaukto ir rafinuoto, pabrėžti, koks skirtumas tarp jos polinkių ir jo, parodyti, kad jei savo dukterį jis laiko brangiu meno kūriniu, savaime suprantama, jog turi rūpintis paskutiniais potėpiais. Jei jis norėjo efekto, jam pasisekė — nuo jo pasielgimo Izabelei apmirė širdis. Penzei vienuolynas pažįstamas nuo vaikystės, ten ji buvo kaip tikruose namuose, ji mylėjo dievobaimingas seseris, o jos mylėjo ją, todėl tuo kartu tokia lemtis nebuvo sunki. Ir vis dėlto mergaitė buvo išsigandusi; įspūdis, kurio siekė tėvas, be abejonės, bus stiprus. Senos protestantų tradicijos nebuvo išdilusios Izabelei iš atminties, ir, jai mąstant apie pribloškiantį vyro talentą — ji sėdėjo, kaip ir jis žiūrėdama į gėlių krepšelį,— vargšė Penzė atrodė tragedijos herojė. Osmondas norėjo parodyti, kad jo niekas nesulaikys, ir jo žmonai buvo sunku net dėl akių dėtis valgant. Šiokia tokia atvanga buvo išgirdus aukštą dirbtinoką brolienės balsą. Grafienė turbūt irgi svarstė šį įvykį, bet priėjo prie visai kitos išvados nei Izabelė.

— Mano brangusis Osmondai,— tarė ji,— paika laužti iš piršto tiek priežasčių priežastėlių vargšės Penzės nušalinimui pateisinti. Ko tiesiai nesakai, kad nori Penzę laikyti toliau nuo manęs? Ar tik nesužinojai, kad aš apie poną Rozjė labai geros nuomonės? Tikrai labai geros, jis man *simpatissimo**. Per jį aš patikėjau tikra

* Kuo maloniausias (*ital.*).

meile; anksčiau netikėjau! Tu, aišku, nutarei, kad turėdama tokius įsitikinimus, aš esu pasibaisėtina draugija Penzei.

Osmondas gurkštelėjo vyno, jis atrodė kuo puikiausios nuotaikos.

— Mano brangioji Eme,— atsakė jis su šypsena, lyg sakydamas komplimentą.— Nežinau, kokie tie tavo įsitikinimai, bet jei įtarčiau, kad jie nesiderina su manaisiais, ar nebūtų daug paprasčiau nušalinti tave?

LI SKYRIUS

Grafienė nebuvo nušalinta, bet pajuto, kad brolio svetingumas gali greit nustoti galiojęs. Savaitė po šio įvykio Izabelė iš Anglijos gavo telegramą, išsiųstą iš Gardenkorto su visais ponios Tačit autorystės ypatumais. „Ralfo dienos suskaitytos,— rašė ji,— jei palanku, norėtų su tavim pasimatyti. Prašo pasakyti, kad važiuotum tik tuo atveju, jei esi nevaržoma kitų pareigų. Nuo savęs pridėsiu, kad tu daug šnekėdavai apie savo pareigas ir svarstydavai, kokios jos, smalsu, ar jau išsiaiškinai. Ralfas prie mirties, ir šalia daugiau nieko nėra". Izabelei ši žinia nebuvo netikėta, nes Henrieta Stekpoul jai smulkiai aprašė kelionę į Angliją su dėkinguoju ligoniu. Ralfas grįžo vos gyvas, bet ji sugebėjo atgabenti jį į Gardenkortą, kur jis iškart atgulė ir, kaip rašė panelė Stekpoul, matyt, jau nepasikels. Ji pridėjo, kad, teisybę sakant, ant jos rankų buvo ne vienas, o du ligoniai, nes ponas Gudvudas, iš kurio nebuvę jokios naudos, irgi paliego, tik nuo kitokios ligos negu ponas Tačitas. Paskui dar brūkštelėjo turinti užleisti mūšio lauką poniai Tačit, ką tik grįžusiai iš Amerikos ir jai iškart davusiai suprasti, kad jokių interviu Gardenkorte nepageidaujanti. Tuoj po Ralfo atvykimo į Romą Izabelė buvo parašiusi tetai — pranešusi, kad jo būsena labai rimta, ir patarusi neatidėliojant grįžti į Europą. Ponia Tačit telegrama padėkojo už šį perspėjimą, ir daugiau iš jos Izabelė negavo jokios žinios, tik antrą čia pateiktą telegramą.

Izabelė valandėlę stovėjo, spoksodama į šį pranešimą, paskui įsikišo jį į kišenę ir žengė tiesiai prie vyro kabineto durų. Ties jomis vėl stabtelėjo, paskui atidarė ir įėjo. Osmondas sėdėjo už stalo prie lango, priešais, paremtas į knygų stirtą, buvo atverstas foliantas su mažų spalvotų graviūrų iliustracijomis, ir Izabelė netruko pastebėti, kad Osmondas kopijuoja senovinės monetos piešinį. Šalia

buvo akvarelių dėžė ir plonų teptukų, ir jis jau buvo perpiešęs ant švarutėlio popieriaus lakšto subtilų švelniai nuspalvintą diską. Jis sėdėjo nugara į duris, bet ir neatsigręždamas pažino žmoną.

— Atleisk, kad trukdau,— tarė ji.

— Aš, eidamas į tavo kambarį, pasibeldžiu,— atsakė jis, neatsitraukdamas nuo darbo.

— Pamiršau, dabar galva kuo kitu užimta. Mano pusbrolis prie mirties.

— A, netikiu,— tarė Osmondas, pro didinamąjį stiklą apžiūrinėdamas savo piešinį.— Jis jau buvo prie mirties, kai mes vedėmės; pergyvens mus visus.

Izabelė neturėjo kada susimąstyti, pasverti tokį tyčinį cinizmą; paglemžta savo ketinimo, ji toliau kaip niekur nieko išklojo:

— Teta man atsiuntė telegramą, aš turiu važiuoti į Gardenkortą.

— O ko tau važiuoti į Gardenkortą? — paklausė Osmondas lyg šiaip sau iš smalsumo.

— Pamatyti Ralfą prieš mirtį.

Šį sykį jis neatsikirto, o sėdėjo įgulęs į savo darbą, lyg menkiausias vangumas čia būtų pražūtingas.

— Nematau jokio reikalo,— pagaliau prasižiojo.— Jis čia buvo atvykęs pasimatyti. Aš tam nepritariau; mano manymu, jo buvimas Romoje — didelė klaida. Bet kenčiau, nes maniau, kad judu matotės paskutinį kartą. O dabar man sakai, kad tai nebuvo paskutinis kartas. Ak, kokia tu nedėkinga!

— O už ką turėčiau būti dėkinga?

Gilbertas Osmondas padėjo į šoną mažus piešimo reikmenis, nupūtė dulkelę nuo savo piešinio, iš lėto atsistojo ir pirmą kartą pakėlė akis į žmoną.

— Kad tau nekliudžiau, kol jis buvo čia.

— O taip, dėkoju. Puikiai prisimenu, kaip ryškiai man davei suprasti, kad nepritari. Aš taip džiaugiausi, kad jis išvyko.

— Tuomet duok jam ramybę. Nelakstyk paskui jį.

Izabelė nukreipė nuo jo akis ir įbedė į piešinį.

— Aš privalau važiuoti į Angliją,— tarė ji puikiai susivokdama, kad irzliam ir išrankiam žmogui jos tonas gali pasirodyti bukai užsispyręs.

— Jei važiuosi, man nepatiks,— metė Osmondas.

— O kodėl turėčiau šito paisyti? Nepatiks, jei ir nevažiuosiu.

Kad ir ką daryčiau ar nedaryčiau, tau vis vien nepatinka. Dediesi manąs, kad aš meluoju.

Osmondas pablyško, su šalta šypsena tarė:

— Ak štai dėl ko privalai važiuoti? Ne pasimatyti su pusbroliu, o kad man atkeršytum.

— Kerštas man svetimas.

— Užtat man ne. Neduok progos.

— Tu tik ir lauki progos. Geiste geidi, kad kur prasižengčiau.

— Tokiu atveju turėčiau džiūgauti, jei man nepaklustum.

— Jei nepaklusčiau? — pertarė Izabelė tyliu balsu, kuris galėjo pasirodyti nuolankus.

— Trumpai ir aiškiai: jei šiandien išvažiuotum iš Romos, tai būtų iš anksto apgalvotas, iš anksto apskaičiuotas pasipriešinimas.

— Kaip gali vadinti iš anksto apgalvotu? Tik prieš tris minutes gavau tetos telegramą.

— Tu galvoji greitai; čia Dievo dovana. Nėra ko tęsti mūsų ginčo, mano pageidavimą žinai.

Jis stovėjo kur stovėjęs, lyg laukdamas, kada ji išeis.

Bet ji iš vietos nepakrutėjo; kad ir kaip keista, negalėjo pakrutėti, norėjo toliau prieš jį teisintis,— jis turėjo neišmatuojamą galią pasėti joje tokią būtinybę. Nepaisant visų jos nusistatymų, jis visada sugebėdavo šitaip pakreipti jos vaizduotę.

— Toks tavo pageidavimas nepagrįstas,— tarė Izabelė,— o mano noras važiuoti pagrįstas. Man trūksta žodžių, koks tu neteisus. Bet turbūt pats žinai. Štai kas apgalvota — tavo priešinimasis. Jis iš piktos valios.

Ji vyrui niekad balsu nebuvo ištarusi juodžiausių apie jį minčių, ir Osmondo ausiai jos, matyt, buvo naujiena. Bet jis neišsidavė nustebęs, jo šaltakraujiškumas turbūt bylojo apie tvirtą įsitikinimą, kad žmona neatsilaikys prieš jo sumanias pastangas išmušti ją iš pusiausvyros.

— Tuo jis stipresnis,— atsakė jis. Ir lyg duodamas draugišką patarimą pridūrė: — Visa tai labai rimta.

Ji tai pripažino; gerai suvokė, koks tai svarbus momentas, ir suprato, kad jiedu priėjo lemtingą tašką. Padėtis buvo rimta, ji elgėsi atsargiai — tylėjo, ir jis dėstė toliau:

— Sakai, pageidavimas nepagrįstas? Labai pagrįstas. Aš iš sielos gelmių priešinuosi tokiam tavo ketinimui. Tai negarbinga, netaktiška, nepadoru. Tavo pusbrolis man yra grynas niekas, ir aš

neįsipareigojęs jam daryti nuolaidų. Jau padariau vieną — nemažą. Dėl tavo santykių su juo, kol jis čia buvo, aš jaučiausi kaip ant žarijų, bet nesikišau, nes savaitė po savaitės tikėjausi, kad jis išvažiuos. Man jis niekad nebuvo prie širdies, ir aš jam ne prie širdies. Todėl tavo širdis prie jo taip ir linksta, kad jis nekenčia manęs,— tarė Osmondas, ir jo balsas vos pagaunamai virptelėjo.— Aš turiu savo sampratą, ką mano žmonai dera ir ko nedera daryti. Jai nedera vienai trenktis per visą Europą, pamynus mano karščiausią troškimą, tik tam, kad pasėdėtų prie kito vyro patalo. Kas tas tavo pusbrolis tau, mums? Niekas. Tu labai raiškiai šypsais, kai aš sakau „mums", bet užtikrinu, ponia Osmond, kad man daugiau niekas nerūpi, tik *mes, mes.* Aš labai rimtai žiūriu į mūsų vedybinį gyvenimą; tu, ko gero, įsigijai kitokį požiūrį. Kiek man žinoma, mes nei išsiskyrę, nei susipykę; man mūsų sąjunga neskaidoma. Tu man artimesnė nei bet kokia kita žmogiška būtybė, beje, kaip ir aš tau. Gal tai ir nemalonus artumas, bet, šiaip ar taip, laisvai mūsų pasirinktas. Žinau, tau nepatinka, kai apie tai primenama, bet aš mielai tai darau, nes... nes...— Jis nutilo, lyg ketindamas pasakyti kažką ypač įtikinamo,— ...nes, mano galva, mes turime atsakyti už savo veiksmų pasekmes, o gyvenime man brangiausia žmogaus garbė.

Jis kalbėjo rimtai, netgi švelniai, balse buvo išnykusios visos šaižios gaidos. Jo rimtis prigesino žmonos veržlumą, tas ryžtas, su kuriuo ji žengė į jo kambarį, įkliuvo į plonų gijų raizgalynę. Paskutiniai jo žodžiai jau nebuvo liepimas, o greičiau prašymas, ir nors ji numanė, kad bet kokia jo pagarba — tai tik nudailintos jo savimylos išraiška, jis gynė tai, kas amžina ir neliečiama kaip kryžiaus ženklas ar tėvynės vėliava. Jis kalbėjo vardan kažko švento ir brangaus — vardan išsaugojimo impozantiškos formos. Jiedu jausmais jau buvo nutolę vienas nuo kito, kaip reta kuri nusivylusi savo meile pora, tik dar veiksmais neišsiskyrę. Izabelė nebuvo pasikeitusi,— senas jos teisybės troškimas dar buvo toks pat gajus, bet dabar, klausantis šventvagiškos Osmondo sofistikos, tas troškimas suspurdėjo, žadėdamas vyrui pergalę. Jai dingtelėjo, kad jo noras bent dėl akių išsaugoti padorumą visgi nuoširdus, o jau tai savaime nuopelnas. Prieš dešimt minučių ji pajuto beatodairiško poelgio džiaugsmą — jau seniai nepatirtą džiaugsmą, bet nuo Osmondo pražūtingo prisilietimo tas poelgis staiga ėmė virsti lėtu atsižadėjimu.

Bet jeigu ji turi atsižadėti, tegul jis žino, kad ji yra auka, bet ne apgaulės auka.

— Žinau, kad tu įvaldęs patyčių meną,— tarė ji.— Kaip drįsti kalbėti apie neišardomą sąjungą, kaip drįsti sakyti, kad esi patenkintas? Kokia tai sąjunga, jei mane kaltini veidmainyste? Koks tas tavo pasitenkinimas, jei širdyje vien šlykščiausi įtarimai?

— Toks, kad nepaisant šių trūkumų, mes padoriai gyvename kartu.

— Mes negyvename padoriai kartu! — suriko Izabelė.

— Jei išvyksi į Angliją, be abejo, ne.

— Kas čia tokio, vieni niekai. Iš manęs galima kur kas daugiau tikėtis.

Jis pakėlė antakius ir net kilsterėjo pečius,— tiek ilgai pragyvenęs tarp italų buvo išmokęs jų mimikos.

— A, jei atėjai man grasinti, verčiau aš piešiu.— Jis grįžo prie stalo, pasiėmė lapą, prie kurio pirma dirbo, ir su atida ėmė jį apžiūrinėti.

— Jei išvažiuosiu, manau, nebelauksi manęs sugrįžtant,— tarė Izabelė.

Jis išsyk atsigręžė, ir jai buvo aišku, kad bent šis judesys nebuvo apgalvotas. Pažvelgęs į ją paklausė:

— Ar iš proto išsikraustei?

— O kas tai, jei ne skilimas,— kalbėjo ji toliau,— ypač jei visa, ką sakai, yra tiesa? — Ji negalėjo suprasti, kas tai, jeigu ne skilimas, ir nuoširdžiai norėjo žinoti, kas čia kitas galėtų būti.

Jis atsisėdo už stalo.

— Kaip aš galiu su tavim šnekėtis, jei iš anksto mane neigi,— tarė jis ir pasiėmė vieną iš savo plonųjų teptukų.

Ji dar padelsė,— lygiai tiek, kiek spėjo nužvelgti jo apsimestinai abejingą, bet itin išraiškingą figūrą, tada greitosiomis išėjo iš kambario. Visos jos pajėgos, užsidegimas, veržlumas vėl buvo išsisklaidę. Osmondas turėjo nepranokstamą galią užčiuopti bet kokį silpnumą. Grįždama į savo kambarį, ji rado grafienę Džemini, stovinčią tarpduryje mažos svetainės, kurioje buvo surinktas visokių knygų margumynas. Grafienė rankoje laikė atskleistą tomą, matyt, akimis perbėgtas puslapis jos nė kiek nesudomino. Išgirdusi Izabelės žingsnius, ji pakėlė galvą.

— O brangioji,— kreipėsi ji,— jūs tokia apsiskaičiusi, labai pra-

šau patarti, kokią čia man smagią knygą išsirinkus. Visos tokios nuobodžios!.. Kaip manote, ar šita mane prablaškytų?

Izabelė žvilgterėjo į jos laikomos knygos pavadinimą nieko nematydama ir nesuprasdama.

— Vargu ar aš jums galėsiu ką patarti. Gavau blogą žinią. Mano pusbrolis Ralfas Tačitas prie mirties.

Grafienė metė knygą į šalį.

— Ak, jis toks *simpatico**! Man jūsų baisiai gaila.

— Jei žinotumėte, dar labiau gailėtumėte.

— O ką žinočiau? Jūs iš veido išėjusi. Tikriausiai buvote pas Osmondą.

Jei kas prieš pusvalandį būtų pasakęs, kad Izabelė ieškos mošos užuojautos, ji būtų labai šaltai to išklausiusi, ir tai, kad ji įsikibo į plevenančią šios damos atidą, rodė, kokia ji pasimetusi.

— Buvau pas Osmondą,— atsakė ji; grafienės žvalios akys sublizgo.

— Nė neabejoju, kad jis elgėsi pasibaisėtinai! — sušuko grafienė.— Ar nepasidžiaugė, jog vargšas Tačitas jau miršta?

— Jis pasakė, kad mano išvykimas į Angliją neįmanomas.

Grafienės protas, kai buvo paliečiami jos interesai, būdavo guvus; ji tuoj pamatė, kad tolesnio jos svečiavimosi Romoje džiugesys aptems. Ralfas Tačitas mirs, Izabelė užsidės gedulą, ir daugiau kviestinių pietų nebebus. Tokia perspektyva bemat atsišvietė jos veide, bet tik šiuo ūmiu bei vaizdžiu išraiškos pasikeitimu ji ir teparodė savo nusivylimą. Šiaip ar taip, pamanė ji, vaidinimas jau baigiasi, ji ir taip ilgiau užsibuvo, nei buvo numatyta kvietime. Be to, ji taip susijaudino dėl Izabelės skausmo, kad pamiršo ir savąjį, tuo labiau kad tosios skausmas buvo itin didelis. Jis atrodė didesnis negu vien dėl pusbrolio mirties, ir grafienė nė kiek nesvyruodama susiejo savo brolį su brolienės akių išraiška. Jai net širdis sutvaksėjo iš džiaugsmo; jei ji norėjo, kad nebūtų brolio viršus, dabar tam buvo palankiausia proga. Žinia, jei Izabelė išvyktų į Angliją, ir ji kaipmat turėtų išsikraustyti iš Rokanero rūmų, už jokius pinigus nepasiliktų su vienu Osmondu. Ir vis dėlto be galo troško, kad Izabelė išvyktų į Angliją.

— Mieloji, jums nieko nėra neįmanoma,— tarė ji meiliai.— Kam tuomet jūsų turtas, jūsų protas, jūsų gerumas?

* Mielas (*ital.*).

— Iš tiesų kam? Aš jaučiuosi paikai silpna.

— O kodėl Osmondas sako, kad tai neįmanoma? — paklausė grafienė, ir iš jos balso buvo aišku, kad ji nieko nesusigaudo.

Tačiau grafienei pradėjus šitaip kvosti, Izabelė susitvardė, ištraukė ranką, kurią toji meiliai laikė. Bet atsakė su neslepiamu kartėliu:

— Nes mes tokie laimingi, būdami kartu, kad negalime išsiskirti nė porai savaičių.

— Ak,— riktelėjo grafienė; Izabelė tuo tarpu nusisuko.— Kai aš kur noriu važiuoti, man vyras užkerta, kad neduos pinigų!

Izabelė nuėjo į savo kambarį ir kokį pusvalandį vaikščiojo iš vieno galo į kitą. Kai kuriems skaitytojams gali pasirodyti, kad ji pernelyg krimtosi, ir iš tiesų kaipo tokios stiprios dvasios moteris ji per lengvai pasidavė draudimui. Jai regėjosi, jog tik dabar galutinai suvokė, kas tai yra vedybų ryšiai. Santuoka reiškė, kad tokiais atvejais kaip šis, kai tenka rinktis, pasirinkimas yra tik vienas — vyro naudai. „Aš bijau, taip, bijau",— ne sykį kartojo ji sau pristabdydama žingsnį. Bet ji bijojo ne vyro — ne jo nepasitenkinimo, neapykantos, keršto, netgi ne to nuosprendžio, kurį vėliau pati sau paskelbs — ir dėl kurio nuo daug ko yra susilaikiusi; bijojo, kad prieš Osmondo norą teks jėga išvažiuoti. Tarp jų jau prasižiojo nesutarimo pragarmė, o vis dėlto jis prašo, kad ji liktų, jos išvažiavimas jam kelia siaubą. Ji žinojo, koks jis opus bet kokiam pasipriešinimui. Ką jis apie ją galvoja, ji žinojo, ką gali apie ją pasakyti — nujautė; tačiau jiedu vedę, o tai reiškia, kad moteris turi šlietis prie vyro, su kuriuo, tardama iškilmingą priesaiką, stovėjo prie altoriaus. Galų pagalėje ji susmuko ant sofos ir įsikniaubė į stirtą pagalvėlių.

Kai vėl pakėlė galvą, prie jos buvo grafienė. Ji įėjo negirdomis, jos plonos lūpos mįslingai šypsojosi, o veidas per tą valandą buvo nušvitęs noru kažką pasakyti. Be abejonės, grafienės sielos langas visad buvo praviras, bet dabar ji buvo persisvėrusi per jį.

— Aš pasibeldžiau,— prašneko ji,— bet jūs neatsakėte. Tad ryžausi įeiti. Jūs tokia nelaiminga.

— Taip, bet vargu ar mane paguosite.

— Gal leistumėte pabandyti? — Ir grafienė prisėdo ant sofos šalia. Ji toliau šypsojosi, ir visa išraiška rodė ją nesitveriant prabilti. Ji tarytum turėjo daug ką pasakyti, ir Izabelei pirmą kartą toptelėjo, kad moša galinti pasakyti ką nors tikrai žmoniško. Ši

narstė žibančiomis akimis, kurios nemaloniai kerėjo.— Iš pirmo,— kalbėjo ji toliau,— prisipažįstu, jog nesuprantu, kas jums darosi. Jūs per daug skrupulinga, per daug atžvalgi, per daug prieraiši. Kai prieš dešimt metų man akys atsivėrė, jog mano vyro karščiausias troškimas kartinti man gyvenimą — pastaruoju metu jis mane paliko ramybėje — o, viskas nuostabiai supaprastėjo! Vargše mano Izabele, jums stinga paprastumo. Norėčiau, kad žinotumėte vieną dalyką,— pareiškė grafienė,— nes manau, jums tai privalu žinoti. Gal ir žinote, gal nuspėjote. O jei taip, tik tiek galiu pasakyti, kad man dar neaiškiau, kodėl nesielgiate pagal savo valią.

— Ką norėtumėte, kad žinočiau? — Ir Izabelės širdis, dunkstelėjus tamsiam nujautimui, ėmė daužytis. Grafienė nusiteikusi įrodyti savo teisumą, ir tai jau nežada nieko gero.

Tačiau toji dar buvo linkusi pažaisti slapukus.

— Jumis dėta, aš jau kadai kadžių būčiau nuspėjusi. Negi iš tiesų nieko neįtariate?

— Aš nieko nespėlioju. Ką būčiau turėjusi įtarti? Nesuprantu, apie ką šnekate.

— Tai todėl, kad esate velniškai tyra. Nesu sutikusi tyresnės moters! — sušuko grafienė.

Izabelė pamažu atsistojo.

— Jūs man žadate pasakyti kažką šiurpaus.

— Vadinkite kaip tinkama! — Grafienė irgi pakilo, o jos pritvinkęs užsispyrimas šėlo ir darėsi atkarus. Ji pastovėjo valandėlę, spinduliuodama kažkokiu ryžtu ir, kaip Izabelei pasirodė, bjaurumu, tada pasakė:

— Mano pirmoji brolienė neturėjo vaikų.

Izabelė įsmeigė į ją akis — tas pranešimas buvo kaip atomazga.

— Jūsų pirmoji brolienė?

— Manau, jūs bent žinote, kad Osmondas, taip sakant, buvo vedęs. Aš niekados su jumis nekalbėjau apie jo žmoną. Maniau, gal bus nepadoru ar nepagarbu. Vargšelė nepragyveno su juo nė trejų metų ir mirė bevaikė. Penzė atėjo į šį pasaulį jau po jos mirties.

Izabelės kakta buvo suraukta, pablyškusios lūpos pražiotos iš glumaus nustebimo. Ji stengėsi suvokti, bet jai tai buvo nesuvokiama.

— Vadinasi, Penzė — ne mano vyro duktė?

— Būkite rami — jūsų vyro. Ne svetimo. Bet svetimos žmonos.

Ak mano mieloji Izabele,— sušuko grafienė,— jums reikia, kad viskas būtų sukramtyta.

— Nesuprantu. Kieno žmonos? — paklausė Izabelė.

— Kažkokio nusmurgusio šveicarėlio, mirusio — pala, kada? — prieš dvylika, ne, daugiau kaip prieš penkiolika metų. Jis nepripažino Penzės, o kaip kitaip, žinant savo vietą. Osmondas, kaip ir derėjo, pripažino, nors po to turėjo suregzti nebūtą istoriją, kaip jo žmona mirė gimdydama, kaip jis iš siaubo ir sielvarto atitolino mergytę iš akių ir kiek buvo įmanoma laikė pas žindyvę, tik paskui pasiėmė pas save. Jo žmona iš tikrųjų mirė, tik ne nuo to ir visai kitur — Pjemonto kalnuose, kur vieną rugpjūtį jiedu buvo nuvykę, nes jos sveikatai reikėjo kalnų oro, bet ten jai pablogėjo ir ji beviltiškai pasiligojo. Šitas pramanas niekam neužkliuvo; iš paviršiaus viskas buvo užglaistyta, o gilintis niekam nerūpėjo. Bet aš, be abejo, susigaudžiau ir nesiaiškindama,— tiesiai dėstė grafienė,— nors mes, kaip galite numanyti, nė žodžiu nepersimetėme — turiu galvoje Osmondą ir save. Ar nepastebėjote, kaip jis tylomis žiūri į mane, kad tik niekas neprasikištų — kitaip sakant, kad aš neprasikiščiau ir neprasižiočiau? Aš nei puse lūpų neprasitariau nė vienai gyvai būtybei, jei tai jums iš manęs įtikima; garbės žodis, brangioji, su jumis apie tai dabar kalbu taip, kaip su nieku per tą visą laiką nekalbėjau. Iš pirmo man jau gana buvo to, kad tas vaikas — mano dukterėčia, mano brolio duktė. Na, o jos tikroji motina...— Ir čia nuostabiosios Penzės tetos balsas nenoromis užsikirto, išvydus brolienės veidą, kuriame tarsi buvo vien akys, kokių dar lig tol niekad nebuvo mačiusi.

Vardas liko neištartas, tačiau Izabelė vos prikando iš lūpų besiveržiantį neištartojo vardo aidą. Nunarinusi galvą, ji vėl atsisėdo į tą pačią vietą.

— Kodėl jūs man tai papasakojote? — paklausė ji grafienės sunkiai atpažįstamu balsu.

— Aš neapsikenčiau dėl to jūsų nežinojimo. Atvirai sakau, brangioji, neapsikenčiau, kam seniai jums to nepasakiau, lyg būčiau buvusi tokia kvaila, kad per tą laiką nebūčiau radusi kada! *Ça me dépasse**, atleiskite už žodį, kaip jūs nieko nesusigaudėte, kas aplink dedasi. Šitokiai pagalbai — palaikyti nekaltą neišmanymą — aš paprastai netikusi, ir štai ši mano dorybė — tylėjimas vardan brolio — šiaip ar

* Man galva neišneša (*pranc.*).

anaip, galų gale išdilo. Be to, atminkite, jog čia ne juodas melas,— prilipino neprilygstamoji grafienė.— Viskas gryna teisybė, taip kaip jums sakau.

— Aš net tokios minties neturėjau,— tarė netrukus Izabelė ir pažiūrėjo į ją žvilgsniu, neabejotinai atitinkančiu tokį akivaizdžiai negudrų prisipažinimą.

— Aš taip ir maniau, nors sunku buvo patikėti. Negi jums niekad neatėjo į galvą, kad kokius šešerius ar septynerius metus jis buvo jos meilužis?

— Nežinau. *Daug kas* man ateidavo į galvą, gal tai ir susiėjo į viena.

— Dėl Penzės ji labai protingai elgėsi, nepranokstamai! — sušuko grafienė, prieš akis turėdama tą vaizdą.

— O ne, tokios apčiuopiamos minties tikrai neturėjau,— tęsė Izabelė. Ji tarsi sau aiškinosi, kokias mintis turėjo galvoje, o kokių ne.— Ir dabar... vis vien aš nesuprantu.

Ji kalbėjo prislėgta, nesusivokdama, bet vis dėlto vargšei grafienei pasirodė, kad paslapties atskleidimas nepadarė laukiamo efekto. Ji tikėjosi įpūsti liepsną, o vos kibirkštį įskėlė, Izabelė buvo paveikta ne ką labiau nei jauna saikingos vaizduotės panelė kokio niūraus visuotinės istorijos puslapio.

— Negi nesuprantate, kad mergaitės nebuvo galima prakišti kaip jos vyro, žodžiu, mesjė Merlo? — varė toliau Izabelės pašnekovė.— Jie prieš tai jau seniai kartu negyveno, ir jis buvo kažkur nusibeldęs — berods į Pietų Ameriką. Gal ji kada ir turėjo vaikų — nors tuo labai abejoju, bet buvo jų netekusi. Prispyrus paskutiniajai (žodžiu, kai liko nei bėgt, nei rėkt), aplinkybės taip susiklostė, kad Osmondui teko pripažinti mergytę savo dukra. Teisybė, žmona jau buvo mirusi, bet ne taip seniai, ir dar buvo galima perkiloti datas — tiek, kad nekiltų įtarimo; tuo jie ir pasirūpino. Ir kas čia nuostabaus visuomenei, nesileidžiančiai į smulkmenas, kad kažkur toli vargšė ponia Osmond paliko *poverina** — vaisių trumpos savo laimės, kainavusios gyvybę? Pakeitus gyvenamąją vietą, kai jie persikėlė į Alpes,— Osmondas prieš tai su ja gyveno Neapolyje, o paskui išvažiavo ir ten niekad nebegrįžo — tas visas pramanas kuo sėkmingiausiai prigijo. Vargšė mano brolienė kape jau negalėjo apsiginti,

---

* Vargšelė (*ital.*).

o tikroji motina, gelbėdama savo kailį, atsižadėjo bet kokių regimų teisių į dukterį.

— Ak vargšė, vargšė moteris! — sušuko Izabelė, apsipylusi ašaromis. Ji jau seniai nebuvo jų liejusi; ašaros jai yra brangiai kainavę. Bet dabar jos bėgo upeliais, ir grafienė Džemini vėl pasijuto nesmagiai.

— Labai gražu, kad jos gailitės, — nusijuokė ji ne į laiką.— Iš tiesų esate savotiška!..

— Vadinasi, jis buvo neištikimas žmonai, ir taip greitai! — tarė Izabelė ūmai susitvardžiusi.

— Tik to ir trūko, kad stotumėte už ją! — pasakė grafienė.— Tačiau visiškai sutinku su jumis, kad pernelyg greitai.

— O man, man?..— Ir Izabelė susvyravo, tarytum neišgirdusi, tarytum jos klausimas, kurį buvo galima išskaityti iš jos akių, būtų buvęs skirtas sau pačiai.

— Jums jis ištikimas. Jus vesdamas, jis nebebuvo kitos meilužis — toks meilužis, *cara mia**, kokie jie buvo rizikuodami, saugodamiesi, kol tęsėsi tas romanas. Visa baigėsi, tai damai prabudo sąžinė, na, šiaip ar taip, dėl savų priežasčių ji pasitraukė; jai taip pat visados buvo svarbu nepažeisti išviršinio padorumo, ir taip labai, kad net Osmondui įkyrėjo. Galite įsivaizduoti, kas darydavosi, kai visas tas padorumas netilpdavo ant jo kurpalio. Bet tarp jų — ištisa praeitis.

— Taip,— pakartojo automatiškai Izabelė,— tarp jų ištisa praeitis.

— Ši vėlesnė praeitis — tai niekai. Bet, kaip sakiau, kokius šešerius ar septynerius metus tarp jų buvo kaip reikiant.

Izabelė valandėlę patylėjo.

— O kodėl tuomet ji norėjo, kad jis mane vestų?

— Ak mano brangioji, čia ir yra jos pranokumas! Todėl, kad jūs turėjote pinigų, ir todėl, kad tikėjosi jus būsiant gerą Penzei.

— Vargšė moteris... o Penzė jos nemyli! — sušuko Izabelė.

— Todėl ji ir ieškojo, ką Penzė pamiltų. Ji tai žino; ji viską žino.

— Žinos, ir kad man viską papasakojote?

— Čia priklausys nuo to, ar jūs jai persakysite. Ji tam pasiruošusi, o numanote, kaip ketina apsiginti? Įtikindama jus, jog aš meluoju. Gal jūs taip ir galvojate — nesivaržykite, neslėpkite.

* Mano brangioji (*ital.*).

Tik šį sykį aš nemeluoju. Esu prišnekėjusi gausybę paistalų, bet nuo jų niekam ne blogiau, tik man pačiai.

Izabelė sėdėjo užsispoksojusi, lyg jos pašnekovės pasakojimas būtų atrištas pundas neregėtų prekių, čigonės iškrautų ant kilimo prie jos kojų.

— O ko Osmondas jos nevedė? — galiausiai paklausė ji.

— Ji be pinigų.— Grafienė viskam turėjo atsakymus, daigstyte juos daigstė, ir jei melavo, melavo sklandžiai.— Niekas nežino, niekas niekad ir nežinojo, iš ko ji gyvena, iš kur tos visos grožybės. Vargu ar Osmondas pats žino. Be to, ji nebūtų už jo ėjusi.

— Bet juk ji mylėjo jį?

— Ji kitaip myli. Iš pradžių taip pat, tuomet tikriausiai būtų už jo ėjusi, tačiau tada dar jos vyras buvo gyvas. Tuo laiku, kai mesjė Merlas iškeliavo — negaliu sakyti, kad pas protėvius, nes jis jų niekad neturėjo,— jos santykiai su Osmondu jau buvo pasikeitę, o jos užmojai išaugę. Tuo labiau kad ji niekados,— kalbėjo toliau grafienė, o Izabelė paskui lai sau tragiškai gūžčioja,— niekados neapsigaudinėjo dėl jo ypatingumo. Ji vylėsi ištekėsianti už kokio didelio žmogaus — tokia buvo sena jos svajonė. Ji laukė, stebėjo, intrigavo ir meldėsi, bet jai taip ir nepavyko. Neišmanau, ko ji dar gali pasiekti, bet kol kas neturi kuo pasigirti. Vienintelis apčiuopiamas jos laimikis, neskaičiuojant to, kad visus pažįsta ir visur už dyka gali kieminėti,— kad jus supiršo su Osmondu. Taip, brangute, čia jos darbas — nežiūrėkite taip, lyg dar abejotumėte. Aš metų metais jų neišleidžiu iš akių ir viską žinau, viską. Mane visi laiko padraika, bet man proto užteko tų dviejų pėdoms susekti. Ji manęs nepakenčia ir tai parodo, neva visą laiką gindama mane. Jei kas ima tvirtinti, jog aš turėjusi penkiolika meilužių, ji pasibaisi ir užgina, kad pusės jų niekas neįrodė. Ji manęs metų metais bijo, ir apie mane visokios pramanytos niekšybės — jai didžiausia paguoda. Ji bijo, kad neatidengčiau jos paslapties, ir vieną dieną, kai Osmondas ėmė apie jus suktis, man prigrasino. Tai buvo jo namuose, Florencijoje; prisimenate tą pavakarę, kai ji atsivežė jus ir mes sode gėrėme arbatą? Ji man tuomet davė suprasti, kad jei aš paskleisiu gandus, ji skolinga neliks. Mat vedasi galinti apie mane kur kas daugiau prišnekėti negu aš apie ją. Rado ką lyginti! Man nusispjaut, ką ji apie mane pripliurps, nes žinau, kad ir jums nusispjaut. Aš jums galvoje kaip nebuvau, taip ir nebūsiu. Todėl ji gali kerštauti kiek nori, nemanau, jog labai jus išgąsdintų. Didžiau-

sia jos svajonė — kad būtų nepapeikiama kaip kokia prasiskleidusi lelija, padorumo įsikūnijimas. Ji visados garbino šį stabą. Ant Cezario žmonos negali kristi nė dėmelės, o kaip sakiau, jos svajonė — ištekėti už Cezario. Viena priežastis, kodėl ji nebūtų ėjusi už Osmondo, štai tokia: baimė, kad žmonės pamatę ją su Penze būtų sudūrę galus, gal net panašumą būtų tarp jų įžiūrėję. Jai didžiausias siaubas, kad joje neišsiduotų motina. Ji baisiai atsargi, ir motina nė sykio neišsidavė.

— Ne ne, motina išsidavė,— pertraukė Izabelė, kuri klausėsi su vis labiau blėstančiu veidu.— Anądien ji išsidavė, tik aš nesusivokiau. Penzei lyg ir buvo atsiradusi galimybė pavydėtinai ištekėti, ir iš nusivylimo, kad nieko neišėjo, ji buvo benusiimanti kaukę.

— Čia ji nusiimtų! — suriko grafienė.— Pačiai klaikiai nepasisekė, tad nusprendė — trūks plyš, bet jos duktė atsigriebs.

Izabelė krūptelėjo nuo žodžių „jos duktė", kuriuos viešnia ištarė kaip niekur nieko.

— Tiesiog stebėtina! — sušvabždėjo ji priblokšta, net nebejausdama, kad ši istorija ir ją pačią kliudo.

— Tik dabar, žiūrėkite, nenusiteikite prieš vargšę niekuo nekaltą mergaitę! — vis kalbėjo grafienė.— Ji labai gera, nors jos kilmė apverktina. Aš myliu Penzę, savaime aišku, ne todėl, kad ji jos, bet todėl, kad pasidarė jūsų.

— Taip, ji pasidarė mano. Ir kaip turbūt vargšei moteriai buvo skaudu matant mane...— sušuko Izabelė, nurausdama nuo tokios minties.

— Nemanau, kad ji kentėjo, priešingai — džiūgavo. Osmondo vedybos jos dukterį per gerą laiptelį pastūmėjo į viršų. Prieš tai ji gyveno skylėje. O kaip manote, ko motina vylėsi? Kad jūsų širdis palinks prie mergaitės, ir jūs jos nenuskriausite. Osmondas, žinia, niekados nesukrapštytų jai jokio kraičio. Jis buvo skurdžius, beje, pati visa tai žinote. Ak brangute,— sušuko grafienė,— ir kam jūs paveldėjote tokius pinigus? — Ji nutilo, tarytum išvydusi Izabelės veide kažką nematyto.— Tik nesakykite man, jog duosite jai *dot*. Iš jūsų visko galima laukti, bet aš niekaip nepatikėčiau. Meskite tokį pavyzdinį gerumą. Atleiskite varžtus, pabūkite savimi, parodykite ragus, nors kartą gyvenime subjurkite, palengvinkite širdį.

— Kaip keista. Ko gero, man privalu žinoti, bet gailiuosi tai išgirdusi,— tarė Izabelė.— Aš jums esu labai dėkinga.

— Taip, matyt, kad labai! — sušuko grafienė pašaipiai nusijuokdama.— Rasi ir dėkinga, rasi ne. Jūs ne taip reaguojate, kaip aš maniau.

— O kaip turėčiau reaguoti? — paklausė Izabelė.

— Nagi taip, kaip moteris, kuria buvo pasinaudota saviems tikslams.— Izabelė tylėjo, ji tik klausėsi, ir grafienė toliau kalbėjo: — Jiedu visą laiką pririšti vienas prie kito, netgi ir tada tokie liko, kai ji pasitraukė... ar jis pasitraukė. Tik jis visada jai daugiau reiškė negu jinai jam. Jų kaukių baliui pasibaigus, jiedu sutarė duoti vienas kitam visišką laisvę, bet taip pat vienas kitam visokeriopai padėti. Galite manęs paklausti, iš kur aš tokius dalykus žinau. Ogi iš to, kaip jie elgėsi. Ir ar neakivaizdu, kad moterys yra tauresnės už vyrus? Ji suieškojo Osmondui žmoną, o tas nėra dėl jos piršto pakrutinęs. Ji dėl jo triūsė, intrigavo, kentėjo dėl jo, netgi ne vieną sykį sužvejojo jam pinigų, ir štai ant galų pagalės jam įsibodėjo. Ji kaip senas įprotis: tarpais neapsieinama be jos, bet apskritai, jei ji prapultų, jis nepasigestų. Maža to, šiandien jau ji tai supranta. Žodžiu, nėra ko pavyduliauti! — prilipino juokais grafienė.

Izabelė vėl pakilo nuo sofos, ji jautėsi kaip sudaužyta, neatgavo kvapo, galva ūžė nuo to, ką sužinojo.

— Aš jums labai dėkinga,— pakartojo ji. Ir dar ūmai pridūrė visai kitokiu balsu: — Iš kur jūs visa tai žinote?

Grafienę ne tiek pamalonino jos dėkingumas, kiek suvėlė toks klausimas. Ji drąsiai pažvelgė pašnekovei į akis ir šūktelėjo:

— Tarkime, kad aš visa tai išgalvojau! — Tačiau ir jos balsas staiga pasikeitė, kai uždėjusi ranką ant Izabelės rankos ji tarė, nušvitusi smigia savo šypsena: — Na kaip, ar dabar atsisakysite kelionės?

Izabelė krūptelėjo ir nusisuko eiti. Bet jai pasidarė silpna, ir ji pasirėmė alkūne į židinio atbrailą. Pastovėjo valandėlę, paskui ant rankos padėjo svaigstančią galvą užmerktomis akimis bei pablyškusiomis lūpomis.

— Ir kam aš jums visa tai pasakojau — tik susargdinau! — sušuko grafienė.

— O, būtinai turiu pasimatyti su Ralfu! — suaimanavo Izabelė, bet ne su pasipiktinimu ar užsidegimu, kurio laukė jos pašnekovė, bet su begaliniu, visa užgožiančiu liūdesiu.

LII SKYRIUS

Traukinys į Paryžių per Turiną važiavo vakare, ir grafienei išėjus Izabelė tuoj pat ryžtingai pasitarė su savo supratinga, atsidavusia, veiklia kambarine. Po to jos galvoje (šalia kelionės) buvo tik viena mintis. Ji turi aplankyti Penzę — nuo jos negalima nusisukti. Ji dar jos nebuvo aplankius, Osmondui įspėjus, jog kol kas per anksti. Penktą valandą ji privažiavo prie aukštų durų siauroje gatvelėje netoli Navonos aikštės, ir ją įleido geraširdė nuolanki vienuolyno durininkė. Izabelė ne pirmas kartas čia buvo; anksčiau atvažiuodavo su Penze aplankyti vienuolyno seserų. Ji žinojo, jog tos moterys geros, ir matė, jog dideli kambariai švarūs, jaukūs, o gerai prižiūrimame sode žiemą saulėta, o vasarą ūksminga. Tačiau ji nemėgo šitos vietos, kuri ją gąsdino ir gniuždė, už nieką pasaulyje čia vienos nakties nebūtų permiegojusi. O šiandien vienuolynas dar labiau nei anksčiau atrodė panašus į kalėjimą su gera tvarka, nes buvo neįmanoma apsimetinėti, kad Penzė gali laisvai kada tinkama jį palikti. Ši nekalta būtybė jai buvo atskleista naujoje, smurtingoje šviesoje, ir kai prasivėrė akys, pirmiausias Izabelės buvo noras ištiesti jai ranką.

Durininkė paliko ją laukti vienuolyno svetainėje, kol pati praneš, jog pas mieląją jų panelę atvyko viešnia. Svetainėje, didelėje ir šaltoje, buvo iš pažiūros nauji baldai, didelė švari neužkurta koklių krosnis, rinkinys vaškinių gėlių po stiklu, ant sienų religinio turinio graviūros. Anuokart Izabelė pagalvojo, jog čia greičiau panašu į Filadelfiją nei į Romą, bet šiandien ji nesamprotavo, kambaryje atrodė labai tuščia ir labai tylu. Durininkė grįžo po penkių minučių, vesdamasi dar vieną žmogystą. Izabelė atsistojo, tikėdamasi išvysti vieną iš vienuolyno seserų, ir didžiai nustebo, atsidūrusi priešais madam Merl. Įspūdis buvo pribloškiantis, nes madam Merl ir taip visą laiką stovėjo jai akyse, o dabar, pamačiusi ją iš kūno ir kraujo, Izabelė pasijuto kaip staiga išvydusi klaikų reginį, nelyginant sujudėjus nutapytam paveikslui. Visą dieną Izabelei iš galvos nėjo madam Merl veidmainystė, įžūlumas, gudrumas ir galimos kančios, ir dabar, šiai įžengus į kambarį, pasirodė, kad tuos visus tamsumus staiga nužėrė skaisti šviesa. Jos čia buvimas — tai nelyginant bjaurus įrodymas: rašysena, išniekinta relikvija ar panašus šiurpus teisme pateikiamas dalykas. Izabelei pasidarė silpna; jei būtų reikėję iškart prašnekti, ji nebūtų pajėgusi. Bet tokio

būtinumo ji nerado, jai tikrai atrodė, jog neturi ką pasakyti madam Merl. Beje, bendraujant su šia dama, tokio būtinumo ir nejausdavai, jos laikysena kompensuodavo ne tik jos pačios, bet ir aplinkinių žmonių trūkumus. Bet dabar ji buvo kitokia nei visada, įėjo paskui durininkę pamažu, ir Izabelė iškart pajuto, kad ji vargu ar išsivers įprastine savo išmone. Jai šis atvejis irgi buvo ypatingas, ir ji buvo nusiteikusi elgtis pagal aplinkybes. Tai jai suteikė savotiškos rimties, ji net nešyptelėjo, ir nors Izabelė matė, kad ji vaidina dar labiau negu visada, ši stebėtina moteris niekados nebuvo tokia natūrali kaip dabar. Ji nuo galvos ligi kojų permetė jaunesniąją savo draugę žvilgsniu, bet ne atžariu ar iššaukiančiu, o veikiau šaltai pritariančiu, kuriame nebuvo jokios užuominos apie paskutinį jų susitikimą, tarsi ji būtų norėjusi nubrėžti skirtumą: tąsyk buvo pasipiktinusi, o dabar jau yra susitaikiusi.

— Galite palikti mus vienas,— tarė ji durininkei,— po penkių minučių ši dama paskambins jums.— Ir ji atsisuko į Izabelę, kuri įsidėmėjusi, kas buvo pasakyta, niekuo daugiau nesidomėjo, o akimis klaidžiojo toli, kiek leido kambario sienos. Ji nenorėjo daugiau žiūrėti į madam Merl.— Jūs nustebusi, kad aš čia, ir tikriausiai esate nepatenkinta,— toliau kalbėjo toji dama.— Jums nesuprantama, ko aš čia apsilankiau tarytum aplenkdama jus. Prisipažįstu padariusi netaktą — man derėjo jūsų atsiklausti.— Jos žodžiuose nebuvo nė gaidelės ironijos, jie buvo pasakyti paprastai, maloniai, tačiau Izabelė, nunešta į nuostabos ir skausmo jūrą, nenumanė, kokiu tikslu tai buvo pasakyta.— Bet aš čia neseniai,— toliau aiškinosi madam Merl,— neilgai pabuvau su Penze. Atvažiavau jos aplankyti, nes šiandien pagalvojau, kad ji turbūt jaučiasi vieniša ar net nelaiminga. Gal tai ir į naudą jaunai mergaitei, aš taip menkai išmanau apie jaunas mergaites, man sunku spręsti. Ir vis dėlto čia nykoka. Todėl ir atvykau... dėl visa ko. Be abejo, žinojau, kad jūs ją aplankysite, tėvas taip pat, tačiau manęs niekas neperspėjo, kad kitiems čia draudžiama lankytis. Ta geroji moteris — kuo ji vardu? — madam Katrina nė kiek nepriekaištavo. Aš pasėdėjau pas Penzę kokių dvidešimt minučių; jos nuostabus kambarėlis, nė kiek neprimena vienuolyno, ir pianinas stovi, ir gėlių yra. Ji taip dailiai susitvarkė — jos puikus skonis. Aišku, čia aš niekuo nedėta, bet man lengviau širdyje ją aplankius. Panorėjusi gali net kambarinės paslaugomis naudotis, bet, žinia, puoštis čia nėra progų. Ji dėvi juodą striuką suknelę ir atrodo tokia žavi. Po to aš buvau užėjusi

pas motinėlę Katriną, jos irgi labai gražus kambarys; patikėkite, tos vargšės seserys man nė kiek nepanašios į vienuoles. Motinėlės Katrinos kambaryje stovi toks koketiškas tualetinis staliukas, ant kurio padėtas buteliukas, be galo panašus į odekolono. Ji taip gražiai kalba apie Penzę: esą viena laimė, kai ji vienuolyne. Ji kaip dangaus angelėlis ir netgi vyriausioms gali būti pavyzdys. Jau man išeinant iš motinėlės Katrinos, durininkė pranešė, jog pas sinjoriną atvyko viešnia. Iškart nuspėjau, kad čia jūs, ir paprašiau, kad leistų mane, vietoj savęs, jūsų pasitikti. Ji didžiai suabejojo,— atvirai jums sakau,— esą jos pareiga pranešti viršininkei, juk labai svarbu, kad su jumis būtų elgiamasi pagarbiai. Patariau jai netrukdyti viršininkės ir paklausiau, kaip, jos manymu, aš pasielgsiu su jumis!

Madam Merl kalbėjo šauniai, kaip moteris, seniai įvaldžiusi pokalbio meną. Bet jos kalboje buvo tam tikrų gaidų ir moduliacijų, kurių nė viena nepraslydo pro Izabelės ausis, nors jos akys ir buvo nukreiptos nuo pašnekovės veido. Jai dar ne taip toli įsibėgėjus, Izabelė pastebėjo, kad jos balsas užlūžo, rišlume atsirado spraga, o jau čia savaime buvo tikra drama. Ir tas vos pagaunamas balso pasikeitimas buvo ženklas svarbaus atradimo — nuovokos, jog klausytojos požiūris į ją iš esmės pasikeitęs. Madam Merl per akimirką sumojo, jog tarp jų viskas baigta, o per kitą akimirką sumojo ir priežastį. Priešais ją stovėjo nebe tas žmogus, su kuriuo matydavosi ligi tol, o visai kitas žmogus — žmogus, žinantis jos paslaptį. Tai buvo siaubingas atradimas, ir tą valandėlę ši tobuliausia iš visų moterų užsikirto ir susigūžė. Bet toji valandėlė buvo trumpa. Tuoj pat vėl prasimušė sąmoninga puikios jos laikysenos versmė ir glotniai nuplukdė ją ligi galo. Bet tik todėl, kad galas buvo netoli. Paliesta smailaus ginklo, ji sudrebėjo, bet sutelkusi visą budrią valią nustelbė jaudinimąsi. Vienintelis jos išsigelbėjimas buvo neišsiduoti. Ji atsilaikė, tik balsas kiek virpėjo — ji negalėjo jam nieko padaryti,— girdėjo save kalbant, bet nesuprato ką. Prasidėjo jos savikliovos atoslūgis, ir ji kliudydama dugną vos parsisiekė ligi uosto.

Izabelė visa tai matė aiškių aiškiausiai lyg atspindį dideliame skaidriame veidrodyje. Jai tai galėjo tapti reikšmingu momentu — pergalės momentu. Kad madam Merl prarado narsą ir išvydo demaskavimo šmėklą — jau savaime buvo kerštas, savaime šviesesnių dienų pažadas. Ir valandėlę, stovėdama pasisukusi šonu ir tarsi žiūrėdama pro

langą, Izabelė mėgavosi šia mintimi. Anoje pusėje lango buvo vienuolyno sodas, bet jis neįėjo į jos regos lauką kaip ir sprogstantys medžiai bei skaisti diena. Jos regos lauke, apšviestame negailestingos žinojimo šviesos, jau tapusios dalimi jos patirties, atplukdytos trapioje valtyje ir dėl to trapumo įgavusios tikrąją vertę, styrojo tik tas plikas, lendantis į akis faktas, kad ji buvo panaudota kaip koks įrankis, patogus, bejausmis, iš geležies ir medžio, o dabar jau pakabintas ant vinies. Ir tai suvokus, jos sielą vėl užplūdo kartėlis, ant lūpų ji lyg pajuto pažeminimo skonį. Vieną akimirką, jei ji būtų atsigręžusi ir prabilusi, jos žodžiai būtų buvę čaižantys kaip botagas. Bet ji užsimerkė, ir tas klaikus vaidinys nuslinko. Liko tik visų protingiausia pasaulyje moteris, stovinti už poros žingsnių ir kaip kvailų kvailiausia neišmananti, ką galvoti. Vienintelis Izabelės kerštas buvo tylėjimas — laikymas madam Merl dar nepatirtoje padėtyje. Taip užtruko laiko tarpsnį, matyt, prailgusį tai damai, nes ji klestelėjo ant kėdės, lyg pripažindama savo bejėgiškumą. Tada Izabelė pamažėle pervedė ją žvilgsniu. Madam Merl buvo balta kaip drobė, akimis įsisiurbusi į Izabelės veidą. Tegul išskaito jame ką tinkama, bet jai pavojus jau praėjo. Izabelė niekad jos nekaltins, niekad nepriekaištaus — gal todėl, kad nesuteiktų jai galimybės gintis.

— Atvažiavau atsisveikinti su Penze,— galiausiai ištarė jaunoji mūsų moteris.— Šįvakar išvykstu į Angliją.

— Šįvakar išvykstate į Angliją,— pakartojo madam Merl vis dar sėdėdama ir stebeilydama į ją.

— Vykstu į Gardenkortą. Ralfas Tačitas prie mirties.

— Ak, kokia jums netektis.— Madam Merl jau buvo atsikvošėjusi ir galėjo reikšti užuojautą.— Ar viena vykstate?

— Taip, be vyro.

Madam Merl pratisai kažką sušvabždėjo, gal apgailestaudama, kad liūdna šiame pasaulyje.

— Ponas Tačitas manęs nemėgo, bet man gaila, kad jis miršta. Ar su jo motina susitiksite?

— Taip, ji grįžo iš Amerikos.

— Man ji yra buvusi labai gera, bet dabar pasikeitė. Ir kiti pasikeitė,— taikiai pasakė madam Merl su tauriu patetiškumu. Po trumpos tylos pridėjo: — Jūs vėl regėsite seną mielą Gardenkortą.

— Nebus kada juo gėrėtis,— atsakė Izabelė.

— Savaime suprantama, tokia širdgėla. Tačiau apskritai iš visų namų, kuriuose esu buvusi, o jų yra apsčiai, labiausiai norėčiau

gyventi Gardenkorte. Nedrįstu siųsti geradienių jo gyventojams,— pridūrė madam Merl,— tačiau patį Gardenkortą pasveikinkite nuo manęs.

Izabelė nusisuko.

— Man metas pas Penzę. Nedaug laiko liko.

Kol ji dairėsi, pro kur išeiti, atsidarė durys, įleisdamos vieną šių namų šeimininkę, kuri įžengė su santūria šypsena, po ilgomis palaidomis rankovėmis švelniai trindama baltas putnias rankas. Izabelė atpažino motinėlę Katriną, su kuria jau anksčiau buvo susipažinusi, ir paprašė neatidėliotinai leisti jai pasimatyti su panele Osmond. Motinėlės Katrinos veidas pasidarė dvigubai santūresnis, tačiau meiliai šypsodamasi ji atsakė:

— Jai bus į gera pasimatyti su jumis. Aš jus pas ją nuvesiu.— Po to ji atsuko malonų suklususį veidą į madam Merl.

— O man gal leistumėte dar truputį pasilikti? — paprašė toji dama.— Čia taip gera.

— Jei norite, galite likti ir visam laikui.— Ir dvasiškoji sesuo supratingai nusijuokė.

Ji išsivedė Izabelę iš kambario, ir praėjusios kelis koridorius juodvi užlipo ilgais laiptais. Visos šios patalpos buvo tvirtos ir tuščios, šviesios ir švarios; tad štai kokios tos garsios baudžiamosios įstaigos, pamanė Izabelė. Motinėlė Katrina stumtelėjo Penzės kambario duris ir įleido viešnią, tada pastovėjo sukryžiavusi rankas ir šypsojosi žiūrėdama, kaip jos pasisveikino, apsikabino.

— Kaip ji džiaugiasi jūsų sulaukusi.— Ir pakartojo: — Jai tai į gera.— Ji rūpestingai pastatė Izabelei geriausią kėdę, tačiau pati nesisėdo, matyt, ketino išeiti.— Kaip atrodo mūsų mieloji mergaitė? — kiek palūkėjusi paklausė.

— Pablyškusi,— atsakė Izabelė.

— Iš laimės, kad jūsų sulaukė. Ji labai patenkinta. *Elle éclaire la maison**,— tarė geroji sesuo.

Kaip madam Merl sakė, Penzė vilkėjo striuką juodą suknelę, gal nuo to ir atrodė pablyškus.

— Jos man labai geros — apie viską pagalvoja! — sušuko Penzė su nuolatiniu troškimu visiems įtikti.

— Mes apie tave visuomet galvojame — tu brangi mūsų auklėtinė! — tarė madam Katrina tokiu balsu, kokiu kalba žmogus, ku-

---

* Ji praskaidrina šiuos namus (*pranc.*).

riam geraširdiškumas jau yra įprotis, o pareiga — visų rūpesčiai. Toks balsas akmeniu prislėgė Izabelę, jis liudijo savęs išsižadėjimą, bažnyčios galią.

Kai motinėlė Katrina paliko jas vienas, Penzė atsiklaupė ir padėjo galvą pamotei ant kelių. Taip ji išbuvo valandėlę, Izabelė švelniai glostė jai plaukus. Paskui atsistojo, nusigręžė ir apžvelgė kambarį.

— Kaip manote, ar aš gražiai susitvarkiusi? Aš viską turiu kaip namuose.

— Labai gražiai, čia tau jauku,— rinko žodžius Izabelė. Iš vienos pusės ji nenorėjo pakišti minties, jog atvyko čia jos gailėtis, iš kitos — būtų paikas pasityčiojimas apsimesti sužavėtai. Todėl netrukus tiesiai pridūrė: — Atvažiavau atsisveikinti su tavimi. Išvažiuoju į Angliją.

Išblyškęs Penzės veidelis paraudo.

— Į Angliją! Ir negrįšite?

— Nežinau, kada grįšiu.

— Kaip gaila! — sukuždėjo Penzė. Jos žodžiai sakė, kad ji neturinti teisės niekur kištis, tačiau balsas išdavė gilų nusivylimą.

— Mano pusbrolis ponas Tačitas sunkiai serga, tikriausiai mirs. Noriu su juo pasimatyti.

— O taip; jūs man sakėte, kad jis mirs. Būtinai turite važiuoti. O tėtis ar važiuos?

— Ne, aš važiuoju viena.

Mergaitė tylėjo. Izabelė dažnai spėliodavo, ką ji mano apie tikruosius tėvo ir jo žmonos santykius; Penzė niekados nei žvilgsniu, nei jokia užuomina neišsidavė galvojanti, jog jiems trūksta artumo. Izabelė buvo tikra, kad ji apie tai susimąstydavo ir turbūt manė esant vyrų ir žmonų artimesnių vienas kitam nei šie du. Tačiau Penzė net mintyse būdavo santūri, ji nebūtų išdrįsusi nei teisti švelnios savo pamotės, nei kritikuoti nuostabiojo tėvo. Jai širdis būtų apmirusi tarsi pamačius du šventuosius iš didžiojo paveikslo vienuolyno koplyčioje pasukant nutapytas galvas ir vienas kitam linkčiojant. Tačiau kaip ir šiuo atveju ji nebūtų užsiminusi (vien iš dievobaimingumo) apie tokį baimingą reiškinį, taip ji stengėsi atitolinti nuo savęs visas žinomas suaugusiųjų paslaptis.

— Jūs būsite taip toli,— tuoj prakalbo ji.

— Taip, aš būsiu toli. Bet nieko tokio,— paaiškino Izabelė,— nes kol tu čia, aš vis vien nesu arti tavęs.

— Taip, bet jūs galite atvažiuoti manęs aplankyti, nors atvažiuojate nedažnai.

— Aš tavęs nelankiau todėl, kad tavo tėvas uždraudė. Šiandien aš tau nieko neatvežiau. Niekuo negaliu pradžiuginti.

— Manęs nedera džiuginti. Toks tėčio pageidavimas.

— Tuomet vis viena, ar aš Romoje, ar Anglijoje.

— Jūs nesate laiminga, ponia Osmond,— tarė Penzė.

— Nelabai. Bet tiek to.

— Ir aš taip sau sakau. Tiek to. Tik labai norėčiau iš čia išeiti.

— Ir aš tau šito labai linkėčiau.

— Nepalikite manęs čia,— švelniai tęsė Penzė.

Izabelė akimirksnį nieko neatsakė, jai širdis ėmė daužytis.

— O dabar važiuotumei su manimi? — paklausė.

Penzė pasižiūrėjo maldaujančiu žvilgsniu.

— Ar jums tėtis liepė mane parvežti?

— Ne, čia mano pačios pasiūlymas.

— Tuomet gal verčiau palaukti. Tėtis nieko neprašė man pasakyti?

— Manau, jis nežinojo, kad važiuosiu pas tave.

— Jo nuomone, aš dar čia per trumpai,— tarė Penzė.— Nors netrumpai. Visos moterys man labai malonios, ir mažosios mergaitės atbėga pas mane. Yra čia ir visai mažų — tokios žavios mažutėlės. O mano kambarys — pati matote koks. Viskas labai puiku. Bet man jau gana. Tėtis norėjo, kad aš pamąstyčiau — aš jau prisimąsčiau.

— O apie ką tu mąstei?

— Kad niekad neturiu pykinti tėčio.

— Tą tu ir anksčiau žinojai.

— Taip, tačiau dabar geriau žinosiu. Aš bet ką padarysiu... bet ką padarysiu,— tikino Penzė. Išgirdus savo žodžius, tamsus grynas raudonis išmušė jai veidą. Izabelė įskaitė jo prasmę: vargšė mergaitė sutramdyta. Gerai, kad ponas Edvardas Rozjė išsaugojo savo emalius! Izabelė pažvelgė jai į akis ir pamatė jose vien meldimą atlaidumo. Uždėjo ranką Penzei ant rankos lyg parodydama, kad jos žvilgsnis reiškia ne mažesnę pagalbą. Juk trumpalaikio mergaitės pasipriešinimo (tegu nebylaus ir drovaus) palūžimas buvo tik jos duoklė tikrovei. Ji nesiėmė kitų teisti, bet teisė save; ji išvydo realybę. Kovoti su gyvenimo vingrybėmis jai buvo ne pagal

jėgas, iškilmingas jos atskyrimas ją pribaigė. Ji nulenkė dailią savo galvelę prieš galinguosius ir tik prašė galingųjų gailestingumo. Iš tiesų gerai, kad Edvardas Rozjė pasiliko keletą savo mažmožių.

Izabelė pakilo; laikas skubiai bėgo.

— Tad sudie. Šįvakar aš išvažiuoju iš Romos.

Penzė iškritusi iš veido įsitvėrė jos suknelės.

— Jūs kaip ne ta, mane gąsdinate.

— O ne, man nieko nėra,— atsakė Izabelė.

— Gal jūs nebegrįšite?

— Gal ir ne. Sunku pasakyti.

— Ak, ponia Osmond, nepameskite manęs!

Izabelei dabar pasidarė aišku, kad Penzė viską atspėjo.

— Miela mano mergaite, kuo aš tau galiu padėti? — paklausė Izabelė.

— Nežinau, bet man smagiau, kai apie jus galvoju.

— Tu gali visada apie mane galvoti.

— Kai jūs kažkur toli, nebegaliu. Man baugu,— prisipažino Penzė.

— Ko tau baugu?

— Šiek tiek tėčio. Ir madam Merl. Ji ką tik buvo pas mane.

— Taip nesakyk,— pamokė Izabelė.

— O, aš viską padarysiu, ko jie reikalauja. Bet man būtų lengviau, jei jūs būtumėte šalia.

Izabelė susimąstė.

— Aš tavęs neapleisiu,— ištarė pagaliau.— Sudie, mano mergaite.

Jiedvi apsikabinusios tylomis pastovėjo kaip dvi seserys, paskui Penzė koridoriumi palydėjo viešnią ligi laiptų.

— Ką tik buvo madam Merl,— pakartojo ji eidama; Izabelei nieko neatsakius, ūmai pridūrė: — Aš nemyliu madam Merl!

Izabelė padvejojusi stabtelėjo:

— Niekad taip nesakyk... kad nemyli madam Merl.

Penzė sumišusi pažvelgė į ją, bet sumišimas Penzei niekad nebuvo nepaklusnumo priežastimi.

— Aš taip daugiau niekad niekad nesakysiu,— tarė ji su ypatingu nuolankumu. Prie laiptų jiedvi turėjo skirtis, nes pagal vienuolyno tvarką — ne griežtą, bet labai konkrečią,— kurios turėjo laikytis Penzė, jai nebuvo galima leistis žemyn. Izabelė nulipo į apačią, bet mergaitė vis dar stovėjo viršuje.

— Ar grįšite? — šūktelėjo ji, ir tą jos balsą Izabelė vėliau prisiminė ne kartą.

— Taip, grįšiu.

Apačioje ponią Osmond pasitiko madam Katrina ir nuvedė ligi svetainės durų, prie kurių sustojusios jos dar šnektelėjo.

— Aš neisiu vidun,— tarė geroji sesuo.— Jūsų laukia madam Merl.

Nuo šios žinios Izabelė sustingo, vos nepaklausė, ar nėra iš vienuolyno kito išėjimo. Bet jai dingtelėjo, jog garbingajai vienuolei verčiau neatskleisti savo noro išvengti Penzės antrosios draugės. Vienuolė švelniai spustelėjo jai ranką ir įbedusi išmintingas geravališkas akis prancūziškai pasakė kone kaip savo artimai:

— *Eh bien, chère. Madame, qu'en pensez-vous?**

— Apie savo podukrą? Čia ilga kalba.

— Mūsų nuomone, jau būtų gana,— trumpai drūtai tarė motinėlė Katrina. Ir pastūmė svetainės duris.

Madam Merl sėdėjo kaip sėdėjusi, tarytum jos būta taip susimąsčiusios, kad per tą laiką nė nepakrutėjo. Madam Katrinai uždarius duris, ji atsistojo, ir Izabelė suprato, kad ji ne šiaip sau mąstė. Ji jau buvo atgavusi pusiausvyrą, jos išmonė vėl jai buvo pavaldi.

— Aš dar panorau sulaukti jūsų,— tarė ji įtaikiai.— Bet šneka bus ne apie Penzę.

Izabelė nusistebėjo, apie ką bus toji šneka, ir nepaisydama madam Merl pareiškimo po valandėlės atsakė:

— Motinėlės Katrinos nuomone, Penzei čia jau gana.

— Taip, ir man regis, jog gana. Man dar rūpi pasiteirauti apie vargšą poną Tačitą,— pridūrė madam Merl.— Ar jūs tikrai žinote, kad jis prie mirties?

— Jokių kitų žinių neturiu, tik telegramą. Visa nelaimė, kad ji tai patvirtina.

— Noriu jums pateikti vieną keistą klausimą. Ar jums labai brangus pusbrolis? — tarė madam Merl su tokia pat keista kaip tas klausimas šypsena.

— Taip, labai brangus. Bet aš nesuprantu jūsų.

Madam Merl padelsė.

— Sunkoka paaiškinti. Man atėjo į galvą tokia mintis, kuri

* Taigi, brangioji ponia, ką jūs apie tai manote? (*Pranc.*)

jums tikriausiai niekad neatėjo, ir ji gali būti jums įdomi. Jūsų pusbrolis kartą jums padarė didelę paslaugą. Ar nujautėte?

— Jis man daug paslaugų yra padaręs.

— Taip, bet ši pranoksta visas kitas. Jis padarė jus turtingą.

— Jis?..

Madam Merl, pamačiusi, jog sėkmingai pataikė, tęsė jau pergalingiau:

— Jis suteikė jums to blizgesio, be kurio nebūtumėte buvusi tokia viliojanti nuotaka. Iš esmės jam turite būti dėkinga.— Izabelės akys buvo tokios, kad madam Merl nutilo.

— Aš jūsų nesuprantu. Tai buvo mano dėdės pinigai.

— Taip, pinigai dėdės, bet sumanymas pusbrolio. Ir jis įdiegė jį tėvui. Ak, mano miela, tokie pinigai!

Izabelė stovėjo išplėtusi akis; tądien ji tarytum gyveno pasaulyje, kur plyksčioja grasūs žaižarai.

— Man neaišku, kodėl jūs kalbate apie tokius dalykus. Neaišku, ką jūs žinote.

— Aš tik tiek žinau, kiek numanau. O tai numaniau.

Izabelė nuėjo prie durų ir jas atvėrusi dar stabtelėjo, nenuleisdama rankos nuo skląsties. Tada tarė:

— Maniau, kad už tai turiu būti dėkinga jums! — Toks buvo jos vienintelis kerštas.

Madam Merl nuleido akis, stovėjo lyg jausdama didžią atgailą.

— Žinau, jūs labai nelaiminga. Bet aš dar nelaimingesnė.

— Taip, tuo aš tikiu. Ko gero, aš daugiau niekad nenorėčiau jūsų matyti.

Madam Merl pakėlė akis.

— Aš išvažiuosiu į Ameriką,— tarė ji tylomis Izabelei išeinant.

LIII SKYRIUS

Apimta ne nustebimo, o jausmo, kuris kitomis aplinkybėmis būtų galėjęs būti džiaugsmu, Izabelė išlipo iš Paryžiaus pašto traukinio Čering Kroso stotyje tiesiai į Henrietos Stekpoul glėbį ar bent rankas. Ji telegrafavo draugei iš Turino ir nors neįsitvėrė

minties, jog Henrieta būtinai ją pasitiks, bet numanė, kad telegrama duota ne veltui. Visą ilgą kelionę iš Romos jos mintys buvo susijaukusios. Ji nieko aiškaus negalvojo ir nepajėgė užbėgti į ateitį. Ji keliavo nematančiomis akimis, abejinga pralekiantiems pro šalį kraštams, nors ir pasipuošusiems gaivia pavasario žaluma. Jos mintys klajojo po kitokias šalis — svetimas, apytamses — nepramintais takais, kuriose metų laikai nesikeičia, o tarytum stovi nesibaigianti gūdi žiema. Galvoti buvo apie ką, bet jos apmąstymai neturėjo nei apybraižų, nei tikslo. Galvoje slinko pakriki vaidiniai, atminties ar vilčių atšipusios pabiros. Praeitis ir ateitis pagal savo įgeidį priartėdavo ir nutoldavo, bet ji regėjo jų vaizdus gūsiais pagal savą logiką iškylančius ir pradingstančius. Net stebėtina, ką ji prisiminė. Dabar, kai jai buvo atskleista taip su ja susijusi paslaptis, kai nukrito uždanga, pavertusi jos gyvenimą pastangomis lošti vistą su nepilna kortų malka, tikroji įvykių tėkmė, tarpusavio ryšys, prasmė ir didžia dalimi siaubas spietėsi jai prieš akis kaip tam tikra architektūrinė erdvė. Ji prisiminė tūkstančius niekų, atgyjančių spontaniškai kaip virpulys. Anuomet laikė juos niekais, o dabar suprato buvus švino svorio. Tačiau, antra vertus, jie ir liko kaip buvę niekai — kas iš to, kad juos perprato? Šiandien jai niekas neturėjo prasmės. Užgeso visa valia, visi ketinimai, visi troškimai, liko tik tas vienatinis noras pasiekti savo geidžiamą prieglobstį. Gardenkortas buvo jos kelio pradžia, ir grįžimas į tuos pritilusius kambarius buvo bent laikina išeitis. Ji iš ten pakėlė sparnus pačioje jėgoje, o dabar grįžta bejėgė, ir jei toji vieta pirma jai buvo atilsis, tai dabar bus šventovė. Ji pavydėjo Ralfui, kad jis miršta, nes jei ieškai atilsio, ar rasi tobulesnį? Nustoti buvus, visko atsižadėti, nieko daugiau nežinoti — pati ta mintis buvo saldi kaip karštoje šalyje svajonė apie vėsią marmurinę vonią užtemdytame kambaryje.

Kelionėje iš Romos valandėlėmis ji išties būdavo kaip apmirusi. Sėdėjo kampe nekrutėdama, suglebusi, su vienu gyvu pojūčiu, kad yra vežama, nutolusi nuo vilčių ir apgailestavimų, ir pati sau buvo panaši į etruskų skulptūrą ant savo pelenų urnos. Nebebuvo ko apgailestauja — viskas jau praėjo. Ne tik jos paikystės laikas, bet ir atgailos. Vienintelio dalyko buvo galima gailėtis — kad madam Merl buvo tokia, na... tokia neįsivaizduojama. Čia Izabelės protas suklupo, ji nemokėjo rasti žodžio, kokia ta madam Merl. Kokia ji, tokia, bet dabar ir jai teks gailėtis, be abejonės, Amerikoje, kur pareiškė važiuosianti, ne ką kita ir veiks. Izabelės tai nebeliečia, jai

nujautimas sakė, jog madam Merl ji daugiau niekados nematys. Tas nujautimas ją perkėlė į ateitį, kuri tarpas nuo tarpo šmėkšteldavo iškreipta. Ji išvysdavo save jau po daugelio metų kaip moterį, dar turinčią nugyventi gyvenimą, ir tokie praregėjimai kirtosi su tos dienos nusiteikimu. Būtų gera kur nors nusišalinti, kuo toliau, daug toliau negu mažutė pilkšvai žalia Anglija, bet, matyt, tokia laimė jai nelemta. Sielos gelmėje — giliau nei išsižadėjimo vilionė — glūdėjo nuojauta, jog dar laukia ilgas gyvenimas. Ir nuo tokios nuovokos ji protarpiais pažvalėdavo, pakildavo dvasia. Tai liudijo jos pajėgas, liudijo, jog dar bus laimingų dienų. Negi jai likta vien kančios, juk ji dar jauna, ir dar visko gali būti. Gyventi tam, kad kentėtum, jaustum pasikartojančius ir vis smarkesnius gyvenimo dūrius... Izabelei rodėsi, jog toks gyvenimas ne jai, nes ji kur kas vertesnė, kur kas pajėgesnė. Paskui ji susimąstė, kad gal kvailystė, tuštybė taip gerai apie save galvoti. Ar visa istorija nėra ištisas vertybių niokojimas? Ar ne dažnesnė tavo lemtis, jei esi subtilios prigimties,— kentėti? Gal tuomet reikia pripažinti save turint ir šiurkštumo. Tačiau Izabelei priešais akis praslinko drumslus ilgos ateities šešėlis. Ji niekur nepabėgs, turės tesėti ligi galo. Paskui ją vėl apsiaustė brandos metai, užklojo šėma abejingumo uždanga.

Henrieta ją pabučiavo kaip visada — nelyginant bijodama būti kieno nors nutverta, paskui Izabelė stovėjo minioje dairydamasi savo kambarinės. Ji nieko neklausinėjo, buvo linkusi laukti. Jai staiga smilktelėjo, jog susilauks pagalbos. Ji apsidžiaugė, kad Henrieta pasitiko, nes atvažiavimas į Londoną buvo kažkoks nykus. Niūrūs aprūkę aukšti stoties skliautai, keista mirtinai blyški šviesa, tamsi besistumdanti minia jai kėlė aklą baimę, ir ji paėmė draugę už parankės. Prisiminė — kažkada visa tai patiko kaip dalis galingo ir savaip traukiančio reginio. Prisiminė, kaip prieš penkerius metus žiemos prietemose išėjo iš Justono stoties į užtvindytas žmonių gatves. Šiandien viso to neišgalėtų, ir anas epizodas iškilo atminty lyg nutikęs kam kitam, o ne jai.

— Kokia laimė, kad tu atvažiavai,— tarė Henrieta tarytum laukdama, jog Izabelė pasišaus tai užginčyti.— Jei būtum neatvažiavusi, jei būtum neatvažiavusi... tiesiog neišmanau,— pridėjo Stekpoul, leisdama suprasti, koks grėsmingas būtų buvęs jos pasipiktinimas.

Izabelė žvalgėsi savo kambarinės. Tačiau akys užkliuvo už kito,

kažkur matyto žmogaus, ir ji tuoj pat atpažino draugišką pono Bentlingo veidą. Jis stovėjo atokiau, ir nors minia jį grumdė ir stumdė, nė per pėdą nesitraukė iš užsiimtos vietos, kur buvo mandagiai sustojęs, kad netrukdytų damoms glėbesčiuotis.

— Štai ponas Bentlingas,— pasakė švelniai, tačiau be ryšio Izabelė, dabar menkai tesirūpindama, ras savo kambarinę ar ne.

— O taip, jis visur eina su manimi. Eikšekit, ponas Bentlingai! — pašaukė Henrieta. Ir paslaugusis viengungis iškart priėjo su šypsena, pritemdyta slegiančios aplinkybės.— Ar ne puiku, kad ji atvažiavo? — paklausė jo Henrieta.— Jis viską žino,— paaiškino ji.— Mes buvome susiginčiję. Jis tvirtino, kad tu neatvažiuosi, o aš sakiau — atvažiuosi.

— Maniau, jūsų nuomonės visuomet sutinka,— nusišypsojo Izabelė. Ji pasijuto vėl galinti šypsotis; iš drąsių Bentlingo akių vienu moju ji bematant išskaitė gerą žinią. Jos tarytum jai priminė, kad jis yra senas jos pusbrolio draugas... taigi viską supranta, viskas gerai. Izabelė padavė jam ranką ir mintyse, gana ekstravagantiškai, prilygino jį tauriam nepriekaištingam riteriui.

— A, aš visuomet sutinku,— tarė ponas Bentlingas.— Bet kad ji nesutinka.

— Ar nesakiau tau, kad per kambarines vien bėdos? — priminė Henrieta.— Tavoji panelė tikriausiai liko Kalė uoste.

— Man vis vien,— atsakė Izabelė, neatitraukdama akių nuo pono Bentlingo, lyg pirmą kartą jį pamačiusi.

— Pabūkite su ja, kol aš nueisiu ir susižinosiu,— paliepė Henrieta, trumpam palikusi juos vienu du.

Iš pradžių jiedu stovėjo tylėdami, paskui ponas Bentlingas pasidomėjo, ar Izabelė sėkmingai perplaukė Lamanšą.

— Kuo puikiausiai. Ne, buvo labai banguota,— atsakė ji, gerokai nustebindama savo pašnekovą, ir paskui pridėjo: — jūs neseniai buvote Gardenkorte, aš žinau.

— O iš kur jūs žinote?

— Kaip čia pasakius... iš jūsų veido matyti, jog buvote Gardenkorte.

— Ar iš veido jums atrodau baisiai liūdnas? Išties ten liūdna.

— Nemanau, kad jūs kada nors iš veido būtumėt baisiai liūdnas. Man jūs atrodote baisiai geras,— atsakė Izabelė su savaime plaukiančiu širdingumu. Jai dingtelėjo, jog daugiau niekada nesivaržys dėl paviršutiniškų dalykų.

O vargšas ponas Bentlingas dar nebuvo pasiekęs tokių aukštumų. Jis gerokai raudo, juokėsi ir tikino dažnai būnąs be ūpo, o kai jam smunka ūpas, imąs baisiai tūžti.

— Galite pasiklausti panelės Stekpoul. Aš buvau Gardenkorte prieš dvi dienas.

— Ar matėte mano pusbrolį?

— Labai trumpai. Bet pas jį ateina žmonių, vakarykščiai buvo buvęs Vorbertonas. Ralfas toks kaip visuomet, tik kad nesikelia iš patalo, pažiūrėti didelis ligonis ir jam sunku kalbėti,— pasakojo ponas Bentlingas.— Jis vis vien buvo baisiai šmaikštus ir pašaipus. Ir tokio pat šviesaus proto. Baisiai skaudu.

Netgi prisigrūdusioje triukšmingoje stotyje tas nupieštas paprastas vaizdas buvo gyvas.

— Ar tada buvo pavakarys?

— Taip, tyčia vėliau nuvažiavau. Maniau, jums bus įdomu.

— Aš jums be galo dėkinga. Ar galėsiu nuvažiuoti šįvakar?

— O, nemanau, kad ji jus išleis,— tarė ponas Bentlingas.— Nori, kad pas ją pabūtumėte. Tačito tarnas man pažadėjo šiandien telegrafuoti, ir aš prieš valandą savo klube radau telegramą. Ten parašyta „Tylu ramu“, o ji išsiųsta antrą valandą. Pati suprantate, jog ligi rytojaus galite palaukti. Tikriausiai baisiai pavargote.

— Taip, baisiai pavargau. Dar kartą jums ačiū.

— O,— tarė ponas Bentlingas,— mes buvome tikri, kad jums rūpės šviežiausios naujienos.

Tada Izabelė įterpė, kad jo su Henrieta nuomonės visgi sutinka. Panelė Stekpoul grįžo su Izabelės tarnaite, kurią užtiko įrodant savo naudingumą. Ši puiki mergina ne pasimetė minioje, o pasirūpino savo šeimininkės lagaminais, tad pastarajai dabar buvo laisvos rankos ir ji galėjo eiti iš stoties.

— Nė negalvok šiandien važiuoti į Gardenkortą,— tarė jai Henrieta.— Nesvarbu, ar traukinys dar yra, ar ne. Tiesiai važiuojame pas mane į Vimpoulo gatvę. Londone dabar nė su žiburiu nerasi jokio kampo, bet aš tau visgi radau. Ne Romos rūmai, bet vieną naktį ištversi.

— Aš vykdysiu visus tavo norus,— atsakė Izabelė.

— Mano noras toks, kad važiuotum pas mane ir atsakytum į kelis klausimus.

— O apie pietus, ponia Osmond, ji nė žodžio nesako, matot? — paklausė juokom ponas Bentlingas.

Henrieta įbedė į jį savo mąslų žvilgsnį.

— Ak štai kaip, jums knieti kuo greičiau papietauti. Rytoj dešimtą valandą būkite Pedingtono stotyje.

— Jei dėl manęs, tai nereikia, ponas Bentlingai,— tarė Izabelė.

— Užtat dėl manęs reikia,— pareiškė Henrieta, padėdama Izabelei įlipti į karietą. O vėliau Vimpoulo gatvėje didelės svetainės prieblandoje — Henrietos labui dera pasakyti, jog pietūs buvo gana geri,— ji pateikė tuos klausimus, kuriuos minėjo stotyje.

— Ar tau vyras dėl išvažiavimo sukėlė skandalą? — Tai panelei Stekpoul pirmiausia rūpėjo.

— Ne, negalėčiau pasakyti, kad jis būtų sukėlęs skandalą.

— Vadinasi, neprieštaravo?

— Labai smarkiai prieštaravo. Bet to nepavadintumei skandalu.

— O kaip tuomet?

— Tai buvo itin ramus pokalbis.

Valandėlę Henrieta žvelgė į viešnią.

— Turbūt buvo tikras pragaras.

Izabelė nepaneigė, kad tai buvo pragaras. Ji atsakinėjo į Henrietos klausimus, kurie buvo nesunkūs, nes gana konkretūs. O daugiau jokių naujienų tuo kartu nepasakė.

— Ką gi,— pagaliau tarė panelė Stekpoul.— Galiu tik vieną priekaištą padaryti. Man neaišku, kam tu pažadėjai panelei Osmond sugrįžti.

— Kad dabar ir man pačiai nelabai aišku,— atsakė Izabelė.— Bet tuomet buvo aišku.

— Jei tau iškrito iš atminties priežastis, gal nebegrįši.

Izabelė palūkėjusi atsakė:

— Gal atsiras kita priežastis.

— Rimta neatsiras.

— Nesant rimtesnės priežasties, gana bus ir mano pažado,— sugalvojo Izabelė.

— Taip, todėl aš ir negaliu šito pakęsti.

— Nešnekėkime apie tai. Dar yra laiko. Sudėtinga buvo ištrūkti, o kaip bus sugrįžti?

— Visų pirma atmink, kad jis tau skandalo neiškels! — reikšmingai pasakė Henrieta.

— Iškels,— rimtai atsakė Izabelė.— Ir tai bus ne trumpalaikis skandalas, jis nulems visą gyvenimą.

Abi moterys dar pasėdėjo, pakalbėjo apie galimą ateitį, o paskui panelė Stekpoul, pakeisdama temą, kaip kad siūlė Izabelė, ūmai pareiškė:

— Aš jau svečiavausi pas ledi Penzl!

— Ak, vis dėlto gavai pakvietimą!

— Taip, po penkerių metų. Bet šįsyk ji norėjo mane matyti.

— Savaime suprantama.

— Labiau suprantama, negu tu žinai,— tarė Henrieta, žiūrėdama kažkur į tolį. Po to staiga atsisukusi pridūrė: — Izabele Arčer, aš prašau tavęs atleidimo. Nežinai kodėl? Nes aš tave smerkiau, o pati dar toliau nužengiau. Ponas Osmondas bent yra gimęs anoje vandenyno pusėje.

Izabelė ne iškart suvokė tų žodžių prasmę, kuri buvo taip kukliai, o gal ir gudriai pridengta. Ir nors Izabelė tuo metu nebuvo linkusi matyti gyvenimo komiškąsias puses, ją prajuokino draugės apmestas vaizdas. Bet ji tuoj pat susivaldė ir su deramu pabrėžtinumu paklausė:

— Henrieta Stekpoul, ar neketini išsižadėti savo tėvynės?

— Taip, mano varguole Izabele. Aš nė kiek nesiteisinu. Žvelgiu teisybei į akis. Ketinu tekėti už pono Bentlingo ir apsigyventi čia, Londone.

— Labai netikėta naujiena,— atsakė Izabelė dabar jau šypsodamasi.

— Na taip, ko gero, netikėta. Aš palengva ligi to priėjau. Man regis, žinau ką daranti, tik nemoku paaiškinti.

— Vedybos nepaaiškinamos,— atsakė Izabelė.— Nėra ko daug aiškinti. Ponas Bentlingas — ne mįslė.

— Ir ne koks lėkštas kalambūras... ar net amerikietiško humoro polėkis. Jis gražios prigimties,— dėstė Henrieta.— Aš stebėjau jį daug metų ir kiaurai permačiau. Jis aiškus kaip turistinis prospektas. Nėra ypatingo proto, bet kitų protą moka vertinti. Be to, vertina su saiku. Man kartais atrodo, jog Jungtinėse Valstijose tai daroma be saiko.

— O, tu išties pasikeitusi. Pirmą kartą iš tavęs girdžiu kritišką žodį savo tėvynei.

— Aš tik sakau, kad mes pernelyg liaupsiname smegenis, nors

tai nėra primityvi klaida. O aš esu pasikeitusi: moteris tekėdama turi gerokai pasikeisti.

— Tikiuosi, tu būsi labai laiminga. Pagaliau būdama čia iš arti pažinsi jų gyvenimą.

Henrieta reikšmingai atsiduso.

— Čia, ko gero, ir yra paslapties raktas. Aš negalėjau pakęsti, ko jie manęs neprisileidžia. O dabar turėsiu vienodas teises! — prilipino ji neapsimestinai džiūgaudama.

Izabelė nuo šio pokalbio prasiblaškė, bet ją suėmė savotiškas liūdesys. Henrieta galų gale prisipažino esanti tokia kaip visi žmonės, tokia kaip visos moterys, Henrieta, kuri ligi tol jai buvo kaip lengva laki liepsnelė, bekūnis balsas. Buvo apmaudu sutikti, kad ir jai nesvetimos žmogiškos silpnybės, kad žemiškos aistros ir jos neaplenkia, kad jos draugystė su ponu Bentlingu niekuo neoriginali. Tekėti už pono Bentlingo taip neoriginalu, netgi greičiau paika, ir pasaulis Izabelei pasirodė dar nykesnis. Tačiau netrukus jai dingtelėjo, jog bent pats ponas Bentlingas originalus. Bet jai galvoje netilpo, kaip Henrieta gali išsižadėti tėvynės. Ji pati jau kiek nuo jos nutolo, bet jai tėvynė niekad nė nebuvo tokia brangi kaip Henrietai. Ji paklausė, ar buvo smagi viešnagė pas ledi Penzl.

— O taip! — atsakė Henrieta.— Ji niekaip nepajėgė manęs perprasti.

— Ir tai tau teikė smagumo?

— Labai, nes ji puikuojasi nepralenkiamu protu. Dedasi viską išmananti, o šiuolaikinės moters, tokios kaip aš, neperpranta. Jai būtų lengviau susigaudyti, jei aš būčiau bent kiek geresnė ar bent kiek blogesnė; man rodos, jos įsitikinimu, aš turėčiau iškrėsti ką nors amoralaus. Jos manymu, amoralu tekėti už jos brolio, bet tai dar ne pats didžiausias amoralumas. Kokio aš raugo, ji niekad neperpras, niekad.

— Vadinasi, ji ne tokia protinga kaip jos brolis,— įsiterpė Izabelė.— Jis jau bus perpratęs.

— O anaiptol! — tvirtai sušuko panelė Stekpoul.— Man tikrai atrodo, jog jis veda mane vien tam, kad išsiaiškintų šią paslaptį ir jos mastus. Čia jo idėja *fix* — savotiškas apakimas.

— Kaip gerai, kad moki prisitaikyti.

— Mat ir aš dar turėsiu šį tą išsiaiškinti! — pasakė Henrieta.

Ir Izabelė pamatė, jog draugė ne tik neatsižadėjo savo įsipa-

reigojimų, bet numatė puolimą. Pagaliau ji iš rimtųjų ketino susiimti su Anglija.

Tačiau kitą rytą dešimtą valandą, atsidūrusi Pedingtono stotyje drauge su panele Stekpoul ir ponu Bentlingu, Izabelė įsitikino, jog neaiškumas šio džentelmeno neslegia. Tegu visko ir nebuvo perpratęs, bet suprato, kas svarbiausia — jog panelei Stekpoul sumanumo niekad nepristigs. Viena buvo akivaizdu: rinkdamasis žmoną, jis labai saugojosi šito trūkumo.

— Henrieta jau man pasisakė, ir aš labai džiaugiuosi,— tarė Izabelė, paduodama jam ranką.

— Jums turbūt baisiai keista,— atsakė ponas Bentlingas, pasirėmęs į dailų savo skėtį.

— Taip, man baisiai keista.

— Tikriausiai ne taip keista kaip man. Tačiau aš visada mėgau vaikščioti nepramintais takais,— giedrai tarė ponas Bentlingas.

LIV SKYRIUS

Antrą kartą Izabelė atvažiavo į Gardenkortą dar tyliau nei pirmąjį. Ralfas Tačitas šeimynykščių nedaug laikė, ir naujieji tarnai ponios Osmond nepažinojo, todėl, užuot nuvedę į jai skirtą kambarį, šaltai pakvietė į svetainę ir paliko laukti, kol praneš tetai. Ji ilgai laukė, matyt, ponia Tačit pas ją nesiskubino. Galiausiai ji neteko kantrybės, pradėjo nervintis, ją kaustė siaubas, tarytum visi daiktai aplink būtų įgavę sąmonę ir su groteskiškomis grimasomis stebėję jos nerimą. Diena buvo apsiniaukusi, šalta. Erdvių rudų kambarių kampuose tvyrojo tiršta prietema. Visame name buvo nesudrumsčiama ramybė — tokią ramybę Izabelė prisiminė užtvindžius visą Gardenkortą prieš dėdės mirtį. Nebenusėdėdama svetainėje Izabelė ėmė vaikštinėti: nuėjo į biblioteką, paveikslų galeriją, o jos žingsniai aidėjo spengiančioje tyloje. Niekas čia nepasikeitė — viskas kaip buvę prieš tuos prabėgusius metus, tarytum dar vakar ji čia būtų stovėjusi. Ji pavydėjo tvarumo vertingiems daiktams, kurie nesikeičia nė per plauką, tik įgyja vis didesnės vertės, tuo tarpu jų šeimininkai po trupinėlį praranda jaunystę, laimę, grožį, ir ji susivokė vaikštinėjanti visai taip kaip teta tą dieną Olbanyje,

kai atvyko jos aplankyti. Ji pati buvo gerokai pasikeitusi nuo to laiko, kai buvo visa ko pradžia. Ir jai dingtelėjo, kad jei teta Lidija nebūtų jos atlankiusi tą dieną ir užtikusi vienos, viskas gal būtų buvę ne taip. Gal jos gyvenimas būtų kitaip susidėjęs, ir ji būtų buvus dalingesnė moteris. Galerijoje ji stabtelėjo prieš nedidelį paveikslėlį — gražųjį brangų Boningtoną[94] — ir įsmeigė į jį akis. Bet paveikslo nematė, galvojo, ar būtų ištekėjusi už Kasparo Gudvudo, jei teta tą dieną nebūtų atvažiavusi į Olbanį.

Ponia Tačit pagaliau pasirodė, vos Izabelei grįžus į didžiąją negyvenamą svetainę. Teta buvo smarkiai pasenusi, tik akys švietė kaip pirma ir galvą tebelaikė taip pat tiesiai, plonos lūpos tarytum saugojo užčiauptas mintis. Ji vilkėjo kuklia, be jokių papuošalų suknele, ir Izabelė pamanė sau kaip ir tą pirmąjį kartą, ar nepaprastoji jos giminaitė labiau panaši į karalienę-regentę, ar į kalėjimo ūkvedę. Izabelė ant įkaitusių savo skruostų pajuto išties labai plonų lūpų bučinį.

— Todėl manęs turėjai tiek laukti, kad aš sėdėjau prie Ralfo,— tarė ponia Tačit.— Slaugė nuėjo pavalgyti priešpiečių, ir aš užėmiau jos vietą. Yra tarnas, kurio pareiga būtų jį prižiūrėti, bet toks nevėkšla, dykūnas, kad nuolatos spokso pro langą, lyg ten būtų į ką žiūrėti! Ralfas tarytum miegojo, ir aš bijojau subrazdėti, kad nepažadinčiau. Laukiau, kol grįš slaugė; be to, prisiminiau, jog šiuose namuose tu ne naujokė.

— Pasirodo, aš juos pažįstu geriau, negu buvau manius, visur apvaikščiojau,— atsakė Izabelė ir dar paklausė, ar Ralfas daug miega.

— Jis guli užmerktomis akimis ir nesijudina. Bet kažin, ar vis miega.

— Ar jis mane norės matyti? Ar pajėgs su manimi kalbėtis?

Ponia Tačit tiesiai neatsakė.

— Pati pabandyk,— apsiribojo paragindama. Ir pasisiūlė palydėti Izabelę į jos kambarį.

— Maniau, jie jau ten tave nuvedė, bet čia ne mano namai, o Ralfo, ir jų tvarkos aš nesupaisau. Gal bent tavo lagaminus nunešė, turbūt ne tiek daug jų atsivežei. Nors man vienas ir tas pats. Tikriausiai tau paskyrė tą patį kambarį kaip ir anuomet, Ralfas taip paliepė, kai išgirdo, jog atvažiuoji.

— O ką jis dar sakė?

— Ak mano brangioji, jis nebe toks šnekus! — sušuko ponia Tačit, priekyje dukterėčios lipdama laiptais.

Kambarys tikrai buvo tas pats, ir kažkas Izabelei pakuždėjo, kad nuo ano laiko jame niekas nenakvojo. Visi jos lagaminai buvo čia sunešti, ir jų nebuvo gausu. Ponia Tačit, žiūrėdama į juos, trumpam prisėdo.

— Iš tikrųjų nebėra jokios vilties? — paklausė mūsų jaunoji moteris, stovėdama priešais ją.

— Nė jokios. Niekad ir nebuvo. Nenusisekęs gyvenimas.

— Taip, užtat gražus,— Izabelė susigriebė prieštaraujanti tetai; erzino jos bejausmiškumas.

— Nežinau, ką turi galvoje. Menkas grožis be sveikatos. Tavo labai keistas kelionės apdaras.

Izabelė žvilgterėjo į savo drabužį.

— Aš per valandą susiruošiau į kelionę. Apsivilkau, kas po ranka papuolė.

— Tavo seserys Amerikoje domėjosi, kaip tu rengiesi. Matyt, joms tai labiausiai rūpi. Nieko negalėjau joms papasakoti, bet turbūt jos teisingai įsivaizduoja: nieko kito kaip juodo brokato tu nedėvi.

— Jos mano, jog aš puošnesnė negu iš tiesų esu,— atsakė Izabelė.— Lilė man rašė, kad jūs kartu pietavote.

— Ji mane keturis kartus kvietė, ir vieną sykį aš nuėjau. Galėjo duoti man ramybę po antro karto. Pietūs buvo puikūs, turbūt brangiai kainavo. Jos vyras labai neišsiauklėjęs. Kaip man patiko Amerikoje? Iš kur man tas patikimas? Aš važiavau ne malonumų ieškoti.

Tokios buvo įdomesnės naujienos, ir ponia Tačit greit paliko dukterėčią vieną, su kuria po pusvalandžio turėjo susitikti valgyti pusiaudienių. Abi damos sėdėjo priešpriešomis prie sutrumpėjusio stalo melancholiškos nuotaikos valgomajame. Čia Izabelė netruko pamatyti, jog teta ne tokia bejausmė kaip iš pirmo pasirodė, ir vėl ją užplūdo senas gailestis, kad ši vargšė moteris nemoka nei išsipasakoti, nei graužtis, nei nusivilti. Neabejotinai jai šiandien būtų palaima, jei būtų pažinusi pralaimėjimo, suklydimo, netgi gėdos skonį. Kažin, ar ji nepasigenda viso to, kas būtų praturtinę jos sąmonę, ir tylomis nebando ieškoti gyvenimo puotos kvapo ar trupinių: širdgėlos paliudijimų, blaivių sąžinės priekaištų? Antra vertus, ji, ko gero, baiminosi, jog patyrusi sąžinės priekaištus nežinia kur nueitų. Tačiau Izabelė juto, jog teta, kad ir miglotai, bet susi-

vokia gyvenime daug prašovusi ir regi save ateityje kaip senę be atsiminimų. Jos smailas veidelis atrodė tragiškas. Ji pasakė dukterėčiai, jog Ralfas dar nepakrutėjo, bet gal ligi pietų ji galėsianti pas jį nueiti. Ir dar tuoj pridūrė, jog iš vakaro jį aplankė lordas Vorbertonas; ši žinia Izabelę truputį nugąsdino, nes buvo lyg nuoroda, kad šis žmogus yra kaimynystėje ir atsitiktinumas dar juos gali suvesti. Toks atsitiktinumas nebūtų džiugus, ji atvažiavo į Angliją ne tam, kad vėl imtųsi su lordu Vorbertonu. Tačiau ji bemat pasakė tetai, koks lordas Vorbertonas buvo geras Ralfui — Romoje ji pati savo akimis matė.

— Dabar jam kas kita galvoje,— atšovė ponia Tačit ir įsisiurbė į dukterėčią akimis.

Izabelė matė, kad ji kažkur kreipia kalbą, ir tuoj pat atspėjo kur. Bet atsakymu neišsidavė ką nuspėjus; jos širdis smarkiai plakė, ir ji norėjo išlošti laiko.

— Na taip, Lordų rūmai ir visa kita.

— Dabar jam ne lordai galvoje, o ledi. Viena ledi tikrai; jis pasisakė Ralfui, jog susižiedavo ir tuoj ves.

— A, ves! — šūktelėjo Izabelė.

— Nebent nutrauktų sužieduotuves. Jam atrodė, jog Ralfui bus įdomu. Vargšas Ralfas nebenueis į vestuves, nors jos turėtų greitai įvykti.

— O kas nuotaka?

— Iš aristokratų, ledi Flora, ledi Felicija — kažkas tokio.

— Labai džiaugiuosi,— tarė Izabelė.— Ko gero, čia staigus apsisprendimas.

— Turbūt gan staigus, tris savaites tepamergino. Neseniai ir apsiskelbė.

— Labai džiaugiuosi,— pakartojo pabrėžtiniau Izabelė. Ji žinojo, kad teta ją stebi ir laukia pasirodant deramo apmaudo, tai iš noro, kad pašnekovė nieko panašaus neįžiūrėtų, prašneko žvalaus pasitenkinimo, kone palengvėjimo balsu. Ponia Tačit, žinia, laikėsi bendros nuomonės, kad visoms moterims, netgi ištekėjusioms, senųjų garbintojų vedybos — įžeidimas. Todėl Izabelei pirmiausia rūpėjo parodyti, kad visos kaip visos, o ji nė kiek neįsižeidusi. Bet, kaip sakiau, tuokart jai širdis smarkiau sutvaksėjo, ir jei ji valandėlę pasėdėjo užsigalvojusi, staiga pamiršusi, kad ponia Tačit stebi, tai ne todėl, kad prarado garbintoją. Jos vaizduotė perkirto pusę Europos ir apsistojo neatgaudama kvapo, netgi su virpuliu, Romos

mieste. Ji matė save pranešant vyrui, jog lordas Vorbertonas jau ves savo nuotaką prie altoriaus, ir, be abejo, nė nepajuto, kaip nuo tų vidinių pastangų sukrito jos veidas. Bet pagaliau atsitokėjo ir tarė tetai:

— Anksčiau ar vėliau taip turėjo būti.

Ponia Tačit tylėjo, bet paskui krestelėjo galvą.

— Ak mano brangioji, tu man mįslė! — sušuko ji ūmai. Jiedvi toliau valgė tylėdamos; Izabelė jautėsi taip, lyg būtų išgirdusi apie lordo Vorbertono mirtį. Jis buvo jai pažįstamas tik kaip jos garbintojas, o dabar tam galas. Jis mirė ir vargšei Penzei, per Penzę gal dar būtų jai likęs gyvas. Tarnas trynėsi aplinkui, galų gale ponia Tačit paprašė jo palikti jas vienas. Ji jau buvo pavalgiusi ir sėdėjo pasidėjusi rankas ant stalo krašto.

— Aš tau norėčiau duoti tris klausimus,— prabilo ji, tarnui pasišalinus.

— Nemažai.

— Su mažiau neišsiversiu; aš juos apgalvojau. Jie visi labai tikslūs.

— Šito ir prisibijau. Tikslūs klausimai yra visų blogieji,— atsakė Izabelė.

Ponia Tačit atsitraukė kėdę, ir dukterėčia, pakilusi nuo stalo ir ne šiaip sau eidama prie lango nišos, jautė jos žvilgsnį.

— Ar tu niekad nesigailėjai neištekėjusi už lordo Vorbertono? — toks buvo jos pirmas klausimas.

Izabelė papurtė galvą neskubiai, bet ir neapmaudžiai.

— Ne, miela teta.

— Gerai. Turiu tau pasakyti, jog aš nusiteikusi tikėti tavo žodžiais.

— Jūsų pasitikėjimas man didelė pagunda,— atrėmė Izabelė vis dar su šypsena.

— Pagunda sumeluoti? Nepatariu, nes mulkinama aš būnu pavojinga kaip apnuodyta žiurkė. Aš nė nemanau prieš tave triumfuoti.

— Ne aš vyru, o vyras manimi nepatenkintas.

— Aš jam iškart būčiau galėjusi tai pasakyti. To aš nelaikau triumfu prieš tave,— pradėjo ponia Tačit.— Ar Serina Merl dar tau patinka? — toliau klausė ji.

— Nebe taip kaip pirma. Bet tai nebeturi reikšmės, nes ji išvyksta į Ameriką.

— Į Ameriką? Matyt, ištaisė ką nors labai negero.

— Taip, labai negero.

— Drįstu paklausti, ką tokio?

— Ji piktnaudžiavo manimi.

— A,— sušuko ponia Tačit,— ir manimi! Ji visais piktnaudžiauja.

— Piktnaudžiaus ir Amerika,— tarė vėl nusišypsodama Izabelė ir apsidžiaugė, kad tetos klausimai išsibaigė.

Ligi pat vakaro Izabelė nepamatė Ralfo. Jis visą dieną snūduriavo ar bent gulėjo be sąmonės. Gydytojas pabuvo kiek ir išėjo — vietinis gydytojas, slaugęs tėvą ir patinkantis Ralfui. Jis ateidavo tris keturis sykius per dieną, labai rūpinosi savo pacientu. Gydė jį ir seras Metjus Houpas, bet Ralfui įgriso šis medicinos išminčius, ir jis paprašė motinos nusiųsti jam žinią, jog jis jau pasimirė ir daugiau medicininių jo patarimų nėra reikalingas. Ponia Tačit tiesiai parašė serui Metjui Houpui, kad jos sūnui jis nebepatinkąs. Izabelės atvykimo dieną, kaip jau pasakojau, Ralfas ištisomis valandomis nerodė jokių gyvybės žymių, bet į vakarą jis atsigavo ir pasakė žinąs, kad ji atvažiavo. Iš kur jis sužinojo, buvo neaišku, nes bijodami jį jaudinti niekas jam nepranešė. Izabelė įėjo ir atsisėdo blausioje šviesoje, tik kambario kampe degė pritemdyta žvakė. Ji pasakė slaugei, kad toji galinti eiti, nes pati prabūsianti prie jo visą vakarą. Jis atmerkė akis, ją pažino ir pajudino gulinčią bejėgę ranką, kad ji galėtų pasisveikinti. Kalbėti nepajėgė, vėl užsimerkė ir gulėjo nė nekrutėdamas, laikydamas josios ranką. Ji ilgai taip prasėdėjo, kol slaugė grįžo, bet jis daugiau nerodė jokių gyvybės žymių. Būtų galėjęs numirti jai akyse, nes jau buvo kaip mirties atvaizdas. Izabelė prisiminė, koks sumenkęs jis buvo Romoje, bet dabar — dar blogesnis, ir jei keisis, tai tik į vieną pusę. Jo veidas buvo nebūtai ramus — lyg iš akmens. Be to, iš Ralfo buvo likę vieni griaučiai; kai jis atsimerkė pasisveikinti su ja, ji pažvelgė nelyginant į bedugnę erdvę. Slaugė grįžo tik apie vidurnaktį, bet laikas Izabelei neprailgo, to ji čia ir važiavo. Jei būtų čion atvažiavusi vien laukti, tam čia būtų buvę geros sąlygos, nes tris dienas jis pragulėjo kažkokioje dėkingoje tyloje. Jis pažino ją ir kartkartėmis lyg norėjo prašnekti, bet balsas jo neklausė. Tuomet vėl užsimerkdavo, tarytum laukdamas to, ko būtinai sulauks. Jis buvo toks tykus, jog tarpais jai atrodė, kad jau atėjo tai, kas turėjo ateiti, bet vis dėlto ji visą laiką jautė, kad

jiedu dar kartu. Tačiau jie buvo kartu ne visą laiką, stodavo ir tokių valandų, kai ji vaikštinėdavo po tuščius namus, klausydamasi balso, kuris buvo ne vargšo Ralfo. Ji buvo nuolatinėje baimėje, manė, kad vyras gali parašyti. Bet tas tylėjo, o ji gavo laišką tik iš Florencijos, iš grafienės Džemini. Pagaliau trečios dienos vakare Ralfas prašneko.

— Šįvakar man geriau,— sukuždėjo jis ūmai begarsėje jos budėjimo prietemoje. — Gal šį tą išgalėsiu pasakyti. — Ji atsiklaupė prie pagalvės, paėmė sulysusią jo ranką ir paprašė nedėti pastangų, nenuvargti. Jo veidas buvo rimtas, nes nebepajėgė valdyti šypsenos raumenų, bet jis pats, matyt, dar nebuvo praradęs nuovokos.— Na ir kas, kad pavargsiu, — einu į amžiną poilsį. Juk žmonėms prieš patį galą visada pagerėja. Ne sykį esu tai girdėjęs. Šito vis ir laukiau, tikėjausi nuo pat tavo atvažiavimo. Kelis kartus bandžiau, bijojau, kad pailsi čia sėdėdama. — Jis kalbėjo pamažėle, skausmingai užsikirsdamas, su ilgomis pauzėmis, atrodė, jog balsas sklinda iš toli. Kai nutildavo, gulėjo atgręžęs veidą į Izabelę, žiūrėdamas atviromis didelėmis nemirksinčiomis akimis. — Kokia tu gera, kad atvažiavai, — kalbėjo jis toliau. — Taip ir maniau, kad atvažiuosi, bet nebuvau tikras.

— Ir aš nebuvau tikra, kol neatvažiavau, — atsakė Izabelė.

— Tu buvai prie mano lovos kaip angelas. Esi girdėjus apie mirties angelą? Jis visų gražiausias. Tad štai tu buvai tokia, tarytum laukei manęs išeinant.

— Aš ne tavo mirties laukiu, o laukiau va... va šito. Tai ne mirtis, brangusis Ralfai.

— Tau — ne. Niekad nepasijunti toks gyvas kaip kitų mirties akivaizdoje. Tai gyvybės pojūtis, pojūtis, jog mes liekame. Ir aš tą patyriau — net aš. Bet dabar iš manęs tiek naudos, kad kitiems duosiu tai patirti. Man jau viskas baigta. — Ir jis nutilo. Izabelė vis žemiau lenkė galvą, kol padėjo ant savo rankų, laikančių jo rankas. Dabar ji nebematė jo, tik jo balsas lyg iš toli kalbėjo jai prie pat ausies. — Izabele, — vėl prašneko jis, — linkėčiau, kad tau tai baigtųsi. — Ji nieko neatsakė, tik prapliupo raudoti — klūpodama, įkniaubusi veidą. Jis gulėjo tylomis ir klausėsi jos kūkčiojimų; pagaliau sunkiai sudejavo: — Ak, ką tu dėl manęs padarei!

— O ką tu dėl manęs padarei! — sušuko ji iš begalinio susijaudinimo, kiek slopinamo tik jos pozos. Ji pametė visą gėdą, norą slapukauti. Dabar jis turi viską sužinoti, ji trokšta, kad jis sužinotų, — tuomet niekas neskirs jų artumo, o dvasios kančioms jis jau

nepasiekiamas. — Kartą dėl manęs ką padarei — pats žinai. Oi Ralfai, man buvai viskas! O ką aš dėl tavęs padariau — ką dabar galėčiau padaryti? Sutikčiau mirti, kad tik tu gyventum. Nors nelinkiu tau gyvenimo, verčiau norėčiau mirti pati, kad tik tavęs nepraraščiau. — Jos balsas nuo ašarų, kančios trūkčiojo kaip ir jo.

— Tu manęs neprarasi — išsaugosi mane. Savo širdyje išsaugosi, aš būsiu tau artimesnis nei ligi šiol. Gyvybė geriau, brangioji Izabele, nes gyvybėje yra meilė. Mirtis neblogai, bet joje nėra meilės.

— Aš tau taip ir nepadėkojau, taip ir nepasikalbėjau — nebuvau tokia, kokiai derėjo būti! — tęsė Izabelė. Ją stumte stūmė išsisakyti, kaltinti save, pasiduoti savo skausmui. Tuo kartu visi jos rūpesčiai susiliejo pervien, susilydė su šiuo dabartiniu skausmu. — Ką tu turėjai apie mane galvoti? O iš kur aš galėjau žinoti? Aš nieko nenumaniau, ir jei šiandien žinau, tai tik todėl, kad yra žmonių ne tokių kvailų kaip aš.

— Mat juos galai, tuos žmones, — atsakė Ralfas. — Aš juos palikdamas gal net džiaugiuosi.

Ji pakėlė galvą ir sudėtas rankas, atrodė, jog tą valandėlę meldžiasi jam.

— Nejaugi... nejaugi tai tiesa? — paklausė ji.

— Tiesa, kad tu kvaila? O ne, — atsakė Ralfas, tyčiomis bandydamas šmaikštauti.

— Kad aš per tave praturtėjau, kad viską, ką aš turiu, yra tavo?

Jis nusuko galvą ir kurį laiką tylėjo. Pagaliau atsakė:

— A, nešnekėkime apie tai — iš to laimės nebuvo. — Jis lėtai atsigręžė, ir jiedu vėl sužiuro vienas į kitą. — Jeigu ne tai... jeigu ne tai!.. — Ir jis užsikirto. — Aš turbūt tave pražudžiau! — suaimanavo jis.

Ji tvirtai manė, kad jis nepasiekiamas skausmui, lyg jau būtų ne šio pasaulio. Bet jeigu ir nebūtų taip maniusi, vis tiek būtų kalbėjusi, nes niekas nebuvo svarbu, o tik žinojimas, kad tai ne vien širdgėla, žinojimas, jog dabar jie abu drauge žvelgia tiesai į akis.

— Jis ėmė mane dėl pinigų, — tarė ji. Ji norėjo viską išsakyti, bijojo, kad jis nenumirtų, jai nespėjus.

Jis pažiūrėjo į ją nemirksinčiomis akimis ir paskui pirmą kartą nuleido vokus. Bet tuoj vėl juos pakėlė.

— Jis buvo tave labai įsimylėjęs, — atsakė.

— Taip, jis buvo įsimylėjęs. Bet nebūtų manęs ėmęs, jei būčiau buvusi neturtinga. Taip sakydama nenoriu užgauti tavęs. Kaip drįsčiau? Tik trokštu, kad suprastum. Aš visą laiką stengiausi tai nuslėpti nuo tavęs, bet jau viskas praėjo.

— Aš visą laiką supratau, — atsakė Ralfas.

— Aš taip ir maniau, bet man tai nepatiko. O dabar patinka.

— Čia man ne įžeidimas, o didelė laimė. — Ralfo balse buvo neregėtas džiaugsmas. Ji vėl palenkė galvą ir prispaudė lūpas prie jo rankos. — Aš visą laiką supratau, — kalbėjo jis toliau, — nors buvo taip netikėta, taip gailu. Tu troškai pamatyti gyvenimą savo akimis, bet tau nebuvo duota, už savo troškimą buvai nubausta, sumalta visuomenės sąlygotumų malūne!

— O taip, aš nubausta! — raudojo Izabelė.

Ralfas pasiklausė jos verksmo, o paskui tęsė:

— Ar jis labai subjuro dėl tavo išvažiavimo?

— Jis man labai išvažiavimą apsunkino. Bet man jau vis vien.

— Vadinasi, tarp jūsų viskas baigta?

— O ne, manau, kad niekas dar nebaigta.

— Tai grįši pas jį? — Ralfas paklausė, gaudydamas orą.

— Nežinau... sunku pasakyti. Pabūsiu čia, kol galima. Nenoriu galvoti... ir kam galvoti? Man niekas daugiau nerūpi, tik tu, ir dabar šito gana. Tai dar kiek prasitęs. Štai čia, klūpodama ir apsikabinusi tave mirštantį, esu tokia laiminga, kokia jau seniai nebuvau. Noriu, kad ir tu pajustum laimę — neturėtum jokių liūdnų minčių, vien jaustum, kad aš šalia ir tave myliu. Kam skausmas? Tokią valandą kaip ši kas mums skausmas? Jis ne visų stipriausias, yra stipresnių dalykų.

Ralfui, matyt, tolydžio buvo vis sunkiau kalbėti, jis vis ilgiau turėjo kauptis. Iš pirmo atrodė, kad jis neišgirdo paskutinių jos žodžių, nes ilgokai tylėjo. Paskui sukuždėjo:

— Būk čia.

— Norėčiau būti — tiek, kiek dera.

— Kiek dera... dera? — Jis pakartojo jos žodžius. — Taip, tam tu skiri daug dėmesio.

— O kaip kitaip? Tu labai pavargai, — tarė Izabelė.

— Labai pavargau. Pati ką tik sakei, jog ne skausmas stipriausias. Taip, ne skausmas. Bet jis labai stiprus. Jei aš galėčiau likti...

— Man tu visada būsi čia, — pertraukė ji švelniai. Jį nesunku buvo nutraukti.

Bet po valandėlės jis vėl kalbėjo:

— Galų gale jis pereina, jau baigia pereiti. O meilė lieka. Neišmanau, kodėl mums tiek skirta kentėti. Gal dar sužinosiu. Gyvenime tiek daug visko. Tu labai jauna.

— Jaučiuosi sena, — atsakė Izabelė.

— Vėl atjaunėsi. Tokią aš tave matau. Netikiu... netikiu... — Ir vėl jis nutilo; jėgos seko.

Ji maldavo jo nurimti.

— Mums nereikia žodžių, kad vienas kitą suprastume.

— Netikiu, kad už klaidą, padarytą iš tyros širdies, kaip tavo, reikėtų ilgai mokėti.

— Ralfai, aš dabar labai laiminga! — sušuko ji pro ašaras.

— Štai ką atsimink, — vėl prašneko jis: — tegul buvai nekenčiama, bet buvai ir mylima. Ak Izabele, — dievinama! — tęsdamas žodžius vos girdimai iškvėpė jis.

— Broli mano! — sušuko ji, dar labiau sukniubdama.

LV SKYRIUS

Patį pirmąjį kartą Izabelei atvažiavus į Gardenkortą Ralfas pasakė, kad jeigu ji daug prisikentės, vieną gražią dieną gali išvysti šmėklą, kurios vaidenasi visuose senuose namuose. Turbūt ji įvykdė šią būtiną sąlygą, nes kitą rytą vos brėkštant šaltai aušrai ji pajuto dvasią stovint prie lovos. Izabelė prigulė su drabužiais, žinodama, jog Ralfas per naktį jau nepratrauks. Užmigti ji nenorėjo — laukė, o toks laukimas yra budėjimas. Bet užsimerkė, tikėdamasi, jog prieš rytą išgirs beldimą į duris. Beldimo neišgirdo, bet kai tamsa ėmė šėmėti, ji pašoko nuo pagalvės ūmai, lyg pašaukta. Akimirką jai pasirodė, kad čia stovi jis — blyški lengva būtybė blyškiame kambaryje. Ji įtempė žvilgsnį ir pamatė baltutėlį jo veidą, geras akis, paskui viskas dingo. Ji neišsigando, buvo viskas aišku. Išėjo iš kambario ir tikrų tikriausia nuėjo tamsiais koridoriais, nulipo ąžuoliniais laiptais, blizgančiais blyškioje holo lango šviesoje. Prie Ralfo durų ji stabtelėjo ir pasiklausė, bet išgirdo tik kambario tylą.

Ji atidarė duris švelniai, nelyginant atkeldama šydą nuo mirusiojo veido, ir pamatė ponią Tačit, sėdinčią prie sūnaus patalo tiesią, sustingusią, laikančią jo ranką. Gydytojas sėdėjo iš kitos pusės, tarp profesionalių jo pirštų buvo Ralfo kitos rankos riešas. Abi slaugės stovėjo iš šonų kojūgalyje. Ponia Tačit nė nežvilgtelėjo į Izabelę, tačiau gydytojas labai įdėmiai pasižiūrėjo ir pamažu padėjo Ralfo ranką kur dera — šalia kūno. Slaugės irgi labai įdėmiai į ją pasižiūrėjo, bet niekas nepratarė nė žodžio. Izabelė išvydo tai, ko atėjo. Ralfas atrodė dailesnis negu gyvas, ir veidas buvo keistai panašus į tėvo, kai tas prieš šešerius metus gulėjo ant tos pačios pagalvės. Izabelė priėjo prie tetos ir apsikabino, ir ponia Tačit, paprastai nelinkusi ir nepuolanti į glamones, šį kartą jų nesipurtė, o netgi lyg ir palinko į Izabelės glėbį. Bet ji liko kaip įšalusi, be ašarų, smailas išbalęs veidas atrodė šiurpus.

— Brangi teta Lidija, — sukuždėjo Izabelė.

— Eik ir padėkok Dievui, kad neturi vaikų, — atsakė vaduodamasi iš jos glėbio ponia Tačit.

Po trijų dienų nemažai žmonių pačiame Londono „sezono" įkarštyje rado laiko nuvažiuoti rytiniu traukiniu į ramią Berkšyro stotį ir pusvalandį praleisti pilkoje bažnytėlėje, ligi kurios netoli nuo stoties. Žaliame šios bažnytėlės šventoriuje ponia Tačit atidavė sūnaus palaikus žemei. Ji stovėjo prie kapo krašto, Izabelė šalia jos, ir net duobkasio požiūris į visą ceremoniją nebuvo dalykiškesnis kaip ponios Tačit. Ceremonija buvo iškilminga, bet nei slegianti, nei skaudi; viskas, kas čia vyko, skaidrino širdį. Diena klastingojo gegužio pabaigoje buvo šilta, be vėjo, oras išsitaisęs ir giedras kaip gudobelė ar strazdo giesmė. Mintys apie vargšą Tačitą slinko liūdnos, bet ne juodos, nes jam mirtis atėjo be smurto: jis ilgai geso ir buvo jai pasiruošęs; jos buvo seniai tikėtasi, laukta. Izabelei iš akių tekėjo ašaros, bet netemdančios. Per ašaras ji matė ir gražią dieną, ir atbudusią gamtą, ir jaukias senas angliškas kapines, ir palenktas gerų draugų galvas. Laidotuvėse dalyvavo lordas Vorbertonas ir būrys jai nepažįstamų džentelmenų, keli jų, kaip ji vėliau sužinojo, buvo susiję su banku; buvo ir jai pažįstamų žmonių. Tarp jų visų pirma panelė Stekpoul su ištikimuoju ponu Bentlingu, taip pat Kasparas Gudvudas, kurio galva buvo aukščiau ir nusilenkdavo rečiau negu kitų. Kone visą laiką Izabelė jautė jo žvilgsnį, jis žiūrėjo į ją atkakliau nei buvo pratęs prie žmonių; tuo metu visi buvo nuleidę akis į kapinių veléną. Bet

ji neišsidavė jį matanti, tik stebėjosi, kad jis dar Anglijoje. Jai atrodė savaime suprantama, jog atlydėjęs Ralfą į Gardenkortą jis išvyks; ji prisiminė, kad ši šalis jo neviliojo. O jis dar čia, aiškiai čia, ir jo laikysena tarytum jai sakė, kad jis čia turi kokį nepaprastą tikslą. Ji vengė susitikti su juo akimis, nors jose neabejotinai buvo užuojauta: jis varžė ją. Kai visi dalyvavusieji išsivaikščiojo, dingo ir jis, o vienintelis žmogus, priėjęs prie jos pasikalbėti — ponią Tačit pašnekino keletas — buvo Henrieta Stekpoul. Henrieta buvo apsiverkusi.

Ralfas buvo išreiškęs viltį, jog Izabelė dar pasiliks Gardenkorte, ir ji tuo tarpu nė nesiruošė iš čia kilti. Save įtikinėjo, kad iš geraširdiškumo privalu pabūti su teta. Laimė, kad turėjo tokį gerą pasiteisinimą, antraip būtų labai jo pasigedusi. Priedermė, dėl kurios paliko vyrą, jau įvykdyta. Svetimame mieste ji turi vyrą, kuris skaičiuoja jos nebuvimo valandas, tokiu atveju reikia svaraus argumento. Tegu jos vyras ne iš gerųjų, bet nuo to niekas nesikeičia. Į pačių vedybų sąvoką įeina tam tikros prievolės, nepaisant, kiek tu iš jų patiri džiaugsmo. Izabelė beveik negalvojo apie vyrą, bet dabar, būnant toli nuo Romos ir jos kerų, jos dvasia sudrebėdavo prisiminus tą miestą. Nuo jo vaizdo į ją smelkėsi šaltis, ir ji ieškojo užuobėgos tamsiausioje Gardenkorto paunksmėje. Taip ji ir gyveno, diena iš dienos atidėliodama sprendimą, užmerkusi akis, stengdamasi apie tai negalvoti. Žinojo jau turinti spręsti, bet nieko nesprendė; jos atvažiavimas juk irgi nebuvo sprendimas. Ėmė ir išvažiavo. Iš Osmondo nebuvo jokios žinios, matyt, ir nebus, jis viską jai užkrauna. Iš Penzės irgi tyla, bet čia aišku — tėvas liepė nerašyti.

Ponia Tačit buvo patenkinta Izabelės draugija, bet paramos nesiūlė jokios; ji buvo pasinėrusi į apmąstymus — ne entuziastingus, bet gana blaivius — apie naujus savo padėties privalumus. Ponia Tačit nebuvo optimistė, bet net iš skaudžių aplinkybių mokėjo išgauti ką nors gero. Dabar tam pasitarnavo mintis, jog galų gale tai ištiko ne ją, o kitą. Mirtis visad nemaloni, bet šiuo sykiu tai sūnaus mirtis, ne jos, ir ji niekad neturėjo iliuzijų, kad jos mirtis būtų nemaloni kam kitam, išskyrus ją pačią. Jos padėtis palankesnė negu vargšo Ralfo, kuris jau nebeteko visų gyvenimo patogumų ir, taip sakant, saugumo, mat, ponios Tačit protu, mirtis tuo ir bloga, kad mirusiu galima piktnaudžiauti. O ji pati yra savo vietoje, ir ko dar norėti. Nė kiek negaišdama — tą patį va-

karą po sūnaus laidotuvių — ji pranešė Izabelei apie kelias Ralfo testamento nuorodas. Sūnus viską jai pasakęs, dėl visko taręsis. Pinigų jai nepalikęs, žinia, pinigų jai netrūksta. Jis užrašęs jai visus Gardenkorto baldus, išskyrus paveikslus ir knygas, taip pat teisę naudotis juo vienerius metus: po to Gardenkortas būsiąs parduotas. Gauti pinigai sudarys fondą ligoninei varguolių, sergančių ta liga, nuo kurios jis mirė; šios testamento dalies vykdytoju paskirtas lordas Vorbertonas. Kiti jo pinigai bus išimti iš banko ir padalinti pagal jo valią — dalis atiteks jo pusseserėms Vermonte, kurioms jau jo tėvas buvo toks dosnus. Na, yra dar ir kitų smulkesnių nurodymų.

— Kai kurie jų itin savotiški, — tarė ponia Tačit. — Dideles sumas jis paliko žmonėms, apie kuriuos niekad nė girdėti negirdėjau. Jis man davė visą sąrašą, ir kai paklausiau, kas jie tokie, atsakė, jog tai asmenys, kuriems jis vienu ar kitu metu buvo prie širdies. Matyt, tau nemanė buvęs prie širdies, nes nepaliko nė penso. Jo nuomone, gražiai buvai apdovanota tėvo, beje, ir aš esu tos pat nuomonės — čia jokiu būdu ne užuomina, kad būčiau kada girdėjusi jį tuo skundžiantis. Paveikslai bus išdovanoti po vieną atminčiai. Brangiausi iš kolekcijos atiteks lordui Vorbertonui. O kaip manai, kam paskyrė biblioteką? Čia, atrodo, jis iškrėtė pokštą. Dovanoja tavo draugei panelei Stekpoul — „pripažindamas jos nuopelnus literatūrai". Gal užtat, kad ji atlydėjo jį iš Romos? Ar tai nuopelnas literatūrai? Jo bibliotekoje tiek daug retų knygų, kurių ji susikrovusi į lagaminą netampys po pasaulį, tad jis pataria jai parduoti jas aukcione. Ji neabejotinai parduos jas pas Kristį, o už gautas lėšas galės įsisteigti savo laikraštį. Gal tai bus nuopelnas literatūrai?

Nuo atsakymo į šį klausimą Izabelė susilaikė, nes jis neįėjo į tą nedidelį skaičių klausimų, į kuriuos atvažiavus čia laikė reikiant atsakyti. Be to, ji niekad nebuvo tokia abejinga literatūrai kaip tomis dienomis — tuo įsitikino, retkarčiais paimdama nuo lentynos kurią nors iš tų retų ir vertingų knygų, apie kurias šnekėjo ponia Tačit. Jai nieko neišėjo iš skaitymo, tiesiog nenuvaldė dėmesio. Vieną popietę bibliotekoje, gal savaitė po laidotuvių ceremonijos šventoriuje, ji visą valandą bandė susikaupti, bet akys nuo knygos krypo pro atvirą langą, išeinantį į ilgą alėją. Šitaip ji ir pastebėjo prie durų privažiuojant kuklų ekipažą, kurio kampe gana nepatogia poza sėdėjo lordas Vorbertonas. Paslaugus jo manda-

gumas visada buvo pavyzdingas, ir todėl nieko ypatingo, jog tokiomis aplinkybėmis jis nepabijojo vargo atvažiuoti iš Londono aplankyti ponios Tačit. Be abejonės, jis atvyko pas ponią Tačit, o ne pas ponią Osmond; norėdama pati sau įrodyti, kad tokia mintis teisinga, Izabelė tuoj pat išėjo iš namų ir nužingsniavo gilyn į parką. Nuo atvažiavimo į Gardenkortą ji mažai iš namų ėjo, nes oras buvo nepalankus pasivaikščiojimams. Tačiau šis vakaras buvo gražus, ir ji iš pradžių net apsidžiaugė galėsianti pabūti lauke. Nors ta mintis, apie kurią ką tik užsiminiau, gana įtikinama, bet širdies Izabelei nenuramino, ir jei būtumėte pamatę, kaip ji žingsniuoja čia šen, čia ten, būtumėte pamanę, kad jos sąžinė negryna. Nė kiek nenurimusi ji po kokių penkiolikos minučių atsidūrė priešais namą ir pamatė iš portiko išeinančią ponią Tačit drauge su savo svečiu. Tikriausiai teta vedėsi lordą Vorbertoną jos paieškoti. Izabelė nebuvo nusiteikusi susitikinėti su svečiais ir, jei dar būtų buvusi bent kokia galimybė, būtų pasislėpusi už kurio didžiojo medžio. Bet pamatė, kad ją mato, tai daugiau nebuvo kas daryti, kaip žengti prie jų. Vejos priešais namą buvo didelis plotas, ir eidama per ją pastebėjo, jog lordas Vorbertonas žingsniuoja šalia šeimininkės kiek nenatūraliai susidėjęs rankas už nugaros, akis nudūręs į žemę. Matyt, abu tylėjo, tačiau net iš tolo smigus ponios Tačit žvilgsnis, įbestas į Izabelę, buvo gana išraiškingas. Jis tarsi sakė su kandžiu negailestingumu: „Štai reto sukalbamumo aristokratas, už kurio galėjai ištekėti!“ Lordo Vorbertono akys, kai jas pakėlė, ne tą bylojo. Jos tik tiek sakė: „Mat, kaip nesmagiai išėjo, ir aš pasikliaunu jūsų pagalba“. Jis buvo labai rimtas, labai korektiškas, ir pirmą kartą, kiek Izabelė jį pažinojo, pasisveikino nesišypsodamas. Netgi savo nevilties dienomis jis visad prabildavo su šypsena. Atrodė, kad jis be galo varžosi.

— Lordas Vorbertonas toks geras, atvažiavo manęs aplankyti, — tarė ponia Tačit. — Jis sakosi nežinojęs, kad tu dar čia. Žinau, kad jūs seni draugai, tai kai man pranešė, jog tavęs nėra namuose, išsivedžiau jį į parką tavęs paieškoti.

— O, aš prisiminiau, kad šešios keturiasdešimt yra patogus traukinys atgal, su kuriuo dar spėčiau pietų, — nei iš šio, nei iš to paaiškino svečias.— Labai džiaugiuosi, kad jūs dar neišvykusi.

— Čia jau būsiu nebeilgai, — kažko karštai atsakė Izabelė.

— Ak taip, bet, tikiuosi, dar kelias savaites pabūsite. Jūs atvykote į Angliją greičiau nei... nei buvote manius.

— Taip, atvažiavau labai netikėtai.

Ponia Tačit apsisukusi nuėjo tarsi tikrindama, kaip prižiūrimas parkas, kuris iš tiesų buvo gerokai apleistas, o ponas Vorbertonas stovėjo nesiryždamas ką sakyti. Izabelė pagalvojo, kad jis jau norėjo teirautis apie jos vyrą, bet sumišo ir nebepaklausė. Jis ir toliau buvo toks pat nenumaldomai rimtas, gal manė, jog tokia laikysena dera namuose, kur ką tik apsilankė mirtis, o gal dėl kokių nors asmeninių sumetimų. Jei dėl asmeninių sumetimų, tai pirmoji aplinkybė jam labai palanki: gali ja dangstytis kiek tinkamas. Izabelei šmėkštelėjo visa tai galvoje. Jo veidas buvo ne tiek liūdnas — čia dar būtų nieko, bet kažkoks bereikšmis.

— Mano seserys būtų mielai atvažiavusios, jei būtų žinojusios, kad jūs čia... jei būtumėte nieko prieš su jomis pasimatyti, — toliau kalbėjo lordas Vorbertonas.— Būkite gera, apsilankykite pas jas prieš išvažiuodama iš Anglijos.

— Būtų labai malonu; aš jas labai šiltai prisimenu.

— Tai gal dienai, kitai atvažiuotumėt į Loklį? Senas pažadas nerūdija. — Nuo šio pasakymo jo šviesybė paraudo, ir vėl tarsi pasidarė savesnis. — Gal aš išsišokstu dabar apie tai prašnekdamas, juk jums dabar vizitai ne galvoje. Tik aš norėjau pasakyti, kad tai ir nebūtų koks vizitas. Mano seserys per Sekmines Loklyje bus penkias dienas, ir jei tuomet galėtumėte atvažiuoti,— tuo labiau kad, kaip sakote, Anglijoje jūs neilgam,— aš pasirūpinčiau, kad ten išties daugiau nieko nebūtų.

Izabelė pati sau nusistebėjo, nejaugi net jaunosios ledi, kurią žada vesti, nebūtų su mama, bet savo minties nepabalsino.

— Labai jums ačiū, — apsiribojo ištardama. — Kad man dar pačiai neaišku, kur būsiu per Sekmines.

— Tuomet jūsų pažadas — juk esate pažadėjus? — galioja kokiam kitam laikui, taip?

Čia jau buvo kvota, ir Izabelė nuleido ją negirdom. Ji pažvelgė į savo pašnekovą ir vėl pajuto jam gailestį kaip ir anksčiau.

— Žiūrėkite, nepavėluokite į traukinį,— tarė ji. Ir dar pridūrė: — Linkiu jums visokeriopos laimės.

Jis vėl nuraudo, tik šįsyk smarkiau, ir dirstelėjo į laikrodį.

— O taip, šešios keturiasdešimt; man nedaug laiko, bet prie durų manęs laukia puskarietė. Labai jums ačiū. — Buvo nelabai aišku, ar jis dėkoja jai, kad priminė dėl traukinio, ar už jausmingesnius palinkėjimus. — Sudie, ponia Osmond, sudie. — Jis paspaudė

jai ranką, nesusitikdamas akimis, ir tuomet atsisuko į jau grįžusią prie jų ponią Tačit. Su ja taip pat trumpai atsisveikino, ir abi damos lydėjo jį akimis, nužirgliuojantį ilgais žingsniais per veją.

— Ar jūs tvirtai įsitikinusi, kad jis veda? — paklausė Izabelė tetos.

— Ne tvirčiau negu jis pats, bet jis, matyt, tvirtai nutaręs. Aš jį pasveikinau, ir jis mano sveikinimus priėmė.

— A, tuomet baigta kalba, — tarė Izabelė, o jos teta grįžo į namus prie tų darbų, kuriuos buvo sutrukdęs svečias.

Kalba buvo baigta, bet ji apie tai vis galvojo — galvojo vaikštinėdama po dideliais ąžuolais, kurių ilgi šešėliai krito ant plačios vejos. Po valandėlės ji atsidūrė prie kaimiško suolo, kuris, dar kartą pažvelgus, pasirodė pažįstamas. Ne tik todėl, kad būtų matytas arba kad būtų ant jo jau sėdėjusi: toje vietoje buvo atsitikę kažkas svarbaus, toji vieta jai su kažkuo siejosi. Ir ji prisiminė, kaip prieš šešerius metus, jai čia sėdint, tarnas atnešė laišką, kuriame Kasparas Gudvudas jai rašė atvykęs paskui ją į Europą, ir kaip, vos jai perskaičius laišką ir pakėlus akis, pasipiršo lordas Vorbertonas. Iš tiesų tai istorinis suolas, įdomybė; ji stovėjo spoksodama į jį, tarsi jis būtų galėjęs jai ką nors pasakyti. Ji nesisėdo ant jo — baiminosi. Šiaip stovėjo, ir taip jai bestovint į ją plūstelėjo praeitis lyg smarki jausmų banga, kokios dažnai nenuspėjamą valandą perlieja jausmingus žmones. Iš to susijaudinimo ji staiga nuilso ir nebepaisydama jokių skrupulų susmuko ant to kaimiško suolo. Aš jau sakiau, kad ji negalėjo nustygti, ties kuo susikaupti, ir būdami ten, gal būtumėte pripažinę ankstesnio epiteto taiklumą, o jei ne, tai bent būtumėte pritarę, kad tuo metu ji buvo tikras dykinėjimo aukos paveikslas. Jos poza buvo betikslio žmogaus: rankos nukarusios tarp juodos suknelės klosčių, nematantis žvilgsnis kažkur įbestas. Į namus nebuvo ko grįžti; abi damos čia gyveno lyg atsiskyrėlės, pietavo anksti, o arbatą gėrė kada papuola. Kiek Izabelė taip prasėdėjo, pati nebūtų pasakiusi, bet jau buvo pritemę, kai ji pajuto esanti ne viena. Ji tuoj atsitiesė, apsidairė ir pamatė, kas išėjo iš jos vienatvės. Ji jau buvo su Kasparu Gudvudu, kuris stovėjo čia pat, žiūrėdamas į ją, ir kurio žingsnių ant minkštos vejos ji neišgirdo. Jai atėjo į galvą, kad kažkada visai taip pat ją buvo užklupęs lordas Vorbertonas.

Ji iškart pakilo, ir Gudvudas pamatęs, kad jį pastebėjo, žengė į priekį. Izabelė vos buvo spėjus atsistoti, bet Gudvudas sugriebė

už riešo — iš pažiūros tas judesys buvo lyg prievartinis, bet ji pati nežinojo ką pajuťo,— ir vėl pasodino. Ji užsimerkė; jis neįskaudino, tai buvo tik prisilietimas, kuriam ji pakluso. Bet jo veidas buvo toks, kad ji nenorėjo jo matyti. Panašiai jis žiūrėjo į ją tada šventoriaus kapinėse, tik šį kartą dar blogiau. Iš pradžių jis tylėjo; ji tik juto jį sėdint greta ant suolo ir atkakliai žiūrint. Jai beveik pasirodė, kad niekas taip arti jos dar nebuvo buvęs. Visa tai, beje, truko tik akimojį; paskui ji, ištraukusi riešą, pažvelgė tiesiai savo svečiui į akis ir tarė:

— Jūs mane išgąsdinote.

— Nenorom, — atsakė Gudvudas, — bet jei šiek tiek ir išgąsdinau, nieko tokio. Aš jau seniai atvažiavau traukiniu iš Londono, bet tiesiai negalėjau čion vykti. Kažkoks vyras stotyje mane aplenkė. Jis pasisamdė puskarietę, ir išgirdau jį paliepiant čia vežti. Nežinau, kas jis toks, bet nenorėjau su juo važiuoti; norėjau rasti jus vieną. Todėl delsiau ir vaikštinėjau aplink. Aš visur išvaikščiojau ir jau baudžiausi eiti vidun, bet pamačiau jus. Bevaikščiodamas sutikau sargą, ar kas jis ten, bet nieko blogo, nes su juo susipažinau, kai atlydėjau jūsų pusbrolį. Ar tas džentelmenas jau išvyko? Ar jūs tikrai viena? Man reikia su jumis pasišnekėti. — Gudvudas kalbėjo skubomis, jis buvo toks pat susijaudinęs kaip ir tada, kai jiedu išsiskyrė Romoje. Izabelė tikėjosi, kad jo karštis atlėgs, ir dabar susigūžė pamačiusi, kad — priešingai — jis tik išskleidė bures. Ir ją apėmė naujas pojūtis, kokio jis dar niekad nebuvo sukėlęs — ji pajuto pavojų. Jo ryžtas išties buvo kažkoks neįveikiamas. Ji žvelgė tiesiai priešais save; jis, rankomis atsirėmęs į kelius, pasilenkęs į priekį, žiūrėjo akių neatitraukdamas jai į veidą. Atrodė, kad prietema aplink juos dar sutirštėjo. — Man reikia su jumis pasikalbėti, — pakartojo jis. — Turiu ką svarbaus pasakyti. Nenoriu jūsų drumsti kaip anuokart Romoje. Tik veltui jus nukamavau. Aš buvau ne savo valioje; suprantu, jog buvau neteisus. Dabar aš teisus; prašom nemanyti, jog klystu,— vis kalbėjo jis tvirtu giliu balsu, vienu tarpu sušvelnėjusiu, kone maldaujančiu.— Aš šiandien pas jus atvykau su tikslu. Ir tai visai kas kita. Aną sykį mano kalba buvo tuščia, o dabar aš jums galiu padėti.

Ji pati nebūtų pasakiusi, ar todėl, kad jai buvo baisu, ar todėl, kad toks balsas tamsoje savaime rodėsi kaip malonė, bet ji klausėsi jo kaip niekad anksčiau, jo žodžiai krito jai į širdį. Tarsi nuramino visą jos esybę, ir jai prireikė pastangų, kad galėtų jam atsakyti.

— Kaip jūs man galite padėti? — paklausė ji tyliai, tarsi įsidėmėdama jo žodžius, kad paskui slapčiom juos išsiaiškintų.

— Įkalbėdamas jus pasikliauti manim. Dabar man aišku, šiandien man aišku. Prisimenate, ko aš jūsų prašiau Romoje? Tuomet graibiausi patamsyje. O šiandien remiuosi rimtais šaltiniais; šiandien man akys atvertos. Jūs labai gerai padarėte mane išsiųsdama su savo pusbroliu. Jis geras žmogus, taurus, tokių reta, jis man ir nušvietė jūsų padėtį. Viską išklojo, numanė, kas man darosi. Jis jūsų artimas giminaitis ir man pavedė jus globoti, kol būsite Anglijoje,— tarė Gudvudas, lyg pateikdamas labai svarų argumentą.— Žinote, ką jis man paskutinį kartą pasakė, jau gulėdamas mirties patale? Jis pasakė „Padarykite jai ką galėdamas: padarykite, ką tik ji leis“.

Izabelė ūmai pakilo.

— Kas jums leido apie mane šnekėti?

— O kodėl ne, kodėl ne, jei mes šitaip kalbėjomės? — paklausė, vos spėjus jai pasakyti.— O jis jau mirtimi vadavosi, kai žmogus mirtimi vaduojasi, viskas yra kitaip.— Pasikėlusi eiti, ji dabar susilaikė ir klausėsi jo atidžiau negu bet kada; teisybė, jis ne toks kaip paskutinį sykį. Tuokart buvo vien bevaisė aistra, o dabar jis turi kažkokį sumanymą, užkrečiantį visą jos būtybę.— Bet tiek to! — sušuko jis, dar labiau ją užspęsdamas, nors neprisilietęs net jos drabužio.— Jei Tačitas būtų ir nutylėjęs, man vis vien būtų viskas aišku. Vos žvilgterėjęs į jus per pusbrolio laidotuves supratau, kas jums yra. Daugiau manęs neapgausite; dėl Dievo meilės, būkite nuoširdi žmogui, kuris jums nuoširdus. Jūs nelaimingiausia iš visų moterų, o jūsų vyras yra pats pikčiausias šėtonas.

Ji pasigręžė į jį, lyg jis būtų jai trenkęs.

— Ar jums protas pasimaišė? — sušuko ji.

— Dar mano protas niekad toks šviesus nebuvo, man viskas kaip ant delno. Nemanykite, kad reikia jį ginti. Bet daugiau prieš jį nė žodžio neištarsiu; mano kalba bus apie jus,— greitomis pridūrė Gudvudas.— Ko dar apsimetinėjate, kad esate nepalūžusi? Nebežinote, ko tvertis, nebežinote, kur kreiptis. Vaidybai jau ne laikas; ar viso to nepalikote Romoje? Kiek jums kainuos šis atvažiavimas? Tačitas puikiai numanė, numaniau ir aš. Turėsite už tai sumokėti savo gyvenimu? Sakykit, kad taip,— jis užsiplieskė kone su pykčiu,— tarkite bent vieną tiesos žodį! Žinodamas visą siaubą, kaip aš galiu nesistengti jūsų gelbėti? Ką jūs apie mane galvotumėte, jei aš sudėjęs rankas laukčiau, kol grįšite atsiimti savo at-

pildo? „Baisu, kuo ji už tai sumokės!" — štai ką man pasakė Tačitas. Manau, galiu jums tai pasakyti, ar ne? Jis buvo toks artimas giminaitis! — sušuko Gudvudas, vėl pateikdamas svarųjį argumentą.— Aš greičiau būčiau davęsis nušaunamas, negu leidęs svetimam žmogui kalbėti man tokius dalykus, bet Ralfas — kas kita, jis tarytum turėjo teisę. Jis apie tai prašneko jau grįžęs namo, kai suprato, kad mirs, ir kai aš tą supratau. Man viskas aišku: jūs bijote grįžti. Esate vienui viena, neišmanote į ką remtis. Ir neturite į ką remtis, puikiai tą žinote. Štai kodėl aš ir noriu, kad prisimintumėte mane.

— Prisiminčiau jus? — paklausė Izabelė, prietemoje stovėdama priešais jį. Mintis, kuri prieš valandėlę buvo vos apčiuopiama, dabar išryškėjo. Izabelė atlošė galvą, išplėtė akis, lyg ta mintis būtų buvus kometa danguje.

— Jūs nežinote į ką remtis. Remkitės į mane. Noriu jus įkalbėti, kad pasikliautumėte manimi,— pakartojo Gudvudas ir nutilo. Jo akys spindėjo.— Ko jums grįžti — kam vien dėl baisaus paviršiaus iš naujo kentėti?

— Kad nuo jūsų ištrūkčiau! — atšovė ji. Bet šie žodžiai išreiškė tik dalį jos jausenos. O svarbiausia — ji pajuto, kad dar ligi tol jos niekas nemylėjo. Ji manė, kad mylėjo, bet meilė — kas kita, tai — įkaitęs dykumos vėjas, kuris prisiartinęs viską užgožia nelygu saldus sodo kvapas. Meilė ją visą apsiautė ir pakylėjo nuo žemės, o jos skonis, stiprus, aitrus ir nepatirtas, pračiaupė sukąstus jos dantis.

Iškart jai pasirodė, kad sukiršintas jos tokių žodžių jis dar labiau įsismarkaus. Tačiau jis bematant nurimo — norėjo įrodyti esąs blaivaus proto, viską gerai apsvarstęs.

— Aš noriu tam užkirsti kelią, manau, kad pajėgčiau, jei bent kartą manęs išklausytumėte. Nežmoniška save vėl pasmerkti toms kančioms, kvėpuoti užnuodytu oru. Tai jūs pametėte protą. Pasikliaukite manimi lyg būčiau jūsų globėjas. Kodėl mums nusigręžti nuo savo laimės, kai ji čia pat, priešais mus, taip lengvai pasiekiama. Aš jūsų amžinai — per amžių amžius. Va — aš priešais jus tvirtas kaip uola. Ko dar jums rūpintis? Vaikų neturite, čia gal būtų ir kliūtis. O dabar nėra ko svarstyti. Kiek dar liko gyvenimo — gelbėkite; negalima pražudyti jo viso, jei pražudėte dalį. Pažeminčiau jus, jei manyčiau, kad bijote viešosios nuomonės, žmonių kalbų, beribės pasaulio kvailystės. Kas mums visa tai, su tuo mes neturim

nieko bendra ir paisome tik esmės. Išvažiuodama padarėte svarbų žingsnį, toliau vieni niekai, savaime eisis. Prisiekiu, kaip mane gyvą matote, kad moterį, apgalvotai įstumtą kentėti, galima visais atžvilgiais pateisinti — tegu ji net pasidaro gatvinė, jei tik nuo to jai lengviau! Aš žinau, kaip jūs kankinatės, todėl aš čia. Mes galime daryti ką norime — kam po šia saule esame ką skolingi? Kas mus gali sulaikyti, kas turi bent menkiausią teisę kištis į tokius dalykus? Čia tik mudviejų reikalas, o jei tai ištariame — vadinasi, ir nusprendžiam. Negi atėjome į šį pasaulį bijoti? Kiek jus pažįstu, jūs nieko nebijote. Jei tik pasikliautumėte manimi, jums netektų nusivilti. Priešais mus visas pasaulis, o pasaulis labai didelis. Aš apie tai šį tą išmanau.

Izabelė kažką pratisai sulemeno tarytum iš gėlos, nelyginant jis būtų paspaudęs skaudulį.

— Pasaulis labai mažas,— tarė ji bet ką, kas tuo metu šovė į galvą; ji veržte veržėsi priešintis. Ji ištarė bet ką, kad tik išgirstų savo balsą, o galvojo ką kita. Po teisybei pasaulis jai niekad neatrodė toks didelis kaip dabar — išsiskleidęs aplinkui lyg bekraštis vandenynas, o ji plūduriuoja neišmatuojamo gilumo vandenyse. Jos norėta pagalbos, ir štai ji čia — užgriuvo kaip veržlus srautas. Nežinau, ar ji tikėjo viskuo, ką jis sakė, bet tuo kartu tikėjo, kad atsidurti jo glėbyje būtų ne ką geriau kaip atsiduoti mirčiai į nagus. Šis tikėjimas tuo sykiu buvo lyg kokia ekstazė, ir Izabelė grimzdo jon vis gilyn ir gilyn. Grimzdama ji dar tarsi daužėsi kojomis, ieškodama pamato, ant kurio galėtų atsistoti.

— Ak būkite mano kaip aš jūsų! — išgirdo ji Gudvudą sušunkant. Jis ūmai liovėsi įrodinėjęs, ir jo balsas, šaižus, paklaikęs, plaukė tarsi per kokį sumišą ūžesį.

Tai, beje, buvo tik subjektyvi tikrovė, kaip pasakytų metafizikai; sumišas ūžesys, vandens šniokštimas ir visa kita dėjosi jos apsvaigusioje galvoje. Ji netruko ir pati susivokti.

— Padarykite man didžiausią malonę,— ištarė gaudydama orą.— Maldauju, eikite nuo manęs!

— O, taip nekalbėkite! Nežudykite manęs! — suriko jis.

Ji sunėrė rankas; jai iš akių pliaupte pliaupė ašaros.

— Jei mane mylite, jei gailitės, duokite man ramybę!

Jo akys tamsoje tik sužaižaravo, ir kitą akimirką ji pajuto, kad yra apglėbta jo rankų, o ant jos lūpų — jo lūpos. Jo bučinys buvo kaip baltas žaibas, vis sklindantis ir sklindantis ir neužgęstantis;

ir keisčiausia, kad kol jis ją bučiavo, ji jautė, jog nepatrauklus, rupus jo vyriškumas, jo veido, kūno, visos būtybės atkaklumas, susiliejęs su šiuo valdingu veiksmu, buvo deramai veržlus bei vientisas. Šitaip, kiek ji buvo girdėjusi, laivui skęstant žmonėms prieš akis prabėga virtinė vaizdų. Bet vėl stojo tamsa, ir Izabelė buvo paleista. Nė neapsidairiusi ji šoko bėgti. Namo langai švietė ir šviesos driekėsi toli per veją. Nepaprastai greitai — nuotolis čia buvo nemažas — ji perkirto tamsą nieko nematydama ir atsidūrė prie durų. Čia sustojo. Apsižvalgė, kiek pasiklausė, tuomet uždėjo ranką ant skląsties. Pirma nežinojo į ką remtis, dabar jau žinojo. Priešais ją — tiesus takas.

Po dviejų dienų Kasparas Gudvudas pasibeldė į duris Vimpoulo gatvės name, kur mebliuotame kambaryje buvo apsistojusi Henrieta Stekpoul. Vos jis spėjo atitraukti ranką nuo durų bilduko, priešais išdygo panelė Stekpoul. Ji buvo su švarku ir skrybėlaite, matyt, susiruošusi kur išeiti.

— O, labas rytas,— tarė jis.— Turiu vilčių čia rasti ponią Osmond.

Henrieta atsakė ne iš karto, bet jos veidas, net ir jai tylint, buvo gana iškalbus.

— Meldžiamasis, kodėl jums šovė į galvą, kad ji čia?

— Šįryt aš nuvažiavau į Gardenkortą, ir tarnas pasakė, jog ji išvyko į Londoną. Jo manymu, pas jus.

Ir vėl panelė Stekpoul nesiskubino atsakyti, tarsi jam gero linkėdama.

— Ji vakar atvažiavo ir čia pernakvojo. Bet šį rytą išvažiavo į Romą.

Kasparas Gudvudas daugiau nežiūrėjo į ją, jo akys buvo įsmeigtos į laiptelius.

— Išvažiavo?..— pralemeno jis. Nebaigęs sakinio, nepakeldamas akių kaip sukaustytas nusisuko. Bet iš vietos pajudėti negalėjo.

Henrieta išėjo laukan, uždarė duris ir ištiesusi ranką suėmė jį už alkūnės.

— Klausykite, ponas Gudvudai,— tarė ji,— dar palaukite!

Jis pakėlė akis ir iš jos veido pasibaisėjęs suprato ją tik norint pasakyti, kad jis dar jaunas. Ji stovėjo, ir iš jos švietė ši lėkšta paguoda, kuri iškart jį pasendino trisdešimčia metų. Tačiau kaip niekur nieko ji nusivedė jį drauge, tarsi įdavusi jam kantrybės raktą.

HENRIS DŽEIMSAS

Kaip ir daugelis didžiųjų rašytojų Henris Džeimsas gyvas būdamas nesusilaukė tikro pripažinimo; nors jo knygos ir buvo leidžiamos, o literatūriniai žurnalai spausdino jo kūrinius, jis buvo laikomas „rašytoju rašytojams". Populiarumas, kurio jis taip troško visą gyvenimą, atėjo po mirties. Asmeninis jo gyvenimas nepasižymėjo nei didelėmis dramomis, aistromis, nei energinga veikla kaip rašytojų Gėtės, Bairono, Dostojevskio, Jeitso, kurie žmonių atmintyje yra tarsi legendos. Jo kelias nekrito į akis; H. Džeimsas buvo pasišventęs savo pašaukimui, sunkiam ir nedėkingam literato darbui, prie rašomojo stalo ieškant įtaigesnio žodžio, dailesnio sakinio, kad visas literatūrinis statinys, jo žodžiais tariant, išeitų grakštus, gerų proporcijų ir darytų norimą įspūdį. Dažnai neigiamas kritikų ir puldamas į neviltį, jis kartą guodėsi savo draugui V. D. Havelsui: „Kada nors mano palaidota proza prisikels iš kapo ir nuvers visus ją prislėgusius antkapius"[1]. Jo pranašystė išsipildė. Daug jo laikais garsėjusių rašytojų nuėjo užmarštin, o Henrio Džeimso šlovė pasklido po visas angliškai kalbančias šalis, ir jis buvo pripažintas ne tik inteligentiškiausiu savo kartos žmogumi, bet ir vienu didžiausių rašytojų, kuriam romano mene mažai kas prilygsta. Jo kūryba, kurią sudaro daugiau nei trisdešimt tomų, nuolat leidžiama ir skaitoma.

Henris Džeimsas gimė 1843 metais balandžio 15 dieną netoli Niujorko. Jo senelis airis, prieš penkiasdešimt metų atvykęs į Ameriką, labai sėkmingai vertėsi prekyba keliuose Niujorko valstijos miestuose ir mirdamas savo vaikams paliko tris milijonus. Rašytojo tėvas ir bendravardis atsisakė būti biznieriumi; paveldėtas nemažas turtas suteikė jam galimybę keliauti, gyventi be materialinių rūpesčių. Ir vyresnysis Henris Džeimsas tas galimybes panaudojo mąstymo, vaizduotės, smalsumo, naujų idėjų ugdymui, religijos skleidimui. Idealizmas, transcendentalizmas, demokratinė emancipacija stiprino tikėjimą humanizmu, kurio vadovai buvo R. Emersonas bei Š. Furjė, ir kūrybinę religijos laisvę, kurios pranašai buvo R. Sandemanas ir E. Svedenborgas — jo tėvo mokytojai. Tėvo pažiūros nulėmė vaikų auklėjimą. Jis norėjo išlaikyti

[1] The Portable Henry James.— N. Y., 1977.— P. 4.

savo vaikų protą kaip *tabula rasa*, kurioje jų individuali patirtis darytų įrašus, ir ateityje jiems nereikėtų nutrinti „visokio šlamšto". Jų lavinimas turėjo būti dvasinis, moralinis, liberalus; toks jis ir buvo, tik, beje, labai eklektiškas. Būsimasis rašytojas su broliu Viljamu (vėliau tapusiu garsiu psichologu ir filosofu) pradžios mokslą išėjo Niujorko ir Olbanio mokyklose. Nuo 1855 m. trejus, o nuo 1859 m. vienerius metus jų šeima praleido Europoje; vaikai lankė mokyklas Šveicarijoje, Prancūzijoje, Anglijoje, Vokietijoje, ir tėvas niekad nereikalavo, kad jie gerai mokytųsi. Jau tada H. Džeimsas susidomėjo knygomis ir rašymu. H. Džeimsas vyresnysis buvo nepaprastų oratorinių gabumų Amerikos filosofas, jų namuose Olbanyje, Niujorke, Bostone kalbos beveik niekad nenutildavo, ir tėvas vaikams atrodė sektinas pavyzdys. Klausymasis suaugusiųjų diskusijų buvo vienas iš teigiamesnių jų ekscentriško auklėjimo aspektų. Rašytojas vėliau pritarė tėvo auklėjimo eksperimentui, nes jis skatino smalsumą, vaizduotę bei savimonę. Grįžęs į Ameriką 1860 m. Džeimsas Niuporte bandė studijuoti tapybą, bet metė, Harvarde — teisę, bet irgi metė. Gyvendamas su tėvais Keimbridže, jis ėmė bendrauti su literatais Čarlzu Eliotu Nortu, Džeimsu Raselu Lovelu, Viljamu Dinu Havelsu ir nusprendė tapti rašytoju. Kalbos dovaną jis paveldėjo iš tėvo. Daug jo amžininkų rašė apie H. Džeimso iškalbą, bet turbūt tiksliausiai apibūdino A. S. Bensonas. „Ypatingą ir kone erzinantį jo kalbos žavesį sudarė ne tik greiti perėjimai, švelnūs humoro bei ironijos atspalviai, jautrus supratingumas, didelis protas, bet ir tai, kad pati minties eiga, jos apibrėžimas, išplėtojimas, potekstė būdavo apnuoginama. Išbaigti, apgalvoti, gražūs sakiniai tarsi čia pat ore įgaudavo pavidalą... Jis niekad, kaip dauguma šnekorių, nesiblaškė nuo vienos temos prie kitos. Mintis būdavo tiksliai išreiškiama, po to išplečiama, pratęsiama, patobulinama, pasodrinama, ir ji visad būdavo griežtai kontrapunktinė... Nuostabiai suderinta ir subtiliai sukomponuota"[2]. Tai pasakytina ir apie jo rašymo stilių.

1864 m. žurnale „North America" pirmą kartą buvo išspausdinta H. Džeimso parašyta knygos apžvalga, o 1865 m. žurnale „Atlantic Monthly" — pirmasis jo apsakymas. Pilietinis karas buvo ką tik pasibaigęs, ir Amerika kaip ir pats Džeimsas stovėjo prie naujo amžiaus slenksčio. Amerikos literatūra buvo nuėjusi kelis formavimosi laikotarpius, ir kiekvienam jų atstovavo ryški asmenybė. V. Bredfordas, Dž. Edvardsas, B. Franklinas, T. Džefersonas, V. Irvingas, Dž. F. Kuperis, R. V. Emersonas, V. Vitmenas atspindėjo kolonijinį, religinį, revoliucinį, pionieriškąjį, nacionalistinį laikotarpį. Tačiau amerikietiškas mąstymas buvo išaugęs iš paveldėtos sąmonės šaknų ir dar turėjo protėvių kaltės žymę. D. Havelsas rašė: „Mūsų laisvė apipinta vergijos"[3]. E. Pou tai išreiškė savo apsakymų vaizdais. N. Hotornas, H. Melvilis padarė amerikietišką romaną savarankiškesnį bei savitesnį. Ir jaunasis rašytojas H. Džeimsas matė du neatidėliotinus uždavinius. Pirmiausia reikėjo

[2] *M. Swan* Henry James.— Great Britain, 1969.— P. 4.
[3] The Portable Henry James. — P. 10.

išsiaiškinti, koks jau yra Amerikos tautinis brandumas ir koks jos santykis su Europos civilizacija; nors šias problemas sprendė kone kiekvienas rimtesnis amerikietis rašytojas, bet istorinėje inventorizacijoje jos dar nebuvo aiškios. Antroji užduotis buvo atgaivinti romano meną, išgelbėti jį nuo sustabarėjusių tradicijų, pigaus populiarumo, kompromisų ir pakelti jį iki tokios moralinės galios, kokią turėjo O. de Balzako, G. Flobero, I. Turgenevo, Dž. Eliot romanai Europoje. Jaunasis H. Džeimsas suprato, kad savo kūrybos temas galės deramai pavaizduoti tik naujomis meno formomis.

H. Džeimso kūrinių tema buvo nulemta jo šeimos. Joje dar labai gerai buvo girdimas praeities, Europos šauksmas. Be to, žinoma, įtakos turėjo ankstyva jo pažintis su Europa, kalbų mokėjimas. Amerika jam atrodė dar nesubrendusi didžiajai literatūrai. O Europoje literatūrinės tradicijos buvo senos ir našios. Todėl 1869 m. jis išvažiuoja į Europą, po to dar du kartus čia lankosi. Apkeliauja Angliją, Vokietiją, Italiją, Prancūziją, užmezga draugystę su G. Floberu, E. Zola, A. Dodė, Dž. Eliot, A. Tenisonu, R. Brauningu ir kitais rašytojais. Europa jį pavergė, ir jis suprato, jog „didžioji storžievė Amerika su ja niekados negalės rungtis". Labiausiai H. Džeimsas buvo reikalingas Paryžiaus intelektualinės bei socialinės aplinkos, ir 1875 m., išėjus pirmam stambesniam jo romanui „Roderikas Hadsonas", kurio veiksmas vyksta Romoje, jis nuvažiuoja į Paryžių jau kaip profesionalus rašytojas. Tačiau literatūrinį pasaulį čia randa uždarą, nenorintį įsileisti naujokų. G. Floberas perskaitė jo apsakymus, pasakė, kad jie *proprement écrit**, bet nespalvingi, ir tik I. Turgenevas parodė jam deramo dėmesio. Turgenevu Henris Džeimsas žavėjosi ir kaip žmogumi, ir kaip rašytoju. Turgenevo nuomonė apie romano kompoziciją, psichologinį įtikinamumą išblaškė jo paties dvejones dėl charakterio, o ne siužeto pirmumo romane, sustiprino pasitikėjimą savimi. Turgenevo gyvenimiškoji patirtis buvo artima Džeimsui: kad ir ilgai gyveno užsienyje, jis liko rusų rašytojas. Iš pradžių „Balzako anūkų", kaip jis vadino A. Dode, E. Gonkurą, E. Zola, G. Floberą, literatūrinės nuostatos jam pasirodė svetimos, siauros, pernelyg estetinės, o jų interesai apriboti vien prancūzų literatūros. „Viskas suvedama į formą, ir pasisekusios knygos primena gražiai nulipintas bei išdailintas vazeles, į kurias primesta daug nešvarių dalykų"[4]. Jis buvo priblokštas ne pačių temų, nes vėliau ir pats savo romanuose palietė daug temų, tuo metu laikytų amoraliomis, o jų traktavimo. Paskui jis pripažino ir G. Flobero nuopelnus romano menui, ir jo įtaka kaip ir anglų rašytojos Dž. Eliot įtaka H. Džeimso kūrybai akivaizdi. Iš jų jis mokėsi stiliaus subtilumo, skaidrumo. Paryžius jį daug ko išmokė, ir rašytojas visados mielai į jį grįždavo. „Aš taip mylėjau Prancūziją, kaip niekad nesu moters mylėjęs"[5], — rašė jis savo draugui.

---

* Mokamai parašyti (*pranc.*).

[4] *M. Swan* Henry James. — P. 5.

[5] Ibid. — P. 6.

Londone jis surado kitokią Europą, nes Prancūzija ir Italija „svetimo neįsileidžia arčiau nė per žingsnį, pasmerkdamos jį ragauti tik paviršių“[6]. Gyvenant svetur, jo prieraišumas, meilė tėvams, broliams nė kiek neatvėso, apie tai byloja daugybė gražių laiškų jiems. Pabuvęs kelis mėnesius Londone, jis rašė motinai: „Londonui aš jaučiu daug švelnumo ir esu labai patenkintas čion atvykęs. Man šis miestas įdomus, įkvepiantis, netgi svaiginantis“[7]. Londone jis susirado namus visam gyvenimui, bet britų pilietybę priėmė tik prieš mirtį, Pirmojo pasaulinio karo metu, pagautas karštos meilės ir užuojautos Anglijai. 1916 metų sausyje, kaip nusipelnęs Anglijai, jis buvo apdovanotas ordinu, o tų pačių metų vasaryje mirė.

Taigi namus jis susirado senajame pasaulyje, ir tai buvo netgi ne pasirinkimas, o poreikis, būtinybė. „Su tuo naujuoju pasauliu *je n'ai que faire*“*. Rebeka Vest savo esė apie H. Džeimsą rašė: „... jis buvo amerikietis, ir tai jo kartos bei tipo žmogui reiškė, kad jis niekur kitur, o tik tremtyje jaučiasi kaip namie“[8]. Ir jis pats yra prisipažinęs, kad sudėtinga būti amerikiečiu. Tad amerikiečių charakterio ir jo santykio su senuoju pasauliu tema jam tarsi buvo nulemta. Jis buvo nusiteikęs taip rašyti „tarptautine tema“, jog skaitytojas negalėtų suprasti, ar čia amerikietis su išmanymu rašo apie anglus, ar anglas su išmanymu rašo apie amerikiečius.

Apsigyvenęs Londone H. Džeimsas atsidėjo vien rašytojo darbui, nes dar jaunystėje suprato, kad reikia atiduoti visas jėgas, visą gyvenimą, jei nori pasiekti tikro meistriškumo. Gyvenimas užsienyje H. Džeimsui teikė aiškų privalumą: jis čia nepriklausė jokiai klasei, jokiam rangui, visus galėjo iš šalies stebėti, o savo stebėjimus užsirašyti ir vėliau atkurti. O matyti, stebėti jam reiškė gyventi. Sulaukęs keturiasdešimties metų jis jau turėjo tiek įspūdžių, kad užteko visam gyvenimui; konkrečias situacijas savo kūriniams pasigaudavo iš pokalbių su pažįstamais ir rūpestingai užsirašydavo užrašų knygutėse, kurių nuo 1878 m. ligi 1911 m. susikaupė ištisi tomai. Pirmieji jų skaitytojai buvo nustebinti, kad beveik per trisdešimt metų nieko nebuvo pasižymėta apie nuskriaustųjų vargus, pažemintųjų kančias, kad nebuvo paliestos tokios bendros temos kaip mokslas, darbas, politika, pramonė ar karas. Tie užrašai tokie apolitiški, kad mūsų laikų skaitytojui pasirodytų nedovanotini, bet, žinoma, tik tiems, kurie neišmano, kas yra kūrybinis procesas. Iš tokio pobūdžio užrašų negalime spręsti, jog šios temos jam nerūpėjo. Jo laiškai bei straipsniai liudija ką kita. Užrašų knygutėse buvo registruojamos tik tos kibirkštys, iš kurių galima įpūsti romaną. Jos gal švystelėdavo jo paties vaizduotėje, per pokalbius ar dar kur kitur, ir rašytojas iškart jas atpažin-

[6] Ibid. — P. 6.
[7] *F. O. Mathiessen* The James Family. — N. Y., 1947.— P. 147.
*Aš neturiu ką veikti (*pranc.*).
[8] The Portable Henry James. — P. 24.

davo ir kaupdavo. Kitiems gal jos atrodytų banalios, bet tik jis vienas žinojo, ką iš jų gali padaryti. H. Džeimsas savo straipsniuose dažnai kalba apie kūrinio gemalą, branduolį ar nežinia kokiais keliais į rašytojo galvą vėjo atpūstą sėklą. Ir geriausių jo kūrinių branduolį sudarė vieno ar kelių stiprių asmenų pagava. Kai Amerikoje nuo džiovos mirė graži jauna jo pusseserė Mini Templ, jis gailėjosi jos kaip geros draugės, gal net kaip įsivaizduotos meilės ir ją panaudojo kaip charakterį, romano „Moters portretas" pagrindinio personažo prototipą.

Henris Džeimsas yra parašęs straipsnių apie N. Hotorną, Č. Dikensą, I. Turgenevą, V. Vitmeną, O. Balzaką, bet nagrinėdamas savo bendraamžių ir pirmtakų kūrybą niekad nebuvo „formaliu" kritiku: jo analizė ne mokslinė, o greičiau empirinė, prozoje, poezijoje ir dramoje visad ieškanti to, kas jį labiausiai domino — „kaip padaryta". Daugiausia dėmesio jis skyrė prozos „gramatikai" — medžiagos atrankai, perspektyvai, dramatiškumui, siužeto pagrindinėms ašims ir mažesniems sraigteliams, individualiam autoriaus matymui. Garsiame esė „Prozos menas" H. Džeimsas išdėsto savo nuomonę apie svarbiausius reikalavimus literatūrai ir rašytojui. „Pagrindinė romano užduotis — būti įdomiam. Bendriausiu apibrėžimu, romanas yra asmeninis gyvenimo įspūdis, ir jo didesnė ar mažesnė vertė priklauso nuo tų įspūdžių intensyvumo. O autoriaus sėkmę lemia jo mokėjimas sukurti gyvenimo iliuziją. Ir vienintelė, mano supratimu, romanų klasifikacija galima tik tokia: romanai, kuriuose yra gyvenimo ir kuriuose nėra... Patirtis yra beribė ir niekad nesibaigianti; tai — begalinis jautrumas, savotiškas didelis ploniausių šilkinių gijų voratinklis, rezgamas mūsų sąmonės kertėse ir sugaunantis kiekvieną ore atsirandančią dalelę. Tai ir yra proto atmosfera, o jei protas kūrybingas, ypač jei tai genijaus protas, jis pagauna menkiausius gyvenimo atspalvius ir net oro pulsavimą gali perteikti kaip apsireiškimą... Pirmiausias reikalavimas rašytojui — jo imlumas tiesioginiams įspūdžiams. Kiekvieno literatūros dirbinio kokybė priklauso nuo jį parašiusio proto kokybės. Dar ne vienas geras romanas negimė paviršutiniškame prote. Tai aksioma... O idėja ir forma — kaip siūlas su adata. Vieną atskyrus nuo antro, nieko nepasiūsi"[9].

Šiuo metu svarbiausiais H. Džeimso kritikos darbais laikomos jo romanų pratarmės, parašytos 1907—1909 m., leidžiant dvidešimt šešis jo kūrinių tomus. Jose H. Džeimsas tarsi iš šalies nagrinėja savo kūrinių užuomazgas ir jų tapsmą, paties rašymo proceso aplinkybes ir jo metu patirtas būsenas. Pratarmės vertinamos ne tik kaip Džeimso kūrybos poetikos ir estetikos sistemingas išdėstymas, bet ir kaip puikus indėlis į romano teoriją ir kritiką. Beje, jos parašytos itin sudėtinga, būdinga vėlesniam jo kūrybos laikotarpiui kalba ir skaitytinos pirmiau perskaičius tuos romanus, apie kuriuos jose kalbama.

---

[9] Ibid.— P. 406.

Džeimsas, kaip ir Prustas, yra laikomas autobiografišku rašytoju. Bet kūryboje jis vaizdavo ne tikrus savo gyvenimo įvykius, o išreiškė visą vidinį gyvenimą — mintis, prieštaravimus, jausmus. „Pasaulį, kuris stipresnis, valingesnis nei tu, geriausia panaudoti kaip meninę žaliavą savo kūrybai“[10].

H. Džeimsas parašė dvidešimt vieną romaną, bet „Roderikas Hadsonas“ (1876), „Moters portretas“ (1881), „Pasiuntiniai“ (1903) ir „Aukso taurė“ (1904) ryškiausiai atspindi, kaip tobulėjo jo rašymo menas, kaip kaskart subtiliau, rafinuočiau buvo vaizduojami jausmai bei būsenos.

„Roderiką Hadsoną“ (*Roderick Hudson*) Henris Džeimsas rašė dar kaip amerikietis turistas Europoje, keliaudamas po Prancūziją, Italiją ir žavėdamasis jų grožiu. Tačiau jo mintys kaupėsi apie ką kita, kaip jis sakė, apie „tarptautinius dalykus“, tai yra apie Europos poveikį amerikiečiams, seno — naujam, patirties — tyrumui.

Tų metų Europa, jo nuomone, buvo tokia vieta, kur apsilankę moraliai degraduoja Naujojo pasaulio naivuoliai, sugrįžtantys puritonai, nieko nežinantys iš kur kilo jų protėviai. Čia Džeimsas įžiūrėjo didelę dramą ir ėmėsi rašyti „Roderiką Hadsoną“. Turtingas amerikietis Roulendas Maletas nedideliame Masačusetso valstijos miestelyje atranda talentingą skulptorių Roderiką ir pakviečia į Italiją mokytis. Roderikas palieka sužadėtinę ir motiną, kurios tiki, jog Italijoje pražys jo talentas, o jis pats nesusivilios lengvabūdišku europiečių gyvenimu. Iš tiesų Roderikas Italijoje mažai dirba, daug laiko jam atima flirtai, pagaliau jis įsimyli gražuolę Kristiną Lait, keliaujančią po Europą su motina, kuri ieško dukrai gero jaunikio. Kristina toli gražu ne naivi, ji dar labiau smukdo Roderiką, ir jis žūsta.

„Roderikas Hadsonas“ — grynai amerikietiškas romanas. Tuo laiku nė vienas europietis rašytojas nebūtų ėmęsis tokios temos. Antra vertus, joks kitas amerikietis rašytojas tokia tema nebūtų parašęs romano, nepažindamas Europos taip kaip Džeimsas. Tiesa, šioje knygoje Džeimso supratimas apie Europą irgi dar naivokas. Jo paties puritonizmas, tyrumas nulėmė jo požiūrį, kad Europa — tai ydingas rojus. Tačiau ši tema buvo gyvybiškai svarbi Džeimsui kaip žmogui ir kaip menininkui, nes jam tiek tuo metu, tiek vėliau rūpėjo „išsiaiškinti savo santykį su Europa“. Viena ištrauka šiame romane simboliškai apibendrina visą knygos esmę. Roulendas Maletas, Roderiko globėjas, žiūri į Roderiko skulptūrą, vaizduojančią berniuką su taure.

„Pasakyk,— tarė Roulendas,— ką turėjai galvoje, kurdamas savo jaunąjį „Vandens gėrėją“? Ar jis išreiškia kokią idėją, ar yra simbolis?

Hadsonas pakėlė antakius ir pasikasė pakaušį.

— Ką gi, tai — jaunystė, tai — nekaltumas, sveikata. Taip, tai daug kas.

---

[10] The Portable Henry James.— P. 347.

— O taurė — irgi simbolis?

— Taurė — tai žinios, malonumai, patirtis. Panašūs dalykai“[11].

„Roderikas Hadsonas“ — pirmasis H. Džeimso romanas, ir svarbi jo tema neišperka kai kurių trūkumų. H. Džeimsas stengėsi sukurti išsamų pagrindinio herojaus Roderiko Hadsono portretą, bet tarsi suvokė jį ne iš vidaus, o iš išorės. Moralinis jo smukimas yra pagrindinė problema, tačiau pats procesas vyksta „už scenos“; šį metodą H. Džeimsas vėliau naudojo labai sugestyviai, bet šiame romane dėl patirties stokos jis dar nebrandus, Roderiko smukimas vyksta tarsi pagreitintai ir skaitytojui nedaro reikiamo įspūdžio. Ryškiausias charakteris knygoje — Kristina Lait. Ji paslaptingos kilmės, graži, žavinga, jos elgesys nenuspėjamas. Autoriui šio personažo kūrimas teikė daug džiaugsmo, ir jis perkėlė jį į vėlyvesnį romaną „Princesė Kazamasina“ (1886). Nors romanas „Roderikas Hadsonas“ ir turi trūkumų, bet tai puikus tradicinio romano pavyzdys su įdomiu siužetu, nelauktais įvykiais, sodriu koloritu; viskas jame aišku, logiška, ir gal tik vienintelis nukrypimas nuo nusistovėjusio romano modelio — nelaiminga pabaiga; H. Džeimso knygos tuo metu gal todėl ir nebuvo labai populiarios, kad dažniausiai būdavo liūdnai užbaigiamos. Jis mėgo kartoti, jog knygas rašąs ne tam, kad jas perskaičius „liktų malonus skonis burnoje“.

„Moters portretas“ (*The Portrait of a Lady*), pasirodęs 1881 m., apvainikavo penkiolikos metų rašytojo triūsą, ieškant savo kelio į romano meną. H. Džeimsas jau buvo puikiai įvaldęs romano techniką, ir „Moters portretas“ laikomas geriausiu viduriniojo Džeimso kūrybos laikotarpio romanu, o kai kurie kritikai pripažįsta jį esant apskritai geriausiu jo kūriniu. Romane tęsiama ta pati „tarptautinė“ tema, jo jau paliesta „Roderike Hadsone“ bei „Amerikietyje“ (1877),— dviejų kultūrų, Senojo ir Naujojo pasaulio susidūrimas. Ne viename apsakyme, ypač „Deizė Miler“ (1879), jis šią temą sprendė daugiau sociologiniu požiūriu. „Moters portrete“ didžiausias jo laimėjimas tas, kad visą romano svorio centrą rašytojas perkėlė į pagrindinio personažo Izabelės Arčer sąmonę. Visa, kas vyksta romane, svarbu tik todėl, kad padeda atskleisti vidinę protagonistės kaitą ir jos savivoką. Tokį metodą jis pats pavadino „centrine sąmone“. Į šią sąvoką, kritikų prilyginamą jo religijai, įėjo aplinkos bei savęs samprata, moralinis brendimas. Toks kelias jam atrodė ne dvasinė prabanga ar sėkmingas savęs tobulinimas, o kur kas sudėtingesnis dalykas. Tai — žmogaus realizacija, jo savimonės vidinių galimybių ribotumo pripažinimas. H. Džeimsas pritarė klasikinei doktrinai, kad netektys, kančia praturtina gyvenimą, suteikia jam prasmės, intensyvumo, padaro vertą būti tragedijos objektu. „Skausmas gal bus susipynęs su džiaugsmu, bet iš viso to paslaptingo junginio išplauks akivaizdus dėsnis, skatinantis mūsų norą ir pastangas suprasti“[12]. Jo kūrinių ašis ir yra

[11] *Henry James* Novels 1871—1880.— N. Y., 1983.— P. 243.
[12] *L. Auchinclos* Reading Henry James.— Ontario, 1975.— P. 84.

ne išoriniai įvykiai, bet personažų savęs vertinimas, „matymas", jų sąmonės kaita. Jis rašė: „... bet kokio paveikslo figūros, bet kokios dramos veikėjai būna tik tiek įdomūs, kiek jie patys jaučia savo padėtį... Tarkime, Hamletas ir Lyras puikiai suvokia, kas esą ir kas darosi aplink, ir tai jų gyvenimui suteikia begalinio intensyvumo, o visiems įvykiams — ypatingos prasmės"[13]. Romane „Roderikas Hadsonas" svarbu siužetas, veiksmas. „Moters portreto" taip pat sudėtingas siužetas, bet jis perteikiamas per protagonistės vidinį pasaulį. Šiais laikais, beje, tai ne naujiena, bet 1881 m. tai prisidėjo prie romano revoliucijos, ir vien todėl „Moters portretas" įeina į romano istoriją.

„Moters portreto" pagrindiniai veikėjai — Europoje gyvenantys amerikiečiai, bet „tarptautinė tema" čia nėra pagrindinė. H. Džeimso pirmtakai nuo V. Irvingo laikų buvo kūrę amerikiečių charakterius Europos dirvoje, bet nė vienas neprilygo H. Džeimsui. Puikiai pažindamas Europą, jis puikiai parinkdavo ir vietas veiksmui, kuris komplikuodavosi dėl išankstinės amerikiečių nuomonės apie Europą. Visas „Moters portreto" veiksmas (išskyrus trumpą skyrių Amerikoje, Olbanyje) vyksta Anglijoje, Prancūzijoje ir Italijoje. Izabelę Arčer, vieną žavingiausių Džeimso kūrybos moterų, turtinga teta išgelbsti iš nykios Olbanio aplinkos ir atsiveža į Angliją. Ši atvira, tiesi, žavi asmenybė traukia ne tik skaitytojų, bet ir kitų personažų dėmesį. Ligi pat romano kulminacijos ją lydi sėkmė. Ji neatsigina jaunikių, jai pasiperša net anglų lordas, neabejingo jai pusbrolio Tačito rūpesčiu dėdė savo testamente jai paskiria nemažą sumą pinigų, kad ji galėtų „tenkinti savo vaizduotės poreikius". Izabelė gabi, protinga, nedažna mergina, ir visos savo ateities nenori įsprausti net ir į laimingų vedybų rėmus. Ji nori išlavėti, pasisemti Europos žinių bei grožio, pamatyti pasaulio, perprasti senąją civilizaciją. Romane, be lordo Vorbertono ir poros antraeilių personažų, visi kiti — persikėlę amerikiečiai. Taigi Izabelė savo patirtį Europoje įgauna per juos. Kadangi romanas ne sociologinis, ne tiek svarbu, ką Izabelė Arčer sužino apie Europos civilizaciją. Kur kas yra svarbiau, kaip jos nuomonė apie Europą keičia jos supratimą apie ją supančius žmones, nulemsiančius jos ateitį. Dėl savo būdo, nepatirties ji dažnai nepajėgia įžiūrėti, kas slypi po viliojančiu paviršiumi, ir tampa auka aplinkybių, kurias tariasi pati pasirinkusi. Kad ir vadovaudamasi aukštais moraliniais bei estetiniais kriterijais, įvykių vairo savo rankose ji neišlaiko ir yra ne aktyvus, o greičiau pasyvus personažas su intensyviu vidiniu gyvenimu. H. Džeimsas rado būdą, kaip tokios trapios būtybės sąmonę padaryti viso romano centru: visus kitus personažus jis traktavo tik per jų požiūrius į ją, o ją pačią apdovanojęs ypatingu patrauklumu, išvengė pavojaus, kad koks stipresnis charakteris nepasiglemžtų skaitytojų dėmesio.

Antrajai problemai — kaip konstruoti visą siužetą per Izabelės Arčer

[13] The Portable James.— P. 1.

sąmonę, jei ji dar tokia jauna ir daug ko nepermato,— autorius rado tokį sprendimą: išlaikydamas iliuziją, kad viskas rodoma jos akimis, jis suteikia skaitytojui progų suvokti kitus herojus bei įvykius, atvirai prabildamas savo balsu. Prisimindamas, kaip kūrė „Moters portretą", H. Džeimsas rašė, jog suvokęs, kokia turi būti pagrindinė herojė, jis pastatė ją ant kojų ir savęs paklausė: „O ką ji veiks?" Trys ketvirtadaliai romano atsako į šį klausimą. O nuo ilgos nakties, kai Izabelė prasėdi, nesudėjusi akių, lygindama gražias buvusias viltis ir jų baigtį, aprašymo prasideda atomazga. „Moters portreto" įžangoje, parašytoje praėjus dvidešimt penkeriems metams po romano pasirodymo, didysis prozos meistras skundžiasi, kad kiek pažeistos šio romano proporcijos, kad, atidavęs daug erdvės Izabelės Arčer karjeros pradžiai, turėjo negailestingai trumpinti galą. Bet tas neilgas bemiegės nakties skyrius atperka ilgą ketverių vedybinio gyvenimo metų aprašymą. Autorius susilaukė daug kritikos dėl romano pabaigos, esą jis „nebaigtas". Autorius apie tai yra taip rašęs: „Iš tiesų visuotine prasme santykiai niekur nepasibaigia, ir sudėtingiausia menininko problema — nuolat rasti, kur remiantis sava geometrija nubrėžti ratą ten, kad jie atrodytų pasibaigę...[14]" „Moters portrete" ta vieta rasta. Izabelės Arčer sąmonė apėjo visą ratą, ir skaitytojas, sekęs taip brangiai kainavusį Izabelės savęs pažinimą, gali nuspėti tolesnius įvykius.

„Tarptautinė tema" Džeimso kūryboje glaudžiai susijusi su amerikiečio menininko tema. Džeimso nuomone, amerikietiška aplinka, neturėdama senų meno tradicijų,— nederlinga dirva menininkui augti. Šalia romanų „Roderikas Hadsonas" ir „Tragiška mūza" (1890) įvairiems „meno gyvenimo" (*the artist-life*) aspektams skirta nemažai jo apsakymų bei apysakų, ir jie laikomi meniškiausiais iš jo novelistikos palikimo. Tai „Brandūs metai" (1893), „Liūto mirtis" (1894), „Kitą kartą" (1895) ir kiti. H. Džeimsas yra pasakęs, jog mažo talento negalima sutaurinti, o didelis talentas vargu ar kada gali parsiduoti. Kai apsakymo „Kitas kartas" herojus rašytojas Ralfas Lambertas pabando parašyti pelningą šlamštą, parašo šedevrą. Ir vargu ar apsakymo „Meistro pamoka" (1892) pagrindinis veikėjas Henris St. Džordžas suluošino savo talentą dėl to, kad neatsisakė pasaulietiškų džiaugsmų; matyt, jog ir kitaip gyvendamas Parnaso viršūnių jis nebūtų pasiekęs. H. Džeimso apsakymuose menininko problema yra daugialypė ir traktuojama kas apsakymas kitaip.

Nuo pirmojo apsakymo „Klaidos tragedija" (1864) per trylika metų H. Džeimsas parašė trisdešimt apsakymų bei apysaką „Globėjas ir globotinis" (1878). Iškart buvo pastebėta neabejotina N. Hotorno mokyklos įtaka. Aplinka buvo vaizduojama gana aplamai, vos su viena kita detale, o charakteriai atskleidžiami tiek, kad atliktų savo vaidmenį siužete; čia

---

[14] *L. Auchinclos* Reading Henry James.— P. 58.

svarbiausia siužetai, jų posūkiai ir vingiai. Geriausi apsakymai yra „Aistringas piligrimas" (1875), „Ateities madona" (1879), „Madam de Mov" (1875). Pastarajame apsakyme jau galima įžiūrėti būsimą „Moters portreto" autorių, o pagrindinė veikėja madam de Mov turi Izabelės Arčer bruožų. Tačiau visus kitus apsakymus iki „Deizės Miler" kai kurie literatūros kritikai linkę laikyti literatūrinėmis pratybomis, beje, literatūrinėmis genijaus pratybomis. Vėlyvesniu laikotarpiu H. Džeimsas parašė keletą apsakymų apie vaiduoklius: „Mirusiojo altorius" (1895), „Kai kurių senų drabužių romansas" (1875) ir kitus. Daug angliškai rašančių rašytojų yra naudoję vaiduoklių metaforas įvairiais literatūros tikslais. Garsiosios apysakos „Sraigto posūkis" (1898) pagrindas yra vaiduoklių piktavališkumas, kaip rašė autorius šio apsakymo įžangoje. Bet tas piktavališkumas apgaubtas neapibrėžtos efemeriškos atmosferos, kuri ir sudaro šio apsakymo žavumą. Tiesioginė nuoroda į blogį šiame apsakyme nuskambėtų grubiai, skaitytojas pats turi jį įminti. Autoriaus tikslas buvo sukelti blogio nuojautą, prilygstančią netgi siaubo pojūčiui. Kai kurių kritikų nuomone, net jei H. Džeimsas nebūtų parašęs nė vieno romano, jo vardas būtų įamžintas jo apsakymų.

Kelerius metus H. Džeimsas paskyrė dramaturgijai, bet šis jo eksperimentas baigėsi nesėkmingai, o pjesė „Vaikinas Domvilis", parašyta pagal to paties pavadinimo romaną, buvo nušvilpta. Jo pjesėse personažai per dialogus neatsiskleidžia. (Ne veltui jose daugiau autoriaus remarkų negu tiesioginės kalbos.) Stilizuoti dialogai, tokie žavūs jo prozoje, pjesėse buvo nuobodūs. Ir nors jis žavėjosi socialinėmis A. Diuma dramomis apie Paryžiaus aukštuomenę, stipriomis, psichologiškai motyvuotomis H. Ibseno asmenybėmis, pats nesurado draminės išraiškos nei savo personažams, nei idėjoms. Bernardas Šou apie jo dramaturgijos bandymus rašė: „Literatūrinė kalba, kuri puikiausiai suprantama akiai, gali būti visiškai nesuprantama ausiai... Rašytojo, visą gyvenimą dirbusio vien spaudai, nesėkmė yra tiesiogiai proporcinga jo prozos patirčiai bei virtuoziškumui. Tiek iš pragaištingų H. Džeimso pjesių, tiek iš teatrinių nesėkmių tų rašytojų, kurie yra didesnio talento bei kultūros nei daugelis juos nukonkuruojančių sėkmingų dramaturgų, peršasi išvada, kad juos būtų lydėjusi sėkmė, jei tik jie būtų supratę, jog plunksna ir *viva vox** yra skirtingi instrumentai ir todėl juos reikia skirtingai orkestruoti"[15]. Džeimsas skaudžiai nusivylė savo kaip dramaturgo pastangomis, bet jos nenuėjo veltui. Scenos įtaka akivaizdi tolimesniame jo darbe: kompozicija pasidarė glaudesnė, kulminacijos dramatinis efektas stipresnis, dialogai proporcingesni.

H. Džeimso romanai „Balandės sparnai" (1902), „Pasiuntiniai" (1903)

---

* Gyvas balsas (*lot.*).

[15] *M. Swan* Henry James.— P. 177.

ir „Aukso taurė“ (1904) priklauso vėlyvesniam jo kūrybos laikotarpiui. Šiuose romanuose autorius vėl grįžta prie „tarptautinės temos“, bet jau visai kitu požiūriu. Dabar H. Džeimsas yra labiau europietis negu amerikietis ir puikiai supranta, kad jo nuomonė apie Ameriką, apie amerikietišką gyvenimo būdą yra atsilikusi.

Mintį apie „Pasiuntinių“ pagrindinį veikėją H. Džeimsui pakišo vienas dailininkas, pasipasakodamas, kaip senas amerikiečių romanistas, Džeimso bičiulis V. D. Havelsas, kartą vienoje Paryžiaus studijoje tėviškai uždėjo ranką jam ant peties ir tarė: „O, tu jaunas, jaunas — džiaukis tuo. Ne taip svarbu, ką darai, svarbiausia — gyvenk. Aš dabar tarsi iš naujo gimiau. Matau viską naujai. Aš negyvenau, o jau susenau. Ir jau per vėlu. Gyvenimas praėjo man pro šalį — aš jį praradau. O tu turi laiko. Esi jaunas. Gyvenk“[16]. Ir nors, Džeimso nuomone, Havelsas ne veltui gyveno, jo vaizduotėje gimė Lembertas Streteris. Jis toks pat protingas, jautrus, širdingas kaip tikrasis Havelsas, bet išties beprasmiškai praleido savo gyvenimą. Penkiasdešimt penkerių metų yra vienui vienas, net praeiviui negali pasiguosti. Ir apie šį vienintelį personažą autorius parašo gražios simetrijos kūrinį. Iš nedidelio Naujosios Anglijos miestelio Vulito Streteris išvyksta į Paryžių su ponios Njusam užduotimi sugrąžinti į namus paklydėlį sūnų Čadą. Streteris su Čadu romano eigoje pasikeičia vietomis. Streteris Paryžiuje pamilsta ir supranta, jog Čado meilė prancūzei madam de Vijon jį ne moraliai sužlugdė, o išugdė. Pradžioje Streteris buvo ribotų pažiūrų amerikietis, o Čadas — grynas kosmopolitas. Paskui Streteris pasineria į visa, kuo žavus Paryžius, o Čadas susimąsto, ar jis vertas Vulito pasaulio. Streterio misija buvo atplėšti Čadą nuo meilužės, sugrąžinti į namus, o pabaigoje jis įkalbinėja jį pasilikti. Tai, kas atrodė moralu, tapo amoralu, o kas atrodė amoralu — tapo moralu. „Tarptautinė tema“ romane vėl kitaip traktuojama, o amerikiečių metamorfozė Europoje įgauna kitokią prasmę.

Romano „Aukso taurė“ pagrindiniai veikėjai yra nuskurdęs italas princas Amerigas ir amerikiečio milijonieriaus duktė Megė Verver, kurią jis veda dėl pinigų. Bet Amerigas gerbia žmoną ir nutaria išsiskirti su savo meiluže, Megės artimiausia drauge Šarlota Stant, kuri išteka už Megės tėvo. Abi poros dažnai susitinka, ir Amerigas su Šarlota vėl suartėja; Megė tai sužino atsitiktinai, pirkdama auksinę taurę. Pardavėjas jai papasakoja, kad du įsimylėjėliai — kaip paaiškėja, Amerigas su Šarlote — nepirko tos taurės kaip vestuvių dovanos todėl, kad ji įskilusi ir gali atnešti nelaimę. Vėliau ta taurė sudūžta, ir skaitytojas turi nuspėti, ar ta simbolinė taurė nulems veikėjų santykius. Megė pasisako Amerigui viską žinanti, ir jie visi keturi kankinasi. Tokią painią neištveriamą padėtį autorius vaizduoja per subtiliausius niuansus, skausmingu keliu atveda savo personažus į susitaikymą. Autoriui buvo prikaišiojama, kad negalima taip užlyginti gyveni-

[16] *L. Auchinclos* Reading Henry James.— P. 31.

mo, taip atnarplioti žmonių santykių kaip „Aukso taurėje“, kad jam labiau rūpėjusi rašymo technika nei charakteriai ir idėja. Be abejonės, romano „Auksinė taurė“ kaip ir kitų kūrinių meistriškumas Džeimsui labai svarbu, nes kitaip, atskleisdamas aistros, aukos, blogio prigimtį per keturių žmonių pasaulėlį, rašytojas nebūtų išlaikęs skaitytojo dėmesio. Tai pasiekti buvo įmanoma tik ištobulinta literatūrine kalba. O kritikai, netgi autoriaus brolis Viljamas, užsipuldami jį, tik dar kartą suklydo, iš literatūros meno reikalaudami to paties kaip iš gyvenimo.

Kurdamas savo knygose meninę visumą H. Džeimsas visad turėdavo galvoje skaitytoją ir nesitenkindavo jam rodydamas gyvenimą. Jo tikslai buvo artimesni aktyviajai meno sampratai, būdingai amerikiečiams V. Toro ir H. Melviliui; jam rūpėjo ne tik perteikti savąjį pasaulio matymą, bet ir kad tas meninis pasaulis veiktų skaitytoją. H. Džeimsas literatūriniais atradimais praplėtė prozos menines galimybes, psichologiniu charakterių traktavimu prilygo savo meto didiesiems meistrams.

Jo įtaka pripažįstama anglų bei amerikiečių rašytojams V. Vulf, E. Vorton, Dž. Džoisui ir kitiems.

Į lietuvių kalbą H. Džeimsas verčiamas pirmą kartą.

A. MARDOSAITĖ

PAAIŠKINIMAI

[1] *„Roderikas Hadsonas“* — pirmasis H. Džeimso romanas (1876).
[2] *„Amerikietis“* — H. Džeimso romanas (1877).
[3] *Ivanas Turgenevas* — H. Džeimsas su I. Turgenevu bičiuliavosi Paryžiuje, žavėjosi jo talentu, yra parašęs apie jį straipsnių.
[4] *Džordž Eliot* — anglų rašytojos Merės Anos Evans (1819—1880) slapyvardis.
[5] *Hetė Sorel, Megė Taliver, Rozamunda Vinsi ir Gvendolina Harlit* — Džordž Eliot romanų „Adamas Bidas“, „Malūnas prie Floso upės“, „Midlmarčas“ ir „Danielis Deronda“ herojės.
[6] *Kleopatra, Porcija, Antonijus, Šeilokas, Basanijas* — V. Šekspyro dramos „Venecijos pirklys“ personažai.
[7] *„Pasiuntiniai“* — H. Džeimso romanas (1903).
[8] *Marija Gostrei* — antraeilis romano „Pasiuntiniai“ personažas, iš kurios pagrindinis veikėjas gauna daug žinių, padedančių teisingai suprasti ir įvertinti romane vaizduojamus įvykius.
[9] *...prasčiokėmis... iš Versalio į Paryžių.*— Per 1789 m. revoliuciją Liudvikas XVI su šeima norėjo pabėgti iš Prancūzijos. Sukilusi Paryžiaus liaudis — daugiausia moterys — suplūdo į Versalį ir privertė jį grįžti į Paryžių. Nepasitikėdamos nacionaline gvardija, jos visą kelią iš Versalio į Paryžių bėgo greta karietos.

[1] *Eduardas VI* — Anglijos karalius (1537—1553).
[2] *Elžbieta I* — Anglijos karalienė (1558—1603).
[3] *Kromvelio karai* — monarchijos gynėjų ir anglų respublikos šalininkų karai Anglijos revoliucijos (1640—1660) metais.
[4] *Restauracija* — laikotarpis nuo 1660 m., kai po Anglijos Respublikos vėl buvo atstatyta monarchija (Stiuartų).
[5] *Tiudorų dinastija* — karalių dinastija, valdžiusi Angliją 1485—1603 m.
[6] *Olandų namas* — pirmieji rytinės Šiaurės Amerikos pakrantės kolonistai buvo olandai.
[7] *Pilietinis karas* — karas tarp šiaurinių ir vergvaldiškų pietinių JAV valstijų 1861—1865 m.
[8] *„Spekteitorius“* (Spectator) — visuomeninis-literatūrinis savaitraštis, pradėtas leisti Londone 1826 m., buvo platinamas ir JAV.
[9] *...Oksfordas nustelbė Harvardą...* — Oksfordas — vienas seniausių universitetų Anglijoje, įkurtas 1167 m.; Harvardas — seniausias universitetas JAV, įkurtas 1636 m.
[10] *...užkirsti keliai į politinę karjerą...*— Ralfas, būdamas JAV pilietis, negalėjo balotiruotis į anglų Bendruomenės rūmus.

[11] *...Anglijoje su merginomis nelabai gražiai elgiamasi, bent jau romanuose.*— Užuomina į anglų rašytojų Š. Bronte, E. Bronte ir Džordž Eliot romanus.

[12] *...žvaigždes ir juostas...*— tai JAV valstybinės vėliavos elementai. Žvaigždžių vėliavoje tiek, kiek yra valstijų, o juostų — trylika; tiek buvo valstijų iš pradžių.

[13] *Nemoku kalbėti kaip hotentotas.*— Hotentotai — Afrikos tauta.

[14] *...viena iš... vyriausiojo brolio privilegijų...*— aristokratų šeimose vyriausias brolis paveldi titulą, vietą Lordų rūmuose ir visą žemę.

[15] *...tu esi ledi... bet aš ne lordas...*— Anglijoje ledi ir lordas yra aristokratų titulas; taip pat ledi yra ir mandagus moters sinonimas arba kreipinys.

[16] *makiaveliškas klausimas* — klastingas, ciniškas; žodis kilęs nuo italų rašytojo ir filosofo N. Makiavelio (1469—1527), savo knygose teigusio politinę doktriną, kad tikslui pasiekti leistinos bet kokios priemonės.

[17] *Džonas Konsteblis* (John Constable, 1776—1837) — garsus anglų tapytojas, peizažistas.

[18] *...nuo Henrietos trenkia Ateitimi.*— Užuomina į žinomą amerikiečių filosofo R. V. Emersono (1803—1882) posakį: „...jauna, laisva, stipri žemė tų, kurie triūsia ir tiki; demokratų, filantropų, šventųjų žemė turi kalbėti visos žmonių rasės vardu. Tai Ateities žemė!" (Iš paskaitos „Jaunasis amerikietis", 1744.)

[19] *Kalibanas* — Šekspyro dramos „Audra" herojus, įkūnijantis žmogaus blogąjį pradą, piktąją dvasią.

[20] *Arielė* — tos pačios Šekspyro dramos personažas, geroji dvasia.

[21] *Prosperas* — tos pačios Šekspyro dramos personažas — išminčius, žinantis baltosios magijos paslaptis, kurias panaudoja suteikdamas žmonėms taurius jausmus, paversdamas blogus žmones gerais.

[22] *...Gudvudas — įsimintina pavardė.*— Gudvudas (Goodwood) reiškia „gera mediena". Šiame romane daugiau prasminių vardų: *Arčer* (Archer) — strėlininkė, vardas, siejantis su romėnų deive Diana, moters nepriklausomumo simboliu; *Merl* — prancūziškai reiškia strazdas, o angliškai tai būtų *blackbird* — juodasis paukštis; *Penzė* (Pansy) — gėlė našlaitė.

[23] *...„be palikimo" ar slunkiai...*— V. Skoto romane „Aivenhas" karaliaus turnyro metu už garbę įteikti vainiką turnyro karalienei, pagrindinei romano herojei Rovenai, kaunasi riteriai; vieniems, kurių devizas „be palikimo", vadovauja Aivenhas, kitiems — Atelstanas, vadinamas Slunkium. Abu šie riteriai siekia Rovenos rankos.

[24] *Abatija* — Vestminsterio abatija, vienas seniausių Londono pastatų, kuriame palaidota daug karalių, poetų, rašytojų, valstybės veikėjų.

[25] *Semjuelis Džonsonas* (Samuel Johnson, 1709—1784) — anglų rašytojas ir leksikografas.

[26] *Oliveris Goldsmitas* (Oliver Goldsmith, 1730—1774) — anglų poetas, dramaturgas ir romanistas.

[27] *Džozefas Adisonas* (Joseph Addison, 1672—1719) — anglų eseistas ir dramaturgas.

[28] *„Hercogo galva"* — Ralfas šaiposi iš amerikiečių turistų, norinčių pamatyti ne tik Londono įžymybes, bet ir paprastų žmonių užeigos vietas.

[29] *Kovent Gardensas* — pagrindinis vaisių, daržovių bei gėlių turgus Londone, veikęs iki 1974 m.

[30] *Pikadilis* — viena pagrindinių Londono gatvių.

[31] *...šviesesniuose meno rūmuose...* — Turima omeny Viktorijos ir Alberto muziejus, nacionalinis dailės ir taikomojo meno muziejus.

[32] *Taueris* — viduramžių tvirtovė Londono centre ant šiaurinio Temzės kranto, pastatyta XI a. kaip karalių rezidencija, vėliau buvo valstybinių nusikaltėlių kalėjimas, dabar — muziejus.

[33] *Kensington Gardensas* — didelis parkas vakarinėje Londono dalyje.

[34] *Nacionalinė galerija* — stambiausias Didžiojoje Britanijoje Vakarų Europos dailės muziejus.

[35] *Džouzefas Terneris* (Joseph Turner, 1775—1851) — anglų tapytojas, peizažistas.

[36] *Trafalgaro aikštė* — centrinė Londono aikštė, pavadinta įamžinant Trafalgaro mūšį, kur anglai nugalėjo Napoleono laivyną.

[37] *Lordas Nelsonas* — anglų laivyno vadas, vadovavęs Trafalgaro mūšiui. Jo statula pastatyta Trafalgaro aikštėje ant aukštos kolonos.

[38] *Ledi Džeinė Grei* — po karaliaus Eduardo VI mirties pretendentė į sostą, giljotinuota Taueryje.

[39] *Bakingemo rūmai* — pagrindinė karalių rezidencija Londone.

[40] *Vindzoro pilis* — viena iš Anglijos karalių rezidencijų Londono apylinkėse.

[41] *Junona* — romėnų mitologijos vedybų deivė, dievų karalienė.

[42] *Niobė* — graikų mitologijoje daugiavaikė motina, kurios vaikus Artemidė ir Apolonas strėlėmis nušovė už tai, kad ji juokėsi iš jų motinos Lėtonės, turėjusios tik du vaikus. Vėliau Niobė tapo skausmo simboliu.

[43] *Naujoji respublika* — turima galvoje Trečioji respublika, įsitvirtinusi Prancūzijoje po 1870 m. spalio revoliucijos, nuvertus Napoleoną III (1808—1873) ir valdžią paėmus respublikonams.

[44] *Čimabujo madona* — greičiausiai „Madona soste", italų tapytojo Džiovanio Čimabujo (Giovani Cimabue, 1240—1302) paveikslas, eksponuojamas Uficių muziejuje Florencijoje.

[45] *Liudvikas Pilypas* (1773—1850) — Prancūzijos karalius, gavęs sostą po 1830 m. revoliucijos.

[46] *...priklausanti 1830 metų žmonėms...* — taip buvo vadinami žmonės, kovoję barikadose už respublikos pergalę; iš tikrųjų ponia Ljus ir jos vyras simpatizuoja monarchijai.

[47] *...pastarojo meto Prancūzijos vyriausybei...* — čia turima galvoje Trečioji respublika (plg. 43 paaišk.).

[48] *Tiuilri* — karalių rūmai Paryžiuje, Napoleono III rezidencija.

[49] *„Almanach de Gotha"* — kasmetinis genealogijos ir diplomatijos leidinys prancūzų ir vokiečių kalbomis, spausdinęs žinias apie karalių šeimų narius bei politikos veikėjus.

[50] *Pjetras Vanučis Perudžinas* (Pietro Perugino, 1445—1523) — ankstyvojo Renesanso italų tapytojas; čia tikriausiai kalbama apie jo paveikslą „Kristaus apverkimas", esantį Uficių muziejuje.

[51] *...teisuolis Aristidas...* — Pagal Plutarcho aprašytą legendą, vienas atėnietis, balsuodamas už Aristido (apie 540 — apie 467 pr. m. e.), Atėnų politiko ir karinio veikėjo ištrėmimą, pasakęs: „Aš nieko blogo negaliu apie jį pasakyti, bet man pikta girdint, kaip visi jį vadina teisuoliu".

[52] *Piti* — meno muziejus Florencijoje, kuriame daugiausia surinkti XV—XVII am-

žiaus italų ir flamandų dailininkų paveikslai bei taikomojo meno kūriniai; *Uficių* galerijoje, įsteigtoje 1575 m., yra gausūs XIII—XVIII a. italų tapytojų kūrinių rinkiniai, antikos, prancūzų, vokiečių, olandų, flamandų dailės kūrinių, Europos dailininkų autoportretų kolekcijos.

53 *Medičiai* — turtinga nearistokratinės kilmės florentiečių giminė, XV—XVI amžiuje su pertraukomis valdžiusi Florenciją, vaidinusi didelį vaidmenį Italijos gyvenime.

54 *Džirolamas Savonarola* (1452—1498) — italų vienuolis, religijos ir politikos veikėjas, smerkė Medičių tironiją, propagavo asketizmą; sudegintas ant laužo.

55 *Domenikas Girlandajas* (Domenico Ghirlandaio, 1449—1494) — italų tapytojas, ankstyvojo Renesanso atstovas. Sukūrė religinės tematikos freskų.

56 *Vitorija Kolona* (1490—1547) — italų aristokratė bei mecenatė, bičiuliavosi su Mikelandželu ir kitais italų Renesanso menininkais.

57 *Pjetro Metastazijus* (Pietro Metastasio, 1698—1782) — italų poetas bei dramaturgas-libretistas; jo libretais rašė operas žymiausi XVIII a. italų ir prancūzų kompozitoriai.

58 *...aš netgi už jos laisvę negalėjau kovoti.*— Po Vienos kongreso (1814—1815) Italija pateko Austrijos valdžion. Italų patriotai kovojo už šalies išvadavimą. Antrojoje XIX a. pusėje ta kova peraugo į išvaduojamąjį karą, kurio vadas buvo Garibaldis. Šiose kovose dalyvavo žmonės ir iš kitų Europos bei Amerikos šalių.

59 *Koredžas* (Correggio, tikra pavardė Antonijus Alegris, 1489—1534) — italų tapytojas, brandžiojo Renesanso atstovas, nutapė biblinės, mitologinės, alegorinės tematikos freskų, religinės mitologijos paveikslų.

60 *Pjetro Longis* (Pietro Longhi, 1702—1785) — italų tapytojas, nutapė nedidelių humoristinių buitinių kompozicijų, vaizduojančių Venecijos aukštuomenės gyvenimą.

61 *Franciskas Goja* (Goja i Lusjentas, Goya y Lucientes, 1746—1828) — ispanų tapytojas. Yra daug vaizdavęs buitinių scenų. Tapybai būdingi realizmo bruožai, grafikai — groteskas, alegorija.

62 *...amerikietiškoji Korina...*— Korina buvo vadinama žymi prancūzų rašytoja Žermena de Stal (1766—1817). Savo romanuose „Delfina" (1802) ir „Korina arba Italija" (1807) ji skelbė moters teisę laisvai pasirinkti meilės objektą, protestavo prieš socialinius prietarus ir veidmainišką moralę.

63 *Švento Morkaus aikštė* — pagrindinė Venecijos aikštė.

64 *Atodūsių tiltas* — tiltas Venecijoje, jungiantis Dožų rūmus su kalėjimo pastatu.

65 *Torkvatas Tasas* (Torquato Tasso, 1544—1595) — italų poetas.

66 *Itonas* — aristokratų berniukų mokykla Anglijoje.

67 *Džordžas Džonas Vaitas-Melvilis* (1821—1878) — trečiaeilis anglų romanistas, Itono auklėtinis. (Autoriaus ironija — kad mokoma ne Hermano Melvilio (1819—1891), garsaus amerikiečių rašytojo.)

68 *Tautų Niobė* — anglų poetas Baironas poemoje „Čaild Heroldas" pavadino Romą tautų Niobe.

69 *Forumas* — senovės Romoje svarbiausioji miesto aikštė, politinio, prekybinio ir visuomeninio gyvenimo centras, cirko arena, turgavietė, teismo posėdžių vieta.

70 *Marėjus* — kelionių vadovas, gavęs pavadinimą nuo leidyklos, XIX a. viduryje išleidusios seriją kelionių žinynų apie įvairias šalis.

71 *Kapitolijus* — viena kalvų, kur buvo išsidėstęs Romos miestas senovėje. Čia nuo seniausių laikų buvo romėnų šventykla. Dabar čia — antikinių skulptūrų muziejus.

[72] *...su mūsų Bostono radikalais.*— Bostono politikos ir visuomenės veikėjai, dalyvavę kovoje už vergų laisvę Amerikoje, suvaidinę svarbų vaidmenį Pilietiniame kare. Pasibaigus karui, jie neteko įtakos šalies politiniame gyvenime.

[73] *„Mirštantis gladiatorius“* — antikinė skulptūra Kapitolijaus muziejuje.

[74] *Antinojas* — graikų jaunuolis, Romos imperatoriaus Adriano (76—138) numylėtinis; jo skulptūra yra Kapitolijaus muziejuje.

[75] *Faunas* — miškų ir pievų dievas,. piemenų globėjas.

[76] *Borgezės vila* — garsūs Romos rūmai, statyti XVI—XVII a., apsupti parko, priklausę senai Borgezės giminei.

[77] *...Ampero tomelį...*— matyt, kalbama apie prancūzų mokslininko, kritiko, keliautojo Ž. Ž. Ampero (1800—1864) knygą „Kelionė po Ameriką“.

[78] *Akropolis* — kalbama apie Atėnų Akropolį, kuriame išlikę antikos architektūros ir skulptūrų (maždaug iki V a. pr. m. e.).

[79] *Salamio sąsiauris* yra Atėnų šiaurės vakaruose. 840 m. pr. m. erą graikų — persų karo metu Salamio sąsiauryje įvyko jūrų mūšis, pasibaigęs graikų pergale.

[80] *Džiovanis Lorensas Berninis* (1598—1680) — italų architektas ir skulptorius, žymiausias baroko atstovas.

[81] *Patagonija* — Pietų Amerikos rajonas.

[82] *„Dar palūkėk“* — citata iš anglų poeto Alfredo Tenisono (1809—1892) eilėraščio vaikams „Ką kalba paukštelis“. Neapsiplunksnavęs paukštelis prašo leisti jam skristi. „Dar palūkėk, tegul sparnai užauga“, — atsako jam motina.

[83] *„Sužeisti trokštu, bet bijau suduoti“* — citata iš garsaus anglų poeto Alfredo Popo (1689—1744) eilėraščio „Laiškas daktarui Arbetnotui“.

[84] *Farnesių rūmai* — įžymus renesansinis Romos architektūros ansamblis, suprojektuotas A. Sangalo (1513), nuo 1547 m. statytas Mikelandželo.

[85] *Mikelandželas Karavadžas* (Michelangelo Caravaggio, 1573—1610) — italų tapytojas, realistinės krypties pradininkas.

[86] *Kapo-di-Monte* — nacionalinis Neapolio muziejus, kur, be XIII—XIX amžiaus tapybos, yra didelės kolekcijos Europos ir Rytų keramikos, baldų, ginklų, audinių.

[87] *Velaskezo „Infanta“* — ispanų dailininko Diego Rodrigo de Silva Velaskezo (1599—1660) nutapytas karaliaus Pilypo IV dvylikametės dukters Margaritos portretas.

[88] *Pirmoji Imperija* — Napoleono I imperija (1804—1814).

[89] *... Plutonas ją nusinešė į požemį...* — pagal romėnų antikinį mitą, požemių valdovas Plutonas pasigrobė sau į žmonas žemės derlingumo deivę Prozerpiną.

[90] *Unitai* — protestantų sekta, atmetanti Šventos Trejybės doktriną, pabrėžianti kiekvienos religijos įsitikinimų laisvę, toleranciją, kiekvienos parapijos autonomiškumą.

[91] *Ponte Vekjo* — tiltas per Arno upę Florencijoje.

[92] *...nedidelis Koredžas, kabantis Tribūno salėje* — italų tapytojo (plg. 59 paaišk.) paveikslas, eksponuojamas Uficių galerijoje.

[93] *Tito pirtys* — pastatai viešų pirčių, kuriose senovės Romos laikais buvo ne tik prausiamasi, bet linksminamasi ir sportuojama. Pastatytos Romos imperatoriaus Tito (38—81).

[94] *Ričardas Parksas Boningtonas* (Richard Parks Bonington, 1801—1828) — anglų tapytojas ir grafikas, peizažistas ir urbanistas.

Parengė *A. MARDOSAITĖ*

TURINYS

PASAULINĖS LITERATŪROS BIBLIOTEKA

71 KNYGA

HENRIS DŽEIMSAS

MOTERS PORTRETAS

Tituliniame puslapyje:
Džonas Singeris Sardžentas (1856—1925). „Poilsis"
Parengė *Martynas Ambrazas*

Redaktorė *R. Zagorskienė*. Meninis redaktorius *L. Spurga*
Techninė redaktorė *E. Juzėnienė*. Korektorės *R. Gabrilavičienė* ir *J. Barcienė*

Duota rinkti 1990 05 03. Pasirašyta spausdinti 1990 11 14. S. L. Nr. 257. Leidinys 12507
Formatas 60×90/16. Ofsetinis popierius Nr. 1
Garnitura „Taims". 10 punktų. Fotorinkimas. Ofsetinė spauda
34 sąl. sp. l. 35,25 sąl. spalv. atsp. 35,56 apsk. leid. l.
Užsakymas 6680 Tiražas 88 850 egz. Kaina 6 rb 10 kp

„Vagos" leidykla, 232600 Vilnius, Gedimino pr. 50
Rinko „Spindulio" spaustuvė, 233000 Kaunas, Gedimino 10
Spausdino „Vilties" spaustuvė, 232600 Vilnius, Strazdelio 1

Džeimsas H.

Dž51 Moters portretas: Romanas / Iš anglų k. vertė [ir baig. str., p. 525—536, parašė] A. Mardosaitė.— V., Vaga, 1991.— 542 p.— (Pasaul. literatūros b-ka/ Red. komis.: G. Baužytė-Čepinskienė ir kt.; Kn. 71. XIX a. literatūra).

ISBN 5-415-00604-4

„Moters portretas" (1881) — žymiausias Amerikos literatūros klasiko, romanisto ir romano teoretiko H. Džeimso (1843—1916) kūrinys.

D 4703040100—147 / M852(08)—91 101—90 UDK 820(73)-31